

RELAȚIILE
ȚĂRII ROMÂNEȘTI CU BRAȘOVUL
ȘI CU ȚARA UNGUREASCĂ

DOCUMENTE

PRIVITOARE LA

RELAȚIILE ȚĂRII ROMÂNEȘTI

CU

BRAȘOVUL ȘI CU ȚARA UNGUREASCĂ

ÎN

SEC. XV ȘI XVI.

TEXTE SLAVE CU TRADUCERI, ADNOTAȚIUNI ISTORICE ȘI O INTRODUCERE
ASUPRA DIPLOMATICEI VECHI ROMÂNEȘTI

DE

I. BOGDAN

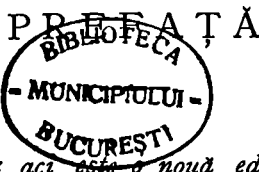
Profesor la Universitatea din București,
Membru al Academiei Române.

VOLUMUL I
1413-1508

BUCUREȘTI
INST. DE ARTE GRAFICE CAROL GÖBL S-SOR I. ST. RASIDESCU
16, STRADA DOAMNEI, 16.

1905

Cartea ce o înfățișez aci este o nouă ediție a «Documentelor și Regestelor» dela 1902. Ediția nouă este însă în multe privințe o carte nouă. La 1902 am publicat numai o parte din documentele slave dela Brașov în întregime; celelalte le-am dat în regeste scurte. Afară de aceasta, ea conținea numai traducerile, nu și textele originale. Mai lipseau dintr'însa și scrisorile latinești ale domnilor și boerilor români către municipalitățile Brașovului și Sibiului, care se publică aci întâiaș dată după copiile Academiei Române: cele dela Brașov au fost verificate toate după originale de d-l N. Iorga, care a binevoit să mă însoțească într'o călătorie la Brașov anume pentru aceasta. Am găsit atunci și unele ce rămăseseră necopiate pentru Academie, și nu din cele mai puțin importante. Mai lipsea în ediția dela 1902 cuprinsul documentelor, indicele amănunțite de nume, localități, lucruri și cuvinte, precum și o sumă de fapte nouă cu care am îmbogățit introducerea diplomatică a ei. Dintr'un volum au eșit două: întâiul cuprinde sec. XV, al doilea va cuprinde sec. XVI. Ele vor fi însoțite de un album, în care se vor reproduce bucățile cele mai interesante din punct de vedere paleografic și diplomatic.

Introducând aceste modificări în ediția dela 1902, n'am presumpția de a crede că aceasta dela 1905 are să rămâe stereotipă. În istoriografie, mai mult decât în orice altă știință, erorile sânt greu de evitat; ca să ajungi însă la adevăr, trebuie să ai curajul de a le săvârși și dorința statornică de a le îndrepta.

Nu odată, recitind volumul, mi-am adus aminte de cuvintele lui Goethe :

*Seh' ich die Werke der Meister an,
So seh' ich das, was sie gethan.
Seh' ich meine eigenen Siebensachen,
So seh' ich was ich hätt' sollen machen.*

Cred totuș că munca mea n'a fost zadarnică și mulțămesc colegilor mei N. Iorga, D. Onciul și I. Bianu pentru interesul ce au arătat acestei publicații și pentru îmbunătățirile ce m'au îndemnat a-i aduce.

București, Februarie 1905.

J. Bogdan.

TABLA DE MATERII

	Pagina
<i>Introducere: Fondul de documente dela Braşov şi descrierea lor diplomatică:</i>	
§ 1. Bibliografia şi importanţa istorică a documentelor . . .	IX
§ 2. Particularităţile externe	XVI
§ 3. Particularităţile interne	XXX
§ 4. Peceţile	XLIX
§ 5. Metoda publicării	LXXXIX
<i>Cuprinsul documentelor</i>	LXXXI
<i>Documente:</i>	
I. <i>Hrisoave, porunci şi scrisori domneşti</i>	1
II. <i>Scrisori dela boeri, mitropolii, judeţi, pârgari şi particulari</i>	245
III. <i>Scrisori latineşti de-ale domnilor şi boerilor români . . .</i>	309
<i>Indice:</i>	
Nume şi localităţi	361
Lucruri	377
Cuvinte	382
Documentele slave după cota arhivei şi a volumului	397
<i>Greşeli de tipar, îndreptări şi adaose</i>	399

INTRODUCERE

Fondul de documente dela Braşov şi descrierea lor diplomatică.

§ 1. *Bibliografia şi importanţa istorică a documentelor.*

Documentele ce se publică în această carte se păstrează aproape toate în arhivul municipal al Braşovului. Ele au fost găsite cu ocazia noii orânduirii a arhivului, întreprinsă la 1886 de fostul arhivar, d-l Fr. Stenner. D-sa a binevoit să-mi atragă atenţiunea asupra lor în vara anului 1895, când am studiat o parte din ele, în acelaş timp cu d-l Dr. L. Miletić, profesor la şcoala superioară din Sofia, care călătorea pe atunci prin Transilvania şi Ungaria adunând materiale pentru istoria limbii bulgare. Izbit de importanţa fondului dela Braşov, d-l Miletić, în scurtul timp de zece zile cât a stat în acest oraş, a copiat 121 de bucăţi, din cele ce i s'au părut mai importante pentru studiile sale lingvistice, şi le-a publicat, un an după aceea, în Sbornikul ministeriului de instrucţie publică din Sofia, sub titlul: «Documente nouă vlaho-bulgare dela Braşov» ¹⁾ şi ca o continuare a studiului său despre «Daco-Români şi literatura lor slavă», pe care îl publicase, cu trei ani mai nainte, în colaborare cu colegul său D. Agura, în acelaş Sbornik ²⁾. Miletić este astăzi unul din cei mai distinşi cunoscători ai limbei bulgare şi trecutului ei; el tipărise până la 1895 câteva studii remarcabile în această specialitate; călătorind prin Transilvania, el căuta să găsească a) urme de populaţia bulgară, despre care dovezi istorice sigure arătau

¹⁾ Нови вlaho-български грамоти отъ Брашовъ. Сборникъ за народни умотворения, наука и книжнина, vol. XIII (Sofia 1896), p. 3—152.

²⁾ Дaкo-рoмѣнитѣ и тѣхната славянска писменостъ. Сборникъ, vol. IX (Sofia 1893), p. 211—390.

că trăise în această țară prin locuri ce astăzi sânt ocupate de Români ¹⁾; b) resturi de monumente literare ale acestei populații. La Brașov se aștepta să găsească documente asemănătoare cu cele ce publicase d-l D. Sturdza, cu câțiva ani mai înainte, în «Darea de seamă despre colecțiunea de documente istorice române aflate la Wiesbaden» ²⁾. D-l Sturdza găsisse anume și cumpărase, înainte de 1888, dela un anticar din Wiesbaden nouăsprezece documente, toate scrisori domnești și boerești adresate județului și pârgarilor din Brașov. Ele fuseseră înstrăinate din arhivul orașului înaintea de noua lui orânduire, pecând predecesorii d-lui Stenner sau nu știa de existența sau nu bănuiau importanța acestor acte, pe care ei nu le puteau înțelege și de care presupuneau cel mult că sânt «valahe». A fost un noroc că aceste documente n'au fost înstrăinate cu totul, căci o parte din ele s'ar fi pierdut poate pentru totdeauna, cum s'au pierdut cele din arhivul municipal al Sibiului, unde astăzi nu se mai găsesc decât douăzeci și trei, și acestea salvate printr'o întâmplare de d-l Zimmermann. Unul s'a găsit nu de mult în biblioteca muzeului național din Budapesta; el a fost cumpărat dela o persoană privată la 1896 și e publicat de d-l Miletić în vol. XVI—XVII din Sbornik (1901), p. 496 și urm., cu un facsimile în mărime naturală ³⁾.

D-l Dimitrie Sturdza a tipărit în broșura dela 1888 douăsprezece scrisori domnești dintre anii 1432—1752; celelalte șapte, scrisori boerești dela 1697 încoace, sânt depuse, împreună cu cele publicate, în biblioteca Academiei Române. La epoca de care ne ocupăm noi se rapoartă din colecția d-lui Sturdza următoarele cinci scrisori: două dela Alexandru-Aldea 1431—33 (NNo. XIX și XXIX), una dela Vlad Dracul c. 1432—46 (No. LXII), una dela Basaraba cel Bătrân din 1476 (No. CII) și una dela Vlad Călugărul c. 1495—96 (No. CLX). Celelalte șapte sânt dela Matei Basaraba, Vasile Lupul, Gheorghe Ștefan, Constantin Brâncoveanu, Constantin Mavrocordat și Grigore Ghica: toate în limba română.

¹⁾ V. Седмиградскиѣтъ Българи, în Сборникъ, vol. XIII p. 153—256.

²⁾ Extras din Analele Academiei Române, seria II, tom. VIII, secțiunea II. București 1888; o broșură de 24 pp. în -4°, cu patru stampe.

³⁾ Documentul lui Alexandrel din 12 Aug. 1452 (Miletić, Daco-Români, p. 374), azi în colecția Acad. Rom., odinioară, ca și cele cumpărate de d-l Sturdza, în a lui Freiherr von Reden, e de aceeași proveniență. Vezi însemnările din dosul documentelor cu signatura ²⁰¹ XXI' ²⁰² XXI' ²⁰⁴ XXI'

Broșura d-lui Sturdza e foarte importantă prin frumoasele facsimile de documente și peceți și prin reflexiunile ce conține asupra celor două steme ale domnilor români.

Cu mult mai importantă, din punctul de vedere al bogăției materialului și al studiului lingvistic, este scrierea citată a d-lui Miletić. Ea cuprinde a) câteva vederi generale asupra coloniilor bulgărești din Transilvania, în special asupra celor dela Brașov și Râjnov; b) considerațiuni asupra valorii lingvistice a documentelor dela Brașov, care, ca și celelalte documente ale noastre din sec. XV—XVI, servesc acum drept punte de trecere dela monumentele literare bulgărești din sec. XIV la cele din sec. XVII : perioada cea mai săracă și mai obscură din literatura bulgară veche; c) un studiu asupra limbei acestor documente, din toate punctele de vedere : fonetic, morfologic, sintactic și lexicologic. D-l Miletić a tipărit și un «catastih de scule» : o însemnare de lucrurile mărunte cumpărate la Brașov între 25 Aug. 1508 și 4 Mai 1509, pentru un voevod Miloș, probabil fiul lui Mihnea. Din documente, d-sa a tipărit 121 de bucăți, între care și scrisoarea țarului Ioan Sracimir către județul Brașovului Iacov Herman, pe care o publicasem și eu în Archiv für slavische Philologie, vol. XVII (1895) ¹⁾.

Ediția d-lui Miletić, care cuprinde ceva mai mult decât a patra parte din documentele slave dela Brașov ²⁾ e o ediție bună; se resimte însă într'înșa graba cu care a fost făcută, după greșelele ce unui cunoscător așa de adânc al limbei bulgare nu i-ar fi scăpat, dacă copiile le-ar fi făcut mai cu răgaz și dacă cuprinsul documentelor l-ar fi studiat în legătură cu celelalte izvoare contemporane. Cele mai multe greșeli sânt de ortografie, mai puține provin din lecturi greșite, din neînțelegerea textelor și din necunoașterea împrejurărilor istorice în care acestea au fost scrise. Insuficiența pregătirii istorice și neobișnuința cu paleografia noastră au făcut că multe din ele au fost

¹⁾ Eine bulgarische Urkunde des Caren Ioan Sracimir, p. 544—47. — Scrisoarea lui Sracimir este dintre anii 1369—1387. Un Iacobus «iudex civitatis Brasoviensis» e cunoscut la 1368 (Zimmermann-Werner-Müller, Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen, II, p. 315). «Петръ Фанигъалъ», căruia se adresează în al doilea rând scrisoarea lui Sracimir, trebuie să fi fost sub-judele orașului, care în latinește se numea «villicus», în săsește «Hann». — Un «Iacobus comes de Brassow» e citat și în acte dela 1380 și 1387 (ibid., p. 536, 614) și poate să fie identic cu cel dela 1368. În lista judeților din Brașov e pus de d-l Stenner la 1387.

²⁾ În total sânt 457 bucăți, cu cele moldovenești cu tot.

datate greșit. O datare preciză a lor d-l Miletić nici n'a avut de scop să încerce; de aci faptul că documentele unui domn sânt adeseori atribuite altuia cu aceeaș numire ¹⁾).

În urma lui Miletić, documentele dela Brașov au fost utilizate la 1898, după regeștele făcute de mine la 1895—96, de d-l N. Iorga în studiul său asupra «Pretendenților domnești în sec. XVI» ²⁾. Eu le utilizasem în «Vlad Țepeș» la 1896 ³⁾, în conferința asupra «Culturei vechi române» la 1898 ⁴⁾ și în cursul de «Vechile așezăminte române», pe care l-am ținut în acelaș an la universitate și după care d-l Tocilescu pare a fi resumat unele părți din apendicele primei ediții a manualului său de istoria Românilor (București 1899), firește fără să o spue.

Cu privire la documentele dela Brașov se găsec multe observațiuni judicioase în recensiunea d-lui C. Jireček asupra scrierii lui Miletić, Archiv für slavische Philologie, vol. XIX (1897), p. 598—612. Neîntrecutul cunoscător al istoriei popoarelor balcanice relevază aci mai ales câteva formule comune documentelor noastre și celor sârbești, rectifică unele greșeli de ediție și interpretare ale lui Miletić și respinge teoria lui asupra populației țărilor române în sec. XIV—XVI, asupra căreia vom spue și noi câteva cuvinte mai jos.

Pentru ca bibliografia să fie completă, trebuie să amintesc că d-l Gr. G. Tocilescu, profesor la universitatea din București, a fost cel dintâiu dintre învățații noștri, care a văzut (la 1894) documen-

¹⁾ Trebuie să amintesc însă că d-l Miletić a fost indus aproape totdeauna în eroare de clasificarea făcută la 1894 de d-l Gr. G. Tocilescu și de ajutorul d-sale de atunci, răposatul A. Pătruț, funcționar la Arhivele Statului din București. Pe temeiul acestei clasificări sânt numerotate și astăzi documentele în inventarul Arhivei.

²⁾ Analele Academiei Române, seria II, tom XIX, Memoriile secțiunii istorice. București 1898, 84 pp. în 4°. — Documentele românești din arhivul Brașovului au fost publicate o parte, în întregime sau în extrase, de d-l Iorga în «Socotelile Brașovului și scrisori românești către sfat în sec. XVII». Extras din Analele Acad. Rom., seria II, tom. XXI, Memoriile secțiunii istorice. București 1899, 162 pp. în 4°. Toate documentele din sec. XVII și cele din al XVIII vor ieși în curând sub titlul «Brașovul și Românii» în vol. X de Studii și documente și în ediție separată. Tot d-sa a tipărit și scrisoarea lui Neacșul dela Câmpulung (din 1521) în Hurmuzaki, Documente, XI, p. 843.

³⁾ Vlad Țepeș și narațiunile germane și rusești asupra lui. București 1896.

⁴⁾ Luptele Românilor cu Turcii până la Mihai Viteazul.— Cultura veche română. Două conferințe. București 1898.

tele dela Braşov şi a luat, in numele Academiei Române, dispoziţia ca ele să fie fotografiate toate în câte trei exemplare. Fotografiiile şi clişeele n'au fost depuse însă nici până astăzi în colecţiile Academiei. D-sa mai are meritul de a fi atras atenţiunea publicului asupra însemnătăţii acestor documente prin mai multe comunicări făcute la Academie, din care însă nici una n'a fost tipărită până acum ¹⁾ Pela 1896—97, d-sa a anunţat «o ediţie monumentală, în facsimile, transcripţiune şi traducere», ce avea de gând s'o facă cu cheltueala Academiei Române ²⁾. Nu ştiu dacă această «ediţie monumentală», pe care d-l Tocilescu a mai anunţat-o într'o şedinţă recentă a Academiei, e gata de tipar sau ba; ştiu însă că d-sale îi lipsesc cunoştinţele trebuincioase pentru traducerea documentelor ³⁾, între care unele sânt foarte greu de interpretat şi nici unul nu poate fi priceput fără o aprofundată cunoştinţă a limbei bulgare, medievale şi moderne. În cele două ediţiuni ale manualului său de istoria Românilor (1899 şi 1900) nu se vede aproape nici o urmă de utilizarea bogatului material istoric ce se găseşte în documentele dela Braşov.

Împrejurarea aceasta m'a făcut să public la 1902, în traduceri şi resumate, aceste documente, pe care le studiasem până atunci în mai multe rânduri şi izbutisem să le datez, cu mai multă sau mai puţină probabilitate. Era natural ca într'o lucrare aşa de grea să se strecoare, la prima ediţie, unele greşeli de lectură—prin urmare şi de traducere—şi unele conjecturi ce în urma unui nou studiu asupra originalelor a trebuit să le părăsesc.

Câteva monografii istorice, publicate dela 1902 încoace, cum e a d-lui Gr. C. Conduratu despre Vlad II Dracul sau Vlad Ţepeş ⁴⁾, a d-lui Al. Lăpădatu despre Vlad Călugărul ⁵⁾ şi a d-lui N. Iorga

¹⁾ D-l Tocilescu a publicat numai o singură scrisoare românească, dela 10 Februarie 1639, în revista «Tinerimea Română», an. 1902, p. 5—6 ale numărului festiv. Ea fusese resumată de d. N. Iorga, l. c., p. 97.

²⁾ Vezi Archiv für slav. Phil., recensia citată a prof. Jireček, p. 598—599.

³⁾ Cf. Miletić, Novi vlaho-bŭlgarski gramoti, p. 6.

⁴⁾ Michael Beheims Gedicht über den Woiwoden Wlad II Drakul. Inaugural-Dissertation. Bukarest 1903, 118 pp. în 8°. — Teza d-lui Conduratu a ieşit după «Documentele şi Regestele» mele; D-sa a studiat însă documentele dela Braşov (ale lui Vlad Dracul şi Vlad Ţepeş) independent de acestea (la 1900) şi a ajuns aproape totdeauna la aceleaşi rezultate. Potrivirea este câte odată chiar surprinzătoare.

⁵⁾ Vlad-Vodă Călugărul, 1482—1496. Monografie istorică. Bucureşti 1903, 80 pp. în 8° (extras din Convorbirile literare pe an. XXXVII).

despre Ștefan cel Mare ¹⁾ au adus elemente nouă în discuție și m'au silit să modific o sumă de păreri exprimate în «Documente și Regeste». Dărilor de seamă asupra lor, unele prea elogioase, altele prea pătimase, nu mi-au adus nici un serviciu, iar critica d-lui Tocilescu din Analele Academiei Române pe an. 1902—1903 ²⁾, deși foarte amănunțită, nu aduce, afară de câteva lecturi și traduceri mai bune, nici un element nou pentru datarea sau interpretarea documentelor ³⁾.

Astfel, lacunele ce lăsa ediția întâiu am încercat să le înlătur prin această nouă ediție. Se 'nțelege dela sine că cercetările asupra documentelor dela Brașov nu s'au încheiat nici cu aceasta; ele prezintă încă multe probleme nedeslegate, mai ales în ce privește datarea lor, care poate fi modificată la fiecare nouă descoperire de documente, interne sau externe.

A vorbi pe larg despre importanța documentelor dela Brașov pentru istoria română în sec. XV—XVI, găsesc că e de prisos. Ea este așa de vădită și va reieși din notele explicative ale ediției mele atât de lămurit, încât nu e de nevoie să insist în deosebi asupra ei. Este destul să spun că în aceste documente se oglindesc aproape toate faptele de căpetenie din istoria Țării Românești dela moartea lui Mircea cel Bătrân până la Mihnea Turcitul: în ele avem istoria țării, scrisă de domnii și boerii ei sub impulsul evenimentelor contemporane. Relațiunile noastre cu Ungurii și cu Turcii, vechii și noii suzerani; oscilația continuă a domnilor între unii și alții; statornicia lor în devotamentul pentru creștini, înălțătoare pentru noi cei de astăzi, când ne gândim la atitudinea servilă ce au avut față de Turci alți suzerani din peninsula balcanică și din Ungaria; relațiile comerciale cu Brașovul, acest emporiu săsesc al țărilor dunărene, care în epoca Angevinilor, epocă de mare prosperitate a coloniș-

¹⁾ Istoria lui Ștefan cel Mare, povestită neamului românesc. București 1904 (ediție de lux, adnotată), 374 pp. în 8° mic.

²⁾ Seria II, tom. XXV, partea administrativă și desbaterile. București 1903, p. 314—335.

³⁾ Singura propunere făcută acolo de a atribui scrisoarea cu No. arh. 166 lui Vlad Călugărul, nu lui Vlad Dracul — cum făcusem eu — este greșită. Scrisoarea nu aparține nici unuia nici altuia din acești doi domni; ea este de sigur a lui Vlad Țepeș, ceea ce se vede și din notița latină contemporană de pe dosul ei, care îmi scăpase din vedere la prima ediție. Vezi No. LXVII, p. 90, din volumul acesta.

tilor germani din Transilvania, monopolizase, grație privilegiilor acordate de regii Ungariei, aproape întreg comerțul exterior al Țării Românești; luptele dintre rivalii la tron și partidele boerești, care aruncau în fiecare an mulțimi de pribegi peste graniță: toate acestea și altele mai mărunte se pot expune acum pe baza unor izvoare contimporane interne, sigure și autentice. Din istoria Țării Românești în sec. XV—XVI nu se poate scrie de-acum înainte nici o singură pagină fără aceste documente. Cât pentru cultura veche română, valoarea lor e neprețuită. Găsim în ele deslușiri neașteptate asupra «hereghiilor» din sec. XV, deslușiri ce dau o nouă bază pentru studiul numismaticii noastre vechi; găsim tarifele vamale din sec. XV până în cele mai mici amănunte și o sumă de fapte interesante din legislația comercială; găsim indicațiuni prețioase asupra atribuțiunilor boerești și asupra tuturor celorlalte direcții și slujbe din țară: asupra judeților, pârgarilor, pârcalabilor, cnejilor, vameșilor, schilerilor, vătafilor și celorlalți; viața dela curte și viața dela țară, trebuințele zilnice ale domnului și ale stetnicilor săi ni le descoper dese comande la Brașov, de unde ni se aduceau stofele scumpe din țările îndepărtate ale occidentului ca și postavurile ordinare săsești, hainele și încălțăminte, sculele de casă, bijuteriile, armele, cu un cuvânt tot ce putea să dea industria și comerțul înaintat al Sașilor, unicul element de cultură mai înaltă pe vremea aceea în Transilvania. Până și viața intimă de familie, a domnilor și a boerilor, pe care n'o cunoaștem din nici un alt izvor istoric, ni se desvălește în aceste rămășițe prețioase ale trecutului, cu detalii din cele mai interesante. Dacă aș sta să relevez fiecare instituție veche și fiecare fapt în parte, ar trebui să transform această introducere într'o serie de monografii, și aceasta nu este scopul meu; eu nu voesc să dau decât o ediție critică a documentelor, în care explicațiile se vor mărgini la strictul necesar pentru datarea lor.

Ceea ce însă nu puteam face în note, voi face în această introducere: voi da o schiță de vechea diplomatică româncască, așa cum reiese ea din materialele păstrate la Brașov; ea are scopul să înlesnească, din punctul de vedere formal, înțelegerea documentelor. Urmând normele stabilite în diplomatica latină medievală, voi vorbi întâiu despre particularitățile externe și voi trata apoi ceva mai pe larg particularitățile interne ale lor.

§ 2. Particularitățile externe.

Documentele din arhivul Brașovului sânt scrise pe hârtie și pergament: scrisorile sânt toate pe hârtie, privilegiile comerciale și tratatele mai însemnate pe pergament; aceste din urmă sânt relevante în deosebi în corpul edițiunii.

Pergamentul este de obicei de fabrică ordinară și e lucrat evident în țară; formatul lui atârnă totdeauna de mărimea textului; tăindu-se câte odată, din greșală, mai mic decât trebuia, partea de text ce nu încăpea într'insul se adăogea pe marginele documentului; așa sânt cele două clauze ale privilegiului comercial din 17 Mai 1421 (No. IV) sau martorii celui din 23 Oct. 1422 (No. VIII)¹⁾: lucru obișnuit în documentele vechi din Țara Românească, nu însă și în cele din Moldova. Cf. adaosul din doc. lui Mircea dela 27 Iunie 1387 (Arh. ist. III, p. 193)²⁾, sau martorii în documentele aceluiaș domn din 1409 (Miletić, DR., No. 4) și din Octomvrie, fără dată de an, cu signatura¹⁴⁴_{XLV} dela Acad. Rom., în cel din 1496 al lui Rađu IV (Miletić, DR., No. 20) ș. a.

Formatul *hârtiei* este de asemenea foarte variat. Scrisorile scurte din prima jumătate a sec. XV sânt scrise pe fâșii înguste și lungi de câte 20—25 cm., d. p. ale lui Mihail I, o parte din ale lui Alexandru-Aldea și Vlad Dracul; unele scrisori boerești au format și mai mic. Cu cât ne apropiem însă de timpurile mai nouă, cu atât hârtia tinde să ia un format constant și prin a doua jumătate a sec. XV, dar mai ales în sec. XVI, multe scrisori sânt scrise pe o foaie întreagă, formatul de fabrică³⁾, cu o mare parte de hârtie goală. Toate sânt scrise pe o singură pagină, pe cea dinlăuntru. Se evitau în tot timpul acesta scrisorile pe două foi, dintre care una să rămâe goală; foarte puține de felul acesta sânt din sec. XVI, din care avem și hrisoave de donațiune scrise așa. Când cuprinsul era foarte lung, ca d. p. la scrisoarea lui Neagu, vornicul lui Basaraba cel Tânăr (No. CCXXIV), atunci se tăia hârtia mai mare și se scria mărunț și des.

¹⁾ Vezi facsimile la Miletić, Sbornik, vol. XVI—XVII.

²⁾ Acesta poate să fie însă posterior an. 1387, fiind scris de o altă mână, cu altă cerneală și cu o scrisoare ce pare mai nouă, ca și data «swc» (în orig. «швс») din dreapta monogramului.

³⁾ Asupra formatului hârtiei în sec. XV și XVI, vezi N. P. Lihačev, scrierea citată mai la vale, p. XXVIII și urm.

Hârtia este de obicei cea întrebuințată pe vremea aceea în Transilvania, de proveniență italiană, germană sau — din a doua jumătate a sec. XVI încoace — săsească (fabricată la Brașov). Filigranele sânt cele mai multe comune cu ale documentelor și manuscriselor contimporane din Transilvania ¹⁾. Nu le-am descris la prima edițiune, deoarece convingerea mea este că ele n'au mai nici o importanță pentru datarea documentelor. Însemnătatea ce li se atribuia altă dată a fost cu totul exagerată, iar reproducerea lor în ediții de documente este de cele mai multe ori un simplu lux. Marca de fabrică a hârtiei e criteriul cel mai nesigur de datare pentru un document, căci dacă din cuprinsul lui, din pecete sau din caracterele lui paleografice nu-l putem data cu oarecare aproximație, marca nu ne ajută nici odată să umplem această lacună. Altfel stă lucrul cu manuscrisele; aci aproximațiile pot să fie mai largi, ele se pot mișca în-lăuntrul cătorva decenii, pe când pentru documente, spre a le asigura valoarea de izvoare istorice, se cere o preciziune cu mult mai mare. Se știe însă că unele mărci de fabrică se repetuează decenii și secole întregi ²⁾. Aceasta se vede și din următorul tablou, în care am cuprins filigranele cele mai obișnuite ale documentelor dela Brașov; el poate servi ca un supliment la materialul imens publicat de N. P. Lihačev în scrierea sa: *Палеографическое значение бумажных водяных знаковъ*, 3 vol., St.-Petersburg 1899 ³⁾.

Trei movile sau trei munți «trois monts», cu o liniuță deasupra celei din mijloc: NNo. 6 (dela Dan II); 152, 154, 170, 192 (dela Vlad Dracul); 526 (dela Coico logofătul 1431); 274 (dela Radu Paisie, aci alt desemn: cele trei movile sânt închise într'un cerc, iar cea din mijloc are o prelungire deasupra cercului). Aceeaș figură într'un cerc și cu o cruce mare deasupra, în locul liniei, la No.

¹⁾ V. introducerile și planșele anexate la publicațiunile următoare: *Rechnungen aus dem Archiv der Stadt Hermannstadt und der sächsischen Nation*, I Band von c. 1380—1516. Hermannstadt 1880.—*Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt (Brassó) in Siebenbürgen*, I: *Rechnungen aus 1503—1526*; II: *Rechnungen aus 1526—1540*; III: *Rechnungen aus (1475) 1541—1550 (1571)*; IV: *Chroniken und Tagebücher*, I (1143—1867). Kronstadt 1886, 1889, 1896, 1903. Cele mai multe filigrane sânt reproduse în tabelele din vol. III al izvoarelor brașovene. Acestea au intrat și în albumul cărții lui Lihačev, tab. DLI și urm. — Asupra filigranelor de origine italiană și germană, vezi introducerea acestei cărți și Karskij, *Paleografia*, p. 100.

²⁾ Cf. A. Giry, *Manuel de diplomatique*, Paris 1894, p. 500.

³⁾ Un rezumat foarte scurt al acesteia dă Karskij în *Paleografia* sa, ed. 2, p. 99—103; la p. 102 se reproduc 24 de filigrane.

150 (dela Radu Paisie; cf. Lihačev, III, fig. 1125).—Apare în Rusia întâiaș dată la 1426.

Foarfece (în mai multe variante): NNo. 1 (dela Dan II); 304 (dela Alexandru-Aldea); 165, 169 (dela Vlad Dracul); 223, 236 (dela Radu III); 64, 123 (dela Basaraba II; cf. scrisoarea dela Acad. Rom. No. ²⁰⁴_{XXI}); 90, 112 (dela Basaraba III); 20 (dela Mircea pretendentul 1481); 134, 138, 160 (dela Vlad Călugărul); 545, 568, 544, 503, 558 (dela Gherghe Lascar c. 1437, boerii lui Basaraba II, Măcarie mitropolitul, Cazan vornicul [1480] și negustorii din Târgoviște [incep. sec. XVI]).—În mss. rusești ele apar la 1425, în Brașov la 1475 și 1478 (Quellen III, tab. 2, No. 30). Cf. acelaș semn într'un manuscris slavon dela 1438, scris în mânăstirea Neamțului (Revista pentru istorie, arheologie și filologie, vol. I, p. 187).

Ploscă (cu agățătoare): NNo. 186 (dela Vlad Dracul); 523 (dela Stanciu vistiierul c. 1433—37): amândouă asemănătoare cu fig. 803—805, 983—984 ș. a. din Lihačev; o formă absolut identică nu există în colecția acestuia.—Se găsește într'un ms. sârbesc dela 1386 și într'unul rusesc dela 1444 (Lihačev, II, p. 401).

Cumpănă: NNo. 10 (dela Dan II); 115 (dela Basaraba II); 55 (dela Basaraba III); 536 (dela Cârștian vornicul c. 1496—1507).—Se găsește în mss. rusești dela 1431, 1434 și într'o tipăritură din Cracovia dela 1476 (Lihačev, II, p. 120).

Cumpănă într'un cerc (cu sau fără steluță deasupra): NNo. 245 (dela Radu III); 77, 93, 95, 99 (dela Basaraba III); 130, 149, 153, 156, 200, 204 (dela Vlad Călugărul; cf. No. ²⁰³_{XXI} la Acad. Rom.); 268 (dela Radu IV); 546 (dela doamna Voica 1511); 49, 59, 63, 65, 66, 68, 110, 114 (dela Neogoe Basaraba); 284 (dela Radu dela Afumați); 279 (dela Radu Paisie); 21 (dela Mircea Ciobanul); 318 (dela Pătrașcu); 522 (dela Cortofleș și Cârjă 1478); 519, 533 (dela Dragomir Udriște 1484—85 și c. 1482—92); 532 (dela boerii lui Radu IV 1508—09); 483 (dela Calotă vornicul lui Neogoe); 465 (dela Drăghici marele vornic c. 1525—35[36]); 489 (dela Drăghici spătarul c. 1523—24); 527 (dela Vintilă fost vornic c. 1537—47); 500 (dela Daniil mitropolitul); cf. și No. 478 dela pârgarii Brașovului, jumătatea sec. XVI. Acelaș filigran cu inițialele MD în No. 59 (dela Neogoe Basaraba).—Apare într'un ms. grecesc din 1476 și în mss. slave din sec. XVI (Lihačev, II, p. 121); e foarte des la Brașov pela sfârșitul sec. XV (mai întâiu la 1476) și în sec. XVI, iar la Sibiu între 1450—1500, mai ales dela 1485 încoace (v. Rechnungen I, tablelele); în Moldova îl constatăm d. p. în scrisoarea boerilor lui Ștefan cel Mare Chiracol și Bucium cătră Brașoveni (Arh. No. 496).

Cumpănă într'un scut (cu rozetă sau steluță deasupra): NNo. 47 (dela Neogoe Basaraba); 225, 277 (dela Radu dela Afumați); 249, 290 (dela Radu Paisie); 24 (dela Mircea Ciobanul); 561 (dela boerii lui Radu dela Afumați); 572 (dela județul din Câmpulung c. 1521—43); 518 (dela pârgarii din Brăila, sec. XVI).—Apare la 1512 în evanghelia tipărită de Neogoe Basaraba (Lihačev, II, p. 123), la 1485 în mss. dela Sibiu, la 1486, 1503, 1526—46 în mss. dela Brașov.

Cap de bou: NNo. 8, 12 (dela Dan pretendentul: între coarne cu o linie ce se termină în rozetă, v. Lihačev, II, p. 85); 222 (dela Radu dela Afumați: fără linie); 16 (dela Mircea Ciobanul); 559 (dela Drăghici vornicul 1536).

Acelaș filigran cu inițialele OM la No. 317 (dela Despina doamna), cu MO și o cruce mare în locul liniei la NNo. 29 (dela Vladislav III), 311 (dela Radu dela Afumați), 567 (dela boerii lui Bădica Radul).—Apare la Brașov pela sfârșitul

sec. XV, la Sibiu pela începutul sec. XVI, și sub forme mai nouă la 1532 și 1534. Între documentele moldovenești din arh. Brașovului îl are scrisoarea lui Ștefan cel Mare din 3 Ianuarie 1472 (No. 444).

Mână sau *mănușe*: NNo. 210 (dela Vlad Țepeș); 104 (dela Basaraba III); 124 (dela Neagoe Basaraba); 475 (dela Staico logofătul c. 1482—1507).

Mână cu steluță sau rozetă (cu cinci ori șease colțuri) în vârful degetelor: NNo. 206 (dela Vlad Călugărul); 230, 251, 281, 283 (dela Radu IV); 323, 324 (dela Mihnea I); 142 (dela Vlăduță); 39, 47, 120 (dela Neagoe Basaraba); 237, 280, 285, 286 (dela Radu dela Afumați); 265 (dela Radu Paisie); 488 (dela Ștefin județul din Râmnic c. 1506); 537 (dela Sava din Târgoviște 1524); 569 (dela Calea și Stoican, sfârșitul sec. XVI).

Acelaș filigran cu inițialele BP la No. 52 (dela Neagoe Basaraba) și AA (în palmă) la No. 142 (dela Vlăduță); cf. Lihačev, II, p. 348—349.

Mâna sau mănușa cu steluță apare în mss. pela sfârșitul sec. XV și începutul sec. XVI, în Rusia la 1529 (Lihačev, I, p. CXXXII; II, p. 345 sq.).

Ancoră: NNo. 214 (dela Vlad Călugărul); 270, 287 (dela Radu Paisie: alt desemn); cf. NNo. 515 și 557 dela pârgarii Brașovului. — Apare la Sibiu pela 1503—04 (?), iar la Brașov între 1525—32 (Rechnungen, I și Quellen III, tab.).

Ancoră într-un cerc (cu sau fără rozetă deasupra): NNo. 253 (dela Radu dela Afumați); 326 (dela Moisi); 555 (dela Calotă vornicul lui Neagoe Basaraba); 466, (dela Vintilă vornicul lui Radu Paisie); 498 (dela Varlam mitropolitul). — Apare la Brașov pela 1515 (Quellen, III, tab.).

Pălărie de cardinal: NNo. 14 (dela Mircea pretendentul 1511); 40, 67 (dela Neagoe Basaraba); 295 (dela Radu dela Afumați); 27 (dela Vladislav III); 140 (dela Vlad V sau VI c. 1530—35). — Apare la Sibiu pela 1504—07, în Brașov la 1506 (Quellen I, tab. 2, No. 4).

Țiară papală: NNo. 247 (dela Radu Paisie); 520 (dela boerii lui Radu dela Afumați); cf. No. 553 dela pârgarii Brașovului și scrisoarea lui Petru Rareș din 30 Oct. 1529 (Arh. No. 450). — Sub forma din documentele noastre ea apare în Rusia la 1536, la Brașov între 1540—46 (Lihačev, II, p. 380).

Mai rare sânt următoarele: *stea mare cu o semilună deasupra* în No. 308 (dela Alexandru-Aldea, jos tăiată; lipsește la Lihačev); *rozetă într-un vas* în No. 177 (dela Vlad Dracul; lipsește la Lihačev); *inger purtând o cruce* în No. 534 (dela boerii lui Vlad Dracul 1442): după un desemn aproximativ al meu, foarte asemănător cu fig. 2411 din albumul lui Lihačev (vol. III), care împreună cu fig. 2409, 2410 și 2412 se ivesc în mss. franceze dela 1426 și 1427 (Acelaș, I, p. 256); *clopot* în No. 159 (dela Vlad Țepeș; cf. fig. 2559—2561 din Lihačev, vol. III, și vol. I, p. 274—275, II, p. 210—211; apare la Sibiu întâiaș dată la c. 1400); *trident* în No. 172 (dela Vlad Țepeș; identic cu cel din scrisoarea lui Ștefan cel Mare către Brașoveni, No. arh. 441; lipsește la Lihačev); *inel* (cu pietre scumpe sau coroană) în NNo. 37 (dela Basaraba II) și 91 (dela Basaraba III); *scară într-un cerc* în No. 458 (dela Dragomir Udriște c. 1482—92); *scară fără spițe*, cu o rozetă deasupra, în No. 272 (dela Radu IV; lipsește la Lihačev); *crinul heraldic* în NNo. 102 (dela Basaraba III, cu cruce deasupra); 276 (dela Radu IV; asemănător cu fig. 4235 dela Lihačev, dintr'o tipăritură venețiană dela 1480, dar fără cruce; cf. Acelaș, II, p. 503); 328 (dela Moisi: alt

desemn); *bust închis într'un cerc*, cu fundă la pălărie, în NNo. 215 (dela Vladislav III) și 298 (dela Radu dela Afumați; lipsește la Lihačev); *două săgeți încrucișate* în No. 19 (dela Mircea Ciobanul; cf. Lihačev, III, fig. 2990 și II, p. 366, dintr'un doc. rusec dela 1567); *steluță într'un covadrat închis în cerc* în No. 17 (dela Mircea Ciobanul; lipsește la Lihačev); *urs* în NNo. 259, 261, 294 (dela Radu Paisie; apare în acte dela Brașov la 1540, Lihačev, II, p. 280); *topor și sabie* în No. 521 (întâia jumătate a sec. XVI); *inițiala A* în No. 51 (dela Neagoe Basaraba; întocmai ca cea de pe ms. brașovean dela 1496, Quellen III, tab. IV, No. 58); *inițiala P* în No. 231 (dela Radu IV; asemănătoare cu multe din cele reproduse de Lihačev în vol. III, dar alt desen).

Marca Brașovului: *coroana în trei colțuri, cu rădăcină dedesupt*, apare în scrisoarea lui Radu Paisie de sub No. 260 și în a lui Mihnea Turcicul de sub No. 321. Hârtia No. 260 este deci din primele produse ale fabricii dela Brașov, care s'a înființat pela jumătatea sec. XVI, după Kemény la 1539 (v. Hasdeu, Cuvinte din Bătrâni, I, p. 45). Marca aceasta, care se vede și astăzi pe vechiul edificiu al municipalității, apare la Brașov pe vremea lui Honterus; în manuscrise ea se găsește la 1545 și 1551 (Quellen, III, tab. 2), iar în cărți tipărite întâiaș dată pe evanghelia slavoromână dela 1561 (Lihačev, I, p. CLXXXVI); v. Bianu și Hodoș. Bibliografia românească veche, p. 43—46.

Intresantă e figura cu NNo. 2580, 2581 și 3390 din albumul lui Lihačev (No. 3386 e o variantă a aceleiaș figuri). Ea se găsește în NNo. 78, 84, 101, 106 și 759 (dela Basaraba III), 575 (dela Neagu vornicul 1480), 535 (dela Vintilă logofătul 1480), 524 (dela Dragomir al lui Manea c. 1481): la NNo. 78 și 524 nu e întreagă. În afară de aceste scrisori românești, de un manuscris rusec din sec. XV și de octoiul tipărit de Șvaipolt Feol la Cracovia în 1491, acest filigran nu se mai găsește decât într'o tipăritură neapolitană din 1485, ceea ce indică cu deplină siguranță originea italiană a hârtiei.

Înșirând aci filigranele cele mai obișnuite din documentele dela Brașov și notând aproximativ epoca la care ele apar în manuscrise sau incunabule, mai ales în Transilvania și în țările vecine, n'am avut altceva de scop decât de-a arăta că nici una din datările ipotetice, făcute fără considerație la filigrane, nu e în contradicere cu ce se știe până acum asupra aparițiunei treptate a acestora. În mod direct ele servesc foarte rar la datarea unui document. Așa d. p. scrisoarea voevodului Radu de sub No. arh. 260, care după caracterele paleografice ar putea fi atribuită lui Radu Paisie sau lui Radu dela Afumați — după pecete ea nu poate fi datată, deoarece e cu totul stricată—am pus-o în «Documente și Regeste» între anii 1535—45; găsind pe hârtia ei marca Brașovului și știind că această hârtie nu poate fi mai veche decât 1539 — anul în care se presupune că s'a înființat prima fabrică de hârtie la Brașov — datarea și mai preciză a scrisorii ar fi c. 1540—1545. Alte cazuri, în care filigranul

ne poate ajuta la datarea documentului, vor fi discutate în vol. II la NNo. respective ¹⁾).

Fără nici o considerație însă la marca de fabrică, se poate distinge ușor hârtia din prima jumătate a sec. XV de cea din sec. XVI; cea din urmă e de obicei mai subțire, mai puțin albă și de multe ori îngălbenită de vechime. Afară de aceasta, pe hârtia mai veche așa numitele «vergeures» (v. Lihačev I, p. XXI sq.) sânt mult mai expresive.

Este evident că toată hârtia aceasta era preparată din in. Pe *bombicin* nu există nici un singur document românesc în arhivul Brașovului, cum nu se găsesc de altminterlea nici în celelalte depozite de documente ale noastre. Nici așa zisa *hârtie turcească*, groasă, lucie și de format mare, nu se întrebuița în acel timp.

Urme de *linii* sau *punctațiuni* n'am observat în documentele dela Brașov; șirele sânt totuș drepte în cele mai multe din ele. Scriere strâmbă au pe ici pe colea scrisorile boerești sau ale persoanelor private.

Cerneala este la cele mai multe neagră, dar de un negru deschis, pe care unii îl numesc rădăciniu; din sec. XVI sânt câteva scrisori cu cerneală neagră consistentă. Foarte puține din sec. XV au cerneală *albastrue* ce bate în verde. Astfel sânt scrisorile de sub NNo. arh. 299 (dela Radu II), 303, 305, 307, 512 (dela Alexandru-Aldea; cf. No. ²⁰²_{XXI} dela Acad. Rom.), 147, 165, 171, 178, 179, 186, 187 (dela Vlad Dracul; cf. hrisovul din 13 Aug. 1437 dela Arh. Stat., Miletió, DR., No. 6), 25, 28 (dela Vladislav II), 75, 79, 83, 96 (dela Basaraba III), 195 (dela Vlad Călugărul), 457 (dela Dragomir al lui Manea) și alte câteva. E la fel cu cerneala ce se constată și în unele documente moldovenești din acelaș timp ²⁾.

¹⁾ Filigrane dela sfârșitul sec. XVI și din scc. XVII se găsesc reproduse în Cuvinte din Bătrâni, vol. I, p. 25, 44, 55, 79, 84, 107, 179: între acestea marca Brașovului și a Sibiului, și în Rev. p. istorie, arheol. și filolog. a d-lui Tocilescu, artic. Documente inedite privitoare la istoria română, vol. I, III, V.

²⁾ Arh. ministeriului de externe din Moscva: după ed. Uljanickij, NNo. 62 și 63 (1446), 69 (1449), 72 (1452—53), 75 (1454), 76 (1455—56), 84 (1457).—Arh. Stat. din Iași: doc. din 1453 dela Alexandrel, după comunicarea d-lui N. Iorga. — Arh. orașului Lemberg: doc. dela 1456 al lui Petru Aron (Kałuźniacki, Dokumenta, p. 42, numește această cerneală «atrament ciemno-niebieski»; facsimilul alăturat redă încâtva culoarea originalului).—Bibl. Acad. Rom.: doc. dela 20 Dech. 1437—38 (Ilie și Ștefan), 21 Dech. 1451—52, 12 Aug. 1452, 23 Fevr. și 8 Iulie 1453, 18 Fevr. 1455 (Alexandru), 23 și 25 Aug. 1455, 18 Fevr. 1456 (Petru), 12 Aug. 1458, 12 și 22 Ian. 1495 (Ștefan). La cele mai vechi cerneala este albastră deschisă, la ale lui Ștefan cel Mare albastră închisă, aproape neagră.

În sec. XVI cerneala este la toate neagră. Ea s'a păstrat foarte bine; nu există nici o bucată în care să se fi șters așa ca să nu poată fi cetită, lucru ce s'a întâmplat foarte des cu documentele noastre interne, mai ales cu cele din arhivele statului. Cauza este modul mai îngrijit de păstrare și lipsa de umezeală.

Cu *cerneală roșie* sau *chinovar* se scriau inițialele și monogramele : inițialele mai rar, monogramele aproape totdeauna. Monograme în cerneală neagră sânt foarte puține, și acestea numai din sec. XV, d. p. în doc. lui Mircea din 1413 (No. I), în ale lui Mihail I (No. II și III), în al lui Dan II din 1431 (No. XVII) și în scrisoarea lui Basaraba III cel Tânăr din Sept. 1474 (No. CV). Din documentele interne monogram negru are hrISOVUL lui Vladislav I pentru mănăstirea Vodița și mai multe hrISOAVE de-ale lui Mircea, d. p. două porunci inedite către mănăstirile Cozia și Codmeana (Arh. Stat.), documentele editate de Miletić DR. sub No. 2 (fără dată), 3 (1406), 4 (1409) și donația către mst. Snagov (fără dată) dela Acad. Rom. No. $\frac{174}{XX}$. Monogram negru are și actul dela 23 Sept. 1403 din arh. ministeriului de externe din Moscva (Uljan., No. 16), pe când scrisoarea de după 1403 din acelaș arhiv (ibid., No 17) are monogram roșu; judecând după fotografii, tratatele dela 1390 și 1391 au tot monogram negru. După Mircea, el este o rară excepție.

Formatul documentelor, atât al privilegiilor sau tratatelor, cât și al scrisorilor, este foaea, folium; ne-am aștepta deci să fie numite, ca și cele moldovenești, ЛИСТЪ. Dar terminul acesta, în Moldova de origine rusească, lipsește în Țara Românească, deși se constată și la Bulgari ¹⁾; documentul se numește aci «carte», КНИГА. Acesta e terminul generic pentru noțiunea «document»; vezi d. p. scrisoarea lui Coico, logofătul lui Dan II, din 1431 (No. CCVI), unde privilegiul comercial scris de dînsul în acelaș an, Ian. 30, e numit «carte»: ТА ИМ ДАДУХ КНИГЪ; И СТОРИУ ИЛИ ДРОБЪ КНИГЪ. Cf. și «ВАРЕ КТО ИМ... ТЕТЪ ЗЕТИ ПОВИШ(Е) УТ ТОА, ЦЮ ЕСТ ПИСАНО ОУ КНИГЪВЪ ГОСПОДСТВА МИ» în privilegiul comercial al lui Vlad Țepeș dela 1476 (No. LXXIV).

Se întrebuințau totuș mai multe *sinonime* pentru noțiunea «document» și aplicarea lor este destul de consecventă, în raport cu

¹⁾ V. în scrisoarea lui Sracimir către Brașoveni: «КОН ДОНЕСЕ ЛИСТЪ УТЪ ВАСЪ, цел се ва адуче scrisoare dela voi» (Archiv f. sl. Phil. XVII, p. 547; Miletić, Нови вlaho-български грамоти, p. 46).

natura cuprinsului. Trei sânt terminii cei mai obișnuiți: hrisov, poruncă și carte.

Privilegiile comerciale mai însemnate și tratatele de pace, de alianță sau de închinare sânt numite *hrisoave*, slav. χρησοφυλαξ; este cuvântul grecesc χρυσόβουλλον, χρυσοβούλλιον = bulla aurea, termen adoptat de țarii bulgari și dinastia sârbi dela Bizantini, pentru documentele de donațiuni la mănăstiri sau la boeri, deși bulla lor nu era de aur, ci de plumb; coresp. lat. diploma, litterae. Formulele acestor hrisoave se deosebesc fundamental de ale celorlalte documente; ele au fost împrumutate de Bulgari și de Sârbi din hrisoavele împărașilor bizantini și au trecut și în ale noastre, dar afară de titlu și blestem n'au nici o importanță pentru explicarea documentelor dela Brașov ¹⁾.

În sens propriu și impropriu este întrebuințat în cancelaria domnilor români termenul *poruncă*, atât pentru ordinele date slujbașilor domnești: boerilor, vameșilor, schilerilor și altor slugi, cât și pentru privilegiile acordate Brașovenilor sau pentru documente de altă natură. Cuvântului «poruncă» îi corespund în textele slave doi termini, unul de origine bizantină, altul de origine slavă: *ωρηζμο* și *повелѣніе*.

ωρηζμο, care însemnă propriu hotărîre, apoi poruncă, mandat, e grecescul *δρισμός*, întrebuințat în înțeles de «mandatum» de împărașii bizantini și de despoții din Epir în sec. XIII ²⁾. Îl găsim, în înțeles impropriu, la Bulgari; așa privilegiul comercial dat de Ioan Asan II negustorilor Raguzani, c. 1231, e numit *ωρηζ'μω*: † *ДАВА ЦАРСТВО МИ ОРИЗ'МΩ СИ ΧΩΡ'Ε ΚΑΙ ΔΑΒΡΩΒΗΝΗ[Σ]Τ'ΕΝ*: dă împărăția mea această poruncă a mea întregii țări a Dubrovnikului ³⁾. Cf. scutirea de vamă acordată Târgoviștenilor de Dan II: *ДАВАТ ГОС-*

¹⁾ Cele bulgărești, care ne interesează mai direct, sânt adunate la un loc de Šafařík, în Památky: Okázky občanského písemnictví, Praga 1870, și de Sreznevskij, în Свѣдѣнія и замѣтки о малозвѣстныхъ и неизвѣстныхъ памятникахъ, III (No. LXXXI — XC), St.-Petersburg 1879. Originalele se găsesc încă în mănăstirile cărora au fost acordate, afară de unul care se află în biblioteca Academiei imperiale din St.-Petersburg; fotografii în colecția lui Sevastianov din Muzeul Rumjancov în Moscva și un foarte frumos facsimile în Aprilov, Болгарскія грамоты, Odessa 1845. O bibliografie necompletă și nu tocmai exactă dă Karskij în Paleografia sa, ed. 2, p. 53—54; v. Jireček, Geschichte der Bulgaren, p. 374. Asupra unor ediții nouă din Bulgaria, mie inaccesibile, v. Извѣстія отдѣленія русскаго языка и словесности И. А. Н., tom. VIII (1903), fasc. 2, p. 416 și urm.

²⁾ Jireček, în Archiv f. sl. Phil. XIX, p. 603.

³⁾ Sreznevskij, l. c., p. 9; cf. Jireček, Geschichte der Bulgaren, p. 409.

ПОДСТВО МИ СІЕ ВРНЗМО ГОСПОДСТВА МИ ВРАШЪ ГОСПОДСТВА МИ, ТРЪГОВИЦКНОМ: дă domnia mea această poruncă a domniei mele oraşului domniei mele, Târgoviştenilor (No. XIII, 1420—24), sau privilegiul comercial dat de acelaş Braşovenilor: ДАВАТ ГОСПОДСТВО МИ СІЕ ВРНЗМО ГОСПОДСТВА МИ БРАШОВКНОМ ЦОТО КЪПЧЮАТЪ ВЪ ЗЕМЛИ ГОСПОДСТВА МИ: дă domnia mea această poruncă a domniei mele Braşovenilor ce umblă cu negoaşe în fara domniei mele (No. IX, 1422). Cf. pasajele citate la indicele de cuvinte sub *ВРНЗМО* şi documentele dela 1407 (Miletić, DR., p. 329), 1418 (ibid., p. 331), 1458 (Venelin, p. 91), 1490 (Arh. ist. I, 1, p. 6) ş. a., precum şi verbul *орисѣвам*, *орисѣж*, din grec. *ὀρίζω*, *διорίζομαι*.

ПОВЕЛКНІЕ, ce corespunde în textele vechi sloveneşti grec. *ἐπιταγµα*, *πρόσταγµα*, *δόγµα*, *κέλευσις*, *κέλευσµα*, e în documentele dela Braşov mai rar întrebuiţat decât *ВРНЗМО*; d. p. «ВЪ КОН ЧАС ВИДИТЕ СІЕ ПОВЕЛКНІЕ ГОСПОДСТВА МИ» pentru o poruncă a lui Vlad Țepeş către vameşii din Rucăr (No. LXXIII) şi «ДАВАТ ГОСПОДСТВО МИ СІЕ ПОВЕЛКНІЕ» pentru privilegiul comercial acordat de acelaş domn Saşilor dela Braşov în 1476 (No. LXXIV). În documentele interne se găseşte mai des. Astfel actul lui Mircea cel Bătrân (Octomvrie, fără an), prin care se confirmă o indiviziune de avere între fiii boerilor Vălcul şi Stanciul (care murise), e numit în acelaş timp *ВРНЗМО* şi *ПОВЕЛКНІЕ*: И ДАРОВА МЪ ГОСПОДСТВО МИ СІЕ... ВРНЗМО ГОСПОДСТВА МИ, iar mai jos: ХТО ЛИ СЕ ПОКЪСИТЪ РАЗВРТИТИ СІЕ ПОВЕЛКНІЕ ГОСПОДСТВА МИ (Acad. Rom. ¹⁴⁴/_{XLV}). Deasemenea actele prin care Radu cel Frumos confirmă mănăstirilor Tismana şi Cozia proprietatea unor munţi, bălţi şi gârle, la 28 Iulie şi 14 Oct. 1465, sânt numite *ПОВЕЛКНІЕ* (Arh. Stat.). Cf. şi cele dela 15 Ian. 1467, 16 Iulie 1472 din Arh. Stat., sau cele dela 1476 şi 1478 din Venelin, p. 118 şi 111.

În sens de «poruncă» şi «act ce conţine o poruncă» găsim acest cuvânt şi în documentele sârbeşti; se întrebuiţa de bună samă şi la Bulgari. În zakonikul lui Ştefan Duşan el însamnă a) poruncă, d. p. *ПОВЕЛКНІЕ ЦАРЕВО*, poruncă împărătească (art. 187), b) actul prin care se dă această poruncă, d. p. *ВЪЗЪ КНИГЕ ПОВЕЛКНІА ЦАРСТВА МИ* (art. 185, ed. Novaković dela 1898); cf. *СІЕ ПОВЕЛКНІЕ ПИШЕ КРАЛЕВСТВО МИ КНЕЗЪ ДЪБРОВЪЧЬСКОМЪ И ВЪСЪБИ ВПЪКНІКЪ*: această poruncă o scrie crăiea mea snezului din Dubrovnik şi obştii întregi (Miklosich, Monumenta serbica, p. 40) şi Daničić, Rječnik, s. *ПОВЕЛКНІЕ*.

Carte, *КНИГА*, se întrebuiţa foarte des în sens special de scrisoare, litterae, epistola, ca şi la Bulgari sau Sârbi: «ДОБЫТЪКЪ ДА НИ

ДАТЕ КТО ВЪ КНИГѢВѢ ДОНЕСЕ» (No. CCXI), «ДА МИ ПИШЕТ КНИГѢ СІЖ, И НИМ ПИСАХ КНИГѢ СІЖ» (No. CCXII), «И КНИГѢ ВИ ПИСАХ» (No. CCXIV), «ВПИШЕТЕ В КНИГѢ И ЗАПЕЧАТЕТЕ (No. CCXV), «ДА МИ ПОШАЕТЕ КНИГѢ В ТРЪГОВИЦЕ (No. CCXXXIV), «ПОСЛАХ... Ѡпрѣк грамматикъ сѣ книге до вас и до вицзвонводѣ» (No. CXV), «И КНИГѢ МИ ЕСТЬ СЧИННА ЦАРЬ (No. CXXXIV), §. a. m. d. ¹⁾.

În arhivul Braşovului există un privilegiu comercial al lui Dan II (30 Ian. 1431) *în două exemplare*, unul pe pergament, altul pe hârtie ²⁾. Acesta, neavând pecete, a fost menit probabil să rămâie în cancelaria domnului. Este de admis că cel puţin pentru tratatele mai însemnate şi pentru privilegiile comerciale, în care se consemnau o mulţime de taxe vamale, domnii se îngrijau să aibă la îndemână un exemplar, după care cancelaria lor sau vameşii să poată controla, în caz de discuţii, aceste taxe. Se ştie însă că arhive de stat n'au existat în timpurile vechi la noi, şi astfel aceste duplicate s'au pierdut fără urmă. Este probabil că se păstrau şi copii după unele scrisori trimese la Braşov; ele au avut însă aceeaşi soartă. Cel puţin până acum nu s'a găsit în depozitele noastre nici o urmă de condici de copii, sau așa numite Kopiaibücher, din sec. XV—XVI ³⁾.

Dar nici în arhivul Braşovului nu se găsesc copii după răspunsurile trimese domnilor sau boerilor români; cele câteva scrisori ale pârgărilor din Braşov, ce se găsesc astăzi printre cele româneşti, par a fi fost scrise, dar nu trimese.

Toate documentele româneşti dela Braşov sânt scrise cu *chirilică*: cele mai vechi, din prima jumătate a sec. XV, în *semiuncială*, cele din a doua jumătate a acestui secol şi din secolul următor în *semiuncială* amestecată cu elemente cursive sau în *cursivă* curată. În uncială nu e nici unul.

Sânt între ele modele foarte frumoase de semiuncială, ca scrisoarea lui Gherghe Lascar de sub No. 545 (CCXIV), a lui Antonie cămăraşul de sub No. 548 (CCXV), a lui Sinadin de sub No. 497 (CCXXXIII), câteva scrisori ale lui Radu II, Dan II, Vlad Dracul §. a. Cursivă cu-

¹⁾ V. Miklosich, Lexicon şi Daničić, Rječnik, s. v. În traducerea bulgărească a lui Manasses книга corespunde odată grec. χάρτης în înţeles de scrisoare, vers. 1865 şi 1867: χάρτη πιστεύει γράμματα, τὸν χάρτην ἀκοντίζει : bulg. на хартии написуетъ писаніе, книгѣ помѣтаетъ, cod. Sin. f. 63 v.

²⁾ V. şi declaraţia lui Dan pretendentul dela 2 Aprilie 1459 (No. CCLXVIII).

³⁾ Asupra condicelor de mai târziu (din sec. XVIII), vezi N. Iorga, Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea, II, p. 637—638.

rată în sec. XV nu constatăm decât în scrisoarea lui Alexandru-Aldea dela 1432 (No. 512) — care însă e o cursivă sârbească, ca și limba în care e redactată, — în scrisoarea dela 1478 a trimișilor lui Basaraba III la Ștefan Báthory (No. 522), în ale lui Vlad Călugărul de sub NNo. 194 și 213, în ale lui Radu IV de sub NNo. 228, 251, 267, în ale lui Dragomir Udriște (NNo. 477, 539), Gherghina pârcalabul (No. 487) și Cârștian vornicul (No. 536). Ea este rară chiar în sec. XVI; vezi mai ales NNo. 488 dela Ștefin județul de Râmnic, 492 (dela Calotă vornicul lui Neogoe Basaraba), 531 (dela Stoica pârcalabul lui Radu Paisie) și 502 (dela Coadă clucerul); mai des se ivește dela Neogoe Basaraba încoace. Elemente cursive se strecoară însă și în documentele cele mai vechi ale sec. XV-lea; astfel documentul lui Mircea pentru fiii lui Vâlcul și ai lui Stanciul are atât de multe (Б, А, З, Т, С, Ч), încât mai am putea zice că e scris în cursivă, dar o cursivă foarte asemănătoare cu cea sârbească contemporană.

Este știut că în țările române semiunciala a avut o viață mai lungă decât la Slavii de sud sau la Ruși. În Bulgaria și în Serbia cursiva se întrebuița chiar în sec. XIII; așa d. p. printre documentele sârbești din arhivul curții imperiale dela Viena am văzut din acest secol modele desăvârșite de scriere cursivă. Dintre cele bulgărești sânt scrise așa hrisovul lui Constantin Asan către mănăstirea Sf. Gheorghe din muntele Virpino, în a doua jumătate a sec. XIII, și scrisoarea lui Ioan Sracimir către Brașoveni c. 1369—1387¹⁾. În Rusia cursiva apare pela sfârșitul sec. XIV.

În general, scrierea documentelor noastre vechi este frumoasă și ceteață. Caligrafii noștri, în raport cu cei sârbești și mai ales cu cei rusești contemporani, erau superiori în arta lor. Se găesc, se înțelege, și scrisori urâte, rareori însă între cele ieșite din cancelaria domnească. Ductul scrierii e caracteristic Țării Românești; el se aseamănă în sec. XIV și la începutul sec. XV (doc. lui Vladislav I, Dan I, Mircea I, Mihail I, Radu II Praznaglava, Alexandru-Aldea și Vlad Dracul) cu cel din documentele și manuscrisele bulgărești și n'ar putea fi confundat nici odată de un cunoscător cu al celor rusești sau sârbești. Din puținele facsimile reproduse de Hasdeu în *Negru Vodă*, de Kałuźniacki în *Dokumenta mołdawskie*

¹⁾ O fotografie a celui dintâu am văzut în muzeul Rumjancov din Moscva; un facsimile după a doua am publicat în *Archiv f. slav. Phil.*, vol. XVII. Despre hrisovul lui Const. Asan, pe care slavistul rus Grigorovič l-a copiat din original, și Grigorovič și Sreznevskij spun că e scris în cursivă «скоропись».

i multańskie, de Miletic în Daco-Româniî și în Sbornik vol. XVI—XVII, de D. Sturdza în Documentele dela Wiesbaden, se poate convinge oricine despre aceasta, dacă le va compara cu celelalte documente chirilice contimporane.

Singurele documente care prezintă oarecari dificultăți la cetire sânt scrisoarea lui Alexandru-Aldea dela 1432 (No. XXX), a lui Cortofleșt și Cârjă dela 1478 (No. CCXXII) și a clucerului Coadă dela c. 1526—1542 (Arh. No. 502), cea mai urită și cea mai încurcată din toate: din stilul ei primitiv și din multele forme gramaticale greșite se vede că a fost scrisă de un grămătic foarte ignorant.

A da o caracteristică preciză a scrierii, după secole sau decenii, e foarte greu; schimbările ce au suferit literile unciale până să se transforme cu încetul în semiunciale și cursive sânt foarte vechi; ele sânt anterioare documentelor din colecția noastră. În lipsă de facsimile care să dea intuiția scrierii vechi, trebuie să mă mulțumesc a-mi spune impresia generală ce mi-a lăsat lectura lor. Documentele din prima jumătate a sec. XV: cele dela Mircea cel Bătrân, Mihail I, Radu II, Dan II, Alexandru-Aldea și Vlad Dracul se deosebesc dela prima vedere de documentele din a doua jumătate a acestui secol, d. p. de ale lui Basaraba cel Bătrân, Basaraba cel Tânăr, Vlad Călugărul sau Radu cel Mare; mai greu de deosebit sânt documentele lui Vlad Țepeș de ale predecesorului său Vlad Dracul sau de ale urmașului său Vlad Călugărul; pe Vlad Țepeș îl desparte de cel dintâiu numai un deceniu, de al doilea numai două decenii; și totuș, în urma unei lecturi repetate a scrisorilor lor, ele se pot distinge cu oarecare siguranță.

Tot așa se disting ușor documentele sec. XVI de ale sec. XV; o scrisoare a lui Neagoe Basaraba nu poate fi confundată de ochiul obișnuit cu una dela Basaraba cel Bătrân sau dela Basaraba cel Tânăr. Deasemenea documentele lui Radu Paisie se pot deosebi cu ușurință de ale lui Radu cel Frumos sau Radu cel Mare, foarte greu însă de ale lui Radu dela Afumați; aci trebuie să recurgem de cele mai multe ori și la alte criterii, și greșeala nu se va putea evita cu deplină siguranță nici odată.

Există însă o deosebire între scrisorile domnești și cele boerești: în cele dintâi, scrise de caligrafi cu școală și tradiție îndelungată, semiunciala își păstrează mai bine și mai îndelung formele sale vechi și frumoase; în cele boerești ea le pierde mai de grabă. De aceea, în aceste din urmă elementul cursiv iese la iveală mai curând

decât în cele dintâi, și vom fi aplicați, la întâia vedere, a da scrisorilor boerești o vârstă mai nouă decât o au în realitate. În cursul studiilor, mi s'a întâmplat de mai multe ori să pun o scrisoare boerească din sec. XV într'al XVI, mai ales când numele boerului se întâlnește în amândouă aceste secole; cuprinsul, pecetea sau alte criterii mi-au arătat apoi adevărul.

Cam în acelaș raport de conservatism și de transformare se află documentele față de manuscrise; acestea sânt totdeauna mai conservative. În apus s'a petrecut acelaș lucru. Totuș o deosebire esențială între scrierea diplomatică și a manuscriselor, cum s'a stabilit în multe părți din apusul Europei, nu s'a făcut la noi, Era aceeaș tradiție în mânăstiri ca și în cancelaria domnească: personalul acesteia se pregătia aproape exclusiv în cele dintâi. Și tradiția a fost atât de puternică, încât caracterul scrierii se păstrează, în tot cursul sec. XV- -XVI, așa de bine, că este cu neputință d. p. să se confunde astăzi un document muntenesc cu unul moldovenesc contimporan; pornind dela alte modele, dela cele rusești ¹⁾, scrierea moldovenească are ductul ei caracteristic, mai regulat și mai puțin variat decât cel muntenesc.

Abreviațiunile sânt tot aceleași ca în manuscrise. Normele lor sânt constante, și nu putea fi altfel; paleografia greacă și latină, cu mult mai bogate în abreviațiuni decât cea chirilică, prezintă aceeaș însușire. Deaceea este o aberațiune paleografică încercarea d-lui Ilie Bărbulescu ²⁾ de a explica abreviațiunea pentru **царь** (împărat, țar) din porunca lui Radu II Praznaglava (No. VII) ca pentru **цариннаръ** (vameș); **црю** = **цариннарю** ar fi un nonsens în paleografia chirilică; **црю** nu poate fi decât **царю**, vocativul dela **царь**, cum **гъ** e totdeauna **господь**, **гнъ** e totdeauna **господинъ**, și așa mai departe. În original se citește foarte lămurit: **црю** **Александрѣ**; v. nota dela No. VII ³⁾.

Sigle, ca în paleografia greacă și latină, nu se întrebunțau în cea chirilică. Inițiale pentru nume întregi se găsesc numai în peceți, și acestea însă în cazuri rare și dubioase (cf. No. IV). *Criptograme*,

¹⁾ Documentul lui Roman dela 30 Martie 1392 (Arh. Stat.) și unele documente dela începutul domniei lui Alexandru cel Bun au întocmai aceeaș scriere ca documentele galițiene contimporane.

²⁾ Cercetări istorico-filologice, București 1900, p. 99 și urm.—Studii privitoare la limba și istoria Românilor, București 1902, p. 105 și urm.

³⁾ Comp. și traducerea d-lui B. P. Hasdeu din Negru-Vodă, p. CCXLI, unde se dă însă acestui document data greșită 1374.

în documentele dela Braşov n'am găsit, afară dacă nu cumva cuvântul **wsw** din scrisoarea de sub No. CXXXVI nu reprezintă un criptogram; în documentele interne se găsesc pe ici pe colea, mai ales în date ¹⁾.

Interpuncţiunea este în documente aceeaş ca în manuscrise; virgula nu există, ci numai punctul şi câteva semne formate din liniuţe drepte sau încovoiate, cu puncte sau cercuri deasupra şi dedesubtul lor. Vezi o colecţie de astfel de semne la E. Th. Karskij, *Очеркъ славянскоѣ кырилловскоѣ палеографіи*, Varşovia 1901, p. 232 şi urm. La sfârşitul documentelor, mai ales în sec. XV, se găseşte de obicei, după monogram, un semn ce seamănă câte odată cu **д** cursiv sârbesc şi pe care îl întâlnim şi în diplomatica latină contemporană; forma cea mai veche a lui se vede în documentul lui Vladislav I, c. 1365—1366; v. facsimile la Hasdeu, Negru-Vodă. Aceeaş formă o are acest semn în documentele lui Mircea, d. p. în cel dela 1387 (orig. în Arh. Stat., textul în Arhiva istorică III, p. 191—193, fără acest semn), în cele dela 1390, 1391 (fotografii la Acad. Rom.), 1409 (Miletić, DR., p. 329), în al lui Mihail din 1418 (ibid., p. 331), în ale lui Dan II din 1422 şi 1431 ²⁾ ş. a. m. d. În documentele de mai târziu el se micşorează până ce devine o simplă cruce neregulată ³⁾ şi dispăre apoi cu totul sau e înlocuit cu puncte ⁴⁾.

Iniţialele se obișnuiesc mai ales la începutul documentelor; cele mai dese sânt: **Ѧ** din **азз**, **Б** din **божін** (d. p. **божію милостію** în scrisoarea lui Vladislav III, Arh. No. 29), **Е** din **вз**, **І** din **Іванз**, **Ів**, **И** din **иже** (**иже вз христа бога благоверных** etc.), **М** din **милостію** sau **милостіум**, **Ѡ** din **ѡ** în scrisorile boereşti şi alte câteva l'tere. Deşi se găsesc şi în documentele cele vechi, chiar într'ale lui Mircea, iniţialele destul de înalte (d. p. **Ѧ** din **азз** în hrisovul dela 1387), se observă totuşi tendinţa de a le mări cu cât documentele sânt mai nouă; deasemenea se înmulţesc ornamentele, așa că pela începutul sec. XVI avem iniţiale ce cuprind jumătate din marginea stângă a documentului sau aproape documentul întreg şi așa de bogat ornate, încât abia se recunoaşte litera. În sec. XV iniţialele sânt

¹⁾ Astfel scriitorul unui document din arhivele statului dela 25 Ian. 1499 şi-ascunde numele sub criptogramul: $\psi\delta\delta\delta$ $\overset{\epsilon}{\text{w}}$ \overset{\eta}{\text{v}} $\overset{\delta}{\text{св}}$ $\overset{\delta}{\text{нжннкккк}}$, **вз** **столни** **град** **Трѣго-**
вниѣ, **Ѧ**ца **ген.** **Ѧ**е **днь**, **в** **лѣт**[о] **Ѧзз**.

²⁾ V. Sbornik, vol. XVI—XVII (facsimile), şi nota dela No. XVII.

³⁾ V. scrisoarea lui Basaraba II cel Bătrân dela 1476, la D. Sturdza, l. c., pl. I.

⁴⁾ Ibid., pl. II. şi III.

de obicei negre, în sec. XVI aproape totdeauna roșii, iar la documente cu deosebire pompoase, d. p. la unele donațiuni mănăstirești din timpul lui Radu cel Mare și Neagoe Basaraba, în aur.

În textul documentelor inițialele sânt rare: în sec. XV ele încep câte odată aliniat nouă, așa d. p. în scrisoarea cea lungă a lui Neagu vornicul dela 1480 (No. CCXXIV); din sec. XVI, d. p. din timpul lui Neagoe Basaraba, sânt mai dese. Tot din timpul lui încep a se ivi și inițialele imitate după cărți tipărite, și anume în felul celor din evanghelia dela 1512. În actele dela Brașov nu se găsește nici unul de felul acesta.

Cifre arabice sau *romane* nu se întâlnesc deloc; numerotația este peste tot cea bizantino-bulgară și nu prezintă nimic nou. În scrisorile latinești cifrele arabe se arată în mod sporadic în locul celor romane dela sfârșitul sec. XV încoace: la 1476 (No. CCLXVII), 1479 (No. CCLXXXIV), 1492 (No. CCXC), 1493 (No. CCXCII), 1498, 1499, 1500 (NNo. CCXCVII—CCC), ș. a. m. d.

§. 3. *Particularitățile interne.*

Trecând la particularitățile interne ale documentelor dela Brașov, trebuie să spun întâiu câteva cuvinte asupra limbei în care sânt scrise.

Ca toate actele ieșite din cancelaria domnilor români, afară de rare excepțiuni ¹⁾, documentele dela Brașov sânt scrise în limba bulgărească, și anume cele mai vechi, din întâia jumătate a sec. XV, într'o redacțiune mediobulgară destul de corectă. Aceasta merge cam până la Vlad Dracul. Dela Vlad Țepeș încoace începe a se corupe, a primi tot mai multe forme neobulgare, iar în sec. XVI se introduc și multe elemente sârbești ²⁾.

¹⁾ Scrisorile lui Mircea cel Bătrân către Vladislav Jagiello, una din 23 Sept. 1403, alta de după 1403, au redacțiunea rusească întrebuințată pe vremea aceea în Moldova. Uljanickij, *Materialy*, p. 13—15; Hurmuzaki I, 2, p. 824—826. Rusisme sânt și în privilegiul din 1439 al lui Vlad Dracul către Lembergeni (Kałuźniacki, *Dokumenta*, p. 28—29).

²⁾ Asupra acestora, care în mod sporadic se găsesc chiar în cele mai vechi documente munteneste, cum se găsesc de altminterlea și în cele bulgărești din sec. XIV, cf. Miletić, *Novi gramoti*, p. 101—103. Cele mai obișnuite sânt: din domeniul foneticei § pentru ж, к, г pentru х, љ (љ, љ), pe lângă ч, ѱ, р pentru ж în срѣ, тѣрѣ, о pentru л la participii și § pentru аз (!) în câteva cuvinte (mai ales дѣженъ = дѣженъ); din domeniul morfologiei sufixul -ом la instr. temelor în а, gen. sg. și

Influența limbii populare bulgărești se resimte nu numai în fonetică și morfologie, ci și în sintaxă și lexicon. Este meritul d-lui Miletić de a fi arătat mai întâiu acest lucru, în studiul excelent ce însoțește ediția sa de documente brașovene și care completează celălalt studiu al d-sale, tot așa de important, deși mai sărac în fapte, din Daco-Români și literatura lor slavă. Desvoltările d-lui Miletić din aceste două scrieri istovesc aproape tot materialul lingvistic și filologic al documentelor noastre. Cu o competență desăvârșită în această materie, d-sa a arătat importanța cea mare ce o au aceste documente pentru istoria limbii bulgare, mai ales pentru epoca în care scrierea încetase aproape cu totul în Bulgaria (sec. XV—XVII). Documentele noastre formează tranșiunea dela povestea despre războiul troian sau așa numita «trojanska priča», unicul monument literar bulgăresc din sec. XIV cu elemente populare, la producțiunile sec. XVII, când particularitățile de astăzi ale dialectelor bulgare erau definitiv stabilite. În ele se găesc urmele multor procese fonetice, morfologice și sintactice, cari după o acțiune lentă de patru secole au transformat medio-bulgara sec. XII—XIV în limba de astăzi, atât de deosebită prin structura ei de celelalte limbi și dialecte slave. Se înțelege că limba documentelor noastre, ca orice limbă pur literară, este cu mult mai conservativă decât cea vorbită în acelaș timp în Bulgaria sau în coloniile bulgărești din Transilvania și Ungaria; cu toate acestea sânt puține fenomene lingvistice particulare neobulgarei care să nu-și fi găsit expresiune în documentele noastre.

Astfel avem, din fonetică: pe *ѣ* cu valoare de *ѣ* (rom. *ă*) sau *a*, pe *ѧ* cu valoare de *e* sau *ia*, *ea*, pe *ѡ* cu valoare de *i*, pe *ѣ*, *ѧ* trecute în *o*, *e* în silabele accentuate și în sufixe, pe *л* epentetic dispărut adeseori, și chiar fenomene mai nouă, cum e d. p. reducerea lui *o*, *e* neaccentuați la *u*, *i*, o trăsătură caracteristică dialectelor bulgare de ost (Miletić, *Novi gramoti*, p. 106) și contractiunea lui *oi* în *o* la verbele *доити, поити* (*доити, поити, подѣте* p. 57, *доде* p. 255). Din morfologie, avem la nume: în sg. dispariția formelor flexionare vechi (începută cu temele în *a*) și înlocuirea lor treptată cu forma ca-

ac. pl. în *-ѣ* la feminine (în pl. și la neutre), sufixul *-ѣ* la gen. pronominal, suf. *-ѡ* la pers. 1 pl. Prezența lor în documentele muntenești e deseori în legătură cu naționalitatea grămaticului: documentele în care abundă elementul sârbesc sânt scrise sau de grămatici sârbi, ca d. p. scrisoarea lui Aldea dela 1432 (No. XXX) sau de grămatici de-ai noștri cari și-au făcut școala la dascăli sârbești.

zului general; la pl. generalizarea terminațiilor -ОРЕ, -ОРИИ, -ИЦА și terminației -И la nom. și acus., apoi și la celelalte cazuri, în locul sufixelor variate ale declinației vechi; dativete în -ЕМ, -КМ la temele în -О, după analogia declinării pronominale (ТЪРЦЕМ, ДЛЗГОПОЛЦЕМ, СИРАЦЕМ, ЖЪПАНИЦЕМ ș. a.); reducerea întrebunțării formelor determinate ale adjectivelor; înlocuirea formelor pronominale cu forme nouă compuse, ceea ce a avut de urmare deasa întrebunțare la pronume și adverbe a particulelor -Е, -А, -ЗИ (НИЕ, ВИЕ; ТИА, ТЪИА; ТЪИЗИ, ТИЪИЗИ ș. a.); la verbe: lățirea terminației -М la p. 1. sg., după analogia verbelor atemactice; dispariția lui -Т la p. 3 sg.; la aor. -ХМЕ în loc de -ХОМ la p. 1 pl. și -ХЪ -ХЪ în loc de -ШЪ (-ША) la p. 3 pl.; -КТЕ în loc de -ИТЕ la imperat. p. 2 pl.; infinitive în -ВА; infinitive fără -И din sufix sau cu întregul sufix -ТИ pierdut; participii transformate în gerundii (forme adverbiale): -ЦЕ -ЦИИ, -ШЕ -ШИ; participii în -ЛЕ la plur., în loc de -ЛИ, niște forme foarte caracteristice pentru neobulgară. Din sintaxă: înlocuirea genitivului cu acusativil, când avea un înțeles partitiv (obiectivare necompletă) sau când urma după o negațiune; înlocuirea genitivului posesiv cu dativul posesiv, o tendință veche a limbei bulgare, care însă în documentele noastre e foarte pronunțată și care a contribuit desigur mult la pierderea declinației vechi; întrebunțarea lui НА cu acus. sau cazul general în înțeles de dativ (d. p. СЛЪ ДАЛ НА СЛЪГА МИ МАРТИИ p. 255, ЦО ЦЪЖЪ ЧИНИИТ НА ТОНЗИ ГРАД И НА ВАС p. 81), ca în neobulgară, unde dativul și genitivul se formează din cazul general cu prep. НА; întrebunțarea prepozițiilor nu cu cazurile vechi, ci cu cazul general, după ce se întâmplase confusiunea între casurile vechi (d. p. între genitiv și locativ după ОТЪ); o sumă de prepoziții compuse, ca ОТКЪ, ОТПРЪДЪ, ceea ce este iarăși o caracteristică a neobulgarei (cf. ОТКЪМЪ). Mai rare sânt formele de declinație cu НА (v. Miletic, l. c., p. 126—127) și de articol postpus. În textele din vol. I al colecției noastre găsim următoarele exemple sigure de articol: ДЛЗЖНИКОТ (p. 8, c. 1415—18), ИСКЪТ (p. 56, 1431), МОЛИКОТ (p. 255, c. 1437), КНИГЪВЪ (p. 251, c. 1433—37), КНИГЪВЪ (p. 96, 1476), ВАШЕНО (p. 134, 1477), МОЛДОВЪНИТЕ (p. 206, 1482—96: de trei ori în aceeaș bucată). Cf. Miletic, l. c., p. 131—132 ¹⁾. Din punctul de vedere lexi-

¹⁾ Dintre exemplele citate aci trebuie șters ВАШЕНО; textul e de citit nu ВАШЕНО сЪ: vămile sânt (cum admite și Jireček, Archiv XIX, p. 612), ci ВАШЕ НЕ сЪ: vămile nu sânt; НЕ este o negațiune; v. p. 176, No. CXLV.

cal, limba documentelor noastre se caracterizează, în raport cu mediobulgara sec. XII—XIV, printr'o sumă mai mare de elemente bizantine și neogrecești, prin numeroase elemente turcești, care pătrunseseră în sec. XV în toate limbile din peninsula balcanică, prin elementele ungurești, săsești și românești, care n'aveau cum să străbată în limba vorbită în Bulgaria.

Toate aceste chestiuni au fost tratate de d-l Miletic. Rezultatele la care a ajuns D-sa pot fi adoptate deocamdată în întregime; faptele nouă ce se pot aduna din documentele neutilizate de dînsul, atât din cele dela Brașov cât și din cele interne, nu fac decât să le confirme. Aș putea dovedi această afirmație pentru fiecare caz în deosebi; cred însă că nu e locul potrivit aci și-mi rezerv această lucrare după apariția volumului al doilea.

Este însă în deducțiunile istorice ale D-lui Miletic o parte ce nu poate fi primită. Concluziunile ce scoate dînsul, din studiul limbei diplomatice, asupra caracterului etnic al poporului român, asupra populației țărilor noastre în sec. XIV—XVI și asupra originii clasei boerești, sânt parte exagerate, parte greșite.

Este incontestabil că limba slavă a documentelor era pricepută și de domni și de boeri, e chiar foarte probabil că unii dintre dînșii o vorbeau, cum vorbeau și nobilii unguri latinește: multe din scrisorile domnești și boerești au un caracter de intimitate așa de pronunțat, încât nu se pot explica altfel, decât admițând că au fost dictate de ei înșiși. Cf. d. p. scrisoarea lui Alexandru-Aldea de sub No. XXIII, a. 1432, și scrisorile lui Țepeluș privitoare la visteria și soția sa.

A deduce însă de aci că domnii sau boerii noștri erau Bulgari de origine, că în țară se vorbea bulgărește și că deabia prin sec. XVII-lea, când documentele slave încetează, limba bulgară a fost înlocuită definitiv cu cea românească ¹⁾, este cu totul greșit și în contradicere nu numai cu bunul simț istoric, dar și cu mărturiile clare și autentice ale izvoarelor din sec. XIV—XVI.

Ele ne arată că în timpul acesta se vorbea în Țara Românească numai limba română ²⁾.

¹⁾ Cf. și G. Zanetov, *Българското население въ срѣднитѣ вѣкове. Историко-юридически скици*. Русе (Ruscium), 1902.

²⁾ Observațiuni foarte juste în privința aceasta i-a adus D-lui Miletic și C. Jireček în recensiunea sa din *Archiv f. slav. Philol.* XIX, p. 601—602, unde se invoacă mărturiile lui Schiltberger, Chalkokondylas, Petantius (pela 1502) și a contimporanului acestuia Tubero.

Scrisoarea lui Neacșul dela Câmpulung, din 1521, păstrată tot în arhivul Brașovului, e o dovadă că la începutul sec. XVI limba română își fixase chiar forma literară sub care ne apare în traducerile din a doua jumătate a acestui secol ¹⁾. Scrisoarea lui Dragomir Udriște dintre 1482—92 (No. CCXXXVIII), care începe cu «**БЪНИЛОР И ЧЕСТИТЕМЪ**», ne lasă să întvedem că încercări de corespondență. privată în limba română au existat și înainte de 1521.

Limba slavă, sau mai bine bulgărească — în izvoarele noastre i se zice slovenească și sârbească ²⁾ — era o limbă literară, o limbă cultă, care se menținea în cancelaria domnească prin prestigiul ce i-l dăduse la început biserica și prin puterea ce i-o asigurase tradiția. Că domnii sau boerii noștri ar fi vorbit în casele lor bulgărește, aceasta nu se probează prin nimica. Vorbeau bulgărește numai acei dintre dînșii cari erau cărturari, dar aceștia erau prea puțini.

¹⁾ Fiindcă asupra autenticității acestei scrisori s'au ridicat îndoeli (H. Tiktin, în Grundriss der romanischen Philologie, ed. 2, vol. 1: Die rumänische Sprache), reproduc aci, cu ortografia chirilică originală, întreaga scrisoare. Data ei a fost stabilită de d-l Iorga, în Documentele Hurmuzaki, vol. XI, p. 843, unde textul e publicat în transcriere latină.

† МѢДРОМЪ И ПАЛЕМНТОМЪ И ЧИСТИТОМЪ И Е(О)ГВАМ ДАРОКАНОМЪ ЖЪПАН ХАНЪШ БЕГНЕР УТ БРАШОВ ЛНОГ(О) ЗДРАВЪ УТ НѢКШЪА УТ ДАХГОПОЛЕ. И ПАК ДАЪ ЦНРЕ ДОМНЪЕ ТАЛЕ ЗА АЪКРЪА ТЪРЧАНОР, КЪАМ АЛЪ АЪЗНТ ЕЪ КЪ ЛЪКРАТЪА АЪ ЕШНТ ДЕН ГОФЛА, ШН АНАМНТРЪ НЪ Е, ШН СЪЪ АЪС Л СЪС ПРЕ АЪНЪРЕ. И ПАК СЪ ЦИМ ДОМНЪМ ТА КЪ АЪ ВЕННТ ШН ВАМ ДЕЛА ННКОПОЕ ДЕ АЛЕ АЪЪС СЪСЪ КЪ АЪ ВЪЗЪТ КЪ УКЪН ЛОН (sic) КЪ АЪ ТРЕКЪТ ЧЪЛЕ КОРАБЪН ЧЕ ЦИМ ШН ДОМНЪМ ТА ПРЕ АЪНЪРЕ Л СЪС. И ПАК СЪ ЦИМ КЪ ЗАГЪ ДЕН ТОТЕ УРАШЕЛЕ КЪТЕ Н ДЕ ВАМНН(Н) СЪ ФЪЕ ЛН АЪЖТОР Л КОРАБЪН. И ПАК СЪ ЦИМ КЪАМЪ СЪЪ ПРНКС НЕПРЕ МЕШЕР ДЕН Ц(А)РНГРАД КЪАМ ВОРЪ ТРЪЧЕ АЧЪЛЕ КОРАБЪН ЛА ЛОКЪА ЧЕЛА СТРАНАТЪА ЧЕ ЦИМ ШН ДОМНЪМ ТА. И ПАК СПЪН ДОМНЪЕ ТАЛЕ ДЕ АЪКРЪА АЪ МАХАМЕТ-БЕГ КЪАМ АЛЪ АЪЗНТ ДЕ КОМРН ЧЕ СЪНТЬ МЕЦЪМШ ШН ДЕ ЧЕНЕРЕ-АЪЪ НЕРЕ, КЪАМЪ АЪ ДАТ ЛЪКРАТЪА СЛОКОЗЪЕ АЪ МАХАМЕТ-БЕГ КЪАМ ПРЕ НУ-Н ВА ФН КОМ ПРН ЧЪРА РЪАХЪНЪКЪКЪ, ИРЪ ЕАЪ СЪ ТРЪКЪКЪ. И ПАК СЪ ЦИМ ДОМНЪМ ТА КЪ АРЕ ФРНКЪ МАРЕ ШН БЪСЪРАЪКЪ ДЕ АЧЕА ЛОТРЪ ДЕ МАХАМЕТ-БЕГ, МАН ВЪРТОС ДЕ ДОМНЪЕЛЕ ВОСТРЕ. И ПАК СПЪН ДОМНЪЕ ТАЛЕ КА МАН МАРЕЛЕ АЪЪ ДЕ ЧЕ АЛЪ ЛЪЦЕАЕС ШЪ ЕЪ; ЕЪ СПЪН ДОМНЪЕ ТАЛЕ, ИРЪ ДОМНЪМ ТА ЕЦН ЛЪЦЕАЕПЪ ШН АЧЪСТЕ КЪВЕНТЕ СЪ ЦИМ ДОМНЪМ ТА ЛА ТННЕ, СЪ НЪ ЦЪЕ ШМНН(Н) АЪАЦН, ШН ДОМНЪЕЛЕ ВОСТРЕ СЪ ВЪ ПЪЗНЦН КЪАМ ЦИМЦН МАН БННЕ. И Е(О)ГЪ ТЕ ВЕСАНТ, АМНЪ.

Adresa: † МѢДРОМЪ И ЧИСТИТОМЪ И Е(О)ГВАМ ДАРОКАНОМЪ ЖЪПАН ХАНЪШ БЕГНЕР УТ БРАШОВ; *pecetea, de ceară albă, pierdută.* — *Arh. No. 472.*

²⁾ Sașii dela Brașov îi ziceau «bulgărească»; cf. «*in carta bulgarica*» în doc. latin dela 1431 (No. XVII, p. 38) și notița din socotelele Brașovului dela 1530, în care se spune că s'au plătit 4 fl. lui Stoican Bulgarul, «qui in scribendis et interpretandis litteris *sermone bulgarico* scriptis civitati et provinciae ad optata dominorum inservivit» (Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt, II, p. 207).

Limba bulgărească o scriau scriitorii de profesie, în primul rând *grămăticii* sau *diacii*, cari o învățau în școalele primitive anexate pe lângă mănăstiri și cancelariile domnești, unde prin tradiție și formulare se păstrau și formulele documentelor. Terminul cel mai obișnuit pentru acești scriitori în documentele interne este ГРАМАТИКЪ ¹⁾, grec. γραμματικός, v. NNo. LXXXII, CXV; deopotrivă cu el, dar ceva mai rar, e întrebuițat cuvântul ДИАКЪ ²⁾, grec. διάκονος, v. No. XLIX. Alți termeni, ca писарь (Arh. ist. I, 1, p. 85), писець (doc. dela 23 Mai 1524 în Arh. Stat., 15 Martie 1544 la Acad. Rom.; cf. Miletić, Daco-Români, p. 365, a. 1595), ДИАКОНЪ (и писаръ аз Нѣгоє малаи Діакон: Arh. ist. I, 1, p. 50, a. 1575), СЛОВЕ-СТРОИТЕЛЬ (ibid., p. 142, a. 1512), СЛОВОПИСЕЦЬ (doc. din 12 Mai 1529 la Arh. Stat.), СЛОВОПИСАТЕЛЬ (doc. din 25 Iulie 1526 în Arh. Stat., de acelaș scriitor Tudoran ca cel precedent), СЪПИСАТЕЛЬ (doc. din 2 Sept. 1528 la Acad. Rom.), РЪКОПИСАТЕЛЬ (doc. din 15 Dech. 1501 în Arh. Stat.) sau ѿрикарь (doc. din 2 Iulie 1538 în Arh. Stat.) sânt izolați; ѿрикарь e împrumutat din Moldova.

Aceeaș funcțiune o îndeplineau *logofeții cei mici* și câte odată chiar logofeții cei mari (v. NNo. I și V), deși atribuțiunea acestora era mai mult să dicteze textul documentelor și să le aplice pecetea, de unde și formula «И РЕЧЕ ЛОГОФЕТ: și spuse, i. e. dictă logofătul» (No. XVIII, a. 1431; cf. «† И РЕЧЕ МИ ЛОГОДЕТ †», scris în fața monogramului pe documentul din 10 Sept. 1421 al lui Dan II din Arh. Stat.; «И РЕЧЕ ЛѢВДАТ ЛОГОВАФЕТ» într'un doc. din 11 Iulie 1571 la Arh. Stat.). Astfel hrisovul din 28 Martie 1415 pentru mănăstirea Cozia e scris de Mihail logofătul, mare logofăt era Baldovin (Arh. Stat.); un hrisov din 23 Aprilie 1527 e scris de Tatul logofătul, logofăt mare fiind Teodosie, iar logofăt al doilea Badea Zambac (Arh. Stat.); un altul din 31 Oct. 1529 e scris de Mogoș logofătul, logofăt mare fiind Tudor (Venelin, p. 145; cf. ibid., p. 233 și 235, a. 1591 și 1592).

Domnul ³⁾, logofătul sau un alt boer dicta așa dar cuprinsul docu-

¹⁾ Se întâlnește așa de des în textele tipărite, că nu e nevoie de citații.

²⁾ V. Бонко діакъ la 1514 (Venelin, p. 139), Марча діакъ la 1524 (Arh. ist. I, 1, p. 104), ѿрикаръ діакъ și меншии въ діацихъ Флорѣ la 1534 (doc. din 3 Aprilie în Arh. Stat. și Venelin, p. 161), Богданъ малаи діакъ la 1573 (Venelin, p. 210); Богдан малаи діакъ la 17 Ianuarie 1575 și 19 Aprilie 1577 (Arh. Stat.); Станъ еже в' малѣхъ діацихъ la 1587 (Venelin, p. 225), ș. a. m. d.

³⁾ V. mai jos, p. XLIV.

mentului, miezul lui; grămăticul care scria era însă legat de anumite *formule* tradiționale, de care nu îndrăzneă să se îndepărteze. Ele se repetă aproape în mod stereotip din cele mai vechi documente cunoscute până la cele din sec. XVII și trec apoi în cele românești, d. p. în cele din timpul lui Matei Basaraba ¹⁾. Formulare vechi, de felul celor merovingiene sau carolingiene, nu s'au găsit până acum la noi, cum nu s'au găsit nici la Sârbi și cu atât mai puțin la Bulgari; e foarte puțină nădejde că se vor găsi de aci înainte. Și cu toate acestea, la început ele au trebuit să existe; mai târziu au putut fi înlocuite cu documentele însăși ca modele, căci trebuie să ne închipuim că, deși în sec. XV și XVI nu existau la noi arhive în felul celor din apus sau al celor săsești din Transilvania, trebuiau să se păstreze totuși câteva documente în cancelaria domnească, care se muta din loc în loc împreună cu domnul. Exactitatea cu care se reproduc aceste formule, la epoci foarte îndepărtate una de alta, nu se poate explica altfel.

O dovadă despre aceasta este sbornicul cu No. 18 al Muzeului de anticități, fost al mănăstirii Bistrița, azi în biblioteca Academiei Române (No. 2456). El e scris probabil în a doua jumătate

¹⁾ Comp. cu documentele din colecția noastră pe cele publicate de d-l Iorga în *Socotelile Brașovului*, ed. separată, p. 23—24, 87—88, 91—95, 96—100. Formule și expresii vechi sânt în textele românești următoarele: «alta, de rândul erbii de pușcă și plumbu» (p. 24); «credință și legătură și tocmeală neclintită» (ibid.); «la al nostru cinstit și pre iubit și dela inimă dulce și bun prieten, jupân Mihai» (p. 87); «pohtim sănătate și bună pace» (ibid.); «cătră aceasta... și scri-sorile dumital[e] pre rând i-am înțales (sic; ibid.); «alta, fac știre dumital[e] pentru rândul lui Vasile, cum am avut multă pără» (p. 88); «cu mila lui dumnezeu și cu norocul cinstitului împărat» (p. 91); «iar când iaste acuma» (p. 92); «deci ne iaste voea» (ibid.); «deci pohtim pre dumnecta ca pre un bun prieten și vecin de aproape» (ibid.); «foarte mă rog dumitale să fii nevoitor pentru acest lucru» (ibid.); «cătră aceasta-ți dau știre domnia mea pentru cinstita carte ce mi-ai trimis dumneata, de toate înțeles-am domnia mea pre rând» (p. 93); «cătră aceasta facem știre dumitale pentru rândul lui Vasilie Sârbul ot Necopoe» (ibid.); «și mai mult val să nu-l mai poarte» (ibid.); «alta, scrisoare ce ne-ai trimes dumneata pentru cel cal, înțeles-am de toate» (ibid.); «să-și caute lucrul» (ibid.); «într'alt chip nu poate fi» (p. 95); «iar când iaste acum nu s[c] aleag[e] nimica și nici o ispravă nu iaste» (p. 99); «să le dai și dumneata poruncă și învățatură și certare» (ibid.); «nu i-au pus lege la județul din Itâjnov» (ibid.); «crez, dumneata știi că noi nu fățărîm nimănuilea» (p. 100); «nu se va opri măcar un cap de ață» (ibid.); «pentru rândul veștilor ce se vor afla» (p. 103), ș. a. m. d. La toate acestea se găsesc corespunzătoarele lor în scri-sorile slave din se.c XV și XVI. Vezi și scrisoarea lui Neacșul dela p. XXXIV.

a sec. XVII și conține, pe lângă alte lucruri, o colecție de 14 documente de cuprins diferit, în slavonește și în traducere românească (pp. 62—99, 105—140): по селу списахом хрисовѣахъ, си рѣч кожани или мемврани господарскѣм влашкѣе земли, також павѣет (p. 62): дѣпѣ ачаста ам скрис хрисовавеле, ден чѣкле де пѣлле кважнине але двмнилѣр цзрзи рѣм(х)неири, прекѣм аратѣ (p. 105). Unele bucăți sânt copiate întregi după originale, sau după copii mai vechi, altele sânt transformate în formulare în cari numele proprii sânt înlocuite cu имр sau имркѣ = rus. имярекъ anume, cu numele». De felul acesta este în parte documentul dela cap. I: «† Бѣ Христа бога благовѣрном и христѣлюбивом и салодержавном господарѣ нашем имр, синѣ великаго и предобраго имр, , urmează titlul complet, apoi formula: a binevoit domnia mea să dea acest hrisov «блѣкринѣ господства ми имр и жителнице его имр»; cuprinsul e că se confirmă donatarului proprietatea satului Negoești, pentru care purtase un proces. Sfârșitul e: «сеж(е) оубо и свѣдетели поставѣем господство ми: пан имр». Formular curat, fără nici un nume propriu, e documentul dela cap. XIV, pe care îl reproduc în întregime.

«Книг(а) архіерейскѣм. Исписах епископѣви (sic) мн сию книг(ѣ) епископства ми швѣлиѣ чловѣкѣ по име имркѣ, також да ест оубо мирно и свободно шткѣ своєю жена именем имркѣ штпрекѣ дѣнава; пѣнеж(е) шна ест были порѣбили Изманли и сѣс днцам си, а имркѣ шн ест текает оубо влашкѣе земли тѣчѣю сѣс главою, таж(е) ест пѣслѣжил на нѣкоѣ кѣпци пат гѣдин, таж(е) сѣ ест шженит ѣ влашкѣе земли, а штецѣ женам имркѣ шн двшелѣ ест ѣ влашкѣе земли тере ест шерѣтѣл пѣ имркѣ лиѣж ен шженит, таж(е) ест сказал шн имркѣ ере ест наша дѣциера емѣ жена имркѣ».

Formulare de felul acestuia — nu însă alcătuite ca acesta din nevoea de a fixa traducerile românești ale documentelor — au existat de bună samă și în sec. XIV—XVI, cu mult mai complete.

Se înțelege că nu ne putem aștepta să găsim la noi formulele bogate și așa de bine diferențiate ale cancelariilor regale, imperiale sau princiare din apusul Europei; raporturile juridice dintre clasele sociale și afacerile publice erau cu mult mai primitive la noi; de aceea și formulele documentelor au un caracter mai general.

Aplicând însă documentelor noastre terminologia adoptată în diplomația apuseană, constatăm că toate, afară de scrisorile particulare

ce fac câte odată excepție dela această regulă, încep cu așa zisa «*invocație*», care în cele dela Brașov și în cele muntenești în general este *simbolică* și constă în semnul crucei; acesta corespunde chrismonului din diplomația latină medievală, care era monogramul numelui lui Hristos. În Moldova invocația este adeseori verbală, ca în documentele rusești și în cele litvano-polone; în aceste din urmă ea era o imitație a celor latine.

După invocație urmează *intitulația* sau *numele* celui ce dă documentul, în epoca de care ne ocupăm noi numai numele de botez și câte odată al tatălui (sub forma genitivului la domni, sau adjectivului posesiv la boeri: **МАНЕК** = al lui Manea, **УДРИЦЕК** = al lui Udriște, **КАПИТАНОВ** = al Căpitanului), nici odată al neamului sau familiei. **ІW** dinaintea numelui domnesc lipsește foarte rar. În documentele mai solemne domnii români citează mai totdeauna numele tatălui lor, însoțit de obicei de atributele «bun, mare, prea bun, prea mare: **ДОБРЫИ, ВЕЛИКЫИ, ПРѢДОБРЫИ, ПРѢВЕЛИКЫИ.**» Pronumele îl întrebuițează ei, ca și țarii bulgari, la singular: **АЗЪ**.

Numele cuprinde și *titlul*; acesta variază după importanța documentului. În hrisoave (privilegii sau tratate) domnii se intitulează: voevozi și domni ai Ungrovlahiei și ai părților de peste munți, herțegi de Amlaș și Făgăraș ¹⁾. Acest titlu se păstrează în actele dela Brașov cât timp corespundea realității ²⁾. În documentele de mai puțină importanță, d. p. în scrisori, titlul este: voevod și domn a) al Ungrovlahiei, **ОУГГРОВЛАХІЙСКОИ** sau **ОУГРОВЛАХІНСКОИ ЗЕМЛИ** ³⁾, b) al Țării Românești, **ВЛАШКОИ ЗЕМЛИ**, c) român, **ВЛАШКИ** (v. indicele sub Țara Românească), sau simplu d) voevod și domn, ca în poruncile date diregătorilor și slujbașilor domnești, d. p.

¹⁾ La Mircea cel Bătrân găsim și Dârstorul (Siliștră) și «părțile dunărene» (**НОАШ-МАШЕ**) în titlu. Aceste din urmă reapar mai târziu, d. p. sub Neagoe Basaraba, în inscripții. v. N. Iorga, *Inscripții din bisericile României* (sub prcsă), p. 146, 148, 158.

²⁾ Până la Vlad Țepeș (v. actele din Martie și Iulie 1460 ale lui Vlad Țepeș și Dan pretendentul). La 1476 și 1477 se pare că Basaraba II mai exercita oarecari drepturi în Făgăraș (NNo. CCLXXVI și CCLXXXIII), dar la 1478, Iunie 19, Basaraba III se ruga de Brașoveni să intervină pe lângă solii regelui ca aceștia să-l lase în posesiunea Amlașului și Făgărașului (No. CCLXXXV). La 1483 acesta se cedează definitiv Sașilor; v. p. 219, nota, și D. Onciul, *Titlul lui Mircea cel Bătrân și posesiunile lui*, Convorb. Liter., XXXVII, p. 230—231.

³⁾ Înlocuit câte odată cu **ОУГГРОВЛАХІИ**, d. p. în doc. lui Mircea dela 1387 (Arh. ist. III, p. 192) și Invent. No. 423 din Arh. Stat., în pecetea lui Vlad dela 1396, în a lui Radu III, și în alte locuri.

în NNo. II, III, XII, XIV, XXI, XXV, XXVI ș. a. Titlul cel dintâiu e cel mai vechiu și probabil de origine bizantină (cf. D. Onciul, Titlul lui Mircea cel Bătrân și posesiunile lui, Convorbiri Literare, XXXV, p. 1015 și urm.); al doilea îl întâlnim în documentele dela Brașov întâiaș dată la Basaraba III în pecete (No. CV, 1474: *BOEBOДА ВЛАШКЕ ЗЕМЛЕ*), apoi la Vlad Călugărul: *ГОСПОДИНЪ ЗЕМАН ВЛАШКОИ* c. 1482—96 (No. CLXVIII) și la Rađu cel Mare 1496—97 (No. CLXXIX) și este mai rar decât cel dintâiu; «domn român, *ГОСПОДИНЪ ВЛАШКИ*» întâlnim mai întâiu la Radu cel Mare 1496—1507 (No. CLXXXIX), apoi la Vlăduță între 1510—12 (Arh. No. 135 și 142), la Neagoe Basaraba 1512—21 (Arh. NNo. 33, 36, 38, 40, 41, 42, 44, 65, 66), la Vladislav III 1524 (Arh. No. 27 și 31), la Radu dela Afumați (Arh. No. 225 și 298), la Radu Paisie și fiul său Marco (Arh. No. 249 și 315) și la domniile următoare. Deosebit de acestea, găsim o singură dată la Dan pretendentul 1460 titlul *ФЕРТЕШ = ФЕРШТЬ*, prinț, germ. Fürst (No. LXXX).

După nume și titlu urmează așa zisa «inscripție» sau «salutație», adică adresa, care nu este cea obișnuită în diplomația apuseană, — cum se găsește de pildă în Moldova, unde este împrumutată din diplomația litvano-polonă, — ci este cea obișnuită în scrisorile regilor ungurești sau ale voevozilor Ardealului către Brașoveni. Se observă o evoluțiune sistematică a acestei formule: cu cât documentele sânt mai vechi, cu atât ea este mai simplă; cu cât ele sânt mai nouă, cu atât ea este mai încărcată de epitete măgulitoare pentru cei cărora se adresează scrisoarea; aceste epitete devin statornice mai ales din vremea lui Vlad Țepeș. Astfel salutația ar putea servi drept criteriu pentru datarea aproximativă a documentelor, în lipsa altora mai sigure. O salutație de felul: «pârgarilor din Brașov» sau «Brașovenilor», sau «tuturor Brașovenilor» nu găsim în sec. XVI; deasemenea formula veche «județului și pârgarilor din Brașov» sau «județului și pârgarilor din Brașov tuturor» dispăre în acest secol și e înlocuită cu formula cea mai obișnuită «bunilor noștri prieteni și de aproape vecini, județului și pârgarilor din Brașov» sau «cinstiților și bunilor noștri prieteni și de aproape vecini, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov»¹⁾, care se

¹⁾ Cf. adresele din scrisorile latinești (NNo. CCLI și urm.) și «prudentes et circumspecti viri grate nobis dilecti» în scrisoarea lui Hunyadi din 1448; «seniores et prudentes viri, amici nostri honorandi» în scrisoarea aceluiaș și a lui Ujlaki din 1441. Cu acestea sânt de comparat adresele care au avut și mai multă influență asupra formulei românești: «circumspectis et providis viris,

amplifică uneori, ca d. p. în «cinstiților și prea iubiților și dragilor și bunilor mei prieteni: *ВЪЗСЕМ (sic) ПОЧТЕННИМ И МОИМ ПРѢВЪЗ-ЛЮБЛЕННИМ И ДРАГИМ И ДОБРИМ ПРИИТЕЛИМ*» (Arh. No. 22, a. 1511), iar când e vorba de regii ungurești degenerate în bombasme ca următorul: «celui de sus cu sfânta coroană încoronat și de dumnezeu dăruit și cu sfântul schiptru de mâni îngerești hărăzit mânilor înălțimei tale crăești, stâlp și întărire celor de sub dînsul, adăpost nouă creștinilor, luminatului și prea puternicului, marelui craiu Ianoș: *ИЖ(Е) СЪ ВИШ(Е) СВАТИМ ВЪКНИЦИМ ВЪКНЧАННОМЪ И БОГОМ ДАРОВАННОМЪ И СВАТИМ СКИПТРИМ ПРѢДАННИМЪ ИТЪ АГГЕЛСКИМА РЪКАМА ВЪ РЪЦЕ ВИСОКАГО ТИ КРАЛЕВСТВА, СТАЗП, СТВОРЖДЕННЕ ИЖ(Е) ПОД НИМ, ПРИЕЪЖИЦЕ НАМ ХР(И)СТИАННОМ, СВЕТОМОЪ И ПРѢВЪЗМОЖНОМОЪ ВЕЛИКИ ИІНОШЪ КРАЮ*» (Arh. No. 212, c. 1531). E vorba de Ioan Zápolya ¹⁾. Cum se vede, nu sântem departe de salutațiile din documentele turcești, care în privința bombasmului lipsit de orice gust au întrecut tot ce s'a produs în genul acesta până acum ²⁾.

Textul documentului începe cu *arenga* sau *prooemiul*, care în hrisoavele de donațiuni, mai ales la mănăstiri, motivează în mod general și cu pasaje scoase din sfintele scripturi acțiunea cuprinsă în document și este o simplă înfrumusețare retorică fără însemnătate; ea lipsește în documentele dela Brașov. În cele interne ea este aproape totdeauna o traducere servilă după cele bizantine, trecută mai întâiu prin filiera bulgară sau sârbească; în donațiile boerești este mai rară și aci ea are unele puncte comune cu cele apusene, d. p. răsplata slujbei făcută domnului ³⁾.

iudici, iuratis civibus et univrsis hospitibus atque populis civitatis Brassoviensis, amicis nostris grate dilectis» (1435); «providis et circumspectis viris, iudici, iuratis senioribus ceterisque civibus Brassoviensibus commorantibus, fratribus et amicis nostris praedilectis» (1436); «prudenticibus viris, magistro civium, iudici, villico iuratisque et cunctis senioribus civitatis Brassoviensis, amicis nostris honorandis» (1441); «circumspectis viris, iudici, iuratis ceterisque civibus civitatis Brassoviensis, amicis nobis honorandis» (1447); «prudenticibus et circumspectis viris, iudici iuratisque et ceterisque civibus potioribus civitatis Brassoviensis nobis dilectis» (1484), ș. a. m. d. (Din copile Acad. Rom.).

¹⁾ Cf. și salutația către Ștefan Báthory din scrisoarea mitropolitului Macarie, No. CCXXVII.

²⁾ Vezi documentele polone din Hurmuzaki, Suplementul II, vol. I și II.

³⁾ Exemple de felul întâiu se pot găsi ușor în toate colecțiile de documente muntenești; de felul al doilea este arenga în donațiunile moldovenești.

Împreună cu arenga lipsește de cele mai multe ori în documentele muntenești și «promulgația» sau «notificația».

După «*expositie*» sau «*dispositie*», care este miezul documentului și care variază prin urmare foarte mult, întru cât fiecare document are cuprinsul său propriu, urmează «*corroborafia*» sau confirmarea. Formula aceasta cuprinde mai multe părți, rareori se găsesc însă toate întrunite la un loc. În hrisoave și privilegii mai solemne ea cuprinde, pe lângă clauza prohibitivă și obligativă (oprirea autorităților de a călca stipulațiunile actului și obligarea urmașilor de a le observa), *clauza penală* și *martorii*.

Cea dintâiu e de două feluri, așa zisele «*poena corporalis*» și «*spiritualis*», d. p. a) **ТАКОВИ ИМАТ ПРИЖТ ВЕЛИКО ЗЛО И УРГИЖ УТ ГОСПОДСТВА МИ**: unul ca acela va avea să primească mare rău și urgie dela domnia mea (No. I; cf. NNo. V, VIII, IX, X, XVII, XLIX, LXXIV), «*extunc indignacionem nostram se senciati incursum*» (No. XI), «*sub nostra indignacione gravissima*» (No. CCLXIX); b) **ДА ЕСТ ПРОКЛАТ УТ ХРИСТА БОГА ВЪСЕДРЖИТЕЛЪ**: să fie afurisit de Hristos dumnezeul a tot Țiitorul (No. XIII), sau *blestemul cel mare*, cunoscut prea bine din hrisoavele de donațiune (No. IV); variante ale acestuia v. la NNo. CCLXIX, CCCIX. Martorii, totdeauna boerii cei mai de frunte, sânt o cheazășie că domnul va observa stipulațiunile documentului (donațiunei sau tratatului). Rareori lipsesc din documentele mai importante.

Tot în «*corroborafia*» intră și enunțarea redacțiunei documentului, de obicei cu cuvintele «și scrise logofătul», «și dictă, și îndeplini logofătul și scrise grămăticul»: **И АЗЪ ЛОГВДЕТ БАЛДОВИИ ПИСАХ** (No. I); **И АЗЪ ЛОГВДЕТ ГЕРГИИНА, ЕЖЕ ИСПИСАХ** (No. V); **КЪИКО ЛОГВДЕТ ПИСАХ** (No. VIII); în documentele interne «и исправи sau исправникъ (îndeplinitor, executor) логофетъ; и рече логофетъ и писахъ азъ граматикъ sau диякъ, и писахъ азъ въ малнихъ sau меншихъ дияцѣхъ»; de multe ori se dă numai numele scriitorului, fără atributul **ГРАМАТИКЪ** sau **ДИЯКЪ** ¹⁾.

1) În documentele moldovenești *corroborafia* are o formulă mai completă care conține și enunțarea semnelor de validatie (împrumutată din diploma litvano-polonă sau ungară). Сопр. «а на крѣпость томи и на пал[а]ть великах есмо нашу печать великю прикѣснн, штези непорѣшено то инколанже [а]о вѣка» în doc. lui Roman dela 30 Martie 1392 (Arh. ist. I, 1, p. 19); «на крѣпость томоу и на великое и на вѣчное потверженіе великан есмо нашу печать великоюу прикѣснн к селоу анстоу» în doc. lui Alexandru cel Bun din 1402 (Uljanickij, No. 15); «а на болшее потверженіе томи»

În «porunci» locul corroborației îl ține formula «altfel să nu fie, altfel nu este, altfel nu va fi, altfel să nu faceți, altfel să nu îndrăzniți a face», cu adaosul «după porunca domniei mele» sau «ci după porunca domniei mele», ceea ce este o redacție mai clară: **ИНО ДА НѢСТ** (No. XXXV), **ИНО НѢСТ** (No. XLVIII), **А ИНО НѢСТ**, **ПО ВРИЗМѢ ГОСПОДСТВА МИ** (No. VII), **ИНО НЕ ЦИЕТ БЫТ** (No. XXIV), **ИНО НЕ ЦИЕ БИТИ**, **ИНАКО НЕ ЦИЕТ БИТ**, **ПО ВРИЗМѢ ГОСПОДСТВА МИ** (No. II și XVI), **ИНО ДА НЕ СТОРИТЕ**, **ПО РѢЧИ НАШИ** (No. XX), **ДА ИНО ДА НЕ СТОРИТЕ** (No. XXVIII), **А ИНО ДА НЕСТ**, **ТЪКМО ПО ВРИЗМѢ ГОСПОДСТВА МИ** (No. XVIII), **ИНАКО ДА НЕ СМѢШЪ СЧИНИТИ**, **ИНАКО ДА НЕ СМѢТЕ СЧИНИТ**, **ПО ВРИЗМѢ ГОСПОДСТВА МИ** (No. XXIX și IX); **И СКОРО ИНО НЕ ЦИЕТ БИТИ** (No. LVI), **Ѣ ТУМ ИНО ДА НЕСТЪ**, **ПО ВРИЗМѢ ГОСПОДСТВА МИ** (No. XXXVII), ș. a. m. d., sau simplu **ПО ВРИЗМѢ ГОСПОДСТВА МИ** (No. XXVI). Cf. **ИНАКО ДА НЕ СМѢТЕ СЧИНИТИ**, **ПО ВРИЗМѢ ГОСПОДСТВА МИ** într'o poruncă a lui Mircea de după 1404 (Venelin, p. 27); **ИНО ДА НѢСТ**; **А ИНО НѢСТ**, **ПО РЕЧ ГОСПОДСТВА МИ**; **ПО РЕЧИ ГОСПОДСТВА МИ**; **ПО РЕЧ ГОСПОДСТВА МИ** în poruncile lui Radu cel Frumos din 28 Iulie și 14 Oct. 1465, 15 Ian. 1467 și 16 Iulie 1472 (Arh. Stat.); **ПО РѢЧИ ГОСПОДСТВА МИ** într'una a lui Basaraba cel Tânăr din 17 Noemvrie 1479 (Arh. Stat.), ș. a. m. d. Toate acestea par a fi mai curând o imitație a formulei latinești «secus non facturi», «secus facere non ausuri», decât a grecescului «ἄλλως μὴ γένη» ; cf. în documentele sârbești **ИНО НЕ СЧИНИТЕ**, **ИНОГА НЕ СЧИНИТЕ**, **ТАКО ВИ МОГА ЖИВОТА**, ap. Jireček, Archiv XIX, p. 605.

În «scrisori» încheierea este mai totdeauna «și Dumnezeu să vă bucure», «și Dumnezeu să vă ție», «și Dumnezeu să vă dea sănătate», «și Dumnezeu să vă înmulțească anii», «și Dumnezeu cu voi»: **И ВЕСЕЛИИ ВИ БОГЪ**, **И ВЕСЕЛИИТ ВИ БОГЪ** (No. XIV, XXI, XL, XLVIII, LIV; fără **ВИ** No. CCIX), **И БОГЪ ВИ ВЕСЕЛИИТ** sau **ВЕСЕЛИИ** (No. VI, XIX, XXII, XLV, L, LV), **И БОГЪ ВИ ВВЕСЕЛИИТ** (No. XLVI, CCVI,

ИКСЕМС **ВЫШЕ ПИСАННОМС** **ВЕЛѢАН** **ЕСМЫ** **С[Е]МѢ** **НАШЕМС** **КЪРОНОМС** **ІСАЕВН** **ЛОГОДЕТЪ** **ПИСАТИ** **И ПРИКѢСНТИ** **НАШЪ** **ПЕЧАТЪ** **КЪ** **СЕМѢ** **АН[СТЪ]** **НА]ШЕМС**» în doc. aceluiaș din 13 Aprilie 1415 (Acad. Rom.) cu formulele apusene: «in cuius rei testimonium et perpetui roboris firmitatem praesentes litteras inde conscribi iussimus»; «ad cuius rei certam in posterum evidentiam praesentem chartam inde conscribi iussimus et sigillo nostrae maiestatis communiri»; «in cuius rei testimonium sigilla nostra authentica duximus praesentibus apponenda» și alte variante ce se găsesc în documentele ungurești, polone și germane. Documentul lui Mircea din 23 Sept. 1403 are aceeaș formulă (Uljanickij, No. 16), ceea ce arată, ca și limba rusească în care e redactat, că a fost scris de un gramătic din Moldova.

CCVIII, CCX), и БОГЪ ДА ВЕСЕЛИТ ГОСПОДСТВО ВИ (No. CXXXIII); и БОГЪ ВИ ЗАХРАНИ (No. XXXIX), и БОГЪ ВІ (ВИ) ХРАНИТЪ (No. LI, CCXV); и БОГЪ ВИ ДАСТ ЗДРАВІЕ (No. XXXII, XXXIII, XXXV, XXXVI); и БОГЪ ДА УМНОЖИ ЛЕТА ГОСПОДСТВЪ ТИ (No. LIII), и БОГЪ ТИ УМНОЖИ ЛЕТА (No. CXVIII), и БОГЪ ВИ УМНОЖИ ЛЕТА (No. CXI), и БОГЪ ДА ВИ УМНОЖИ ЛЕТА (No. XCIV), и БОГЪ ДА УМНОЖИТЪ ЛѢТА ГОСПОДСТВО ВИ (ГОСПОДСТВЪ ВИ) (No. LXXX și XCII), и ДА ТИ БОГЪ УМНОЖИ ЛѢТА И ГОДИНЕ (No. XXX); и БОГЪ СЪ ВАМИ (No. CCXII), ș. a. m. d. În scrisorile sârbești, bosniace și taguzane: и БОГЪ ВИ ВЕСЕЛИ, БОГЪ КАСЬ УВЕСЕЛИ, и БОГЪ ВИ ВЕСЕЛИТ, КАША МИЛОСТЬ, и БОГЪ ВИ ДАСТЪ ЗДРАВІЕ, и БОГЪ ВИ УМНОЖИ ГОСПОДСТВО sau КРАЛЕВСТВО, и БОГЪ СЪ ВАМА, ap. Jireček, l. c., p. 604. Este formula ce se găsește și în scrisorile grecești din sec. XII—XIII: σὲ δὲ ὁ θεὸς ποιῆσαι πολυχρόνιον, πολυχρονηθείης, καὶ παρ' αὐτοῦ (sc. θεοῦ) προστεθήσεται ἕτη πολυχρονίου ζωῆς (ibid., p. 605).

Ultima formulă a documentelor este așa zisul «protocol final»; în documentele noastre vechi ea se reduce la *datare* și *monogram*.

Ca și în diplomatica apuseană, *monogramul* ține locul iscăliturii domnești ¹⁾ și are ca parte principală litera dela începutul numelui; în jurul acesteia se grupează, după un sistem ce rămâne constant la toți domnii cu acelaș nume, celelalte litere: sau toate, sau o parte din ele; de regulă se găsesc toate. Astfel la Alexandru litera principală este **А**, la Basaraba **Б**, la Vlad sau Vladislav **В**, la Dan **Д**, la Mircea, Mihail, Moisi sau Marco **М**, la Radu **Р**, și așa mai departe.

A fixa prin descriere caracterele monogramelor, după epoce, e cu neputință. Numai obișnuința cu documentele ne poate pune în stare să deosebim monogramele aceluiaș nume la diferite epoce, și de multe ori datarea unui document se poate face cu aproximație prin ajutorul monogramului. Se observă în general că monogramele vechi sânt mai simple, mai neornamentate și cu linii mai drepte; prin sec. XVI se introduc într'însele multe elemente ornamentale, iar în sec. XVII devin atât de complicate, încât câte odată sânt greu de recunoscut. Se mai observă că în sec. XV ele sânt în majoritate scurte și cu linii groase; găsim totuș și în acest secol monograme înalte și cu linii subțiri. Aproape toate sânt desemnate cu cerneală roșie preparată din chinovar; aceasta este cu atât

¹⁾ El nu poate fi numit însă «semnătură domnească», deoarece nici nu-l scria, nici nu-l semna domnul.

mai subțire, cu cât documentele sânt mai vechi ¹⁾. Monograme în cerneală neagră avem numai din sec. XV (v. p. XXII); din sec. XVI cunosc un singur caz, într'un document din 1597 al lui Mihai Viteazul (Arh. Stat.). N'am găsit la nici unul vre-un semn adăogat de domn, cum se constată în diplomele vechi germane. Documente domnești fără monograme sânt foarte puține; v. NNo. LXVIII, LXIX, XC, CXXVII ²⁾.

Întrebuițarea monogramelor în documentele muntenești nu este ceva izolat; ele sânt împrumutate dela Bulgari, ai căror țari, ca și dinaștii sârbi, nu iscăleau în documente; culoarea roșie e un atribut al suveranității, împrumutat dela împărații bizantini. Dar și în apus monogramele se păstrează până prin sec. XVI; ele încep însă mai de vreme a fi înlocuite cu propria iscălitură a celor ce dădeau documentele. Regii Ungariei iscăleau în sec. XV: așa Vladislav I (Ulászló), Ladislav V Posthumul și Matei Corvin. În Germania iscălitura începe a se generaliza din timpul lui Maximilian I.

Logofătul nu subscrie nici odată în documentele sec. XV—XVI; numele lui se citează numai înainte sau după dată, sub formula: «și zise, și îndeplini logofătul» (v. p. XXXV și XLI). El putea să fie înlocuit și de un alt boer. Deaceea, adevierirea sau «*recognitio*» din documentele apusene lipsește în ale noastre. Rareori se zice că «însuș domnul a poruncit» și aceasta mai mult în cele moldovenești: *самъ господинъ казалъ, велѣлъ*; cf. doc. lui Vlad Țepeș dela 10 Fevr. 1461: *и азъ Костандинъ еже исписахъ по речнъ господина воеводѣ* (colecția Șarcaliu) sau doc. lui Petru Șchiopul dela 19 Apr. 1560: *ис(правн) самъ рѣчь господства ми* (Arh. Stat.) cu lat. ad mandatum domini imperatoris, ad mandatum caesareae s. regiae maiestatis.

Documentele slave din arhivul Brașovului sânt aproape toate *fără dată*; afară de privilegiile mai mari comerciale și de tratatele de închinare sau alianță: 6 Aug. 1413, 17 Mai 1421 ³⁾, 21 Noemvrie 1421, 23 Octomvrie 1422, 30 Ianuarie 1431, 8 Aprilie 1437, 6 Martie 1470, 11 Iulie 1475, 7 Octomvrie 1476, 17 Martie 1517 și afară de chitanța Voichii, soția lui Mihnea, din 7 Sept. 1511 și

¹⁾ Drept model de chinovar foarte subțire poate sluji doc. din 1418 al lui Mihail I (orig. în Arh. Stat.; Miletic, DR., No. 5).

²⁾ Hrisovul lui Dan I din 3 Oct. 1385 (Arh. Stat.) e fără monogram; se pare însă că aci monogramul a fost tăiat odată cu pecetea.

³⁾ Semnul *и* din *и днъ* e așa de mic că poate fi luat drept punct; în cazul acesta data ar fi 7 Mai, cum am cetit în «Documente și Regeste»; *и* e lectura d-lui Tocilescu; d-nii Miletic și Iorga citesc *и*.

actul dela 16 Sept. 1530 al lui Vlad V către Sașii din Brașov — în total 12 bucăți —, toate celelalte documente sau n'au nici o dată, sau sânt necomplet datate, având numai luna, sau luna și ziua, nu însă și anul. Cea mai mare dificultate la editarea lor a fost stabilirea datelor, fie precize, unde s'a putut, fie aproximative, unde n'a fost altfel cu puțință. Studiile ulterioare vor arăta care din datele stabilite de mine sânt exacte și care trebuesc îndreptate, căci nu mă îndoiesc că voi fi făcut și unele conjecturi mai puțin nimerite, acolo unde n'am avut elemente destule de control sau unde elementele există, dar mi-au rămas necunoscute ¹⁾). Această parte a lucrării mele mi-ar fi fost mult mai ușoară, dacă am avea un «codex diplomaticus» complet al documentelor interne, măcar al celor din sec. XV, care sânt relativ puține și greu de căutat. Criteriile de care m'am călăuzit mi-au fost următoarele.

Întăiu de toate cuprinsul documentelor. Când faptele istorice despre care se vorbește sânt clare sau când aluziunile sânt destul de transparente, atunci cunoștința izvoarelor contimporane este suficientă spre a stabili cu siguranță o dată. Astfel nu poate încăpea nici o îndoială că scrisoarea lui Aldea, fiul lui Mircea (No. XXX), este din anul 1432; toate știrile contimporane concurg spre a stabili această dată; odată stabilită, cuprinsul scrisorii lămurește, la rândul său, unele amănunte neprecize din izvoarele cunoscute până acum asupra anului 1432. Deasemenea nu poate încăpea îndoială că scrisorile de sub NNo. CXII și CXIII ale lui Basaraba cel Tânăr sânt dela sfârșitul anului 1478, deoarece evenimentele despre care se relatează în ele Brașovenilor s'au petrecut în a doua jumătate a acestui an și la începutul anului următor. Datarea pe baza cuprinsului este vădit cea mai sigură; cele mai multe cazuri sânt de felul acesta. Se înțelege dela sine că preciziunea presupunerilor nu poate merge așa de departe, încât să încercăm a stabili peste tot nu numai anul, ci și luna sau ziua; la câteva documente a fost cu puțință și aceasta, d. p. la No. XLIII. Pentru amănunte, să se vază notele ce însoțesc fiecare No.

Sânt însă o sumă de documente al căror cuprins nu se leagă de nici un fapt istoric și de nici o persoană bine cunoscută. La datarea acestora ne vine în ajutor în primul rând pecetea celui ce dă documentul, în al doilea scrierea. Cu ajutorul documentelor

¹⁾ Așa e d. p. cazul cu scrisoarea de curând descoperită de d-l Iorga asupra lui Alexandru-Aldea; v. p. 399.

datate sau ușor databile am stabilit întâiu tipul peceții sau peceților fiecărui domn (la boeri lucrul e mai ușor, căci pecețile lor nu se repetă așa de des ca ale domnilor) și cu ajutorul acestora am determinat apoi pe celelalte. Nu pot decât să regret că mijloacele mele nu mi-au permis până acum să-mi procur și să reproduc în această ediție fotografii sau deseme de pe tipurile principale de peceți, ca cetitorul să se poată convinge singur de exactitatea sau greșala spuselor mele. Poate că vre-una din instituțiile noastre de cultură îmi vor da după aceasta mijloacele trebuincioase și mă vor pune în stare să completez lucrarea mea din acest punct de vedere; deocamdată pot să asigur pe colegii mei de specialitate că am studiat pecețile cu cea mai mare minuțiozitate; m'am silit a ceti tot ce se poate ceti în ele și acolo unde mi-au rămas îndoeli, le-am relevat totdeauna.

Unde nu mi-au ajutat pecețile, mi-au ajutat caracterele paleografice ale documentelor, un criteriu destul de sigur și acesta, mai greu însă de manipulat pentru cine n'are o deprindere suficientă în cetirea lor. Spre a nu mă expune la greșeli prea mari, am studiat în mai multe rânduri și la intervale destul de mari paleografia documentelor, și dacă în urma întâiului studiu mi s'a întâmplat d. p. să atribui niște scrisori ale lui Vlad Dracul lui Vlad Țepeș, sau altele de-ale lui Radu dela Afumați lui Radu Paisie, cred că de data aceasta astfel de greșeli nu s'au mai strecurat. La domni așa de apropiați în timp unul de altul era aproape cu neputință să se evite orice greșală. Se înțelege că greșala e posibilă numai la domni cu același nume: la cei șase Radu, cei șase Vlad și cei patru Basaraba. Documentele lui Vladislav II și III nu pot fi confundate, deoarece este o distanță de 70 de ani între ele. În publicația lui Miletić s'au strecurat totuș și greșeli de această natură; ele provin a) din necunoștința împrejurărilor istorice și b) a paleografiei noastre. Căci nu e destul ca cineva să cunoască paleografia slavă în general, ca să se poată folosi de dînsa la datarea documentelor; trebuie studiată cu deamăruntul paleografia specială a cancelariilor noastre și chiar ductul propriu al diferiților scriitori, ceea ce e posibil întru câțva și pentru sec. XV—XVI, la domni dela cari ni s'a păstrat un număr mai mare de documente.

Pe lângă pecete și scriere, un bun criteriu de datare sânt boerii amintiți în documente și mai ales demnitățile ce le ocupau ei la curtea domnească. Unora dintre dînșii li se poate stabili cu

oarecare aproximație cariera; după rangurile ocupate de aceeaș persoană sub acelaș sau sub mai mulți domni, putem identifica pe boerii unui domn cu ai altuia; această identificare ar câștiga foarte mult în precizie, dacă am putea reconstrui cu oarecare siguranță istoria partidelor boerești: o problemă a viitorului în istoriografia noastră și una din cele mai interesante, cu atât mai atrăgătoare, cu cât este mai obscură. Materialul de documente interne publicat până acūm e însă prea nesuficient, spre a se întreprinde cu succes acest studiu, în ce privește sec. XV și XVI. Pentru acest din urmă secol¹ indicațiuni foarte prețioase ne oferă socotelele orașelor săsești Sibiul și Brașovul, care pe atunci erau aproape în permanență pline de pribegi din Țara Românească. Desele solii ale domnilor români la aceste două orașe, notate zi cu zi în socotelele villicilor, ne ajută deasemenea foarte mult la identificarea persoanelor din documentele noastre ¹).

Când documentele slave dela Brașov sânt datate, modul lor de datare este cel obișnuit în documentele interne; se știe că în acestea anii se socoteau, după era bizantină, dela facerea lumii. Anul începea, ca și indicțiunea, la 1 Septemvrie. Deaceea la transformarea anilor dela facerea lumii în ani dela Hristos trebuie să scoatem la zilele dela 1 Sept. — 31 Dech. 5509, dela 1 Ian. — 31 Aug. 5508. În Țara Românească anul nu începea, cel puțin în ce privește sec. XV, nici dela Martie — cum se constată din unele indicii pentru Moldova, o influență rusească ce dispare îndată după Alexandru cel Bun — nici dela Ianuarie, cum se constată tot pentru Moldova în sec. XV, o influență ungurească sau polonă ²).

În privilegiile comerciale se dă *anul, luna, ziua și indictionul*;

¹) Asupra unor cazuri izolate de datare, ca d. p. după însemnări contemporane în limba latină pe dosul documentelor, v. p. XIV n. 3 și notele dela fiecare No. Aceste însemnări au fost reproduse numai când aveau oarecare importanță.

²) Pentru sec. XVI se constată însă și în Muntenia începerea anului cu Ianuarie; v. N. Iorga, Inscricțiuni din bisericile României, p. 125 și 146 (a. 1525 și 1533). — Date dela nașterea lui Hristos (от рождения христова), pe lângă cele dela facerea lumii, încep a se ivi în documente cam din prima jumătate a sec. XVII: 1621 Ian. 24; 1625 Iulie 10; 1626 Iunie 5; 1636 Aug. 4 (Anno Domino 4448); 1641 Mai 15 (от взплзценіе спасенна міра 4441), ș. a. m. d. (orig. în Arh. Stat.); în inscripții dela sfârșitul sec. XVI, d. p. la 1588 (Iorga, l. c., p. 156).

într'unul dela Vlad Țepeș și *temelia* ¹⁾). La porunci și scrisori lipsește totdeauna anul și foarte des luna și ziua, ca și în documentele sârbești sau bosniace ²⁾. E curios că pe când în scrisorile latinești, eșite din cancelaria acelorași domni, datarea este aproape fără excepție completă — după sistemul apusean, introdus de secretarii străini ai domnilor — grămăticii indigeni nu se țin de acest bun obicei. Modul de datare apusean, mai ales unguesc și polon, în care zilele se însemnau după sărbătorile creștine și după sfinți, e foarte rar la grămăticii români; îl găsim d. p. în scrisoarea dela 1442 a lui Nanul și Ștefan, boerii lui Vlad Dracul (No. CCXVI). Cf. următoarele datări în documente interne: «В Н(Е)Д(К)ЛА ЦЕВѢТНОСНА» într'un doc. dela Dan II (Arh. Stat., fără an); «[ПИС. МЦА] АП. ВЪ СВѢТЛИ ПОНЕДЕЛНИК» într'unul dela Basaraba III din 1480 (Miletić, DR., No. 10); «МЦА АП. КЪГ, НА ДНЬ СЪТАГО ГЕВОРГВОРІА (sic)» într'unul dela Vlad Călugărul din 1486 (Columna lui Traian, VII, p. 468); «МЦА МР. КЪГ ДНЬ, 8 ВЕЛИКИ ПОСТ, ВЪ ВЕЛИКИ СРЪД» într'unul dela Radu cel Mare din 1497 (Arh. Stat.), ș. a. ³⁾.

Urme de *stil nou* se înțelege dela sine că nu putem găsi în epoca de care ne ocupăm noi; acesta se introduce abia la 1582 în Italia, la 1585 în Polonia, la 1587 în Ungaria.

¹⁾ Cf. doc. din 13 Dech. 1500 dela Radu cel Mare: мѢСА ДЕК. ПІ ДНЬ, В ЛѢТО 734, НИ. А, ТЕМ. (=temelia) КЪ; 1 Aprilie 1550 dela Mircea Ciobanul: мѢСА АПРІЛІА 7 ДНЬ, КРЪГ САНЦЪ ПІ, АБН(Н) ПІ, ЕПАХТА ПІ, ДЕМ. КЪ, ЛѢТЪ ЖЕ ТЕРСІИИ УТ БИТЕ УТ СЪЗДАНИЕ МИРА ДО СЕЛЪ 734; Noemvrie 1616 dela Alexandru Iliăș: мѢСА НОЕМ. (rupt) [ТЕ]ЧЕНІЕ ЛѢТНА 734, САНЦЪ КРЪГ ПІ, АБН Ж КРЪГ ПІ, ДЕМЛЕ Б (toate trei în Arh. Stat.). Cf. Iorga, Inscriptiile din bisericile României, p. 98, 124, 146, 150, 247.

²⁾ Cf. și scrisoarea citată a lui Ioan Sracimir către Brașoveni.

³⁾ Asupra unor greșeli de datare la indiction, vezi p. 13, n. 4, și cf. N. Iorga, Inscriptiile din bisericile României, p. 133. — Din când în când se observă în documentele interne și alte greșeli de datare, provenite din nebagarea de seamă a grămăticilor; așa de pildă, în primele zile ale lui Septemvrie i se întâmpla grămăticului să pue anul expirat, în locul celui curgător, cum pare a fi cazul cu documentul lui Radu Paisie dela 1 Sept. 1535 (Arh. Stat., Govora IX, 3). Documentul — o donațiune făcută mănăstirei Govora — este evident dela Radu Paisie: «Іу Радѡѡа воєвода и господинъ вѣсон земли бѣгровладѣинскоє, снх великаго и добраго Радѡѡа[а] воєвода»; se vorbește în el despre predecesorul lui Radu Вѣнтна[х] (Vlad VI), care domnește până în vara anului 1535. Data este: «не[правн] Велика вел[икн] лѡг[уфетъ], и азъ Радѡѡа грамаѣикъ еже написахъ въ столинъ градъ Трѣговещъ, пис. мѡца сеп. 7 дн, въ лѣто 734». 7043 coresp. lui 1534, dacă subtragem 5509; la 1 Sept. 1534 se știe însă că domnea încă Vlad V; din 6 Sept. același an avem dela dînsul un document în Arh. Stat.

§. 4. *Pecețile.*

O parte esențială a ori și cărui document vechiu este *pecetea*; ea este dovada cea mai evidentă a autenticității lui, căci ea nu putea să aparțină decât unei singure persoane sau unei singure comunități. Astfel pecetea, pe lângă celelalte avantaje ce le avea, pe niște vremuri când cărturarii erau așa de puțini, stabilea mai bine decât orice identitatea celui ce da documentul. Rolul ei nu încetează nici după ce documentele încep a fi *iscălitite*, ceea ce la noi se întâmplă mai des abia pela sfârșitul sec. XVI, cam dela Mihai Viteazul incoace, deși cazuri izolate de iscălituri peste monograme se găsesc și mai de timpuriu. Așa d. p. primul caz ce-mi este cunoscut în Țara Românească e hrisovul din 6 Sept. 1534 al lui Vlad VI—o donație făcută din Furești mănăstirei Tismana (Arh. Stat.)—care peste monogramul roșu are cu cerneală neagră iscălitura domnească **ИѡН КЛАД ВО[Є]В[О]А[Д]**. Al doilea este iscălitura lui Alexandru Mircea pe un act dela 2 Iunie 1576: **ИЛЕЖ[АН]ДРОС**, pusă între **Иѡ** și **ИЛЕЖАНДРОС** din monogram, cu cerneală neagră: e însă greu de hotărît dacă e făcută de mâna domnului sau a diacului (Arh. Stat.). Al treilea e iscălitura lui Mihnea Turcitul pe un act dela 14 Ian. 1591: **Иѡ МНХНѢ ВѢВѢД**, cel mai vechiu ce se cunoștea până acum ¹⁾. Dela Mihai Viteazul avem multe iscălituri ²⁾.

Data fiind importanța peceților și fiindcă documentele dela Brașov (ca și cele dela Sibiu) ne oferă un material foarte bogat și sigur asupra acestei părți din diplomatica noastră veche, voiu insista ceva mai mult asupra lor, vorbind *a)* despre materialul din care sânt făcute, *b)* despre formele principale ale lor, *c)* despre legendele, *d)* despre emblemele lor. În nici un depozit de documente românești pecețile nu s'au conservat așa de bine ca în cel dela Brașov și nicăiri, nici chiar în arhivele statului din București, nu avem un șir așa de neîntrerupt de peceți, începând cu a lui Mircea cel Bătrân și sfârșind cu a lui Mihnea Turcitul. În privința

¹⁾ N. Iorga, în Hurmuzaki, Documente, XI, p. CLI.

²⁾ Un caz interesant de iscălitură falsă ne prezintă hrisovul dela 8-Ian. 1539 al lui Radu Paisie către mănăstirea Cozla (Arh. Stat.). Aci s'a adăogat peste monogram iscălitură **Иѡ РАДОУА КОЕВОДА**, în felul iscăliturilor lui Radu Mihnea și Radu Șerban, cu cerneală deosebită de a hrisovului. Cu aceeaș cerneală este îndreptat în textul acestuia **И (80) ІН І (300): І ЧЕЛѢДН АЦГАНН.**

aceasta arhivele statului, cu mult mai bogate decât arhivul Braşovului, nu pot înlocui materialul ce ni-l oferă acesta. În cele dintâi aproape toate peceţile mici şi mijlocii sânt stricate sau rupte; la Braşov cel puţin jumătate din ele s'au conservat în bună stare.

Toate peceţile vechi sânt de ceară, şi anume de ceară roşie, verde, neagră şi albă; aceasta din urmă, în majoritatea cazurilor, s'a îngălbenit de vechime şi s'a înegrit de praf. Coloarea roşie se dădea cerii cu chinovar, cea verde cu aşa zisul «viride hispanicum», cea neagră cu chinoros.

Ceara roşie era, ca şi monogramul roşu, un privilegiu al domnilor. Ceară albă în peceţi domneşti este o foarte rară excepţie. Din cele vechi munteneşti nu cunosc până acum decât un singur caz: e pecetea lui Vladislav I dela 20 Ian. 1368 (orig. în arh. Braşovului); cf. descrierea lui Zimmermann, Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen I, p. 306. Din cele moldoveneşti e pecetea lui Eustratie Dabija pe un act dela 4 Ian. 1663, cu legenda: † ІW [Д]ВІЖА ВОЕВОДА . . . ЗЪЛІАН МОЛ[ДАВС]КО[И] КРО (orig. la Direcţia Bunurilor din Cernăuţi).

Ceara verde, care se constată în Europa cam din sec. XIII încoace, era întrebuinţată în apus de principi, prelaşi şi comune; în Ţara Românească o găsim la boeri, mitropoliţi, judeţi şi pângari. Peceţi domneşti pe ceară verde se cunosc numai din Moldova ¹⁾.

Ceara neagră, foarte rară în apus, este întrebuinţată la noi de boeri, de teţe bisericeşti şi de particulari; trebuie considerată ca o excepţie cu totul izolată ceara neagră din pecetea ovală cu legendă chirilică a lui Mircea, în tratatul cu Polonia dela 1411 (Uljanickij, No. 21).

În *ceară albă* sânt imprimare peceţile mici boereşti şi particulare.

Ceara, astfel colorată, se aşeza sau într'un înveliş de ceară albă, când peceţile se atârnavu la documente de pergament, sau se lipa

¹⁾ Aşa e a lui Roman, pe documentul din 30 Martie 1392 (Arh. Stat.): d-l Hasdeu, tipărind textul acestui document în Arh. ist. I, 1, p. 18—19, spune că e pe ceară neagră; ea este însă verde închisă, înegrită de praf. Pe ceară verde sânt şi câteva peceţi din tratatele domnilor moldoveni cu regii poloni: cele două ale lui Roman din 1393 (Uljanickij, No. 8): cea mare şi cea mică, aceasta imprimată pe dosul învelişului de ceară albă al celei mari; ale lui Ştefan din 1395 (ibid., No. 10): cea mare şi cea mică; ale lui Alexandru cel Bun, cea mare din 1402 (ibid., No. 15), cea mică din 1407 (ibid., No. 19).

direct pe pergament ori pe hârtie ¹⁾ și apoi i se imprima tiparul ; în cazul acesta el se imprimă sau deadreptul pe ceară, sau pe un petec de hârtie în patru colțuri, care se puneau deasupra ei. Sistemul al doilea este mai nou decât cel dintâiu ; în apus el începe de prin sec. XIV, la noi pela jumătatea sec. XV. Astfel, pecețile până la Vlad Dracul și o mare parte din ale acestuia nu-s acoperite cu hârtie ; ale lui Vlad Țepeș sânt de amândouă felurile, iar dela el încoace rareori sânt fără hârtie.

Tiparul (typariun) sau *matricea* peceții se făcea din fier sau din oțel și i se zicea, probabil, în slavonește ПЕЧАТНИКЪ (cf. acest termin în documentul dela 1504, citat mai jos p. LII, și în unele peceți boerești, cum e a lui Calotă, vornicul de pe vremea lui Neagoe Basaraba); în acelaș înțeles găsim la Sârbi cuvântul ПЕЧАТЪНИЦА. În legendele ce încep cu сѢН ПЕЧАТЬ СЪТВОРИ, ПЕЧАТЬ are acelaș înțeles. Întâlnim și cuvântul ХРИСОВЪЛЪ (prop. bullă de aur) și anume în două peceți: una dela 1396, a lui Vlad, alta a lui Pătrașcu cel Bun. Cf. ХРИСОВОУЛЪ ВЛАШКОИ ЗЕМЛЕ, pentru stema țării, în octoihul dela 1575 (Bianu și Hodoș, Bibliografia românească veche, p. 61).

Astfel de tipare se cunosc până acum două, ambele găsite în Transilvania: unul dela Radu Paisie, astăzi în biblioteca Academiei Române, cu legenda cunoscută din pecețile mijlocii ale acestui domn (v. p. LXV); altul dela Pătrașcu cel Bun, astăzi în muzeul transilvan din Cluj, reproduș în facsimile de Dr. Veress în monografia sa asupra reginei Izabella (v. p. LXVI).

La documentele de pergament pecețile se atârnavau sau cu fâșii înguste din acelaș material, cum este d. p. în Moldova la pecețile boerești alăturate pe lângă cele domnești — pe aceste fâșii se scria câte odată și numele boerilor — sau cu sfoară de mătase de colorii variate, cum este de regulă în amândouă țările. Mătasea avea de obicei colorii următoare: roșu închis (stacojiu), albastru, verde, galben, cafeniu, mai rar negru și cenușiu. Alegerea colorii se făcea întâmplător, după mătasea ce se găsea în cancelarie ²⁾.

¹⁾ Pergamentul se perfora în mai multe locuri cu un ac, ca ceara să se fixeze mai bine de el ; la hârtie se făcea o tăetură dublă pe locul unde era să se aplice pecetea, astfel că fâșia de hârtie tăiată pătrundea înlăuntrul cerii.

²⁾ Spră mai bună păstrare, pecețile atârnavate se puneau câte odată în cutii rotunde de tinichea; două exemplare din sec. XVI și XVII se mai păstrează și astăzi în arhivul Brașovului.

Forma peceșilor domnești e rotundă sau ovală; cele mari sânt totdeauna rotunde, cele mici sânt la început ovale și rotunde, iar din a doua jumătate a sec. XV încoace exclusiv rotunde. Astfel peceșile mici ale lui Mircea dela 1403, 1411 și 1413 sânt ovale; peceșile lui Mihail I rotunde; ale lui Radu Praznaglava, afară de cea mare dela No. arh. 776, ovale; ale lui Dan II, afară de cele mari dela NNo. arh. 768 și 780, sânt toate ovale; ale lui Alexandru-Aldea deasemenea ¹⁾. Vlad Dracul are, afară de pecetea cea mare rotundă, și rotunde și ovale.

Dela Vlad Dracul înainte nu mai întâlnim peceși domnești ovale; ale lui Vladislav II, ale lui Vlad Țepeș și ale tuturor domnilor următori sânt rotunde. Rotundă este și pecetea Voichii, soția lui Mihnea, dela 1511 (Arh. No. 320).

Peceșile ovale sânt de patru feluri: unele culcate (germ. «queroval»), altele drepte (germ. «oval»); unele mai scurte, altele mai lungărețe, după raportul dintre axa cea mare și cea mică a ovalului. Dintre peceșile lui Vlad Dracul, lungărețe și drepte sânt cele de sub NNo. arh. 171, 173, 174, 187, 188, precum și cea de pe scrisoarea latinească dela 1444; scurte și culcate sânt NNo. 154, 165, 176, 178, 179, 186, 187.

Formă octogonă, sau de scut, jos rotunzită (germ. «schildförmig»), au câteva peceși foarte mici boerești, evident peceși de inel. Toate aceste forme erau obișnuite și în Ungaria; numai forma ovală ascuțită (germ. «spitzoval»), care în Ungaria și în celelalte țări apusene era întrebuințată cu predilecție de fețele bisericesti, nu se întâlnește la noi.

După *mărime*, peceșile domnești se pot împărți în trei categorii: 1) mari, 2) mijlocii, 3) mici. Cele mari au dela 7¹/₂ sau 8—10 sau 10¹/₂ cm. în diametru; cele mijlocii dela 2¹/₂—4¹/₂ cm., cele mici dela 1—2 cm. Excepțiile dela aceste reguli sânt foarte rare. S'ar putea adopta pentru aceste trei categorii de peceși domnești și terminii: *pecete mare*, *pecete mică*, *pecete de inel*. Cf. în doc. dela Noemvrie 1504 al lui Radu IV «макар да имат книгъ запечатленъ съ великим печатником, или съ малким, или съ прхстенъ въ ръки господства ми: măcar de-ar avea carte pecetluită cu pecetea cea mare, sau cu cea mică, sau cu inelul din mâna domniei mele», ap. Miletić, Daco-Români, p. 354.

Ele se aplicau după însemnătatea documentului: privilegiile, tratatele și actele de donațiune mai însemnate erau întărite cu pe-

¹⁾ Vezi D. Sturdza, Documentele dela Wiesbaden, pl. III.

cetea cea mare, poruncile și scrisorile cu pecetea cea mijlocie și mică. Sânt însă și abateri numeroase dela această regulă. Astfel o sumă de privilegii de-ale Brașovenilor și multe donațiuni interne au pecetea mijlocie; donațiunea lui Mihai Viteazul din 26 Sept. 1600 către Antonie Grama (dată în formă de poruncă, *повелѣніе*) e întărită cu pecetea cea mică de inel, c. 1 cm. în diam.: † [ПЕЧАТ] ІW ΜΗΧΑΗΛ ΒΟΓΒΟΔ, (I. Bogdan, Patru documente dela Mihai Viteazul, Omagiul Sturdza 1903, p. 170).

Ca *tip*, pecețile domnilor români aparțin așa numitelor *peceți armoriale* sau *heraldice*, cu *emblemă* și *legendă*. Și emblema și legenda se află pe o singură față, pe avers; n'am întâlnit până acuma în sec. XV—XVI nici o singură pecete cu revers, sau bullă. .

Cea mai mare parte din *legendele* peceților noastre sânt în limba *slavă* și în litere *chirilice*. Ultimul domn dela care avem peceți cu legendă latină este Vlad Țepeș; înainte de el o constatăm la Vladislav I, la Mircea I, la Radu Praznaglava, la Dan II și la Vlad Dracul. Cred că legenda latină s'a introdus în pecețile acestor domni, fiindcă au fost lucrate în Transilvania de meșteri sași ¹⁾; aceasta o dovedesc și motivele ornamentale împrumutate din pecețile ungurești, d. p. crinul, și forma gotică a literilor la unele dintr'însele, d. p. în pecetea cea mică rotundă a lui Vlad Dracul și în a lui Vlad Țepeș: scrierea gotică era foarte obișnuită prin sec. XV în Un-

¹⁾ Pentru sec. XVII avem o dovadă sigură într'o interesantă scrisoare a lui Constantin Brâncoveanu din 10 Aprilie 1689 către jupân Ghiorgi «felnogiul dela cetatea Brașovului», prin care îl roagă pe acesta să dea o piatră de safir (zanfir) lui Eremia *pecatarul*, ca să-i facă o pecete de inel dintr'însa. «Însă vei ști dumneata că nu iaste să se facă altă peceate, ce tot aceea ce ni o au făcut în inelul cel de aur, care l-am trimis cu boiarul nostru Radu post[elnicul] Golescul, de mi l-au făcut iar dumnealui; *ce tot aceea peceate, acel corbu, soarele acela, luna aceea, slovele iar acealea; numai atâta la picioarele corbului, la inelul acest de aur s'au pus leatul cu slove rumânești, iar în inelul acesta să se facă cu slove latinești, cu ambac*. Numai să zici dumneata și aceasta: cât ar putea să-l sape adânc, să nu fie săpătura în față». Iorga, Socotelile Brașovului, p. 130.—În țară pecețile se lucrau, pare-se, de Țigani. Într'o scrisoare dela 1 Iunie 1595 a lui Mihnea Turcitul către fiul său Radu, care se afla pe atunci în Veneția, găsim următorul pasaj interesant: «Mi-ai spus să trimet pecetea, și acolo să facă alta ca aceea, dar am făcut una la un Țigan muntelesc, *ειαμματα* (sc. βουλα) ης εναν κατζηβελο απο την Βλαχίαν». Iorga, Studii și documente, III, p. LII—LV.

garia ¹⁾; sânt însă și legende cu litere unciale, ca d: p. în pecețile cele mari ale lui Vladislav I, Mircea I, Dan II și Vlad Dracul ²⁾. Fie că după Vlad Țepeș pecețile au început să se lucreze în țară, fie din pricina scăderii influenței ungurești, care se vădește mai ales după moartea lui Ioan Hunyadi, fapt este că dela 1476 încoace peceți cu legendă latină n'am mai întâlnit în Țara Românească în tot cursul sec. XV și XVI.

După mărimea peceții, se pot distinge *două tipuri de legendă*:

1) a peceților mici și mijlocii, care conține numai numele domnului cu titlul «voevod», «voevod și domn» sau «voevod și domn al Țării Românești»; 2) a peceților mari, care pe lângă numele domnului conține și numele tatălui său și titlul complet. Excepție dela această regulă fac pecetea ovală a lui Vlad Dracul, în care este numit și tatăl său Mircea (sub inițiala M) și câteva peceți mijlocii din sec. XVI.

Spre a avea o perspectivă mai ușoară asupra legendelor din pecețile dela Brașov, dau aci un tablou al lor, completându-l cu câteva din alte colecții. Ele încep, ca și în apus, de obicei cu crucea; mai rar cu o stelută sau rozetă, aceasta însă numai în întâia jumătate a sec. XV: o imitație după cele ungurești ³⁾.

Vladislav I.

Cea mai veche pecete românească cu legendă latină e a lui Vladislav I dela 20 Ian. 1368 (orig. în arh. Brașovului). Deși foarte deteriorată, legenda ei se poate reconstitui complet așa: † S. LADIZLAU[S DEI GRACIA VAIVODA TRA]NSALPINUS, B[ANUS DE ZEURINIO, D]UX DE FUGRUS. Pecetea este rotundă, în ceară albă, de 8¹/₂ cm. în

¹⁾ Din cele ungurești litere gotice au pecețile lui Ladislav Gara, ale lui Ulrich Cilli, Ulrich Enzinger, Ioan Hunyadi și multe altele din sec. XIV și XV. Reproduseri foarte frumoase se găsesc în istoria iubilară a Ungariei: *A magyar nemzet története*, ed. de Szilágyi Sándor, Budapeșt, vol. III și IV (1895 și 1896).

²⁾ Vezi D. Sturdza, *Documentele dela Wiesbaden*, pl. IV.

³⁾ Îmi este imposibil să reproduc, în tabloul ce urmează, semnele de interpuncție ale legendelor așa cum sânt în originale. Ar fi trebuit să fie turnate după deseme ce nu mi-am putut procura. — În pecețile lui Vlăduț, Neagoe Basaraba, Radu Paisie ș. a. am pus semnul , , deoarece samănă mai mult decât altele cu cel din originale.

diametru, atârnată de mătase stacojie; din emblemă, care a fost de sigur vulturul cu crucea în cioc, nu se cunosc decât urmele scutului în formă de cruce (germ. «Vierpass») și câteva elemente decorative, la fel cu cele de pe pecețile lui Mircea cel Bătrân. Literile legendei sânt unciale. Cf. descrierea lui Zimmermann în Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen I, p. 306. D-l N. Iorga, care la rugămintea mea a controlat lectura lui Zimmermann, citește LADISLAU[S, TR]ANSALPINUS, FOGRUS.

Vlad, pretendentul dela 1396.

Cea mai veche pecete românească cu legendă chirilică e a lui Vlad, rivalul lui Mircea cel Bătrân; ea se găsește pe actul de închinare dat din Argeș, la 28 Mai 1396, regelui Poloniei Vladislav Jagiello. Pecetea e de 8½ cm. în diam., în ceară roșie; la mijloc e vulturul cu crucea în cioc, steluța (în șase colțuri) și semiluna la dreapta vulturului; legenda: † СЫ ХРИСОВѢЛ ІУ ВЛАДА ВОЕВОДѢ И ГНА ВЗСЕН УГРОВЛАХИИ ¹⁾: *această pecete (e) a lui Io Vlad, voevod și domn a toată Ungrovlahia*. Lectura dată în Hurmuzaki, Documente I, 2, p. 375, după fotografie, e necompletă; eu am luat-o la 1890 după originalul din arhivele ministeriului de externe din Moscva, și pe cât mi-aduc aminte, e foarte bine păstrată.

Mircea I (cel Bătrân).

a) Pecetea cea mică.

† MERCHE ** VOEVODE (1413).

Aceeaș legendă o are și pecetea ovală din scrisoarea dela 23 Sept. 1403 către Vladislav Jagiello (c. 2½ + 2 cm.): † MIR † CHE VOIVOD[E] (Arhivele ministeriului de externe din Moscva; Uljanickij, No. 16, o dă ca pecete mare, iar Kałuźniacki, în Hurmuzaki, Documente I, 2, p. 825, citește greșit, după fotografie, BANUS și VOIVODA). La a doua scrisoare către Vladislav Jagiello (Uljanickij, No. 17) pecetea este pierdută; se vede numai că a fost pe ceară roșie.

Mai cunoaștem dela Mircea o a treia pecete ovală, dreaptă, din

¹⁾ În corpul edițiunii am tipărit toate legendele cu litere capitale, spre a indica prin aceasta că originalele sânt în unciale; din lipsa acestor caractere în tipografie, le tipăresc aci cu litere mărunte.

an. 1411 (c. 3+2½ cm.), cu legenda chirilică: † Іw Мнрча велики воєвода (Arhivele ministeriului de externe din Moscva ; Uljanickij, No. 21; Hurmuzaki, Documente I, 2, p. 473) ¹).

b) Pecetea cea mare.

Din pecețile mari ale lui Mircea se cunosc numai cele trei dela Moscva din 1390, 1391 (c. 7½ cm. în diam.) și 1411 (c. 8 cm. în diam.), reproduse în Hurmuzaki, Documente I, 2, tab. I—III, și cea dela Lemberg (fără dată), a cărei descriere o dă Kałuźniacki în Dokumenta mołdawskie i multańskie, p. 10 (în emblemă nu este însă corbul, ci vulturul, care se recunoaște foarte bine pe exemplarele dela Moscva). Cele din 1390 și 1391 au amândouă legenda : † s. † MIRCZE WAIWODA TRANSALPIN. BAN. DE CZWRINIO † MIRCZE WAIW. Cea din 1411, ceva mai bine conservată, are legenda : † s. MIRCHE VOIVODE TRANSALPINI. BANI SEVERINIENSIS. DUCIS DE FUGARUS E. T. (= et cetera). Cf. legenda peceții dela Lemberg, cetită de Piekosiński, ap. Kałuźniacki, l. c. ²). De cele patru părți ale scutului cu marca țării sânt inițialele М, Р, Ч, Я, la 1411, М, НР (ligatură), Ч, Я, la 1390 și 1391.

În câțva deosebită de acestea este pecetea aplicată de Radu II pe documentul dela Brașov din 17 Mai 1421 (No. IV): † s. MIRCHE VOIVODE TRANSALPINI, BA[NI SEVERINIENSIS], DUCIS DE FUGARUS ET A[MLA]S (fără interpuncția originală). — O pecete mare cu legendă chirilică nu cunosc încă dela Mircea cel Bătrân.

Mihail I.

† Іw Мнханль воєвода: *Io Mihail voevod* (c. 1415—1418).

Dela Mihail ni s'a păstrat și o pecete cu legendă latină, pe doc. din 22 Mai 1418, dat Sașilor din Cislădie. După lectura lui Seyfert, legenda este aceasta : † s. MICHAEL, DEI GRATIA VOJVODA TRANSALPINUS. Mărimea nu este dată, iar emblema e descrisă așa : «einen seitwärts stehenden Raben auf freyem Felde, mit einem langen Kreutze im Schnabel, das unterhalb dem Querholz eine kugelförmige Gestalt hat. Oben zur rechten Seite ist die Sonne, zur Linken der Mond, und in demselben ein Stern» (Engel, Geschichte der Walachey, p. 41 ; e desigur vulturul, nu corbul).

¹) Vezi p. L.

²) În Hurmuzaki, Documente I, 2, p. 322 și 473, pecețile dela 1390 și 1411 sânt cetite necomplet.

Radu II Praznaglava.

† IOAN+RAD+VOE+VODA (1421. 1424—1427).

† ИВАН РАДЪА. ВОЕВЪД. И ГОС[П]ОДИ: *Ioan Radul voevod și domn* (c. 1424—1427).

Dan II.

† YOAN DAN VOEVODA (1420—1424).

† ИВ ДАНЪ ВОЕВОДА: *Io Dan voevod* (1422. 1424. 1431).

† ИВАНЪ ДАНЪ ВОЕВОДА: *Ioan Dan voevod* (1427. c. 1427—31).

Pecetea cea mare a lui Dan II cu legendă latină și în litere unciale, dela 1424, e descrisă sub No. XI. Lectura dată acolo este hipotetică.

Alexandru-Aldea.

† ИВ АЛЕХАНДРЪ ВОЕВОДА: *Io Alexandru voevod* (1432. 1431—33).

Exemplarul de sub No. Arh. 304 (No. XX) are și după ВОЕВОДА o cruce mai mică.

† ИВАНЪ АЛЕХАНДРЪ ВОЕВОДА: *Ioan Alexandru voevod* (1432. 1431—33).

Vlad I Dracul.

a) Pecetea cea mică.

α) rotundă: † IOAN+WLAD. WAYVOD[A] (1430—31).

S. IOANI+WLAD+WAYVODA (1431. 1431—32. 1434. 1431[36]—33[37]).

*IOAN *WLAD *WAYVODA (c. 1433—46).

S* IO[AN]I *WLAD *[WAY]VODA (c. 1432—46); v. desemnul la D. Sturdza, Documentele dela Wiesbaden, pl. II.

β) ovală: αα) scurtă și culcată:

† ИВАН ВЛАД ВУИРЪДА СИН М.: *Ioan Vlad voevod, fiul lui M(ircea)* (c. 1433—37. 1438—44. 1438—46).

La unele exemplare, d. p. Arh. No. 154 și 176, se vede o cruce între а și д din ВЛАД: ВЛА†Д.

ββ) lungăreață și dreaptă :

† ІѠАНЬ БЛА҃ДА ВОИВѠДА СИН М.: *Ioan Vlad voevod, fiul lui M(ircea)* (c. 1433—46 și probabil c. 1438—44. c. 1441—44. 1444. 1445 Oct.—Dech.).

b) Pecetea cea mare.

[†] S. WLAD, FILIUS MERCE, TRANSALPINIS VAIVODA ET DOMINUS DE FOGARAS (1437, fără interpuncția originală; crucea dinaintea lui S. este ștearsă). Cf. legenda pe care o dă D-I D. Sturdza după cele două peceți ale lui Vlad Dracul dela 2 Aug. și 8 Sept. 1439 (Arh. Stat. și Arh. municipal din Lemberg): † s: WLAD: FILIUS: MERCE: TRANSALPINIS: VAIVODA: ET DOMINUS DE: FOGARAS¹⁾. «Transalpinis» însemnă aci «transalpinis partibus». Pe amândouă aceste peceți, de cele patru părți ale scutului, se citesc inițialele Б, Л, Ѡ, Д = БЛАД.

Vladislav II sau Vladislav Dan.

a) Pecetea cea mică.

† ІѠ БЛАДИСЛАВЪ ВОЕВОДА И ГНЬ : *Io Vladislav voevod și domn* (1451—52. 1452).

† ІѠ БЛАДИСЛАВЪ ВОЕВОДА И ГОСПОДИНЪ УГРОВЛАХІНСКОІ : *Io Vladislav voevod și domn al Ungrovlahiei* (1451—56).

b) Pecetea cea mare.

Dela Vladislav II cunoaștem și o pecete mare din an. 1451, c. 9 cm. în diam., cu legenda: † ІѠ БЛАДИСЛАВЪ ВЕЛИКІИ ВОЕВОДА И ГНЬ ВЪСЕНЪ ЗЕМЛИ УГРОВЛАХІНСКОІ : *Io Vladislav, mare voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei* (Arh. Stat., doc. dela 1 Aug. 1451). De cele patru părți ale scutului se află sus ІѠ, la stânga БЛА, jos В, la dreapta e șters probabil ДІСЛА.

¹⁾ Pe exemplarul dela Lemberg, pe care am avut ocazie să-l văd în vara trecută, Piekosiński, un distins cunoscător al sfragisticii și al paleografiei latine, citește WLAD: FILIUS: MERCE: TRANSALPINIS: VAIVODA: ET: DOMINUS: (restul e rupt; a fost probabil DE FOGARAS, căci lipsesc c. 10—12 litere, între care poate să intre și un semn de interpuncție la sfârșit). Pe exemplarul dela 2 Aug. 1439 din Arh. Stat. se citește, în original și în planșa reprodușă de D-I Sturdza, † s. WLAD: FILIUS: MERCE: TRANS[ALP]INIS VAIVO[DA ET DOMINUS] DE FOGARAS.

† LADISLAUS † D † G † WAYVODA † TRE † TRASALPINSIS ¹⁾ = Ladislaus, dei gracia wayvoda terre transalpinensis (1456—59. 1459—60. 1475. 1476. 1475—76. 1476—77).

† Іо Владъ воевода и гнѣ вксен земли Угровлахійскои: *Io Vlad, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei* (1456. 1457. 1456—58 (59). 1458—59. 1456—62).

Se pare deci că pecetea cu legendă chirilică a întrebuițat-o Vlad Țepeș mai ales în prima domnie, pe când cea cu legendă latină se constată, afară de două cazuri, numai în timpul cât a petrecut în Ungaria și în a doua domnie. Dacă legenda ipotetică dată de mine sub NNo. LXVIII și LXX este exactă, ceea ce nu pot afirma, deoarece pecețile respective sânt foarte rău imprimare, atunci Vlad Țepeș a avut în prima domnie o altă pecete latinească decât cea cunoscută dintr'a doua: † IOAN WLAD. WAYVODA ET DOMINUS TRANSALPINUS. În cazul acesta numai legendele dela NNo. LXXIV și LXXVII, deasemenea foarte rău imprimare, ar fi de cetit ca celelalte din 1475—1477. Cf. Adaoșele dela p. 399.

O pecete mare dela Vlad Țepeș nu cunosc încă până acum.

Dan pretendentul.

† Печать Іо Дана воевода гнѣ: *pecetea lui Io Dan voevod, domn* (1459—1460).

Radu III cel Frumos.

† Іо Радоуль воевода гнѣ земли Угровлахій: *Io Radul voevod, domn al țării Ungrovlahiei* (c. 1462—63. 1463—70. 1470). În pecetea de sub No. arh. 220 = LXXXIV (c. 1462—72) se citește РАДШ[Ь], ca și în cea dela 1467 din arh. Sibiului, ceea ce dă o variantă a legendei de mai sus: † Іо Радшль воевода гнѣ земли Угровлахій. O altă legendă avea pecetea dela No. arh. 219 = LXXXVI, care era și ceva mai mare decât celelalte; ea este însă prea stricată ca să poată fi reconstituită.

¹⁾ Orig. în cursive.

Basaraba II cel Bătrân.

† ІѠНЬ БАСАРБА ВОЕВОДА МЛСТІЮ БЖІЮЮ : *Ion Basar(a)ba voevod, din mila lui dumnezeu* (1474. 1475. 1475—76. 1474—76. 1476 1474—77).

† ІѠ БАСАРБА ВОЕВДА МЛТІА БЖІА ГОСПОДНН : *Io Basarab voevod, din mila lui dumnezeu domn* (1477).

Basaraba III cel Tânăr.

a) † ІѠАН ВОЕВОДА ВЛАШКЕ ЗЕМЛЕ БАСАРБА : *Ioan voevod al Țării Românești, Basaraba* (1474).

b) † ПЕЧАТЬ ІѠАН БАСАРБА ВОЕВОДА : *pecetea lui Ioan Basarab voevod* (1477).

c) † ІѠ БАСАРБА ВОЕВОДА ЗЕМЛЕ ВЛАШКЕ И ГНЬ : *Io Basar(a)ba, voevod al Țării Românești și domn* (1477 sau 1478).

d) † ІѠ БАСАРБА ВОЕВОДА МЛТІЕ БЖІЕ ГНЬ : *Io Basar(a)ba voevod, din mila lui dumnezeu domn* (c. 1478. 1479—80).

e) † ІѠ БАСАРБА ВОЕВОДА МЛТІА БЖІА И ГОСПОДНН : *Io Basarab voevod, din mila lui dumnezeu, și domn* (c. 1478. c. 1478—79). În exemplarul de sub No. CXXXV varianta ГОСПОДНН (1481).

f) † ІѠ БАСАРБА ВОЕВОДА МЛТІА БЖІА ГНЬ (c. 1478—79. 1479 Dech.—1480 Ian. 1479—80. 1480). Aci poate să intre și exemplarul de sub No. CXXVIII, unde ar fi de cetit ІѠ, nu ІѠН.

g) † ІѠ БАСАРБА ВОЕВОДА МЛТІА БЖІА ГОСПОДНН (1481. 1478—82).

h) † ІѠ БАСАРБА ВОЕВОДА МЛСТІА БЖІА ГОСПОДНН (1478 s. 1480—81).

i) † ІѠ БАСАРБА ВОЕВОДА МЛСТІЕ БЖІЕ ГНЬ (1478—82).

Această varietate de peceti mijlocii la Basaraba III trebuie să deștepte oarecare îndoială în exactitatea lecturilor, și cu drept cuvânt. Lăsând însă la o parte cele trei dela început, care după toate probabilitățile sânt din vremea când Basaraba nu doinea încă (1474 - 77) și se deosebesc de celelalte și prin faptul că două au în legenda lor terminul ВЛАШКЕ ЗЕМЛЕ, care nu se repetă în cele dintre 1477—82, iar una are la început cuvântul ПЕЧАТЬ, care deasemenea nu se întâlnește în celelalte, — îndoiala devine mai temeinică când e vorba de celelalte șase tipuri. Trebuie să mărturisesc că la citirea și întregirea acestor legende nu m'am preocupat de reducerea lor la tipuri cât se poate mai puține; am calculat la fiecare, după literile

păstrate și după mărimea lor, câte litere pot lipsi și așa le am întregit. Presupunând însă că întregirile propuse nu sânt peste tot nimerite, cele nouă tipuri s'ar putea reduce la următoarele două principale :

a) Cele cu **господнн** la sfârșit, unde **нн** în loc de **н** este sigur ; tipurile e) g) și h) ar forma atunci un singur tip, admițând că c din **мастѣа** dela tipul h) există și la celelalte două, dar fiind foarte mic, subțire și aruncat deasupra șirului, nu s'a imprimat pe pecete. E de notat că în general pecețile lui Basaraba III au litere subțiri și șterse, din pricină că matricele n'au fost săpate destul de adânc. Fiindcă **н** **господнн** la tipul e) (No. CXI) e foarte clar, tipurile g) și h) ar fi de întregit tot așa, cu **н** înainte de **господнн**. Dar și No. CXXXV are foarte clar **геподнн**, în loc de **господнн**. Astfel, nedumerirea tot rămâne.

b) Cele cu **гнѣ** la sfârșit, care la multe e neîndoelnic. Aci însă cele trei variante d) f) i) nu pot fi reduse la una, întru cât deosebiriile sânt foarte clare, atât în nume — tipul d) **Басараба**, tipul f) și i) **Басарабѣ** —, cât și în formele instrumentalului dela **милость вожїа** ; numai **воевода**, în loc de **воевода**, este comun.

Documentele interne ale lui Basaraba III nu ne ajută să ieșim din această încurcătură; toate câte le cunosc au pecețile pierdute sau stricate; cea mai bine conservată e cea dela Acad. Rom. pe documentul din 16 Aug. 1481, aceasta însă e a lui Vlad Călugărul și se vede a fi fost lipită posterior; legenda ei este: † **Іу Влад . . . мастнїю бжнїю . . . подннѣ** (3.5 cm. în diam.).

O pecete mare dela Basaraba III nu se cunoaște.

Mircea pretendentul, fiul natural al lui Vlad Dracul.

† **Іу Мнѣрче воевода милостнїю бжнїю и гнѣ** : *Io Mirce voevod, din mila lui dumnezeu, și domn* (1481).

Vlad III Călugărul.

† **Іу Влад воевода мастнїе бжнїе и гнѣ** : *Io Vlad voevod, din mila lui dumnezeu, și domn* (1481).

† **Іу Влад воевода мастнїе бжнїе господр** : *Io Vlad voevod, din mila lui dumnezeu domn* (1481. 1482. c. 1482—83. 1482—96); cf. și No. XCVII dela Basaraba II Bătrânul, pe care e lipită aceeaș pecete a lui Vlad Călugărul, dar cu **Владѣ** în loc de **Влад** în legendă.

† Ів Влад воевода мастню бжню и господинь: *Io Vlad vovod, din mila lui dumnezeu, și domn* (1482. c. 1483—84. c. 1484. c. 1482—87. c. 1491—92. 1492. 1493. 1494. 1495. 1495—96. 1482—96).

Avem așa dar trei peceteți mijlocii de-ale lui Vlad Călugărul: una din 1481 (Iulie—August), a doua din primii ani ai domniei sale, c. 1481—83 (No. CLXXV s'a presupus dar cu drept cuvânt că e dela începutul domniei lui) și a treia, care rămâne constantă în tot timpul domniei, dela 1482—96.

Radu IV cel Mare.

a) Pecetea cea mică.

a) † Ів Радѡа воевода милостню бжню и господин: *Io Radul vovod, din mila lui dumnezeu, și domn* (1496—97. 1498. 1500. 1504. 1505. 1504 s. 1507. c. 1503—08. 1507. 1507—08. 1508. 1496—1507).

b) † Ів Радѡа воевода мастню бжню и господин (1498).

c) † Ів Радѡа воевода мастню бжню и господин (1504 s. 1507).

d) † Ів Радѡа воевода милостню бжню и господин (1496—1507).

Deosebirea între cele patru tipuri de peceteți ale lui Radu cel Mare este numai în ortografia cuvântului милостню. Tipurile b) și d) sânt probabil din primii ani ai domniei, c) de pela 1504 și a) din tot timpul domniei lui. Бжню dela No. СХСIII e de cetit prin urmare бжню, întru cât aceasta e forma constantă în toate celelalte.

b) Pecetea cea mare.

† Ів Радѡа воевода и гнь всен земли сггровлахѡнскои снѡа Блада великаго воевода: *Io Radul vovod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul lui Vlad al marelui vovod* (1507). Cf. cu aceasta exemplarele din 23 Martie 1497, 25 Ianuarie 1499 și Mai 1502 dela Arh. Stat. și cel dela Acad. Rom., rupt dela documentul la care fusese atârnat și cu data greșită 7001 pe învelișul de ceară albă.

Mihnea I.

Pecetele lui Mihnea I au toate (trei în arh. Brașovului, una în arh. Sibiului) legenda: † Ів Влад воевода мастню бжню и господинь земли сггро: *Io Vlad vovod, din mila lui dumnezeu, și domn al țării Ungro(vlahiei)* (1508—09). Aceasta nu e nici pecetea lui Vlad Țepeș, nici a lui Vlad Călugărul.

Soția lui Mihnea are la 1511, în pecetea ei de inel, legenda: † госпожде Бонка Мнхневѡ: [*pecetea*] *doamnei Voica, a lui Mihnea.*

Vlad IV cel Tânăr sau Vlăduță.

a) Pecetea cea mică.

† ІВ ВЛАД ВОЕВОДА МАТНЮ БЖИЮ И ГОСПОДИН : *Io Vlad voevod, din mila lui Dumnezeu, și domn* (c. 1511).

† ГІИ ПЕЧАТ ІВ ВЛАДА ВОЕВОДА МАЛДИ. И ГНЬ. , : *această pecete (e) a lui Io Vlad voevod cel Tânăr și domn* (1510—12).

b) Pecetea cea mare.

† ІВ ВЛАДЪАВЪ ВОЕВОДА И ГНЬ ВЪСЕН ЗЕМЛИ БЪГРОВЛАХИНСКОИ СЪНЪ ВЛАДА ВЕЛИКАГО ВОЕВОДА : *Io Vladul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul lui Vlad al marelui voevod* (1511).

Mircea pretendentul, fiul lui Mihnea I.

† ІВ МІРЧКЪ ВОЕВОДА СЪНЪ ІВ МІХНЪКЪ ВОЕВОДА : *Io Mircea voevod, fiul lui Io Mihnea voevod* (c. 1511—1513, după o scrisoare fără dată din arh. Sibiului ; în scrisorile dela Brașov pecetea sânt stricate cu totul, iar la una (No. arh. 14) este pusă în locul celei originale pecetea lui Radu dela Afumați (2.8 cm. în diam.), cu legenda : † ІВ РАДЪА ВОЕВОДА БЖІЮ МАТНЮ ГНЬ ВЛАШКИ.

Basaraba IV Neagoe.

a) Pecetea cea mică.

† МАТНЮ БЖИЮ ІВ БАСАРАБА ВОЕВОДА И ГНЬ : *din mila lui Dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn* (1512—21).

La unele exemplare se vede după гнь o rozetă.

† ІВ БАСАРАБЪ ВОЕВОДА МАТНЮ БЖИЮ И ГОСПОДИНЪ : *Io Basarab voevod, din mila lui Dumnezeu, și domn* (1512—21).

b) Pecetea cea mare.

† ІВ БА[САРАБА ВОЕВОДА, МНОСТІА БЖІЕ]А ГОСПОДИНЪ , ВЪСЕН ЗЕМЛИ БЪГРОВЛАХИНСКОИ СЪНЪ БАСАРАБА ВОЕВОДА : *Io Basaraba voevod, din mila lui Dumnezeu domn a toată țara Ungrovlahiei, fiu al lui Basaraba voevod* (1517).

Teodosie.

† МАТНЮ БЖИЮ ІВА ТЕОДОСИЕ ВОЕДА И ГНЬ : *din mila lui Dumnezeu Ioa(n) Teodosie, voevod și domn* (1522 Ianuarie, după o scrisoare din arh. Sibiului ; cele dela Brașov sânt toate stricate, afară de cea dela No. 488=CCXLIX pe scrisoarea lui Ștefin).

Vladislav III.

† ІВ БЛАДИСЛАВЪ ВОЕВОДА БЖІЮ МАТІЮ ГДНЬ ВЛАШ.: *Io Vladislav voevod, din mila lui Dumnezeu domn român* (1524). Cf. documentul din 30 Mai 1525 dela Arh. Stat., pe a cărui pecete mijlocie se poate ceti încă: † ІВ... ВОЕВОДА БЖ... ВЛАШ. †.

No. arh. 29 (1523—24) are pecetea lui Vladislav II, deslipită recent dela No. 25 sau 28 și pusă greșit aci; legenda: † ІВ БЛАДИ[СЛА]ВЪ [ВОЕВОДА] И [Г]НЬ.

Radu V dela Afumați.

† ІВ РАДАША ВОЕВОДА БЖІЮ МАТІЮ ГНЬ ВЛАШКИ: *Io Radul voevod, din mila lui Dumnezeu domn român* (1521—29). РАДАША poate fi cetit și РАДОУА, întru cât orig. are cunoscuta ligatură АДАШ, care poate fi deslegată în amândouă felurile; БЖІЮ МАТІЮ pare a fi în unele exemplare БЖІЮ МАТІЮ, cu ligatura ІЮ: e foarte greu de hotărît dacă trebuie desfăcută ІЮ sau ІЮ.

† ІВ РАДАША ВОЕВОДА НОВАГО И ГНЬ ВЛАШКИ.: *Io Radul voevod cel Nou și domn român* (1521—29). Cf. aceeaș legendă în documentul dela 2 Sept. 1528 dela Acad. Rom. și în două documente fără dată dela Arh. Stat. (Tismana, pach. 6; Epp. Buzăului, pach. 37: comunicate de d-l Stoica Nicolaescu).

Un document din 18 Mai 1526 dela Acad. Rom. are pecetea lui Radu Paisie, de c. 3.8 cm. în diam., cu legenda: † ПЕЧАТ ІВ РАДАША ВОЕВОДА И ГНЬ ВЛАШКОИ ЗЕМЛИ: *pecetea lui Io Radul voevod și domn al Țării Românești*. Cele două corpuri sânt întregi, iar între ele o tulpină de crin cu câte două frunze de ambele laturi. A fost lipită mai târziu în locul celei originale pierdute.

M o i s i.

† ПЕЧАТ ІВ МОИСИ ВОЕВОДА И ГНЬ. ВЛА.: *pecetea lui Io Moisi, voevod și domn român* (1529—30; вл. = влășки).

† ПЕЧАТ ІВ МОИСИ ВВЕВОВА [И ГНЬ ВЛ]АШКИ (1529).

Vlad V.

† ГІИ ПЕЧАТ ІВ БЛАДА ВОЕВОДА МЛАДИ И ГНЬ':.: *această pecete (e) a lui Io Vlad voevod cel Tânăr și domn* (1530. 1531).

Vlad VI.

† Іw Влад воивоѡа снѣ [Р]адѡа воиво[а] и гнѣ : : *Io Vlad voevod, fiul lui Radul voevod și domn* (c. 1533—35). Cf. aceeaș pecete într'un doc. fără an dela Arh. Stat., prin care se cedează Tismenei vama Calafatului (10 Ian.), și în care se citește: † Іw Влад во... și la sfârșit [г]нѣ. O altă pecete din 15 Noemv. 1533 are legenda: † Іw Влад воивоѡа снѣ Радѡа воивоѡа (Arh. Stat.). NNo. arh. 140 și 2Q1, în a căror peceți se poate ceti numai ... Владѣ нѣ și † Іw Владѣ... sânt probabil ale aceluiaș domn.

Pecetea dintăiu o mai găsim pe un document din 18 Martie 1523 (Acad. Rom.): † Іw Влад воивоѡа снѣ Радѡа [воивоѡа] и гнѣ : ; cuvântul воивоѡа având ligatura ив, poate fi cetit și воивоѡа.

Radu VI Paisie.

† Печат Іw Радѡа воивоѡа и гнѣ влашкон земли : : *pecetea lui Io Radul, voevod și domn al Țării Românești* (1535—45). Întocmai aceeaș legendă o are tiparul peceții lui Radu Paisie dela Academia Română. Cf. și exemplarul dela 7 Iulie 1544 din Arh. Stat.: † печат Іw Радѡа воивоѡа[а] и гнѣ влашкон земли[:].

Marco, fiul lui Radu Paisie, care se vede a fi ținut locul tatălui său când acesta lipsea din țară, are legenda: † сии печат Іw Марко воивоѡа и гнѣ [в]лашкон: *această pecete (e) a lui Io Marco, voevod și domn român* (1542).

Mircea II Ciobanul.

† Печат Іw Мирчѣ воивоѡа и гнѣ влашкон з. (з. = земли): *pecetea lui Io Mircea, voevod și domn al Țării Românești* (1545—52. 1558—59).

† Печат Іw Мирча воивоѡа и гнѣ влашкон земли (c. 1545—50). Мирча poate fi transcris și Мирча, căci are ligatura ир.

Pătrașcu cel Bun.

† Гнѣ печат Іw Петрашко воивоѡа и гнѣ влашки: *această pecete (e) a lui Io Petrașco, voevod și domn român* (1554. 1555). Cf. pecetea dela 3 Aprilie 1556 din Arh. Stat.: † печат Іw Петр[аш]ко воивоѡа и гнѣ влашки.

Legenda peceții celei mari a lui Pătrașcu o cunoaștem din tiparul reprodus de Dr. Veress, Izabella királyné 1519—1559, Budapest 1902, p. 423. E următoarea: † сѢН ХРОСОВѢЛ ІВЪ ПЕТРАШКО ВОЕВОДЪ И ГНЬ ВЪСЕНЪ ЗЕМЛИ УГРОВЛАХИНСКИИ: *această pecete (e) a lui Io Petrașcu, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei.*

Mihnea Turcitul.

† ПЕЧАТЪ ІВЪ МНХНЪКЪ ВОЕВОДА ГНЬ ВЛАШКОЕ: *pecetea lui Io Mihnea voevod, domn român (1582).* Aceeaș legendă o au pecețile lui Mihnea dela 20 Iunie 1578 (Acad. Rom.), 15 Iulie 1579 și 23 Aprilie 1581 (Arh. Stat.), cu deosebire că în acestea pare a fi ГНЬ; de altmintrelea și ligatura din pecetea dela Brașov ar putea fi desfăcută ГНЬ, întru cât liniuța dela mijloc a lui Н nu se vede clar ¹⁾. În două exemplare dela Arh. Stat. (15 Aprilie 1579 și 10 Iulie 1586) se citește lămurit: † ПЕЧАТЪ ІВЪ МНХНЪКЪ ВОЕВОДА ГНЬ ВЛАШКОЕ, recând în cel dela Acad. Rom. din 10 Aprilie 1582 se citește: † ПЕЧАТЪ ІВЪ МНХНЪКЪ ВОЕВОДА ГНЬ ВЛАШКОЕ.

Pecețile cu emblemă dublă ale acestui domn au altă legendă: † МИЛОСТІЮ БОЖІЮ ІВЪ МНХНЪКЪ ВОЕВОДА † (1587 Ian. 5 și Dech. 16; 1589 Ian. 28; 1590 Iunie 18: Arh. Stat.; cf. doc. din 22 Mai 1588 la Acad. Rom.).

Dela domnii dintre Pătrașcu cel Bun și Mihnea Turcitul nu se găesc scriori în arhivul Brașovului; pecețile lor însă, așa cum le cunoaștem din actele interne, nu se depărtează, în ce privește legenda, de tipurile cunoscute până aci. Așa d. p. Petru Șchiopul are pe două peceți dela Aug. 1560 și 14 Apr. 1568 (Arh. Stat.) legenda: † ПЕЧАТЬ ІВЪ ПЕТРЪ ВОЕВОДА И ГНЬ ВЛАШКОИ З.: *pecetea lui Io Petru, voevod și domn al Țării Românești* (з. = ЗЕМЛИ, ca în pecetea lui Mircea Ciobanul), iar pe una dela 20 Noemv. 1567 (Arh. Stat.): † ПЕЧАТЪ ІВЪ ПЕТРЪ ВОЕВОДА И ГНЬ ВЛАШКОИ, unde з. poate să fi rămas neimprimat.

În pecețile lui Alexandru Mircea găsim următoarele legende: † ПЕЧАТЪ ІВЪ АЛЕКСАНДРЪ ВОЕВОДА ГНЬ ВЛАШКИ: *pecetea lui Io Alexandru voevod, domn român (1569 Oct. 4 și Dech. 17: prima în Arh. Stat., a doua la Acad. Rom.; 1570 Dech. 14 și 1571 Iulie 11: Arh. Stat.; cf. și documentul fără an, 7 Sept., dela Alexandru, în care se văd*

¹⁾ Pe un exemplar din 4 Aprilie 1581 (Arh. Stat.) se vede ГНЬ: † ПЕЧАТЪ ІВЪ МНХНЪКЪ ВОЕВОДА ГНЬ ВЛАШКОЕ (cf. un alt exemplar din 1590 în manualul d-lui Tocilescu, p. 260).

bine la sfârșit . . . ОД ГНЬ ВЛАШКІ: Arh. Stat., Mitropolia București XXXVI, 14); † ПЕЧАТ ІУ АЛЕЃАНДРЪ ВОЕВОДА И ГНЬ ВЛАШКОЕ (1572 Ian. 19: Acad. Rom.); † ПЕЧАТ ІУ АЛЕЃАНДРЪ ВОЕВОД ГНЬ ВЛАШКОЕ (1575 Noemv. 13 și 1577 Apr. 19: Arh. Stat.; 1573 Aug. 12 ¹⁾) și 1577 Apr. 29: Acad. Rom.).

Trecând la *emblemă* peceților domnești, trebuie să distingem două feluri de peceți: a) cele cu două capete, busturi sau corpuri, b) cele cu vultur sau corb. Amândouă se ivesc în acelaș timp și par a fi deopotrivă de vechi.

Cele două capete încoronate se găsesc pe pecețile mici ale lui Mircea dela 1403, 1411 și 1413, pe a lui Radu Praznaglava din 21 Noemvrie 1421, pe ale lui Dan II, pe ale lui Alexandru-Aldea (v. cele două reproduceri din publicația citată a d-lui Sturdza), pe ale lui Vlad Dracul, atât pe cele rotunde cu legendă latină (NNo. arh. 167 și 185), cele mai frumoase din toate și în care se distinge un cap de femeie și unul de bărbat, cât și pe cele ovale cu legendă chirilică, d. p. NNo. arh. 171 și 178, ca să citez numai acelea unde figurile sânt lămurite.

Coroanele au trei colțuri, care în pecetea cea mică rotundă a lui Vlad Dracul sânt transformate în trei flori de crin bine desemnate; o a patra se ascunde, după d-l Sturdza, în dosul uneia din cele trei.

Pe pecețile lui Radu Praznaglava și Alexandru-Aldea se vede, la dreapta și la stânga capetelor, câte o steluță.

Capetele au forma de profile întoarse unul spre altul; în pecetea cea mică rotundă a lui Vlad Dracul profilele sânt frumoase; în celelalte ele sânt foarte urite și așa de neîndemănatice desemnate, încât nu se poate ști dacă unul e femeesc și celălalt bărbătesc. Între profile se vede în pecetea lui Vlad Dracul o tulpină de crin cu câte cinci rânduri de frunze de amândouă laturile și o floare cu trei frunze în vârf, în felul celor de pe monetele lui Petru Mușat și de pe unele peceți contemporane din Ungaria: este crinul heraldic, caracteristic peceților și monetelor din timpul Angevinilor.

Cam pela jumătatea sec. XV cele două capete se transformă în două busturi, care se completează din ce în ce mai mult, cuprinzând întâiu pieptul până la brâu, apoi picioarele pe jumătate și în sfârșit corpul întreg, îmbrăcat în hlamidă lungă până la călcâe. Forma de bust se poate observa pe pecețile lui Vădislav II (1451—56) și pe

¹⁾ Aceasta poate să aibă ГНЬ, în loc de ГНЬ.

pecetea lui Basaraba cel Bătrân dela 1475, unde busturile merg până la brâu: capetele sânt și aci încoronate, iar între busturi, în locul crinului, este un pom ce seamănă a brad sau chiparos și care rămâne de-aci înainte constant în tot cursul sec. XV și XVI. Pecetea lui Vlad Țepeș dela 1475 și 1476 are deasemenea două busturi încoronate, cel dela dreapta pare de femeie, iar în mijloc pomul.

În pecetea lui Vlad Călugărul dela c. 1495—96, reproducă de d. l Sturdza, busturile sânt transformate în corpuri întregi; ele rămân deaci înainte așa în toate pecețile mijlocii, afară doar de rare excepțiuni, ce s'ar descoperi în urmă. Figurile întregi sânt d. p. pe pecețile lui Vladislav III (Arh. No. 27), pe ale lui Radu dela Afumați (Arh. No. 241, 246, 295 ș. a.), Radu Paisie (Arh. No. 287) și fiul său Marco (Arh. No. 315), Pătrașcu (Arh. No. 318) și Mihnea Turcitul (Arh. No. 321: aci se văd și picioarele ieșite de sub hlamidă, ca în pecețile dela 1582 și 1588 dela Acad. Rom.).

Excepție dela acest tip de emblemă face a) pecetea cea mică a lui Mihail I (Arh. No. 217), cu un singur cap încoronat: coroana are și aci trei flori de crin, desemnul este însă altul decât la pecetea lui Vlad Dracul: foile de crin par a fi niște cruciulițe; b) pecetea lui Dan pretendentul dela 1460, cu un singur bust încoronat, cu sceptru și glob în mână — imitație după pecetea *împărătească* a lui Sigismund — și un corb cu crucea în cioc stând pe o stâncă (sau pe un scut).

Al doilea fel de emblemă este vulturul cu crucea în cioc. Îl găsim pe pecețile lui Mircea cel Bătrân dela 1390, 1391 și 1411, pe a lui Vlad pretendentul dela 1396, pe a lui Dan II din 1424, pe ale lui Vlad Dracul din 1437 și 1439, pe ale lui Radu IV, Vlăduță, Neagoe Basaraba și ale domnilor următori; cf. și pecetea Voichii, soția lui Mihnea, dela 1511 (No. arh. 320). El se afla de sigur și pe pecetea dela 1368 a lui Vladislav I. Între diferitele exemplare ale acestei embleme se constată unele deosebiri de ornamentică; în fond ea rămâne însă aceeași. Astfel la unele crucea este simplă (ca la Mircea cel Bătrân), la altele dublă (ca la Vlad Dracul), iar steluța și semiluna (soarele și luna) sânt la unele de partea stângă a vulturului, la altele de partea dreaptă a lui.

Spre sfârșitul sec. XVI se ivește în Țara Românească și o a treia emblemă, în care se contopesc cele două tipuri, pe care până aci le-am găsit izolate, pe cel dintâiu în pecețile mici, pe al doilea în cele mari. În documentele dela Brașov am găsit această nouă

emblemă întâiaș dată în pecetea lui Radu Mihnea dela 12 Sept. 1612 (Arh. No. 772): ea constă din cele două corpuri întregi, îmbrăcate în caftane lungi până la călcâe și cu capetele încoronate, între ele pomul, iar deasupra pomului vulturul sau corbul cu crucea în cioc și cu aripile întinse; deadreapta și deastânga crucei soarele și luna. Ornamentica e ceva mai bogată decât în pecetile cele vechi, diametrul ceva mai mare, c. $4\frac{1}{2}$ cm., iar legenda: † ІѠ РАДЪА ВОЕВОДА СЪНЬ МІХНЪКЪ ВОДЪ БЖІЕ МАТІЕ ГНЬ ЗЕМЛЕ ВЛАШКОЕ: *Io Radul voevod, fiul lui Mihnea voevod, din mila lui dumnezeu domn al Țării Românești.*

Înainte de Radu Mihnea această pecete e întrebuințată de Mihnea Turcitul. În Arh. Stat. avem mai multe exemplare bine păstrate, d. p. dela 5 Ian. și 16 Dech. 1587, 28 Ian. 1589, 18 Iunie 1590; unele au între cele două elemente ale emblemei o bandă; legenda marginală e: † МИЛОСТІЮ БОЖІЮ ІѠ МІХНЪКЪ ВОЕВОДА. Cf. o reproducere la d-l Gr. Tocilescu, Manual de istoria română, ed. 2 (1900), p. 260, fără dată și cu legenda: † МИЛОСТІЮ БОЖІЮ ІѠ МІХНЪКЪ ВОЕВОДА; aceeaș în Rev. p. ist., arh. și filolog., vol. I, p. 190.

Aceasta e pecetea obișnuită a lui Mihai Viteazul. Cel mai vechiu exemplar ce cunosc e pe documentul dela 7 Iulie 1593 (Arh. Stat.), cu legenda marginală: [†] М. В. ІѠ МІХАИЛЪ ВОЕВОДА și după ВОЕВОДА probabil data ștearsă. Un exemplar dela 1594 e reproduș în manualul d-lui Tocilescu, p. 293, cu legenda: † М. БЖ. ІѠ МІХАИЛЪ ВОЕВОДА[А] В Л. ꙗЗРВ.; cf. Revista p. ist., arh. și filolog., vol. II, p. 309. În doc. dela 29 Aug. 1594 (Arh. Stat.) se citește: † М. В. ІѠ МІХАИЛЪ ВОЕВОДА В. ꙗЗРВ. Unele au și pe banda dela mijloc cuvintele: † САМА БЖІЕ МЛСРДІЕ: *însăși mila lui dumnezeu*, într'o redacție mai rea МЛ. БЖ. МЛСРДЧЕ, sau МЛРДЧЕ, sau МЛРДІЕ. Vezi exemplarele dela 7 Mai 1598, 1 Sept. 1599 la Acad. Rom., 25 Martie 1600 la Arh. Stat. САМА БЖІЕ МЛСРДІЕ se vede foarte lămurit pe pecetea lui Simeon Movilă dela 20 Apr. 1601 (Arh. Stat.); așa va fi și în pecetea lui Radu Mihnea, reprodușă de d-l Tocilescu în manualul citat, p. 331, unde e desemnat însă НАСРДІЕ (o formă imposibilă).

Cu neînsemnate variante în redacția legendei și în ornamentică, acest al treilea tip de pecete este întrebuințat dela Mihai Viteazul încoace de mai toți domnii Țării Românești din sec. XVII. Vezi reproducerea din manualul d-lui Tocilescu, p. 331, 333, 335, și cele din Revista pentru istorie, arheologie și filologie, vol. III, p. 211 (a lui Nicolae, fiul lui Mihai Viteazul, 1600), p. 215 (a lui Radu Șerban,

1604), p. 220 (a lui Gavriil Movilă, 1618), p. 223 (a lui Alexandru Radu, 1624), p. 229 (a lui Matei Basaraba, 1637) ¹⁾.

Ce semnificare să fi avut aceste embleme?

D-l D. Sturdza a presupus, în broșura asupra documentelor dela Wiesbaden, că cele două capete, transformate întâiu în busturi, apoi în corpuri întregi, reprezintă pe *sfinții Constantin și Elena*, patronii Țării Românești, și sânt emblema *peceților particulare* ale domnilor, pe când *vulturul* ²⁾ cu crucea în cioc e *stema țării*.

Faptul că vulturul cu crucea în cioc se găsește de obicei în pecețile cele mari, pe când cele două capete, busturi sau corpuri se găsesc exclusiv în cele mici, confirmă presupunerea d-lui Sturdza. Este știut că și pecețile particulare ale suveranilor din apusul Europei sau așa zisele peceți secrete, pe care aceștia le puneau câte odată în loc de pecetea statului, când n'o aveau pe aceasta la îndemână, sau alătura de ea, spre mai deplină confirmare a actului sau în semn de deosebită favoare, erau totdeauna peceți mici, uneori foarte mici. E natural să găsim și la noi acelaș lucru : o pecete a statului și o pecete particulară a domnului. Avem chiar acte întărite cu amân-

¹⁾ În «Documente și Regeste» admisesem că cel mai vechiu exemplar de pecete cu emblemă dublă este dela Radu Paisie din 20 Iunie 1537. Examinând însă din nou pecetea acestui hrisov (trecut în inventarul Arh. Stat. cu data de 20 Iulie), am constatat că ea nu e a lui Radu Paisie, ci a lui Radu Mihnea; a fost deci cusută ulterior la hrisovul din 1537,—un obicei pe care l-am constatat adeseori în Țara Românească. Legenda este identică cu cea dela Brașov din 1612: † ІѠ РАДША ВОЕВОДА СЪ МНХН[Н ВОД], БЖІЕ МАТІЕ ГНЬ ЗЕМЛЕ ВЛАСКОЕ. Cf. exemplarul din Arh. Stat. dela 12 Fevr. 1615: † ІѠ РАДША ВОЕВОДА СЪ МНХН (S. МНХН) РОД, БЖІЕ МАТІЕ ГНЬ ЗЕМЛЕ ВЛАСКОЕ.

²⁾ Că la început era vulturul, nu corbul, nu încape îndoeală; aceasta se vede din pecețile lui Mircea cel Bătrân și Vlad Dracul, ca și din monetele cele vechi ale Țării Românești: ale lui Vladislav I, Radu, tatăl lui Mircea, Dan I, Mircea cel Bătrân, Mihail I, Radu Praznaglava, Vladislav II, Radu cel Mare. Vezi reproduce-riile din Magnum Etymologicum al d-lui Hasdeu, vol. III, art. *ban*, tab. A. și B.—Din cele trei monete cu legenda 1. *av.* † ІѠАН БЛАТІ, *rev.* † ІѠАН БЛАТІСАА ВОЕВОДА (col. 2.444, No. 10), 2. *av.* † ІѠ ВЛАДИСАВА, *rev.* † ІѠ ВЛАДИСАВЪ ВОЕВОДА (col. 2.445, No. 13) și 3. *av.* † ІѠ ВЛАДИСАА ВОРА, *rev.* † ІѠ ВЛАДИСАА ВОИРОД ГНЬ (=ГНЬ; col. 2.445, No. 15), pe care d-l Sturdza le atribuie lui Vlad Dracul, Vlad Țepeș și Vlăduță, pe cele două dintâiu le-aș atribui lui Vladislav II (1447—1456), iar pe a treia lui Vladislav III (1523—1525), deoarece nu se constată de nicăiri ca Vlad Dracul sau Vlăduță să fi purtat și numele Vladislav. Se poate să fie însă toate dela Vladislav II, care a domnit opt ani, pe când Vladislav al III n'a domnit nici doi ani deplini și nici aceștia în liniște. Moneta lui Vladislav III (tabela B, V) samănă foarte mult cu cea atribuită de d-l Sturdza lui Radu cel Mare (tabela B, IV).

două pecețile: așa e tratatul lui Mircea cu regele Poloniei dela 1411, care pe lângă pecetea cea mare cu legendă latină are și pecetea cea mică cu legendă chirilică, atârdate amândouă de pergament.

Așa e și în Moldova. În actul homagial al lui Roman din 1393 (cătră Vladislav Jagiełło) pecetea cea mare (7¹/₂ cm. în diam.), cu legenda: † ПЕЧАТЬ ІВЪ РОМАНА ВОЕВОДЫ ЗЕМЛѢ МОЛДАВЬСКОИ, are în dosul ei imprimată pecetea cea mică (c. 2 cm. în diam.), cu legenda: † [ІВЪ] РОМАНЪ ВОЕВОД[А], amândouă în ceară verde ¹). Tot așa actul homagial al lui Ștefan din 1395 (Uljanickij, p. 8—9; Hurmuzaki, Documente I, 2, p. 817—819) are pecetea cea mare (7¹/₂ cm. în diam.), cu legenda: † ПЕЧАТЬ ІВЪ ШТЕФАНА ВОЕВОДЫ ЗЕМЛѢ МОЛДАВСКОЕ, pe dosul căreia e imprimată pecetea cea mică (c. 2 cm. în diam.), cu legenda: † ПЕЧАТЬ ШТЕФАНА ВОЕВОДЫ, amândouă în ceară verde ²).

Se poate dar admite că pecetea cea mare e a statului, iar cea mică a domnului. E mai greu de explicat originea și semnificarea lor.

În «Documente și Regeste» am primit interpretarea d-lui Sturdza, că cele două capete, busturi sau corpuri reprezintă pe sfinții Constantin și Elena; sânt însă motive puternice care mă fac să mă îndoiesc acum de exactitatea ei.

Întâiu de toate, pe pecețile cele mai vechi, d. p. pe ale lui Mircea, amândouă capetele sânt de bărbat, iar coroanele în trei colțuri sânt coroane domnești, nu de sfinți. Numai în pecetea cea mică rotundă a lui Vlad Dracul și în pecetea cu legendă latină a lui Vlad Țepeș se distinge capul de femeie de cel de bărbat.

Al doilea, în pecețile bizantine ce au putut sluji de modele domnilor noștri, nu găsesc pe sfinții Constantin și Elena, ci, pe cât le cunosc din materialele publicate de Schlumberger, pe împărat și împărăteasă, sau doi împărați ³). Tot așa în cele două bulle ce ni s'au

¹) Nici în Uljanickij, p. 6—7, nici în Hurmuzaki, Documente I, 2, p. 816, nu se pomenește de pecetea cea mică.

²) Pecetea cea mică e în cazul acesta un «contrasigillum», deși la noi ea nu avea toate caracterele sigilului secret din apus; v. Giry, Manuel de diplomatie, p. 641 și urm. — Între lecturile mele și ale d-lui Kaluźniacki, care le dă după fotografiile Academiei Române, sânt unele deosebiri de ortografie; eu le-am luat la 1890 după originale, fără să le fi putut controla de atunci încoace.

³) G. Schlumberger, Sigillographie de l'empire byzantin, Paris MDCCC LXXXIV, p. 417 sq.—Când e vorba de sfinți pe monetele bizantine, se distinge foarte bine aureola de sfânt de coroana împărătească; v. d. p. I. Sabatier, Description générale des monnaies byzantines, vol. I, pl. LVII.

păstrat dela țarii Ioan Alexandru și Ioan Șișman (1 Dech. 1347 și 21 Sept. 1378) găsim la cea dintâiu de o parte pe Isus Hristos — lucru foarte obișnuit în pecețile bizantine, în care pe lângă Hristos se mai ivește Maica Domnului, Sf. Dimitrie sau Sf. Gheorghe, — de alta pe Alexandru, iar la a doua de o parte pe Sf. Ioan din Ryla, de alta pe Șișman ¹). Bulla lui Alexandru are pe de mărgini și legenda: [†] **ΙΩ ΑΛΕΞΑΝΔΡ ΟΥΡ Η ΒΑΖΓΑΡΟΜΖ.**

În monetele țarilor bulgari deasemenea: cele două corpuri stând în picioare și despărțite printr'un prapor (steag) sânt sau țarul și țarița — moneta lui Mihail Asan are chiar legenda: **ϰ. ΜΙΧΑΙΛ, ϰ. ΕΡΙΝΑ** — sau cei doi frați Petru și Asan, cum presupune Iliev, căci ambele corpuri sânt bărbățești; în unele exemplare se disting și bărbile ²). Emblema peceților muntenești samănă foarte mult cu această emblemă bulgărească; ea poate să-i fi slujit de model.

Bulgarii își găsiseră și ei modelul în monetele bizantine. Foarte multe din acestea au pe o parte două busturi sau două corpuri întregi (stând în picioare sau șezând în tron, cu labarum și cu sceptrul în mâni), iar în mijlocul lor o cruce sau un prapur. Astfel sânt d. p. monetele lui Mihail II și Constantin II (Sabatier, II, pl. XLII), ale lui Vasilie și Constantin (ibid., pl. XLIV) și ale altor împărați ce le-au succedat (ibid., pl. XLIV și urm.); ca desemn mai asemănătoare cu cele bulgărești sânt monetele din timpul lui Andronic II Paleologul, d. p. ale lui Andronic II și Mihail IX (ibid., pl. LX), sau ale lui Andronic II și Andronic III (ibid., pl. LXI) ³).

Cât pentru vultur, el pare a fi împrumutat dela Bizantini. Se găsește, ce e drept, și pe o monetă a lui Sracimir, țarul bulgar din Vidin, însă cu două capete (Iliev, l. c., tab. IV, No. 58). În Țara Românească e cel puțin tot atât de vechiu. De model a putut să-i servească vulturul cu crucea deasupra ciocului de pe unele monete bizantine, d. p. ale lui Zeno Isauricul, 474—491, în care el are aceeaș poziție ca în pecețile

¹) I. Sreznevskij, Svěděníja i Zamětki, LXXXI (1879), p. 34.—C. Jireček, Geschichte der Bulgaren, p. 409.

²) Reproduseri după monete bulgărești se găsesc la Ljubió, Opis jugoslaven-skih novaca, Zagreb 1875, tabelele, și la A. T. Iliev, Bŭlgarska numismatika, în Sbornik, vol. I (Sofia 1889), p. 97 sq. și tabelele.

³) D-l Iorga e de părere că cele două figuri din monetele bizantine reprezintă unitatea imperiului roman, cu cei doi împărați, și că emblemele bulgărești și românești sânt o imitație a acestora. Românii și Brașovul (sub presă), p. 6, n. 2.

noastre: cu capul întors spre stânga sau spre dreapta ¹⁾, sau ale lui Vasilie Comnenul, 1333—1340, în care mai are și o cruce în cap ²⁾.

El se găsește și într'o sumă de peceți de-ale marilor dignitari bizantini, fie singur (Schlumberger, l. c., p. 86, 114, 449), fie cu o stea-luță (p. 86, 87), fie cu un monogram în formă de cruce deasupra capului, ca d. p. în pecetea consulului Zaharia din sec. VI—VII (p. 479), fie cu o secure în gât (p. 27) sau cu o ramură în cioc (p. 27, 448). Dealtmintrelea, el era și în pecețile împăraților germani, d. p. în pecetea cea mică și mijlocie a lui Sigismund, într'o sumă de peceți ale nobililor unguri, d. p. în a lui Paulus Nagymartoni, iudex curiae în sec. XIV (un vultur cu ciocul întors și cu o cruce în fața lui) și în a cardinalului și arhiepiscopului Dionisius Szécsi din sec. XV (un vultur cu două capete, cu cruce și cu pălărie de cardinal deasupra lui) ³⁾ și chiar la unii boeri de-ai noștri ⁴⁾.

Asupra înlocuirii lui cu corbul, documentele dela Brașov nu ne oferă elemente îndestulătoare spre a o studia. Dacă descrierea peceții lui Dan pretendentul dela 2 Martie 1460 (No. CCLXIX) este exactă — și cu toată silința ce mi-am dat de a vedea într'însa un vultur, n'am putut vedea decât corbul—atunci am putea admite că el s'a introdus la noi din herbul Corvinilor. Acesta avea un corb cu inel în cioc și o semilună deasupra lui ⁵⁾. Pentru interpretarea acestui corb s'a creat cunoscuta legendă pe care o găsim consemnată și la Miron Costin în *Kronika ziem mołdawskich i multańskich* ⁶⁾. Ivirea lui întâiaș dată în pecetea lui Dan s'ar explica prin raportul de completă infeodare în care se afla acest pretendent față de Matei Corvin.

E mai probabilă însă o altă explicare, pe care mi-au sugerat-o vechile tipărituri românești și la care a ajuns, independent de mine, un eminent cunoscător al acestora, d-l Nerva Hodoș. Cea mai veche

¹⁾ I. Sabatier, *Description générale des monnaies byzantines*, Paris 1862, I, pl. VIII, No. 3, 4 și 5: No. 3 și 4 au crucea deasupra capului, No. 5 deasupra ciocului.

²⁾ *Ibid.*, II, pl. LXVIII, No. 23 și pl. LXIX, No. 1 și 3.

³⁾ *A magyar nemzet története*, vol. III, p. 83; vol. IV, p. 17.

⁴⁾ Vezi mai jos, p. LXXV și urm.

⁵⁾ Vezi reproduceri după pecețile lui Ioan Hunyadi și Matei Corvin și după monetele din timpul lor în *A magyar nemzet története*, IV, p. 66, 88, 265; la p. 340 corbul e fără inel în cioc.

⁶⁾ I. Bogdan, *Cronici inedite atîngătoare de istoria Românilor*, București 1895, p. 165, § 9.

din toate, liturghierul slavonesc dela 1508, are în vigneta dela fila 8 a coalei întâia stema Țării Românești: un vultur cu crucea în cioc, soarele și luna de-a stânga și de-a dreapta ei ¹⁾. Cele trei vignete însă din evangheliarul dela 1512 au în loc de vultur un corb: e primul caz de constatare sigură a corbului în stema țării ²⁾. Exemplarul pe pergament al evangheliarului din muzeul de antichități are însă un vultur, desemnat cu mâna de un miniaturist ³⁾. Cazul acesta ne îndeamnă să presupunem că în exemplarele pe hârtie, necompletate de miniaturisti, rămânând numai o simplă schiță de desemn, care în tipar eșia cu totul neagră, vulturul a putut fi luat drept corb și transformat apoi în acesta. Așa în molitvelnicul dela 1545 pasărea din stema țării este evident vulturul ⁴⁾; în triodul dela 1550 însă, în octoiul dela 1574, în cel dela 1575, în psaltirea slavoromână dela 1577 și în alte tipărituri din sec. XVI sau este corb sau seamănă mai mult a corb decât a vultur ⁵⁾.

În tipăriturile din vremea lui Matei Basaraba ea se lua drept corb; cf. stihurile lui Udriște (Uriil) Năsturel din Fierăști în pravila dela 1640:

СТРАНА СІА ВЪ ЗНАМЕНІЕ ПТИЦЪ ВРАНА НОСИТ,
 Fața aceasta drept stemă pasăre corb poartă.
 ВРАНА ВЪ ВѢКН ПЕРСЕЙ НЕ ИЗЛАГАТИ СЯ,
 Iar al corbului piept să fie pururea ferit ⁶⁾.

Ne-am aștepta, după acestea, ca și în peceți corbul să se ivească după 1512. Așa și este. Afară de cazul izolat al peceții lui Dan pretendentul dela 1460, unde mai la urmă ar putea să fie vulturul, el s'a introdus mai întâiu în pecețile cu emblemă dublă, deci în a doua jumătate a sec. XVI. În acestea însă pasărea fiind foarte mică, e greu de hotărît dacă ea reprezintă un vultur sau un corb. Destul că în țară era considerată drept corb. Astfel, corbul ar fi înlocuit pe vultur din pricina unei imperfecțiuni tipografice.

¹⁾ Ioan Bianu și Nerva Hodoș, Bibliografia românească veche, București 1898—1902, p. 4.

²⁾ Ibid., p. 11—13; cel dela p. 11 are și coroană pe cap:

³⁾ Vezi planșa reprodusă de A. Odobescu în Revista Română, vol. I (1860).

⁴⁾ Bibliografia românească veche, p. 24.

⁵⁾ Ibid., p. 32, 58, 61, 62, 66.

⁶⁾ Ibid., p. 109. Cf. scrisoarea lui Constantin Brâncoveanu din 1689, citată la p. LIII.

Câteva cuvinte încă asupra *peceților boerești*.

Cele mai vechi exemplare din arhivul Brașovului sânt cele patru din documentul dela 17 Mai 1421 al lui Radu Praznaglava : pe una singură, cea mai mare din ele, se distinge bine un vultur cu două capete și cu aripele întinse; bănuiesc că este pecetea lui Radul, primul boer în lista martorilor și poate fostul ban și vornic dela 1413; pe două nu se poate distinge nimic, iar a patra, care presupun a fi a lui Mihail protovistierul, are inițiala М = МНХАНЬ.

În Țara Românească obiceiul de a atârna pe lângă pecetea domnului pecețile boerilor mari nu era așa de înrădăcinat ca în Moldova; deaceea avem foarte puține documente domnești cu peceți boerești. Cele mai prețioase în privința aceasta sânt: actul dela 2 Martie 1460 al lui Dan pretendentul (No. CCLXIX), tratatul din 3 Dech. 1507 al lui Radu IV cu Sașii dela Sibiu (No. CCCIX), amândouă cu câte 12 peceți boerești, apoi tratatul dela 1 Aug. 1511 între Vlăduță și Brașoveni (Arh. No. 742), cu 13 peceți, și tratatul lui Neagoe cu aceiași din 17 Martie 1517, numai cu patru peceți. Dacă emblemele și legendele acestor peceți ar fi mai clar imprimare sau mai bine păstrate, așa ca fiecare din ele să poată fi atribuită boerilor corespunzători din acte, am avea, pe lângă celelalte peceți boerești din arhivul Brașovului, un material destul de bogat pentru această parte a sigilografiei noastre. Lucrul însă nu este așa. Numai foarte puține din ele pot fi identificate și la puține emblemele sânt clare.

Astfel, pecetea cu vultur din documentul lui Dan, din a cărei legendă nu se văd decât literile ПЧ . . . ОВЬ (?) ВОР., pare a fi fost a lui Bogdan vornicul, ceea ce ar însemna : [†] ПЧ[АТ БОГДАН]ОВЬ ВОР[НИКА]; din celelalte unsprezece nu se văd urme de legendă la nici una ; emblemele se recunosc însă la șase din ele.

Din pecețile tratatului dela 1507 n'am putut ceti decât pe a lui Stroe vornicul : † ЖУПАНЬ СТРОЕ ДВОРНИК, care ca emblemă și ornamentică este foarte asemănătoare cu a vornicilor Dragomir Udriște din vremea lui Vlad Călugărul, Calotă din vremea lui Neagoe Basaraba, Radul din vremea lui Bădica Radul, Vintilă din vremea lui Radu Paisie și Socol din vremea lui Pătrașcu : s'ar părea că vornicii întrebuineau cu predilecție ca emblemă buzduganul sau toiagul, cu soarele și luna, sau cu una din acestea. Emblemele celorlalte unsprezece peceți, unele foarte bine păstrate, sânt greu de descris prin cuvinte ; ele ar trebui reproduse prin deseme. Se poate

însă presupune despre ele, ca și despre cele șase dela 1460, că multe își vor fi avut modelele în pecetile ungurești contemporane.

Dintre cele 13 peceți ale tratatului dela 1511, cea de lângă pecetea domnească, ceva mai mare și atârnată de mătase roșie-galbenă-albastră, ca emblemă un toiag între lună și soare, e probabil a banului Barbul; între celelalte 12, mai mici și atârinate de mătase roșie-verde, ca a domnului, legende clare au numai trei: una, cu o pasăre (vultur) cu aripele întinse și cu o stea la dreapta ei, are deasupra legenda **НѢГОЕ**: este pecetea lui Neagoe, tatăl Craioveștilor (Barbul, Pârful și Danciul); alta cu o pasăre ca emblemă și cu legenda **БОГДАНЪ ДВОРНИКЪ**; a treia cu o verviță (?) și cu legenda **ДАНЧЮЛ**. La celelalte se văd numai emblemele următoare: a) un om șezând în scaun, b) un om stând în picioare (în trei peceți, din care una mai are și două semicercuri întoarse cu partea convexă unul spre altul și o liniuță deasupra lor); c) o femeie cu lance și scut în mână (Minerva); d) două profile față în față, sau doi oameni ținându-se de mână (?); e) două camee (în două peceți). Restul sânt rău imprimate ¹⁾. Căruia dintre boerii citați pe lângă Barbul, Bogdan și Danciul va fi aparținut fiecare din aceste peceți, e cu neputință de hotărît ²⁾. Pecetea lui Neagoe a fost pusă, de sigur, de unul din fiii săi, poate de Pârful.

Din cele patru peceți ale tratatului dela 1517 una, la dreapta celei domnești, are ca emblemă un buzdugan (sau toiag), cu soarele de-o parte și luna de alta și cu legenda: † **СІН ПЕЧАТНИКЪ ЖЪПАН КАЛОТЪ** **ДВОРН**[НК]; a doua, tot la dreapta celei domnești, are o emblemă nelămurită și e fără legendă; cele două din stânga, amândouă fără legende, au: una două busturi de boeri față în față, despărțite printr'un pom ce samănă cu cel din pecetile domnești, capetele sânt fără barbă și par a fi acoperite de coifuri; alta două semicercuri întoarse unul spre altul cu partea convexă și o cruce la mijlocul lor. Aceste două din urmă le cunoaștem și din tratatul dela 1511: una trebuie să fie a lui Horvat logofătul, vistierul dela 1511, alta a lui Dimitru visternicul. Rămâne ca cea de-a treia să fie a banului Barbul. Toate patru sânt atârinate de mătase roșie verde, ca și pecetea domnească.

¹⁾ Legendele și emblemele acestea au fost controlate și de d-l Iorga.

²⁾ Cu totul sânt citați 15 boeri: 1. Bogdan vornicul, 2. Barbul banul și frații săi 3. Pârful și 4. Danciul pârcalabul, 5. Datco banul, 6. Horvat vistierul, 7. Vancea logofătul, 8. Marcea postelnicul și fratele său 9. Semca spătarul, 10. Calotă vistierul, 11. Ivan stolnicul, 12. Ștefan pitarul 13. Radul banul de Mehedinți, 14. Cocora vornicul, 15. Vlaicul șătrarul.

Celelalte peceți boerești diu arhivul Brașovului sânt descrise la fiecare scrisoare în parte. Ca regulă generală asupra emblemelor și legeudelor lor ¹⁾, putem stabili deocamdată următoarea :

a) În embleme, boerii diu Țara Românească au căutat să imiteze pe uobiliu uuguri, în a căror peceți diu sec. XIV-XVI se găsec o buună parte diu figurile peceților românești: vulturul, buzdugaul sau toiagul, soarele și luua, felurite animale, ostașul și o sumă de alte embleme, a căror descriere e foarte greu de făcut priu cuviute; multe sânt simple camee ²⁾. Ceva analog coustatăm în Moldova: aci pecețile boerești au deseori semuele herburilor poloue ³⁾.

b) În legeude, deosebim trei tipuri: a) uumele simplu al boerului, câte odată și al tatălui, cu sau fără atributul жѡпанъ; b) uumele boerului și fuucțiunea lui, deăsemenea cu sau fără atributul жѡпанъ; c) uumele sau uumele și fuucțiunea, precedate de formula «pecetea lui», «această pecete este a lui», «această pecete a făcut-o»: печать, сѣн печать sau сѣн печатникъ cu gen., печать sau сѣн (сѣн) печать сзтворѣ.

De categoria înutăia sânt pecețile lui Albul voruicul (1431—33): † Яльъ Токсабес; Autouie cămărașul (c. 1433—43): † Ян[тоніе]; Dragomir Udriște voruicul (c. 1482—92): † Драгомир Удрище; Neagoe voruicul și Dauciul pârcalabul (1511): † Негое, † Данчюл.

De categoria a doua sânt pecețile lui Voico voruicul (1431): † Ёи-ко ворник; Ștefau logofătul (1442): † Стефанъ л[огофет]; Dragomir al lui Mauea voruicul (1474 și c. 1478—79): † жѡпан Драгомир дворник; Cârstiau pârcalabul (1476): † Кр[стѣан] порк[алае]; Dragomir Udriște voruicul (c. 1482—92): † Драгомиръ дворникъ, scris și Драгомир [дв]орникъ, Драгомир дворник; Staico logofătul (1492): † жѡпан Стан[ко] лого[фетъ]; Cârstiau voruicul (c. 1496—1507): † Крстѣан двор[ник]; Stroe voruicul (1507): † жѡпанъ Строе дворник; Calotă vistierul (1508—09): † Калот[ъ] велики вѣстѣар; Bogdau voruicul (1511): † Богданъ дворникъ; Drăghici voruicul (c. 1530—36): † жѡпанъ Драгичъ [велики] дворникъ; Viutilă voruicul (c. 1536—38): † жѡпан Ёинтила велики дворник; Stănilă voruicul (c. 1558): † [жѡ]пан Стан[ил]ь дво[р]ник.

¹⁾ Ca mărime, ele variază între 1—3 cm. în diam.

²⁾ Cameele antice erau întrebuințate peste tot în pecețile evului mediu, din credința că ele aveau puteri supranaturale. Giry, Manuel de diplomatique, p. 625.

³⁾ Afirmația aceasta e bazată pe studiul a o sumă de peceți moldovenești din sec. XV.

De categoria a treia se țin pecețile lui Coico logofătul (1431): [† п]ечатъ Коик[а] [л]о[годе]тъ; Calotă vornicul: † сѣн печатникъ жѣпанъ Калотъ велики дворникъ (1517. 1512—21); Radul vornicul (1523): † сѣн печатникъ Радъа велики дворникъ [.]ѣ[.]ѣнов¹⁾; Orpea logofătul (c. 1542): † печ[а]тъ Оп[рѣ]къ; Socol vornicul (c. 1554): † * печатъ сътвори Соколь велики дворникъ .

Un al patrulea tip l-ar forma pecețile cu inițiale, ca a lui Mihail protovistierul dela 1421. Sânt însă foarte puține cazuri de acestea și mai toate dubioase. Dealtmintrelea inițiale se găesc și în pecețile din Moldova, d. p. **Н. М.** = **Николаъ Моцкоъ** la 1615 (Arh. ist. I, 1, p. 71).

Asupra *peceților municipale și mitropolitane* n'am multe de adăogat la cele ce am spus în note. Din sec. XV și XVI ne-au rămas așa de puține, încât e greu a le grupa în clase cu caractere bine definite. Se pare însă că județii aplicau pe scrisori nu numai pecetea orașului, ca d. p. la No. 499 (a Târgoviștei, ca figură Maica domnului), ci și pecetea lor personală, ca d. p. la No. 537 (a județului Sava, ca figură o camee). E interesant de constatat și faptul că unele peceți municipale au avut o foarte lungă durată. Așa pecetea Târgoviștei dela No. 499 (3.5 cm. în diam.), cu legenda: [†] сътвори се въ дни [б]лаговѣрнаго [о] Іуъ Нѣгоуе в[о]водъ, se regăsește într'un act dela 19 Mai 1614 (Arh. Stat.), cu deosebirea că aci este ceva mai mare (c. 4.5 cm. în diam.), iar legenda e: † сътвори се сю [печ]ать въ дни [б]лаговѣр[н]наго Іуъ Нѣгоуе воеводъ. Dela mitropoliți ni s'au păstrat numai două întregi: a lui Varlan «mitropolit a toată Ungrovlahia și exarh al tuturor plaiurilor», cu legenda: † сѣн печатъ створи архиепископъ Варлаамъ влашкѣнъ зе. (No. 498; зе. = земяни), și a lui Daniil «mitropolit de Severin și de Ardeal», cu legenda: † смирен[н] митрополитъ Даниилъ (No. 500). Cea dintâiu are ca figură schimbarea lui Isus Hristos la față, a doua mielul cu prapor în spate.

¹⁾ Pecetea aceasta se găsește în două scrisori (Arh. NNo. 551 și 557); în amândouă la cuvântul din urmă ѣ și ѣнов сânt sigure; o literă înainte de ѣ e ștearsă de tot, iar înainte de ѣнов pare a fi fost un п sau un р. S'ar putea completa [Б]ѣ[р]ѣновъ = Бѣѣѣновъ și am avea astfel numele Budeanul = din Buda, din Budeni (cf. Rudeanul = din Ruda, din Rudeni). Interpretarea aceasta mi-a sugerat-o d-l Iuliu Tuducescu, aducându-mi aminte de Buda, stolnicul lui Vlad Țepeș dela 1458 (Venelin, p. 92). Se 'nțelege că nu este exclusă o altă întregire.

§. 5. *Metoda publicării.*

Voiu încheia această introducere cu câteva cuvinte asupra modului cum am publicat documentele slave dela Braşov în această nouă ediție. «Documentele și Regestele» dela 1902 au fost redactate cu intenția ca ele să devină o carte populară; materialul cu totul nou și atrăgător ce aduceau ele în istoriografia noastră era de natură să deştepte și interesul acelor clase sociale, care nu pot să-și facă din istoria națională un studiu de predilecție sau de specialitate. Scopul a fost încâtva atins, întru cât ediția lor este pe sfârșit. Simțindu-se dar trebuința de o nouă ediție, am profitat de această ocazie spre a completa pe cea dintâiu cu textele originale și a le reproduce pe toate în întregime. Copiile au fost din nou colaționate cu originalele, traducerile au fost revizuite și îndreptate, iar notele întregite cu izvoare nouă, publicate în cei din urmă trei ani sau găsite de mine însumi. Se înțelege dela sine că multe date ipotetice din prima ediție au trebuit să fie schimbate.

Am adăogat și scrisorile latinești ale domnilor și boerilor români către municipalitățile dela Braşov și dela Sibiu, care pe lângă marele interes istoric ce-l prezintă, având toate data anului, mai au și un interes diplomatic: formulele documentelor slave pot fi acum studiate în comparație cu cele latinești; multe lucruri ce rămâneau obscure în cele dintâi (cu deosebire unii termini din tratatele de comerț) se lămuresc acum mai ușor cu ajutorul celor din urmă.

Îndreptările cele mai multe au fost introduse în legendele peceților. La 1901 studiasem cea mai mare parte din ele în sala cea mică de ședințe a consiliului municipal din Braşov, la o masă cu lumină difuză. Astfel, multe peceți, mai ales cele imprimare pe hârtie, mi s'au părut dela prima vedere așa de șterse, încât n'am mai încercat să le descifrez. La 1903 și 1904 le-am recitit pe toate în odăea de lucru a arhivarului, unde având o lumină mai favorabilă, am izbutit să descifrez multe din cele ce la început mi se păruseră illisibile, sau nu le putusem ceti în întregime ori le cetisem greșit ¹⁾. Pentru unele controlul a devenit acum imposibil; între 1903 și 1904, câteva din ele au dispărut, iar altele au fost deteriorate de cei ce le-au studiat în urma mea.

¹⁾ N'am putut profita în această privință de studiile d-lui Tocilescu, al căror rezultat l-a expus în ședința Academiei Române dela 18 Fevruarie a. c. Cum nu e nădejde că memoriul d-sale să fie în curând tipărit, am lăsat § 4 din introducere așa cum l-am redactat în Dechemvrie anul trecut.

Textele slave sânt publicate fără prescurtări, așa cum am publicat și cronicile vechi moldovenești. Sânt de părere că în filologia slavă trebuie părăsit cu desăvârșire sistemul practicat cu atâta predilecție de Ruși, de a publica textele vechi cu abreviațiunile nedescăcute. Dacă pentru sec. XI—XII reproducerea acestora are oarecare înțeles, manuscrisele din acest timp fiind foarte rare, pentru secolele următoare nu i se poate găsi nici o justificare. În această privință filologia slavă trebuie să se pue în curent cu metodele adoptate de mult în filologia clasică, romanică și germanică. Studiul istoric al limbilor slave e destul de înaintat, ca editorii de texte să poată elimina din tipar acele prescurtări ce diformează textul și îngreuează înțelegerea lui. Și-apoi, abreviațiunile în paleografia slavă nu prezintă nici o dificultate; sânt foarte rare cazurile unde se pot ivi îndoeli, și acestea se pot releva în note. Se înțelege că desfacerea abreviațiunilor trebuie făcută în conformitate cu școala ortografică căreia îi aparțin documentele sau manuscrisele ce se editează. Acest sistem l-a urmat, cu mai puțină consecvență, și Miletić în edițiile sale.

Publicând textele originale, era de nevoie să alcătuesc și un indice de cuvintele rare ce se întâlnesc într'însele. Sânt mai ales cuvintele de origine străină (grecească, ungurească, turcească, românească și germană sau săsească) și cuvintele întrebuițate într'un înțeles deosebit de cele consemnate în dicționare. Aci au intrat și explicațiunile sumare asupra monetelor și măsurilor vechi. O încercare de felul acesta a făcut și Miletić în ediția documentelor brașovene, dar cu multe lipsuri.

Lucrarea mea prezintă de sigur încă multe lacune și am fost cel dintâiu care m'am întrebat dacă n'ar fi bine să mai întârziu cu câțiva ani darea ei la lumină. Rezultatele la care a dus însă utilizarea primei ediții în monografiile publicate pe urma ei, mă fac să cred că foloasele acestei a doua ediții vor fi și mai mari.

Istoriografia română e departe de a fi ajuns la acel stadiu în care editarea izvoarelor nouă să poată fi amânată cu anii, ca să se facă în cele mai perfecte condiții posibile. Pentru sec. XV și XVI fiecare document nou înseamnă un nou progres în rezolvarea chestiunilor mărunte, iar toate la un loc vor completa tabloul ce ne facem astăzi pe baza lor de viața noastră din trecut.

CUPRINSUL DOCUMENTELOR

I. HRISOAVE, PORUNCI ȘI SCRISORI DOMNEȘTI.

Mircea I (cel Bătrân).

1413, 6 August, Câmpulung. — Mircea reînnoește tratatul de comerț încheiat de predecesorii săi cu pârgarii Brașovului, stabilind taxele vamale pentru fiecare obiect de import și export. — No. I, p. 3.

Mihail I, coregent al lui Mircea I.

o. 1415—31 Ian. 1418. — Mihail poruncește vameșilor dela Dâmbovița, Rucăr și Bran, să nu supere pe negustorii Brașoveni și să nu le ia vamă mai mult decât e hotărît de mai nainte. — No. II, p. 6.

o. 1415—31 Ian. 1418. — Mihail comunică Brașovenilor și Râjnovenilor poruncile date în țara sa cu privire la incasarea datoriilor dela Brașoveni și la zălogirea de mărfuri și de persoane. — No. III, p. 7.

Radu II (Praznaglava).

1421, 17 Mai. — Radu încheie un tratat de pace cu Brașovenii și cu țara Bârsei, făgăduindu-și unii altora ajutor reciproc și libertate deplină de comerț în țările lor. — No. IV, p. 8.

1421, 21 Noemvrie, Târgoviște. — Radu reînnoește tratatul de comerț încheiat de strămoșii săi cu Brașovenii, stabilind taxele de vamă prin târguri și pe drumul Brașovului până la Brăila. — No. V, p. 11.

o. 1424—1427. — Radu comunică Brașovenilor că a desființat vama din nou înființată la Câmpulung. — No. VI, p. 13.

1424—1427. — Radu confirmă Brașovenilor, Râjnovenilor și țării Bârsei privilegiile comerciale de mai nainte și poruncește «țarului Alexandru» să îngrijească ca vameșii dela Rucăr și dela Cetatea Dâmboviței să nu calce aceste privilegii. — No. VII, p. 14.

Dan II.

- 1422, 23 Ootomvrie, Târgoviște.** — Dan reînoește tratatele anterioare de comerț cu Brașovenii. — No. VIII, p. 15.
- 1422.** — Dan confirmă Brașovenilor privilegiile comerciale căpătate dela Mircea cel Bătrân și comunică vameșilor dela Cetatea Dâmboviței și dela Rucăr taxele vamale pentru fiecare marfă. — No. IX, p. 17.
- 1422.** — Dan confirmă Brașovenilor privilegiile comerciale căpătate dela Mircea cel Bătrân și comunică vameșilor din Prahova taxele vamale pentru fiecare marfă. — No. X, p. 19.
- 1424, 10 Noemvrie, Târgoviște.** — Dan, din recunoștință față de regele Ungariei, care-i dăduse dreptul de a bate monetă în țara sa, acordă Brașovenilor un nou tarif de vamă, mai scăzut decât în tratatele anterioare, interzicând în același timp confiscările de mărfuri sau de oameni. (În două exemplare: unul slavonesc, altul latinesc). — No. XI, p. 21.
- 1424.** — Dan trimite o circulară vameșilor dela Cetatea Dâmboviței și dela Rucăr asupra taxelor vamale ce au să perceapă dela Brașoveni pentru mărfurile de import și export. — No. XII, p. 27.
- 1420—1424.** — Dan acordă un privilegiu comercial Târgoviștenilor, stabilind taxele ce au să plătească pentru mărfuri în tot cuprinsul țării. — No. XIII, p. 28.
- 1427, Aprilie-Mai.** — Dan, redobândindu-și domnia, acordă Brașovenilor libertate de comerț în țara sa și le comunică că a pus mâna pe doi conțetățeni ai lor, cari confiscaseră la Brașov niște marfă și niște scule ale boerului Stoica. — No. XIV, p. 29.
- o. 1427—1431.** — Dan cere pârgarilor din Brașov să desființeze vama de curând înființată la cetatea Branului și să despăgubească pe cei cărora li se luase, pe nedrept, acea vamă. — No. XV, p. 30.
- o. 1427—1431, Argeș.** — Dan cere pârgarilor din Brașov să pue capăt nedreptăților la care sânt supuși oamenii săi din partea pârcalabilor dela Bran, cari le iau vămi nedrepte și-i pradă fără vină. — No. XVI, p. 31.
- 1431, 30 Ianuarie, Târgoviște.** — Dan reînoește Brașovenilor și țării Bârsei privilegiul comercial al lui Mircea cel Bătrân, oprește confiscările și zălogirile de mărfuri și de oameni și stabilește pentru mărfurile de transit o taxă de 3 la sută. (În două exemplare slavonești; privilegiul lui Mircea din 25 August 1413, intercalat într'unul dela 28 Ianuarie 1431 al lui Dan, amândouă în latinește, se comunică în notă, p. 36). — No. XVII, p. 32.
- 1431.** — Dan comunică tuturor târgurilor și vămilor din țara sa încheierea tratatului de comerț cu Brașovenii și poruncește să se ia aceleași vămi, cum s'au luat pe vremea moșului său Mircea. — No. XVIII, p. 38.

Alexandru-Aldea.

- 1432, Mai-Iunie.** — Alexandru cere ajutor dela Brașoveni împotriva oștilor lui Murad și a patru pași ce se apropiau de țara sa. — No. XIX, p. 40.
- 1432.** — Alexandru roagă pe Brașoveni să-i vie de grabă în ajutor, căci Turcii au ajuns la Dunăre și au ocupat vadurile. — No. XX, p. 41.

- 1432.** — Alexandru roagă pe Brașoveni să se grăbească cu ajutoarele, sau să-l înștiințeze dacă nu pot veni. — No. XXI, p. 42.
- 1432.** — Alexandru scrie Brașovenilor că i-au sosit în ajutor patru steaguri de Moldoveni și cere să-l ajute și ei cu arme. — No. XXII, p. 42.
- 1432.** — Alexandru face imputări Sibienilor că nu i-au dat nici un ajutor contra Turcilor și se desvinovățește de acuzarea că ar fi devotatul acestora; el a fost la ei ca să-și facă pace și să-și răscumpere robii, a rămas însă credincios creștinilor. — No. XXIII, p. 43.
- 1432—1433.** — Alexandru cere Brașovenilor să-i extradeze pe boerii necredincioși cari îi furaseră caii și se refugiaseră la Brașov. — No. XXIV, p. 44.
- 1431—1433.** — Alexandru cere Brașovenilor să facă dreptate oamenilor năpăstuți la dînșii, cum face și el cu oamenii lor. — No. XXV, p. 46.
- 1431—1433.** — Alexandru roagă pe Brașoveni să petreacă în țară pe boerul Antonie, pe care îl iertase. — No. XXVI, p. 47.
- 1431—1433.** — Alexandru cere Brașovenilor să-i extradeze pe dușmanul său (Vlad Dracul), deoarece el e adoptat ca fiu de către regele Ungariei. — No. XXVII, p. 47.
- 1431—1433.** — Alexandru roagă pe Brașoveni să petreacă pe boerul său Petru Man până la Orade. — No. XXVIII, p. 48.
- 1431—1433.** — Alexandru scrie lui Bratul al lui Sumarin să dea îndărăt un cal ce i-l luase lui Lălu. — No. XXIX, p. 49.
- 1432, Buzău.** — Aldea scrie comitelui palatin al Ungariei și comitelui de Timișoara că Turcii vin cu 74.000 împotriva Ardealului și că el sau boerul său Albul va veni împreună cu dînșii, dar îi va trăda în luptă; îi roagă să trimeată cu armată pe pretendentul turc Celebi, rivalul lui Murad, și făgăduiește că va face ca jumătate din armata acestuia să treacă de partea lui Celebi; el arde de dorința de a-și răzbuna pe Turci. — No. XXX, p. 49.
- 1431—1433.** — Două scrisori ale lui Alexandru, una către Brașoveni înștiințându-i că trimete la ei în misiune pe Dieniș, alta către locitorii satului Porușani, cerându-le să asculte de stăpânul lor, boerul Voico. — No. XXXI, p. 53.

Vlad I Dracul.

- 1430—1431.** — Vlad, în ajunul plecării sale în Germania, impută pângarilor din Brașov că persecută pe slugile lui, puse să păzească plaiurile dinspre Țara Românească. — No. XXXII, p. 54.
- 1431. (Sighișoara).** — Vlad comunică Brașovenilor că n'au voie să mai întrebuițeze ducați de cei vechi, nici să întreție relații cu Țara Românească. — No. XXXIII, p. 56.
- 1431. (Sighișoara).** — Vlad cere ajutor Brașovenilor, ca să intre în Țara Românească, unde auzise că Aldea e bolnav de moarte. — No. XXXIV, p. 57.
- 1431.** — Vlad dă de știre Brașovenilor că împăratul a oprit exportul de aramă în Țara Românească și le cere să oprească pe toți Moldovenii ce s'ar afla la dînșii, până ce se vor întoarce solii săi din Moldova. — No. XXXV, p. 57.

- 1431.** — Vlad trimete în misiune la Braşoveni pe Ionăş Românul.—No. XXXVI, p. 59.
- 1431—1432.** — Vlad cere Braşovenilor să nu împiedece pe sluga sa Vlad de a aresta pe Moldoveni, drept represalii pentru pagubele suferite dela dînşii. — No. XXXVII, p. 59.
- 1431—1432. (Sighişoara).** — Vlad porunceşte Braşovenilor să nu îngăduie trecerea în Țara Românească decât acelor persoane, care vor căpăta voie dela omul său de încredere Ioanăş Viteazul.— No. XXXVIII, p. 61.
- 1432—1433.** — Vlad cere ajutor dela Braşoveni, în oameni și arme, ca să alunge din Țara Românească pe Aldea, care fusese la Turci. — No. XXXIX, p. 62.
- 1432—1433.** — Vlad impută Braşovenilor că împiedecă pe oamenii săi de a exercita represalii față de Moldoveni. — No. XL, p. 63.
- 1431—1433.** — Vlad dă voie Braşovenilor să facă negoț cu ducați de cei vechi, însă numai în Țara Românească și în Ungaria, nu și în Țara Bârsei. — No. XLI, p. 64.
- 1431—1433.** — Vlad trimete pe Sin în misiune la Braşoveni.— No. XLII, p. 65.
- 1434, 7 Octomvrie, Merghindeal.** — Vlad comunică Braşovenilor prin Ioanăş Viteazul știrea ce primise cu o zi mai nainte în Merghindeal dela împăratul Sigismund și-i roagă să nu-i refuze ajutorul lor.— No. XLIII, p. 65.
- 1431—1433 s. 1436—1437.** — Vlad dă voie Braşovenilor să poarte negoț cu Moldova și cu Țara Românească, sub condiția ca să nu exporteze bani răi sau aramă. — No. XLIV, p. 67.
- o. 1433—1437.** — Vlad cere Braşovenilor să plătească o datorie de 100 fl. ce o avea la dînşii boerul Sarandino. — No. XLV, p. 68.
- o. 1433—1437.** — Vlad cere Braşovenilor să plătească boerului Sarandino cei 94 fl. pe care îi datora acestuia Patai Ianiş. — No. XLVI, p. 69.
- o. 1432—1437.** — Vlad cere dela Braşoveni fier și unelte pentru monetăria ce împăratul îi permise să-și facă, oferindu-le în schimb serviciile sale pe lângă împărat sau cruciați. — No. XLVII, p. 69.
- o. 1433—1437.** — Vlad cere dela Braşoveni să silească pe Surva a da îndărăt tot ce luase dela boerii săi Stanciu și Constantin.—No. XLVIII, p. 70.
- 1437, 8 Aprilie, Târgoviște.** — Vlad reînnoește Braşovenilor vechile privilegii comerciale, stabilind pentru toate mărfurile taxele vamale de import și export și taxa de 3% pentru mărfurile de transit. — No. XLIX, p. 71.
- 1433—1438.** — Vlad cere Braşovenilor să scoată dela niște Râjnoveni suma de 200.000 aspri, cu care fugise la Râjnov o slugă a boerului Albul.— No. L, p. 74.
- o. 1433—1440.** — Vlad scrie Braşovenilor să ajute slugei sale Martin să-și incaseze datoriile ce avea la Braşov. — No. LI, p. 75.
- o. 1441—1442, 3 Iulie.** — Vlad acordă Braşovenilor libertate deplină de comerț în țara sa, cu singura restricțiune ca să nu importeze ducați, după ce-i vor ieși duciații cei noi, și să nu exporteze argint, aramă sau florini. — No. LII, p. 75.

- c. 1441—1444.** — Vlad cere dela voevodul Ardealului Ioan Hunyadi să poruncească părçalabilor din Bran a nu mai năpăstui pe supușii săi. — No. LIII, p. 77.
- 1438—1444.** — Vlad cere pârgarilor din Brașov să pue capăt nedreptăților ce le sufer supușii săi la cetatea Branului; altfel ei îl depărtează, fără voea sa, de regele Ungariei și de sfânta coroană; îi mai înștiințează că a permis comerțul de ceară. — No. LIV, p. 78.
- 1445, Octomvrie-Dechemvrie.** — Vlad cere dela Brașoveni arme și munițiuni, pentru întărirea cetății Giurguiului, luată nu de mult dela Turci. — No. LV, p. 80.
- c. 1438—1446.** — Vlad cere pârgarilor din Brașov să-i [extradeze pe niște oameni dela cetatea Branului, care omoriseră pe un supus al său Zanel și-i luaseră banii, hainele și armele; la caz contrar, îi amenință cu răzbunare. — No. LVI, p. 81.
- c. 1433—1446.** — Vlad cere dela Brașoveni să facă dreptate unui supus al său, prins de ei în urma unor acuzări nedrepte de calomnie. — No. LVII, p. 82.
- c. 1433—1446.** — Vlad cere Brașovenilor să nu adăpostească la dînșii oameni ce vin din țara sa cu cai de furat. — No. LVIII, p. 83.
- c. 1433—1446.** — Vlad poruncește boerilor Olteni să nu supere pe negustorii din Țara Ungurească, dar mărfurile aduse de aceștia să nu-i lase să le ducă înapoi. — No. LIX, p. 83.
- c. 1433—1446.** — Vlad trimete în misiune la Brașoveni pe boerul Spanopul. — No. LX, p. 84.
- c. 1432—1446.** — Vlad cere pârgarilor din Brașov să permită femeii lui Boico ca să ridice dela ei niște scule ale lui. — No. LXI, p. 84.
- c. 1432—1446.** — Vlad trimete în misiune la Brașoveni pe sluga sa Radul. — No. LXII, p. 85.

Vladislav II sau Vladislav Dan.

- c. 1451—1452.** — Vladislav se plânge către Brașoveni că, deși s'a ținut de toate îndatoririle de prietenie luate față de dînșii și deși a rămas credincios coroanei ungurești, guvernatorul Ungariei Ioan Hunyadi umblă să-i ia feudele Făgărașul și Amlașul, pe care e hotărît să le apere chiar cu prețul vieții sale. — No. LXIII, p. 85.
- 1452, 17 Dechemvrie.** — Vladislav scrie Brașovenilor că a aplanat procesul dintre ei și locuitorii țării sale pentru niște porci, că sânt slobozi să facă comerț în țara sa și că drumul Prahovei le este deschis; el doarește ca din ambele părți să se observe vechile tratate. — No. LXIV, p. 87.
- c. 1451—1456.** — Vladislav cere pârgarilor din Brașov să îngăduie omului său Radu Neanciu să-și ridice scuturile ce le comandase acolo și să-l scutească de vamă. — No. LXV, p. 88.
- c. 1451—1456.** — Vladislav scrie pârgarilor din Brașov și județului din Râjnov despre niște oi, pentru care locuitorii din Dragoslavele și din Rucăr aveau proces cu dînșii. — No. LXVI, p. 89.

Vlad II Țepeș.

- o. 1456–1458(59).** — Vlad cere pârgarilor din Brașov să-i extradeze pe boerii Mihail logofătul și Pardoii, pe care nu poate să-i ierte. — No. LXVII, p. 90.
- o. 1456–1459.** — Vlad trimete în misiune la Brașoveni pe Stoica armașul. — No. LXVIII, p. 91.
- p. 1456–1459.** — Vlad cere pârgarilor din Brașov să facă dreptate lui Stoica armașul în procesul ce acesta avea cu Paul Chever. — No. LXIX, p. 92.
- o. 1456–1459.** — Vlad trimete în dar Brașovenilor niște boi. — No. LXX, p. 92.
- o. 1458–1459, 1 Dechemvrie, Rucăr.** — Vlad asigură pe Brașoveni că se va ține de toate poruncile lui Mihail Szilágyi și va respecta libertatea comerțului, câtă vreme vor fi și ei în bunc raporturi cu Szilágyi. — No. LXXI, p. 93.
- 1456–1462, 8 Dechemvrie.** — Vlad cere pârgarilor Brașoveni să îngăduie omului său Dumitru să-și ridice niște oțel cumpărat la dinșii, ori dacă nu, să-i dea banii îndărăt. — No. LXXII, p. 94.
- 1456–1462.** — Vlad scrie vameșilor din Rucăr să trimeată pe unul dintre dinșii la Brașov care să anunțe că știrile trimese mai nainte despre Turci sânt neadevărate. — No. LXXIII, p. 94.
- 1476, 7 Octomvrie, Brașov.** — Vlad confirmă Brașovenilor și țării Bârsei privilegiile comerciale obținute dela moșul său Mircea și dela tatăl său Vlad : desființează «scala» de mărfuri, îngăduie comerțul de ceară și restabilește taxele vamale așa cum erau înainte de dînsul și în prima lui domnie. — No. LXXIV, p. 95.
- 1476, 8 Noemvrie, Târgoviște.** — Vlad înștiințează pe Brașoveni că a biruit pe Laiotă și a deschis drumurile. — No. LXXV, p. 97.
- 1476, Noemvrie-Dechemvrie.** — Vlad înștiințează pe Brașoveni că i s'a închinat toată țara și că a deschis drumurile Rucărului, Prahovei, Teleajenului și Buzăului. — No. LXXVI, p. 98.
- 1476–1477.** — Vlad roagă pe Brașoveni să permită trecerea în țara lui tuturor celor ce vor să vie să-i slujească în oaste ; deocamdată însă nu poate să le dea leafă, ci numai întreținerea. — No. LXXVII, p. 99.

Dan pretendentul.

- 1459, 17 Februarie–1460, 2 Martie.** — Dan se roagă de pârgarii Brașovului să-l ajute cu bani, ca să poată trimete o solie la împăratul-rege (Frideric III). — No. LXXVIII, p. 100.
- 1459, 5 Aprilie.** — Dan, constatând prădăciunile și cruzimile săvârșite de Dracul (Vlad Țepeș) față de neguțătorii Brașoveni, precum și necredința lui față de regele Ungariei, imputernicește pe pârgarii Brașovului să confiște toate mărfurile neguțătorilor din Țara Românească, spre despăgubire de pierderile și omorurile suferite. — No. LXXIX, p. 101.

1460. — Dan înștiințează pe Brașoveni că regele Ungariei i-a dat voie să intre cu ajutorul Ardealului, Bârsei și Săcuimei în Țara Românească, ca să alunge de acolo pe Dracul (Vlad Țepeș); el le cere ajutor în arme și haine. — No. LXXX, p. 102.

Radu III cel Frumos.

c. 1462—1463. — Radu cere pârgarilor din Brașov să permită boerilor pribegiți acolo a se întoarce în țară, iar pe cei ce nu voesc să se întoarcă, să-i trimeată legați la dinsul. — No. LXXXI, p. 104.

1463—1470, 19 Februarie. — Radu cere pârgarilor Brașoveni să plătească suma de 11.500 florini ce o datorau Țării Românești; altfel nu le mai permite să facă negoț în țara sa. — No. LXXXII, p. 106.

1470, 6 Martie, București. — Radu dă voie Brașovenilor să umble cu negoate în țara sa și să cumpere orice, afară de vulpi, jderi și râși; cere însă, în schimb, ca să permită și ei neguțătorilor din Țara Românească să umble cu marfă la dinșii sau să treacă în Țara Ungurească, până la Orade. — No. LXXXIII, p. 107.

c. 1462—1472. — Radu trimete la Brașov pentru niște cumpărături pe sluga sa Frâncu și roagă pe pârgari să-l scutească de vamă. — No. LXXXIV, p. 109.

1472. — Radu asigură pe Brașoveni că e vasal credincios regelui unguresc și cere dela dinșii să nu asuprească pe boerii pribegi, partizani ai săi, sosiți în cetatea lor; el arată că pentru pagubele suferite de dinșii e vinovat Laiotă, nu oamenii săi; în sfârșit, cere despăgubiri pentru omorul unei slugi. — No. LXXXV, p. 110.

c. 1464—1472. — Radu cere pârgarilor Brașoveni să întoarcă jupânesei Preia, soția boerului Nan, niște avere lăsată în păstrarea lui Chiver Paul. — No. LXXXVI, p. 111.

Basaraba II cel Bătrân sau Laiotă.

1474, Ianuarie. — Basaraba făgăduște Brașovenilor că va observa tratatele de mai înainte și va lăsa liber comerțul în țara sa; neînțelegerile de până acum să fie uitate, iar ei să-i dea ajutor în ostași și arme, ca să lupte împotriva Turcilor; voevodul Ștefan (al Moldovei) îi vine deasemenea în ajutor cu oștile sale. — No. LXXXVII, p. 112.

1474, 8 Februarie. — Basaraba înștiințează pe Brașoveni că, urmând sfatului lor, a trimes pe Dumitru postelnicul în solie la Ștefan Báthory. — No. LXXXVIII, p. 114.

1474, 26 Iunie. — Basaraba trimete la Brașov pe Cărstian portarul, ca să raporteze pârgarilor despre rezultatul călătoriei sale la sultanul. — No. LXXXIX, p. 115.

1474, Iunie-Dechemvrie. — Basaraba se plânge către Brașoveni că-i opresc solii, ceea ce e contra obiceiului; el cere să-i răspundă la solia sa ori prin omul său ori printr'un om al lor, căruia îi garantează liberă trecere. — No. XC, p. 116.

- 1475, 11 Iulie, Târgoviște.** — Basaraba făgăduiește pârgarilor Brașoveni că va păstra vechile așezăminte, confirmate și de tatăl său Dan, că negoțul va fi slobod, că oamenii lor vor fi judecați cu dreptate și că le va comunica orice mișcare a Turcilor. — No. XCI, p. 118.
- 1475, 1 Februarie.** — Basaraba trimete în misiune la Brașov pe boerii Tudor și Negre vistierul. — No. XCII, p. 119.
- o. 1475—1476.** — Basaraba roagă pe pârgarii Brașovului să stăruască pe lângă pribegii ce sânt la dinșii, ca sau să plece de acolo sau să se întoarcă în țară. — No. XCIII, p. 120.
- 1474—1476.** — Basaraba trimete la Brașov pe Proica să-i cumpere scuturi și arcuri și roagă pe pârgari să-l scutească de vamă. — No. XCIV, p. 121.
- 1474—1476.** — Basaraba cere pârgarilor Brașoveni să restituie unor supuși ai săi 200 de bogasii, confiscate de pârcalabii dela Bran. — No. XCV, p. 121.
- 1474—1476.** — Basaraba trimete în misiune la Brașoveni pe boerul Horga. — No. XCVI, p. 122.
- 1474—1476.** — Basaraba cere Brașovenilor să petreacă cu cinste pe popa Costea (din Șchei), pe care vrea să-l pue la o biserică a sa. — No. XCVII, p. 123.
- 1474—1476.** — Basaraba înștiințează pe Brașoveni că a sosit la București un mare negustor turc și bun prieten al său și-i invită să vie ca să cumpere marfă dela el. — No. XCVIII, p. 123.
- o. 1475—1476.** — Basaraba trimete doi oameni la Brașov să ridice niște fier și arme cumpărate de dînsul și roagă pe pârgari să-l scutească de vamă; cere în acelaș timp să lase liber comerțul de fier, cum le permite și el să exporteze orice marfă din țara sa. — No. XCIX, p. 124.
- 1475—1476.** — Basaraba se plînge Brașovenilor că nu se țin de învoeala făcută între dinșii, cu deosebire în ce privește extradarea logofătului Oprea. — No. C, p. 125.
- 1476, 28 Februarie.** — Basaraba cere Brașovenilor să nu mai dea adăpost pribegilor cari, trecând prin Moldova, îi pradă țara împreună cu Săcuii; le mai cere să intervină pe lângă Ștefan Báthory ca Săcuii să fie pedepsiți. — No. CI, p. 126.
- 1476.** — Basaraba cere Brașovenilor să permită exportarea unor scuturi comandate de «Dumitru dela Cetate» și, în general, să nu pue piedeci exportului de scuturi, arcuri, fier și arme, precum nu oprește nici el mărfurile din țara sa sau cele din Turcia să treacă la dinșii. — No. CII, p. 128.
- 1477, 12 Iunie.** — Basaraba înștiințează pe Brașoveni că Ștefan Báthory a primit cu bucurie pe solii săi, trimeseși la regele, și-i roagă să păstreze pacea cu dînsul. — No. CIII, p. 129.
- 1474—1477.** — Basaraba trimete în misiune la Brașov pe Badea vornicul și pe Drăghici spătarul. — No. CIV, p. 131.

Basaraba III cel Tânăr sau Țepeluș.

- 1474, Septemvrie.** — Basaraba roagă pe Brașoveni să nu pue piedeci voinicilor ce vor să vie la dînsul, spre a-i sluji lui și regelui. — No. CV, p. 131.

- 1477, 13 Martie, Vaslui.** — Basaraba scrie din Vaslui prietenului său Cârstea Roșul și pârșarilor din Brașov că nădăjducește să-și dobândească în curând țara sa și le va fi prieten; îi roagă deci să ajute pe sluga sa Cârstea în misiunea incredințată lui.—No. CVI, p. 133.
- 1477, Noemvrie-Dechemvrie s. începutul lui 1478.** — Basaraba cel Tânăr anunță Brașovenilor că a ocupat tronul Țării Românești și le va rămănea prieten, cum le-a fost și în timpul cât a petrecut la dinșii sau la Turci; el le cere să trimeată un sol cu care să inchee o invoeală pentru libertatea comerțului. — No. CVII, p. 134.
- 1478.** — Basaraba dă salv-conduct solilor brașoveni.— No. CVIII, p. 135.
- o. 1478.** — Basaraba cel Tânăr asigură pe Brașoveni că comerțul le este liber în țara sa și-i roagă să-i dea aceeaș asigurare pentru neguțătorii săi. — No. CIX, p. 136.
- o. 1478.** — Basaraba cel Tânăr dă Brașovenilor o carte de incredințare pentru libertatea comerțului și cere acelaș lucru dela dinșii. -- No. CX, p. 137.
- o. 1478, 13 Septemvrie.** — Basaraba înștiințează pe Brașoveni că trimete la ei în misiune pe Vintilă stolnicul și că a petrecut cu cinste pe solul regelui, cu care a incheiat pace.—No. CXI, p. 138.
- 1478.** — Basaraba cel Tânăr înștiințează pe Brașoveni că trimete solie de pace la regele prin boerii Neagu și Stanciul, pe care ar dori să-i însoțească și un om al lor; îi roagă să alunge dela dinșii pe vrăjmașii săi și le spune că Turcii au cucerit cetățile Croia, Drevos, Leș și Jabiiac. — No. CXII, p. 139.
- 1478.** — Basaraba cel Tânăr se roagă de prietenii săi, Hanăș Crețul și Paul, să alunge din Brașov pe vrăjmașii săi și să-i raporteze de cine sânt ei sprijiniți în contra lui; le anunță că Turcii au cucerit cetățile Croia, Drevos, Leș și Jabiiac, iar acum ascdiază cetatea Scutari.—No. CXIII, p. 140.
- o. 1478—1479.** -- Basaraba cel Tânăr cere dela Brașoveni să trimeată alți oameni la dinsul pentru tratările de pace, căci cu cei trimeși până atunci el nu mai vrea să trateze. — No. CXIV, p. 142.
- o. 1478—1479.** -- Basaraba cel Tânăr roagă pe pârșarii Brașovului să petreacă pe grămăticul său Oprea până la vice-voevodul Ardealului și îndărăt. — No. CXV, p. 143.
- 1478—1479.** — Basaraba cel Tânăr trimete în misiune la Brașoveni pe Neagu vornicul. — No. CXVI, p. 144.
- o. 1478—1479.** — Basaraba cel Tânăr scrie Brașovenilor că nu poate trimete soli la Ștefan Báthory, deoarece drumurile nu sânt încă sigure, din pricina vrăjmașilor săi; să-i obțină însă un salv-conduct dela dinsul. — No. CXVII, p. 144.
- o. 1478—1479.** — Basaraba cel Tânăr scrie lui Ștefan Báthory că el nu pune nici o piedecă neguțătorilor ce vin în țara sa; se roagă dar de dinsul să alunge (din Ardeal) pe vrăjmașii săi. — No. CXVIII, p. 145.
- o. 1478—1479.** — Basaraba cel Tânăr mulțamește pârșarilor din Brașov că au prins pe niște hoți de cai din țara sa. — No. CXIX, p. 146.
- 1479, Septemvrie — Octomvrie.** — Basaraba cel Tânăr asigură pe Brașoveni că în timpul campaniei turcești din Transilvania el a căutat, prin rugăciuni și prin șiretlicuri, să abată pe Ali-beg dela Brașov și să-l în-

- drepte împotriva Sibiului ; el va continua să le fie prieten și să-i apere de Turci, dacă vor alunga pe vrăjmașii săi dela dinșii, altfel va veni în persoană să-i prade ; solii și neguțătorii pot circula slobozi. — No. CXX, p. 147.
- 1479, Dechemvrie.**— Basaraba cel Tânăr scrie Brașovenilor că nu le poate fi prieten cât timp ei ocrotesc pe Laiotă și pe boerii acestuia, vrăjmași ai săi și ai creștinătății, cari, dela aducerea lui Vlad Țepeș în țară și până la expediția lui Ali-beg în Ardeal, au fost necurmat devotați Turcilor și călăuzi ai lor în Țara-Românească, în Moldova, în Ardeal și în Ungaria ; el cere ca ei să-i întoarcă averea furată de Laiotă, iar Báthory să dea drumul solilor români și să trimeată un om al său în solie ; tot așa și dinșii. — No. CXXI, p. 149.
- 1479, Dechemvrie s. începutul lui 1480.** — Basaraba cel Tânăr roagă pe Brașoveni să-i fie prieteni și să-i dea îndărăt visteria și porfira ce i-o furaseră vrăjmașii săi (Laiotă) și o duseseră la Brașov ; îi mai roagă să dea drumul popii din Zărnești și fiilor lui, pe cari îi arestaseră fără nici o vină. — No. CXXII, p. 151.
- 1479, Dechemvrie s. începutul lui 1480.** — Basaraba cel Tânăr adresează o proclamație către locuitorii din țara Bârsei, prin care le spune că suferințele ce le-au îndurat ei până acum au fost pricinuite de Laiotă și de Udriște, că el și-a jertfit averea pentru a le asigura pacea din partea Turcilor și că-i va apăra și mai departe de Turci, dacă vor stăruî ca Brașovenii să-i întoarcă averea ce se află la dinșii. — No. CXXIII, p. 152.
- 1479—1480.** — Basaraba cel Tânăr spune Brașovenilor că a stăruit prin daruri pe lângă Ali-beg, să nu-i mai prade ; să lase deci pe oamenii lor să vie cu marfă. — No. CXXIV, p. 154.
- 1479, Dechemvrie — 1480 Ianuarie.** — Basaraba cel Tânăr se roagă de pârgarii Brașovului să întoarcă averea confiscată popii Ioan (din Zărnești) și-i înștiințează că cu Zărneștii și cu Tohanul nu poate să ție pace. — No. CXXV, p. 155.
- 1479 — 1480.** — Basaraba cel Tânăr propune Brașovenilor ca relațiile comerciale să nu înceteze între cele două țări nici în timp de război. — No. CXXVI, p. 156. .
- 1480, întâia jumătate.** — Basaraba cel Tânăr se plânge către Brașoveni că Ștefan Báthory nu-i trimete îndărăt solii, nu-i dă visteria și nu pune în libertate pe rudele sale (soția, bunica și o soră), pentru care îi cere 2.000 fl. ; el le anunță că pe niște prinși ai lor, pe cari îi liberase la stăruințele lui Báthory, i-a legat din nou în fiare ; dacă vor pune în libertate pe soția sa, va libera și el pe fata lui Laiotă și pe o altă rudă a acestuia. — No. CXXVII, p. 157.
- 1480, a doua jumătate.** — Basaraba cel Tânăr scrie bunichii sale, doamnei Maria, că se bucură că a scăpat din mâinile vrăjmașului său și o sfătuește să primească adopțiunea lui Ștefan Báthory, căruia îi trimete un dar pentru protecțiunea ce i-a acordat. — No. CXXVIII, p. 159.
- 1480.** — Basaraba cel Tânăr trimete în misiune la doamna sa Maria (în Brașov) pe Iuga și pe Moș. — No. CXXIX, p. 161.

- 1480.** — Basaraba cel Tânăr trimete în misiune la doamna sa Maria (în Braşov) pe Dragomir. — No. CXXX, p. 162.
- 1480.** — Basaraba cel Tânăr trimete în misiune la doamna sa Maria (în Braşov) pe Petru. — No. CXXXI, p. 162.
- 1480, Noemvrie.** — Basaraba cel Tânăr se plânge Braşovenilor că ocrotesc la dinşii pe vrăjmaşul său (Vlad Călugărul), care le va fi şi lor vrăjmaş, şi le anunţă că Tutcii au bătut pe Unguri la Smederevo şi în Bosnia. — No. CXXXII, p. 162.
- 1480, sfârşitul anului.** — Basaraba cel Tânăr roagă pe pârgarii Braşovului să petreacă pe Rătundul până la Ştefan Băthory şi să îngăduie lui Dragomir să cumpere hamuri pentru 40 de cai şi alte lucruri destinate pentru Poartă; îi mai roagă să stărue ca să i se dea îndărăt visteria. — No. CXXXIII, p. 164.
- 1481, Fevruarie — Martie.** — Basaraba cel Tânăr înştiinţează pe Braşoveni că sultanul i-a dat voie să-şi facă pace cu Ungaria; el le cere să-i dea averea confiscată la dinşii, dacă vor să-i apere de Turci, şi să trimeată un om al lor împreună cu solii săi la Băthory. — No. CXXXIV, p. 165.
- 1481, Septemvrie — Decemvrie.** — Basaraba cel Tânăr scrie Braşovenilor că regele a încheiat pace cu dinsul şi că comerţul e liber; el le cere să confişte lucrurile scumpe cumpărate de logofătul Vintilă şi de Caloean din suma de 60.000 aspri dată lor de dinsul pentru cumpărături; le mai cere să alunge dela ei pe Vlad Călugărul, la care fugiseră cei doi boeri necredincioşi cu banii săi. — No. CXXXV, p. 167.
- 1481, 14 Aprilie, Bucureşti.** — Basaraba cel Tânăr cere dela Braşoveni să restituie lui Rădilă o avere confiscată pe nedrept. — No. CXXXVI, p. 169.
- 1478 s. 1480—1481, 11 Septemvrie.** — Basaraba cel Tânăr roagă pe pârgarii Braşovului să-i cumpere două leagăne şi zece mese. — No. CXXXVII, p. 170.
- o. 1480 — 1482, 14 Mai, Poiana Jiului.** — Basaraba cel Tânăr trimete în misiune la Braşoveni pe jupân Albu. — No. CXXXVIII, p. 171.
- o. 1480—1482.** — Basaraba cel Tânăr scrie Braşovenilor în chestiunea unei marfe a lui Petriţă dela Târgovişte, zălogită de Dumitru al lui Buor la un Braşovean, sub cuvântul că Petriţă îi este dator. — No. CXXXIX, p. 171.
- o. 1480 — 1482.** — Basaraba cel Tânăr trimete la Braşov pe Andrea, ginerele lui Petriţă, ca să plătească datoriile acestuia şi să incaseze o sumă de 300 fl. depuşi la un Paul. — No. CXL, p. 172.
- 1478 — 1482.** — Basaraba cel Tânăr trimete în misiune la Braşoveni pe Ioan. — No. CXLI, p. 173.
- 1478 — 1482.** — Basaraba cel Tânăr trimete o slugă a sa în misiune la Braşov. — No. CXLII, p. 174.
- 1478 — 1482.** — Basaraba cel Tânăr trimete în misiune la Braşov pe Dan şi pe Vâlcea. — No. CXLIII, p. 174.
- 1478 — 1482.** — Basaraba cel Tânăr trimete în misiune la Braşov pe boerul Staico. — No. CXLIV, p. 175.

- 1478 — 1482.** — Basaraba cel Tânăr se plânge Braşovenilor de greutatea ce se pun neguţătorilor români în oraşul lor şi le comunică că de-aci nainte toate transacţiunile de negoţ au să se facă la hotarul ţării.—No. CXLV, p. 175.
- 1478 — 1482.** — Basaraba cel Tânăr se roagă de pângarii Braşovului să-i trimeată doi zidari, cari să ştie lucra în piatră şi cărămidă. — No. CXLVI, p. 177.

Mircea pretendentul, fiul natural al lui Vlad Dracul.

- 1481, Iulie.** — Mircea înştiinţează pe Braşoveni că a obţinut din mâinile sultanului domnia Ţării Româneşti şi că va păstra pace cu dînsii, ca şi fraatele său Radu; până ce va obţine pacea şi dela rege, el îi roagă să trimeată soli şi să nu ocrotească pe vrăjmaşii săi la dînsii.—No. CXLVII, p. 178.

Vlad III Călugărul.

- 1481, Iulie — August, Târgovişte.** — Vlad înştiinţează pe Braşoveni că a alungat pe Ţepeluş din ţară şi că sultanul (Baiazid II) e ocupat cu lupta împotriva fratelui său (Džem); îi roagă să trimeată soli de pace la dînsul şi să petreacă în ţară pe boeroaicele refugiate la Braşov. — No. CXLVIII, p. 180.
- 1481, Iulie — August.** — Vlad înştiinţează pe Braşoveni că ţara i se închină, că Ali-beg îl protejază, că boerii fugiţi peste Dunăre se întorc la dînsul şi că nu ştie încă nimic de soarta lui Ţepeluş; promite să le fie totdeauna prieten. — No. CXLIX, p. 181.
- 1482, Aprilie — Iunie.** — Vlad înştiinţează pe Braşoveni că Ţepeluş a fost omorit de Mehedinţeni la Glogova şi-i roagă să comunice această ştire lui Ştefan Báthory. — No. CL, p. 182.
- 1482, 15 Noemvrie.** — Vlad porunceşte pârcalabilor, pângarilor şi vameşilor săi să lase peste tot slobod comerţul de import şi export al Braşovenilor şi să ia aceleaşi taxe de vamă ca pe vremea fratelui său Radu. — No. CLI, p. 183.
- 1482, 20 Noemvrie, Târgovişte.** — Vlad înştiinţează pe Braşoveni că e în bune relaţii cu Ali-beg şi-i roagă să-i tocmască un leagăn. — No. CLII, p. 184.
- 1482.** — Vlad înştiinţează pe Braşoveni că, având pace cu regele, cu ei, cu ţara Bârsei şi cu Săcuii, comerţul e liber şi cu ridicata şi cu mărunţişul. — No. CLIII, p. 185.
- o. 1482.** — Vlad informează pe Braşoveni asupra procesului ce a avut Rădila din Câmpulung cu un supus al lor; le cere să-i facă dreptate lui Rădila sau să trimeată pe supusul lor la dînsul, ca să-i judece pe amândoi.—No. CLIV, p. 187.
- o. 1482—1483, 10 Iulie, Târgovişte.** — Vlad răspunde Braşovenilor că a înţeles solia lor şi-i asigură că comerţul le este liber în toată ţara sa, până la Dunăre. — No. CLV, p. 188.

- c. 1483—1484.** — Vlad roagă pe Brașoveni să permită exportul de săgeți, arcuri, săbii, scuturi și fier pentru arme, cum permite și el să se exporteze orice marfă din țara sa. — No. CLVI, p. 189.
- c. 1484, 30 Octombrie, Târgoviște.** — Vlad se roagă de Brașoveni să facă dreptate boerilor Sinadin și Mihnea pentru pagubele ce au suferit aceștia în orașul lor. — No. CLVII, p. 190.
- c. 1482—1487.** — Vlad roagă pe Brașoveni să împrăștie pe niște hoți din Râjnov, cari se încuibaseră în munții Bucegi și jefuiau și omorau pe oameni. — No. CLVIII, p. 191.
- c. 1491—1492.** — Vlad se plânge Brașovenilor de nedreptățile ce îndură oamenii săi la dinșii și de piedecelile ce se pun comerțului lor, pecând ei se bucură de toată libertatea în țara sa, iar el are pace și cu regele și cu voevodul Ardealului. — No. CLIX, p. 193.
- 1495—1496, 18 Iulie.** — Vlad trimete în misiune la Brașoveni pe Tudor logofătul. — No. CLX, p. 195
- 1482—1496.** — Vlad cere dela pârgarii Brașovului să silească pe chezașii unor supuși ai lor să plătească datoria ce o are Dimitru al lui Volata la acei supuși. — No. CLXI, p. 196.
- 1482—1496.** — Vlad cere pârgarilor Brașoveni să stăruască a se plăti lui Dumitru Volata o datorie pe care o așteaptă de cinci ani.—No. CLXII, p. 197.
- 1482 — 1496.** — Vlad trimete în misiune la Brașoveni pe sluga sa Șimon.—No. CLXIII, p. 198.
- 1482 — 1496.** — Vlad cere pârgarilor din Brașov să silească pe Iancău din Săcele să dea îndărăt niște bani confiscați dela trei supuși ai săi, ca despăgubiriș pentru pierderea ce ar fi suferit acela în Gherghița.—No. CLXIV, p. 199.
- 1482 — 1496.** — Vlad cere pârgarilor din Brașov să oprească trei cai și niște scule furate de o slugă a boerului Mânzea, fugit la dinșii împreună cu Iancău. — No. CLXV, p. 200.
- 1482 — 1496.** — Vlad cere pârgarilor din Râjnov să plătească unui supus al său Mihail dușegubina pentru moartea unui nepot al lui, întâmplată pe teritoriul lor. — No. CLXVI, p. 201.
- 1482 — 1496.** — Vlad cere pârgarilor din Brașov să apere pe niște supuși ai săi, cari dăduseră chezașie lui Andriaș din Dálnok pentru niște oi rătăcite la boerul Drăghici; oile au fost câte îndărăt lui Andriaș, dar dacă acesta mai are vre-o pretenție, să vie să se judece cu Drăghici înaintea sa. — No. CLXVII, p. 202.
- 1482 — 1496** — Vlad înștiințează pe Brașoveni de ridicarea unei confiscări făcute de oamenii săi și-i roagă să facă dreptate lui Micul, care reclamă un cal dela Hanăș Crețul. — No. CLXVIII, p. 203.
- 1482 — 1496.** — Vlad cere pârgarilor din Brașov să stăruască a i se plăti o marfă a sa, vândută prin Anghel unor Sași. — No. CLXIX, p. 204.
- 1482 — 1496.** — Vlad cere pârgarilor din Brașov să facă judecată dreaptă unui supus al său, care a încercat să treacă niște oi cumpărate la Brașov fără să plătească vama. — No. CLXX, p. 205.
- 1482 — 1496.** — Vlad cere Brașovenilor să despăgubească pe rudele unor negustori ai săi, cari cumpăraseră 450 berbeci la Brețcu și fuseseră

- atacați și uciși la Drajna, când se întorceau în țară, de 22 de oameni cari le-au furat berbecii. — No. CLXXI, p. 205.
- 1482 — 1496.** — Vlad roagă pe pârgarii Brașovului să facă dreptate unui supus al său prădat de Capotă. — No. CLXXII, p. 207.
- 1482 — 1496.** — Vlad roagă pe pârgarii Brașovului să dea voie popei Coman și lui Radu (din Șchei) să vie la dînsul. — No. CLXXIII, p. 207.
- 1482 — 1496.** — Vlad roagă pe pârgarii Brașovului să îngăduie unui meșter al său a se aproviziona cu cele ce-i sînt de nevoie pentru meșteșugul lui. — No. CLXXIV, p. 208.
- 1482 — 1496.** — Vlad cere pârgarilor din Brașov să libereze unui supus al său un cal cumpărat la ei și pentru care plătise și vama. — No. CLXXV, p. 209.
- 1482 — 1496.** — Vlad răspunde unei solii a Brașovenilor prin trimesul lor Hanăș, fălnogiul din Râjnov. — No. CLXXVI, p. 210.
- 1482 — 1496.** — Vlad răspunde unei solii a Brașovenilor prin trimesul lor Iacob. — No. CLXXVII, p. 210.

Radu IV cel Mare.

- 1496.** — Radu se roagă de Brașoveni să-i păstreze aceeaș prietenie ce au avut cu părintele său și să-i cumpere un cal frumos. — No. CLXXVIII, p. 211.
- 1496 s. începutul lui 1497.** — Radu încredințează pe Brașoveni că le este prieten, cum le-a fost și tatăl său Vlad, și-i roagă să trimeată o solie, spre a se aplana neînțelegerile dintre dînșii. — No. CLXXIX, p. 213.
- 1498, Aprilie.** — Radu scrie Brașovenilor că, deși e prieten cu dînșii, cum a fost și tatăl său Vlad, el nu le poate deschide drumurile, cîtă vreme se află la dînșii rivalul său Mihnea; despre Turci le spune că sînt concentrați la Sîliștra și la Brăila și că vor să meargă în ajutorul lui Ștefan (al Moldovei); întreabă în sfârșit unde se găsesc solii săi. — No. CLXXX, p. 214.
- o. 1503.** — Radu cere pârgarilor din Brașov să pue în libertate pe Stanciul din Nămăești și să-i întoarcă banii confiscați la Bran. — No. CLXXXI, p. 217.
- 1504.** — Radu trimete solie la Brașoveni, spunându-le că s'a întors mulțămît dela Poartă. — No. CLXXXII, p. 218.
- o. 1504 s. 1507.** — Radu trimete pe Alexi la Brașov să-i cumpere două care de drum și șase blăni de vulpe și jder. — No. CLXXXIII, p. 219.
- o. 1504 s. 1507.** — Radu trimete pe Alexi la Brașov să-i cumpere cinci care. — No. CLXXXIV, p. 220.
- o. 1503—1508.** — Radu scrie pârgarilor din Brașov în chestiunea procesului dintre Rădîlă dela Cămpulung și Sasul Blaj pentru 18,000 de cuțite ce acesta datora celui dintâiu: el cere să-i judece ei înșiși, sau să fie judecați de dînsul, dar să nu-i trimeată înaintea celor șapte scaune la Sibiu. — No. CLXXXV, p. 221.
- o. 1507—1508.** — Radu cere dela Brașoveni știri despre regele, despre voevodul Ardealului și despre solii săi și-i roagă să-i înlesnească lui Manea cumpărăturile cu care l-a însărcinat. — No. CLXXXVI, p. 223.

- 1507—1508.** — Radu roagă pe Brașoveni să-i trimeată știri despre regele și să-i comunice intențiile voevodului Ardealului, care sosise cu oaste la Sibiu și pusese să dregă drumul ce ducea în Țara Românească. — No. CLXXXVII, p. 224.
- 1508, Fevruarie.** — Radu se plânge Brașovenilor de nedreptățile și pagubele ce sufer negustorii români la dinșii și la cetatea Branului, își exprimă părerea de rău că aceasta le-a fost cedată lor de către rege și-i amenință că va închide drumurile Dâmboviței, Prahovei și Teleajenului. — No. CLXXXVIII, p. 225.
- 1496—1507, 31 Ianuarie, Târgoviște.** — Radu cere pârgarilor din Brașov să libereze pe niște oameni ai săi, arestați sub pretextul că ar fi stricat podurile dela Orății.—No. CLXXXIX, p. 227.
- 1496—1507.** — Radu scrie pârgarilor din Brașov că un Sas, care intrase slugă la Stanislav, a fugit dela acesta la Hârsova și s'a turcit; Stanislav a încercat să-l aducă îndărăt, dar el nu vrea să se întoarcă. — No. CXC, p. 229.
- 1496—1507.** — Radu trimete în misiune la Brașoveni pe sluga sa Bădea. — No. CXCI, p. 229.
- 1496—1507.** — Radu trimete în misiune la Brașoveni pe boerul Vlaicul. — No. CXCI, p. 230.
- 1496—1507.** — Radu scrie Bulgarilor din Brașov că în urma intervenției lui Semca sulgearul le permite să umble prin țara sa, dacă se obligă înaintea acestuia că nu se vor mai întovărăși cu făcători de rele ca Zăgoreanul.— No. CXCVI, p. 231.
- 1496—1507.** — Radu cere Brașovenilor să libereze pe un om al pârcalabului Gherghina, arestat pe nedrept de dinșii, și promite că va căuta și va pedepsi cum se cuvine pe niște falsificatori de bani.—No. CXCVI, p. 232.
- 1496—1507.** — Radu cere dela pârgarii Brașovului să silească pe urmașii lui Blume Hanăș să plătească banii ce acesta datora lui Hacicu dela Râmnic.— No. CXCVI, p. 234.
- 1496—1507.** — Radu scrie pârgarilor Brașoveni despre un Neagoe dela Brașov care ținuse două femei, una la dinșii, alta în Țara Românească; cu aceasta din urmă el avusese copii, pe care fratele lui îi contesta; spre încheerea procesului, Radu propune să jure sau femeea că copiii sânt dela răposatul Neagoe, sau fratele acestuia că copiii nu sânt dela el.— No. CXCVI, p. 235.
- 1496—1507.** — Radu cere pârcalabilor din Fran să dea lui Mihail doi cai, pe care îi furaseră niște hoți prinși la Bran.— No. CXCVII, p. 236.
- 1496 — 1507.** — Radu cere pârgarilor din Brașov să restituie lui Dragomir un cal și niște scule, ce i se confiscaseră acolo pe nedrept. — No. CXCVIII, p. 237.
- 1496 — 1507.** — Radu intervine pe lângă pârgarii Brașovului să restituie unui supus al său un cal cumpărat la dinșii, sau banii dați pe el, deoarece el nu putea să știe că vânzătorul n'avea voie să-l vândă. — No. CXCVI, p. 238.
- 1496 — 1507.** — Radu înștiințează pe Brașoveni că pentru niște omoruri întâmplăte în ținutul lor el va lua dușegubinele convenite dela orice

- supuși ai lor îi vor cădea în mână; dela aceștia se va despăgubi și de pierderile în bani suferite de supușii săi. — No. CC, p. 239.
- 1496 — 1507.** — Radu se roagă de Brașoveni să-i trimeată un sticlar, care să-i facă niște ferestre de biserică, și să scutească de vamă tot ce va cumpăra acesta pentru dînsul. — No. CCI, p. 240.
- 1498 — 1507.** — Radu cere pîrgarilor din Brașov să restituie lui Costea dela Târgoviște 20 de obezi de fier, pe care i le confiscase pîrcalabul din Bran, deși plătitese vama cuvenită; el amenință că, dacă ei opresc exportul fierului, va opri și el exportul altor mărfuri. — No. CCII, p. 241.
- 1496 — 1507.** — Radu trimete pe Alexi la Brașov să-i cumpere felurite lucruri, între acestea niște cojoace și postav pentru curtea sa, și se roagă de pîrgari să-l scutească de vamă. — No. CCIII, p. 242.
- 1496 — 1507.** — Radu trimete pe Albu la Brașov să-i cumpere cuie de șindilă și de lațe, și se roagă de pîrgari să-l scutească de vamă. — No. CCIV, p. 243.
- 1496 — 1507.** — Radu trimete pe Oncea la Brașov să-i cumpere zece bucăți de săpun și roagă pe pîrgari să-i înlesnească cât mai iute această cum-părătură. — No. CCV, p. 244.

II. SCRISORI DELA BOERI, MITROPOLIȚI, JUDEȚI, PÂRGARI ȘI PARTICULARI.

Coico, logofătul lui Dan II.

- 1431, după 30 Ianuarie.** — Coico se plînge pîrgarilor din Brașov că, deși le-a făcut două privilegii așa cum au dorit ei, ei nu s'au ținut de cuvânt și nu i-au trimes nici lucrurile lui, nici darul făgăduit. — No. CCVI, p. 247.

Voico, vornicul lui Vlad I Dracul.

- 1431.** — Voico se roagă de pîrgarii Brașovului să-i dea o șubă de postav, pe care o va plăti îndoit sau întreit, după ce stăpânul său Vlad (Dracul) va ajunge domn. — No. CCVII, p. 248.

Albul, vornicul lui Alexandru-Aldea.

- 1431 — 1433, 2 Aprilie.** — Albul asigură pe Brașoveni că n'are nici un gând rău asupra lor și că le va păstra credința jurată. — No. CCVIII, p. 249.
- 1431 — 1433.** — Albul cere dela Brașoveni să trimeată un om al lor la dînsul, prin care să-i poată informa de tot ce se petrece (la Turci). — No. CCIX, p. 249.
- 1431 — 1433.** — Albul scrie Brașovenilor că Drăculea (Vlad I), dacă se va duce (la Turci), nu se va mai întoarce; el îi roagă să se țină de învoala făcută și să lase liber comerțul de fier, aramă și alte mărfuri. — No. CCX, p. 250.

**Stanciul vistierul și fratele său Costandin, boerii
lui Vlad I Dracul.**

- e. 1433—1437.**— Stanciul vistierul roagă pe părgarii Brașovului să predea fratelui său Costandin niște avere depusă la Surva; el se provoacă la mărturia sa, a femeii lui Surva și a lui Gales.— No. CCXI, p. 251.

**Petru Uroș, trimesul Brașovenilor la împăratul Sigismund,
și Ștefan, logofătul lui Vlad I Dracul.**

- e. 1432—1437, 29 Dechemvrie.**— Ștefan logofătul scrie Brașovenilor în numele lui Petru Uroș că acesta a fost bine primit de împăratul (Sigismund), că scrisoarea trimeasă printr'însul împăratului a dat-o comitelui Săcuilor, că împăratul a cetit-o cu mulțămire și i-a lăudat față de Sibieni.— No. CCXII, p. 252.

Gherghe Lascar, cămărașul lui Vlad I Dracul.

- e. 1437.**— Gherghe Lascar se roagă de părgarii Brașovului să silească pe Haneș cenușarul a-i înapoia suma de 10.000 fl. și 9 măji de ceară, depuse la dînsul prin sluga sa Haneș pentru cumpărare de pânză, fier, oțel și altele; se mai roagă să-i trimeată legat pe o altă slugă a sa, Martin, căruia îi încredințase 1.000 fl. spre a-i cumpăra aramă, fier, oțel și ovăș și la care mai avea încă 7.500 fl.; de nu vor satisface cererile lui, el va lăsa pe sama voevodului (Vlad Dracul) să scoată aceste sume dela dînșii.— No. CCXIII, p. 254.
- e. 1437.**— Gherghe Lascar se roagă de părgarii Brașovului să permită a i se vinde ceara trimeasă acolo, ca sluga sa Haneș să-i poată cumpăra pe ea alte lucruri; acestea să i le expedieze, conform înțelegerii de mai nainte, prin oameni de-ai lor; se roagă să-i mai expedieze niște aramă și să silească pe sluga sa Martin să-i aducă cele 7.500 fl. ce le are la dînsul, sau să i-l trimeată legat.— No. CCXIV, p. 257.

Antonie, cămărașul lui Vlad I Dracul.

- e. 1433—1440.**— Antonie comunică Brașovenilor că părgarii din Sighișoara se opun la mutarea monetăriei dela ei la Brașov și fac insistențe pe lângă voevod în sensul acesta; el le făgăduște că va persista în intenția sa, numai să-și împlinească și ei făgăduința dată lui.—No. CCXV, p. 258.

Nanul și Ștefan logofătul, boerii lui Vlad I Dracul.

- 1442, 23 Aprilie.**— Jupân Nanul și Ștefan logofătul răspund Brașovenilor că în timpul cât au stat ei la Sibiu pe lângă voevodul lor (Vlad Dracul) n'a venit nici un sol dela Brașov la dînsul.— No. CCXVI, p. 261.

Dragomir al lui Manea, vornic sub Rađu cel Frumos, Basaraba Bătrânul, Basaraba Tânărul și Vlad Călugărul.

- 1474.** — Dragomir al lui Manea scrie Brașovenilor să trimeată un sol al lor la voevod, ca să vadă Turcii că acesta e în bune relații cu ei; îi roagă în acelaș timp să nu mai asculte de sfaturile lui Ștefan (al Moldovei).— No. CCXVII, p. 262.
- o. 1476—1477.** — Dragomir al lui Manea asigură pe Brașoveni că le-a rămas prieten ca și până acum și-i sfătuește să trimeată o solie de pace la voevodul său și să nu mai asculte de Ștefan (al Moldovei).—No. CCXVIII, p. 264.
- o. 1478—1479.** — Dragomir al lui Manea se plânge Brașovenilor că au permis lui Neagu (vornicul) să-i confişte niște piper ce avea la dinșii; dacă e dator lui Neagu, are să se judece cu el când se va întoarce în țară.— No. CCXIX, p. 265.
- o. 1482.** — Dragomir al lui Manea se roagă de jupânul Lorinț să-i trimeată prin sluga sa Cădrea niște scule lăsate în păstrarea lui de soția sa Neacșa.— No. CCXX, p. 266.

Dragomir al lui Manea, Neagoe al lui Radul, Stănilă și Balea, boerii lui Basaraba II cel Bătrân.

- 1477, Fevruarie.** — Dragomir al lui Manea, Neagoe al lui Radul, Stănilă vornicul și Balea paharnicul se roagă de pârgarii Brașovului să se poarte cu bună voință față de voevodul lor, până ce acesta va obține pacea dela rege; ei le garantează libertatea comerțului în toată țara până la Dunăre și cer aceeaș încredințare dela dinșii.— No. CCXXI, p. 267.

Stan Cortofleșt și Cârjă, trimeșii lui Basaraba III cel Tânăr la Ștefan Báthory.

- 1478.** — Stan Cortofleșt și Cârjă, trimeși de voevodul Țării Românești la Ștefan Báthory ca să încheie pace, dau de știre domnului lor că Ștefan Báthory, cu consimțământul solilor regali N. Bánffy și P. Kinizsy, i-a acordat pacea.— No. CCXXII, p. 269.

Neagu fost vornic, Vladul vornic și Cazan vistier, boerii lui Basaraba III cel Tânăr.

- 1479, Dechemvrie-1480, Fevruarie.** — Neagu fost vornic sfătuește pe Brașoveni, în numele său și al boerilor Vladul vornic și Cazan vistier, să dea îndărăt domnului său (Basaraba) visteria furată de Laiotă și să libereze pe bunica, soția și sora domnului, pe care le țineau sub pază la dinșii.— No. CCXXIII, p. 270.

Neagu fost vornic, boerul lui Basaraba III cel Tânăr.

1480 București. — Neagu scrie Brașovenilor că domnul său (Basaraba) nu e vinovat întru nimic de prădăciunile făcute de Turci în Transilvania, că el a păzit totdeauna pacea cu dinșii și i-a înștiințat de năvala turcească; totuși ei și Ștefan Báthory îi rețin solii; le face apoi imputări că n'au stăruit să i se restituie domnului său visteria, doamna și sora lui; îi sfătuiește să alunge din ținutul lor pe prihegii vrăjmași domnului — aceiași cari provocaseră pustiirile și cruzimile lui Vlad (Țepeș), — să dea drumul solilor și să încheie cât mai iute pace cu Țara Românească. — No. CCXXIV, p. 272.

Cazan vistierul și Staico comisul, boerii lui Basaraba III cel Tânăr.

1480. — Cazan vistierul și Staico comisul scriu doamnei Maria, soția lui Basaraba (la Brașov), că prin stăruințele lor și ale domnului ea va fi încurând liberată și se va întoarce în țară. — No. CCXXV, p. 277.

Vintilă, logofătul lui Basaraba III cel Tânăr.

1480. — Vintilă logofătul scrie doamnei Maria, soția lui Basaraba, că domnul a trimis un dar lui Ștefan Báthory și speră că în curând va fi liberată și se va întoarce în țară. — No. CCXXVI, p. 278.

Macarie, mitropolitul Ungrovlahiei.

1480. — Macarie mulțamește lui Ștefan Báthory pentru intențiunile sale pașnice față de Țara Românească și pentru hotărîrea de a da drumul soției domnului său și solilor. — No. CCXXVII, p. 279.

c. 1480. — Macarie trimete în misiune la Brașoveni pe omul său Dragomir. — No. CCXXVIII, p. 281.

Boerii, cnejii și rumânii din județele Brăila, Buzău și Râmnic.

1481, Martie. — La proclamația lui Ștefan, domnul Moldovei, cătră locuitorii județelor de margine din Țara Românească, ca să recunoască de domn pe fiul său adoptiv Mircea, ce se pretindea fiu al lui Vlad (Dracul). — boerii, cnejii și rumânii din județele Brăila, Buzău și Râmnic răspund că ei rămân credincioși domnului lor Basaraba, care are pace cu toți vecinii, și nu primesc pe pretinsul fiu de domn, în realitate fiul unei femei ușoare din Brăila cu numele Călțuna. — No. CCXXIX, p. 282.

Scrisoarea unui Turc.

1481, Câmpulung. — Un Turc din Țara Românească scrie pârgarilor din Brașov că Rădila dela Câmpulung nu e amestecat de fel în afacerea ce o are el cu Șterca dela Făgăraș, căruia îi făgăduise să-i scoată femeea din robia turcească pentru suma de 40 fl.—No. CCXXX, p. 285.

Cazan, marele vornic al lui Basaraba III cel Tânăr.

- 1481.** — Cazan, marele vornic, scrie vameșilor de pe Prahova și de pe Teleajen să nu împiedece circulația Sașilor din Brașov pe aceste două căi, iar ei să vie în grabă la cetatea Crăciunei.—No. CCXXXI, p. 286.
- 1480—1482.** — Cazan, marele vornic, cere pârgarilor din Brașov să deschidă și drumurile Prahovei și Teleajenului, căci Țara Românească le-a deschis pe toate.—No. CCXXXII, p. 286.

Sinadin al Căpitanului, boer al lui Vlad III Călugărul.

- c. 1482—1483.** — Sinadin al Căpitanului mulțamește Brașovenilor pentru buna primire ce a găsit la dinșii în vremea pribegiei; drept recunoștință, el a stăruit ca Hrus să fie trimis în misiune la dinșii; neavând însă nici un rezultat misiunea acestuia, îi roagă să trimeată împreună cu el pe un om de samă dintre dinșii, cu care să poată trata voevodul.—No. CCXXXIII, p. 287.

Coie.

- o. 1484—1485, Sibiu.** — Coie scrie lui Petru Revel din Brașov, ca în privința unei afaceri de comerț să-i trimeată răspunsul său la Târgoviște. —No. CCXXXIV, p. 289.

Dragomir Udriște, vornicul lui Vlad III Călugărul.

- o. 1482—1483.** — Dragomir Udriște scrie pârgarilor din Brașov că Sinadin (al Căpitanului) n'a fost în zilele lui Basaraba (Țepeluș) la Turci, ci a stat ascuns într'o mănăstire, de frica acestuia. —No. CCXXXV, p. 290.
- 1484—1485, 20 August, Târgoviște.** — Dragomir Udriște cere pârgarilor din Brașov să-i facă dreptate în judecățile ce are cu supușii lor Mihai, Chirca și Cârstea Roșul, pentru niște bani și niște sinete.—No. CCXXXVI, p. 291.
- o. 1482—1492.** — Dragomir Udriște cere pârgarilor din Brașov să facă judecată dreaptă lui Bobul din Sărata, pe care în zilele lui Țepeluș îl prădase Capotă, care acum e refugiat la dinșii. —No. CCXXXVII, p. 293.
- c. 1482—1492.** — Dragomir Udriște scrie pârgarilor din Brașov că Coșota, pe care îl căutau ei, a fost prins în Țara Românească.—No. CCXXXVIII, p. 294.

- c. 1482 1492.** — Dragomir Udriște se roagă de pârgarii Brașovului să-i scutească de vamă niște piper ce-l depusese spre vânzare în orașul lor. — No. CCXXXIX, p. 294.
- c. 1482 1492.** — Dragomir Udriște se roagă de pârgarii Brașovului să îngrijască ca să nu i se piarză sculele scumpe pe care i le furase din biserica dela Bucov un hoț prins de dinșii la Brașov; pe hoțul însuș ar trebui să-l omoare, conform uzului. — No. CCXL, p. 295.
- c. 1482 1492.** — (Dragomir) Udriște scrie pârgarilor din Brașov să dea poruncă pârcalabilor din Bran ca să deschidă drumurile; numai astfel vor putea căpăta știri dela Turci. — No. CCXLI, p. 297.

Județul și pârgarii Brașovului.

- c. 1462 1463.** — Pârgarii Brașovului dau lui Duca din Greci un zapis de sculele, hainele și odoarele ce i le-au predat. — No. CCXLII, p. 297.
- 1482 1496.** — Pârgarii Brașovului trimet în misiune la Vlad (Călugărul) pe Iacov din Râjnov. — No. CCXLIII, p. 298.

Staico, logofătul lui Vlad III Călugărul și al lui Radu IV cel Mare.

- 1492, 23 Iunie, Târgoviște.** — Staico logofătul înștiințează pe Brașoveni că Ali-beg a căpătat din nou sangeacul Nicopolei, că sultanul s'a apropiat de Sofia și că armatele turcești s'au îndreptat spre Smedorova; Ali-beg având de gând să-i atace, ei să-și trimeată un om la dînsul, prin care să le poată da știri nouă. — No. CCXLIV, p. 299.
- c. 1482—1507.** — Staico logofătul roagă pe pârgarii Brașovului să dea îndărăt lui Neagoe din Măgureni taxa de 3 fl., pe care i-o luaseră pe nedrept vameșii lor. — No. CCXLV, p. 300.
- c. 1482 1507.** — Staico logofătul roagă pe pârgarii Brașovului să-i trimeată un om, despre care auzise că se pricepe la boala de picioare, de care suferea el. — No. CCXLVI, p. 301.

Cârștian, vornicul lui Radu IV cel Mare.

- c. 1496—1507.** — Cârștian vornicul scrie pârgarilor din Brașov că fiul lui Marco, pe care Stănilav îl luase ca să-l învețe limba românească, a fugit la Hârsova și s'a turcit; atât Stănilav cât și dînsul au încercat să-l aducă îndărăt, dar înzadar; Stănilav n'are prin urmare nici o vină. — No. CCXLVII, p. 302.

Gherghina, pârcalabul lui Radu IV cel Mare.

- c. 1496—1507.** — Gherghina pârcalabul se roagă de pârgarii Brașovului să-i scutească de vamă niște cuțite pe care i le va cumpăra Hanăș la dînșii. — No. CCXLVIII, p. 304.

Ștefin, județul de Râmnic.

- o. 1506.** — Ștefin se roagă de pârgarii Brașovului să-i aleagă niște blâni bune de helgie, care i le va cumpăra la dinșii Matei. — No. CCXLIX, p. 304.

Boerii lui Radu IV cel Mare, sub Mihnea I.

- 1508—1509.** — Nouă dintre foștii boeri de frunte ai lui Radu IV scriu pârgarilor din Brașov că vor fi nevoiți să părăsească țara și se roagă de ei să intervină pe lângă Ioja de Șom (comitele Timișoarei) ca să le dea un salv-conduct ; ei cer dela dinșii încredințarea că se vor putea adăposti ori unde în ținutul lor și vor putea să iasă ori când vor voi. — No. CCL, p. 305.

III. SRISORI LATINEȘTI DE-ALE DOMNILOR ȘI BOERILOR ROMÂNI.

Alexandru-Aldea.

- 1431, 14 Iunie, Târgoviște.** — Alexandru-Aldea cere autorităților ungurești să dea ajutor lui Ioan, fiul lui Gașpar din Câmpulung, ca să prinză pe Grecul Femiano, care fugise din țară cu mai multe lucruri furate din visteria sa și cu mai multe datorii la Ioan fiul lui Gașpar. — No. CCLI, p. 311.

Vlad I Dracul.

- 1436, 16 Iulie, Făgăraș.** — Vlad făgăduiește pârgarilor din Brașov că va observa cu credință învoelele făcute între dinșii, rămânându-le totdeauna prieten. — No. CCLII, p. 312.
- 1436, 5 Septembrie, Tabăra dela Ruia.** — Vlad trimete în misiune la Brașoveni pe Hannes. — No. CCLIII, p. 312.
- 1444, 7 August, Târgoviște.** — Vlad făgăduiește Brașovenilor că, deși dispozițiunile tratatului de comerț încheiat de ei cu tatăl său Mircea au fost călcate de părcalabii din Bran, el le confirmă totuș din nou, în urma învoelii făcute cu voevodul Transilvaniei Ioan Hunyadi, cu care încheiasse pace veșnică. — No. CCLIV, p. 313.

Vladislav II sau Vladislav Dan.

- 448, 31 Octombrie, Târgoviște.** — Vlad(islav) scrie pârgarilor din Brașov că nu poate veni la vice-voevodul Ardealului Nicolae de Vizakna, deoarece naipul de Nicopole l-a informat că Ioan Hunyadi, guvernatorul Ungariei, a fost bătut de Amurat și el se teme de Turci; dacă guvernatorul va scăpa sănătos din luptă, el va veni la dînsul și va face pace; până atuni cere ca ei să nu-i fie vrăjmași. — No. CCLV, p. 314.
- 1453, 11 Aprilie, Târgoviște.** — Vladislav scrie pârgarilor din Brașov că

armele, pe care Ioan Hunyadi vrea să le transporte la cetatea Chilieii, să fie trimise pe numele său și în ascuns la Târgoviște, de unde le va expedia la Brăila și apoi la Chilia.—No. CCLVI, p. 315.

Vlad II Țepeș.

- 1456, 6 Septembrie, Târgoviște.** — Vlad, urmând exemplului dat de predecesorii săi, cari au păstrat credință coroanei ungurești și au adus servicii religiei catolice, încheie cu reprezentanții Sașilor din Brașov și din țara Bârsei o convenție, ca în cazul când de frica Turcilor sau altor dușmani ar fi silit să-și părăsească țara, ei să-l primească și să-l ocrotească la dinșii; în schimb el le va da tot ajutorul împotriva Turcilor, va observa tratatele încheiate de predecesorii săi, va lăsa liber comerțul, va împiedeca orice represalii și va judeca cu dreptate procesele lor. — No. CCLVII, p. 316
- 1456, 10 Septembrie, Târgoviște.** — Vlad asigură pe Brașoveni că va observa pacea încheiată cu dinșii, dar Turcii îl neliniștesc cerându-i să le dea drum prin țara sa, ca să-i prade, și silindu-l să facă rău creștinilor; el e slab și nu se poate împotrivi lor, de aceea le cere să-i trimeată 50—200 oameni armați, cu care să sperie pe Turci, până ce va primi instrucții dela rege; îi sfătuiește să nu asculte de vrăjmașii săi, căci el se gândește mai mult la binele lor, decât la al său; el singur și-ar putea face oricând pace cu Turcii. — No. CCLVIII, p. 317.
- 1457, 14 Martie, Târgoviște.** — Vlad scrie Brașovenilor că el s'a ținut de condițiile păcii încheiate cu dinșii, ei însă ocrotesc pe Călugărul, care a făgăduit concetățenilor lor Petru Gereb și Peterman veniturile vămilor dela Rucăr și Brăila; a mai auzit că cu ajutorul lor Călugărul a intrat în Amlaș și petrece acolo; cere să-i răspundă dacă vor sau nu să se țină de credința făgăduită.— No. CCLIX, p. 318.
- 1458, 25 Mai, Gherghița.** — Vlad roagă pe Gașpar, sub-judele din Brașov, să garanteze meșterilor chemați de dînsul plata lucrului și libera întoarcere.— No. CCLX, p. 319.
- 1458, 13 Iunie, Lângă apa Dâmboviței.** — Vlad trimete în misiune la Brașoveni pe Petru Sor.—No. CCLXI, p. 320.
- 1460, 4 Iunie, Cetatea Dâmboviței.** — Vlad roagă pe pârgarii Brașovului să trimeată în țară pe boerii pribegi, împreună cu solul său Voico Dobrița; dacă nu vor să vie, să-i alunge dela dinșii, în fața lui Voico. — No. CCLXII, p. 320.
- 1460, 26 Iulie.** — Vlad roagă pe pârgarii Brașovului să nu supere pe oamenii săi din Făgăraș, iar dacă vre-unul de-acolo ar fugi la dinșii, să nu-l ocrotească.—No. CCLXIII, p. 321.
- 1460, 10 August, Cetatea Dâmboviței.** — Vlad sfătuiește pe pârgarii Brașovului să termine procesul unui supus al său pentru niște porci prin jurământul a 12 oameni; el cere ca oamenii săi să fie judecați cu dreptate. — No. CCLXIV, p. 322.
- 1475, 4 August, Arghiș.** — Vlad înștiințează pe Sibieni că pârcalabul său Cristian va sosi la dinșii, ca să-i zidească o casă.—No. CCLXV, p. 322.

- 1475, 13 Octomvrie, Bolocoiu.** — Vlad dă dovadă că a primit dela județul Sibiului suma de 200 fl. ungurești, dați din porunca regelui. — No. CCLXVI, p. 323.
- 1476, Cipău.** — Vlad cere autorităților (ungurești) să dea trecere liberă solului său Sebastian, care mergea la Brașov. — No. CCLXVII, p. 324.

Dan pretendentul.

- 1459, 2 Aprilie, Feldioară.** — Dan arată că sosind, cu permisiunea regelui, în țara Bârsei, pârgarii Brașovului și reprezentanții țării Bârsei au venit la dînsul să se plîngă de Vlad Țepeș că s'a închinat Turcilor, că a arestat pe neguțătorii și pe trimeșii brașoveni, le-a confiscat averile și i-a tras apoi în teapă; a mai ars în foc peste 300 de bărbați și tineri ce se aflau în Țara Românească, iar pe oamenii săi dela Brașov i-a chemat pe ascuns în țară. Dan autorizează pe Brașoveni să confişte, spre despăgubire, mărfurile ce le au neguțătorii români în orașul lor; aceste mărfuri să nu fie nici odată restituite neguțătorilor români. — No. CCLXVIII, p. 324.
- 1460, 2 Martie, (Brașov).** — Dan, considerând enormele pagube, schingiuirile și omorurile suferite de cetățenii Brașovului și de locuitorii țării Bârsei din partea lui Vlad (Țepeș), hotărăște să se confişte, pentru despăgubirea cetățenilor cari l-au hrănit aproape un an de zile, pentru susținerea sa și pentru recăștigarea țării sale, lucrurile și averile locuitorilor din Țara Românească, depuse la Brașov înainte de începerea ostilităților; el conjură pe toate autoritățile, prezente și viitoare, din Țara Românească, să nu supere nici odată pe locuitorii Brașovului și ai Țării Bârsei pentru averile confiscate de el. — No. CCLXIX, p. 325.

Radu III cel Frumos.

- 1467, 11 Iunie, Cetatea București.** — Radu roagă pe Sibieni să dea trecere liberă prin orașul lor slugei sale Mancea, cu familia și averea lui. — No. CCLXX, p. 327.
- 1469, 4 Februarie, Cetatea București.** — Radu se roagă de pârgarii Sibiului să petreacă pe solul său Mihai până la Pongrácz, voevodul Ardealului. — No. CCLXXI, p. 328.
- 1470, 28 Februarie, Buzău.** — Radu mulțamește Brașovenilor pentru știrile trimese prin Nicolaus Plucht, le face imputări că stau în bune relații cu Ștefan al Moldovei, căruia îi vînd și arme, deși regele n'are pace cu el; dacă nu vor alunga dela dînșii pe răufăcătorii și pe spionii moldoveni, el se va plînge regelui. — No. CCLXXII, p. 328.
- 1472, Din tabără.** — Radu se plînge Brașovenilor că nu-i trimet noutăți dela dînșii; ar vrea să știe: unde e regele și dacă a făcut sau nu pace cu Cazimir, ce face voevodul Pongrácz, ce gând are Ștefan al Moldovei și Laiotă, plătit-au Săcuii din Odorheiu și Cic dijma lui Ștefan; acestea și alte știri ce l-ar interesa, să i le comunice. — No. CCLXXIII, p. 329.

Basaraba II cel Bătrân.

- 1460, 21 Ianuarie, Lângă Sighișoara.** — Basaraba se oferă a veni în ajutor Brașovenilor contra Țării Românești, cu un corp de cinci sau șase sute de oameni, dacă au cu ce să-i întrețină. — No. CCLXXIV, p. 330.
- 1476, 22 Februarie, Gherghița.** — Basaraba cel Bătrân impună Sibienilor că nu i-au trimes niște rotari. — No. CCLXXV, p. 331.
- 1476, 25 Februarie, Gherghița.** — Basaraba cel Bătrân se plânge Sibienilor pentru nedreptățile ce fac oamenilor săi din Făgăraș și pentru piedicele ce aceștia le întâmpină la trecerea prin Turnul-Roșu. — No. CCLXXVI, p. 331.
- 1476, 15 Aprilie, Cetatea Nouă.** — Basaraba cel Bătrân se roagă de pârgarii Brașovului să alunge dela dînșii pe rivalii săi, în special pe Horia, și să permită exportul de arme pentru sine și pentru oamenii săi. — No. CCLXXVII, p. 332.
- 1476, 9 Mai, Cetatea Nouă.** — Basaraba cel Bătrân se plânge Brașovenilor, prin socrul său Sinadin, că adăpostesc la ei pe vrăjmașii săi, cum e Oprea logofătul și Voico al Tatului. — No. CCLXXVIII, p. 333.
- 1476, 30 Mai, Gherghița.** — Basaraba cel Bătrân trimete la Brașov pe Proica și pe Tudoran, să cumpere proviziuni și arme, și cere scutire de vamă. — No. CCLXXIX, p. 333.
- 1476, 14 Iunie, Cetatea Nouă.** — Basaraba cel Bătrân cere pârgarilor din Brașov să restituie unor supuși ai săi dela Cetatea Nouă niște lucruri confiscate pe nedrept de către vameșii lor; altfel va închide drumurile și va face represalii. — No. CCLXXX, p. 334.
- 1477, 8 Aprilie, Cetatea Nouă.** — Basaraba cel Bătrân roagă pe pârgarii Brașovului să dea liberă trecere spre țara sa popii Costea din Șchei. — No. CCLXXXI, p. 334.
- 1477, 15 Iulie, Florești.** — Basaraba scrie Brașovenilor că solul lor Ioan, judele din Râjnov, și-a îndeplinit cu credință solia și le cere să trimeată la dînsul din nou un om al lor de încredere. — No. CCLXXXII, p. 335.
- 1477, 9 August, Florești.** — Basaraba cere Brașovenilor să nu ocrotească la dînșii pe nici unul din vrăjmașii săi și să nu le dea ajutor; auzind acum că vrăjmașii săi se află pela Făgăraș și pela Cohalm, de unde îi pradă țara, cere voie să-i alunge el, dacă nu pot să-i alunge ei. — No. CCLXXXIII, p. 336.
- 1479, Sibiu.** — Basaraba cel Bătrân cere Brașovenilor să restituie unor slugi ale sale niște oi și boi aduși din Țara Românească; ei pace cu Țepeluș tot nu au și acesta tot le pradă teritoriul lor. — No. CCLXXXIV, p. 336.

Basaraba III cel Tânăr.

- 1478, 19 Iunie, Târgoviște.** — Basaraba cel Tânăr înștiințează pe Brașoveni că i s'au întors solii dela rege și dela sultan cu bune rezultate; el îi roagă să intervină pe lângă solii regelui, eari vor veni în curând la.

- sine pentru pace, să-i lase în stăpânire Amlaşul și Făgăraşul. — No. CCLXXXV, p. 337.
- 1479, 27 Octomvrie, Bucureşti.** — Basaraba cel Tânăr roagă pe Braşoveni să trimeată soli la dinsul, căci el vrea să facă pace cu bună intenţie, deşi e asuprit și purtat de Turci cum vor ei; cele ce s'au făcut până acum, s'au făcut din pricina lui Laiotă, dar de aci înainte Turcii nu vor mai trece prin țara sa; să intervină deci pe lângă Báthory ca acesta să primească pe solul său și să se închee pace între cele două țări. — No. CCLXXXVI, p. 337.
- 1481, 16 Noemvrie, Bucureşti.** — Basaraba cel Tânăr trimete în misiune la Braşoveni pe boerul Tudor. — No. CCLXXXVII, p. 338.
- 1481, Argeş.** — Basaraba cel Tânăr mulțamește Braşovenilor pentru silințele lor de pace și le anunță că va trimete în curând la Ștefan Báthory pe boerul Tudor, pe care ar dori să-l însoțească și doi pârgari de-ai lor. — No. CCLXXXVIII, p. 338.
- 1481, Argeş.** — Basaraba cel Tânăr încredințează pe Braşoveni că pot umbla slobozi cu mărfurile lor, chiar dacă ar fi răzmiriță în țara sa. — No. CCLXXXIX, p. 339.

Vlad III Călugărul.

- 1492, 18 Ianuarie, Bucureşti.** — Vlad mulțamește Sibienilor pentru un meșter ce i-au trimes ca să-i dreagă candelaburul dela Cozia; el va fi plătit conform înțelegerii avute cu Chirca. — No. CCXC, p. 339.
- 1492, 30 Dechemvrie, Bucureşti.** — Vlad înștiințează pe Braşoveni că sultanul a dat lui Ali-beg sangeacul Semendriei, lui Malcovici sangeacul Vidinului și că Turcii au de gând să prade Ungaria; îi roagă să comunice aceste știri și lui Ștefan Báthory. — No. CCXCI, p. 340.
- 1493, 29 Aprilie, Bucureşti.** — Vlad se plânge Braşovenilor de omorurile întâmplare cu supuşii săi la Bran, ceea ce l-a făcut să închidă drumurile; el amenință că se va plânge regelui contra voevodului Transilvaniei, care nu ține oameni buni în Bran, cum ținea Ștefan Báthory. — No. CCXCII, p. 340.
- 1493, 27 Iunie, Bucureşti.** — Vlad se roagă de pârgarii Braşovului să intervină pe lângă vameși ca să nu-i ia vama numită «vigesima» pentru niște postavuri ce a trimes să-i cumpere la ei. — No. CCXCIII, p. 341.
- 1494, 1 Iulie, Târgoviște.** — Vlad justifică față de Braşoveni tăierea nasului unui om, care se dedea de supus al lor, în realitate însă era supus român, se credea fiu de domn și făcea slujbe rivalului său Mihnea. — No. CCXCIV, p. 342.
- 1494, 26 Noemvrie, Târgoviște.** — Vlad cere Braşovenilor să dea drumul unor neguțători din țara sa, arestați de ei pe nedrept; altfel va închide drumurile. — No. CCXCV, p. 342.
- 1495, 5 Ianuarie, Târgoviște.** — Vlad cere Braşovenilor să dea drumul unui neguțător din țara sa, prins de un om al lor cu ajutorul pârcălabilor din Bran; el amenință cu închiderea drumurilor, dacă nu vor înceta aceste arestări nedrepte; postav și fier se găsește destul și în Moldova și în Turcia. — No. CCXCVI, p. 343.

Radu IV cel Mare.

- 1498, 12 Septembrie, Dâlga.** — Radu scrie Sibienilor că a păstrat totdeauna credință față de rege și nu permite Turcilor să prade în țara lor; cât pentru cearta ce o avea cu familia Gereb și cu episcopul Transilvaniei, el cere ca aceștia să despăgubească mai întâiu pe supușii săi și apoi va despăgubi și el pe supușii regelui și ai episcopului. — No. CCXCVII, p. 343.
- 1499, 18 Februarie, Târgoviște.** — Radu cere Sibienilor să facă dreptate lui Gherghina în procesul cu Toma Olaz; dacă acesta locuște acum în Cluj, aceasta nu-i dispensează de datoria lor; la caz contrar, el va scoate datoriile lui Gherghina dela cine va putea.—No. CCXCVIII, p. 344.
- 1500, 12 Aprilie, Târgoviște.** — Radu cere Sibienilor să facă dreptate lui Mihnea în procesul ce acesta avea cu văduva lui Nicolae Prol, care îi datora 31.000 de cuțițe, pe când Mihnea avea să dea lui Prol numai 280 fl.; negustorii români au avut să sufere până atunci destule pierderi la Sibiu.—No. CCXCIX, p. 345.
- 1500, 12 Aprilie, Târgoviște.** — Acelaș cătră aceiași, despre acelaș proces.—No. CCC, p. 346.
- 1500, 31 Mai, Târgoviște.** — Radu cere Sibienilor ca, odată ce Mihnea a câștigat înaintea lor și înaintea sa procesul cu văduva lui Nicolae Prol, ei să stăruască a i se plăti datoria.—No. CCCI, p. 348.
- 1502, 19 Iulie, Târgoviște.** — Radu roagă pe pârğarii Brașovului să comande pentru el mai multe ogle de aramă, două brăe și două apărătoare (flabella) și trimete arvună pentru ele.—No. CCCII, p. 348.
- 1504, 18 Iulie, Târgoviște.** — Radu invită pe pârğarii Sibiului la nunta lui Pârvul, fiul logofătului Staico, cu fiica răposatului Dimitrie Iacșici.—No. CCCIII, p. 349.
- 1504, 22 Octombrie, Târgoviște.** — Radu mulțamește pârğarilor din Brașov pentru noutățile trimese, mai ales cele privitoare la sănătatea regelui.—No. CCCIV, p. 350.
- 1505.** — Radu înștiințează pe Brașoveni că sultanul a ocupat unele vaduri și vămi la Dunăre și-i reclamă patru până la cinci mii de oameni (Bulgari) ce s'ar fi așezat în țara sa; spre a-l îmbuna, trebuie să meargă în persoană la dînsul; despre rezultatul călătoriei îi va informa îndată după întoarcere. — No. CCCV, p. 350.
- 1507, 17 Aprilie, Târgoviște.** — Radu trimete în misiune la Brașoveni pe sluga sa Alexe.—No. CCCVI, p. 351.
- 1507, 4 August, Târgoviște.** — Radu răspunde unei solii a Sibienilor prin solul lor Dumitru.—No. CCCVII, p. 351.
- 1507, 15 Septembrie, Târgoviște.** — Radu mulțamește Sibienilor pentru știrea despre sosirea voevodului Transilvaniei și le trimete știri dela dînsul prin solul lor Lațco.—No. CCCVIII, p. 352.
- 1507, 3 Decembrie, Târgoviște.** — Radu promite că va păstra pacea încheiată cu regele Vladislav și-i va fi vasal credincios, cum au fost și predecesorii săi celorlalți regi ai Ungariei; aceeaș credință o va păstra

Sașilor dela Sibiu, pe care îi va ajuta în cazul unei incursiuni turcești, iar dacă aceasta va fi prea puternică, îi va înștiința; dacă s'ar întâmpla să fie alungat din țară de vre-un rival, el să găsească adăpost la dinșii, cu familia și boerii săi, până ce își va redobândi domnia, și atunci să aibă liberă trecere spre a se întoarce în țară; nici unul din rivalii săi să nu fie găzduit la dinșii și nici unuia din oamenii săi să nu i se permită a trece la rivalul său din Țara Românească. — No. CCCIX, p. 352.

1508, 29 Februarie, Târgoviște. — Radu promite Sibienilor că le va trimete știri adevărate despre Turci. — No. CCCX, p. 355.

Neagu, vornicul lui Radu III cel Frumos.

1469, 8 Noemvrie, Cetatea București. — Neagu comunică Sibienilor rezultatul unei cercetări judecătorești făcute de el în procesul ce avea Ștefan literatul din Brașov cu patru Greci pentru niște piper. — No. CCCXI, p. 356.

Cârstian, pârcalabul de Târgoviște.

1476, 17 Noemvrie, Târgoviște. — Cârstian scrie Brașovenilor că cetatea București a fost cucerită și că boerii țării s'au închinat lui Vlad (Țepeș); el îi roagă să-i trimeată doi zidari cu câte trei lucrători, pe care domnul îi va duce la Târgoviște să-i zidească o casă. — No. CCCXII, p. 357.

ADAOS

Vladislav II sau Vladislav Dan.

1452, 24 Septemvrie, Târgoviște. — Vladislav cere dela Brașoveni, cu cari încheiase pace, să confişte averile vrăjmașilor săi, pribegiți la dinșii, iar pe ei să-i extradeze; numește în special pe un Român din Făgăraș, Chernik (Cernica), care-i furase dela oaste 1000 de vite și acum pe-trecea în țara Bârsei, la Codlea (Feketehalom), împreună cu tovarășii lui. — P. 400.

I.

HRISOAVE, PORUNCI ȘI SCRISORI
DOMNEȘTI.

Mircea I (cel Bătrân).

(1386 — 31 Ian. 1418).

† Наз иже въ христѣ бога благовѣрнии и христулюбиви и самодержавни Іу Мирча, великии воевода и господинъ, владѣици ми и господствѣици ми всен земли Угровлахи и запалинскимъ еще же и къ татарскимъ странамъ и вѣа пол по всенъ подѣнавѣ даже и до великаго морѣ, и милостижъ божиѣж и Дрзетрѣ градѣ владѣлецъ, благопроизволи господство ми своимъ благимъ произволениемъ, чистимъ и свѣтлымъ срздцемъ, и даровахъ сии хрисовѣа господства ми и испазнихъ прошение пржгаремъ Брашовскимъ, понеже просихъ господство ми, яко да поновимъ и да стврздимъ законнъ, що сѣ имали въ прѣродители господства ми за кѣмеркъ ¹⁾, по тжрговоу в землѣ господства ми и на пѣти Брашовскомъ дорѣ до Бран(а): яко да даважтъ въ ѣ виларъ и при фертви, въ хвсолови пер., въ колѣни ѣи дѣк., въ чехъ 5 дѣк., а въ рѣзанъ виларъ ницо; и хто носитъ шапкы фржшскыж, ницо; въ возилиницѣ медъ ѣи дѣк., въ вино возилиницѣ 5 дѣк., въ конѣ конъ кѣпитъ, 5 дѣк., въ мажжъ восжжъ ѣи дѣк., въ пиперъ, въ шофранъ въ бабакъ, въ вазижъ камилевѣжъ, въ агнатини, въ кожѣе и въ кѣпнижъ ници, що дохѣдажтъ въ морѣ, въ рѣ пер. 7 пер.; бравъ свинни ѣ дѣк., волъ 7 дѣк., крава 7 дѣк., въ швна дѣк., въ еленижъ кожжъ ѣ дѣк.; ако бѣдѣжтъ дрѣгнижъ кожжъ с нежъ, да не дастъ ницо; въ мѣхъ сиренне ѣ дѣк.; конникъ, конъ менетъ мимо Тѣрчъ, 7 бани; пѣшецъ бан; и еще конъ поминѣжтъ с рибѣжъ, въ кола ѣ рѣбѣжъ, а врзхъ що цѣтъ витъ, да не дастъ ницо; а на Бран(а) мажа ѣ п[ерпе]ра, а на кола

¹⁾ În orig. кѣмеркъ.

Ѹ Трѳгшор ѿ рѳеж; Ѹ Тѳрговище такождере; кѳн товарен бѳдї
 сѳ цим либо, ѳ дѳк.; и на Дѳжовницѳ, Ѹ кола коланко коне, то-
 ликози и дѳк. и ѿ рнѳѳ, а ѳт кѳн товарен ѳ бани, а ѳт нннѳ
 кѳпен нишо; и кон слободен ѿ дѳк. и п'кшецѳ бан. И ере же кон
 си дават добнтѳж Ѹ длѳгѳ, да си ниѳет длѳжника или емци, аѳе
 нмат, а ѳт права чловѳка да сѳ варѳѳт; а ннѳто права чловѳка
 да не бантѳет. Еѳре же кто сѳ ѳет покѳснт ѳт болѳр господства
 ми, велицѳѳ же и малнѳ, бѳдї да ест кѳпен тонзи кѳмеркѳ, бѳдї
 да ест комѳ либо милость дадена, та прїложнт та не стонт на
 ѳю сѳм стврѳднѳ и законнѳ на прѳвом законѳ, тѳ такоѳи
 нмат приѳт велико зло и шрнж ѳт господства ми. И се бѳст,
 еѳи донде Фелентнн и Мартнн и Крѳш Ѹ Длѳгомполн. И се
 свѳдѳтеле: Радѳл бан, жѳпан Индрїаш, жѳпан Радѳлѳ, брат жѳ-
 пан(а) Казана, жѳпан Шербан Бнлчарев, жѳпан Етонка Рѳснн, жѳпан
 Бадѳ Балешов. И азѳ ѳѳѳдет Балдовнн писѳѳ, мѳсѳца авгѳст(а)
 ѳ дѳнѳ, вѳ лѳкто ѳѳѳѳѳѳ, инд. ѳ.

† Іѳ Мирча кѳевѳда, милостїѳ божїѳѳ господннѳ.

Eu cel în Hristos dumnezeu credinciosul și de Hristos iubitorul
 și de sine stăpânitorul Io Mircea, mare voevod și domn, stăpâ-
 nind și domnind peste întreagă țara Ungrovlahiei și peste părțile
 de dincolo de munți și spre cele tătărești și peste amândouă la-
 turile Dunării întregi, până la marea cea mare, și din mila lui
 dumnezeu și stăpânitor al cetății Dârstor, binevoit-a domnia mea,
 de bună voea mea, cu inimă curată și luminată, și dăruit-am acest
 hrisov al domniei mele și împlinit-am rugămintea pârgarilor din
 Brașov, fiindcă s'au rugat de domnia mea să le înoesc și să le
 întăresc așezămintele ¹⁾ ce le-au avut dela strămoșii domniei mele
 pentru vamă, prin târgurile din țara domniei mele și pe drumul
 Brașovului până la Brăila : ca să dea dela un vilar de Ipriu ²⁾ 1 fertun,

¹⁾ Orig. законн : законѳ — așezământ, orândueală, obicei, lege ; legi în înțe-
 lesul modern nu existau însă în timpurile vechi la noi și deaceea «așezământ»
 mi se pare a corespunde mai bine decât «lege» noțiunei законѳ.

²⁾ Ypres, Ypern, în Belgia ; se zicea, probabil, în sec. XV «Ipriu» sau «Ipria» ;
 v. într'un doc. al lui Neagoe Basaraba din 30 Iulie 1512 „за ѳи лѳктн ѳт еѳрнѳѳ“
 (Arh. Stat.). Cf. «pannus yppriensis vel gallicalis» în doc. latinesc dela 25 Aug.
 1413 (No. XVII) și «yperium» în doc. ung., ap. Bartal, Glossarium mediae et
 infimae latinitatis regni Hungariae, Lipsiae MCML, s. v.

dela cel de Luvia ¹⁾ 1 perperă, dela cel de Colunia ²⁾ 12 ducați, dela cel din Cehia ³⁾ 6 ducați ; iar dela vilarul ⁴⁾ tăiat nimica. Și cine aduce șăpci francești, nimica. Dela un butoiu de mied 12 ducați, dela un butoiu de vin 6 ducați, dela un cal, cine cumpără ⁵⁾, [să dea] 6 ducați ; dela o maje de ceară 12 ducați ; dela piper, dela șofran, dela bumbac, dela camelot ⁶⁾, dela pieile de miel, dela piei și dela alte mărfuri ce vin de peste mare ⁷⁾, dela 100 de perpere 3 perpere ; dela un porc 2 ducați, dela un bou 3 ducați, dela o vacă 3 ducați, dela un berbec 1 ducat, dela o piele de cerb 1 ducat ; de vor fi și alte piei cu ea, să nu dea nimica ; dela un burduf de brânză 1 ducat. Călărețul care trece pela Bran ⁸⁾ 3 bani ; pedestrul 1 ban ; și cei ce trec cu pește, dela un car 1 pește, iar pentru ce va fi pe deasupra să nu dea nimica. Iar la Brăila de maje 1 perperă, iar la Târgșor de car 1 pește ; la Târgoviște așșderea ; un cal încărcat, fie cu orice, 3 ducați. Iar la Dâm-

¹⁾ Louvain, Löwen, în Belgia ; Lew, Lowen în textele medievale, lat. Leobium ; în doc. vechi moldovenești *Leubia* (3 Aug. 1449 : Arh. Brașovului No. 775 ; 12 Aug. 1452 ; orig. la Acad. Rom., No. 8 ; Miletić, *Daco-Români*, p. 374—375). Cuvântul *χῆσολορία* (gen. *χῆσολοριῆ*, în alte locuri *χῆσελεριῆ*, *χῆσελαριῆ*, *χῆσελεριῆ* și de câteva ori *χῆσελαριῆ*) cuprinde în partea întâia pe grec. *χρυσός*, iar în partea a doua numele orașului Louvain, care la noi se pronunța în sec. XV, probabil, Luvia, Lovia ; lui *πτ χῆσελαριῆ* îi corespunde în actele latine *lobiensis*. Cf. Jireček, *Archiv f. slav. Phil.* XIX, p. 611. Miletić, *Sbornik XVI—XVII* (1900), p. 502, propune o altă explicare, dar aceasta este inadmisibilă.

²⁾ Colonia, Köln.

³⁾ Orig. *πτ чеχ* : în doc. latine de obicei *polonica*, rareori *bohematica*, d. p. în doc. dela 10 Noem. 1424 (Arh. Braș. No. 774) ; e vorba de Bohemia, care avea și ea fabrici vestite de postav ; cf. Jireček, l. c.

⁴⁾ În doc. latinești «de panno scisso».—Vilar bucată de catifea : grec. *βη-λάριον*, fr. velours, ital. velluto, mediat. velutum ; v. Jireček, l. c., p. 610.

⁵⁾ Se înțelege în Țara-Românească ; cf. în doc. latin din 1413 (reprodus în nota dela No. XVII) «de equo qui in Wallachia emitur 6 den.».

⁶⁾ Orig. *важна камилава* «păr de cămilă», de sigur însă stofa ce se făcea în orient din păr de cămilă și era cunoscută în occident sub numele de camelotto (ital.), Kamelot, Schamlot (germ.), camelotus sau camelotum în textele latine. v. Heyd, *Histoire du commerce du Levant au moyen âge*, vol. II, p. 703—704 ; cf. și Jireček, l. c.

⁷⁾ Levantine.

⁸⁾ Orig. *Търча* : ung. Törcs, Törcsvár, germ. Törzburg, rarori Turtsch. Miletić, *Sbornik XVI—XVII*, p. 500, interpretează greșit «*минно Търча*» prin «*освѣтъ Турчянь*», afară de Turci. N'am tradus prin «Turciu», deoarece în românește s'a zis totdeauna *Bran*.

bovița, câți cai la car, atâția ducați și 1 pește, iar dela un cal încărcat 3 bani, dela alte mărfuri nimica; un cal slobod 1 ducat, iar pedestrul 1 ban. Și iarăși, cine-și dă marfa pe datorie, să-și caute datornicul sau chezașii, dacă-i are, iar de oameni drepti să nu se atingă; și nimenea să nu bântuească pe vre-un om drept. Și iarăși, cine se va încerca dintre boerii domniei mele, mari și mici, fie că va fi cumpărată ¹⁾ acea vamă, fie că va fi dată cuiva de pomană ²⁾, și va adăoga și nu va rămânea pe lângă cele ce le-am întărit și legiuit în așezământul de mai nainte ³⁾, unul ca acela va avea să primească mare rău și urgie dela domnia mea. Și s'au făcut acestea, când au venit la Câmpulung Felentin și Martin și Cruș ⁴⁾. Iată și martorii: Radul ban, jupân Andriaș, jupân Radul, fratele jupânului Cazan, jupân Șerban al lui Bilcear ⁵⁾, jupân Stoica Rusul ⁶⁾, jupân Badea al Vameșului. Și eu logofătul Baldovin am scris, în luna lui August în 6, anul 6921 (= 1413), indictionul 6.

Io Mircea voevod, din mila lui dumnezeu domn.

*Pecete ovală (3 + 2,5 cm. în diam.), cu legenda în litere gotice: * MIRCHA ** VOEVOДА.—Pergamentul No. 779; L. Miletić, Novi Vlahobolgarski gramoli otъ Brašovъ, Sofia 1896, No. 3 (Sbornicul ministerului de instrucție, vol. XIII).*

Mihail I, coregent al lui Mircea I.

(c. 1415 — 31 Ianuarie 1418).

II.

† ІѠ МѠХАИЛ, ВЕЛИКІИ ВОЕВОДА И ГОСПОДИНЬ, ПИШЕТ ГОСПОДСТВО МИ СЛѠГАМ ГОСПОДСТВА МИ УТ ДЖБОВНИЦѠ ГРАД, КАМЕНШМ УТ РѠКЕЛ И УТ ТѠРЧЬ, И ТАКОЗИ ВИ УПИСѠТЕЗ ГОСПОДСТВО МИ, ТАКО ДА СА СТЕ ВАРѠВАЛЕ УТ С'КѠЗИ БРАШОВѠКН, НЕ ГРАБ'КТЕ ИХ, НѠ ИМ ВЗИМАНТЕ ВАМѠ ПРАВѠ, ПАЧ(Ѡ) ИМ И ОУГѠДАНТЕ. И КОМАТѠ СѠК-

¹⁾ Arendată.

²⁾ Se'nțelege vre-unei mânăstiri.

³⁾ De mai sus; orig. на прѠвом законѠ.

⁴⁾ Plenipotențiarii Brașovului Valentinus, Martinus și Crusius, dintre cari cel dintâiu era «judex Brassoviensis», iar ceilalți doi erau «seniores de villa Rosarum» (Râjnov); v. doc. lui Mircea din 1413, Aug. 25, intercalat în doc. lui Dan dela 1431, Ianuarie 28 (No. XVII).

⁵⁾ La Miletić greșit Кначарев; Sbornik XIII, ed. separată, p. 48.

⁶⁾ Cuvântul Рснин lipsește la Mil.; v. doc. din 10 Iunie 1415, în Anal. Acad. Rom., seria II, tom. XXVI (1903).

нѣна, ако взимажт рѣзаны калцѣ, лнебо по ѿ дѣ лакти, не дѣните нх влмбвати, нж ходѣте право н живѣте с ними лѣпо н добрѣ, да се не плачат шт вас помнигш родїтелею господства ми, както до нннѣ, лнебо господствѣ ми, та да си чѣж нѣщ(о) рѣчи шт рвдїтелѣ господства ми взрлди рѣч(н) вашж; понеже нмат господство ми велнко зло вчннннн томбзи ¹⁾ чловѣкъ, що нм би позабавнл по неправдѣ, аще н влас еднн. Ино не ще вннн, по врнзмѣ господства ми.

† Іу Мїханль ввевѣда, мллостїѣ божїѣѣ господннѣ.

Io Mihail, mare voevod și domn. Scrie domnia mea slugilor domniei mele dela cetatea Dâmboviței și vameșilor dela Rucăr și dela Bran, și astfel vă poruncește domnia mea: să nu vă atingeți de acești Brașoveni și să nu-i prădați, ci să le luați vamă dreaptă, și, mai mult încă, să fiți chiar îngăduitori cu ei. Și pentru bucățile de postav, de vor fi călțuni tăiați, sau câte trei patru coți, să nu-i vămuțiți, ci să umblați drept și să trăiți frumos și bine cu ei, ca să nu se mai plângă de voi părintelui domniei mele, ca până acum, sau domniei mele ²⁾; căci de voiu mai auzi niscaiva vorbe dela părintele domniei mele, din pricina vorbelor voastre, domnia mea are să facă mare rău celui ce îi va fi supărat pe nedrept, măcar cât un fir de păr. Altfel nu va fi, după porunca domniei mele.

Io Mihail voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

Pecete rotundă, c. 2 cm. în diam., neacoperită cu hârtie, cu legenda în litere întoarse: † ІСѦ МІХІЯНІА ВОВЕОДА; coroana cu trei colțuri trece peste legendă; fără adresă. — Arh. No. 216; Mil. No. 4.

III.

† Іуанль Мнханл воевода н господннѣ, дават господство ми сїѣ врнзмо господства ми сѣмзи Брашовѣном н Рѣжновѣ-ншм, іако варе кон чловѣкъ шт зема господства ми рвдїтелѣ н господства ми нмат дългъ ѿ Брашовѣнѣ, а онѣ да подѣт тамо, да си нцѣт дълг шт длзжннка; ако мѣ не би

¹⁾ În orig. томбмбзи.

²⁾ Scrisoarea este evident dintre anii 1415—1418, când Mihail era coregent al tatălui său; Iorga, Studii și documente III, p. III. E posibil să fi fost coregent și înainte de 1415.

платиа ѡт вола, а тон да го тагант прѣд прѣгарн, да ако
щѣт имѣти ѡт кждѣ взати, а тѣе мѣ цѣт платит; аще ли
не би имаа длѣжникот ѡт кждѣ платит, а онѣ да си бѣе ѡчи,
цѣо нѣ сѣ е даа добитѣкъ ѡ добра чловѣка. Я никто да не смѣеть
взати зде залог ѡт правѣх люді ѡт Брашовѣни, и нигде се не
заложѣт; ѡти варе кто се би покѣсилѣ да им позабавит, аще и
влас єдин, имат изгинѣт ѡт родѣтелѣ господарства ми и ѡт
господство ми; нѣ котрижде да си ницет тамо длѣг ѡт
длѣжника, по ѡризмѣ господарства ми.

† Іоу Міхѣанль воевода, милостѣж божіеа господинь.

Ioan Mihail, voevod și domn. Dă domnia mea această poruncă
a domniei mele Brașovenilor și Râjnovenilor: orice om din țara
părintelui domniei mele și a domniei mele, care are datorie la
Brașoveni, să se ducă acolo și să-și scoată datoria dela datornic;
și de nu-i va plăti de bună voie, să-l pârască înaintea pârgarilor,
că dacă vor avea de unde să ia, aceștia îi vor plăti. Iar dacă da-
tornicul nu va avea de unde să plătească, să-și bată ochii, că nu
și-a dat avutul la om cinstit. Și nimenea să nu îndrăznească să
ia aci zălog dela oameni drepti dintre Brașoveni, și nicăiri să nu
se zălogească ei; căci oricine ar încerca să-i supere, măcar cât un
fir de păr, va pieri de mâna părintelui domniei mele și a domniei
mele. Ci fiecare să-și scoată acolo datoria dela datornic, după po-
runca domniei mele.

Io Mihail voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

*Pecete rotundă, ca la No. precedent, cu legenda: † ІОУ МИХИЯНЛЬ ВОЕВОДАЯ;
fără adresă; în dosul scrisorii o notă latină: Litera Michaelis wayvodae
sonans ut quilibet bona sua assignet huic a quo inhabere possit. — Arh. No.
217; Mil. No. 5.*

Radul II (Praznaglava).

(1421. 1424—1427).

IV.

† Іоу Радѣулаз воевода и господинь, ѡбѣщават сѣ господарство
ми ѡт сего дне, ѡтколѣ си дадохѣ Брашовѣни добитѣкъ, ѡко
да ест мир посрѣд нами и да ест єдна землѣ сѣ землѣ господ-
ства ми, да живѣт мирно и єдинодѣшно вес Брашев и взсѣ

землѣ Брѣсѣнскаа, и шекѣшават сѣ господство ми, яко враж-
машѣ тѣх да ест вражмашѣ господствѣ ми, а вражмаш гос-
подства ми да ест вражмашѣ Брашовѣншм и всен земли Брѣ-
сѣнскон; и да ми сѣ сѣ всѣх правдѣ, и господство ми да им
сѣм сѣ правдѣ, да сѣ всѣх слободѣ и да сѣ не боѣт ни шт
единѣх злобѣ, ни пакѣн, ни хѣса, ни изем, ни залог, ниже да
им сѣ испакостит нишо шт земли господства ми, нѣ да сѣ
едина землѣ сѣ земля господства ми; и да кѣпчѣшт людѣ гос-
подства ми всѣх земли вашн, и да оставѣните всѣкѣх кѣпѣм да
доходит всѣх земли господства ми, и хлѣбѣ и желѣзо или бѣдѣ
что да ходѣт слободно, и да живѣмо мирно и единодѣшно, сѣ
правдѣм и истиншм. И дават господство ми вѣрѣ и дѣшѣх
господства ми и вѣра и дѣша всѣх болѣрѣх господства ми: вѣра
жѣпан Радоула, вѣра жѣпан Елзкана, вѣра жѣпан [На]на, вѣра
жѣпан Стана, вѣра жѣпан Елзѣана, вѣра жѣпан Нега, вѣра жѣпан
Драгича, вѣра Михаила протевистирѣ, вѣра Радоула Сахакова,
вѣра Гѣнча Ашнгашѣ. И вѣре кто сѣ еи покѣсна, яко да прѣ-
стѣпит сѣе кѣтви, тѣ таковааго да бѣнет господѣ богѣ, зде
же тѣло м а кѣ бѣдѣщи вѣкѣх дѣшеѣ, и да имат ѣчастѣ сѣ
людѣ и сѣ шрѣем, и да ест прокѣшт шт штца и сина и свѣтаго
дѣша и шт тѣ и шѣ свѣтѣнѣх штецѣ иже всѣх Никѣн, амин. Исписа
сѣ в лѣто шѣцкѣ, ендиктѣиш дѣ, майѣ шѣ денѣ.

† Iw Радоулаз кѣвѣвада, милостѣм божѣем господинѣ.

† И да сѣ сѣдет сираци господства ми прѣд господство ми,
а сираци ваши прѣд вами, и да им нѣет криво.

† И да не дрѣжите злих людѣ посрѣд вас, шю нѣх не любѣт
господство ми, да не прѣбѣваѣт посрѣд вас; ни господство ми
да не дрѣжит зан людѣ.

Io Radul, voevod și domn. Făgăduiește domnia mea din ziua
aceasta, decând și-au dat Brașovenii avutul lor, ca să fie pace
între noi și să fim o singură țară cu țara domniei mele, și să tră-
cască în pace și în bună înțelegere tot Brașovul și toată țara Bârsei,
făgăduiește domnia mea că vrăjmașul lor va fi și vrăjmașul domniei
mele, iar vrăjmașul domniei mele să fie și vrăjmașul Brașovenilor
și al întregii țări a Bârsei; și să-mi fie ei cu toată dreptatea, și

domnia mea să le fiu lor cu dreptate; să fie slobozi și să nu se teamă de nici o răutate, nici de pradă, nici de tâlhărie, nici de o-preală ¹⁾, nici de zălog; și să nu li se facă nici o pagubă din țara domniei mele, ci să fie ei o singură țară cu țara domniei mele; și să umble cu marfă oamenii domniei mele în țara voastră, și să lăsați să vie orice marfă în țara domniei mele: și pâine și fier sau orice, slobod să umble; și să trăim în pace și în bună înțelegere, cu dreptate și cu adevăr. Iar domnia mea să le fiu cu dreptate și să n'am gând rău asupra lor. Și dă domnia mea credința și sufletul domniei mele și credința și sufletul tuturor boerilor domniei mele: credința jupânului Radul, credința jupânului Vâlcă, credința jupânului Nan, credința jupânului Stan, credința jupânului Vâlcsan, credința jupânului Neg, credința jupânului Drăghici, credința lui Mihail protovistiarul, credința lui Radul al lui Sahac, credința lui Oncea Lungaș. Și cine se va încerca să calce aceste jurăminte, pe unul ca acela să-l ucigă domnul dumnezeu, aici cu trupul iar în viața de apoi cu sufletul, și să aibă parte cu Iuda și cu Arie, și să fie blestemat de tatăl și de fiul și de sfântul duh și de cei 318 sfinți părinți dela Nichea, amin. S'a scris în anul 6929 (= 1421), indictionul 14, Mai în 17.

Io Radul voevod, din mila lui dumnezeu domn.

Și să se judece săracii domniei mele înaintea domniei mele, iar săracii voștri înaintea voastră, și să nu li se facă nedreptate.

Și să nu adăpostiți printre voi oameni răi, pe care nu-i iubește domnia mea, ca să nu petreacă în mijlocul vostru; nici domnia mea să nu adăpostească oameni răi ²⁾.

O pecete mare și 4 peceți mici; cea dintâiu, c. 9 $\frac{1}{2}$ cm. în diam., ruptă în două și la mijloc cu totul deteriorată, e pecetea lui Mircea, cu legenda: † S. MIRCHE VOIVODE TRANSALPINI, BA[N]I SEVERINIENSIS], DUCIS DE FUGARUS ET A[MLA]S (cf. Onciul, Titlul lui Mircea cel Bătrân, Conv. Lit. XXXV, p. 1012); celelalte patru sânt boeresti, toate în ceară neagră și fără legendă; pe una, cea mai mare, se cunoaște foarte bine un vultur cu două capete și cu aripelile întinse; pe alta disting litera M, și aceasta ar putea fi a lui Mihail protovistiarul; trei dintre ele sânt de c. 1 cm. în diam. — Pergamentul No. 776; Mil. No. 15.

¹⁾ Confiscare: orig. *нзѣм* exactio, sumptio.

²⁾ Aceste două clause sânt scrise în jurul textului, pe marginele pergamentului, care e foarte înalt în raport cu lățimea.

V.

† Иже въ христа бога благовѣрны и христовлюбивы и самодержавны Іванъ Радоула великыи воевода, милостѣи божіеи и божіем дарованіемъ владѣици мѣ (sic) и господствѣици ми всеи земли оугроравлинскои, благопроизволи господство ми всеимъ благымъ произволеніемъ, чистим и свѣтанмъ срдцемъ, и дарокахъ сзи всечестны и благообразны и прѣпочтанны иже надъ всеи части и даровъ настояи христовѣа господства ми, и испаннхъ прошеніе прѣгаремъ Брашевскимъ, понеже просишъ господство ми, тако да имъ поновим и да имъ стврздемъ законн, цю сѣ имали шт прѣрвдѣтели господства ми за кмѣрки, по всеи хъ трзговихъ по земли господства ми и на пѣти Брашовскомъ дорн до Бранав(в): тако да давайтъ шт ѣ виларъ ипрѣи фертѣи, шт хѣслевн ѣ пер., шт колѣнн ѣи дѣк., шт чехъ ѣ дѣк., а шт нарѣзан виларъ ницо; и хто носитъ шапки фрѣшскіи и бобовъ и желѣзо, ницо; а шт вознаницъ медъ ѣи дѣк., а шт козланицъ вино ѣ, а шт конѣ, кто кѣпит, ѣ дѣк., а шт мажъ восѣк ѣи дѣк., а шт пипер и шт шафран и шт бабакъ и шт вазнѣ камнлевъ и шт агнатинн и шт кожѣ и шт кѣпѣи ниѣ, цю доходятъ шт морѣ, шт р пер. ѣ пер.; бравъ свинн ѣ дѣк., кол ѣ дѣк., крава ѣ дѣк., вѣжн дѣк.; шт еленѣи кожъ дѣк., ако ли бѣдѣт дрѣгѣи кожѣ с неж, ницо; шт мѣхъ сѣреніе ѣ дѣк.; коннк, кои минет много Тѣрчъ, ѣ банн, а пѣшиецъ ѣ бан; и еще кон помниѣйтъ с рнеѣ, шт кола ѣ рнеѣ, а цю бѣдетъ врѣхѣ, ницо да не даст; а на Бранав(а) шт мажъ ѣ перпера, а шт една кола въ Трѣгшоръ ѣ рнеѣ; с Трѣговнище такожде; кон товарен, бѣднъ сѣи лнео, ѣ дѣк.; и на Дѣбовницѣ, въ кола колнко сѣи конѣ, толнкози и дѣкати ѣ шт кола ѣ рнеѣ, а шт конъ товарен ѣ банн, а шт ницъ кѣплѣхъ ницо; и конъ свободен ѣ дѣк. и пѣшиецъ бан. И еще же конъ сн даватъ добнтокъ въ длѣг, да сн ницѣтъ длѣжинка или ѣмци, аще имат, а шт права чловѣка да сѣи варѣйтъ; а ницто же права чловѣка да не бантѣватъ. Еще же кто сѣи цетъ покѣситъ шт болѣрѣи господства ми, вѣланцѣхъ же и малнхъ, бѣднъ да ест кѣпенъ тонзи кѣмеркъ, бѣднъ да ест милостъ дадена комѣ лнео, та приложитъ а не стѣнтъ на цю ест господство ми стврзденн и ѣзаконна на прѣвомъ законѣ, то таковн иматъ прѣити велико

злѡ и шрѣж шт господства мн. И се быст, еги донде кж гос-
подствѣ мн Рѣка Ханжш и Крестѣ шт Ражнов, и се быст вз
Трзговице. Свѣдѣтеле же: жшпан Базкан, и жшпан Панз, и
жшпан Базксан, и Яга бан, и жшпан Радшаз Сахановз, и Миханаз
вистѣарз, и азз лшгшдет Гергина, еже исписахъ вз Трзговици,
мѣсѣца ноекрѣа кѣ денз, в лѣто шсца, индик[та] ѣі.

Eu cel în Hristos dumnezeu credinciosul și de Hristos iubitorul
și de sine stăpânitorul Ioan Radul, mare voevod, cu mila lui
dumnezeu și cu darul dumnezeesc stăpânitor și domnitor peste în-
treagă țara Ungrovlahiei, binevoit-a domnia mea cu a mea bună
voință, cu inimă curată și luminată, și dăruit-am acest de față prea
cinstit și prea frumos și prea prețuit hrisov al domniei mele, care
e mai pe sus de toate cinstele și darurile, și-am împlinit rugămin-
tea pârșarilor din Brașov, care au cerut dela domnia mea să le îno-
esc și să le întăresc așezămintele ce le-au avut dela strămoșii
domniei mele pentru vămi, prin toate târgurile din țara domniei
mele și pe drumul Brașovului până la Brăila: ca să dea dela un
vilar de Ipriu 1 fertun, dela cel de Luvia 1 perperă, dela cel de
Colunia 12 ducați, dela cel din Cehia 6 ducați, iar dela vilarul tăiat
nimica. Și cine aduce șăpci frâncești și bobou și fier, nimica; iar dela
un butoiu de miere 12 ducați, iar dela un butoiu de vin 6, iar dela
un cal, cine cumpără, [să dea] 6 ducați, iar dela o maje de ceară
12 ducați, iar dela piper și dela șofran și dela bumbac și dela ca-
melot și dela pieile de miel și dela piei și dela altă marfă ce vine de
peste mare, dela 100 de perpere 3 perpere; dela un porc 2 ducați, dela
un bou 3 ducați, dela o vacă 3 ducați, dela un berbec 1 ducat; dela
o piele de cerb 1 ducat, iar de vor fi și alte piei cu ea, nimica; dela un
burduf de brânză 1 ducat. Călărețul care trece pela Bran 3 bani, iar
pedestrul 1 ban. Și iarăși, cei ce trec cu pește, dela un car 1 pește, iar
ce va fi pe deasupra, să nu dea nimica. Și la Brăila, dela o maje 1
perperă; iar dela un car în Târgșor 1 pește; în Târgoviște așș-
derea. De calul încărcat, fie cu orice, 3 ducați. Și la Dâmbovița,
câți cai sânt la car, tot atâția ducați și de car 1 pește; de un cal
incărcat 3 bani, iar dela alte mărfuri nimica; un cal slobod 1 ducat,
și pedestrul 1 ban. Și apoi, cine își dă marfa pe datorie, să-și caute
datornicul sau chezașii, dacă are, iar de omul drept să se fe-
rească. Și nimenea să nu bântuească pe oamenii drepti. Și iarăși,

cine se va încerca, dintre boerii domniei mele, mari și mici, fie că va fi cumpărată acea vamă, fie că va fi dată cuiva de pomană, să pue pe deasupra și să nu rămână pe lângă cele ce le-a întărit și legiuit domnia mea în așezământul de mai nainte ¹⁾, unul ca acela va păși mare rău și urgie dela domnia mea. Și aceasta s'a făcut când au venit la domnia mea Revel Hanăș ²⁾ și Cârstea din Râjnov, și aceasta a fost la Târgoviște. Iar martori [au fost]: jupân Vâlcan și jupân Nan și jupân Vâlcsan ³⁾ și Aga ban și jupân Radul al lui Sahad și Mihail vistierul; iar eu logafătul Ghergh'na am scris, în Târgoviște, luna lui Noemvrie în 21, anul 6930 (= 1421), indictionul 15. ⁴⁾

*Monogram; pecete ovală (c. 3 + 2 1/2 cm.), atârnată, cu legendă latină în litere gotice: * IOAN * RAN * VOE * VONA; cele două capete, cu coroane în trei colțuri, sânt foarte urît desemnate. — Pergamentul No. 771; Mil. No. 16.*

VI.

† Іванъ Радоуѣхъ воевода и господинъ всенъ земли Сѣрбовлахѣинскон, пишетъ господство ми приателемъ господства ми, прѣгаремъ ут Брашов: тѣзи зацю мѣ сте просиле за вамѣ ут Длзгополе, да не бѣдетъ, а господство ми е оставилъ, помнѣтъ да не бѣдетъ; Счинило е господство ми, да бѣдетъ по законѣ, како естъ билъ с дни Мирче воеводе. И тѣзи цѣж дрѣжатъ, толко вне да дрѣжитѣ. Сиракомъ господства ми криво да им не бѣдетъ, занъ естъ мило ут васъ господствѣ ми. И богъ ви вѣселитъ.

Ioan Radul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea prietinelor domniei mele, pârgarilor din Brașov: iată, fiindcă m'ați rugat pentru vama dela Câmpulung, ca să nu mai fie,

¹⁾ Orig. на прѣвомъ законѣ.

²⁾ Iohannes Reuwel.

³⁾ Mil. greșit Вѣлкан.

⁴⁾ În data aceasta este o greșală: anului 6930, socotind data după era bizantină, care în Țara Românească e consecvent întrebuințată, îi corespunde anul dela Hristos 1421 și indictionul 14; indictionul 15 corespunde anului 1422. Cred că greșala e în indiction, ca și la No. XLVIII. Greșeli de felul acesteia se găsesc destul de des în documentele muntenești; ele sânt puțin explicabile, deoarece, cum se știe, în orientul ortodox indictionul era bine cunoscut și unele acte, d. p. ale patriarhilor, se datau chiar numai cu el.

domnia mea am lăsat ca mai mult să nu fie. Am făcut domnia mea ca să fie după așezământul ce a fost în zilele lui Mircea voevod. Și de aceasta mă voi ținea, numai și voi să vă țineți. Sărăcilor domniei mele nedreptate să nu li se facă, pentrucă [și] domniei mele mi-e milă de voi. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală (3+2¹/₂, cm.), neacoperită cu hârtie, cu legenda: ✱ ІСЯН РЯДЪА . БОІЕЦА . И ГОСП[О]ДАІ: ea nu începe dela capetele celor două figuri, ca de obicei, ci dela unul din vârfulurile axei mari a ovalului; adresa: † прѣгарем ѡт Брашовъ: pârgarilor din Brașov. — Ark. No. 227; Mil. No. 17.

c. 1424—1427 (a doua domnie a lui Radul).

VII.

† Іванъ Радоуль, великыи воевода и самодержавни господинь взсен земли оугровлахынскон, дават господство ми сїе врнзмо господства ми прѣгарем Брашевским и Ражнокцем и взсен земли Брѣскнскон, яко цю нмъ ест сътворио господство ми хрисовѣа, и закони цю сѣ имале ѡт прѣродїтели господства ми, такожде да нмъ сѣ ѣзيمات и при господствѣ ми. Тѣмъ радї, царю Ілѣѣандре, вѣре кто ти ест вѣмеш рѣ Рскерѣ, да мѣ запрѣтиш да ѣзيمات вѣмѣ цю ест закон, а инако да не смѣтѣ ѣчинит. И кон либо цѣт битѣ вѣмеш под Джебвицѣ, и тои та[ко]ждере да нмъ ѣзيمات. Понеже кто сѣ би покѣсил, да нмъ взмет прѣѣз закон, имат прїѣти велико зло и ѡргїѣ ѡт господства ми. Я ино нѣст, по врнзмѣ господства ми.

Ioan Radul, mare voevod și domn de sine stăpânitor a toată țara Ungrovlahiei. Dă domnia mea această poruncă a domniei mele pârgarilor din Brașov și Râjnovenilor și întregii țări a Bârsei, că după hrisovul ce le-a făcut domnia mea și după așezămintele ce le-au avut dela strămoșii domniei mele, tot așa să li se ia [vama] și în vremea doḡniei mele. Deaceea, țare Alexandre, oricine ți-ar fi vameș în Rucăr, poruncește-i să ia vamă precum e obiceiul, iar altfel să nu îndrăznească a face. Și cine va fi vameș sub Dâmbovița, și acela tot așa să le ia. Căci cine se va încerca să le ia mai mult decât e

obiceiul ¹⁾, acela va avea să primească mare rău și urgie dela domnia mea. Iar altfel nu este, după porunca domniei mele.

*Monogram; pecete ovală (c. 3 + 2 1/2 cm.), neacoperită cu hârtie, pe jumătate stricată; din legendă se vede * IOAN * RA; fără adresă. — Arh. No. 299; Mil. No. 2.*

1424—1427. — Asupra documentului acestuia, pe care Miletić l-a pus greșit între anii 1375—1380, atribuindu-l lui Radul, tatăl lui Mircea, v. Onciul, Originele principatelor române, București 1899, p. 201—202, și Convorb. Liter., an. XXXVII, p. 23. Cât privește pe «țarul Alexandru», explicarea cea mai bună e tot cea dată de Jireček, Archiv f. slav. Phil., vol. XIX, p. 609. — Scrisoarea este evident dela acelaș Radul, dela care avem și Arh. No. 227. deși aceasta pare ceva mai nouă. Monogramele sânt în genul vechilor monograme ale lui Mircea, iar hârtia e la fel cu cele două scrisori ale lui Mihail.

Dan II.

(1420—1424. 1427—1431).

VIII.

† Язъ иже въ христа кога благовѣрныи и благочестивыи и христѡлюбивыи Іу Дан, великыи воевода и господинь, милостѣж божіеж и божіем дарованіемъ владаѣишъ ми и господствѣишъ ми въсенъ земли ѡггровлачїнскон, благопроизволи господство ми своимъ благымъ произволеніемъ, свѣтлымъ и чистымъ срзцемъ, и даровахъ благоуверзніи иже надъ всѣми чести и даровъ настожи сынъ хрисовѣа господства ми, и исплзнихъ прошеніе прѣгаремъ Брашовскымъ, понеже проснхъ господство ми, тако да поновимъ и да ѡтвердимъ законн, цю сж имали въ прѣродителн господства ми за кѡмеркъ, по трзговоу въ земли господства ми и на пжти Брашовскымъ дорн до Бранла: тако да даваѣтъ въ а виларъ ипри фертѡнъ, въ хѡсолови пер., въ колѡннѣ ѣі дѡк., въ чехъ ѡ дѡк., а въ рѣзанъ виларъ ницо; и хто носитъ шапкы фрѣшскыя, ницо; въ вознаницѣ медъ ѣі дѡк., въ вино вознаницѣ ѡ дѡк., въ конѣ, конъ кѡпитъ, ѡ дѡк., въ мажѣ восжкѣ ѣі дѡк., въ пиперъ, въ шофранъ, въ бабакъ, въ влзнѣ камилевѣ, въ агнѣтинн, въ кожїе и въ кѡпїѣ нннѣ, цю дохѡдетъ въ морѣ, въ рѣ пер. ѣ перпер; бравъ свиннѣ ѣ дѡк., волъ ѣ дѡк., крава ѣ дѡк., въ овна дѡк., въ еленїѣ кожѣ дѡк.; ако вѣдѣѣтъ ннїѣ кожн с нежъ, да не дастъ ницо; въ мѣхъ срренїе дѡк.; коникъ кон

¹⁾ În orig. «peste lege, прѣзъ законъ».

минет мимо Търчъ ꙗ бани, пѣшец бан; и еше кон поминѣжт с рнеж, ѡт кола ѿ рнеа, а врѣхъ шо цѣт бѣт, да не даст ницо; а на Брани(а) мажа ѿ пер., а на кола ѡ Трѣгшорѣ ѿ рнеа, ѡ Трѣговниц(и) такождере; кон товарен, бѣдѣ сѣ цим лико, ꙗ дѣк.; и на Дѣбовицѣ, ѡ кола колико коне, толико и дѣк. и ѿ рнеа, а ѡт кон товарен ꙗ бани, а ѡт ницѣ кѣпен ницо; и кѣн слободен ѿ дѣк. и пѣшец бан. И еше же кон си дават добитѣк ѡ дѣлг, да си ницѣт дѣлжника или емци, аше имаг, а ѡт права чловѣка да сѣ барѣважт, а ницѣт права чловѣка да не бантѣет. Еше же кто сѣ цѣт покѣсит ѡт волѣрѣз господства ми, велицѣхъ же и малихъ, бѣдѣ да ест кѣпен тонзи кѣмеркѣ, бѣдѣ да ест комѣ лико милостѣ дадена, та приложит та не стонт на цѣм сѣм ѡтверѣдѣна и ѡзаконѣна на правѣм законѣ, то таковыи имат прѣжти велико зло и ѡргѣж ѡт господства ми. И свѣдѣтеле: жѣпан Ялѣла дворник, жѣпан Борча, жѣпан Бонко, жѣпан Чѣга, жѣпан Ѣтмеш, жѣпан Бага, жѣпан Грѣдоманѣ, Нанота спатарѣ, Милецѣ вистѣлѣрѣ. Кѣнико лѣгѣдет писѣхъ вѣ Трѣговниц(и), в лѣто ꙗсѣла, ендикѣта ѿ, ѡк. кѣг.

† Іѡ Дань вѣсѣвѣда, милостѣжъ божѣемъ господинѣ.

Eu cel în Hristos dumnezeu credinciosul și cuviosul și de Hristos iubitorul Io Dan, mare voevod și domn, din mila lui dumnezeu și cu harul dumnezeesc stăpânind și domnind peste toată țara Ungrovlahiei, binevoit-a domnia mea din a mea bună voință, din luminată și curată inimă, și dăruit-am acest de față și prea frumos și mai pe sus de toate cinstele și darurile hrisov al domniei mele, și am împlinit rugămintea pârgarilor din Brașov, fiindcă au cerut dela domnia mea să le înoesc și să le întăresc așezămintele, ce au avut dela străbunii domniei mele pentru vamă, prin târgurile din țara domniei mele și pe drumul Brașovului până la Brăila: ca să dea dela un vilar de Ipriu 1 fertun, dela cel de Luvia 1 perperă, dela cel de Colonia 12 ducați, dela cel din Cehia 6 ducați, iar dela vilarul tăiat nimica. Și cine aduce șăpci frânțești, nimica. Dela un butoiu de miere 12 ducați, dela un butoiu de vin 6 ducați; dela un cal, cine cumpără, [să dea] 6 ducați; dela o maje de ceară 12 ducați. Dela piper, dela șofran, dela bumbac, dela camelot, dela pieile de miel, dela piei și dela altă marfă ce vine de peste mare, dela 100 de perpere 3 perpere. Dela un porc 2 ducați, dela un bou

3 ducați, dela o vacă 3 ducați; dela un berbec 1 ducat; dela o piele de cerb 1 ducat, iar dacă vor fi și alte piei la un loc cu ea, să nu dea nimica; dela un burdof de brânză 1 ducat. Călărețul care trece pe la Bran 3 bani, iar pedestrul 1 ban; și cine trece cu pește, dela un car 1 pește, iar ce va fi pe deasupra, să nu dea nimica. Iar la Brăila de maje 1 perperă, iar de car în Târgșor 1 pește; în Târgoviște așisderea; calul încărcat, cu orice, 3 ducați. Și la Dâmbovița dela 1 car, câți cai, atâția ducați și 1 pește, iar dela un cal încărcat 3 bani, iar dela alte mărfuri nimica; un cal slobod 1 ducat, iar pedestrul 1 ban. Și cine își dă avutul pe datorie, să-și scoată datoria dela datornic sau dela chezași, dacă are, iar de omul drept să se ferească, și nimenea să nu bantuească pe oamenii cei drepți. Și cine se va încerca dintre boerii domniei mele, mari și mici, fie că va fi cumpărată acea vamă, fie că va fi cuiva dată de pomană, și o va mări și nu se va ținea de cele ce am întărit și legiuit prin acest drept așezământ, unul ca acela va avea să primească mare rău și urgie dela domnia mea. Și martori [sânt]: jupân Albul vornicul, jupân Borcea, jupân Voico, jupân Cega, jupân Utmeș, jupân Baia, jupân Gârdoman, Nanotă spătarul, Mileș vistiariul. Eu Coico logofătul am scris în Târgoviște, în anul 6931 (= 1422), indictionul 1, Octomvrie 23. ¹⁾

Io Dan voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

Muzeul național din Budapesta, pergamentul No. 71 (din achizițiile anului 1896). Publicat de Miletić, Sbornik, vol. XVI—XVII, p. 500, cu facsimile în mărime naturală. Despre pecetea d-l Miletić ne spune că e atârnată, că are în total un diametru de 5 cm. și nu se deosebește de celelalte pecetei ale lui Dan II, pe care d-sa le cunoaște din documentele dela Brașov; legenda n'a putut-o ceta nici după original, nici după fotografie. Este probabil pecetea cea mică ovală, cu legendă cirilică.

IX.

† Іу Дан воєвода и господињь всен земли Бггровлахѣнскои, дават господство ми сѣе врнзмо господства ми Брашовѣном, цюто кспчюатъ въ земли господства ми, яко да нмъ ест закон, цюто нмъ ест был и въ дни Мирчѣ воєводѣ, тако да нмъ ест и нннѣ: вама њ Джебвици шт една кола една рнба; и шт хам дѣкато; и шт

¹⁾ Și aci este o greșală în dată: pentru anul 1422 indictionul e 15; indict. 1 corespunde anului 1423. Cf. nota 4 dela No. V.

тарз ꙗ бани ; и шт ꙗѣшца єдин бан. ꙗ вїе, вамеше шт Дѣбовицѣ ¹⁾, шт дрѣгѣ кѣпла да сѣ варѣвате, да им вамѣ не смѣте вззати, ни шт постава и шт желѣзо, ни шт вѣжа, ни шт лена, ни шт конопѣ, ни шт платно, ни шт корды, ниже ни шт коѣ кѣпла ; тѣкмо шт свини и шт швец и шт кони, цѣото штносѣт на продажез, ш томѣн вама да вї єст, а шт ниѣ кѣпла да сѣ варѣвате. ꙗ вїе, вамеше шт Рѣкел, имате вамѣ шт мажѣ шт рнеѣ крапїѣ, или голѣма или мала, ѣ рне и ѣ перпирѣ ; [шт] морѣнїѣ мажа ѣ перпир и ѣ ремѣжа ; и шт постава вилар шт ипри ѣ фертѣн ; и шт хрѣсѣлѣви ѣ пер. ; и шт колѣни єи дѣк. ; и шт чех. ѣ дѣк. ; и шт мажѣ восѣк єи дѣк. ; и шт вознаницѣ вино ѣ дѣкаты ; и шт конѣ, или да сѣ продадет или да кѣпит, бѣдї ковила или кон, єи дѣкат ; и шт говѣда ꙗ дѣк[а]ты ; и шт швна ѣ дѣкато ; шт єдно свинѣ є дѣк[а]ты ; мѣху сиренїе ѣ дѣкато ; и шт гѣбер єдно дѣкато ; и печїѣ дївїѣ ѣ дѣкато ; и ѣ тар ꙗ дѣк. ; єдин кон празден ꙗ бани, и ꙗѣшец ѣ банѣ ; и шт гадинѣ, или вѣкерица, или жѣер, или лисица, или котка, или залицѣ, шт ѣ дѣкати єдно дѣкато ; и шт кѣпла, цѣо єст шт морѣ, или пипер, или шофран, или бѣбак, шт ѣ — ѣ дѣкато ; а шт бобо и шт желѣза и шт лѣкови и шт корды и шт вѣжа и шт платно и шт лена и шт конопѣ вама да имѣ сѣ не вззмет. Тѣшт радї вїе вамеше, цѣо видите зѣ писано, на том да стонте ; ако ли прѣстѣпните шризмѣ господства ми, то тако имате прїѣти велико зло и шргїѣ господства ми, ѣко невѣрници господства ми, и помного шбрас господства ми не цїете видѣт. Инако да не смѣте ѣчинит, по шризмѣ господства ми.

Io Dan, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Dă domnia mea această poruncă a domniei mele Brașovenilor, care umblă cu negoațe în țara domniei mele, ca să aibă ei așezământul ce l-au avut și în zilele lui Mircea voevod, așa să le fie și acum. Vama la Dâmbovița: dela un car 1 pește; dela un ham 1 ducat; dela o povară ²⁾ 3 bani; dela pedestru 1 ban. Iar voi, vameșilor dela Dâmbovița, de altă marfă să vă feriți, și să nu îndrăzniți a le lua vamă nici dela postav, nici dela fier, nici dela funii, nici dela in,

¹⁾ Orig. Дѣбовицѣ.

²⁾ Orig. тарѣ: ung. tár (din *tovar) = povară; cf. Jireček, Arch. XIX, p. 611. Cuvîntul *tar* se găsește și în codicele voronețean, trad. pe grec. φοριον onus.

nici dela cânepă, nici dela pânză, nici dela săbii, nici dela alte mărfuri; numai dela porci și dela oi și dela caii ce-i duc spre vânzare, pentru acestea vamă să luați, dar de altă marfă să vă feriți. Iar voi, vameșilor din Rucăr, să luați vamă: dela maja de pește de crap, fie mare, fie mic, 7 pești și 2 perpere; dela maja de morun 9 perpere și 2 curele; și dela o bucată de vilar de Ipriu 1 fertun, de Luvia 1 perperă, de Colonia 12 ducați, de Cehia 6 ducați; iar dela maja de ceară 12 ducați; dela un butoiu de vin 6 ducați; dela un cal, fie că se va vinde, fie că se va cumpăra, fie iapă, fie cal, 12 ducați; dela o vită 3 ducați; dela un berbece 1 ducat; dela un porc 2 ducați; dela un burdof de brânză 1 ducat; dela o cergă 1 ducat; dela o piele de fiară ¹⁾ 1 ducat; dela o povară 3 ducați; un cal slobod 3 bani, iar pedestrul 1 ban; și dela jivine, fie veveriță, fie jder, fie vulpe, fie pisică sălbatică, fie iepure, dela 30 de ducați 1 ducat; și dela marfa ce vine de peste mare, fie piper, fie șofran, fie bumbac, dela treizeci un ducat; iar dela bobou și dela fier și dela arcuri și dela săbii și dela funii și dela pânză și dela in și dela cânepă vamă să nu li se ia. Deci, voi vameșilor, ceea ce veți vedea scris aci, de aceea să vă țineți, căci dacă veți călca porunca domniei mele, atunci mare rău și urgie veți avea a primi dela domnia mea, ca niște necredincioși ai domniei mele, și mai mult fața domniei mele n'o să vedeți. Altfel să nu îndrăzniți a face, după porunca domniei mele.

*Monogram; pecete ovală, acoperită cu bumbac, ca mărime identică cu cea dela No. 5 (XII); după urmele câtorva litere, legenda este: * ІГО ДІЯНЬ ВОЕВОДА; fără adresă.—Arh. No. 9; Mil. No. 26.*

1422. — Porunca e dată, evident, în urma privilegiului din 23 Oct. 1422, probabil în aceeași lună, ca și cea care urmează.

X.

† Іу Дан воевода и господинъ всен земли Сггровлахѣнскон, пишеть господство ми вамешом въ Прахова и такози ви врн-сѣтъ господство ми: тѣзи цю ест был закон поставленъ въ Мирчѣ воеводѣ, тѣзи закон дават и господство ми Брашовѣнком и конто ходят на кѣпла, яко да им вамѣ взиматѣ како и на Рѣкел: въ мажѣ крапина, или голѣма рѣка или мала, ѣ пер. и

¹⁾ Se 'nțelege de cerb; cf. печата дѣлѣи din acest doc. cu печата еленѣи din altele.

Ѣ рнѣз; морѣнѣа мажа ѡ перпир и Ѣ ремжа; и ѡт постава ви-
ларѣз ипри ѡ фертѣн; и ѡт хрѣсѣлѣви ѡ пер.; и ѡт колѣни Ѣ дѣ-
кати; и чех. Ѣ дѣкат; и мажа косѣк Ѣ дѣк.; и ѡт говѣда ѣ
дѣкаты; и ѡт ѡвна ѡ дѣкато; и ѡт свнна Ѣ дѣкатѣ; мѣх
сиренѣа ѡ дѣкато; и ѡт гѣберѣз ѡ дѣкато; и печѣа дивѣа ѡ дѣкато;
и тар ѣ дѣкати; и кон празден ѣ бани; пѣшец ѡ бан; и гаднны:
лнщѣѣ, ждерѣз, вѣкерицѣк, рисовн, коткы ѡт ѡ — ѡ; и ѡт кѣпла,
ѡо ест ѡт морѣк, или пипер, или шофран, или бѣбак, ѡт ѡ — ѡ; а ѡт
ѡбѡв и ѡт платно и ѡт вѣжа и ѡт лѣна и ѡт конопѣк и ѡт
желѣзо и ѡт корди и ѡт лѣкови вама да имѣ сѡ не вѣзмет.
Тѡтѡ радѣ, вѣе вамѣше, ѡо видите зде писано, на том да сто-
ите, а помного вамѣ да имѣ не смѣкте вѣзати, понеже кон сѡ
ѡи покѣсна да вѣзмет вамѣ повыше, то таковы имат прѣати
кѣанко зло и ѡргѣа господства ми, ѡко невѣрник господства ми.
Инако не ѡет быти. И вѣре на коѣм трѣзѣ продадет сѡ постав,
тѣка да си вамѣ платитѣ, а докле не продадет, вамѣ да не да-
дет, по ѡризѣмѣ господства ми.

Io Dan, voevod si domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie dom-
nia mea vameșilor din Prahova și astfel vă poruncește dom-
nia mea: iată așezământul ce a fost pus de Mircea voevod, acelaș
așezământ îl dă și domnia mea Brașovenilor și celor ce umblă cu
negoaște, ca să le luați vamă ca și la Rucăr: de maja de crap, fie
pește mare, fie mic, 2 perpere și 7 pești; de maja de morun 9
perpere și două curele; iar dela o bucată de vilar de Ipriu 1
fertun; dela una de Luvia 1 perperă; dela una de Colonia
12 ducați; dela una de Cehia 6 ducați. Maja de ceară 12 ducați;
dela o vită 3 ducați; dela un berbece 1 ducat; dela un porc 2
ducați; un burduf de brânză 1 ducat; dela o cergă 1 ducat; dela
o piele de fiară 1 ducat; dela o povară 3 ducați. Un cal slobod
3 bani; pedestrul 1 ban. Iar jivinele: vulpea, jderul, veverița, rî-
sul, pisica sălbatică, dela treizeci unul. Dela marfa ce vine de
peste mare, fie piper, fie șofran, fie bumbac, dela treizeci unul. Iar
dela bobou și dela pânză și dela funii și dela in și dela cânepă și
dela fier și dela săbii și dela arcuri să nu li se ia vamă. Deci, voi
vameșilor, ceea ce veți vedea scris aci, de aceea să vă țineți, și să
nu îndrăzniți a le lua vamă mai multă, căci cine s'ar încerca să ia
vamă mai multă, acela va primi mare rău și urgie dela domnia
mea, ca un necredincios al domniei mele. Altfel nu va fi. Și în

orice târg s'ar vinde postavul, acolo să-și plătească vama; iar până ce nu vor vinde, să nu dea vamă, după porunca domniei mele.

Monogram; pecete ovală, acoperită cu bumbac, identică cu cea dela No. 5; se cunosc numai urmele câtorva litere; fără adresă.—Arh. No. 7; Mil. No. 24.

1422.

XI.

† Язъ нже въ христа бога благовѣрны и благочестивы и христулюбны Іу Данъ ковода и господинь, милостѣа божѣа и божѣмъ дароканѣмъ владаашъ ми и господствашъ ми всен земли Уггровахѣтскон и запалинским и Ямлашъ и Фаграшъ хѣрецъ, благопроизволн господство ми своимъ благымъ произволенѣмъ и чистымъ си свѣтлымъ срѣдцемъ господства ми, и даровахъ си всесечедны (sic) и благообразны настоящи хрисовѣа господства ми Брашовѣномъ всѣмъ, понеже дарова господствѣ ми господинь ми краал да ма прѣа въ мѣсто вѣрнаго си слѣгъ, и дарова харатѣа ѡт бановъ, да ест въ земанъ господства ми какото ест и въ земанъ неговѣ, тако да сѣ хараксѣват и въ земанъ господства ми. Тѣмъ радѣ ѡт пѣтѣ Брашовъ, ѡт Рѣкелъ дори до Бранлова, да дав[а]жтъ кѣпци вамъ: ѡт единъ виларь ипри лѣ бановъ, а ѡт хрѣсѣавнъ кѣ банови, ѡт колѣни сѣ бановъ, а ѡт чехъ ѣ бановъ, а ѡт вигъ начата ницю; и ѡт шапки ѡт постава и калци кроени ницю; и вознаница меда кѣ бановъ, вознаница вина і бановъ, и вознаница медовина і бановъ; и кон, еги кѣпитъ чловѣкъ, ѣ бановъ; мажа росѣк сѣ бановъ; ѡт пиперъ и ѡт крокосъ и ѡт бѣбакъ, ѡт влѣжъ камилевъ и ѡт агнатинъ и ѡт коже и ѡт кѣпѣа, цю дохѡдитъ ѡт морѣ, да сокотитъ ѡ рѣ бановъ і бани; и леженникъ ѣ бана, а гѣнѣ а бан; и крезна, цю доносатъ въ земла господства ми, ницю; ѡт кобова, ѡт желѣзо, ѡт лжкови, и ѡт корди, и ѡт вѣжа, ѡт хаморѣ, ѡт платно, ѡт лена, ѡт конопи ницю; и бравъ свини і бани, и волъ сѣ бани, и крава дѣ бани, ѡт ѡрна а бан, ѡт кожѣ еленѣа а бан; аци ли бѣдѣтъ дрѡгѣа кожа с неа, да не дадетъ ницю; ѡт мѣхъ сиренѣа ѣ банѣ; коникъ, еги минетъ на градѣ Тѣрчъ, ѣ банѣ, а пѣшецъ а банъ; и вѣверица или лисница или злѣчна или ждѣр или рне ѡт лѣ—д; а на Бранлов(о) мажа рнеа лѣ бановъ; а на кола ѡ Трѣжшоръ а рнеа, и ѡ Трѣговице такожде; конь потоваренъ, бѣдѣ сѣ цимъ, дѣ бани; и на Джебвици, коланко кони ѡ кола, толанко бановъ и ѡт една

кола а рѣба, и шт конѣ товарена сзе рѣбѣ ѿ бани, а шт иныхъ кѣплькѣ ницо; конь слободен а банѣ и пѣшецъ а банѣ. И еше же Брашовѣннинѣ, кои възсхоцѣт да идѣт на бродъ Дѣнаѣвѣ, да прѣидѣт сзе кѣпль, да дастъ вамѣ тѣжко на Рѣкел и на бродъ, а ни гдѣ въ землѣ господства ми. И еше же кои си даватъ довтокѣ на длѣгѣ, да си ницѣтъ длѣжникѣ или ѣмца, аще имѣт, а шт права чловѣка да сѣ варѣват, и никто права чловѣка да не бантѣват. И кто сѣ цѣтъ покѣситъ шт болѣрѣзъ господства ми, велицѣхъ же и малыхъ, бѣди да ѣстъ кѣпенѣ тонзи кѣмеркѣ, бѣдѣ да ѣстъ комѣ либо милостъ дадена, да приложит, а не стѣитъ на цѣомъ сѣмъ ѣтвердѣилѣ и ѣзаконѣ на прѣвѣмъ законѣ, то такокѣ имѣтъ прѣѣти велико зло и шрѣѣа шт господства ми, тако прѣѣтѣпникъ и прѣѣслѣшникъ и посрамѣтелъ и невѣрникъ сѣмъ хрисовѣлѣ господства ми. Инако не цѣтъ быт, по шрѣѣмъ господства ми. И сѣ поновѣхъ и потѣрѣдѣхъ въ врѣмѣа егда ми даде господѣнѣ ми краѣ харѣѣѣа шт банѣв, да сѣ чинѣтъ въ землѣ господства ми, ноѣврѣа ѿ.

И сѣ свѣдѣтелѣе: жѣпанъ Борчѣ дворникъ, жѣпанъ Ялѣѣа, жѣпанъ Бонко, жѣпанъ Радоуѣзъ Саѣаковъ, луѓѣѣѣтъ Конка, Миѣанѣзъ прѣтовѣстѣнарѣ, жѣпанъ ѣтѣмѣшъ, жѣпанъ Доѣрѣѣта, Манѣѣ столникъ, Панѣзъ паѣарникъ, Драгомиръ комѣс. Исписѣ сѣ въ Трѣзѣговици. 1)

Eu cel în Hristos dumnezeu credinciosul și cuviosul și de Hristos iubitorul Io Dan, voevod și domn, din mila lui dumnezeu și cu darul dumnezeesc stăpânitor și domnitor a toată țara Ungrovlahiei și a [părților] de peste munți și herțeg de Amlaș și Făgăraș, binevoit-a domnia mea, cu a mea bunăvoință și cu inima curată și luminată a domniei mele, și am dăruit acest de față prea cinstit și prea frumos hrisov al domniei mele tuturor Brașovenilor. Căci s'a îndurat domnul meu căruia asupra domniei mele și m'a primit drept slugă credincioasă a sa și mi-a dăruit haraghie de bani 2), ca să fie [și] în țara domniei mele, precum este în țara

1) Martorii sânt scriși pe marginele hrisovului.

2) Orig. харѣѣѣа шт канѣвѣ = monetărie; cf. moneda din 1573 a lui Ioan Vodă cel Cumplit, a căreilegendă de pe Rev. «ЯКЧЕ. ГХЕРЕГЕ МОЛДОВЕИ» «accēa (aspru) din hereghia Moldovei» a fost atât de greșit interpretată până acum. Hasdeu, Etymologicum Magnum III, col. 2442. Cuvîntul vine dela grec. χαράγη = χαράγμα, sc. τοῦ νομίσματος; cf. mai jos vb. да сѣ харѣѣѣват, dela grec. χαράσσω.

lui; tot așa să se bată și în țara domniei niele. Deaceea pe drumul Brașovului, dela Rucăr și până la Brăila, să dea neguțătorii vamă: dela un vilar de Ipriu 36 bani, iar dela cel de Luvia 24 bani, dela cel de Colonia 16 bani, dela cel din Cehia 8 bani; iar dela un vig ¹⁾ început nimica. Și dela șăpcile de postav și dela călțunii croiți nimica; dela butoiul de miere 20 bani, dela butoiul de vin 10 bani, dela butoiul de mied 10 bani; dela un cal, când îl cum-pără omul, 8 bani; dela maja de ceară 16 bani; dela piper și dela șofran și dela bumbac, dela camelot și dela pielea de miel și dela piei și dela mărfurile ce vin de peste mare, să se socotească dela 100 bani 3 bani; dela o cergă ²⁾ 2 bani, dela o zeghe ³⁾ 1 ban; iar dela blănille ce le aduc în țara domniei mele nimica; dela bobou, dela fier, dela arcuri și dela săbii și dela funii, dela hamuri, dela pânză, dela in, dela cânepă niinica; dela un porc 3 bani, dela un bou 6 bani, dela o vacă 4 bani, dela un berbec 1 ban, dela o piele de cerb 1 ban; iar de se vor afla și alte piei împreună cu ea, să nu dea nimica; dela un burduf de brânză 2 bani; călărețul când trece la cetatea Branului 2 bani, iar pedestrul 1 ban; dela veverițe sau vulpi sau iepuri sau jderi sau riși, din treizeci unul. Iar la Brăila maja de pește 36 bani; iar de car în Târgșor 1 pește și în Târgoviște așîderea; un cal încărcat, fie cu orice, 4 bani. Și la Dâmbovița, câți cai la car, atâția bani, și dela un car 1 pește; dela un cal încărcat cu pește 3 bani, iar dela alte mărfuri nimica; un cal slobod 1 ban și pedestrul 1 ban. Și iarăși, Brașoveanul care va vrea să meargă la vadul Dunării, ca să treacă cu marfă, să dea vamă numai la Rucăr și la vad, iar [într'alt loc] nicăiri în țara domniei mele. Și iarăși, cine își dă marfa pe datorie, să-și caute datornicul sau chezașul, dacă are, iar de oameni drepti să nu se atingă, și nimenea să nu bântuească pe oamenii drepti.

Pentru Moldova e atestat și cuvântul *херегарь* = cusor monetarum; Uljanickij, *Materialy dlja istorii vzaimnychъ otnošenij Rossii, Pol'si, Moldavii, Valachii i Turcii*, Moskva 1887, p. 75 (1449); cf. *ibid.* *херега*.

¹⁾ Orig. *виг*: ung. *vég*, bucată de postav; la Mil. greș. *внл*. Cf. «un vig de atlas» într'un doc. moldovenesc dela 1618—1619, la Iorga, *Studii și documente V*, p. 12; «un vig de adămască», *ibid.*, p. 13. Cuvântul se întâlnește și în alte locuri, d. p. în doc. moldovenești din arh. Brașovului: *а ськна сь вигомъ да продают* la 1449, Aug. 3 (No. 775), ș. a.

²⁾ Orig. *лежник*, mai jos *лежник*; cf. Miletic, *Novi gramoti*, p. 148.

³⁾ Orig. *гшик*; v. nota dela No. XII.

Și cine se va încerca, dintre boerii domniei mele, mari și mici, fie că va fi cumpărată acea vamă, fie că va fi dată cuiva de pomană, s'o mărească și să nu se țină de cele ce am întărit și legiuit prin așezământul de mai nainte ¹⁾, unul ca acela are să primească mare rău și urgie dela domnia mea, ca un călcător și neascultător și batjocoritor și necredincios acestui hrisov al domniei mele. Altfel nu va fi, după porunca domniei mele. Și acestea le-am înțit și întărit pe vremea când mi-a dat domnul meu craiul haraghia de bani, ca să se facă în țara domniei mele. Noemvrie în 10.

Și iată martorii: jupân Borcea vornicul, jupân Albul, jupân Voico, jupân Radul al lui Sahac, logofătul Coica, Mihail protovistiarul, jupân Utmeș, jupân Dobrota, Manea stolnicul, Nan paharnicul, Dragomir comisul. S'a scris în Târgoviște.

*Monogram; pecetea cea mare, c. 9 cm. în diam. (vulturul cu ciocul întors spre stânga și cu crucea în cioc); din legenda latină, cu niște litere foarte încurcate și acoperite de praf gros, am cetit la început DANUS VAIVODA TRANSALPINUS și la sfârșit OMLAS; întru cât Dan II nu mai stăpânea Severinul (cf. Onciul, Conv. Liter. XXXVII, p. 227) titlul complet din pecete pare a fi * DANUS VAIVODA TRANSALPINUS [NEC NON DUX DE FUGARUS ET DE] OMLAS. — Pergamentul No. 780.*

1424. — Privilegiul acesta e dat de sigur odată cu privilegiul latinesc din 10 Noemvrie 1424: arh. Braș., pergamentul No. 774. Monogramul acestui document este chirilic: † Іw ДАНЪ КРИВУДА, МНОСТРА КОЖЕА ГОСПОДННЪ; pecetea este identică cu cea dela No. 780 și tot așa de greu de citit ca și aceasta.

Îl reproduc aci în întregime (după lectura D-lui N. Iorga), pentru importanța ce prezintă terminii latinești ai mărfurilor; aceștia ne ajută foarte mult la înțelegerea celor slavonești din No. 780. În privința aceasta sânt tot așa de interesante documentele din 1412 (Hurmuzaki I, 2, p. 491--493: taxele vamale din Rodna, stabilite de Știber, voevodul Transilvaniei) și 1413 (nota la No. XVII).

Nos Daan woyda, dei gracia transsalpinensis et dux de terra Fogaras et de Omlas, memorie commendamus, tenore presencium significamus quibus expedit universis, quod serenissimus rex princeps et dominus Sigismundus, dei gracia Romanorum semper Augustus ac Hungarie Bohemie Dalmacie Croacie etc. rex, dominus meus naturalis et graciosissimus, tantam nobis gratiam condonavit, quod nos in kamera nostra fillerenes ²⁾ vulgariter et parvos denarios fa-

¹⁾ De mai sus; orig. на прехвѣлы законѣ.

²⁾ Forma obișnuită în doc. ungurești e fillerus: fillér (Heller).

ceremus; eidem sue regie maiestati immensas graciaram acciones referentes de huc (sic), volentes igitur nos quod cum probis et ydoneis viribus (sic), universis et singulis honestis civibus civitatis et cum ad se pertinentibus de Braso, ut nos simus in bona concordia et pace tranquilla, ut idem parvi denarii in isto regno sic ambulant, sicut ibi in Braso et in regno Hungarie, una cum baronibus nostris nobis consedentibus et fidelibus nostris universis de regno Walahie existentibus, talem hordinacionem et pacem fecimus: pro una pecie panni de Jpri triginta sex denarios pro tributo, pro uno lemni longo ¹⁾ XXJV denarios, de Kolonia XVJ denarios, pro panno bohematici VIIIJ denarios; quos quidem pannos quem (sic) ciserunt, nullum tributum solvant; de ozittia ²⁾ et de caliga ordinata nil solvant; de una tunella melis que habet LXXX ornas XX denarios, de una tunella vini X denarios et de una vasa medone X denarios; qui emit equum vel qui vendit VIIJ denarios; de una masa de cera XVJ denarios; de piper et crocum, bombacum et de lana cameli, in quibus pillium ³⁾ faciunt, et de cute agneli ac alij cute, sive sit bovi sive castrati sive cuiuscunque sint, et qui mercimonia eveniunt de mare, de centum denariis tres denarios; de lodice ⁴⁾ tres denarios; de biro ⁵⁾ unum denarium; quando portant ad regnum Volahie mastrucam ⁶⁾, nil tributum solvant; de panno griseo, ferro et de arco, de biccello ⁷⁾, de ligatura, de ham, de tela grosa, de len et de canapo nil tributa sint; pro uno porco IJ denarios, de bovis sex denarios, de vacca IIIJ denarios et de mutone (*orig.* mucone)

¹⁾ Prob. greş. pentru *lembo longo*: lembus sau lembum însamnă «purpureum vestimentum», corespunde deci lui χρῆσσολευτα și după înțeles și după locul ce-l ocupă în seria de postavuri citate. v. L. Diefenbach, Glossarium latino-germanicum, s. v. *lembum*; cf. ibid. *lemena* și Du Cange, s. v. *lembus*.

²⁾ Coresp. lui шапки въ постара; originea cuvântului mi-e necunoscută.

³⁾ Pălărie; v. Du Cange și Diefenbach, s. v.

⁴⁾ Cergă, germ. Kotz, Kotzen, Deck, Leinendeck, mai rar «vestis hirsuta», ap. Diefenbach, l. c.

⁵⁾ Birum, birrum, byrrus, byrrhus = zeghe «vestimentum grossum, pilosum, vestis grossa», ap. Diefenbach, s. v., «stragulum e villosio gossipio confectum vulgo kochyn, koczyn», ap. Bartal, s. v.

⁶⁾ «Vestis pellita» a Germanilor (Du Cange), v.-germ. «chursinna» (Diefenbach), de unde slav. коѣзно, коѣзно, vestis pellicea.

⁷⁾ Coresp. lui коѣда, gladius; înțelesul obișnuit este însă în doc. ung. suliță (Bartal), în textele latine medievale hastula amentata, pugio, malleus bellicus, parva hasta; v. Du Cange, Diefenbach, Bartal, s. v.

unum denarium; de cute cervi unum denarium; si fuerit alius (sic) cutis secum, nil solvant tributum; pro una temlew ¹⁾ de formagio vulgariter IJ denarios; pro uno equestro qui transit sub castro Theuuch (sic) IJ denarios; pro una pedestre unum denarium; pro cutis spiriolinis ²⁾, wulpinis, leporis, niardurinis et de omnibus pellibus ferinis de triginto unum recipiant; in Braila de una masa piscis XXXVJ denarios; in Traxsor videlicet in Novo Foro de uno curro unum pisscem, et in Tergoistha similiter unum; unum equum suferatum ³⁾, in cuiuscunq̄e sint ponderatis, IIIJ denarios; in Domboycha in curro, quot equi sunt qui trahunt currum, quilibet unum unum denarium tributum solvant, et de uno curro unum piscem, et unum equum suferatum IJ denarios, et de alio mercimonio nil solvant; pro uno equo qui nil portat unum denarium; de una pedestre homine similiter unum denarium. Et qui transsiunt de Corona ultra Danobium ad forizandum mercimonia, in regno nostro in nullo loco nullum tributum solvat, nisi in Reker et in vadum Danobi tributum solvant. Et insuper eciam committimus et serie presencium firmiter precipiendo mandamus, quatenus nullisper horum debitis nemiam arestare et impedire debeat modo aliquali, nisi prius coram honestis civibus casualiter et iudice querat et in causam adtrahat. Super quo nos committimus universis nostris baronibus, comittibus, castellanis, officialibus, tributariis et in quibuscunq̄e dignitate existentibus, sive qui synt tales qui emissent tributum de nobis, sive sint tales cui nos dedissemus pro serviciis ipsorum, eisdemque firmiter precipiendo mandamus, quatenus nullus ipsorum eosdem predictos cives et hospites de Corona impedire, molestare et agravare nittentur (*mai jos* impedire non presumpmant); extunc indignacionem nostram se senciatur incursum. In cuius rei testimonium eisdem presentes litteras nostras appositione pendentis sigilli nostri munimine roboratas duximus concedendas. Datum in Thergoischa, feria sexta proxima in vigilia Sancti Martini episcopi et confessoris, anno domini M^{mo} CCCC^{mo} XX° IIIJ.—Ceterum eciam significamus tenore presencium quod nos predictam hordinacionem

¹⁾ Ung. tömlö, burduf, in textele vechi temle, temlö, themlew; v. Szarvas et Simonyi, Lexicon linguae hungaricae aevi antiquioris, s. v.

²⁾ In text s'ar putea ceti și *spinolinis*; cf. însă *spiriolus* veveřiță, lat. sciurus (*sciurus*), franc. *écureuil* (Du Cange).

³⁾ Potcovit; sufferrare = Pferde beschlahen (Diefenbach).

cum probis et discretis hominibus fecimus, videlicet cum Vallentino condam iudice et Iohanne Crispo villice de Corona et Martino iudice de Rosnio ac cum alijs multis probis et discretis hominibus, etc.

Că Dan s'a folosit în realitate de dreptul ce i-a acordat regele să bată monedă, aceasta se constată dintr'o scrisoare a lui Sigismund dela 4 Aprilie 1425, prin care îi cere să nu caute a impune Braşovenilor cu deasila moneda sa, care «in vulgari valachali» se numea «ducat» (copie la Acad. Rom.). Cf. şi scrisoarea lui Ioan Hunyadi din 7 Martie 1448, prin care le spune Braşovenilor că moneda ungurească are curs şi în Țara Românească şi că dela neguţătorii români ce vor cumpăra marfă la ei n'au să ceară «florencos (floros) vel osporas», ci să le vândă «super permissis *parvis pecuniis* praesentibus» (copie la Acad. Rom.).

XII.

† Іванъ Дан воевода и господинъ, пишеть господство ми в-
[ме]шем въ Джмевонцѣхъ и такози въ вришеетъ господство ми,
яко тѣзи варе колици Брашовѣни хтѣтъ поминѣтъ, поминувъ да
имъ не възмете, тѣкмо въ кола, колнко конн, толко банн, и въ
ѣдна кола ѣ рѣба, и въ ѣ кон чнгов ѣ бан, и въ конк потова-
рена ѣ банн; а поминувъ да сѣ варѣвате, никожъ вамъ да не
нмаѣтъ. И вѣне, вамешн въ Рѣкеръ, въ виларѣхъ нпрн ѣс бановъ,
хѣселенъ кѣ банов, колѣни ѣ банов, чѣхъ ѣ банов; а вѣн рѣзанъ
ннцо; и шапкн въ поставѣ ннцо; и калѣцн кроени ннцо; и во-
знаница меда ѣ банов; и вознаница ¹⁾ медовннѣхъ ѣ банов; во-
знаница вина ѣ банов; кон, цю сѣ продават, ѣ банов; мажа
воска ѣ бановъ; въ пнперъ и шофранъ и вѣбакъ, въ влѣнѣхъ камн-
левѣхъ и агнатннн и въ кожѣхъ и кѣпѣхъ въ морѣхъ, въ ѣ банн
ѣ банн; лежннкъ ѣ банѣхъ; гѣнѣхъ ѣ банъ; въ крѣзна, въ вѣвѣва, въ
желѣзо, въ лѣжковн, въ кордн, въ вѣжа, въ хамовн, въ
платно, въ ленъ и конопѣхъ ннцо; бравъ сѣннн ѣ бан(н), и волъ ѣ
банн, и крава ѣ банн, вѣн ѣ бан; кожа еленѣхъ ѣднн бан; аце
лн естъ и дрѣгѣхъ съ нежъ, да не дастъ ннцо; мѣхъ сирене ѣ бана.
Инако да не смѣете възети, понеже имате прѣжтъ велнко зло и
вргѣжъ въ господства ми, по вризмѣхъ господства ми.

Ioan Dan, voevod şi domn. Scrie domnia mea vameşilor din Dâmboviţa şi astfel vă porunceşte domnia mea: oricăşi Braşoveni vor

¹⁾ Orig. возаница.

avea să treacă pe acolo, să nu le luați mai mult decât : dela un car, câți cai, atâția bani, și dela fiecă car 1 pește ; dela un cal ci-tov 1 ban și dela un cal încărcat 3 bani, iar mai mult, să vă feriți, nici o vamă să nu aibă. Și voi, vameșilor din Rucăr, dela vi-larul de Ipriu 36 bani, dela cel de Luvia 24 bani, de Colonia 16 bani, de Cehia 8 bani; iar dela un vig tăiat nimica; șăpcile de postav nimica ; călțunii croiți nimica. Butoiul de miere 20 bani, butoiul de mied 10 bani; butoiul de vin 10 bani; calul ce se vinde 8 bani ; maja de ceară 16 bani. Dela piper și șofran și bumbac, dela camelot și dela pieile de miel și dela piei și dela mărfurile de mare, dela 100 bani 3 bani ; cerga doi bani ; zeghea ¹⁾ 1 ban. Dela blăni, dela bobou, dela fier, dela arcuri, dela săbii, dela funii, dela hamuri, dela pânză, dela in și cânepă, nimica. Un porc 3 bani, un bou 6 bani, o vacă 4 bani, un berbec 1 ban; o piele de cerb 1 ban, iar dacă sânt și alte [piei la un loc] cu ea, să nu dea ni-mica; un burduf de brânză 2 bani. Altfel să nu îndrăzniți a lua, căci veți primi mare rău și urgie dela domnia mea, după porunca domniei mele.

*Monogram ; pecete ovală (3+2¹/₂cm), cu legenda: * ІС ДН[Ъ ВОЕ]БОДЯ ; câteva litere sânt întoarse; fără adresă. — Ark. No. 5 ; Mil. No. 22.*

1424. -- Circulară pentru aplicarea taxelor din No. 780 ; se deosebește de textul privilegiului numai prin aceea că într'insa nu se pomenește de vin.

XIII.

† ІѠ Дан великыи вшевода и господинь самодержавный, дават господство ми сие врнзмо господства ми врашѠ господства ми, Трѣговницѣном: тѣзи ви шсвобаждат господство ми шт всего, и шт кѣмеркѣ, да не дасте нигде, текмо въ Трѣговцин, а шно да ходите и по СеверинѠ и по възсѣх трѣгорох и въ Бранлово и по възси земли господства ми, нигде да не дасте. И како сте далє прѣво кѣмеркѣ, такози и нинѣ : шт мажж воскѣ кѣ дѣкат, флорина да нѣст; шт пипер, шт шофран, шт желѣзо, шт еѣбаки, рѣшке шт възса кѣпнѣ да дасте кѣмеркѣ долѠ послабо; како сте

¹⁾ Orig. rŝnik: bulg. *guna*, sârb. *guŝ*, Oberkleid. Traducerea acestui cuvânt nu este tocmai sigură ; dacă n'ar urma după el cuvântul «blană», l-aș identifica cu neogrec. γούνα, pelisse, fourure, vestis pellicea (Du Cange), «fur», din «gunna, gonna : a fur lined garment» (Sophocles). În ital. gonna = rochie ; în ung. gunya, gűnya Bauernkleid, Kleid.

ДАЛЕ ПРИ ДНИ СТАРЫХ ГОСПОДАРЕ, ТАКОЗИ И НИИК. Я ХТО ВИ РАЗ-
ВАЛИИ ШТ БОЛѢР ГОСПОДСТВА МИ, МАКАР И САМО ГОСПОДСТВО МИ,
ДА ЕСТ ПРОКЛАТ ШТ ХРИСТА БОГА ВЪСЪДРЕЖИТЕЛѢ, АМИИ.

Io Dan, mare voevod și domn de sine stăpânitor. Dă domnia mea această poruncă a domniei mele orașului domniei mele, Târgoviștenilor: iată vă slobozește domnia mea de toate, și de vamă, să nu dați nicăiri decât la Târgoviște, și apoi să umblați pela Severin și prin toate târgurile și la Brăila și în toată țara domniei mele, nicăiri să nu [mai] dați. Și cum ați dat mai înainte vamă, tot așa și acum: dela maja de ceară 12 ducați, florini să nu fie; dela piper, dela șofran, dela fier, dela bumbac, cu un cuvânt dela toate mărfurile, să dați vamă ceva mai puțin; cum ați dat pe vremea domnilor celor bătrâni, așa și acum. Iar cine dintre boerii domniei mele va strica [aceasta], măcar însuș domnia mea, blestemat să fie de Hristos dumnezeu a tot țiitorul, amin.

*Monogram; pecete ovală (3,2+2,8 cm.), foarte urit lucrată, neacoperită și cu literile întoarse ale legendei latine: * IOAN DAN VEOVODA; fără adresă.— Ark. No. 3; Mil. No. 20.*

1420 — 1424.

XIV.

† Іванъ Дан великый воевода и господинъ, прииетъ господство ми прѣтелемъ господства ми Брашовѣкнумъ всемъ, малимъ же и великымъ, много здравіе и херетизмо, какото моимъ братіамъ. Того ради тѣка се оухватише шеа Ханжша и газда Стоноква, како да дадѣтъ добитѣк и скѣлциа Стоноква, и рекоше прѣдъ господство ми, како ино да нѣст. Того ради, ако го дасте, то добрѣ, а вѣе щете ходитъ слобод[но] и безъ грижѣ, и не щетъ ви бантѣватъ ни Стонка ни нихто. И пакы ви говорѣ, тѣзи поможе богъ и прѣчиста и сѣтвори хъ мирѣ. Того ради хто лѣбитъ да кѣпчѣва, а шн да ходи слободно, макар и на само море. Я за добитка, колико ест, знатъ го Ханжшъ све колико естъ Стоноквѣ; да да го стѣ дали све. И реселитъ ви богъ.

Io an Dan, mare voevod și domn. Scrie domnia mea prietenilor domniei mele, tuturor Brașovenilor, mici și mari, multă sănătate și heretisire, ca unor frați ai mei. Și s'au prins aici amândoi Ha-

nășii și gazda lui Stoica, ca să dea îndărăt averea și sculele lui Stoica, și-au spus înaintea domniei mele că altfel nu va fi. Deci, dacă o dați, e bine, căci veți umbla apoi slobozii și fără grije, și nu vă va bântui nici Stoica, nici altcineva. Și iarăși vă zic: mi-a ajutat Dumnezeu și prea curata și am făcut pace. Deaceea, cine vrea să umble cu negoț, poate să meargă slobod măcar până la mare. Iar cât pentru avere, câtă este, o știe Hanăș pe toată câtă este a lui Stoica; să i-o dați întreagă. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală (3+2 cm.) cu legenda: ✱ I[СВЯН] ДЯНЬ БОС-КОД[Н]; e o pecete deosebită de a NNo. 5, 7, 9, cu literile ceva mai frumoase decât la acestea; adresa: † Брашовскыи вкзем: tuturor Brașovenilor. — Arh. No. 2; Mil. No. 27.

1427, Aprilie—Mai. — După alungarea lui Radul Praznaglava și reinstalarea lui Dan de către trupele ungurești; vezi doc. referitoare la anul acesta în Hurmuzaki I, 2, p. 544 și urm.; cf. Convorb. Liter. XXXV, p. 383; XXXVI, p. 95.—Stoica este probabil Stoica comisul din 1431, iar «gazda» lui trebuie să fi fost un Sas dela Brașov, care l-a găzduit pe vremea pribegiei și a luptelor cu Radul, între 1424—27.

XV.

† Іу Дан воевода и господинъ вкзем земли Угровлахійскон, пишеть господство ми вкземъ прѣгаремъ ут Брашова и такози ви врисчетъ господство ми: тѣзи ви пытатъ господство ми, сїязи работа сзе вашимъ лї естъ сзвѣтомъ и сзе вашѣ вола, да вкземътъ вамъ ут градъ? Тѣмъ радї да знате, ути тыязи граждѣны сна ихъ цїетъ господство ми ут главы си, чан, цюто нѣ естъ былъ законъ, а тїе го поставлатъ. Тѣмъ радї тѣка комѣ цю естъ криво, да сѣ сждатъ прѣдъ васъ и прѣдъ болѣры господства ми, по врїзмъ господства ми, а тѣка цю естъ вама на градъ, да нѣ естъ, ути нѣ е была никогн.

Io Dan, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea tuturor pârgarilor din Brașov și astfel vă poruncește domnia mea: vă întreabă domnia mea, lucrul acesta cu sfatul vostru este și cu voea voastră, ca să se ia vamă la cetate? ¹⁾ Deci să știți că pe acei cetățeni îi voi lua domnia mea de pe capul meu, căci ei pun lege ceea ce n'a fost [până acum]. Deci, cui i s'a făcut vre-o strâmbătate acolo, să se judece înaintea voastră și înain-

¹⁾ E vorba de *Bran*.

tea boerilor domniei mele, după porunca domniei mele, iar vama ce este acolo la cetate, să nu fie, căci n'a fost nici odată.

Monogram; pecete ovală, neacoperită, dar ștearsă; după urmele literilor, pare a fi identică cu cea dela NNo. 5, 7, 9; adresa: † прѣгаремъ вѣ Брашовѣ: pârgarilor din Brașov. — Ark. No. 1; Mil. No. 19.

c. 1427—1431.

XVI.

† Іу Дан великыи воевода и господинъ всен земли ѿгров[вля-
хї]нскон, пишетъ господство ми прѣга[ремъ вѣ] Брашева, и тѣзи да
знаете, яко вни[зи п]аркалаби вѣ градъ Тѣркъшорн пл[ѣнѣ]жт людѣи
господства ми, и подвигнуже сѣ вам[и] тежкымъ и ратѣжт сираци
и зло имъ чинетъ, безъ никоѣ выни. Тѣмъ радїи ви говоримъ, при-
зовете ихъ къ себе та ихъ наѣчите и оуправете ихъ, како би право
и мирно ходиле, а людїи господства ми да не бантѣжт, и вамъ
правѣ да възимажт, како естъ било и вѣ прѣва. Не цѣте ли ихъ
педепсатъ, да знаете, не цѣемъ азъ вставитъ чловѣци господства ми
въ пагубѣжъ, нѣ цѣемъ азъ извѣжститѣ моимъ чловѣкомъ. Инако
не цѣетъ битъ, по вризмѣ господства ми. Пис. ѿ Іриш.

Io Dan, mare voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea pârgarilor din Brașov : iată să știți că pârcalabii dela cetatea Branului ¹⁾ pradă pe oamenii domniei mele, și au ridicat vămi grele și prigonesc pe săraci și le fac rău, fără nici o vină. Deaceea vă zic: chemați-i la voi și povățuiți-i și puneți-i la cale, să umble cu dreptate și cu pace, și să nu mai bântuească pe oamenii domniei mele, și să ia vamă dreaptă, cum a fost și mai înainte. Și de nu-i veți pedepsi, să știți că nu voi lăsa pe oamenii domniei mele în pagubă, ci voi răzbuna eu pe oamenii mei. Altfel nu va fi, după porunca domniei mele. Scrisă în Argeș.

*Monogram; pecete ovală, ca cea dela No. 2, cu legenda: * ІОЯНЪ Д[И]НЪ
ВОЕВОДА; adresa: † прѣгаремъ вѣ Брашева: pârgarilor din Brașov. — Ark.
No. 4; Mil. No. 21.*

c. 1427—1431.

¹⁾ Orig. Тѣркъшорн = Тѣркъ : o confuzie involuntară cu Тѣркъшоръ.

XVII.

Язъ Іw Дан, великын воевода и господинь въ всен земли оугро-влахѣнскон и западннскимъ странамъ, Ямлашъ и Фаграшъ херцег, благопронзколи господство ми своимъ благымъ произволеніемъ, и не посрамнѣхъ ни попрахъ, нѣ паче потврѣднѣхъ и поновнѣхъ сзи хрсовоула прѣродѣтел(ѣ)к) господства ми и сватопочнвшалаго Іwана Мирча воеводѣ, и даровахъ сзи хрсовоула господства ми прѣгаремъ въ Брашева и въсен земли Брѣсѣнскон, яко да имъ ест старѣи имъ законъ, како да коупчюжѣтъ въсѣкѣжъ кѣпнѣжъ по въсен земли и власти господства ми слободно, безъ никое позабавленіе, въ желѣзнѣхъ вратъ даже до великааго морѣ, нигдѣ коумеркѣ да не дваждѣ, ни на коемъ трѣсѣ, ни на коемъ бродѣ. Тѣмъко прѣхуваецинъ Брашевецинъ сѣсѣ кѣпнѣа въ землѣ господства ми да даждѣтъ на Рѣкеръ въ виларъ нпрѣа кѣ доуѣ, въ рѣтницѣа фроушского такожде, а въ хѣселевнѣ нѣ доуѣ, въ колѣннѣ вѣ доуѣ, чѣхъ ѣ доуѣ; въ рѣтницѣа рѣзана ницо; въ шапкахъ и калцахъ ницо; въ вознаницѣа мѣдовннѣ вѣ доуѣ, въ вознаницѣа вина ѣ доуѣ; въ желѣзѣа и въ бобова и въ платно и въ лѣна ницо; и въ мѣча и въ лѣжа и въ кордахъ и въ ножевѣхъ ницо; въ вѣжахъ и въ кожоуѣхъ и крѣзнахъ ницо; и въ дроуѣсѣхъ коупнѣахъ, еанко не сѣ записани здѣ, ницо; и на Дѣмбовниц(н) въ нпрѣа вѣ доуѣ, и въ фрѣшскѣгѣ рѣтницѣа такожде, въ хѣселевнѣ ѣ доуѣ, въ колѣннѣа ѣ доуѣ, въ чѣхъ. ѣ доуѣ. Помннѣвшн же тѣжнѣа ва ми, нигдѣ рѣтницѣа кѣмеркѣ да не иматъ, тѣмъко гдѣ сѣа продастъ. И въ Бранлово, когы натоварнѣтъ кола сѣ рнѣжъ, нѣ доуѣ, а въ Трѣгшорѣ ѣ рнѣа, и оу Трѣговнннѣ такожде; и на Дѣмбовниц(н) въ хѣма ѣ доуѣ, и въ кола сѣ рнѣжъ ѣ рнѣа; въ товара ѣ банн; въ конѣ чнгова ѣ доуѣ; въ конннка ѣ доуѣ, въ пешца ѣ бан. И на Рѣкеръ въ кола сѣ рнѣжъ ѣ рнѣа и ѣ перпер[ѣ]; въ мажа воска вѣ доуѣ; въ вола или въ кравѣжъ ѣ доуѣ, въ вѣна ѣ доуѣ, въ свнннѣа брѣа ѣ доуѣ; въ печѣжъ еленѣа ѣ доуѣ, а въ дрѣвннѣхъ печѣахъ ницо; въ мѣхъ снрѣнѣа ѣ доуѣ; въ товара, бѣдѣ что естъ въ немъ, ѣ доуѣ; въ конѣ чнгова ѣ банн, въ конннка такожде; въ пешца доуѣ. ѣ; въ жѣра и въ лнснцахъ и въ дроуѣгѣжъ звѣрнѣа въ ѣ — ѣ; въ конѣ кѣпѣна ѣ доуѣ; а еанко нѣстъ записано здѣ, ницо. И кто естъ дѣлѣн, или въ земли господства ми на Бѣгрѣхъ, или въ

ОУГРСКЪА ЗЕМЛА ВЪ ЗЕМИ ГОСПОДСТВА МИ, ДА СИ НИЦЕТ ДЛЪГ СЪ ЗАКОНОМ, ДА СЪ ПЛАТИТ, А ИЗЕМ ДА НѢСТ, НИ ЧЛОВѢКЪ НИ КЪПІА ДА СЪ НЕ ЗАЛОЖИТ. И ПРѢХОДАЩИ БРАШОВЕНИ ПРѢЗ ДОУНАВЪ СЪЗ КОПІА, НИ НА ДРЪСТЕР, НИ НА ГЮРГЕВ, НИ НА НИКОПОЛ, ДА ДАВАХТ УТ Р — Р; И ПОВРАТИВШЕ СЪ НА РЪКЕРЪ УТ Р — Р. ИСПИСАХ, ЕГДА ПРІИДѢ ХАНА ХОПЗНДЕН СЪ ХРИСОВСАМЪ МИРЧЪ ВОЕВОДѢ, СЪТВОРИ СЪЗ ВОЛА ГОСПОДИНА МИ КРАЛЪ И СЪ ЦИБРОМЪ ВОИВОДЪ И СЪ МИХАЛЪ ГОЛОМОНЪ СЕКНАСКОМЪ И СЪ ВЕЛИКОМЪ ВЕЩІАНИЕМЪ. ТУГЪ РАДІ, КТО СЪ ЦИЕТ ПОВѢСИТ ПРѢСТЪПИТИ СЪНИ ХРИСОВСА ГОСПОДСТВА МИ УТ БОЛЪРЪ ГОСПОДСТВА МИ, ВЕЛИЦѢХЪ ЖЕ И МАЛУХЪ, ТО ТАКОВЫ ИМАТ ПРІАТ ВЕЛИКО ЗАЛО И УРГІА УТ ГОСПОДСТВА МИ, КАКО НЕВѢРНИКЪ И ПОСРАМИТЕЛЪ СІЕМЪ ВЕЩІАНИЮ ГОСПОДСТВА МИ. И СВѢДѢТЕЛЕ: ЖЪПАНЪ БОРЧЪ, ЖЪПАНЪ ГАРАНДИНО, ЖЪПАНЪ КОНКО ЛУГЪДЕТ, ЖЪПАНЪ БОНКО, ЖЪПАНЪ НАНЪ СЪДОТА, ЖЪПАНЪ ДОБРОТА И СЪНИ ЕГО МНАЦЪ ВИСТІАРЪ, ЖЪПАНЪ НАНЪ ПАСКАЛЪ, БАЛЪ ПАХАРНИКЪ, НЕГРИА(З) МЕЧОНОША, КАЗАНЪ СТОЛНИКЪ, СТОКА КОМИСЪ; И НИКЛА ПИСАХЪ ВЪ НАСТОЛНЕМЪ УРАШЪ ТРЪГОВИЦИ, МѢСАЦА ГЕН. А, ЛѢТЪ ЖЕ ТЕКЪЦИЪ СІАДЪ, ИИДІ[КТА] Д.

Eu Io Dan, mare voevod și domn în toată țara Ungrovlahiei și al părților de peste munți, al Amlașului și Făgărașului herțeg, binevoit-a domnia mea cu a mea bunăvoință, și n'am nesocotit, nici n'am călcat, ci dimpotrivă am întărit și am înoit acest hrisov al moșului domniei mele și sfânt răposatului Ioan Mircea voevod, și am dăruit acest hrisov al domniei mele părgarilor din Brașov și întregii țări a Bârsei: ca să le fie așezământul lor cel vechiu, și să facă negoț cu orice marfă în toată țara și [în tot] ținutul domniei mele, slobozi și fără nici o piedică, dela porțile de fier și până la marea cea mare; și nicăiri să nu dea vamă, la nici un târg, la nici un vad, numai trecând Brașovenii cu marfă în țara domniei mele, să dea la Rucăr dela vilarul de Ipriu 24 ducați; dela postavul frâncesc ¹⁾ așîderea; iar dela cel de Luvia 18 ducați; dela cel de Colonia 12 ducați; dela cel de Cehia 6 ducați; dela postavul tăiat nimica; dela șăpci și călțuni nimica; dela un butoiu de mied 12 ducați; dela un butoiu de vin 6 ducați; dela fier și dela bobou

¹⁾ Orig. ут роуѣница фроушкоро; bulg. *rutište* însamnă haine, «vestis», aci însă pare a fi luat în înțeles de postav, stofă. v. Miklosich, Lex. pal.-slov, și Milletić, Novi gramoti, p. 150.

și dela pânză și dela in nimica; dela săbii și dela arcuri ¹⁾ și dela cuțite nimica; dela funii și dela cojoace și dela blăni ²⁾ nimica; iar dela alte mărfuri, câte nu sânt scrise aici, nimica. Și la Dâmbovița dela [vilarul de] Ipriu 12 ducați și dela postavul frâncesc tot atâta; dela [vilarul de] Luvia 9 ducați; dela cel de Colonia 6 ducați; dela cel de Cehia 3 ducați. Iar după ce vor fi trecut de aceste vămi, nicăiri postavul să nu aibă vamă, numai acolo unde se va vinde. Și în Brăila, când vor încărca carăle cu pește, 18 ducați, iar în Târgșor 1 pește și în Târgoviște așîderea. Și la Dâmbovița dela un ham 1 ducat și dela un car cu pește 1 pește; dela o povară 3 bani; dela un cal citov 1 ducat; dela călăreț 1 ducat; dela pedestru 1 ban. Și la Rucăr dela un car cu pește 7 pești și 2 perpere; dela o majă de ceară 12 ducați; dela un bou sau dela o vacă 3 ducați; dela un berbec 1 ducat; dela un porc 2 ducați; dela o piele de cerb ³⁾ 1 ducat, iar dela alte piei nimica; dela un burduf de brânză 1 ducat; dela o povară, orice s'ar afla în ea, 3 ducați; dela un cal citov 3 bani; dela călăreț așîderea; dela pedestru 1 ducat. Dela jderi și dela vulpi și dela alte fiare, dela o sută trei; dela un cal cumpărat 6 ducați; iar câte nu sânt scrise aci, nimica. Și cine are datornici ⁴⁾, sau din țara domniei mele la Unguri, sau dela țara ungurească în țara domniei mele, să-și ceară datoria după lege și să i se plătească, iar opreală ⁵⁾ să nu fie; și nici omul, nici marfa să nu se zălogească. Și trecând Brașovenii peste Dunăre cu marfă, fie la Dârstor, fie la Giurgiu sau la Nicopol, să dea dela o sută trei; și întorcându-se, la Rucăr dela o sută trei. Am scris, când a venit Hana Hopândeii ⁶⁾ cu hrisovul lui Mircea voevod, făcut cu voea stăpânului meu craiului și cu Ștîbor voevodul și cu Mihail Solomon Săcuiul, și cu mare

¹⁾ Orig. и вт мечи и вт лѣжа и вт кордаѣ: am tradus «dela săbii și dela arcuri», întrucât мечи și корда mi se pare a însemna acelaș lucru; sabie; erau, se vede, două feluri de săbii (cf. «gladiis, bicellis» în textul latin dela 1413), deosebirea însă n'o pot preciza; poate unele erau curbe, altele drepte. Cf. cu корда ung. kard «gladius, machaera, ensis», ap. Szarvas et Simonyi.

²⁾ Orig. вт крѣзнаѣ; cf. Jireček, Arch. XIX, p. 611 și nota 6 dela p. 25.

³⁾ Orig. вт пѣчи.с еленіа: expresie mai rară, în locul celei obișnuite вт кож. еленіа, пѣча traduce aci pe latinescul *pecia*, *petia* (v. Bartal, s. v.), ital pezzo, în Raguza пѣча; cf. Jireček, Arch. XIX, l. c.

⁴⁾ În orig. greșit «и кто ест дажжен: și cine e dator».

⁵⁾ V. nota dela p. 10.

⁶⁾ Iohannes Hoppendey în doc. latin al lui Дан din 1431.

făgăduință. ¹⁾ Daceea, cine se va încerca să calce acest hrisov al domniei mele, dintre boerii domniei mele, mari și mici, unul ca acela va avea să primească mare rău și urgie dela domnia mea, ca un necredincios și batjocoritor al acestei făgăduinți a domniei mele. Și martori: jupân Borcea, jupân Sarandino, jupân Coico logofătul, jupân Voico, jupân Nan Sculota, jupân Dobrota și fiul său Mileț vistiariul, jupân Nan Pascal, Balea paharnicul, Negrilă spătarul, Cazan stolnicul, Stoica comisul; iar eu Nicula am scris în orașul de scaun Târgoviște, în luna lui Ianuarie 30, anul curgător 6939 (= 1431), indictionul 9.

Monogram; pecetea, care fusese atârnată, s'a perdut.—Pergamentul No. 768; Mil. No. 18.

În arhivul municipal al Brașovului există un duplicat al acestui privilegiu (No. 10, tipărit de Miletić sub No. 25). El e scris pe hârtie, cu o scrisoare foarte urită, în care ж și ѿ sânt aproape cu neputință de deosebit unul de altul; monogramul e în cerneală neagră; pecetea lipsește. Ceea ce s'a părut lui Miletić că este iscălitura proprie a lui Dan (Д = Данъ la sfârșitul hrisovului), nu este altceva decât obișnuitul semn de incheiere, ce se găsește în cele mai multe documente contimporane și mai târzii, atât în cele chirilice, cât și în cele latinești; semnul samănă numai cu Д. — Reproduc și textul acesta, deși nu se deosebește de original decât prin ortografie; o reproducere în facsimile a No. 10 ar fi mai interesantă, din pricina caracterului original al scrisorii. După el urmează hrisovul lui Mircea dela 1413.

Ѹзъ Іѡнъ Данъ, великии воевода и господинъ всенъ земли брѡвашиноскон и запалинскихъ странамъ, Ямлашѡ и Фарагашѡ херцегъ, благопронзкоанъ господство анъ своихъ благоанъ пронзѡ[л]еннемъ и не посрамилъ ни попрахъ, ни паче потврѡднѡхъ и поновнѡхъ си хрисовѡ прѣродителенъ (sic) господства анъ, сьлатопочиншаго Іѡана Млчрчѡ воеводѡ, и дарѡбрахъ си хрисовѡ господства анъ прѡгараемъ въ Брашовѡ и всенъ земли Брѡцѡкѡскон, яко да нѡизъ естъ старинъ законъ, како да кѡпѡбатъ всѡкѡжъ кѡпѡша по всенъ земли и властнъ господства анъ слободно, безъ никое позабаваенне, въ желѣзницѡхъ вртѡхъ даже и до великаго морѣ, ни гдѣ кѡмѡе:зи да не даваатъ, ни на коемъ трѡвѣ, ни на кое[м] бродѣ, тѡжко прѣхѡдише Бра-

¹⁾ Hrisovul lui Mircea de care e vorba aci este din 25 Aug. 1413 și s'a păstrat într'o copie introdusă în doc. d'n 28 Ian. 1431 al lui Dan, înaintea textului slavonesc; îl dau, la sfârșitul No. acestuia, după o copie făcută de fostul arhivar al Brașovului, d-l Fr. Stenner (el e tipărit, dar cu câteva greșeli, și de Miletić, în Sbornik XVI—XVII. p. 503—504). Știbor e cunoscutul voevod al Ardealului, iar Mihail Solomon este Mihail fiul lui Solomon de Nădasd (Nadesch), comite al Săcuilor; amândoi au dat la 1412, în numele regelui. cunoscutele privilegii comerciale Sașilor dela Bistrița și din Brașov. v. Hurmuzaki, Documente I, 2, p. 491, și G. D. Teutsch, Geschichte der siebenbürger Sachsen, ed. 3 (1899), p. 115. În colecția Hurmuzaki privilegiul din 1412 către Bistrițeni e publicat cu foarte multe greșeli.

шекии сз кспиа в земаа господства ми, да дадат на Рскеаи шт внаарк нпрна кд
 дск ; шт рбтица фрашка такожде; и шт хсесабен ит дск.; шт ксабни кт дск.;
 чех. ѓ дск.; шт рбтица ркзана ницо; шт шапках и шт кацах ницо; шт вознаициж
 ледовициж кт дск.; шт коз[нанициж] вина ѓ дск.; шт желкза и шт кокова и шт платно
 и шт лена ницо; и шт меч и шт ажка и шт кордаах и шт ножеве ницо; и шт вжжах и
 шт кожбси и крзнах ницо; и шт дрзакх кспиах, еанко итк сж писани зде, ницо. И
 на Джковичи шт нприт кт дск.; и шт фрашко рбтица такожде; и шт хсесабен д дск.;
 и шт ксабни ѓ дск.; шт чех. г дск. Поминикши же тлази кали, инде рбтице кс-
 лерки да не нматз. тжкмо гдѣ сж цѣ продастз. И в Бранлов(о), коги сж натогарат кола
 с рибж, ит дск.; а на Тр'шор а рибж, и [на] Тржговице такожде. И на Джковичи шт а хализ
 а дск.; и шт кола с рибж а рибж; и шт тогара г ван(н); шт конк чнтова а дск.; шт
 кон[ника] а дск.; шт пкшца а ван. И на Рскеа шт кола рибж ѓ риб и ѓ перперк; шт
 лажа косжк кт; шт кола нан шт кравж г дск.; шт шва а дск.; шт скини брав ѓ
 дск.; шт печна елена а дск., а шт дрзгнх печнх ницо; шт лкхз сирини а дск.; шт
 тогара, вждет цо вз нем, г дск.; шт конк чнток(а) г ван(н); шт коника та-
 кожде; шт пшца а дск.; шт ждера и шт лиснах и шт дрзгнж звкрн шт р — г;
 шт конк кспена ѓ дск.; а еанко итк записано зде, ницо. И кто ест дзжжн, нан шт земли
 господства ми на Бжгрех, нан шт Бжрскжж земаж вз земли господства ми, да си
 ницет дзжгз сз законлиз, да сж платит, а изел да итст, ни чловккз нан кспиа да
 сж не заложит. И пркходацин Брашовкни пркз дснак сз кспиа, нан на дрзстрз, нан
 на Гржев, нан на Никопол, да даважт шт р — г; и повратнише сж на Рскеа шт р — г.
 Испсах, егда приде Хана Хопжиден сз хрисоволол Мирчк вонв(о)дз, сятгорениз сзсх
 кола господства (sic) ми кралк и сз Цинерол конв(о)дз и сз Мнхал Солломон Бекна-
 скимиз и сз великии окцианелиз. Того ради, хто сж цет поксент пркстжпит сие (sic)
 хрисовол господства ми шт коакрз господства ми, велицх же и малих, то такови
 нматз приа (sic) велико зло и шгнн шт господства ми, како невкрник и посрамител
 сиелиб шк[цп]анию господства ми. И свкдѣтеле: жспанз Борчк, жспан Сарадинно,
 логофет Конко, жспан Бонко, жспан Гкслота, жспан Дорота и синз елиб Мна[е]цх
 вистарз, жспанз Нанз Паскаа, Балк пахарникз, Негри(х) спатарз, Казан столник, Стоика
 колис; Никсла писах вз настоанел шраш Тржговици, лксаца ген. ѓ, лктс же текжис
 ꙗцад, ннд д.

Nos Mirche waiwoda transalpinus ad universorum tam praesen-
 tium quam futurorum noticiam cupimus pervenire, quod venientes
 in nostram praesentiam honorabiles et providi viri videlicet Valen-
 tinus iudex Brassoviensis, item Crus et Martinus de villa Rosarum
 seniores etc., coram nobis autem ostendentes literas privilegiales per
 magnificos viros dominum Stiborium waywodam etc. et Michaellem
 Salamonis de Nadas comitem Sicularum plena autoritate regia re-
 novatas, rogantes, praecibus obnixis nobis supplicantes quatenus jus-
 ticias et consuetudines antiquas, et signanter tributorum utriusque
 partium, videlicet terrae nostrae Walachiae et Wurciae, similiter ad
 pristinum statum reducere et confirmare dignemur et velimus robo-
 rare. Nos autem et nostri barones, videlicet Radol Kalaca, pridem

banus noster, nunc autem iudex et palatinus curiae nostrae, item Scherban, item Andreas, item Radwl frater Kazan, item Waldowin logefeth et alii nostri barones et milites terrae nostrae multi, qui cum haec agerentur erant praesentes, voluntatem et assensum dedimus petitioni ipsorum, condicione autem ista, videlicet justicias et tributorum exactiones suo modo antiquo decernimus confirmare et roborare: primo ut omnes cives hospites et incolae civitatis Brasoviensis et totius districtus Barcensis Walachiam cum rebus seu mercimoniis suis intrantes, in tributo ad Ruffam arborein persolvant: de panno Yppriensi vel Gallicali 24 ducatos, de Lobiensi 18, de Coloniensi 12, de Polonicali 6, de panno scisso, de caligisque et mitris nihil; et de eisdem pannis in nullo alio loco Walachiae tributum dent, nisi in foro ubi praedictos pannos vendiderint, et ibi tributum dent, ut est praeexpressum, et nisi in Dombowycza, ubi tantum medietatem tributi de supradictis pannis dare teneantur; de vase medonis in Ruffa arbore 12 denarios, de vase vini ibidem 6 denarios; ceterum de ferro, panno griseo, tela, lino, gladiis, bicellis, cultellis ac singulis artificiali manufactis, de arcubus, funibus, pelliciis, mastrucis et omnibus aliis rebus cujuscunque generis existant, quae ad Walachiam apportantur, in nullo loco Wallachiae tributa persolvant. Sed si cum mercimoniis suis transierint ultra Danubium, extunc in vado Danubii de centum persolvant tria, et si sic persolverint, extunc redeundo cum rebus suis mercimonialibus nihil dare teneantur. Insuper ipsi de Walachia exeuntes de curru piscibus vel aliis quibusvis onerato in Brayl 18 denarios, de curru piscium in Novo Foro unum piscem, in Tergoist unum piscem, in Dombowycza de quolibet equo currui allegato unum denarium, de curru piscium unum piscem, de equo zomentato quodquod portet duos denarios, de equo non onerato unum denarium, de equestre unum denarium, de pedestre unum banum; haec ibi in Ruffa arbore de curru piscium 7 pisces et 36 denarios, de centenario cerae 12 denarios, de bove vel vacca tres denarios, de castrato unum denarium, de porco duos, de cute cervi unum ducatum, sed de omnibus aliis cutibus nihil; de vermasio vulgo temelturoit unum denarium, de equo zomentato quodquod portet tres ducatos, de equo non onerato 2 denarios, de equestre duos denarios, de pedestre unum denarium, de pellibus ferinis cujuscunque speciei vulgariter wiltwerk, quae de Wallachia exportantur, de centum tres; de equo, qui in Wallachia emitur, 6 denarios; et de universis aliis nullum omnino tributum persolvere teneantur;

sed ipsi venientes de marinis partibus seu trans Danubium de centum persolvant tum tria. Volumusque ut nullus ipsorum in terra nostra Walachiae ab hominibus nostris pro debitis vel delictis aliorum impignoretur aut quolibet impediatur, sed quivis provideat, quod cui bona sua assignat, ab eodem et valeat rehabere. Datum in Longo Campo, feria sexta post festum Sancti Bartholomaei apostoli, anno domini etc. tredecimo. — Libertates hujus suprascripti tenoris magnificus dominus Dan waywoda etc. civitati Brassoviensi et toti districtui etc. de baronum suorum consilio et consensu praemeante donando contulit in forma confirmationis, prout in carta Bulgarica subannotata latius continentur. Sub anno domini MCCCCXXX primo, dominica proxima ante festum purificationis, in Tergoyst. Nuncii vero hujus causae extiterunt Iohannes Hoppendey etc. et magister Leonardus, illius temporis notarius Brassoviensis etc.

XVIII.

† Іванъ Дан, велики воевода и господиць вземъ земли Бродо-Влахинскон, пишетъ господство ми вземъ земли господства ми, малимъ же и великимъ, и тръговымъ господства ми вземъ и вамамъ: Рѣкърѣномъ и Дягополцемъ и Яргинаномъ и Тръговищкномъ и Тръгшоркномъ и Саксаномъ и Гергичаномъ и Бранловкномъ и Бѣзжаномъ и Флочкномъ и градѣ шт Дягополѣ и инѣмъ вземъ тръговымъ и вамамъ, и инѣмъ, малимъ же и великимъ. И тѣзи да знаете, понеже стѣкми господство ми съ Брашовкни, тако да тръгѣжтъ чловѣци господства ми и да занесетъ въ Брашевъ кто цю любитъ: или восѣкъ, или лон, или сребро, или злато, или маргарит, или варе кто цю любитъ, а онъ да естъ воленъ да занесетъ въ Брашевъ и да тръгѣтъ кто цю [лю]битъ, и да се не вонитъ ницю, понеже стѣкми господство ми. И пакы штъ Брашова да донесетъ въ земли господства ми кто цю любитъ и да тръгѣтъ или поставѣтъ, или сребро, или флорини, или варе кто цю любитъ, а онъ да донесетъ въ земли господства ми и да тръгѣтъ, и да естъ како е било и въ дни родителѣвъ господства ми Иванъ Мирча воеводѣжъ. Такози да естъ и инѣмъ слободно вземъ. И пакы говорѣтъ вамешемъ вземъ, колико вами сътъ и тръгови въ земли господства ми: а еѣ да взиматѣ вамѣжъ якоже се е било взимала и въ дни родителѣвъ господства ми Мирча воеводѣжъ, тако и инѣмъ да взиматѣ. И пакы аце кто иматъ нѣцю дѣлжно въ чловѣка штъ тижи землѣжъ,

а ѡн да си наидет тогози чловѣка, що мѣ е длѣжжн, та да мѣ платит, а ѡт права чловѣка да се варѣет, както ѡт ѡгнѣ; понеже кто цѣт бантѣват права чловѣка, то таковаго щѣ сзжеци ѡгнем. Я ино не цѣт бит, нѣ да си наидет своего длѣжника и да си просит ѡт него длѣгъ; а ино да нест, тѣкмо по ѡризмѣ господства ми. — И рече логофет.

Ioan Dan, mare voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea întregii țări a domniei mele, celor mici și celor mari, și tuturor târgurilor și vămilei domniei mele: Rucărenilor și Câmpulungenilor și Argeșenilor și Târgoviștenilor și Târgșorenilor și Săcuenilor și Gherghicenilor și Brăilenilor și Buzăenilor și Flocenilor și cetății dela Câmpulung și tuturor celorlalte târguri și vămi, și celorlalți, mici și mari. Și să știți că s'a învoit domnia mea cu Brașovenii, ca să umble cu negoate oamenii domniei mele și să ducă la Brașov cine ce voește: fie ceară, fie său, fie argint, fie aur, fie mărgăritar, sau orice ar vrea cineva, să fie slobod să ducă la Brașov și să vânză, cine ce voește, și să nu se teamă de nimic, fiindcă [așa] a întocmit domnia mea. Și iarăși, din Brașov să aducă în țara domniei mele cine ce voește și să facă negoț cu postav, ori cu argint, ori cu florini, sau cu orice ar vrea cineva să aducă în țara domniei mele și să vânză, și să fie cum a fost în zilele moșului ¹⁾ domniei mele Ioan Mircea voevod. Tot așa să fie și acum slobode toate. Și iarăși zic vameșilor tuturor, câte vămi și târguri sânt în țara domniei mele: voi să luați vamă cum s'a luat și în zilele moșului domniei mele Mircea voevod, așa să luați și acum. Și iarăși, dacă cineva are vre-o datorie la un om din țara aceea, să-și găsească omul ce-i este dator și acesta să-i plătească, iar de omul drept să se ferească ca de foc; căci cine va bântui pe vre-un om drept, pe unul ca acela îl voi arde în foc. Altfel n'are să fie, ci să-și afle datornicul și să-și ceară datoria dela el; iar altfel să nu fie, ci numai după porunca domniei mele. — Zis-a logofătul.

Monogram; pecete ovală, identică cu cea dela NN. 2 și 4, acoperită cu bumbac; legenda: ✱ ІГ [ДІНІ] КОЕВОДІ; fără adresă.— Arh. No. 6; Mil. No. 23.

1431. — Poruncă circulară pentru aplicarea învoielei din 30 Ianuarie anul acesta.

¹⁾ Orig. родинѣтъ, în înțelesul mai general de «rudă în linie ascendentă».

Alexandru-Aldea.

(1431—1433).

XIX.

† Іу Ілѣѣандрѣ воєвода и господинѣ взсеи земни ѡгровлахїнскєи, синѣ Мирча великаго воєводѣ, пишєт господство ми Брашовѣншл взсѣкм, пригарем и сиракшм и земни Брхсе, мншгш здравїє и радванїє, какото монм прїателѣм и братїам. Тшгш ради, зде прїдохѣ ваша братїа и видѣхѣ сѣ шчима мон живот, на цю стож азѣ денѣ и нош; тшгш ради да знаєт ваша милостѣ, понеже стожт ѣ господарн великы сѣ вонскы готови ѡ Дрѣсторѣ на Дѣнав, Фернз бѣг и Язвѣга и Карача бѣг и Балабан бѣг, а дрѣга вонска стон на Пиргос, а великын царѣ Амшрат бѣг єст три дни ход(ѡ) шд мене; тшгш ра[ди], моа братїа, азє сѣ вами мож, а без вас не мож станѣти прѣд нлми, нѣ се сѣверєтє и стонтє готови, да є вѣ кон час фтаса рєч господства ми, вѣ тон час да дондєтє. И пакы цю ви рекѣт ваша братїа, да нѣ верѣтє. И богѣ ви вєселнт.

† Іу Ілѣѣандрѣ вшєвода, милостїа божїєа господинь.

*Pecete ovală (3,3 + 2,6 cm.), acoperită cu hârtie și lipită pe partea din afară a scrisorii, cu legenda: * ІУЯНЬ ІЛѢЯНДРЬ КОЄВОДЯ; adresa: † Брашовѣншл взсѣкмѣ и земни Брхсе: Brașovenilor tuturor și țării Bârsei. — Acad. Rom. ²⁰² XXI; reproducție fotolito-grafică la D. Sturdza, Documente istorice române, aflate la Wiesbaden, București 1888, planșa III; ibid., p. 9—10, traducerea d-lui B. P. Hasdeu.*

Io Alexandru voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul lui Mircea al marelui voevod, scrie domnia mea tuturor Brașovenilor, pârgarilor și săracilor și țării Bârsei, multă sănătate și bucurie, ca unor prieteni și frați ai mei. Deci venit-au aci frații voștri și văzut-au cu ochii lor traiul meu, cum petrec eu ziua și noaptea; deci să știe milostivirea voastră că stau patru domni mari cu oștile gata la Dârstor pe Dunăre, Feriz beg și Azbuga și Caracea-beg și Balaban-beg, și altă oaste stă la Turnul, iar marele împărat Amurat-beg se află trei zile de drum dela mine; deci, frații mei, eu împreună cu voi pot, dăr fără voi nu pot sta înaintea lor, ci adunați-vă și stați gata,

ca în ceasul în care vă va veni vorbă dela domnia mea, în acelaș ceas să veniți. Și iarăși, ce vă vor spune frații voștri, să-i credeți. Și dumnezeu să vă bucure.

Io Alexandru voevod, din mila lui dumnezeu domn.

1432.—Trei din comandantii turci pomeniți în această scrisoare ne sânt cunoscuți din alte izvoare. Feriz-beg este Firuz-beg, despre care anele turcești spun că a comandat expediția din 1421 în Transilvania și care a căzut în luptele dela 1442 cu Hunyadi (Zinkeisen, Geschichte des osmanischen Reiches, I, p. 535, 603): el era tatăl lui Mehmed-beg, cel cu expediția dela 1445 pe Dunăre; Caragea-beg pare a fi Kharadj, Kharadja, care la 1431 încheie, împreună cu Ali-beg și în numele lui Murad, armistițiul cu Radoslav, solul lui Sandalj din Bosnia; iar Balaban-beg cel ce stăpânea Croia (în Albania) pela 1423 și Avlona pela 1425. Azbuga e necunoscut. v. Iorga, Studii și documente III, p. xxx; Notes et extraits pour servir à l'histoire des croisades au XV-e siècle, I, p. 288, 340; II, p. 294, 297.—Scrisoarea lui Alexandru e dată prin Mai sau Iunie 1432, în timpul expediției turcești; cf. scrisoarea de sub No. XX, dată în urma acesteia, și No. XXX, nota. Asupra campaniei din 1432, v. Iorga, Studii și documente, III, p. x.

XX.

† Іо Ілѣѡандръ воєвода и господинъ всен земли Сгрговлахи-
нскон, пишеть господство ми Брашевѣннамъ всѣмъ, и такази да
знаете, ѡти ево Тѣрци где сѡ паднѣли по Днѣвѣ, по вѣсѣхъ
бродовоу, та нѣс на зема да плѣнѣт и да расниѣт; да поскоро
дениѣ и ношиѣ да спѣшиѣте да дондете на помѡщѣ, ѡти ако
намъ бѣдетъ зло, и вамъ шетъ бѣти позлѣ; да кѡлко можете, спѣ-
шѣте, колко воинскѡ можете подвигнѣт на скорѣ, да дондетъ;
а що нѣстѣ готово, а вѣне гонѣте послѣд; да взтасатъ скоро, Ино
да не сторите, по рѣчи наши.

Io Alexandru, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scie domnia mea tuturor Brașovenilor, și așa să știți că Turcii au năpădit la Dunăre prin toate vadurile și vin împotriva țării să prade și să jefuească; și grăbiți-vă cât mai iute, ziua și noaptea, să-mi veniți în ajutor; căci dacă nouă ne va fi rău, vouă are să vă fie și mai rău. Și cât puteți, grăbiți-vă; câtă oaste puteți ridica în grabă, să vie, iar câtă nu este gata, o veți trimete în urmă. Să sosească iute. Altfel să nu faceți, după vorbele noastre.

Monogram; pecete ovală (3,2 + 2,5 cm.), cu legenda: * ІО ІЛЄЉАНДРЪ
ВОЄВОДА +; adresa: † Брашевѣннамъ: Brașovenilor. — Arh. No. 304; Mil. No. 7.

XXI.

† Іу Плехандръ воевода и господинъ, пишет господство ми Брашовѣномъ вѣсѣмъ и земанъ Брѣси, и такози ви вришеетъ господство ми: аще сте да ми поможете, елате поскоро, понеже съ Турци возжт ѡт сѣботи, та поспешанте на потечѣ, а хрѣна ви шет и напекон донти. Яше ли не шете донти, а вѣе ми кажете, да знамъ како да ѡчинѣ. И весели ви богъ.

Io Alexandru, voevod și domn. Scrie domnia mea tuturor Brașovenilor și țării Bârsei, și astfel vă poruncește domnia mea: dacă e să mă ajutați, veniți mai iute, căci Turcii sânt pe drum de Sâmbătă; și grăbiți-vă la drum, căci hrana vă va veni și mai pe urmă. Iar dacă nu vreți să veniți, spuneți-mi, ca să știu ce să fac. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală, ca la No. 304 (XX); adresa: † Брашовѣно[м] и земанъ Брѣси: Brașovenilor și țării Bârsei. — Ark. No. 306; Mil. No. 8.

1432.

XXII.

† Іуанъ Ялександръ воевода и господинъ вѣсеи земанъ ѡггровлахѣискон, пишетъ господство ми мнѡгѡ здравіе и поклоненіе гостемъ и пріателемъ господства ми, Брашовѣцѣмъ вѣсѣмъ, великымъ же и малимъ, и тѣзи да знаете, понеже съ нарокомъ господина ми краалѣ ѣко съ дошли Молдовци дѣ стегови, и не текѡзъ нѣ единъ ѡтъ нихъ; нинѣ идѣ самъ на нихъ, съ молитвѣмъ господина ми краалѣ. Тѡгѡ радѣ ви говорѣ и молѡ ви, да ми поможете съ лѣкѡвѡмъ, съ стрѣлѡмъ, съ ѡрѣжіемъ, съ цѡю можете. И богъ ви веселитъ.

Ioan Alexandru, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate și închinăciune oaspeților și prietenilor domniei mele, Brașovenilor tuturor, mari și mici, și să știți că din porunca domnului meu craiului au venit patru steaguri de Moldoveni, și n'a fugit nici unul din ei; acum mă duc eu însumi la dinșii, cu rugămintea domnului meu craiului. ¹⁾ De aceea

¹⁾ Asupra relațiilor lui Alexandru cu Moldovenii, v. Iorga, Studii și doc. III, p. XIV.

vă grăesc și vă rog să mă ajutați cu arcuri, cu săgeți, cu arme, cu ce puteți. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală, ca la No. 304 (XX); adresa: † Брашовцем вѣсѣм: Brașovenilor tuturor. — Ark. No. 305; Mil. No. 9.

1432.

XXIII.

† Іу Александръ коюкода и господинь вѣсен земли Бггровла-хїнскон, пишетъ господство ми Сивинцемъ вѣсѣм, великимъ же и малымъ, мнѣмъ здракѣе, какото мону братїамъ. Тѣмъ радї, до-врѣкѣ знаете, егда ме пѣсти господинь ми краля на влашкѣ землѣ, на можъ учинишъ (sic), и на кѣмъ ме встави, яко да ми бѣдетъ въ неколи помощникъ. Никто ѡтъ нихъ съ учина не погледа на можъ невола, тѣмъ паче боже Брашовѣне, добри люді, та послашахъ речъ господина краля та доидоше съ своимъ главами и столахъ съ мною въ неволи; понеже аще хтеше погнѣхъ сїазн землѣ, и тѣе цехъ погнѣхъ, и землѣ господина ми краля не щеше имети покон. Да зацю сме стоимъ противъ погани езикъ, а вїе ни под-вигате зан речн, како се ѡтметнѣхъ ѡтъ господина краля и дадохъмо се Тѣрцемъ. Тѣмъ радї нїе слѣжимъ господинѣ кралю и сватомъ венцѣ, и да сподоби боже да съ приближитъ господинѣ краля, да станемо прѣдъ нимъ; да кто ще слѣгати, да мѣ ебе пѣс женѣ и матерѣ мѣ. Язе и поидохъ ѡ Тѣрци, поидохъ за можъ не-коля, и учинишъ поконъ земли, колико естъ встанѣла, и вѣсѣмъ вамъ, и извадишъ си ѣ хнїади робїе, а вїе говорите, понеже цїжъ да пачна съ Тѣрци землѣ господина ми краля. Язе да не да боже да пачна, нѣ цїжъ слѣжитъ господинѣ ми кралю и вѣсѣмъ христїа-номъ до моего живота, како се съмъ шещал. И боже ви веселитъ.

Io Alexandru, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea tuturor Sibienilor, mari și mici, multă sănătate, ca unor frați ai mei. Deci, știți bine cum m'a trimes domnul meu craiul în Țara Românească, în ocina mea, și pe sama cui m'a lăsat ca să-mi fie de ajutor la nevoie. Nici unul dintre ei nu s'a uitat cu ochii la nevoea mea; numai pe Brașoveni, [ca pe niște] oameni buni [ce sânt], i-a povățuit dumnezeu și-au ascultat de vorba domnului craiului și-au venit cu capetele lor și-au stat lângă mine la

nevoie. 1) Căci dacă va fi să piară țara aceasta, vor pieri și ei, și nici țara domnului meu craiului nu va avea liniște. Și fiindcă am stătut împotriva păgânilor, voi ne-ați scornit vorbe rele, că ne-am lepădat de domnul craiul și ne-am dat Turcilor. Dar noi slujim domnului craiului și sfintei coroane, și să dea Dumnezeu să se apropie domnul craiul și să stăm înaintea lui; și cine va minți, să-i f. . . câinii pe nevastă-sa și pe mă-sa. Eu, dacă m'am dus la Turci, m'am dus de nevoea mea, și-am făcut liniște țării, câtă a rămas, și vouă tuturor, și mi-am scos trei mii de robi, iar voi ziceți că vreau să prad cu Turcii țara domnului meu craiului. Nu va da Dumnezeu să prad eu, ci voi sluji cât voi fi în viață domnului meu craiului și tuturor creștinilor, cum am făgăduit. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală ca la No. 304, stricată; din legendă se cunoaște numai:]Ω ΠΛ[; adresa: † ГИКИЦЕМ ВЪСКМ: Sibienilor tuturor.—Ark. No. 302; Mil. Nr. 12.

1432. — Scrisoarea e scrisă, probabil, pe vremea expediției turcești. Prin cuvintele «țara câtă a rămas» Alexandru face aluzie sau la teritoriul ocupat de Turci sau la partea stăpânită de Vlad Dracul; cf. Conduratu, Michael Beheims Gedicht über den Woiwoden Wlad II. Drakul, Bukarest 1903, p. 61, nota 1.

XXIV,

† Іу Плѣхандръ коевода и господинь всен земли оугровла-
хнискон, пишетъ господство ми много здравіе братіамъ моимъ,
Брашовѣкномъ въскм, и тѣзи ви давамъ знати: азы съ мѣчѣ,
яко да погася огнь въ вас, и не бѣше инако; нѣ хто естъ счинилъ,
да мѣ плати богъ. Пръво донде Станъ снатаръ помеждѣ васъ;
азъ доидѣтихъ моа рѣчъ до васъ, да ми го дасте, а вѣе моа рѣчъ
не послѣдѣсте. По томъ доидѣже Тодоръ, скравши кони влашкони
земли; азъ доидѣтихъ пакъ до васъ, да ми го дасте, и въ томъ мѣ
не слѣдѣсте. Язы съ мѣчѣ за васъ, да имате покон, и ваше ро-
бѣе, про могохъ, штѣдѣтихъ, и колико робѣе сътъ въ Никополи, азы
порѣдѣтихъ до Никополѣ, да нѣ не штѣдѣтъ далеко, до хдѣ нѣхъ
искѣните. Того ради, толко добро ви чинимъ азы и мѣчѣ съ,
да погася въ васъ огнь, а вѣе го самы запалѣте на вашнѣ главахъ.

1) Poate să fie vorba de apărarea cetăților Giurgiu și Turnu, pe care le posedă încă Dan II, care însă curând după aceea se găsesc în mâinile Turcilor. v. Iorga, Studii istorice asupra Chilie și Cetății Albe, București 1899, p. 85.

ТѢКА ЕСТ ПОМЕЖДА ВАС СТАНЧѢА И ТАТѢА И ВАСНА И ЖААН, ДА СЖТ ВЗЕАН КОНИ ИЗ МОЕГА ДВОРА; ДА АЦЕ ЛЮБИТЕ МИРЪ И ПОКОН ВАШ, ДОПѢСТѢТЕ МЫ НУХ СЪВЪЗАНН. АЦЕ ЛИ МИ НУХ НЕ ДОПѢСТИТЕ, НЕ ИМАТЕ МИРА СЪ МНОМ. ИНО НЕ ЦРЕТ БЫТ.

Io Alexandru, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate fraților mei, Brașovenilor tuturor, și iată vă dau de știre: eu mă muncesc să sting focul dela voi, și n'a fost altfel; iar cine a făcut, dumnezeu să-i plătească. Mai întâiu a venit Stan spătarul în mijlocul vostru; eu v'am trimes vorbă să mi-l dați, dar voi n'ați ascultat de vorba mea; apoi a fugit [la voi] Todor, după ce furase cai de-ai Țării Românești; eu am trimes iarăși la voi să mi-l dați; nici la asta nu m'ați ascultat. Eu mă muncesc pentru voi, ca să aveți liniște, și pe robii voștri, pe câți am putut, i-am răscumpărat. Și câți robi sânt la Nicopole, eu am trimes vorbă la Nicopole, să nu-i ducă departe, până ce îi veți răscumpăra. Deci, atâta bine vă fac eu și mă muncesc să sting focul dela voi, iar voi îl aprindeți singuri pe capetele voastre. Acolo în mijlocul vostru se află Stanciul și Tatul și Vasil și Ulan, cari au furat cai din curtea mea. Dacă vă place pacea și liniștea, trimeteți-i legați la mine; căci de nu mi-i veți trimete, pace cu mine nu veți avea. Altfel n'are să fie.

Monogram; pecete ovală, ca mărime și legendă identică cu No. 304; adresa: † Брашовскомъ вѣсткѣ: Brașovenilor tuturor. — Ark. No. 303; Mil. No. 13

1432—1433. — Scrisoarea este dată, se vede, după năvălirea turcească din Iunie-Iulie 1432 în Transilvania, când voevodul Țării Românești a devastat, împreună cu Turcii, țara Bârsei și o parte din Săcuime și din scaunul Cohalmului; Brașovul și Sibiuul n'au putut fi luate, și Turcii s'au întors cu pierderi. Iorga, Studii și documente III, pag. x; G. D. Teutsch, Geschichte der siebenbürger Sachsen, p. 104. Cf. Engel, Geschichte der Walachey, p. 168, și Por Antal és Schönherr Gyula, Az Anjou ház és örökösei, Budapest 1895, p. 580 și urm. Voevodul Țării Românești era atunci Alexandru; se pare însă că și Vlad Dracul stăpânea o parte de țară, căci la el face aluzie Alexandru prin cuvintele «iar cine a făcut (adecă cine a prădat cu Turcii împreună), dumnezeu să-i plătească.»

Concesiunile făcute de Alexandru Turcilor la 1432 — de sigur nu de bună voie — înduplecară pe Sigismund să-și fixeze și mai mult privilegiile asupra lui Vlad Dracul și să-l sprijinească de aci înainte cu mai multă stăruință.

Pe trei din boerii vrăjmași, amintiți în scrisoarea lui Alexandru, îi găsim, în acelaș timp sau mai târziu, pe lângă rivalul său: pe Tudor, cel mai de frunte dintre ei, la 20 Ian. 1432 («Thodor ur», Hum. I, 2, p. 574), la 13 Aug. 1437

(жѣпан Тѣлвр, Miletic, DR., p. 333), la 2 Aug. și 8 Sept. 1439 (Arh. Stat.; Arh. ist. I, 1, p. 85, și E. Kałużniacki, Dokumenta, p. 28), la 30 Iunie 1441 (Arh. Stat.); pe Stanciul (nu știm care din cei doi: Stanciul Honoi sau Stanciul frațele lui Mircea) la aceleași date afară de 30 Iun. 1441; iar pe Tatul la 8 Sept. 1439 ca vornic mare (în locul lui Voico cel dela 1432 și 1437). În documentele dela 2 Aug. 1439 și 30 Iun. 1441 acesta este numit Tatul Sârbul; cf. doc. din 20 Ian. 1432: Rącz Tatul (nu Rącztatul). Pentru toți aceștia v. și hrisovul din 10 Aug. 1437, păstrat numai în traducere și publicat de N. Iorga, Studii și documente, VII, p. 47.

XXV.

† Іw Александръ воевода и господинь, пишеть господство мнѣ Брашовѣномъ вѣсѣмъ, великимъ же и малымъ, кахто мнѣ братіамъ. Сега радї такози ви говоримъ: нека да дохѣдат и вашы люде зде и наши талю, а никомѣ криво да не бѣдетъ. Яще ли бѣдетъ нѣкоемѣ чловеѣкъ вашемѣ крико отъ нашихъ чловеѣкъ, а вѣго пѣстѣте да дондетъ, да мѣ счинимъ право, понеже такози нѣ естъ рѣчъ. И господство ми тѣзи пѣциамъ болѣкринна ми Негое и сз онѣмизи люде, цю имъ естъ криво отъ васъ и отъ вашихъ люди, да ви говорѣ: аще любите да сте сз мномъ мирни, вратѣте варѣ цю естъ ѣ васъ, и мнѣ чловеѣкомъ криво да не бѣдетъ, понеже не можемъ ходитъ с лѣжамн, тѣкмо с правдомъ; да ни не проваждате сз празни рѣчи, кахто до нинѣ. И весели ви бога.

Io Alexandru, voevod și domn. Scrie domnia mea Brașovenilor tuturor, mari și mici, ca unor frați ai mei. Și astfel vă grăesc: să vie și oamenii voștri aici și ai noștri acolo, și nimănui să nu i se facă nedreptate. Iar dacă se va întâmpla vre-unui om al vostru vre-o nedreptate din partea oamenilor noștri, trimeteți-l pe acela să vie ca să-i facem dreptate, căci așa ne este vorba. Și trimete domnia mea acolo pe boerul meu Neagoe împreună cu acei oameni, cărora li s'a făcut nedreptate din partea voastră și a oamenilor voștri, și vă zic: dacă vă place să fiți în pace cu mine, dați îndărăt tot ce este la voi, și oamenilor mei nedreptate să nu li se facă, căci nu putem umbla cu minciuni, ci cu dreptate!; și să nu ne mai purtați cu vorbe goale, ca până acuma. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală, ca la No. 304, ruptă, se cunosc numai litercele H și OA; adresa: † Брашовѣномъ: Brașovenilor.— Arh. No. 307; Mil. No. 10.

XXVI.

† Іу Флѣѣандрѣ воевода и господинѣ, пишеть господство мѣ гостем и прїателѣм господства ми, прѣгарем ѡт Брашева, и такози ки пишеть господство ми, яко тѣзи ест волѣрин господства ми жѣпан Антонїе по срѣдѣ вас; тѣмъ радї го сѣмъ клеа на вѣрѣ и на дѣшѣ господства ми, да дондет без никоѣ грижѣ кз господствѣ ми. Тѣмъ радї да го ѡтпроводите сз честїѣ ѡт вашихъ рѣкаѣ, да дондет без никоѣ грижѣ кз господствѣ ми, по ѡризмѣ господства ми.

Io Alexandru, vevod și domn. Scrie domnia mea oaspeților și prietenilor domniei mele, pârșarilor din Brașov, și astfel vă poruncește domnia mea: acolo, în mijlocul vostru, se află boerul domniei mele jurân Antonie, și m'am jurat lui, pe credința și pe sufletul domniei mele, că [poate] să vie fără nici o grije la domnia mea. Să-l petreceți dar cu cinste din mâinile voastre, ca să vie fără nici o grije la domnia mea, după porunca domniei mele.

Monogram; pecete ovală, ca la No. 304. acoperită cu bumbac; adresa. † прѣгарем ѡт Брашева: *pârșarilor din Brașov.*—*Ark. No. 310; Mil. No. 14.*

1431—1433. — Antonie îmi pare a fi aceeaș persoană cu Anton, cămărașul lui Vlad Dracul, dela care ne-a rămas o foarte interesantă scrisoare (Ark. No. 548) și pe care îl amintește Vlad Dracul în scrisoarea de sub No. XXXIII.

XXVII.

† Іу Флѣѣандрѣ воевода и господинѣ всен земли ѡггрокла-хїнскон, синѣ Мирчѣ великааго воеводѣ, пишеть господство мѣ Брашовѣнѣмъ всѣмъ, великымъ же и малымъ, мнѣмъ здравїе. Тѣмъ ради и вїе знаете добре, понеже мон господинѣ краля та ме не дрѣжи како ест дрѣжал Дана воеводѣ, нѣ ме ест прїѣлъ вз сина срздечнаго, та сѣмъ имал надеждѣ да имамъ помощ и мнѣмъ добро ѡт вас. Я вїе мож реч не слѣшате, нѣ где да ест татѣ и хѣсарѣ, ѣ вас прїбега, и храните мон вражмашне, що ѡдѣт колорѣ баїринѣ ми и вистѣарѣ влашкон земли. Тѣмъ ради, или ми данте вражмаша ми и добитѣк, или да си не жалѣвате на мене, понеже пѣстнѣ ѣ господина краля, да сѣ плачаѣ ѡт вас; да еги ми дондет реч ѡт господина ми краля, та по томъ да вїе

НЕ БЖДЕТ ЖАА. И ТЪЗИ ПЪСТІУХ БОЛЪКРИНА ГОСПОДСТВА МИ, ЖЪПАНА ДИМИТРА, ДА ЦЮ ВИ РЕЧЕТ, ДА ГО ВЕРШЕТЕ, ПЪНЕЖЕ СЖТ РЕЧИ ГОСПОДСТВА МИ.

Io Alexandru voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul lui Mircea al marelui voevod. Scrie domnia mea Brașovenilor tuturor, mari și mici, multă sănătate. Știți bine și voi că domnul meu craiul nu mă ține pe mine cum a ținut pe Dan voevodul, ci m'a luat drept fiu de suflet; am nădărduit dar că voi avea ajutor și mult bine dela voi. Dar voi nu ascultați de vorba mea, ci dacă e câte un hoț sau tâlhar, la voi pribegește; și hrăniți pe vrăjmașii mei, cari îmi mănâncă averea părintească și visteria Țării Românești. Deci, sau îmi dați pe vrăjmașul meu și averea mea, sau să nu vă jeliți împotriva mea că am trimes la domnul craiul, să mă plâng de voi; și când îmi va veni vorbă dela domnul meu craiul, atunci să nu vă pară rău. Și iată am trimes pe boerul domniei mele, pe jupân Dimitru, și ce vă va spune el, să-l credeți, căci sânt cuvintele domniei mele.

Monogram; pecete ovală (3,3 + 2,6 cm.), stricată; după urmele câtorva litere pare identică cu cea de sub No. XIX; adresa: † Брашовѣскимъ вѣскѣмъ: Brașovenilor tuturor. — Ark. No. 308; Mil. No. 6.

1431—1433. — Vrăjmașul de care vorbește Alexandru nu poate fi altul decât Vlad Dracul. Cf. și Conduratu, l. c., p. 60, nota 2.

XXVIII.

† Іо Ілѣѣандрѣ воєвода и господинѣ, пишѣт госпоство ми прѣгаремъ въ Брашевъ любезное херетисаніе, и такози ви просимъ: тѣзи въ кон чѣс доидѣт болѣкринъ госпоства ми Петръ Манѣ, да мѣ дасте чловѣкка добра, да го проведитъ въ Орадѣ. И ако сте приѣтели наши, да ино да не сторите.

Io Alexandru, voevod și domn. Scrie domnia mea pârgarilor din Brașov heretisire cu dragoste, și așa vă rog: îndată ce va sosi acolo boerul domniei mele Petru Man, să-i dați un om bun care să-l petreacă până la Orade. Și dacă ne sânteți prieteni, altfel să nu faceți.

Monogram; pecete ovală, ca la No. 304, cu legenda: [✱] ІО ІЛѢЃІНА[РЪ] В[О]ГЕО[А]И; adresa: † прѣгаремъ Брашевѣскимъ: pârgarilor Brașoveni. — Ark. No. 301; Mil. No. 11.

1431—1433. — Petru Man este probabil identic cu «Petrus Manus Vellachus, habitator Ihuihave (Suczavie)», despre care se vorbește într-o acordare de represalii genoveză contra Moldovei, la 1452. El era, pela 1449—51, supus al domnului moldovenesc Bogdan II și făcea, între altele, negoț cu piper la Cetatea Albă. Iorga, Acte și Fragmente III. p. 27—29. Fusesse, se vede, între 1431—1433, în slujba lui Alexandru-Aldea.

XXIX.

† Іѡнъ ПЛЕХАНДРЪ ВОЕВОДА И ГОСПОДИНЪ ВЪСЕНЪ ЗЕМАНЪ УГРОВЛАХИНСКОИ, СИНЪ МИРЧА ВОЕВОДА, ПИШЕТЪ ГОСПОДСТВО МИ БРАТЪМЪ СУМАРИНОВЪ, И ТАКОЗИ ТИ WRИЩЕТЪ ГОСПОДСТВО МИ: ТЪКА ЦЮ СИ ВЪЗЛА КЪНЪ ЛАЛЪ, ПОСКОРО ДА МЪ ГО ВРАТИШ; ИНАКО ДА НЕ СМЪКШЪ ВЪЧНИТИ, ПО WRИЗМЪ ГОСПОДСТВА МИ.

† Ion Alexandru voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul lui Mircea voevod, scrie domnia mea lui Bratul al lui Sumarin și astfel îți poruncește domnia mea: calul lui Lalu, pe care l-ai luat acolo, iute să i-l dai îndărăt; altfel să nu cutezi a face, după porunca domniei mele.

Monogram; pecete ovală (3.3 + 2.6 cm.), pusă înlăuntru scrisorii, la mijlocul monogramului, și fără hârtie deasupra; se vede că a fost bumbac peste ea; legenda: ✱ ІОУАНЪ ПЛЕХАНДРЪ ВОЕВОДА. — Acad. Rom. $\frac{201}{XXI}$; reproducție fotolitografică la D. Sturdza, Doc. dela Wiesbaden, pl. III; ibid., p. 9, traducerea d-lui B. P. Hasdeu.

1431—1433.

XXX.

† СѢДЪ ВОЕВОДЕ ВЛАШКОГА, ГОСПОДАРА, МИРЧИННА СИННА, ВЪДЪ ПЛЪДЕ ВОЕВОДЕ, НАДРЪШПАНЪ И РАЗГОНЪ ИЦЪВАНЪ, ТЪМНИВАРЪЗКОМЪ ШПАНЪ, МНОГО ПОКЛОНЕНИЕ ВАШОИ МИЛОСТИ. МНОГИЦЪ СЪМЪ ТА ВАМЪ ПОРЪЧИЛЪ ІЕРЕ 1) ТЕ ТЪРЪЦИ ИСТИНОМЪ ДОИТИ НА СЪРЪДЕЛЪ, И ДА ЗНАШЪ ІЕРЕ И ИСТИНОМЪ ДОШЛА 2); И МНОГИЦИ ПОРЪЧЕВАХЪ ДА ДОПЪСТИШЪ ВОИСКЪ И СЪ ШНОМЪ ЦЪСАРА 3) ЧАЛАПИ. И ДА ЗНАШЪ ЦЮ Е ВОИСКЕ Ъ ДЕСЕТЪ ХИЛЪ И ДЪ, И ДА ЗНАШЪ, НЕ СЪ СПРАВНИ ЮНАЦИ, ВСЕ СЪ МЛАДИ МОМЪЦИ И ВСЕ СЪ ДЕЦА И ЖЕНЕ; НЕ ИМА КТО СЕ ВИ ЗА WRЪЖНЕ ПОХВАТИШ, НЕ НИ ПОЛОВИЦА ДОБРЕХЪ ЮНАКЪ. ЗНА ВАША МИЛОСТЪ КАКО

1) Scris aci și în alte câteva locuri de mai jos așa, că s'ar putea ceti și ире.

2) Am aștepta дошан.

3) Orig. ұра.

ХОДИХЪ КЪ МѢРАТЪ ¹⁾ КЪ ЦАРЬ И КАКО СЕ СЪ ШНИМЪ КЛЕХЪ И КАКО СЪ ШНИМЪ БЕСЕДОВАХЪ; ВСЕ СЪМЪ ДАЛЪ ЗНАТИ ВАШОИ МИЛОСТИ СЪ СТ[р]АХЪ ²⁾. ЦЮ СЧИННИХЪ СЧИННИХЪ, И ПОИДОХЪ КЪ НЕМЪ ³⁾; ВСЕ ТОНЪ СЪ СТРАХЪ ⁴⁾ СЧИННИХЪ, ІЕРЕ МНЪ ЗЕМЛЪ СЪЗЕШЕ, И ПОЧЕШЕ МНЪ СЕ ДО ГЛАВЕ ХВАТАТИ, И ДАЛЪ СЪМЪ БОЛАРЪЗКЪ ДЕЦЪ ТАМО. И ШКОИ ДА ЗНА ВАША МИЛОСТЪ, ТЪРЪЗЦИ ВСЕ МОЮ ЗЕМЛЪ РАСИПАШЕ, ВЕРОМЪ И КЛЕТВО[МЪ] КЪНЪСЧИ СЕ И ВЕРОМЪ ПРИМАЮЧИ. И ДА ЗНА ВАША МИЛОСТЪ, АКО ЧЕ ДОНТИ ШВАНЪ ВОИСКА НА ІЕРЪДЕЛ ⁵⁾, И ІА ЧЪ СЪ ШНОМЪ; А КОЛИ ІА СЪ ШНОМЪ НЕ ДОНДЪ, А ІА ЧЪ ІЛЪЗЪЛА СЪ ШНОМЪ ДОПЪСТИТИ, ТАКО МНЪ БОГА И ТАКО МНЪ ВЕРЕ; ПОКЛЕ ВАША ВОИСКА ДОНДЕ, [ВЪ] ТЪИ ЧЕМЪ ЧАСЪ ІА СКОМЪ ВОИСКОМЪ НА СТРАНЪ ТАКОИ ВДЪСТЪПИТИ. МНОГИЦЪ СЪ ТЪРЪЗЦИ МЕНЕ ПРЕВАРИЛИ, ДА ІА ЧЪ СЪЗГА ТАКОИ СЧИННИТИ, БОГЪМЕ, КАКО ДА НЪ НИ КОРИНЪ НЕ УСТАНЕ. ЦЮ СЪМЪ СЕ И ІА ЗАКЛЕШЪ ГОСПОДИНЪ КРАЛЪ И ВАШОИ МИЛОСТИ И НЕМЪ ПЛЕМЕНИТЕМЪ ЛЪДЕМЪ, ДА БИ ШВАНЪ КЛЕТВА, ШВАНЪ ⁶⁾ ВЕРА МЕНЕ СЪХВАТИЛА, АКО ЧЕМЪ ИНО СЧИННИТИ, И АКО ЧЕМЪ ІА ЗАБИТИ КРАЛЕВЪЗЪ ХЛЕВЪЗЪ И СОЛЪ, И АКО ЧЕМЪ ІА ВАМЪ ЗЛОМИСЛИТИ И НЕМЪ ⁷⁾ ВЛАСТЕЛОМЪ И ВАШОИ ЗЕМЛЕ, ТАКО МНЪ УЧИНЪ ⁸⁾ И ВЕРЕ И МОЕ ГЛАВЕ; ИНАКО НЕ ЧЪ СЧИННИТИ, ЛНХО ТАКОИ, КАКОТО БИ СЪМЪ СЪ КНИЗЕ СПИСАЛЪ. И ТОНЪ ТИ ГОВОРИМЪ, ЦЮ МОЖЕШЪ НАНСКОРЕ И ЦАРА ЧАЛАПИНЪ ПЪСТИТИ СЪ ВОИСКОМЪ, ДОПЪСТИ ГА, ЕРЕ ЧЕМЪ ІА САМЪ САМЪ СЧИННИТИ, ДА ДОНДЕ ПОЛОВИЦА ШВЕНЪ ВОИСКЕ КЪ ЧАЛАПИНЪ; И ТАКОИ ХОТЕ СЧИННИТИ, ДА ДАДЪ САМИ СЪРЪМЕЛИНСКОГА ГОСПОДАРА И Х[А]МЪЗЪЗЪ ГОСПОДАРА, ПОКЛЕ ДОНДЕ ЧАЛАПИНЪ, И ЗА ТОНЪ СЪ КРЪСМАЛИ ⁹⁾. СЮДЪ МОЛЪЗДОВА СЪ ПРОСИ(И) ПОМОЧЪ; ДО СЕНОВА, ЦЮ ІА МИСЛИМЪ ГОСПОДИНЪ КРАЛЪ, ТО И МОЛЪЗДОВЪЗКЪ ГОСПОДАРЪ. ЗНАМЪ ІЕРЕ И СЪ ЧАЛАПИНЪ ВЕЛИКА ВОИСКА, ТЕРЕ ЧЕ ПО ЛЪКЪ СЪ ШНОМЪ ДОНТИ; НЪ СКОРО ДА ПЪСТИ ЧАЛАПИНЪ СВОЕГА ЧЛОВЪКЪ; ШВА МАМО НА ПОСПЕХЪ; ІА ЧЕМЪ НАВЪЧИТИ, КАКО ЧЕ ДОНТИ СЪ ВОИСКОМЪ. ЗНАМЪ ІЕРЕ ЧЕ ПОМОЧИ БОГЪ ХРИСТИАНОМЪ, ПОКЛЕ ДОНДЕ ЧАЛАПИНЪ. И ШВАНЪ КНИГА ПИСАНА Е СЪ БОЗЪСЪ.

† И ДА ТИ БОГЪ СЪМНОЖИ ЛЪКЪТА И ГОДИНЕ.

1) Corectat din МѢРАТЪ.

2) Orig. стАХЪ.

3) Corectat din тЕМЪ.

4) Corectat din стАХЪ, adăogându-se un р care trece peste т.

5) S'ar putea ceti și Іеръдел; în analele sârbești se găsește însă forma Ерѣдѣль.

6) Orig. pare a avea инан.

7) Orig. иневалъ.

8) După учинне urmează глава, șters de scriitor.

9) Corectat din крѣсмали.

Dela voevodul și domnul românesc, fiul lui Mircea, dela Alde voevodul, nadorșpanului ¹⁾ și lui Razgon Iștvan, șpanului de Temișoara ²⁾, multă închinăciune domniilor voastre. De multe ori v'am trimes eu vorbă că Turcii au să vie cu adevărat împotriva Ardealului, și să știi că cu adevărat au și venit; și de multe ori ți-am trimes vorbă să pornești oastea și împreună cu ea pe împăratul Cealapie. Și să știi că sânt oști 74.000, dar să știi că nu sânt voinici de ispravă; toți sânt băeți tineri, toți sânt copii și mueri; n'are cine să pue mâna pe arme, nici jumătate nu sânt voinici buni. Domnia ta știi cum m'am dus la Murat împăratul și cum m'am jurat cu el și cum am vorbit cu el; toate le-am dat de știre, cu frică, domniei voastre. Ce-am făcut am făcut și m'am dus la el; toate astea cu frică le-am făcut, căci mi-au luat țara și-au început să se apuce de capul meu, și-am dat copii boerești acolo. Și asta s'o știe domnia voastră: Turcii mi-au risipit toată țara, după ce se juraseră cu credință și cu blestem și primiseră credință. Și să știți domnia voastră că va veni acea oaste asupra Ardealului și că voi fi și eu cu ea; iar de nu voi veni eu cu ea, voi trimete cu ea pe Albul, pe dumnezeul meu și pe credința mea; și când va sosi oastea voastră, eu în ceasul acela mă voi da cu oastea mea la o parte [părăsindu-i]. De multe ori m'au înșelat Turcii pe mine; acum vreau să le fac și eu tot așa; pe dumnezeul meu că nu va rămânea nici sămînță de ei. Ceea ce am jurat eu domnului craiului și domniilor voastre celorlalți nemeși, să mă bată jurămîntul acela și credința aceea, de voi face altfel și de voi uita pâinea și sarea craiului și de voi avea vre-un gând rău asupra voastră asupra celorlalți boeri și asupra țării voastre; mă jur, pe ocina mea și pe credința mea și pe capul meu, că altfel nu voi face, decât așa cum v'am scris în carte. Și așa îți grăesc ție: de poți să trimeți cât mai iute pe împăratul Cealapie cu oaste, trimete-l, căci voi face eu, singur singurel, să treacă jumătate din oastea aceasta la Cealapie. Și vor să facă așa ca să dea ei înșiși pe begul Rumeliei și pe begul Hamza, îndată ce va veni Cealapie, și deaceea au zăbovit. Dela Moldova au

¹⁾ Ung. nádorispán, comes palatinus. Era pe atunci celebrul Nicolaus de Gara, mort la 1434. Fessler, Geschichte von Ungarn, II, p. 380, 396.

²⁾ Ung. Temesvár (Тѣмешваръ). — Ștefan Rozgonyi luase parte la expediția lui Sigismund contra lui Radul Praznaglava din 1427. N. Iorga, Convorbiri Literare, an. XXXIV, p. 427.

cerut ajutor, dar, până acum, ceea ce doresc eu domnului craiului, tot aceea și domnul Moldovei. Știu că și Cealapie are oaste mare, și că încetul cu încetul ea va veni cu el; dar să-și trimeată Cealapie de grabă pe omul său; asta ne este de grabă; îl voi învăța eu cum să vie cu oastea. Știu că va ajuta dumnezeu creștinilor până ce va sosi Cealapie. Și această carte este scrisă în Buzău.

Și dumnezeu să-ți înmulțească anii și zilele.

Monogramul lipsește; pecetea e ruptă; scrierea e o cursivă sârbească din sec. XIV—XV, foarte neregulată și grea de citit; adresa: † ДУ НАДРЪШПАНА И ДУ 1) РАЗГОН НИЖАНА, ТЪМНИВАРЪСКОГА ШПАНА: către nadorșpanul și către Razgon Iștvan, șpanul Temișoarei. — Arh. No. 512.

1432. -- Scrisoarea aceasta este foarte importantă; ea aruncă o lumină nouă asupra evenimentelor din an. 1432, când domnea în Țara Românească Alexandru-Aldea «fiul lui Mircea», care în primăvara acestui an se pregătea. împreună cu Alexandru cel Bun al Moldovei, să respingă invaziunea turcească ce avea să se reverse asupra țării în vară și să se întindă și asupra Transilvaniei. Alexandru-Aldea se dusese în Moldova de jos și luase înțelegere cu voevodul acestei țări, care avea, cum se vede din scrisoare, aceleași sentimente de prietenie pentru regele Ungariei, ca și dînsul: ea e dată din Buzău, la întoarcerea sa.

Aldea își făcuse în 1431 pace cu Turcii și dăduse ostategi lui Murad, după ce Turcii dela Dunăre îi pustiiseră țara.

El e silit totuși să meargă cu Turcii lui Murad în Transilvania și să prade împreună cu aceștia țara Bârsei (Iunie 1432), fără voie, se pare, căci în scrisoarea sa către comitele palatin al Ungariei și către Rozgonyi Ștefan, care pe atunci era comite de Temișoara [il găsim în această calitate între anii 1431 și 1438: vezi scrierea citată a lui Pór Antal și Schönherr Gyula, p. 568 și urm., și doc. din 1431 reprodus tot acolo în facsimile și transcriere; Gelcich, *Diplomatarium relationum reipublicae ragusinae cum regno Hungariae*, Budapest 1887, p. 419: Razgogn Stephanus, magnus comes Temesvari], el se oferă, spre a se răzbuna pe Turci, să-i trădeze. Planul lui era să i se trimeată din Ungaria, ca colaborator al acestei trădări, cunoscutul pe atunci pretendent la tronul lui Murad David Celebi, Cealapie—Cealapi, cum îi zice dînsul, Zelapia, Zellapia, Chalapia, Chalopya din izvoarele latinești contemporane. Acesta era un fiu al lui Murad Orbul [fratele lui Murad II], care se refugiase în Ungaria și pripășindu-se pe lângă Sigismund căpătase niște domenii prin Banat, unde trăia pela 1432. Aldea spera să poată îndupleca o parte din armata neregulată a lui Murad să facă o defecțiune în favorul lui Cealapie.

Planul n'a izbutit. Pe Cealapie îl găsim rătăcind, cu patru ani mai târziu, la 1436, tot ca pretendent și încercând să năvălească în provinciile lui Murad II cu ajutor dela Raguzani. Se afla prin Dalmația de nord sau prin Banat, când Raguză îi refuza ajutorul. Cereri de aceeași natură sânt refuzate de ea și la 1441. El moare în

1) Orig. are în amândouă locurile ѿ.

Ungaria înainte de 1453. N. Iorga, Notes et Extraits pour servir à l'histoire des croisades au XV siècle, vol. II, p. 336—337, 384, în special nota 2 dela p. 337.

Albul se constată și de aci, ca și din scrisorile lui Vlad Dracul, ca boer crencios al lui Aldea și locotenent al lui. În hrisovul din 17 Noemv. 1431 pentru mânăstirea Dealului (Arh. Stat.) el e citat cel dintâiu printre boerii martori.

Din alte izvoare se știe că nu beglerbegul Rumeliei, pe atunci «bassa Sarzibeg», ci al Anatoliei a făcut incursiunea în țara Bârsei (Iorga, Studii și doc. III, p. x). Acesta era însuș Hamza, care la Dech. 1431 e numit «Hamza beg, vovod de Anatolia» [era frate cu Baiazet pașa]. Iorga, Notes et Extraits II, p. 303.

Închinarea lui Alexandru-Aldea către Turci la 1431 și participarea lui la expediția din 1432 sânt confirmate de o scrisoare din 3 Iulie 1437: dominus Vlachorum, prout alias corone vestre deteximus, fuit ad Portam dicti domini Omarat Teucer et se suo subiecit dominio, ac cum gentibus suis fertur fuisse cum dicto Teucrorum exercitu. Gelcich, Diplomatarium, p. 374. Cf. și scrisoarea lui Sigismund către Sibieni din 21 Sept. 1433 (copie la Acad. Rom.).

XXXI.

În arhivul Brașovului se găsesc dela Alexandru încă două scrisori necomplete, sub NNo. 300 și 309; din cea dintâiu lipsește cam a cincea parte din dreapta, unde hârtia e ruptă, iar dintr'a doua s'a păstrat tocmai jumătate. Una este o missivă (de trei șire), prin care Alexandru înștiințează pe Brașoveni că trimete la ei pe sluga sa Dieniș; a doua, al cărei înțeles nu e tocmai sigur, pare a fi o poruncă (de opt șire) a domnului cătră un sat Borușa[ni], care nu voia să asculte de stăpânul său, boerul Voico; ar putea să fie Borșanii din județul Putna, dar acesta nu aparține Țării Românești (v. Marele Dicționar geografic al României, vol I, p. 541—542). La No. 300 s'a păstrat și pecetea; e ovală (c. 3 + 2 1/2 cm.), fără hârtie deasupra, și din legenda ei se cunosc numai literile РЪ din ЯЛЕЪАНДРЪ. — Dau aci textul amândorora, cu unele înțregiri, ce nu mi se par prea hazardate; semnul || arată marginea scrisorilor.

† Іѡн Ялѣѡандрѡ воєвода и господинь, синь Мирча воєводѡ, пишеть господство ми вне Брашовенѡм, взсемъ прѡгаремъ, великим же и малимъ, и [пѣстнхъ тамо] нашего сѡбгъ, да цю изречетъ къ вамъ Дниенш, да го верѡ[е]те; речн [сѡжтъ наши].

† Іѡ Ялѣѡандрѡ вѡєвѡда, милостѡа [вожѡа господинь].

† Брашовеномъ всемъ.

Ion Alexandru vovod și domn, fiul lui Mircea vovod. Scrie domnia mea vouă Brașovenilor, tuturor pârgarilor, mari și mici, și trimet acòlo pe sluga noastră, și ce va spune cătră voi Dieniș, să-l credeți; sânt vorbele noastre.

Io Alexandru vovod, din mila [lui dumnezeu domn].

Brașovenilor tuturor.

† Іw Александръ воевода и господинъ въз[сеи земан Ѹгровлахїн-скон], ||пишетъ господство ми до вас БорѸша[нз. . . . и та] кози ви врисѸетъ господство ми, тако п[. . . .] и мнѸгѸ послѸжившомѸ по кж[. . . .] жѸпанѸ БонкѸ, тако да мѸ с[те послѸшнн], ||по-неже мѸ сте стара вчина п[рава послѸ] шате и почитате колико[. . . .]. Ино да нѸст, по врнзмѸ господства м[н].

† Іw Александръ воевода, [милостїа божїа господнн].

Io Alexandru voevod și domn [a toată țara Ungrovlahiei], scrie domnia mea vouă Borușa[nilor și] astfel vă poruncește domnia mea, ca și celui ce mult mi-a slujit pe jurânului Voicu, ca să-i fiți lui [ascultători], căci îi sânteți veche și dreaptă moșie să-l ascultați și să-l cinstiți cât ; altfel să nu fie, după porunca domniei mele.

Io Alexandru voevod, [din mila lui Dumnezeu domn].

Vlad I Dracul.

(c. 1431—1433 în luptă cu Alexandru-Aldea. 1433—1446 singur ¹⁾).

XXXII.

† Іw Владъ воевода и господинъ, пишеть господство ми много здравїе възѸм прѸгаремъ Брашовзскимъ. ТѸзи внѸ сами добрѸкъ знаете, чѸ ест прѸложиа господинъ кесар на мене, да чюкамъ снѸзи краннѸ, и безѸ можъ вола да не имате миръ сѸ влашкѸ зема. Я госпоство ми за вашѸ вола азѸ ви всловодиѸ, тако да са храните и да имате мир, цю ест по срѸдѸ людї, а цю ест по горѸ и по планинаѸ, а внѸ нѸсте никомѸ длѸжны да нѸ

¹⁾ D-nii Gr. G. Tocilescu (Manual de istoria Românilor, ed. 2, p. 171) și D. Onciul (în cursul său; cf. Convorbiri Literare, an. XXXVII, p. 227) îi dau acești ani; se pare însă că tronul l-a ocupat întâiașdată prin Ianuarie 1432, căci scrisorile dela 1431 sânt date toate din Transilvania. Alexandru-Aldea apucase să ia tronul înaintea lui Vlad, și anume după 30 Ian.1431, când domnea încă Dan II. Din 17 Noemvrie avem o danie a lui către mănăstirea Dealului (orig. în Arh. Stat., copie în condica mănăstirii Dealului dela Acad. Rom., f. 177, cu data greșită de 27 Noemvrie).

ПАЗИТЕ. ꙗ вие нѣсте менѣ и монм сльгам добромислзци, цю си на възѣк денз проливажт крзвн за вас за възѣх. Нж зацю г(о) сте чюле господство ми чѣ ндж господинѣ ми кесарю, а вие сте запрѣтили вашим злим людемз, та гонат сльги господства ми, и взале им сжт кони и взсе, цю са шерѣле ѡ них. За този да ви нѣ ест жал, чѣ господство ми не циж штавити мож сльги въз пагѣбж, нж за едно нмам взати шт вас двоннж и помного. И цю речет сльга господства ми Володер, да вѣрѣете; мон сжт рѣчи. И богз ви даст здравіе.

† Іу Влад вкешуда, мнлостіа божіа господинь.

Io Vl ad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate tuturor pârgarilor din Brașov. Știți bine voi înșiși că domnul chesarul ¹⁾ m'a însărcinat pe mine să păzesc această margine ²⁾, și fără voea mea să nu aveți pace cu Țara Românească. Domnia mea v'am slobozit totuși, după voea voastră, să vă hrăniți și să aveți pace în mijlocul oamenilor; cât pentru munte și plaiuri, voi nu sânteți datori nimăruî să le păziți. Dar voi nu-mi vreți binele nici mie, nici slugilor mele, care își varsă sângele lor pe fiuce zi pentru voi toți. Și pentrucă ați auzit că domnia mea mă duc la stăpânul meu chesarul, ați poruncit oamenilor voștri răi să gonească pe slugile domniei mele, și le-au luat caii și tot ce au găsit la dînșii. Deci, să nu vă pară rău, dacă domnia mea nu voiu lăsa pe slugile mele în pagubă, ci pentru una voiu lua îndoit și în-treit dela voi. Și ce va spune sluga domniei mele Voloder, să credeți; sânt cuvintele mele. Și dumnezeu să vă dea sănătate.

Io Vlad voevod, din mila lui dumnezeu domn.

Pecete rotundă (c. 2½ cm. în diam.), fără hârtie deasupra, cu legendă latină în litere gotice foarte fine: + IOAN + WLAD. WAXVOD[A]; figura din mijloc e ruptă; adresa: † прѣгарем Брашовскимъ : pârgarilor Brașoveni.— Ark. No. 168; Mil. No. 34.

1430—1431.—Scrisoarea pare a fi din Dechemvrie 1430 sau Ianuarie 1431, înainte de plecarea lui Vlad Dracul la Nürnberg. Aci se afla el prin Fevruarie 1431. Cf. Conduratu, I. c., p. 58, nota 5.

¹⁾ Așa e numit împăratul german, der Kaiser, în doc. noastre vechi; царя i se zicea numai sultanului turcesc.

²⁾ E vorba de plaiurile de lângă trecătorile Branului, Prahovei și Teleajenului.

XXXIII.

† Іу Блад воевода и господинъ, пишетъ господство мнѣ много здравіе и поклоненіе въскѣмъ пръгаремъ Брашовскимъ, и тѣзи ви даватъ господство мнѣ ѡ знаніе, понеже ветхѣи дѣкати метнѣхъ Сибинѣне; того радѣи и вие помного с ними да не ходите, чѣь кого нандѣхъ, чѣь ходитъ съ ветхѣи дѣкати, зло мѣѣ цѣѣ ѡчинитъ. И миръ съ Бласи да не чините; ацѣ ли ѡчините, да знаете, азъ развали ви цѣѣ миръ. И по томъ ви проса: имамъ кола тѣка, цю смѣѣ реказъ да мнѣ ѡчинятъ, подспѣшатъ мнѣ нѣхъ и потрѣдѣте съ за мене та мнѣ нѣхъ доведѣте до Кохалмъ, а Кохалмѣне нѣхъ цѣѣтъ доведети до мене. Я искѣтъ цѣѣтъ платитъ Янтонъ камарашъ. И богъ ви дастъ здравіе.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate și închinăciune tuturor pârgarilor din Brașov, și iată vă dă de știre domnia mea că Sibienii au lăpădat ducații cei vechi; deci și voi să nu mai umblați cu ei, căci de voi aflu pe cineva că umblă cu ducați vechi, am să-i fac rău. Și pace cu Români să nu faceți; iar de veți face, să știți că am să vă răstorn pacea. Și apoi vă rog: am niște cară acolo, pe care am zis să mi le facă; dați zor cu ele și osteniți-vă pentru mine și mi le aduceți până la Cohalm, iar Cohălmenii le vor aduce până la mine. Și prețul îl va plăti Anton cămărașul. Și Dumnezeu să vă dea sănătate.

Monogram (cu Іуи); pecetea rotundă de c. 3 cm. în diam., stricată; adresa: † пръгаремъ Брашовскимъ: pârgarilor Brașoveni. — Ark. No. 169; Mil. No. 35.

1431.—Scrisoarea este dată probabil din Sighișoara, în ultimele luni ale anului 1431, înainte de scoborirea lui Vlad Dracul în Țara Românească la 1432. La 20 Ian. 1432 el se afla în Târgoviște (Hurmuzaki I, 2, p. 574); pela 8 Februarie 1431 era la Nürnberg, însoțit de un «marescalcus», poate de vornicul Voico de mai târziu, și dădea de acolo o diplomă minoriților din țara sa (Hurmuzaki I, 2, p. 749—750; cf. Iorga, Studii și doc. III, p. xxxv). — Anton cămărașul, dela care ne-a rămas scrisoarea de sub No. arh. 548, este jupânul Antonie, pe care Alexandru, rivalul lui Vlad Dracul, îl roagă, prin scrisoarea de sub No. arh. 310 (XXVI), să se întoarcă la dînsul.

XXXIV.

† Іу Влад воевода и господинъ, пишеть господство ми много здравие и поклонение сѣдишъ ут Брашов и възсѣмъ прѣгаремъ Брашовскимъ. Тѣзи да знаете, чѣ додохъ людѣе ут влашкѣхъ земля та ми казахъ, чѣ Владъ ест ѣмрѣк; ако нѣ[ст] ѣмрѣк, еце ест сосалъ злѣ и ѣмрѣ цѣт. Того радѣ ви проса, [к]ахто моухъ братѣхъ и добри приѣтели, даиште ми и вне помощи и подѣте с мене; встариитъ ви цѣхъ ѣ краи горѣ, азъ цѣхъ поти на нихъ сѣ можъ глаотѣ. Ище ми ѣждетъ неволѣ, азъ са цѣхъ вратиитъ къ вамъ, аце ли богъ поможетъ, какото имамъ надеждѣ, чѣ нематъ кто да ми стонитъ на прѣдъ, а вне цѣт(ѣ) доти по готовѣ. И Шѣгншорѣне идѣтъ с мене.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate și închinăciune județului din Brașov și tuturor părgarilor Brașoveni. Iată să știți că au venit oameni din Țara Românească și mi-au spus că Aldea a murit, sau dacă n'a murit [încă], a sosit rău și are să moară. Deaceea vă rog ca pe niște frați și buni prieteni ai mei, dați-mi și voi ajutor și veniți cu mine; am să vă las sus la margine, iar eu voi merge cu gloata mea împotriva lor. De mi se va întâmpla vre-o nevoie, mă voi întoarce la voi, iar de-mi va ajuta dumnezeu, precum am nădejde, căci n'are cine să-mi stea în potrivă, voi o să veniți pe de-a gata. Și Șăghșorenii merg cu mine.

Monogram; pecete rotundă de c. 3 cm. în diam., cu legenda latină: [S. I]OANI + WL[AD + WA]YVODA (cf. No. 177=XXXVII); adresa: † прѣгаремъ Брашовскимъ: părgarilor Brașoveni. — Arh. No. 170; Mil. No. 36.

1431, din ultimele luni, când Vlad petrecea în Ardeal, pe la Sighișoara; Aldea-Alexandru fusese, se vede, la Turci și se întorsese greu bolnav, iar în țară ieșise zvonul că e pe moarte. Cf. Conduratu, l. c., p. 61, nota 1.

XXXV.

† Іу Влад воевода и господинъ, пишеть господство ми много здравие прѣгаремъ Брашовскимъ, и тѣзи ви давамъ ѣ знанне, како цю бесѣдѣете с мене а вне не дрѣжните, нѣ проваждате мѣдъ ѣ Владъ и ѣ Ялѣсла. Того радѣ тѣзи естъ билъ монъ волѣрѣнъ ѣ шпан(а) и вашѣхъ чловѣкъ Петръ, та ви цѣтъ казатъ како естъ реказъ шпанъ, да идетъ мѣдъ ѣ камарѣхъ кесарѣхъ, како естъ рѣчъ господинна ни

кесарѣ. Тѣмъ радѣ тѣзи пѣциамъ слѣзи господства ми Іонѣш и Станислав и Нанеш; ѡ кого наидѣт мѣдъ, да мѣ поставятъ денъ, да жь втнесет ѡ харанижъ, а цю мѣ бѣдетъ право да мѣ са платитъ; а кто не цет занести мѣдъ ѡ камарѣ кесаревѣжъ, на инѣ странѣ да не бѣдетъ воленъ да жь втпроводитъ, нѣ да естъ заложена, чѣ жь вземетъ кесаръ. Яце ли жь втпроводитъ ѡкрадомъ, да си главѣ изгѣбитъ. И варе колико людѣ са нахѡдатъ вт Молдов(а), ни единъ вт ни хъ да не вставитѣ да излѣзетъ изъ вашнхъ рѣкѣ, чѣ нхъ за-пиратъ господинѣжъ кесаръ и шпанъ съ своимъ повелѣниемъ, до гдѣ доидѣтъ наши поклицѣри вт Молдов(а). Ино да нѣст. И богъ ви дастъ здравнѣ.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate pârgarilor brașoveni, și iată vă dau de știre că de cele ce vorbiți cu mine voi nu vă țineți, ci duceți aramă lui Aldea și lui Albul. Deaceea, boerul meu și omul vostru Petru au fost la șpanul; ei vă vor spune cum a zis șpanul că arama are să meargă la cămara chesarului, precum este porunca domnului nostru a chesarului. Deci, trimet acolo pe slugile domniei mele Ionăș și Stanislav și Naneș; la cine vor găsi ei aramă, să-i puie soroc s'o ducă la haraghie ¹⁾, și ce va fi cu dreptate să i se plătească; iar cine nu va duce arama la cămara chesarului, într'altă parte să n'aibă voie a o duce, ci să rămâie zălogită, ca s'o ia chesarul. Iar dacă o va trece pe ascuns, capul să și-l piarză. Și ori câți oameni din Moldova s'ar afla printre voi, pe nici unul din ei să nu-l lăsați să iasă din mâinile voastre, căci îi oprește domnul chesarul și șpanul cu porunca lor, până ce vor veni solii noștri din Moldova. Altfel să nu fie. Și Dumnezeu să vă dea sănătate.

Monogram (cu Iwn); pecete rotundă de c. 3 cm. în diam., fără hârtie deasupra, ștearsă; pare identică cu cea dela No. 177 (XXXVII); adresa: † прѣгаремъ Брашовскымъ: pârgarilor Brașoveni. — Ark. No. 152.

1431. — «Șpanul» este comitele Săcuilor. Despre misiunea solilor lui Vlad în Moldova nu știm nimic precis. Poate că el voia să ia informații asupra intențiilor lui Alexandru cel Bun, al cărui vornic se apropiase, prin Iunie 1431, cu numeroase trupe de Țara Românească și pela 2 Iulie se afla la Putna. Iorga, Studii și doc. III, p. XIII. Cf. NNo. XXXII și XXXVII.

¹⁾ E vorba de cămara (kamera, germ. Kammer, Münz-Kammer) lui Sigismund în care se băteau bani și pentru Țara Românească.

† Ів Влад воевода и господинъ, пишетъ господство ми много здравіе и поклоненіе възсѣмъ пръгаремъ Брашовскимъ, великимъ же и малымъ, и тѣзи цїетъ донтъ сѣга господства ми Івнѣш Владъ посрѣдѣ васъ. Того радї, вѣре цїо ви речетъ, да го вѣрѣте, понеже сѣтъ истинни рѣчи господства ми. И богъ ви дастъ здравіе.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate și închinăciune tuturor pârgarilor din Brașov, mari și mici, și iată va veni acolo printre voi sluga domniei mele Ionăș Românul; deci, orice are să vă spue, să-l credeți, pentru că sânt cuvintele adevărate ale domniei mele. Și dumnezeu să vă dea sănătate.

Monogram; pecete rotundă de c. 3 cm. în diam., ștearsă, dar identică cu cea dela No. precedent; adresa: † пръгаремъ Брашовскимъ: pârgarilor Brașoveni. — Ark. No. 146; Mil. No. 76.

1431.—Scrisoarea e din acelaș timp cu NNo. arh. 152, 163, 168, 169, 170; toate par a fi scrise de aceeaș mână. Miletic a atribuit-o greșit lui Vlad Țepeș, ca și pe cea de sub No. arh. 147 (nu 174).

XXXVII.

† Іван Влад воевода(а) и господинъ, пишетъ господствѣ ми моимъ двѣрїемъ прїателѣмъ, сѣдїцѣ и пръгаремъ Брашевскимъ, мнѣмъ здравіе и поклоненіе. И на томъ да вамъ естъ ѡ знанїе, како двїде къ мнѣ мои сѣга Владъ и такози ми каза, како го вїе тѣратѣ и не даватѣ мѣ да чинитъ мою сѣжеѣ, цїо мѣ сѣмъ ѣ вставилъ, како гдѣ нахѣди Молдѣвене, да нѣ хвататъ и да нѣ вдїратъ и да имъ ѡзниматъ цїо нѣсетъ. Ѣти вїе двѣрѣкъ знаете, како ѣ пѣстихъ моего сѣгѣ ѡ Молдѣвѣ, а Молдѣвене го ѡхватишѣ та го свѣзашѣ и втѣпѣстише го Ялдѣ и Ялѣѣѣ, и цїо сѣмъ ималѣ можъ мархѣ ѡ Молдѣвѣ, свѣ ми ѡзеше. Сѣга моего сѣгѣ хѣкѣ втѣкѣнїти втѣ Ялдѣ и втѣ Ялѣѣѣ, а шнї ми прѣсе за него помнѣмъ втѣ хїлїадѣхъ златѣхъ флѣрїн. Тѣмъ ради сѣмъ ѣ вставилъ моего сѣгѣ Влада, да хватѣ Молдѣвене и да имъ ѡзниматъ цїо нѣсетъ. За тѣмъ ради молимъ васъ, вставете сѣ мнѣмъ моего сѣгѣ, нека да чинитъ мою сѣжеѣ, цїо мѣ сѣмъ ѣ вставилъ. Яко ли го не вставитѣ сѣ мнѣмъ, то и двѣрѣкъ да знатѣ, втї ми естъ велми

ЖАЛ НА ВАС, НЪ МН СЕ МНИТ, УТИ ЦЕТ И ВАМ ЖАЛЪ БИТИ. И ЦЮТО
 € УЗЕЛ МОН СЛЪГА ВЛАД УТ САКАЛОШ ПНАДЪКЪША, УТ ТОГОЗИ
 НИИРО ДА НЕ ГЕВАСИТЕ, НЪ ГДЕ ТУГЪ ЕСТ УСТАВНА МОН СЛЪГА ВЛАД,
 ТЪИ ДА СТУИИТЪ, ДУ ГДЕ СЕ П С ВАМИ СЪСТАИЖ. У ТУМ НИУ ДА
 НЕСТЪ, ПО УРНЪМЪ ГОСПОДСТВА МИ.

Ioan Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea bunilor mei prieteni, județului și pârgarilor din Brașov, multă sănătate și închinăciune. Și să vă fie de știre că a venit la mine sluga mea Vlad și-mi spune că-l urmăriți și nu-l lăsați să-mi facă slujba cu care l-am însărcinat, că ori unde ar afla Moldoveni, să-i apuce și să-i jupuească și să le ia tot ce ar purta [cu sine]. Căci știți bine cum am trimes eu o slugă a mea în Moldova, iar Moldovenii l-au prins și l-au legat și l-au dat pe mâna lui Aldea și a lui Albul, și marfa ce am avut-o în Moldova, toată mi-au luat-o. Acum vrând să răscumpăr pe sluga mea dela Aldea și dela Albul, ei îmi cer pentru el mai mult de o mie de florini de aur. Deaceea l-am lăsat eu pe sluga mea Vlad să prinză pe Moldoveni și să le ia ce vor purta [cu sine]. Deci vă rog, lăsați în pace pe sluga mea, ca să-mi facă slujba cu care l-am însărcinat. Iar de nu-l veți lăsa în pace, atunci bine să știți că-mi pare foarte rău de voi, dar socotesc că și vouă are să vă pară rău. Și cele ce le-a luat sluga mea Vlad dela Sacaloș ¹⁾ Andreiaș, din acelea nimic să nu gustați, ci unde le-a pus sluga mea Vlad, acolo să rămână până ce mă voiu întâlni eu cu voi. În aceasta altfel să nu fie, după porunca domniei mele.

Monogram (cu Iwn); pecete rotundă de c. 3 cm. în diam., acoperită cu hârtie; se cunosc cele 2 capete în mijloc și legenda: S. IOANI + WLAD + WAYVODA, în litere gotice; cele 2 figuri sânt urît lucrute și în mijlocul lor se află semnul .у.; adresa: † МОИМ ДУБРІМЪ ПРАТЕЛІМ, СЪДЦЪ И ПЪРГАРІМЪ БРАШЕВСКИМЪ: bunilor mei prieteni, județului și pârgarilor Brașoveni.—Arh. No. 177; Mil. No. 40.

1431—1432. — Aldea și boerul său Albul apar în această scrisoare împreună ca dușmani ai lui Vlad Dracul și în înțelegere cu Moldovenii. Ea este scrisă prin urmare înainte de împăcarea lui Albul cu Vlad (între 1433—37) și înainte de moartea lui Alexandru cel Bun al Moldovei, deci în 1431—32. Vrăjmășia lui Vlad Dracul cu Moldova ne silește să-i fixăm această dată. — Moartea lui

¹⁾ Nume obișnuit prin sec. XV—XVI între Săcui; cf. un Zakalos (Andreas) la 1509 (Rechnungen aus dem Archiv der Stadt Hermannstadt, I (1888), p. 508; v. ibid., p. 440, 551, 518) și mai mulți Zakalusch în Turcheș pela 1526 (Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt in Siebenbürgen, I (1886), p. 681).

Alexandru cel Bun s'a întâmpilat în iarna anului 1433, probabil la 1 Ianuarie; sigur e că la 9 Aprilie 1433 el nu mai era în viață, deoarece din această zi avem un privilegiu comercial dat de Ilie Sașilor dela Sibiu (copie la Acad. Rom.); cf. G. Popovici, Contribuiri la istoria vechilor așezăminte românești, p. 4, nota.

Știm din mai multe izvoare că, într'adevăr, Alexandru cel Bun, spre sfârșitul domniei sale, voia să cucerească o parte din Țara Românească și să răzbune astfel invaziunea lui Dan II, care la 1429 îi atacase teritoriul Chilieii, atât de râvnit pe atunci de Unguri. Cf. asupra acestor evenimente expunerea foarte amănunțită a d-lui N. Iorga, în Studii istorice [asupra Chilieii și Cetății Albe, București 1899, p. 86—90, și scrisoarea lui Ladislaus Apor din 2 Iulie 1431, prin care se relatează că oameni sosiți din Vrancea spun cumcă domnul Moldovei a adunat mari oști, pe care ar avea de gând să le îndrepte împotriva Țării Românești sau a Ardealului: «versus Transalpinas» sau «versus nostros» (copie la Acad. Rom.). Se poate prea bine ca în urma acestui războiu din 1431 să fi pierit Dan II și să se fi instalat în tron Alexandru, care sub numele de «Alde», ce l-a purtat înainte de a ajunge domn, ca fiu natural al lui Mircea—«Ioannes Albi» în resumatul lui Rykaczewski—, prestase, cu un an mai înainte, jurământ de credință regelui polon. V. Iorga, Studii și doc. III, p. XIII—XIV.

XXXVIII.

† Іван Влад воевода(а) и господи́нь, пишеть господству ми прѣпочитаннимъ владѣрѣмъ и прѣгарѣмъ Брашевскимъ, малымъ же и великимъ, и такози ви врѣсѣхътѣ (sic) господству ми, како ни единому чловека да не вставите да иде прѣсѣ планниѣхъ сѣ влашкѣхъ землю, ни сѣ трѣгѣмъ, ни сѣ покансарствѣмъ, ни сѣ единому рабѣмъ. Тѣмъ ли ви хѣтѣхъ понти, то прѣво да пита Іваньша Битеса, и кого вѣсѣлѣди Іваньшѣ, тѣзи да естѣ волхнѣ понти. И коего ви чловека хѣтелъ Іваньшѣхъ схѣтити, конѣ ви намъ на зло хѣдѣна, то да гѣ естѣ волхнѣхъ схѣтити сѣ рѣжкѣхъ господства ми и сѣ вашѣмъ помощію. Ѥ тѣмъ инѣ да не естѣ, по врѣзмѣхъ господства ми. И на тѣмъ вамъ велики захѣлаемъ, како мѣмъ двѣрѣмъ прѣлатѣмъ, вѣти цѣо прѣдъ мѣмъ прѣестѣ, како Ханѣжѣхъ лѣжарю хѣжѣхъ да вратитѣ, а коги сѣмъ лѣзѣ (sic) вѣтишѣхъ, ки мѣ ю стѣ пакъ сѣвзѣли (sic). За то и мѣнѣ велики жалѣ естѣ. Цѣо прѣдъ мѣмъ прѣimate, сѣ тѣмъ не стѣнтѣ.

Ioan Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea prea cinstiților boeri și pângari din Brașov, mici și mari, și astfel vă poruncește domnia mea : să nu lăsați pe nici un om să meargă peste plaiu în Țara Românească, nici cu negoț, nici cu solie, nici cu altă treabă. Iar cine ar vrea să meargă, acela să întrebe mai întâiu pe Ioanș Vi-

teazul. Și pe cine-l va slobozi Ioanăș, acela să aibă voie a merge. Dar pe oamenii ce vor fi umblat cu rău împotriva noastră și ar vrea să-i prinză Ioanăș, pe aceia să fie volnic a-i prinde, cu puterea domniei mele și cu ajutorul vostru. Într'aceasta altfel să nu fie, după porunca domniei mele. Și foarte vă mulțamesc, ca unor buni prieteni ai mei, că ați făgăduit în fața mea lui Hanăș, meșterul de arcuri, să-i întoarceți casa; dar după ce am plecat ¹⁾, voi i-ați luat-o iarăși îndărăt. De asta îmi pare foarte rău și mie. De ceea ce ați făgăduit înaintea mea, de aceea nu vă țineți.

Monogram; pecete rotundă, cu hârtie deasupra, ca mărime identică cu cea dela No. 177 (XXXVII), foarte ștearsă; adresa: † прѣгарѣмъ Брашевскѣмъ, мѡиѡмъ двѣрѣмъ прѣтелѣмъ: pârgarilor Brașoveni, bunilor mei prieteni.—Arh. No. 180; Mil. No. 43.

1431—1432. — Această scrisoare pare a fi trimisă de Vlad Dracul din Sighișoara, după întoarcerea sa dela Nürnberg, în timpul încercărilor de a alunga pe Alexandru-Aldea. A-i fixa o dată mai precisă e cu neputință; sigur e că este scrisă înainte de stabilirea sa definitivă în tronul Țării Românești, 1433. Hanăș era probabil un furnisor de arcuri al lui Vlad: ажкаръ, din ажкз arc.

XXXIX.

† Іванъ Владъ воеводѣ (а) и господинь, пишеть господствѣ мѡиѡмъ двѣрѣмъ прѣтелѣмъ, прѣгарѣмъ Брашевскѣмъ. И тѣзи вѣ двѣрѣ знаете, вѣи естъ Владѣ вѣишзѣ ѡ тѣрци, не вѣи за ваше двѣро, нѣ за ваше зло, како да доведе тѣрскѣ воискѣ, да вѣи плѣкнитъ, како и прѣво вѣи естъ плѣнниа. Тѣмъ ради вѣи молимъ, како мою братню, ѡготвѣте мѡи ѡ пѣшке съ вѣсѡмъ направомъ, и ѡсѡвѣ съ стрѣлами и цѣтѡвѣ, колико можете напѣмнѡгѡ, и людіѣ мѡи вѣце дайте, колико можете, на пѡмѡицѣ, вѣи хѡиѣ понти, ега ни богъ поможѣ, да га прѡженѣмо вѣи землѣ, да и вѣи с мѡрѡмъ прѣбенѡте, и дрѣзи христіанѣ да почиваютъ. И тѣзи цѡ вѣи изречѣтъ слѡга господства мѡи Крѣста, да го верѣте, вѣи сътъз мѡи истиннѣ рѣч(и). И богъ вѣи захрани.

Ioan Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea bunilor mei prieteni, pârgarilor din Brașov: știți bine că Alde s'a dus la Turci, nu doar pentru binele vostru, ci pentru răul vostru, ca să aducă oa-

¹⁾ E vorba, probabil, de plecarea lui la Nürnberg.

stea turcească să vă prade, cum v'a prădat și mai nainte. Deci vă rog ca pe niște frați ai mei, gătiți-mi o sută de puști, cu toate cele de trebuință, și arcuri cu săgeți și scuturi, cât veți putea mai multe, și dați-mi și oameni în ajutor, câți puteți, căci vreau să merg, dacă-mi va ajuta dumnezeu, să-l alung din țară, ca să petreceți și voi în pace și să se odihnească și ceilalți creștini. Și ce vă va spune sluga domniei mele Cârstea, să-l credeți, căci sânt vorbele mele adevărate. Și dumnezeu să vă păzească.

Monogram; pecete rotundă de c. 3 cm. în diam., cu legendă latină, din care se cunoaște numai O din IOAN, și cu ornamentație ca la No. 177; adresa: † МОИМ ДВЕРИМЪ ПРІАТЕЛЕМЪ, ПРЪГГАРЕМЪ БРАШЕВСКИМЪ: bunilor mei prieteni, pârgarilor Brașoveni. — Arh. No. 164; Mil. No. 30.

1432—1433. — Scrisoarea pare a fi din ultimele luni ale anului 1432 sau din 1433, în tot cazul după expediția turcească din Ardeal. Comp. scrisoarea lui Alexandru-Aldea către Brașoveni, prin care acesta caută să se desvinovățească de mergerea lui la Turci (No. arh. 302 = XXIII).

XL.

† Іванъ Владъ воевода(а) и господинь, пишеть господству ми моимъ дверимъ пріателемъ, сждцѣ и пръгаромъ Брашевскимъ, мнѣму здравіе и поклоненіе. На томъ ви дверѣ знаете каковыи сѣтъ пріателіе мнѣ Молдавене. Тѣмъ ради и вѣхъ оставилъ моеи слѣге да хѣде тамо по земле господина ми кесарѣ, и где вѣрѣтаю Молдавене, да ихъ хѣтаю и цю носетъ да имъ ¹⁾ ѣзнимаютъ, а нихъ къ мнѣ да дводетъ. За този сѣмъ разсѣмъ, вти ви моеи слѣге терате и не давате имъ да хѣтаютъхъ вѣнехъ неверне люди господинѣ ми кесарю и мене. Тѣмъ ради да знаете, вти ми естъ вѣ[л]ми жалъ на васъ за тѣзи рабѣтѣ, нѣ пакъ гледанте како и вамъ да не есде жалъ. И вѣселіи ви бога.

Ioan Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea bunilor mei prieteni, județului și pârgarilor din Brașov, multă sănătate și închinăciune. Asta o știți bine, ce fel de prieteni îmi sânt Moldovenii. Deaceea am fost lăsat eu slugile mele să umble pe acolo prin țara domnului meu chesarului, și unde ar găsi Moldoveni, să-i prinză și să le ia ce vor purta [cu sine], iar pe ei să-i aducă

¹⁾ Corectat din нх.

la mine. Am înțeles însă că voi urmăriți pe slugile mele și nu-i lăsați să pună mâna pe acei oameni necredincioși domnului meu chesarului și mie. Deci să știți că-mi pare foarte rău de voi pentru acest lucru; dar iarăși, băgați de samă să nu vă pară rău și vouă. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram (cu Iwn); pecete rotundă de c. 3 cm. în diam., neacoperită, ruptă pe jumătate; din legendă se văd numai literele]AYVODA; adresa: † МОНМЪ ДУБРНМЪ ПРІАТЕЛЕМЪ, СЖАЦѢ И ПРЪГРЪМЪ БРАШЕВСКИМЪ: bunilor mei prieteni, judefului și păgarilor Brașoveni.—Ark. No. 181.

1432—1433. — Scrisoarea pare a fi dată din țară, sau din scurta domnie dela 1432, sau după instalarea definitivă din 1433. Cf. NNo. arh. 152 și 177 — XXXV și XXXVII.

XLI.

† Іван Влад воевода(а) и господинъ, ѡчини милость господствъ ми Брашовенѡм и такози имъ ѡрнѡсѡва господствъ ми, яко да сѡт волни тръговатъ сѡ ветхѡми дѡкматами на ѡгрѡцкѡ землю и на влашкѡ землю, безѡ всакѡ забавѡ, и да имъ нестъ волнѡхъ позабавити ни єдинъ чловѡкъ тко єстъ слѡга господства ми; нѡ тѡкмо ѡ Брѡсе, цю дрѡжи пѡдъ Брѡшев, да нестѡ волнѡхъ ни єдинъ чловѡкъ тръговати сѡ ветхѡми пенези, ни кѡпитъ ни продати. И Брѡшовене медѡ да не пѡцию ѡ влашкѡ землю.

Ioan Vlad, voevod și domn. Făcutu-și-a domnia mea milă cu Brașovenii și le-a îngăduit domnia mea, să aibă voie a face negoț cu ducați de cei vechi în Țara Ungurească și în Țara Românească, fără nici o piedecă, și să n'aibă voie să-i împiedece nici una din slugile domniei mele; numai în Bârsa, care se ține de Brașov, să n'aibă voie nimenea a face negoț cu bani de cei vechi, nici a cumpăra, nici a vinde. Și Brașovenii să nu trimeată aramă în Țara Românească.

Monogram (cu Iwn); pecete rotundă de c. 3 cm. în diam., neacoperită și stricată de tot; fără adresă.—Ark. No. 191.

1431—1433. — Prin «Țara Ungurească» nu se poate înțelege aci decât «Țara Făgărașului», pe care o stăpânea ca feud unguresc Vlad Dracul. — Oprirea de a duce aramă în Țara Românească arată că aci domnea Aldea. Cf. No. XXXIII.

XLII.

† Іван Блад воевода(а) и господинъ, пишетъ господству ми моимъ дворянамъ пріятелемъ, прѣгаремъ Брашевскимъ, мнѣму здравіе и поклоненіе, и тѣзи да ви естъ ѡ знаніе, вѣсти господству ми тамо къ вамъ слѣдъ господства ми Гина; и цю вамъ изречетъ, да го верѣте, вѣсти сътъ мои истинніе речіи. И весели ви бога.

Ioan Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea bunilor mei prieteni, pârgarilor din Brașov, multă sănătate și închinăciune. Și iată să vă fie de știre că a trines domnia mea acolo la voi pe sluga domniei mele Sin; și ce are să vă spue, să-l credeți, căci sânt cuvintele mele adevărate. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., acoperită cu bumbac și ruptă în câteva locuri; din legendă se văd încă literele: IO[WLAD]DA; după mărimе și ornamentație, este identică cu cea dela No. 177 (XXXVII); adresa: † моимъ дворянамъ пріятелемъ, прѣгаремъ Брашевскимъ: bunilor mei prieteni, pârgarilor Brașoveni. — Arh. No. 183.

1431—1433. — Scrisoarea seamănă foarte mult cu cea precedentă și este de bună samă din aceeaș vreme.

XLIII.

† Іван Блад воевода(а) и господинъ, пишетъ господству ми моимъ дворянамъ и вернымъ пріятелемъ и господа(мъ) моимъ, прѣгаремъ Брашевскимъ, великимъ же и малымъ, поклоненіе даже двѣ лица земли, такъ моимъ господамъ. И да спода(мъ) вѣстъ бога сіемъ писанію моимъ вѣрѣсти ви здравѣхъ и веселѣхъ. И тѣзи ви давамъ ѡ знаніе: пріиде ми чловекъ вѣтъ господина ми кесарѣ, ѡ день вѣхтоверіа, въ срѣдѣ днѣмъ, и мене съ вами за едно дворянъ гласъ донесе, такъзи гласъ како ке вамъ вѣстѣтъ ѡ инъшихъ казватіи. И тѣзи ви, мои братіе, знаете дворянъ, како всегда ви есте мене помагали ѡ чемъ есте могли, и мене и моихъ слѣдъ; да и съга еше ви моимъ и прошѣ тако мою господамъ: тѣзи си вѣстихъ помеждъ васъ слѣдъ ми верного вѣстѣтъ ѡ инъшиа, да елика вамъ изречетъ да го верѣте, вѣсти съ мое истинніе речіи, тако да вѣсте слѣшали вѣтъ самихъ моихъ сътъ. Пис. ѡ Мергіндѣмъ, вѣхъ. ѡ день.

Ioan Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea bunilor și credincioșilor mei prieteni și domni, pârgarilor Brașoveni, mari și mici, închinăciune până la fața pământului, ca unor domni ai mei. Și să dea dumnezeu ca această scrisoare a mea să vă găsească sănătoși și veseli. Și iată vă dau de știre că mi-a venit un om dela domnul meu chesarul, în ziua de 6 Octomvrie, Miercuri peste zi, și mi-a adus veste bună, și mie și vouă împreună, vestea pe care Ianăș Viteazul are să v'o spue. Și aceasta o știți bine, fraților mei, că m'ați ajutat totdeauna cu ce ați putut, și pe mine și pe slugile mele; și vă cer și vă rog și acum, ca pe niște domni ai mei: iată că am trimes printre voi pe sluga mea credincioasă, pe Ianăș Viteazul, și câte vă va spune, să-l credeți, căci sânt cuvintele mele adevărate, ca și cum le-ați auzi din gura mea. Scris-am în Merghindeal, Octomvrie în 7.

Monogram (cu IWN); pecete rotundă de 3 cm. în diam., acoperită, cu legenda: S. IOANI + WLAD + WAYVODA, ca la No. 177; adresa: † прѣпочитанныи прѣгарѣи Брашевскни: prea cinstiților pârgari Brașoveni. — Arh. No. 189.

Scrisoarea aceasta este incontestabil din 7 Oct. 1434, deoarece ziua de Miercuri 6 Oct. cade în acest an; cf. Conduratu, l. c., p. 65, nota 3. — Deși se instalase în domnie la 1433, Vlad Dracul fu silit să fugă în anul următor în Ardeal, dinaintea Turcilor care intraseră în Țara Românească pela jumătatea lui Mai (Iorga, Studii și documente III, p. xv). Prin Octomvrie el se afla dar în Merghindeal (săș. Mergendal, Margendal, ung. Margonda, lat. Margandinum), proprietatea familiei nobile Geréb (Greb), un sat spre nordvest de Șinca mare (Gr.-Schenk, de lângă Făgăraș). Cu ajutorul Ungurilor, el își reocupă tronul, alungând pe Turci din țară, pela sfârșitul lui 1434 sau începutul lui 1435.

În «Documente și Regeste» No. XLI identificasem pe Ianăș Viteazul, despre care este vorba în această scrisoare și în cea de sub No. XXXVIII, cu Ionăș Românul din scrisoarea de sub No. XXXVI, crezând că este vorba în toate trei de Ioan Hunyadi, viitorul ban al Severinului (1439), voevod al Transilvaniei și guvernator al Ungarici (1444): cele două atribute de «miles» (sc. aule) — *внтѣзь* (ung. *vitéz*) și «Olachus» = *олачъ*, care însoțesc de obicei numele lui Ioan Hunyadi în documentele contimporane, precum și faptul că celebritatea eroului maghiar de origine română începe abia pela 1437—39, m'au îndemnat a da la iveală această ipoteză îndrăzneată, pe care acum, deși nu știu s'o fi înlăturat cineva cu argumente serioase, sânt aplecat a o părăsi. Un sentiment de mândrie națională s'a strecurat fără de voie în această combinație. Ianăș Viteazul (ung. *Vitéz*) și Ionăș Românul au fost, cred, două persoane de mai puțină importanță decât trebuia să aibă pela 1431—34 Ioan Hunyadi, nobil maghiar care câțiva ani după aceea a ocupat una din cele mai înalte demnități militare și administrative în Ungaria, aceea de ban al Severinului.

XLIV.

† Іванъ Владъ воевода(а) и господинь, пишетъ господству мнѣ моимъ дѣверимъ прѣтелемъ, прѣгаремъ Брашевскимъ, мнѣмъ здравіе и поклоненіе. И [н]а тѣмъ да ви естъ ѡ знаніе, варѣ мнѣ стѣ порѣчани ѡтъ Гревъ Петра и ѡтъ Іѣкова, ѡ тѣмъ разѣмѣхъ. И на тѣмъ естъ моа воля, како варѣ съ кимъ хокете, ѡмнрете се съ шннли и трѣгѣнте и хранете се, или съ Молдовени, или съ Власи, нѣ тѣмъ[м]о да не носите тамо ѡвизи зли пенези или медѣ. И кѣга ѣа ѡсѣхѣ да се съ шннли размирите, ѣа ви хѣщѣхъ казати прѣжде тѣмъ на еднѣ неделю, како да ви не бѣдетъ пагѣба. И весели ви боги.

Ioan Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea bunilor mei prieteni, pãrgarilor din Brașov, multã sãnãtate și inchinãciune. Și sã vă fie de știre cã cele ce mi-ați incredințat din partea lui Grev Petru și a lui Iacov, le-am înțeles. Și voința mea este, ca cu cine voiți, sã vă împãcați cu ei, și sã purtați negoș și sã vă hrãniți, fie cu Moldovenii, fie cu Românii, numai cãt sã nu duceți acolo bani rãi sau aramã. Și cãnd voiu vrea eu sã vă stricați pacea cu ei, vã voiu spune cu o sãptãmãnã mai nainte, ca sã nu aveți pagubã. Și sã vă þucure dumnezeu.

Monogram; pecete rotundã de 3 cm. în diam., cu legenda: S. IOANI + WLAD + WAYVOD[A], întocmai ca la No. 177; fãrã adresã.—Arh. No. 167; Mil. No. 33.

1431—1433 sau 1436—1437. — Scrisoarea pare a fi datã din Transilvania, sau între 1431—33, cãnd în Țara Româneascã domnea Alexandru, sau mai curãnd la 1436—37, cãnd Vlad Dracul se refugiase din nou în Transilvania, în urma unei invazii turcești din toamna anului 1436. Prãdãciunile Turcilor au fost atunci, dupã spusele unor martori demni de credințã, înspãimãntãtoare. V. Iorga, Acte și fragmente III, p. 82—83 (scrisoarea lui Ioan din Raguza, delegatul conciliului dela Basel la Constantinopol, 17 Noemvrie 1436), și Studii și documente III, p. xv.

Dacã hrisovul din 19 Iunie 1437 (orig. în Arh. Stat.), prin care Radul VV. întãrește mãnãstirilor Cozia și Cotmeana niște proprietãți date de tatãl sãu Mircea, n'ar fi suspect în ce privește data lui, care îmi pare cã este adãogatã mai târziu, — am putea admite cã Turcii, în timpul incursiunii lor, au pus în locul lui Vlad Dracul pe Radu Praznaglava, care mai domnise încã în douã rãnduri (la 1421 și 1424—27) și care a reușit sã se menținã într'o parte de țarã pãnã prin Iunie 1437. Hrisovul lui Radu e datat «азъ ѡу (sic) пнсахъ на Кръца (Creața, jud. Ilfov?), нюнѣа ѣи ꙗциме»; anul ꙗциме (6945) este scris cu o

altă cerneală și de altă mână, într'o epocă mai nouă. Cf. însă D. Onciul, Convorb. Liter. XXXVII, p. 223 și 224, nota 1.

În acelaș an, la 8 Aprilie, Vlad Dracul se afla la Târgoviște și da Brașovenilor privilegiul de sub No. XLIX. Tot din Târgoviște sânt date hrisoavele dela 10 și 13 Aug. 1437 (Iorga, Studii și documente, VII, p. 47; Miletić, DR., p. 333). El își reocupase, înainte de 8 Aprilie, scaunul, cu ajutorul Ungurilor.

XLV.

† Іу Кладъ воевода и господинъ всенъ Угровлахѣн, пишеть господство ми монимъ прѣателемъ, прѣгаремъ Крашевскимъ : тѣка цю сте дължни жѣпанъ Сарандинъ ꙗ флор[и]ни, за тѣзи ви ест писал и господинъ крал, да мѣ платите. Тѣмъ ради ви пишеть и господство ми, како да мѣ поскоро платите. Яце ли мѣ не платите, да знаете, шти го не цѣж¹⁾ вставити ѡ пагубѣ, нѣж цѣжъ взвет на вашнхъ людехъ. Ино нѣсть, по шризмъ господства ми. И богъ ви вселн.

Io Vlad, voevod și domn al întregii Ungrovlahii. Scrie domnia mea prietenilor mei, pârgarilor din Brașov : pentru cei 100 florini, ce sânteți datori jupânului Sarandino, v'a scris și domnul craiul să-i plătiți. Deci vă scrie și domnia mea, să-i plătiți mai iute; iar dacă nu-i veți plăti, să știți că nu-l voi lăsa în pagubă, ci voi lua dela oamenii voștri. Altfel nu este, după porunca domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure.

*Monogram; pecete ovală (3+2¹/₂ cm.), cu legendă chirilică, din care se distinge cu greutate număi Ѡ МЛА ЕСНЕСѠДѠ; este identică deci cu cea dela NNo. 176, 179 ș. a. și trebuie citită întreagă așa: * [І]Ѡ[ПН Е]МЛА ЕСНЕСѠДѠ [СНН М.] (cf. No. XLVI); adresa: † прѣпочтаннм прѣгаремъ Брашевскимъ: преа цнстиѣilor pârgari Brașoveni. — Arh. No. 178; Mil. No. 41.*

c. 1433—1437. — Jupânul Sarandino, Grec de origine, e pomenit între boerii de frunte ai lui Dan II, într'un hrisov al acestuia pentru satele Ciurilești, Dâmbova, Turcinești și jumătate din Balomirești, Argeș 16 Sept. 1430 (Arh. Stat.), și în hrisovul către Brașoveni din 30 Ianuarie 1431 (Arh. No. 768=XVII). În diplomele interne ale lui Vlad Dracul nu-l găesc. Aceasta mă face să pun scrisoarea de sub No. arh. 178 în primii ani ai domniei lui, c. 1433—1437. În acelaș timp este de pus și scrisoarea următoare.

1) Orig. цѣжт

XLVI.

† Іу Влѡд воевода н господинъ, пишеть господство ми гостем н приятиелем господства ми, пръгарем Брашевскимъ, н такози да знаете: писал ви сѡмъ н прѣжде за жупана Сарандина, шти мѡ ест длъжен Патаи Іѡнишъ сѡ флорини възрзски; инако нѣстѡ, говора ви. Сторѣте да мѡ платит. Яко ли мѡ не платит, помного не цѡ ви просит ¹⁾, нѡ цем ѡзати наше како можем. Я вам да нѣстѡ жѣлз на мнѣ, шти не чините како ест по законѡ. И богъ ви швесеши.—И да дасте ѡ рѡцѣ Хопѡнтѣи Ханѣ, да принесет к нам.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea oaspeților și prietenilor domniei mele, pârgarilor din Brașov, și așa să știți: v'am scris și mai nainte pentru jupân Sarandino, că-i este dator Patai Ianiș ²⁾ 94 florini ungurești; altfel nu este, vă zic. Faceți să-i plătească. Iar de nu-i va plăti, nu vom mai cere dela voi, ci ne vom lua al nostru cum vom putea. Iar vouă să nu vă fie ciudă pe mine, dacă nu faceți cum este după lege. Și dumnezeu să vă bucure.—Și să-i dați în mâinile lui Hopăntei Hana ³⁾, să-i aducă la noi.

*Monogram; pecete ovală (3+2½ cm.), foarte urit lucrată și cu legenda: * ІСІАН ВЛАД БОШЕВДІА СИН М.; М dela sfârșit pare a avea forma a doi А unul lângă altul și e prescurtarea lui М[ИРЧМ]; adresa: † гостемъ н приятиелем господства ми, пръгаремъ шт Брашевъ: оаспеților și prietenilor domniei mele, pârgarilor din Brașov.— Arh. No. 179; Mil. No. 42.*

c. 1433—1437. — Vezi nota dela No. precedent.

XLVII.

† Іу Влѡд воевода н господинъ, пишеть господство ми моимъ братиамъ, пръгаремъ Брашовскимъ, н тѡзи добрѣ знаете, чѣ ест рѣч господина ни кесарѣ, да ѡчина азъ харагнѡ. Того радї дати желѣза н цо ест потрѣба ѡ харагнѡ въз рѡцѣ моимъ чловекомъ, да си ѡчинимо работѡ. Яко бѡдет нѣкои рѣч шт гос-

¹⁾ În orig. проси ^А.

²⁾ Patai (Pathay) e o familie cunoscută prin sec. XV-lea în Transilvania. Vezi Rechnungen aus dem Archiv der Stadt Hermannstadt, passim.

³⁾ Iohannes Hoppendey cel dela 1431.

ПОДИНА НИ КЕСАРЪ, НИЛИ УТ КРЪСТОШИ, НИЛИ БЪДІ УТ КОГО ЛИБО,
ЕВО ГОСПОДСТВО МИ АЗЪ ДА НАПРАВА ВАШЪ РАБОТЪ УТ ВЪСЪКЪ
СТРАНЪ; А НИ ЕДНЪ ГРИЖЪ ДА НЕМАТЕ НИ УТ КОГО, ПО ШРІЗМОУ
ГОСПОДСТВА МИ. И БОГЪ ВИ ДАСТ ЗДРАВНЕ.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea fraților mei, pâr-
garilor din Brașov. Știți bine că e poruncă dela domnul nostru che-
sarul să-mi fac haraghie ¹⁾. Deci, dați fier și ce mai este de trebuință
pentru haraghie în mâinile oamenilor mei, ca să ne facem treaba.
Dacă veți auzi vre-o vorbă din partea domnului nostru chesarului
sau din partea cărstoșilor sau din partea oricui, iată domnia mea
[sânt gata] să vă întocmesc treaba voastră din toate părțile; și să
n'aveți nici o grije de nimenea, după porunca domniei mele. Și
dumnezeu să vă dea sănătate.

*Monogram (cu Іwн); pecete rotundă de 3 cm. în diam., stricată de tot; deasupra
ei e lipită însă hârtia dela pecetea unui Basaraba, pe care se citesc literile:
МАТ . . . ГАРЯБ КОИ . . . И ГНЪ, aceasta tot de 3 cm. în diam.; fără adresă.—
Arch. No. 163; Mil. No. 50.*

c. 1432—1437, vremea când Vlad Dracul era sprijinit cu statornicie de Si-
gismund. «Cârstoșii», pe lângă care se oferă să intervie el, sânt sau «cruciații»
ce luptau, sub comanda supremă a lui Sigismund, contra Husiților din Ungaria
și Transilvania pela 1436—37, sau, mai probabil, cavalerii teutoni, «cru-
ciferi», cărora Sigismund le oferise la 1427 și 1428 Chilia. «pentru a putea
stăpâni prin ei Dunărea până la mare» (Iorga, Chilia și Cetatea Albă, p. 86)
și al căror magistru Klaus de Redwitz primise între 1428 și 1430 dela regele
Ungariei banatul Severinului, unde pare a fi stat până la 1435. După unii, Vlad
Dracul a luptat inconstanțelor, la 1432, în unire cu Turcii (Onciul, Convorb.
Liter. XXXVII, p. 226). Rolul acestor cavaleri la Dunărea de jos e încă foarte
obscur, cu toate izvoarele ce se cunosc asupra lor (v. Iorga, l. c., p. 86—87);
scrisoarea lui Vlad Dracul n'aduce nici o lumină nouă.—Dacă n'ar fi vorba
într'însa de «chesarul» (Sigismund, † 1437, Dech. 9), «cârstoșii» ar putea fi iden-
tificați cu cruciații lui Wavrin dela 1445; sub numele acesta (în anal. sârb.
крестошци, ung. keresztes) se înțelegea în sec. XV toți cruciații apuseni ce
luptau contra Turcilor. Cf. în cronica lui Moxa pasajul din analele sârbești
«birui Iancul pre Mahmetü cu cristoșii»: Hasdeu, Cuvente den Bătrâni I, p. 406
și 440; Daničić, Rječnik, s. v.; Jireček, Arch. XIX, p. 611.

XLVIII.

† Іw Влад воевода и господинъ, пишеть господство ми гостем
и прїателем господства ми, пръгаромъ Брашовъ, и тазн ви го-

¹⁾ Vezi nota dela No. XI.

ВОРИМ: ЗНАЕТЕ ДОБРѢ, КАКО СМО СТЪКМИЛЕ, ХТО ПОВѢГНЕТ ТЪЗИ И
 ВАС СЪ СВОИМ ДОБИТКОМ, ТОГОЗИ ЧЛОВѢКА ДА ГО НЕ ИЩЕМ, А ХТО
 ЦЕТ ДОНТИ СЪС ДОБИТКОМ ЧУЖДЪМ, А ТОИ ДА СЕ ПОВРАТИТ. ТОГО
 РАДИ, ТЪЗИ ЕСТ ДОШЕЛ СЪРВА, ДА ЕСТ ЪЗЕЛ ДОБИТОК БОЛЪКРИНА МИ
 СТАНЧУЛА И КОСТАДИНА. ТО[ГО] РАДИ ДА НѢСТЬ ВОЛЕН СЪРВА
 НИКАМО ИТИ С ТОИЗИ ДОБИТОК, ШТИ ГО ЦИЖ УГ ВАС ИСКАТ, ИЖ
 ДА ГО ПЛАТИТ ВЪ СКОРЕ ЧЛОВѢКЪ, ЦЮ ЦЕТ ДОНЕСТИ СЪЕ ПИСАНІЕ.
 ИЩЕ ЛИ СЕ НЕ ВРАТИТ, ПОМНОГО ЦЕТЕ ИЗГЪБИТ. ИНО НЪКСТ. И ВЕ-
 СЕЛИТ ВИ БОГЪ.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea oaspeților și prietenilor domniei mele, pârgarilor din Brașov, și asta vă grăesc: știți bine cum ne-am învoit, că cine va fugi acolo la voi cu avutul său, pe un astfel de om să nu-l cerem, dar cine va veni cu avere străină, acela să fie întors. Așa dar venit-a acolo Surva, după ce a luat averea boerilor mei Stanciul și Constantin; deci, să n'aibă voie Surva să plece nicăiri cu acea avere, ci s'o plătească în grabă omului ce va aduce această scrisoare, căci altfel o voi cere dela voi. Iar dacă nu o veți întoarce, mai mult o să pierdeți. Altfel nu este. Și să vă bucure dumnezeu.

*Monogram; pecete ovală, stricată, se poate reconstitui însă: * ІСѦН
 ВЛІА[Д БОИВСОДІА] СН[Н М.], ca la NN. 176, 179 ș. a.; adresa: † прѣгаром
 Брашевѣ: pârgarilor Brașovului.— Arh. No. 186; Mil. No. 45.*

c. 1433—1437.— Între boerii lui Vlad Dracul din 1432, 1437 și 1439 sânt pomeniți doi Stanciul: Stanciul fratele lui Mircea și Stanciul Hanoi. La 14 Maiu 1441 găsim numai pe Stanciul Hanoi, iar la 30 Iunie acelaș an pe nici un Stanciul. Comp. scrisoarea din aceeaș vreme a lui Stanciul vistierul, Arh. No. 523.

XLIX.

† ИЗЪ ИЖЕ ВЪ ХРИСТА БОГА БЛАГОВЕРНЫ И ХРИСТЪЛЮБЫВИ И СА-
 МОДРЪЖАВНЫ ІУ ВЛАД ВЕЛИКЫ ВОИВУДА И ГОСПОДИНЪ, ШЕЛАДЪЖИШ
 И ГОСПОДСТВЪЖИШ ВЪСЕЖЪ ЗЕМЛЕЖЪ ШГРОВЛАХІНСКОЖЪ И ЗАПАНИНСКИМЪ
 СТРАНАМЪ, ЯМЛАШЪ И ФАГАРАШЪ ХЕРЦЕГ, БЛАГОПРОВЗОЛИ ГОСПОД-
 СТВО МИ СВОИМЪ БЛАГЫМЪ ПРОИЗВОЛЕНІЕМЪ, ЧИСТИМЪ И СВѢТАН[М]
 СРЪДЦЕМЪ, И ДАРЪВАХЪ СЪНЪ ВЪСЕЧЕСТНЫ ХРИСОВЪЛЪ ГОСПОДСТВА МИ, И
 ИСПАНИХЪ ПРОШЕНІЕ ПРЪГАРЕМЪ БРАШЕВСКИМЪ, ПОНЕЖЕ МЕ ПРОСНУЖЪ,
 ЯКО ДА ПОНОВИМЪ И ДА ОУТВЕР[ДИ]МЪ ИХЪ НА ЗАКОНѢ, ЦЮ СЖТЪ ИМЕЛИ
 УГ ПРЪРОДНГЕЛИ ГОСПОДСТВА МИ ЗА КЪМЕРКЪ ПО ВЪСЕХЪ ТРЪГОВЕХЪ

и вамаѹ въ земли господства ми, паче же и на пѣти Брашевскѹм и до Бранлѣ: яко да даваѣтъ ѡт ѧ вилар ипрѣж фертѡн; ѡт хѹсоловы перпер; ѡт колѣнѣж бѣ дѡк.; ѡт чех ѡ дѡк.; а ѡт резань вилар ницо; и хѹто носит шапкы фрошкыж ницо; ѡт возилницѣж мед бѣ дѡк.; ѡт возилницѣж вино ѡ дѡк.; ѡт кѡпена конѣ ѡ дѡкате; ѡт мажж воска бѣ дѡк.; ѡт пиперь и ѡт шофран и ѡт бѡмбак и ѡт вальнѣж камилевѣж и ѡт агнетине и ѡт кожѣ и ѡт кѡпѣж ницо; ѡт ти (sic) доходит ѡт морѣ ѡт р пер. ѣ пер.; бравь свынн бѣ дѡк., воль г дѡк., и крава г дѡк., ѡт ѡвна ѧ дѡк.; ѡт елена кожж ѧ дѡк.; ако бѣдеть дрѡга кожа съ неж, да не даст ницо; ѡт меѹ сиренѣа ѧ дѡк. И коник, кои минет, г бани; и пешыц ѧ бан; и ѡт кола рѣбе ѧ рѣба, а връхѹ цю бѣдеть, да не даст ницо. И на Бранл(а) ѧ мажа пѡл флор.; и ѡ Тръкшѡр ѧ кола ѧ рѣба; и ѡ Тръговици такожде; кѡнъ товарн, бѣди съ цю, г дѡк.; и на Дѣбовици, колико кони ѡ кола, толнко дѡкате и ѧ рѣба; а ѡт кон товарн г бани; а ѡт инеѹ кѡпѣахъ ницо; и кѡн слободн ѧ дѡкато. И еше же кон си дават добитѡк ѡ дльгъ, да си ниѣт дльжныка, или емица, аще имат, а ѡт права чловѣка да се вароват, да го не бантоват. Еше же хѹто се ѡт покѡсит ѡт болѣрь господства ми, велицѣх же и малнѹ, бѣди кѡпил тон кѡмеркъ, бѣ[ди] колѡ да ест дадено ѡт послѣжившѹхъ господствѡ ми, та би не стоаль на цю съмъ стѡрѣдилъ и назаконилъ на прѣвѡм зако[н]ѣ, то таковы имат прѣѣти велико зло и ѡргѣж ѡт господства ми, яко прѣслѡшникъ ѡризмѡ господства ми. И сѣе быст, еги донде къ господствѡ ми декѹанжъ и бѡргар Меѹел и Андѣкашъ, жѡдець ѡт Ражновъ, ѡ Тръговици. И семѡ свѣдѣтелѣ: жѡпан Ёонко дворник, и жѡпан Тѡдѡр, и жѡпан Нанѡл, и жѡпан Станчѡл, брат Мирчин, и Стефан логодет, и Димитрь спатарь, и Микле пахарник, и Семен стѡлник, и Бадѣ комис. И писа жъ Миѹана дѣакъ ѡ стѡлнѡм Тръговици, мѣсаца апрѣлѣа ѧ день, въ лѣто 1899, енды. кд.

Eu cel în Hristos dumnezeu credinciosul și de Hristos iubitorul și de sine stăpânitorul Io Vlad, mare voevod și domn, stăpânind și domnind asupra întregii țări a Ungrovlahiei și asupra părților de peste munți, herțeg de Amlaș și Făgăraș, binevoit-a domnia mea, cu a mea bunăvoință, cu inimă curată și luminată, și am dăruit acest prea cinstit hrisov al domniei mele, și am împlinit cererea pângarilor din Brașov, fiindcă m'au rugat să le înoesc și să

le întăresc așezământul ce l-au avut dela strămoșii domniei mele pentru vamă, prin toate târgurile și vămile din țara domniei mele, precum și pe drumul Brașovului până la Brăila: ca să dea dela un vilar de Ipria 1 fertun, dela cel de Luvia 1 perper, dela cel de Colonia 12 ducați, dela cel de Cehia 6 ducați, iar dela vilarul tăiat nimica; și cine aduce șăpci frânțești nimica; dela un butoiu de miere 12 ducați; dela un butoiu de vin 6 ducați; dela un cal cumpărat 6 ducați; dela o maje de ceară 12 ducați; dela piper și dela șofran și dela bumbac și dela camelot și dela pieile de miel și dela piei și dela [altă] marfă ¹⁾ nimica. Ce vine de peste mare, dela 100 perperi 3 perperi. Un porc 2 ducați, un bou 3 ducați, o vacă 3 ducați; dela un berbece 1 ducat; dela o piele de cerb 1 ducat, iar dacă vor fi și alte piei la un loc cu ea, să nu dea nimica. Dela un burduf de brânză 1 ducat. Și călărețul care trece 3 bani, iar pedestrul 1 ban. Și dela un car de pește 1 pește, iar ce va fi pe deasupra să nu dea nimica. Și la Brăila de maje o jumătate de florin, și la Târgșor de car 1 pește; și la Târgoviște tot așa. Un cal, încărcat cu orice, 3 ducați. Și la Dâmbovița, câți cai la car, atâția ducați și 1 pește; dela un cal încărcat 3 bani, iar dela alte mărfuri nimica; dela un cal slobod 1 ducat. Și iarăși, cine-și dă marfa pe datorie, să-și caute datornicul sau chezașul, dacă are, iar de omul drept să se ferească, să nu-l bântuească. Și iarăși, cine se va încerca dintre boerii domniei mele, mari și mici, fie că va fi cumpărat acea vamă, fie că va fi dată cuiva dintre cei ce mi-au slujit domniei mele, și nu se va ținea de cele ce am întărit și am legiuit prin așezământul de mai nainte, unul ca acela are să primească mare rău și urgie dela domnia mea, ca un neascultător de porunca domniei mele. Și aceasta a fost, când au venit la domnia mea, în Târgoviște, decanășul ²⁾ și burgărul Mehel și Andreiaș, județul din Râjnov. Și martori acestui lucru [au fost]: jupân Voico vornicul și jupân Tudor și jupân Nanul și jupân Stanciul, fratele lui Mircea, și Ștefan logofătul și Dimitru Spătarul și Micle paharnicul și Semen stolnicul și Badea comisul. Și a scris-o ³⁾ Mihail diacul în Târgoviștea de scaun, luna lui Aprilie în 8, în anul 6945 (= 1437), indictionul 14 ⁴⁾.

¹⁾ Orig. и шт кѣпѣж ннѣо; lipsește probabil ннѣ înainte de кѣпѣж.

²⁾ Orig. декханжа — decanus, Dechant.

³⁾ Subînțeles cartea (книгж).

⁴⁾ În Orig. ꙗл, evident o greșală în loc de д; indictionul adevărat însă pen-

Monogram; pecetea cea mare, $\varnothing\frac{1}{2}$ cm. în diam., bine păstrată, cu legenda: S. WLAD, FILIUS MERCE, TRANSALPINIS VAIVODA ET DOMINUS DE FOGARAS. — Pergamentul No. 770; Mil. No. 28.

L.

† Ів Влад воевода и господинь, пишет господство ми прѣгарем Брашевскимъ: тѣзи є бекал ѡт господства ми єдин салга Невелов, на име Нѣгоє, и ѡтнесла добитъкъ господства ми, две сте хиліади аспри, и вставили нѣ сѣт с Ражновъ с Крѣсте Мадрьменъ и с Миѣа Българина. Того ради си пѣстнѣ спатара господства ми Драготѣ, да дасте тѣзи добитокъ въ рѣцѣк ѣго, да донесетъ къ господствѣ ми. Ѥ тѣмъ ино не створете, ѡти аще нѣх не дасте, да знате, ѡти цѣ ѣчинитъ разморицѣ. Ино нѣсть, по ѡризмѣ господства ми. И богъ ви вѣселитъ.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea pârgarilor din Brașov: iată că a fugit dela domnia mea o slugă a lui Albul, anume Neagoe, și a dus cu sine din averea domniei mele două sute de mii de aspri, și i-a lăsat în Râjnov la Cârstea Mădrămen și la Mihu Bulgarul; deaceea am trimes pe spătarul domniei mele, pe Dragotă, ca să dați acea avere în mâinile lui, să mi-o aducă domniei mele. În aceasta altfel să nu faceți, căci de n'o veți da, să știți că am să fac răzmiriță. Altfel nu este, după porunca domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală (c. $3+2\frac{1}{2}$ cm.), cu legenda: [✱ ІВІН] ВЛІ†[А] ВѢНЕВѢДІА ГИ[Н М.] (cf. NNo. LVI și LIX); adresa: † прѣгарем Брашевскимъ: pârgarilor Brașoveni. — Arh. No. 176; Mil. No. 39.

1433—1438. — Scrisoarea este de pus între anii aceștia, când Albul trăia în pace cu Vlad Dracul. Vezi donațiunea acestuia către el și rudele lui, din 13 August 1437 (Venelin, Vlahobolg. gramaty, p. 78; Miletić, Dacoromâni, p. 333; cf. Iorga, Studii și doc. III, p. XIV). — Albul s'a supus lui Vlad Dracul după moartea lui Aldea și pare să fi murit și el curând după 1437. În documentele lui Vlad din 2 Aug. și 8 Sept. 1439 (Arh. Stat. și Kałuźniacki, Dokumenta-moldawskie i multánskie [Lwów 1878], p. 29), precum și în cele din 14 Mai și 30 Iunie 1441 (Arh. Stat.), el nu figurează printre boeri.

tru anul 1437 este 15 (14 coresp. anului 1436); cazul acesta e caracteristic și confirmă rectificările de date admise la NNo. V și VIII. — Miletić dă greșit априла є день, енды. ѣд.

LI.

† Iu Влад воевѡд(а) и господинь, пишеть господство ми прѣ-
телемъ господства ми, вземъ прѣгаромъ Брашѡвскимъ, ве-
ликимъ же и малимъ, и такози вѣ срѣсетъ господство [ми]:
яко вѣе подобре знаете, како ест вѣла работа Мартинѡва, и
сѣга донде къ господствѣ ми и даде си главѣ под носѣ господ-
ства ми, яко да ест верни слѣг(а) господства ми. Тѡгѡ ради
давамъ вѣ ѡ знанїе, яко вѣре ѡ кога мѣ ест добитѡк, вѣди ко-
лико, да мѣ га повратите, и да мѣ не загинетъ нѣ єдин вѣас,
шти ест верни слѣга господства ми. Инак да не счинїте. И цю
мѣ ест ѡ Пат[а]ї Иньша, вѣ знаете, шттї (sic) ми ест казалъ
слѣг(а) господства ми Мартин; и то взсе да мѣ се поврати.
И цю вѣ речетъ слѣги господства ми, Володеръ и Мартин,
да нѣ версете. И богъ вѣ хранитъ.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea prietenilor dom-
niei mele, tuturor pârgarilor din Brașov, mari și mici, și astfel vă
poruncește domnia mea: voi știți foarte bine cum a fost treaba lui
Martin; acum a venit la domnia mea și și-a pus capul subt picioa-
rele domniei mele, [zicând] că e slugă credincioasă domniei mele.
Deci vă dau de știre că la oricine ar avea el [vre-o] avere, oricâtă va
fi, să i-o înapoiați, și să nu i se piarză nici un fir de păr, căci e slugă
credincioasă domniei mele. Altfel să nu faceți. Și ce are la Patai
Ianăș, voi știți că mi-a spus sluga domniei mele Martin; și acestea
toate să i se întoarcă. Și ce vă vor spune slugile domniei mele
Voloder și Martin, să-i credeți. Și dumnezeu să vă păzească.

*Monogram (cu Iwan); pecetea pierdută; adresa † монахъ двѣрїамъ прѣтелемъ, прѣ-
гарѣмъ Брашевскимъ: bunilor mei prieteni, pârgarilor Brașoveni. — Arh. No. 184;
Mil. No. 44.*

c. 1433—1440.—Patai Ianăș e pomenit în No. arh. 179 (1433—37), Voloder în No.
arh. 168 (1430—31). Asupra lui Martin vezi NNo. arh. 548 (1433—40), 486 (c. 1437).

LII.

† Iwanъ Влад воевода и господинъ, даватъ господство ми сие
вѣнзѡ господства ми болѣромъ и прѣгаромъ шт Брашѡва, по
ниѣ моленїю. Язъ имъ счинїѣ волѣ, яко да ходетъ слѡвѡдно сѣ
къпѣжъ ѡ Запѣлїнѣ и да носѣтъ постав и платно сасок и шѣкю

И НИЖ КЪПАЖ ВЗСЕКЪ, И УТ ОНДА ДА ДОНОСЕТ ВЗСЕКЪ КЪПАЖ, ТЪКМО ДЪКАТИ ДА НЕ ДОНОСЪТ, ЛИХО Ъ ПАЗЪХЕ ЗА КЕЛЧИОГ. Я УТ СЪДЕ ДА НЕ ИЗНОСЪТ НИ СРЕБРО, НИ МЕД, НИ ФЛОРИНИ, НИ ЕДНО УТ ТАКОУНИХ (sic); Ъ КОГО ЛИ НАИДЪТ СЛЪГИ ГОСПОДСТВА МИ, И ГЛАВЪ МЪ ХТЕТЪ ВЪЗЕТЪ И ДОБИТОК. ТОЗИ ШТ[ЗК]МИХ СЪ ПРЪГАРІ УТ БРАШОВА, СЪ СЪДИЦЕМ ШОНТЪМЪШЕМ И СЪ ПЕТРОМ ДАПОЛЕМ И СЪ ПАТА[И] ЯНЕСЕМ. И БЛАСИ ДА ИМЪ ДОХОДЕТ СЛОБОДНО СЪ ВЪСЪ КЪПАЖ, ТЪКМО ДЪКАТИ ДА НЕ ДОНОСЪТ, ТЪКМО Ъ ПАСЪХЕ. И НИИК, КОЛИКО ДЪКАТИ ИМАЖТ БРАШОВЕНЕ, ДА ИХ ИСНЕСЪТ СЛОБОДНО, МАКАРЪ С КОЛА; МАКАРЪ КОЛИКО МНОГО ДА ИМАЖТ, НИХТО ДА ИХЪ НЕ БАНОВОТАТ, НИХТО. ПИСАНО ЮЛІА 7¹⁾ ДЕНЪ. — И КО[ГН] МИ ИЗЛЕЗЕТЪ НОВИ ДЪКА[ТИ], АЗЪ ВЪ ЦИЖ ДАТЪ ВЪЗНАТ НА ДІ ДЪНИ НАПРЪД, ДА СИ КЕЛОТОВАТЕ ДЪКАТИ.

Ioan Vlad, voevod și domn. Dă domnia mea această poruncă a domniei mele boerilor și pârgarilor din Brașov, după rugămintea lor. Eu le-am făcut voea să umble slobozi cu marfă în Țara Românească și să aducă postav și pânză săsească²⁾ și încălțăminte și orice altă marfă, și de acolo să aducă orice marfă, numai ducați să nu aducă, decât în sân, de cheltueală. Iar de aci să nu scoată nici argint, nici aramă, nici florini, nici una din acestea; căci la cine vor afla slugile domniei mele, îi vor lua și capul și avutul. Acestea le-am întocmit cu pârgarii din Brașov, cu județul Șontumuș³⁾ și cu Petru Dapol⁴⁾ și cu Patai Aneș⁵⁾. Și Români să meargă la ei slobozi, cu orice marfă, numai ducați să nu ducă, decât în sân⁶⁾. Și acuma, câți ducați ar avea Brașovenii, e slobod să-i scoată, măcar cu carul; și oricât de mulți ar avea, nimenea și nimenea să nu-i bântuească. Scrisu-sa în Iulie 3.— Și când îmi vor ieși ducații cei noi, am să vă dau de știre cu 14 zile mai nainte, ca să vă cheltuiți ducații.

1) Înainte de 7 este un 3 șters.

2) Orig. «платно сасок», pânză de-a Săsoaicelor.

3) Nu poate fi altul decât Schunkebunk, Schonkebunk, Schonkabonck (Bartholomeus), județ al Brașovului la anii 1432, 1435, 1438, 1442—1443 și 1450—1451 (Lista D-lui Fr. Stenner).

4) Poate un Dappner.— Un «Petrus comes» era județ al Brașovului la 1429, 1431 și 1447; e poate același cu Grev (Gräf = comes) Petru din No. XLIV; colegul său Iacov este «Iacobus villicus» cel dela 1437 (Lista citată).

5) Vezi NNo. XLVI și LI.

6) Oprirea exportului de bani sau de metale prețioase era o imitare a măsurilor analoge luate în Ungaria pe vremurile acelea.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., acoperită; legenda latină e cu totul neclară, se pare însă a fi identică cu cea dela NNo. 177 și 189; fără adresă; ca scriere foarte asemănătoare cu No. arh. 564 (an. 1438). — Arh. No. 192; Mil. No. 48.

c. 1441—1442. — Scrisoarea aceasta pare, după caracterele ei paleografice, mai nouă decât toate celelalte dela Vlad Dracul; ea seamănă foarte tare cu o scrisoare a lui Vlad Țepeș dela c. 1458—59 (Arh. No. 193). Monogramul e de asemenea mai înalt decât de obicei. Deosebirile acestea, precum și deosebirile de stil față de celelalte scrisori ale lui Vlad Dracul (cf. d. p. Запанина), sânt particularități ale diacului domnesc. Am pus-o în 1441—42, întâiu, fiindcă în 1442 era județ Schonkebunk, pe care îl identifice cu Șontumuș, al doilea, fiindcă în anul precedent se constată într'adevăr, dintr'o scrisoare a voevozilor Ardealului Nicolaus Ujlaki și Ioan Hunyadi (16 Oct. 1441; orig. în arh. Brașovului), că Vlad Dracul bătea în vremea aceea monedă la Brașov, cu învoirea regelui unguresc; era monedă regală, și baterea ei i se concedase «pentru apărarea regatului». Voevozii cer Brașovenilor — ceea ce era dreptul și atribuțiunea lor — să îngăduie lui Vlad «cusionis monetarum regalium continuationem» și le promit explicări peste vre-o 16—17 zile, când vor sosi la Brașov, de unde aveau să meargă într'o importantă misiune la voevodul transalpin (copie la Acad. Rom.). Cf. scrisoarea lui Antonie, Arh. No. 548: intențiunea ce avea acesta (pela 1433—40) să mută «hereghia» dela Sighișoara la Brașov, se realizase deci înainte de 1441.

LIII.

† Възможноѣ ниже въ законъ славе и чести достоинноѣ и моеѣ възлюбленноѣ братоу, Ярделскоѣ и Сакунскоѣ воеводѣ и шпанѣ Темншварскоѣ, Пннш воевода, достоиннаа и честна поклоненїа приносятъ въ вселюбезни братъ господства тн, Іоу Влад воевода и господинь. Сего ради да естъ ѡ знанїе господствѣ тн, тако въ колнко редокн посла кжъ господствѣ ми, яко сираци да намажтъ правдѣ, и цю естъ правда, поставлена въ прѣвнхъ господарехъ, азѣ вставихъ, и врнзюмо господства тн исплзнихъ, а слѣгн господства тн въ Бран, да знаш, кончахъ сираци. Да мола господство тн да направн господство тн, да естъ право сирацем. И богъ да умножи лета господствѣ тн.

Puternicului și de toată slava și cinstea vrednicului și prea iubitului meu frate, voevodului Ardealului și al Săcuilor și șpanului de Țemișoară, lui Ianăș voevodul, cuviincioase și cinstitute închinăciuni îți-aduce prea iubitorul frate al domniei tale Io Vlad, voevod și domn. Fiindcă în câteva rânduri ai trimis la domnia mea, ca să aibă dreptate săracii, deaceea să fie în știrea domniei tale că drep-

tatea aşezată de domnii de mai nainte am lăsat-o şi eu, şi porunca domniei tale am împlinit-o; dar slugile domniei tale dela Bran să ştii că au istovit pe săraci. Şi te rog pe domnia ta să orânduieşti [şi] domnia ta, ca să aibă dreptate săracii. Şi dumnezeu să înmulţească anii domniei tale.

Monogram; pecete ovală şi lungăreaţă ($3\frac{1}{2} + 2\frac{1}{2}$ cm.), ca cea dela No. 171 (LIV), acoperită, ştearsă de tot; adresa: † ХѢНКА ПИНАШ, ВЪЗМОБЛѢНИИ БРАТЪ ГОСПОДСТВѢ МИ: lui Huniad Iandş, prea iubitului frate al domniei mele.—Arh. No. 173; Mil. No. 38.

c. 1441—1444. — Hunyadi a fost numit voevod al Ardealului la 1440, curând după încoronarea lui Vladislav I (Fessler, II, p. 464; Fraknoi Vilmos, A Hunyadiak és a Jagellók kora, Budapest 1896, p. 24). Scrisoarea de mai sus i-a adresat-o Vlad Dracul probabil la 1444, căci din 7 August acelaş an avem dela dînsul o scrisoare latinească către Braşoveni, în care se plînge împotriva castelanilor din Bran, cari nu observă condiţiunile tratatului încheiat de Braşoveni cu tatăl său Mircea (la 1413) şi confirmat nu de mult de însuşi Hunyadi. Vlad întăreşte totuşi din nou prin scrisoarea sa tratatul acesta (copie la Acad. Rom.).— Despre neajunsurile pricinuite celor din Ţara Românească şi Braşovenilor de către pârcalabii dela Bran ne dă informaţii o scrisoare din 26 Aprilie 1438 a regelui Albert, din care se vede că ei luau vămi nedrepte dela negustorii români, ceea ce era o pagubă şi pentru Braşoveni, căci Ţara Românească recurgea la represalii; regele porunceşte să se înceteze cu aceste «exactiones», atât când vin, cât şi când se întorc cu marfă negustorii transalpini (copie la Acad. Rom.). Aceste neajunsuri nu încetează nici mai târziu. Aşa la 1468 voevodul Ardealului Pongrácz pbrunceşte castelanilor să nu mai pue piedeci Braşovenilor ce merg în «Transalpina» şi să nu provoace represalii din partea domnului român (copie la Acad. Rom.).

LIV.

† ІѠ БЛАДЪ ВОЕВОДА И ГОСПОДИНЪ, ПИШЕТЪ ГОСПОДСТВО МИ МОИМЪ ПРІАТЕЛЕМЪ, ПРЪЗГАРОМЪ БРАШЕВСКИМЪ, МИШѠВЪ ЗДРАВІЕ. И Ѡ СЕМЪ ВИ МОЛѢ, ДА МИ РАЗЪМЪКЕТЕ, КАКО АЗЪ СИ ВСТАВИХЪ ДѢЦА ДА СЕ ЗАКОЛАТЪ, ИЗРАДИ МИРЪ ХРИСТІАНСКИ И ИЗРАДИ ДА СМЪ И АЗЪ И МОА ЗЕМЪКЪ ГОСПОДИНА МИ КРАЛѢ; И ПРИЛѢПНЪ СЕ Ѡ ВАС, ЯКО ДА МОИ СИРАЦИ ИМАЖТЪ МИЛО ѠТЪ ВАС, И ДА СЕ ХРАНАТЪ СЛОБОДНО И ВАШИ И НАШИ, И САМО И ТАМО. Я НИИѢ ВИДИМЪ, ПОНЕЖЕ МОИ СИРОМАШИ НЕ МОЖАТЪ ХРАНИТИ СЯ СЛОБОДНО ѠТЪ ТІЕЗИ ПРЪКАЛАБИ ѠТЪ ТОГОЗИ ГРАДА, ИЖЪ НЪ ПЛѢНЮВЪЖТЪ И ДЕРЖАТЪ НЪ БЕЗАКОНО. КАЖЪКТЕ МИ, КОЕА РАДИ ВИНЪ МОИ СИРОМАШИ ГИИЖАТЪ? НЕ СМЪ ЛИ И АЗЪ ДОСТОПНЪ, ДА ВИХЪ МОГАЗЪ СЪЧИНИТЪ ПРАВО МОИМЪ СИРОМАХОМЪ? Ѡ ТОМЪ ВИ МОЛИМЪ, КАХЪТО ПРІАТЕЛИ, РЪЦИКТЕ ТЕМЪЗИ ПРЪКАЛАБОМЪ, АКО СЪ МОИ ПРІАТЕЛИ,

ДА НУ НАБЧНТ БОГЪ ДА М'К НЕ РАЗЛЖЧАТ УТ ГОСПОДИНА МИ КРАЛѢ
И УТ СВАТОН КОРѢН'К, ПОНЕЖЕ МОЕ ХУТ'КНІЕ НЕ БИЛО ВИ; НЖ ДА
ИМАЖТ МОИ СИРОМАСИ МИЛО УТ НУХ, И ДА СЕ ВРАТИТ КОМЪ ЦЮ
ЕСТ БЗЕТО; И ДА МИ ИМАЖТ МОИ СИРАЦИ ПРАВИНЖ УТ НУХ, ПОНЕЖЕ
НЕ ЦЕМ СИ УСТАВИТ ВЪ СРАМОТЪ ДА ИМ ГИИЕТ. И ТЪЗИ ВИ БЧНИНУ
МОЛЕНІЕ, ДА УСТАВИХ ДА ХОДИТ СЛОБОДНО ВОСЖК. И ЦЮ ВИ РЕЧЕТ
ЛЕНАРТЬ, ДА ГО ВЪКРЪТЕ. И ВЕСЕЛИ ВИ БОГЪ.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea prietenilor mei, pârgarilor din Brașov, multă sănătate. Și vă rog să mă înțelegeți, cum mi-am lăsat eu copilașii să fie măcelăriți, și pentru pacea creștinilor, și ca să fim, eu și țara mea, ai stăpânului meu craiului; și m'am lipit de voi, ca să aibă săracii mei bine dela voi, și să se hrănească slobozi, și ai voștri și ai noștri, și aici și acolo. Acum văd însă că săracii mei nu pot să se hrănească slobozi, din pricina pârcalabilor dela cetate, care-i pradă și-i jupuesc fără lege. Spuneți-mi: pentru ce fel de vină se prăpădesc săracii mei? Nu sânt și eu în stare să pot face dreptate săracilor mei? Vă rog dar, ca pe niște prieteni, spuneți pârcalabilor acelora că, dacă-mi sânt prieteni, să-i povățuească dumnezeu să nu mă despartă de stăpânul meu craiul și de sânta coroană, căci [asta] n'ar fi dorința mea; ci să aibă săracii mei bine dela ei, și să se dea îndărăt fiecăruia ce i s'a luat; și să aibă săracii mei dreptate dela ei, căci nu-i voi lăsa să piară cu rușine. Și iată v'am împlinit rugămintea și am lăsat să umble slobod ceara. Și ce vă va spune Lenart, să-l credeți. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală (3 $\frac{1}{2}$ + 2 $\frac{1}{2}$ cm), cu cele două figuri mai înalte ca la celelalte peceti, lucrată foarte ordinar și cu legendă chirilică, din care se poate citi numai ✠ ІСѦН и БОЕБОУДЯ; lipsesc probabil cuvintele ВЛѦД, după ІСѦН și ГИИ М. după БОЕБОУДЯ; astfel ea ar fi de categoria celor dela NNo. LVI și LIX; adresa: † ПРАТТЕЛЕМ МОИМ, ПРЪГАРОМ Брашес: prietenilor mei, pârgarilor Brașovului. — Ark. No. 171; Mil. No. 37.

Scrisoarea aceasta este de pus între anii 1438 — 44, adică pe vremea regilor ungurești Albrecht (1438—39) sau Vladislav I (1440—44). Aceasta rezultă și din pecete, care pare a fi fost făcută în țară. Lenart, omul de încredere al lui Vlad, este aceeaș persoană cu Leonardus din doc. dela 1431 al lui Dan II. În lista dignitarilor municipali ai Brașovului, alcătuită de fostul arhivar F. Stenner, Leonardus figurează ca «notarius» la 1431. Cf. doc. dela No. XVII: magister Leonardus, illius temporis notarius Brassoviensis.

LV.

† Іw Влад воевода и господинъ, пишеть господство ми прїателемъ господства ми пръгаремъ въ Брашевъ: тѣзи ви просимъ [к]акто мои добри прїатели, и ти ни даде богу и нарѣк христїанскїи вѣзи град, цю беше поганомъ въ рѣкахъ; твою ради цю естъ была направа въ немъ, а она е изгорела вса, та га съга изнова правимо; того ради ви просимъ да ни поможете с лѣковнн и стрѣлами и пѣшканинн, и да ни дасте салонтро, да ѡчинимо прахъ, да поставимо оу град, и ти естъ ѡкость и вамъ и намъ и всемъ христїаномъ. И пакъ цю ви речеть салга господства ми Драгомиръ, да га вѣрѣте, и ти сът речнн господства ми. И богу ви веселитъ.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea prietenilor domniei mele, pârgarilor din Brașov, și vă rog, ca pe niște buni prieteni ai mei, fiindcă mi-a dat dumnezeu și norocul creștinilor acea cetate, ce era în mâinile păgânilor, și fiindcă pregătirile ¹⁾ ce erau într'însa au ars toate și acum din nou o întărim, vă rog dar să ne ajutați cu arcuri și cu săgeți și cu puști, și să ne dați salitră, ca să facem praf și să-l așezăm în cetate, căci ea este țaria și a voastră și a noastră și a tuturor creștinilor. Și iarăși, ce are să vă spue sluga domniei mele Dragomir, să-l credeți, că sânt vorbele domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală și lungăreață, ca la NN. 154, 171, 187, pierdută; adresa: † прїателемъ господства ми, пръгаремъ въ Брашева: prietenilor domniei mele, pârgarilor din Brașov. — Ark. No. 174.

1445, Oct.—Dechem. — Cetatea de care vorbește aci Vlad Dracul trebuie să fie Giurgiul, pe care îl pierduse Alexandru la 1432. Vlad îl recucerește prin Septembrie 1445, în unire cu cruciații lui Wavrin, după ce pela sfârșitul lui August acelaș an ei cuceriseră Silistra. În memoriile lui Wavrin se povestește pe larg cum Vlad se silea să dovedească cruciaților însemnătatea acestei cetăți pentru creștini în luptele viitoare cu Turcii; afară de aceasta, zicea el, cetatea fusese zidită de tatăl său (Mircea) și de drept îi aparținea lui. Recueil des chroniques et anciennes histoires de la grant Bretagne, ed. Dupont, VIe volume, livre Ier, chap XVII: cf. Iorga, Studii și doc. III, p. xxv. — Scrisoarea de sub No. arh. 174 trebuie pusă dar după Septembrie 1445.

¹⁾ Orig. направа: însamnă propriu «pregătire, instrument»; aici însă ar putea să aibă și înțelesul de «construcție, întăritură (de lemn)».

LVI.

† Іо Влад воевода и господи́нь, пишет господство ми пріа-
телем господства ми Брашовкном, прѣгаромъ вьскѣмъ и взсен
Брзсе, великымъ же и малымъ. ѿ семъ же вѣе добрѣ знаете, како
ѣи смѣ до нинѣ азѣ зацнѣна въ Тѣрци, и главѣ си полагаю
и и добитокъ давамъ, радъ вамъ зло да не бѣдетъ. И юще се пакъ
мѣчимъ и въ сенокъ такожде мислимъ господи́нь ми краю да
смѣ правъ. И вѣе се мѣчите съ завоу на мене. Того радѣ имахъ
едного добра чловѣка ѿ Трьговниці(и), Занвела, а вашн людѣ въ
града сѣхъ излезли на пѣти да го сѣхъ зѣнае и взеле и добитокъ
мѣ. Изъ вашимъ людемъ никое зло не чинѣ, нѣ нѣхъ вѣставѣмъ да
ходѣтъ слободно, да се хранѣтъ. Тѣмъ ради ви говоримъ, не цѣте
ли ми дати въ рѣкахъ тогози вражмаша и съсъ добиткомъ, цю
мѣ сѣхъ зѣнае: двѣсто и ѣ флорин и ѣ сто[т]ин перпер, и савѣѣ
мѣ, и рѣтище мѣ въ ипріа, и пѣгѣ съ тѣ аспри, и прѣстенъ въ
малама въ тѣ флорин, и корда и шапка, не цѣте ли ми ѿ една
недела вражмаша дати и с тоизн добитокъ, цю цѣхъ зчинитъ на
тоизн градъ и на вас, тоизн вѣсе да цѣетъ богъ на вашнхъ дѣшахъ;
ѣонеже ако ви хъ зналъ, въти цѣхъ зморѣтъ юще на моа срамота,
не цѣхъ вѣставитъ погнѣѣла моємъ добрѣ чловѣкѣ, нѣ ви цѣхъ въ-
немъ бити дѣзженъ. И скоро нно не цѣетъ бити.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea prietenilor dom-
niei mele Brașovenilor, părgarilor tuturor și Bârsei întregi, celor
mari și celor mici. Știți bine cum v'am apărat eu până acum de
Turci ¹⁾, și îmi pun capul și-mi dau averea, bucuros [fiind] să
nu vi se întâmple vouă rău. Și pe lângă asta, mă silesc și mă
gândesc să fiu tot așa și de-acum înainte, drept față de stăpânul
meu craiul. Dar voi vă purtați cu gând rău asupra mea. Așa, am
avut un om bun la Târgoviște, pe Zanvel, iar oamenii voștri dela
cetate i-au ieșit în drum și l-au omorât și i-au luat și avutul lui. Eu
nu fac nici un rău oamenilor voștri, ci îi las să umble slobozi, ca
să se hrănească. De aceea vă zic: de nu-mi veți da în mâni pe acel
vrăjmaș împreună cu avutul pe care i l-a luat: două sute și cincizeci
de florini și cincisute de perperi și sabia și hainele de Ipria

¹⁾ Aluzie la campania turcească din 1438.

și punga cu 300 aspri și inelul de aur ¹⁾ în preț de 10 florini și spada ²⁾ și șapca, de nu-mi veți da într'o săptămână pe vrăjmaș împreună cu această avere, ce voi face împotriva cetății și împotriva voastră, asta s'o răzbune dumnezeu pe sufletele voastre; căci de-aș ști măcar că am să pier, spre rușinea mea, și tot nu voi îngădui peirea unui om bun al meu, ci vă voi rămânea dator cu foc. Și în curând altfel n'are să fie.

Monogram; pecete ovală (3¹/₂+2¹/₂ cm.), cu legenda: [✱] П[О]ЯН ВЛЯ†Д ВСОИ-ВСОДЯ ГИИ М.; (М = М[Н]РЧМ) pare a fi doi М, identici ca formă cu М din ВЛЯД; cf. NN. arh. 176, 178, 179, 186, 187); adresa: † Брашовѣном, вѣскѣм прѣгаром и Брасе вѣсон: Brașovenilor, tuturor pârgarilor și Bârsei întregi.— Arh. No. 154; Mil. No. 29.

c. 1438—1446.

LVII.

† Іу Влад воевода и господинь вѣсен земли Угровлахѣнскон, пишеть господство ми вѣселюбезнаа покаяненїа гостем и прїателѣм господства ми, сѣдиш и вѣсем прѣгарем Брашевским. Се го ради, да ест ъ знанїе вашен милости, яко многози чловѣка, цю го сте схватили, то да знаете и да вержете, на дѣшж и на верж господства ми да знаете, како не ест виноват, нї е кого вадил, ни за кого зло говорил. Да ако га загубите, или мѣ дръго зло случините, ви знаете за тем. Нж гледанте, да си дѣшж не загубите. И тѣзи пѣстих верна и почтана болѣрина господства ми, жѣпана Мнѣхана, да елика ви речет, да вержете, понеже сѣт истинни речн господства ми. И богъ ви вѣсалит.

Io Vlad, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea dragi închinăciuni oaspeților și prietenilor domniei mele, județului și tuturor pârgarilor din Brașov. Și să vă fie de știre domniei voastre că omul acela, pe care l-ați prins, să știți și să credeți, pe sufletul și pe credința domniei mele să știți că nu este vinovat; nici n'a pârât pe nimenea, nici n'a vorbit rău de nimenea. Și dacă-l veți omorî sau îi veți face alt rău, știți voi apoi. Ci băgați de seamă să nu vă pierdeți sufletele. Și am trimes acolo pe credinciosul și cinstitul boer al domniei mele, pe jupân Mihail;

¹⁾ Orig. от малама; cf. adj. bulg. маламен de aur, din neogrec. μάλαμα.

²⁾ Orig. корда; v. nota 1 dela p. 34.

și cele ce vă va spune, să le credeți, căci sânt cuvintele adevărate ale domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală și lungăreață, ca la NNo. 171 și 173, cu hârtie deasupra și ștearsă de tot; adresa: † сѢАЦС Н ВЪСЕМ ПРЪГАРЕМ БРАШЕВСКИМ: judefului și tuturor pârgarilor Brașoveni.— Ark. No. 188; Mil. No. 47.

c. 1433—1446.

LVIII.

† Іу Влад воевода и господинъ, пишеть господство ми моимъ добримъ прѣтелемъ, прѣгаремъ Брашевскимъ (sic). Прѣво ви съмъ писалъ и съга ви пишемъ, како варе хто доидеть отъ вѣрзи земля безъ книгъ господства ми, вѣе да го впрѣте и да дасте знати господству ми. Яце бѣдѣтъ прави, съ своимъ си добиткомъ, да си поидѣтъ; аце ли бѣдѣтъ съ кони крадени, да имъ счинимо зло, како злемъ людемъ. Сѣти да знаете, че нѣ впрѣстихъ сѣмъ земля отъ конь. Яце ли тазн не счините, да знаете, оти цѣмъ се размиритъ съ вами. Ино не цѣт вѣти. И богъ [ви] веселитъ.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea bunilor mei prieteni, pârgarilor din Brașov: v'am scris mai nainte și vă scriu și acum că oricine va veni din această țară fără cartea domniei mele, voi să-l opriți și să-mi dați de știre domniei mele. Dacă vor fi [oameni] dreți, cu avutul lor, să meargă; dar dacă vor fi cu cai de furat, să le facem rău, ca unor oameni răi. Căci să știți că ne-au golit țara aceasta de cai. Iar de nu veți face aceasta, să știți că am să-mi stric pacea cu voi. Altfel n'o să fie. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete ovală (3+2 $\frac{1}{2}$ cm.), acoperită cu bumbac, stricală; adresa: † прѣгаремъ Брашевскимъ, моимъ вернимъ прѣтелемъ: pârgarilor Brașoveni, prietenilor mei credincioși.— Ark. No. 165; Mil. No. 31.

c. 1433—1446. — Cf. pentru cuprins No. arh. 186 (XLVIII).

LIX.

† Іу Влад воевода и господинъ, пишеть господство ми Стоикъ Харѣкнъ и вѣсимъ болѣромъ Сѣтѣнзскимъ, и такози ви врисѣватъ господство ми: тѣзи кони прихѣдѣтъ отъ вѣрзскѣ странѣ съсъ добиткомъ, да ихъ не бѣнтѣвате; и пакъ отъ тогози добитка да не вставите да съ повратитъ на вѣпатъ ни единъ вѣасъ, по врисѣмъ господства ми.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea lui Stoica Harsean și tuturor boerilor Olteni, și astfel vă poruncește domnia mea: cei ce vin acolo din țara ungurească cu marfă, să nu-i bântuiți; dar iarăși, din acea marfă să nu lăsați să se întoarcă îndărăt nici un singur fir de păr, după porunca domniei mele.

Monogram; pecete ovală și lungăreață (3 $\frac{1}{2}$ + 2 $\frac{1}{2}$ cm.), cu legenda: ✱ ІСОЯНЬ БЛЯ†[Д ЕСОИНСОДЯ С]ИИ М. (cf. No. LVI); fără adresă. — Ark. No. 187; Mil. No. 46.

c. 1433—1446.

LX.

† ІWANЪ БЛАД ВОЕВОДА И ГОСПОДИНЪ, ПИШЕТ ГОСПОДСТВО МИ ПРЪГАРЕМ БРАШОВСКИМ ПОКЛОНЕНІЕ ДАЖЕ ДО ЛИЦА ЗЕМЛИ, ТАКО МОИМЪ ДОБРИМ ПРИИТЕЛЕМ. И ТЪЗИ ПЪСТИХЪ ЖЪПАНА СПАНОПЛА ДО ВАС; ДА ЕЛИКА ИЗРЕЧЕТЪ ВАШОИ МИЛОСТИ, ДА ВЪРЪБЕТЕ; МОИ СЪ РЪЧИ.

Ioan Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea pârgarilor din Brașov închinăciune până la fața pământului, ca unor buni prieteni ai mei. Și iată am trimes pe jupân Spanopol la voi; și cele ce va spune domniei voastre, să credeți; sânt cuvintele mele.

*Monogram; pecete rotundă (2 $\frac{3}{4}$ cm. în diam.), neacoperită, cu legenda: * IOAN * WLAD * WAYVODA (cf. No. XXXII); fără adresă.—Ark. No. 185.*

c. 1433—1446. — Mai curând dela începutul, decât dela sfârșitul domniei.

LXI.

† ІW БЛАД ВОЕВОДА И ГОСПОДИНЪ, ПИШЕТ ГОСПОДСТВО МИ ПРІАТЕЛЕМ ГОСПОДСТВА МИ, ПРЪГАРЕМ БРАШОВЪ: ТЪЗИ ЦІЕТ ДОНТИ ЖЕНА БОИКОВА, ДА ВЪЗМЕТ СКЪЛНИЦА ГОСПОДСТВА МИ; ТА ДА Ж НЕ ВАНТОВАТЕ, ПОНЕЖЕ ЕСТ РАБОТА ГОСПОДСТВА МИ. И БОГЪ ВИ ВЕСЕЛИТ.

† Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea prietenilor domniei mele, pârgarilor Brașovului: iată va veni acolo femeea lui Boico, ca să ia sculele domniei mele; și să n'o supărați, căci este treaba domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete de 3 cm. în diam., stricată; adresa: † пръгарем Брашовъ: pârgarilor Brașovului; scrisoarea seamănă foarte tare cu cea de sub No. următor; în dosul ei se află notița: litera Wlad waywodae sonans de re-

bus et bonis, manibus fidelibus Iohannis monetarii per certos de Walachia traditis, circa conservationis (sic). — Ark. No. 147; Mil. No. 77 (indicația lui Miletić 174 e greșită).

c. 1432—1446. — Mai curând dela începutul, decât despre sfârșitul domniei.

LXII.

† Іван Влад воевода(а) и господинь, пишеть господству ми моим дверим приятелем, прзгарем Брашевскимъ, и тѹзи пѣстихъ къ вамъ салгъ господства ми Радѹла, а цю ви изречетъ, да гв вершете, вти сятъ мои истиннѣ реч(и). И весели ви богъ.

† Ioan Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea bunilor mei prieteni, pârgarilor din Brașov, și iată am trimis la voi pe sluga domniei mele Radul, și ce vă va spune, să-l credeți, căci sânt vorbele mele adevărate. Și dumnezeu să vă bucure.

*Monogram (cu Іван); pecete rotundă (c. 3 cm. în diam.), cu legenda: S : IO-
[AN]I : WLAD : [WAY]VODA. — Acad. Rom. $\frac{200}{XXI}$; reproducție fotolito-
grafică la D. Sturdza, Doc. dela Wiesbaden, pl. II; ibid., p. 7, traducerea D-lui
B. P. Hasdeu.*

c. 1432 — 1446. — V. nota dela NNo. LX și LXI.

Vladislav II sau Vladislav Dan.

(Ian. 1447—Mai-Iunie 1456). ¹⁾

LXIII.

† Ів Влад[и]слав воевода и господинь взсен земли згровлахи-
ской, пишеть господство ми моимъ вѣрнымъ и добрымъ прїателемъ,
прзгаромъ взсемъ Брашовскимъ, великимъ же и малымъ, какото моимъ
добрымъ и любимъ (sic) чловѣкомъ. Бего ради, зде посласте ваши

¹⁾ Asupra anilor de domnie ai acestui Vladislav există îndoeli. D-l Gr. Tocilescu îl face să domnească dela 1452—55, punând înaintea lui, dela 1446—52, pe Danciu (Manual de istoria Românilor, ed. II (1900), p. 176); D-l D. Onciul, în cursul său, îl pune între 1451—56, admitând înaintea lui pe Dan III, între 1446—1448(51); cf. Convorb. Liter. XXXVII, p. 229; eu îl pusesem (în Vlad Țepeș, p. 69) la 1448—56, admitând că dela 1446—48 a domnit Dan III. Acest Dan însă pare a nu fi domnit; dela el nu ni s'a păstrat nici un document. Interpretând altfel scrisoarea lui Vlad din 31 Oct. 1448 despre lupta dela Cossovo, D-l Iorga crede, în Studii și documente III, p. xxviii—xxix, că acest Vlad este identic, cum admisesem de altmintrelea și eu în Vlad Țepeș, p. 68, cu Vladislav și că domnea la 1448 ca domn de sine stăpânitor; la Dech. 1449 îl pomeneste Hunyadi într'o scrisoare a sa către Brașoveni (Vlad Țepeș, p. 66).

добри людїе, Гашпара и Тежѹ, кѣ господствѹ ми, за работѹ и за тѣкмежѹ, цю смо имали помеждѹ нами и цю сме обециали. Сего ради, мон добри люд[їе], азѣ цю смѣ с вами ѹтѣкмиа, на том стонм, нѣ, моа братїа, вичѣ, понеже покоа не имам, нѣ по слѣжбе, цю послѣжихѹ, и кръв своа пролїах и с монми болѣре и с моимъ землюм, заради сватен корѹнк и заради ѹгрѣскон земли и хри- стїаном, и колико ми с(ѣ) клемо и родител Івнешѹ воевода, а он този не ѹсокотн, и за моѣ слѣжбѣ не би мѣ мило; нѣ мѣ не дососа гобрѣнатѣрство земли вѣгрѣскон, нѣ пѣшат да ми взмет моа права очина и моа земляца, Фаграш и Ямлаш, и мѣчит сѣ сѣ злом на мене. Да еги он прѣстѣпи свое обецианїе и клетви, еже сѣ мною обѣща, и моѣ слѣжбѣ потлачи, а богѣ да взнищет на тогози чловѣка, цю правдѣ не ѹдрѣжа. Я гос- подство ми, по неволи моен, азѣ моѣ не цѣж оставит с моимъ главом; срамотно да загѣвем, нѣ о цюмъ взмогѣ, този цѣж ѹчинит, а богѣ да платит и да видит, оти мї ест неволѣ. Я с вашомъ милостїимъ, како смѣ обециал, на томъ хоцѣ стоати, додле взмогѣ дрѣжат. Може мѣ разлѣчит ѡт вас велика неволѣ, да ѡт кѣга не взмогѣ, а ви ми цїете верѣват. И ве- сели ви богѣ.

† Ів Владислав воевода, милостїа божїа господинь.

Io Vladislav, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea credincioșilor și bunilor mei prieteni, tuturor părgarilor Brașoveni, mari și mici, ca unor buni și iubiți oameni ai mei. Ați trimes aici la domnia mea pe oamenii voștri buni Gașpar și Tej, pentru lucrul și învoeala ce-am avut între noi și ce-am făgăduit. Deci, oameni buni, ceea ce am întocmit eu cu voi, la aceasta rămân, dar, fraților mei, sânt nemulțămīt ¹⁾, fiindcă liniște n'am, cu toate slujbele ce am slujit și cu tot sângele ce

Se pare deci că pe el l-a pus Hunyadi în scaun după răpunerea lui Vlad Dracul. — Este totuși curioasă lipsa ori și căror documente interne dela Vladislav între 1448—51: arhiva Statului din București posede numai următoarele hrisoave dela el: cinci din 1451 (dela 28 Martie (?), 1, 2, 5 și 7 August), unul din 1453 (2 Aug.), unul din 1456 (15 Aprilie) și unul din 1450 sau 1455 (după cum indictionul va fi citit 13 sau 3). D-l Mihail Vlădescu posede unul dela 5 Aug. 1452. Dinainte de 1450 nu cunosc nici unul. Asupra anilor de domnie ai lui Vladislav II, v. N. Iorga, l. c. din Studii și documente.

¹⁾ Orig. вичѣ; bulg. викам strig, sârb. викати «murren» (Vuk, Lex.).

ne-am vărsat, eu și cu boerii mei și cu țara mea, pentru sfânta coroană și pentru țara ungurească și pentru creștini. Și cât m'am jurat eu cu părintele meu Ionăș voevodul, el tot n'a ținut samă de asta, nici slujba mea nu i-a fost dragă; căci nu-i ajunge gubernatoria țării ungurești, ci trimete să-mi răpească ocina mea adevărată și țărișoara mea, Făgărașul și Amlașul, și umblă cu gând rău asupra mea. Dar dacă și-a călcat el făgăduința și jurămintele ce a făcut cu mine, și dacă a călcat peste slujba mea, dumnezeu să se răzbune asupra celui ce nu a păzit dreptatea. Iar domnia mea, cu toată nevoea mea, nu voiui părăsi ce este al meu odată cu capul. Să [știu că] pier cu rușine, dar ce voiui putea, aceea voiui face, și dumnezeu să plătească, și să vadă că sânt în nevoie. Iar cu domnia voastră, cum am făgăduit așa voi rămânea, cât voiui putea să țin. Poate să mă despartă de voi vre-o mare nevoie, dar când nu voiui mai putea, voi îmi veți crede. Și să vă bucure dumnezeu.

Io Vladislav voevod, din mila lui dumnezeu domn.

Pecete rotundă, 3 cm. în diam., acoperită, cu legenda: ✱ ІСО ВЛАДИСЛАВЪ ВОЕВОДА И ГНЬ; adresa: † МОИМ ДОБРИМ И ВЪРНИМ ПРІАТЕЛЕМ, ПРЯГРОМ БРАШЕВСКЫМ, ВЕЛІКІМ ЖЕ И МАЛІМЪ: bunilor și credincioșilor mei prieteni, pârgarilor Brașoveni, mari și mici. — Arh. No. 28; Mil. No. 67.

c. 1451—1452. — La Ianuarie 1453 Hunyadi nu mai era guvernator al Ungariei. Supărarea lui Hunyadi care pusese, la 1447, în scaun pe Vladislav Dan, își are poate originea în atitudinea acestuia pe timpul luptei dela Cossovo (Iorga, Studii și doc. III, p. xxviii—xxix). Totuși, până la 1450 Vladislav e în bune relații cu fostul său protector; cf. scrisoarea acestuia din 1449 (Bogdan, Vlad Țepeș, p. 66). — Gașpar e de sigur unul din cei doi Gașpări pomeniți de Țepeș în scrisoarea din 1456, Sept. 6, iar Tej este «Thes, iudex de Rasnava», pomenit în aceeaș scrisoare: aceștia, împreună cu alți doi, au fost trimiși, la 1456, în solie de către Brașoveni la Vlad Țepeș (copie la Acad. Rom.).

LXIV.

† Іу Влад[и]слав воевода и господинъ всен земан ѿгровлахѣнскон, пишет господство ми вѣрним пріателем господства ми, прѣгаром Брашевс. И тѣзи сте пѣстили къ господствѣ ми ваши волѣре, Крстѣ и Томаш, за работѣ онемзи свннїам, цю са сѣт взяли. Тем ради ето с ннх ѿтзкмих и такози направих, како да платим азъ сираком за тѣх добнтѣк аспри дѣ хна[и]ади, а ви да платите мен(е). И такози ѿтзкмихмо, како да ходѣт ваши

ЛЮД[ІЕ] СЛОБОД[НО] САМО, ДА СМ ХРАНАТ, НИЦЮ ДА СМ НЕ ГРИЖЖТ. И ПОМНОГО ЗА ТІЕЗИ СВИН(И) ДА СЪ НЕ ПОМ'КНЕТ. И УТ ПЖТ ПРАХОВЪ ДА ВІ ЄСТ СЛОБОДНО, И КЗД'К ЛЮБИТЕ, И ДА СИ ДРЗЖИМО ЗАКОН СТАРИ УТ ПРЗВИХ ГОСПОДА[РЕ]Х, И ВІЕ И НІЕ; А ИНО ДА НЪСТ. И УТ НИИ'К, АЦЕ БЖДЕТ ВАШИМ ЛЮДЕМ КРИВО, А ОНИ ДА ДОНДЖТ К МЕН(Е). И ВЕСЕЛИ ВИ БОГЪ. ПИС. ДЕК. 31.

Io Vladislav, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea credincioșilor prieteni ai domniei mele, pârgarilor din Brașov. Iată ați trimes la domnia mea pe boerii voștri Cârstea și Tomaș, pentru lucrul acelor porci ce s'au luat. Așa dar, iată m'am învoit cu ei și am orânduит așa, ca să plătesc eu săracilor, pentru dobitoacele lor, aspri 4.000, iar voi să-mi plătiți miș. Și am întocmit așa, ca să umble oamenii voștri slobozi pe aici, să se hrănească, și să n'aibă grije de nimica. Și mai mult despre acei porci să nu se pomenească. Cât pentru drumul Prahovei, să vă fie slobod, și pe unde poftiți, și să ne ținem de așezământul cel vechiu, dela domniei de mai nainte, și voi și noi. Altfel să nu fie. Și de acum înainte, dacă se va face oamenilor voștri vre-o strămbătate, ei să vie la mine. Și să vă bucure Dumnezeu. Scris-am Dechemvrie în 17.

*Monogram; pecete rotundă (3 cm. în diam.), acoperită, cu legenda: * ІСО ВЛАДИСЛАВЪ ВОЕВОДА И ГНЪ; fără adresă; pe dosul scrisorii următoarea notiță: literae quicquidantiae de porcis receptis in alpibus, quod pro illis satisfaciendum esse et per nos de cetero debent impedire pro eisdem, 1452. — Arh. No. 25; Mil. No. 64.*

1452.

LXV.

† ІУ ВЛАДИСЛАВ ВОЕВОДА И ГОСПОДИНЬ, ПИШЕТ ГОСПОДСТВО МИ ПРІАТЕЛЕМ ГОСПОДСТВА МИ, ПРЗГРОМ БРАШЕВЪ. И ТЪЗИ ВИДИТЕ ЦЮ ЧНИИТЕ: С МЕН(Е) ЦЕТЕ ДА СТЕ В МИРЪ, А САМО НЕ ХОДИТЕ ПРАВИМ ЗАКОНОМ. КАЗНИТЕ МИ, ЗАЦЮ СТЕ ВПР'КАН ЦИТОВИ МОЕМЪ ЧЛОВ'КЪ РАДОУЛЪ Н'КНЧЪ? ИЦЕ ВІ Є ВОЛ'К, ДА НЕ КЪПЖТ (sic) МОН ЛЮДІЕ ВРЪЖІА И ЦИТОВ, А ВІЕ РЗЦ'КТЕ ВАШИМ МАИСТОРОМ ДА НЕ ПРОДАДЖТ, А МОН ЛЮДЕ НЕ ХТАТ КЪПИТ. НЖ ЕГДА СЪ КЪПИЛИ, ВСЛОБОД'КТЕ ИХ, ДА СІ ИХ ДОНЕСЖТ, А УТ НИИ'К ХТАТ ЗНАТИ. ИЦЕ ЛИ НЕ ЦЕТЕ ИХ ВСЛОБОДИТ ТІЕЗИ ЦИТОВЕ, А ГОСПОДСТВО МИ НЕ ЦІЖ ВСТАВИТ МОН СИРОМАШИ, ДА ИМ БЖДЕТ ПАГЪБЖ. И ВЕСЕЛИ ВИ БОГЪ. — И МОЛЮ ВИ, МИТО ДА МЪ НЕ ВЗМЕТЕ НИ ЕДНО ВЛАКНО.

Io Vladislav, voevod și domn. Scrie domnia mea prietenilor domniei mele, pârgarilor din Brașov. Iată, vedeți ce faceți: cu mine vreți să fiți în pace, iar acolo nu umblați în legea cea dreaptă. Spuneți-mi, de ce ați oprit scuturile omului meu Radul Neanciu? Dacă vă este voea ca să nu cumpere oamenii mei arme și scuturi, atunci spuneți meșterilor voștri să nu vânză, și oamenii mei nu vor cumpăra. Dar după ce au cumpărat, lăsați-i să și le aducă, iar de aci înainte vor ști. Și dacă nu le veți slobozi acele scuturi, domnia mea nu voi lăsa ca săracii mei să sufere pagubă. Și dumnezeu să vă bucure. — Și vă rog, vamă să nu-i luați nici un fir de păr.

*Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda în litere mărunte: * ІСВ ВЛАДИСЛАВЪ ВОЕВОДА И ГОСП[ОДИНЪ] ЗГРОВ[ЛЯХІНС]КОИ, cu cele două capete și cu ornamentație bogată și cu totul deosebită de a celorlalte două precedente; adresa: † прѣгарем Брашевѣ: pârgarilor Brașovului.—Arh. No. 127; Mil. No. 63.*

c. 1451–1456.

LXVI.

† ІШ ВЛАДИСЛАВ ВОЕВОДА И ГОСПОДИНЪ, ПИШЕТ ГОСПОДСТВО МН ПРИІТЕЛЕМ ГОСПОДСТВА МН, ПРЪГАРОМ БРАШЕВѢ И ТЕЖѢ УТ РЪЖНОВ, И ТАКОЗИ ВИ ГОВОРИМ: ИНАКО НЕ МОГОУ СЧИНИТ, НѢ ЗА УНИЗИ ОВЦИ, ЦЮ СЕ СѢ СЗЕЛИ УТ ДРАГОСЛАВЕЛ(Е) И УТ РЪКЕР, ВСТАВИХ ПО КРСТѢ, КАКО ВАРЕ ЦЮ СѢ ДАЛИ ТІЕЗИ ЛЮДІЕ НА ТІЕЗИ УВЦИ, А МОИ ЛЮДІЕ ДА ИМ ВРАТЕТ; А УВЦЕ ДА ИМ ВРАТЕТ, НѢ ДА НЕ ЦИЖТ ПОЛНОГО УТ ЦЮ СѢ ДАЛИ, УТИ АЗЪ НЕ ЦИЖ ОСТАВИТ ТІАЗИ РАБОТѢ. И ВАРЕ ГДЕ СѢ ОВЦА, А ВІЕ ДА НУ ДОНЕСЕТЕ ТѢЗИ, ДА НЕ ХОДАТ МОИ СИРОМАШИ САМ ТАМ. ИНО НѢ[СТ].

Io Vladislav voevod și domn. Scrie domnia mea prietenilor domniei mele, pârgarilor Brașovului și lui Tej dela Râjnov, și astfel vă grăesc: altcum n'am putut face, ci pentru acele oi ce s'au luat din Dragoslavele și din Rucăr, am lăsat pe sama lui Cârstea, ca ori cât au dat acei oameni pe acele oi, oamenii mei să le întoarcă lor; și oile să le dea îndărăt, dar să nu ceară mai mult decât au dat, căci eu nu voi lăsa [așa] treaba aceasta. Și ori unde ar fi oile, voi să le aduceți aci, ca să nu umble săracii mei pe ici și pe colo. Altfel nu este.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., stricală; adresa: † прѣгаром Брашевѣ и Тежѣ шт Рѣжнова: pârgarilor Braşovului şi lui Tej dela Râjnov. — Ark. No. 126.

c. 1451 — 1456.

Vlad II Țepeş.

(Mai-Iunie 1456—August 1462. Oct. 1476—Jan. 1477).

LXVII.

† Іѡ Влад воевода и господинь взсен земли Угровлахинскон, пишеть господство ми пріателем господства ми, прѣгарем Брашевским. Сего радї, послахмо верна болѣрина и слѣгж господства ми Иван Поливарз, да елика изречет къ вам, да вершете, понеже сѣт истини изъ шетъ речи господства ми. И богъ ви веселит. — И пакы говорѣ вашен милости, какото монѣ добрим пріателем: тѣзи ест помеждѣ вас Мнѣхана логѡфет и Пардон, мон вражмаши. Изъ взсех простих, а тех не пращам; да како их азъ не щѣ да их простим, тако и вне да их штпѣдите шт вас, аще сте пріатели господства ми. И да не бѣдѣт ва (sic) вашен власти.

† Іѡ Влад воевода, милостиѣ божїѣ господинь.

Io Vlad, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea prietenilor domniei mele, pârgarilor din Braşov: iată trimis-am pe credinciosul boer și slugă a domniei mele, pe Ivan Polivar, și cele ce va spune cătră voi să le credeți, căci sânt vorbe adevărate, din gura domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure. — Și iarăși grăesc domniilor voastre, ca unor buni prieteni ai mei: se află acolo printre voi Mihail logofătul și Pardoi, vrăjmașii mei. Eu pe toți i-am iertat, dar pe aceștia nu-i iert; și cum eu nu vreau să-i iert, tot așa și voi să-i depărtați dela voi, dacă-mi sânteți prieteni domniei mele. Și să nu petreacă în ținutul vostru.

Io Vlad voevod, din mila lui dumnezeu domn.

Pecete rotundă de c. 3 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІѦ ВЛАДЪ ВѦШЕѦДЯ [И ГН]Ъ ВЪСЕН ЗЕМЛИ УГТРѦВЛАХІН[СК]ОН, cu o ligatură la зем și cu litere foarte mărunte; figurile nu se cunosc bine; adresa: † пріателем господства ми, прѣгарем (sic) шт Брашов: prietenilor domniei mele, pârgarilor din Braşov; în dosul scrisorii o însemnare latină fără nici o legătură cu cuprinsul ei: prohibet ut contra Zylagi Michal non demus auxilium. — Ark. No. 166; Mil. No. 32.

c. 1456—1458(59). — Am bănuît, în Documente și Regeste, No. LII, că această scrisoare este dela Vlad Dracul, și anume din ultimii ani ai domniei lui, deoarece caracterle ei paleografice mă sileau a o pune în prima jumătate a sec. XV-lea; ea pare în adevăr contimporană cu NNo. arh. 164, 165, 167, 171, 173, 177, 180, 181, 185, 188, 189, 191, care toate sânt dela Vlad Dracul. Pecetea ne arată însă că este dela Vlad Țepeș. — Mihail logofătul poate să fie fostul logofăt al lui Vladislav Dan, pomenit în documentele dela 28 Martie și 1 Aug. 1451, 5 Aug. 1452, 2 Aug. 1453 și 5 Aprilie 1456 (v. nota dela p. 86). Pardoii (în orig. ПАРДОѢ, nu ПАРДО sau ПАРДОС) și Ivan Polivar nu se găsesc în documentele contimporane. Cu treizeci de ani mai târziu însă se pomenesc, într'un hrisov al lui Vlad Călugărul din 21 Aprilie 1489, ca proprietari în acelaș sat (Răduleștii dela Călnău) un Ivan paharnicul și fiii unui Pardosul: acesta ar putea să fie aceeaș persoană cu Pardoii din scrisoarea lui Țepeș (Arh. Stat., mst. Mărgineni, în trad.; comunicat de D-l Iuliu Tuducescu). Un «Pardoslu» e citat și în doc. din 16 Aug. 1481 al lui Basaraba cel Tânăr (Miletić, DR., p. 340: ПАРДОСЛѢ СПАТАР).

LXVIII.

† ІВН ВЛАД ВОЕВОДА И ГОСПОДИНЬ, ПИШЕТ ГОСПОДСТВО МН ВЪКР-
НІКОМ ГОСПОДИНА НИ КРАЛѢ И МОИМ ДОБРІМ ПРИТЕЛЕМ МНОГО
З[Д]РАВІЕ И ПОКЛОНЕНІЕ, СЪДЦѢ И ПРЪГРЕМ УТ Брашов. И ТЪЗИ
ПІССТІУ ЖЪПАН Стоика армаш кз вашей милости, та ва[ре] цю
че нмат бесѣдовати кз господство ви, а ваша милостъ да го
вѣрѣте, е[ре] сѣт истини рѣч(и) господства мн. Ино нѣст. И
КОГЪ ВИ ВЕСЕЛИТ.

Ion Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea credincioșilor
domnului nostru craiului și bunilor mei prieteni, județului și pârgarilor
din Brașov, multă sănătate și închinăciune. Și iată am trimes
pe jupân Stoica armașul la domnia voastră, și ce va vorbi cătră
domnia voastră, domnia voastră să-l credeți, căci sânt cuvintele
adevărate ale domniei mele. Altfel nu este. Și dumnezeu să vă
bucure.

*Fără monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., neacoșerită, cu legenda în
litere gotice: [+ I]OAN WLAD. WAYVODA ET [DOMINUS TRANSALPINUS?]; cele
două figuri de pe pecete au forma busturilor din prima jumătate a sec. XV-lea;
adresa: † СЪДЦѢ И ПРЪГРЕМ УТ Брашов: județului și pârgarilor din Brașov. —
Arh. No. 102.*

c. 1456—1459. — Stoica armașul este poate identic cu Stoica, paharnicul lui
Vlad Țepeș dela 1458 (Venelin, Vlahobolg. gramaty, p. 92; Bogdan, Vlad Țe-
peș, p. 75). Țepeș intervine pentru dînsul pe lângă Brașoveni prin scrisoarea
de sub No. următor.

LXIX.

† Іо Влад воевода и господинъ, пишетъ господство ми много здравіе моимъ вѣрнимъ и добрымъ приителемъ, сѣдицѣ и прѣгар[м] въ Брашовъ: тѣзи иматъ слѣга господства ми жѣпан Стойка армаш нѣкоа марѣа ѡ Кевѣр Паул; того радї просимъ господство ви, ѡчинѣте мѣ прави законъ. И богъ ви веселитъ.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie doinnia mea multă sănătate credincioșilor și bunilor mei prieteni, județului și pârgarilor din Brașov. Are acolo sluga domniei mele jupân Stoica armașul niște marfă la Chever Paul; deci vă rugăm pe domnia voastră să-i faceți judecată dreaptă. Și dumnezeu să vă bucure.

Fără monogram; pecetca (de 3.3 cm. în diam.) e pierdută; adresa: † сѣдицѣ и прѣгаремъ въ Брашовъ: județului și pârgarilor din Brașov; scrierea este aceeași cu cea dela No. ark. 162. — Ark. No. 190.

c. 1456—1459.—«Chever (ung. Kővér) Paul» este probabil identic cu «Paulus Kewer, juratus Brassoviensis», despre care vorbește vornicul Neagu al lui Radu cel Frumos într'o scrisoare către Sibieni din 1469 (copie la Acad. Rom.).

LXX.

† Іо Влад воевода и господинъ, пишетъ господство ми много здравіе моимъ добрымъ и сладкимъ приителемъ господства ми, сѣдицѣ и ѣи прѣгаремъ въ градъ Брашовъ, и тѣзи ви пѣстнѣхъ нѣколицѣ воловѣ и кравѣ вашѣи милости на честъ, да ви ихъ раздѣлите; и коли хѣтетъ бити, а господство ви ми пишете книгу къ господства ми, да знамъ колико ви сѣ дали, за радї да бѣдетъ вѣра тимѣзи людемъ, цю ихъ сѣ терали до ваша господства. И богъ да ви ѡмножитъ лѣта въ веселію, аминъ.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor și dulcilor prieteni ai domniei mele, județului și celor doisprezece pârgari din cetatea Brașovului. Și iată v'am trimes niște boi și vaci domniei voastre de cinste, să vi-i împărțiți; și câți vor fi, domnia voastră să-mi scrieți carte către domnia mea, ca să știu câți v'au dat, și să fie spre credința oamenilor ce i-au mânat la domnia voastră. Și dumnezeu să vă înmulțească anii, cu bucurie, amin.

Monogram (cu Iwn); pecete rotundă, 3 cm. în diam., acoperită, identică ca mărime și formă cu cea dela No. 162; legenda pare a fi și aci: + IOAN WLAD. WAYVODA ET DOMINUS [TRANSALPINUS?]; adresa: † добрым и сладким прѣател[ем] господства ми, сждѣш и ѣи прѣгарем шт Брашовѣ: bunilor și dulcilor prietenii ai domniei mele, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 208.

c. 1456—1459.

LXXI.

† Iw Влад воевода и господинъ взсем земли Угровлахѣнскои, тишет господство ми добрым прѣателем господства ми, паргарем шт Брашов и взсем Бръсѣном, по том величим же и малим взсечестное поклоненіе прѣносим, како моим добрым прѣателем. Ѡ сем да ест вѣдомо господствѣ ви, яко варѣ цю ми е порѣчил господинъ ми и старѣиши брат Михан Силади, на том хочѣ стояти, и прѣмам на верѣ и на дѣшѣ господства ми, да имам мир добръ съ вами, како да сѣ свободна взса пѣтница, да ходет и ваше люде къ нам кѣповати и продавати свободне, без ни една гриж[ж] и без пагубѣж, како да ви ходили ѣ ваше землѣ. Такожде да ходет и наше людѣ къ вам свободни, без ни една пагуба, како ми е порѣчил господинъ ми и брат Михан Силади. Или на том прѣмам, докле хочѣ ви съ вами дрѣжати мир, до толѣ и азъ. И богъ ви швеселит. Пис. ѣ Рѣсел, мѣсѣца дек. ѣ.

Io Vlad, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea bunilor prieteni ai domniei mele, pârgarilor din Brașov și tuturor Bârsenilor, apoi celor mari și celor mici prea cinstită închinăciune aducem, ca unor buni prieteni ai mei. Si să vă fie știut domniilor voastre că de toate câte mi-a poruncit stăpânul și fratele meu mai mare Mihai Siladi vreau să mă țin; și iau pe credința și pe sufletul domniei mele să țin pace bună cu voi, și să fie slobode toate drumurile, și să umble oamenii voștri la noi să cumpere și să vândă slobози, fără nici o grije și fără pagubă, ca și cum ar umbla prin țara voastră. Așisderea și oamenii noștri să meargă slobози la voi, fără nici o pagubă, precum mi-a poruncit stăpânul și fratele meu Mihai Siladi. Dar la aceasta mă învoesc numai câtă vreme va ține [și] el pace cu voi; atâta și eu. Și dumnezeu să vă bucure. Scris-am în Rucăr, luna lui Dechemvrie 1.

*Monogram; pecete rotundă (c. 3 cm. în diam.), cu legenda în litere mărunte: * ІѠ ВЛАДЪ БОІЕВОДЯ [И ГНЬ ВЪСѢ]И ЗЕМЛИ ХГРѠВЛЯХІНСКОН; adresa lipsește.—Arh. No. 193; Mil. No. 49 (atribuită greșit lui Vlad Dracul).*

c. 1458—1459, când Țepeș se bucura de sprijinul și încrederea lui Mihail Szi-lágyi, căruia Sașii se plânseseră de prădăciunile domnului român. Guvernatorul Ungariei le răspunde din Buda (la 6 Martie 1458) să caute a trăi în bună pace cu el. Engel, *Geschichte der Walachey*, p. 174; Iorga, *Convorbiri Literare*, an. XXXV, p. 150 și urm.; *Conduratu*, l. c., p. 83, nota 2.

LXXII.

† ІѠ ВЛАДЪ воевода и господинъ, пишетъ господство ми херетизмо добрымъ пріателемъ господства ми, пръгаремъ Брашевскимъ, и тѣзи ви давамъ знати, како съ вѣизи наши людіе Димитръ та съ были кѣпилн нѣкконъ щел, и ви[а]о ест по мирѣ; вы не сте хтели да нхъ вставите да изнесѣ семо щел, нѣ имъ га сте взели. Того ради ви просимъ: нлі нмъ вратете щел, нлі нмъ дайте двкаті имъ; едно вт нхъ да имъ сѣ вратит, понеже нхъ ѣ пагѣвѣ не можемо вставит. И богъ ви всели. Пис. дек. ѿ.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea heretisire bunilor prieteni ai domniei mele, pârgarilor Brașoveni, și iată vă dau de știre că acest om al nostru Dimitru ¹⁾ a fost cumpărat niște oțel, și l-a cumpărat în bună pace ²⁾; dar voi n'ați vrut să-l lăsați să aducă încoace oțelul, ci i l-ați luat. Deaceea vă rog: sau să-i dați îndărăt oțelul, sau să-i dați ducații; una din două să i se întoarcă, căci în pagubă nu putem să-l lăsăm. Și dumnezeu să vă bucure. Scris-am Dechemvrie în 8.

Monogram; pecete rotundă, c. 3. 3 cm. în diam., neacoperită, cu legenda în litere foarte mărunte: [ІѠ ВЛАДЪ БО[І]ЕВОДЯ И ГНЬ ВЪ[С]ѢИ ЗЕМЛ[И] ХГРѠВЛЯХІНСКѠ[И]; adresa: † пръгаремъ Брашевскимъ: pârgarilor Brașoveni.—Arh. No. 210.*

1456—1462.

LXXIII.

† Пишетъ господство ми вамешемъ вт Рукер: тѣзи ви говорятъ господство ми, въ кон часъ видите снѣ повелѣніе господства ми, на томъ час(ѣ) единъ вт васъ да втиде ѣ Брашов, та да дасте

¹⁾ Orig. вѣизи наши людіе Димитръ: acești oameni ai noștri Dimitru, adică Dimitru și tovarășii lui.

²⁾ Tradus verbal «și era în pace».

знати Брашовѣном за сези глас, цю ми е дошел за работѣ Тър-
цем, да знахт не е ница за то. И хтел е да донде един шт
них апокансар кз господство ми, а он како е чул за сези глас,
а он се е шпрѣл. Сего радї кто е хтел да донде, а он да донде;
аще ли не хте донт кз господство ми, а тонзи вавеш, цю ще
штит ѣ Брашов, пак да донде кз господство ми, да ми дава
знати; а сези чловѣккз, цю ще донестѣ списани книга, а вие да га
вставете да штиде дома си. Яще ли хте донт тонзи апокансар
кз господство ми, и да донде с того и тонзи вавеш, цю ще
штит ѣ Брашов. Ино да нѣст.

Scrive domnia mea vameșilor din Rucăr și vă grăește domnia
mea: în ceasul în care veți vedea această poruncă a domniei mele,
în acelaș ceas unul din voi să plece la Brașov și să dea de știre
Brașovenilor despre vestea ce mi-a venit de lucrul Turcilor, ca să
știe că nu e nimic adevărat. Și voea unul din ei să vie în solie la
domnia mea, dar îndată ce a aflat de vestea aceea, el s'a oprit. Deci,
cel ce voea să vie, să vie; iar dacă nu vrea să vie la domnia
mea, atunci vameșul ce se va duce la Brașov să se întoarcă la
domnia mea, să-mi dea de știre. Iar pe omul ce va aduce această
carte voi să-l lăsați să se ducă la casa lui. Și dacă solul acela va
vrea să vie la domnia mea, să vie cu el și vameșul ce se va duce
la Brașov. Altfel să nu fie.

*Monogram; pecete rotundă, c. 3. 3 cm. în diam., cu legenda: [✱ ІСО ВЛІ]ДЪ
ВСОІВСОДІА [И ГНЪ ВЪ]СИ ЗЕМЛИ ХГГРОВАЛХ[И[СК]СОИ]; adresa: † ва-
лешем шт Рѣкер: vameșilor dela Rucăr. — Ark. No. 175.*

1456—1462. — Poate dinaintea expediției turcești dela 1462.

LXXIV.

† Из Христа бога благвѣрни и христолоубиви Іу Влад
воевода божїеа милостїа и господинь всен земли ХГГРОВАЛ-
ХІНСКОИ, дават господство ми сіе повелѣнне господства ми
прѣпочетаним и вѣрним и добрим приателем господства ми,
сѣдцѣ и вї прѣгарем и дрѣсем всѣм гражданум шт велики
град Брашовѣ, и всем мом добрим приателем шт всѣкон
земли Брѣсе, велицѣм же и малим: пак да им ест по старумѣ
законѣ, какъ ест било и оу прѣвни дѣни, еше же шт велики
Мирча воевода даже и до дѣни родителѣ господства [ми]

великаго Блѣд(а) воевода, и по том и оу дъни господства ми. Тази ест орисал господство ми и шт сзга напрѣд бити на гшм старом законѣ, како помного шт сзга напрѣд скала цю ест била да не бѣдет ни оу едном мѣстѣ по земли господства [ми], нѣ да ест слободен възсѣкки чловѣккы и волен трзговати, и кѣповати и продавати, без скалѣ. И пак за работѣ възсѣккы (sic) еше ест вставилъ господство ми шко да сѣ слободни да кѣпшѣт по възсѣх трзговех и по възсѣк хора и на възсѣком мѣстѣ по земли господства ми, како ест било и прѣжде стари закон и ест било и оу дъни господства ми, такои да ест и шт сзга напрѣд, до живота господства ми, како да кѣпчѣт слободно шт възсѣх цю им бѣдет трѣбѣк и волѣк. Я пак за вамѣ си, како ест бил стари закон и оу дъни господства ми прѣжде, тази да ест и сзга, и пак и шт сзга напрѣд, или по трзговех ѣ земли господства ми, или под планинскихъ вамахъ: да платит права вама, како сѣ платилъ и прѣво, и пак и оу дъни господства ми; а повыше ништо да им не смѣет дигнѣти вами, или банговати, ни прѣкалак варашки, ни дворници, ни вамешни шт вараш, ни вамешни цю сѣ под планинскихъ вамахъ, ни по Дшнавѣ, ни инѣ ништо шт правителех или шт слѣгахъ господство (sic) ми; понеже вѣре кто им хоче разорити стари закон та их тет ѣзети повнш(ѣ) шт тога, цю ест писано оу книгѣвѣ (sic) господства ми, този чловѣккы велико зло и шргю имат прѣати шт господства ми. Но не цѣт бити, по шризмо господства ми. Пис. шх. 3 дѣнь, оу велики град Брашов, в лѣто 1511, темелина д̄.

Întru Hristos dumnezeu credinciosul și de Hristos iubitorul Io Vlad voevod și din mila lui dumnezeu domn a toată țara Ungrovlahiei, dă domnia mea această poruncă a domniei mele prea cinstitișilor și credincioșilor și bunilor prieteni ai domniei mele, judeșului și celor doisprezece pârgari și tuturor celorlalți cetățeni din marea cetate a Brașovului, și tuturor prietenilor mei celor buni din toată țara Bârsei, mari și mici: ca să le fie lor după vechiul așezământ, cum a fost și în zilele de mai nainte, încă din vremea marelui Mircea voevod și până în zilele părintelui domniei mele, ale marelui Vlad voevod, și apoi și în zilele domniei mele. Tot așa a poruncit domnia mea să fie și deaci nainte după acel vechiu așezământ: ca de-acum înainte scala ce a fost să nu mai fie nicăiri în țara domniei mele, ci să fie slobod și volnic fiecă om să facă ne-

goș, și să cumpere și să vânză, fără scală. Și iarăși, și de lucrul cerii, am îngăduit domnia mea ca să fie slobozi să cumpere în toate târgurile și prin toate ținuturile și în toate locurile din țara domniei mele, cum a fost și mai nainte așezământul cel vechiu și cum a fost și în zilele domniei mele, tot așa să fie și de-acum înainte, cât voi fi în viață domnia mea, ca să cumpere slobozi din toate câte le va fi de trebuință și vor pofti. Și iarăși, cu privire la vama lor, cum a fost așezământul cel vechiu și [cum a fost] în zilele domniei mele de mai nainte, tot așa să fie și acum și de-acum înainte, fie prin târgurile din țara domniei mele, fie sub vămile de plaiuri: să plătească vamă dreaptă, cum au plătit dela început și în zilele domniei mele, iar vămi mai mari nimenea să nu îndrăznească a le pune, sau a-i băntui, nici pârcalabii de orașe, nici vornicii, nici vameșii dela orașe, nici vameșii ce sânt la vămile plaiurilor, nici la Dunăre, nici altcineva dintre diregătorii sau slugile domniei mele. Căci oricine ar voi să le strice așezământul cel vechiu și ar voi să le ia mai mult decât ce este scris în această carte a domniei mele, acela mare rău și urgie va avea să primească dela domnia mea. Altfel n'are să fie, după porunca domniei mele. Scris-am Octomvrie în 7, în marea cetate a Brașovului, la anul 6985 (= 1476), temelia a 4-a.

Monogram ; pecete rotundă, atârnată, c. 3 cm. în diam., sămănând foarte mult cu cea dela No. arh. 162, dar cu legenda: S. IOANNES VLAD VAYVODA ET DOMINUS [TRANSALPINUS?], neclară, ca și celelalte legende latine de pe pecetele lui Țepeș, dar probabilă, având c. 38--40 de litere.— Pergamentul No. 773.

LXXV.

† Іу Влад воевода и господинъ, пишеть господство ми вѣрним и добрим, сладким и почетаним приителем господства ми, сѣдцѣ и прогарем ѿт Брашов. Тѣзи ви давам ѡзнати како нашега вражмаша Ляута развалихмо, и побѣгыз ест ѡ Тѣрцеѣ. Того радї ви ест ѡслободна вогь пѣт. Дондѣте сѣ хлѣб и сѣз кѡпаю, да се храните, ере ест ѡчинил богь да с[м]з сѣ една земля. И вѣре цю ви рече слѣга господства ми жѡпан Рѣтѡндаѡ, а ви да го вѣрѡете, ере сѣт истинни рѣчн господства ми. Ино нѣст. Пис. ноем. ѡ день, ѡ Трѣгорницѣ(и).

Io Vlad, vovod și domn. Scrie domnia mea credincioșilor și bunilor, dulcilor și cinstitilor prieteni ai domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov. Iată vă dau de știre că am răsturnat pe vrăj-

mașul nostru Laiotă, și a fugit la Turci. Deci v'a slobozit dumnezeu calea. Veniți cu pâine și cu marfă, și vă hrăniți, căci a făcut dumnezeu să fim acum o singură țară. Și orice vă va spune sluga domniei mele jupân Rătundul, să-l credeți, căci sânt adevăratele cuvinte ale domniei mele. Altfel nu este. Scris-am Noemvrie în 8, la Târgoviște.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., acoperită, cu legenda ilisibilă; adresa: † прїятелем господства лин, ждѣцѣ и прѣгарем вт Брашов: prietenilor domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 145.

1476. — Cf. scrisoarea lui Ștefan Báthory din 11 Noemvrie 1476, care spune aproape acelaș lucru (Bogdan, Vlad Țepeș, p. 35.) La 16 Noemvrie Țepeș cucerește Bucureștii (Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, nota 208).

LXXVI.

† ІѠ ВЛАД ВОЕВОДА И ГОСПОДИНЪ ВЪСЕЙ ЗЕМЛИ ОУГРОВЛАХІИСКОН, ПИШЕТ ГОСПОДСТВО МИ ДОБРИМ И СЛАДКИМ ПРІЯТЕЛЕМ ГОСПОДСТВА МИ, СЖДЦѢ И ПРЪГАРЕМ И ВЪСЕМ МОИ[М] ПРІЯТЕЛЕМ ВТ БРАШОВ И ВТ БРХСА: ТЪЗИ ВИ ДАВАТЪ ГОСПОДСТВО МИ ЗНАТИ КАКО МИ С(Е) СЪЗ КОЛЕМ БОЖИИ (sic) ПОКЛОНИЛА СВА ВЛАШКА ЗЕМЛѢ И ВЪСИ КОЛѢРІ, И СЛОБОДИЛ ВИ ЕСТ БОГЪ ПО СВѢДЕ ПЪТОВЕ, И ПО РЪКЕЛ И ПО ПРАХОВА И ПО ТЕЛѢЖИИ И ПО БЪЗ[Е]Ш. ТОГО РАДІ ХОДИТЕ СЪГА СЛОБОДИИ ПО КЪДЕ ВИ ЕСТ ДРАГО, ДА СЕ ХРАНИТЕ. И БОГЪ ВИ ВЕСЕЛИТ.

Io Vlad, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea bunilor și dulcilor prieteni ai domniei mele, județului și pârgarilor și tuturor prietenilor mei din Brașov și din Bârsa: iată vă dă de știre domnia mea cumcă, cu voea lui dumnezeu, mi s'a închinat toată Țara Românească și toți boerii; și v'a slobozit dumnezeu pretutindeni drumurile, și pela Rucăr și pe Prahova și pe Teleajin și pe Buzău. Deci umblați acum slobozi pe unde vă place și hrăniți-vă. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, c. 3. 3 cm. în diam., cu legendă latină foarte ștearsă; adresa: † ДОБРИМ И СЛАДКИМ ПРІЯТЕЛЕМ ГОСПОДСТВА ЛИИ, СЖДЦѢ И ПРЪГАРЕМ Ѡ[Т] ГРАД БРАШОВ: bunilor și dulcilor prieteni ai domniei mele, județului și pârgarilor din cetatea Brașovului. — Arh. No. 172.

1476, Noemvrie—Dechemvrie. — Scrisoarea samănă cu privilegiul din 7 Octomvrie 1476 (No. LXXIV).

LXXVII.

† Милостію божією Іу Вллад вонвода и господинь, пишет господство ми много здравіе добрим и прїателем и братїам господства ми, сждцѣ и взсем пѣргарум шт Брашув. И по сем ви давам ъ знаніе, ере хоцет юнаци да дондет кз господство ми шт тамо, да ми слѣжит. ꙗ господство ми сзга немам дѣкати, да им платим жолдз; анѣ варе кто хоцет да дондет кз господство ми, варе ест Угрин, варе ест Сакшн, варе ест Влах, варе бѣди кто щет бит, та мѣ ест волѣ да слѣжит господствѣ ми, а ви га пѣстите кз господствѣ ми, и сз вашѣ книгѣ да дондет кз господство ми, да ми слѣжит. ꙗ господство ми га щем миловат и хранит, ꙗко и слѣге господства ми. ꙗ жолдз немам да им дам. И книгѣ господства ми да ю дрѣжите ъ вас, та нм посочите юнакwm. Тако ви молим, ꙗко мowм братїам, ѣчините ми там слѣжеѣ. И богъ ви веселит.

Cu mila lui Dumnezeu Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor prieteni și frați ai domniei mele, județului și tuturor pârgarilor din Brașov. Și după aceasta vă dau de știre că vor să vie voinici de acolo la domnia mea, să-mi slujască. Dar domnia mea acum n'am ducați, ca să le plătesc leafă; însă oricine ar vrea să vie la domnia mea, fie că va fi Ungur, fie Săcuiu, fie Român, sau orice ar fi, dacă voește să-mi slujască domniei mele, voi să-l trimeteți la domnia mea, și să vie la domnia mea cu cartea voastră, ca să-mi slujască. Iar domnia mea îl voi milui și-l voi hrăni, ca și pe slugile domniei mele. Însă leafă n'am de unde să le dau. Și cartea domniei mele s'o țineți la voi și s'o arătați voinicilor. Astfel vă rog, ca pe niște frați ai mei, faceți-mi această slujbă. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă (3 cm. în diam.), acoperită, cu legenda: + [IOAN W]LAD WAYVODA ET DOMINUS [TRANSALPINUS?]; adresa: † добрим прїателем и братїам господства ми, сждцѣ и взсем пѣргарум шт Брашув: bunilor prieteni și frați ai domniei mele, județului și tuturor pârgarilor din Brașov. — Ark. No. 159; Mil. No. 71.

1476—1477, din a doua domnie a lui Vlad Țepeș. Conduratu, l. c., p. 95, nota 1, o pune, cu mai puțină probabilitate, la 1462.

Dan pretendentul.

(1459—1460).

LXXVIII.

† [ГѸТ] ІѸН Дань воевода, сына Дана великаго воеводина, и ѡт господѧ Дана воевода, много здравіе и поклоненіе пріятельнмъ нашнмъ Брашовѣномъ, шолтѸзоѸ и вѸскѣмъ прѧгаремъ Брашовскымъ. Сего ради, проснмо ви, да вы наѸчи богъ, вѸспомѣните сѧжеѧ Дана воеводинѣ, нашего родителѣ и господина, еже ест сѧжилъ христіаномъ. Да наѸчи вас богъ да ни поможите сѧ келчигомъ нинѣ, вѧ наше вѸскѧдное врѣме, ѡти хоѸцемо пакы послати наши люди до кесарѣ краѧѣ, да не имамо келчигъ. ЯѸче ни можете помагати, мы такожеѧ цемъ сѧжити вашемѸ мнлостн, аѸче намъ богъ поможеть. И да вы имамо великаѧ мнлостъ.

Dela Ion Dan vovod, fiul lui Dan marelui vovod, și dela doamna lui Dan vovod, multă sănătate și închinăciune prietenilor noștri Brașovenilor, șoltuzului și tuturor pârgarilor Brașoveni. Iată vă rugăm, și dumnezeu să vă povățuească, să vă aduceți aminte de slujba ce a făcut Dan vovod, părintele și domnul nostru, creștinilor. Și dumnezeu să vă povățuească să ne ajutați cu ceva bani de cheltueală ¹⁾ acum, în vremea asta de sărăcie, căci vrem să trimetem iarăși oamenii noștri la chesarul-craiu, dar n'avem de unde cheltui. Dacă puteți să ne ajutați, vom sluji și noi domniilor voastre, dacă ne va ajuta duinzeu, și vă vom arăta mare dragoste.

Monogramul lipsește; pecete rotundă, c. 2 cm. în diam., pierdută; pare a fi fost deosebită de cea dela NN. 8 și 11; adresa: † НАШНАМЪ ПРИЯТЕЛЕМЪ, СЪДЦЕМЪ И ПРѧГАРЕМЪ ѡТ Брашова: prietenilor noștri, judeților și pârgarilor din Brașov.— Ark. No. 12; Mil. No. 53.

1459, Fevr. 17—1460, Martie 2.—Chesarul-craiu din scrisoarea lui Dan este împăratul Frideric al III-lea, ales la 17 Fevr. 1459 rege al Ungariei și considerat deci de Dan ca rege până ce Matei Corvin și-a ocupat tronul, la 2 Martie 1460. V. Onciul, Convorb. Liter. XXXVII, p. 229, nota 1; Iorga, Ștefan cel Mare, p. 76.—Dan, care se refugiase în Transilvania prin Mai—Iunie 1456, de frica lui Țe-

¹⁾ Orig. сѧ келчигомъ: келчигъ = ung. *költség* cheltueală, în textele vechi românești chelciug.

peș, umbla să-l răstoarne pe acesta încă din primul an de domnie. La 17 Decembrie 1456 Ladislau Hunyadi, comitele de Bistrița și «capitaneus generalis» al regatului, scriea din Kecskemét Brașovenilor că regele a trimis pe «Daan» să alunge din scaun pe Drakula, care i se arătase «necredincios», și-i ruga să-l ajute în întreprinderea lui (copie la Acad. Rom.). Brașovenii l-au și ajutat, precum se vede din scrisoarea lui dela 2 Martie 1460, publicată, după copia Acad. Rom., de N. Iorga în Convorb. Liter. XXXV, p. 149—150, 158—159.

LXXIX.

† Іу Дан воевода, господинъ всенъ землѣ Угровлахино. Цю ме пѣсти Матеашъ кралъ и дондохъ ъ Бръсе землѣ, и донде сѣдець и прѣгари ѡт Брашокъ и людие стари ѡт землѣ Бръсе, цю сѣ плакали и срѣце ѡт крѣви да сѣ плакали намъ, какѡ е ѡчинилъ Дракѡле, нашъ вѣрѣжмашъ, како ѡнъ не дрѣжалъ верѡ сѣсѣ господина нашего крала ¹⁾, ѡнъ се прѣдалъ Тѣрѣцемъ. Този работа ѡчинилъ истина наѡченъ ѡт Дракѡле. Сви кѡпѣци ѡт Брашова ѡт землѣ Бръсе, да сѣ пошли ѡ мирѡ на влашкѡ землѡ, ти ѡдне ѡхватилъ ѡнъ сви; ѡт тихъ людие ѡзел добитокъ; и сѣ добиткомъ тихъ люди не може с(е) наситити, и тези люди ѡхвати та нѣ постави на ражнѣ, ма. Не би мѡ доста сѣсѣ ти люди, нѣ се и ѡце чемерилъ, да е набралъ триста деце ѡт Брашова и ѡт землѣ Бръскѣ, цю сѣ бил(и) ѡ Трѣговице и по све трѣгове по влашкѡнъ землѣ, аѡ нѣхъ събра, едни постави на ражнѣ, а дрѣги ѡ ѡгнѣ. И свои людие, цю сѣ бил(и) ѡт Брашова, а ѡнъ е звалъ ѡкрадомъ. И дондохе прѣгари ѡт Брашова да ми казаше ѡт тие люди, ча иматъ добитокъ ѡ Брашова кѡпѣци ѡт влашкѡнъ землѣ, а прѣгари запрѣхъ ти добитокъ, та ме сѣ молил(и) мене, да имъ давамъ наѡкѡ. Я кѡга е чѡлъ и разѡмелъ господствѡ (sic) ми, а сѣмъ добрѣ кизовалъ (sic) сѣсѣ мои мои болери, и а сѣмъ рекълъ мою речъ прѣгаремъ, да ѡнимать ти добитокъ, да си платеть добитокъ людемъ и мрѣтвѣнимъ, а ти добитокъ да се не платитъ никѡга ѡт влашкѡнъ землѣ. Кѡплѡ, цю е кѡпѣцемъ ѡт влашкѡнъ землѣ, да се не плати никѡга ѡт Брашова. Пис. апрѣла ѣ день.

† Іу Данъ воевода, милостѣа божѣа господинъ.

Io Dan voevod, domn a toată țara Ungrovlahiei. [Să se știe] că m'a trimis craiul Mateaș și am venit în țara Bârsei, și venit-au județul și pârgarii din Brașov și oamenii bătrâni din țara Bârsei, care

^A
1) Orig. гръ на нашегѡ крала.

ni s'au plâns, cu inima însângeraată ni s'au plâns de cele ce a făcut Drăculea, vrăjmaşul nostru, cum el n'a ținut credință stăpânului nostru craiului [și] s'a dat Turcilor. Acest lucru l-a făcut, cu adevărat învățat de dracul ¹⁾. Și pe toți neguțătorii din Braşov, din țara Bârsei, câți s-au fost dus cu pace în Țara Românească, pe acei oameni pe toți i-a prins și le-a luat avutul; dar nu s'a putut sătura numai cu avutul acelor oameni, ci i-a prins pe acei oameni și i-a tras în țapă, pe 41 de inși. Nu i-a fost destul cu acei oameni, ci s'a îndrăcit și mai tare și-a adunat 300 de băeți din Braşov și din țara Bârsei, cari se aflau la Târgoviște și prin toate târgurile din Țara Românească; pe aceștia deci i-a adunat și pe unii i-a pus în țapă, iar pe alții pe foc. Și pe oamenii săi ²⁾ ce erau din Braşov, el i-a chemat pe ascuns [la sine]. Și-au venit pângarii din Braşov și mi-au spus despre partea acelor oameni că neguțătorii din Țara Românească au avere la Braşov, iar pângarii le-au oprit averea și m'au rugat pe mine să le dau povață. Și când am auzit și am înțeles domnia mea, am chibzuit bine cu boerii mei și mi-am spus cuvântul meu pângarilor: să ridice acea avere și să-și plătească avutul oamenilor și al celor morți, iar averea aceea să nu se plătească nici odată din Țara Românească. Marfa, care este a neguțătorilor din Țara Românească, să nu se plătească nici odată din Braşov. Scris-am Aprilie în 5.

Io Dan voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

Pecete rotundă, c. 2. 8 cm. în diam., aplicată înlăuntrul scrisorii, cu legenda: ✱ ПЕЧАТЬ ІСО ДАНИИ ВОЕВОДА ГНЬ; în josul documentului, la stânga,

cu aceeaș cerneală: † І Ѩ ІWA = І Ѩ[АЛЪ] ІWAА[К], și scrise Ioldea (cf. scrisoarea următoare); adresa lipsește. — Ark. No. 11; Mil. No. 52.

1459.—Vezi nota dela No. următor.

LXXX.

† ІW Дан воевода, фъртеш и господинь вхсе земле ѡгровла-хѣско, пише господствѣх (sic) ми любовное поклонение, прѣносим чesна и вхселею[е]зна херетизма до лица земли жѡдець wt Брашьк и прьгарем, яко момм родителем и добрим прѣтелем. Да знаете wtн ме пѣстна краль и сви швади, и даль ми є господинь ми краль землѣ Ярьде[л]скомѣ и Брьса и Сакши, да идеть с мене, да

¹⁾ Un joc de cuvinte.

²⁾ Orig. сви людне; la Miletic сви людне, ceeace schimbă înțelesul.

СИ ВЪЗЬМЕМЪ ЗЕМЛЪ. МОЛЪ И ПРОШЪ ГОСПОДСТВО ВИ ¹⁾, ДА МИ СТЕ РОДИТЕЛИ И ПРІАТЕЛИ. И ЗНАЕТЕ ВИ ДОБРЕ, КАКО ВИ Е ВНАКЪ МОЕ РОДИТЕЛ ДАН ВОИВОДА ДОБРЪ, А МЕНЕ, ТАКО МИ ПОМОЖЕ БОГЪ, А ВИ ЧЪ ВИТИ И ПОДОВЕРЪ. ПРОШЪ ГОСПОДСТВО ВИ, ДА ВИ НАСЧИ БОГЪ ДА МЕ ПОМОЖЕТЕ УТ ЦЮ ИМАТЕ ПРІЛЕЖЪ, НИИ ОРЪЖИЕМ НИИ РЪТНИЦА, ЧЕ МИ Е ГЛОТА НАГА. И ЦЮ ЗНАЕТЕ УТ ДРАКЪСАЕ, А ВИ МИ КАЖЕТЕ. И БОГЪ ДА УМНОЖИТ Л'КЪТ[А] ГОСПОДСТВО (sic) ВИ.

Io Dan vovod, prinț ²⁾ și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea închinăciune cu dragoste și aduce cinstite și pline de dragoste heretisiri, până la pământ, județului din Brașov și pârgarilor, ca unor părinți și buni prieteni ai mei. Să știți că m'a trimis craiul și toți nemeșii ³⁾ și mi-a dat stăpânul meu craiul țara Ardealului și Bârsa și Săcuimea, ca să meargă cu mine, să-mi dobânciesc țara. Mă rog și cer dela domnia voastră, să-mi fiți părinți și prieteni. Știți bine cât de bun a fost cu voi tatăl meu Dan vovodul; eu, dacă-mi va ajuta dumnezeu, am să fiu și mai bun cu voi. Mă rog de domnia voastră, dumnezeu să vă povățuească, să mă ajutați cu ce veți avea prilej, fie cu arme, fie cu haine, căci gloata mi-e goală. Și ce știți despre Drăculea, să-mi spuneți. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre.

*Monogram; pecete rotundă, c. 2. 8 cm. în diam., acoperită, cu legenda: * ПЕЧАТЬ ІО ДАНИА ВОИВОДА ГНЪ; pe bucățica de hârtie ce acopere pecetea e scris ПСА (= ПСАЛЬ) ІУЛА = a scris Iolă(ea); ea poate să fie însă destilpă dela scrisoarea No. 11, care într'adevăr e scrisă de Ioldea; adresa: † жш-децш и прагарем ут Брашов; județului și pârgarilor din Brașov. Ca scriere ôncata aceasta se deosebește cu totul de NNo. 11 și 12: ea arată aceeaș școală caligrafică cu scrisoarea lui Mailat din Făgăraș, No. arh. 493. — Arh. No. 8; Mil. No. 51.*

1460.—Dan, autorul scrisorilor de sub NNo. arh. 8, 11 și 12, pare a fi fost fiul lui Dan II, deci fratele lui Vladislav II, celui care domnește până la 1456. El trăia pela 1459—60 în țara Bârsei (pela Brașov și Feldioară), unde se refugiase dela 1456. Cf. Conduratu, l. c., p. 82, nota 2; Iorga, Ștefan cel Mare, p. 62.

D-l Onciul crede că acest Dan e fiul lui Dan III (numit și Danciul), care ar fi domnit în Țara Românească dela 1446 (recte 1447)—1448 sau 1451 (Convorb. Liter. XXXVII, p. 229). Dela acest Dan III nu s'a păstrat însă nici o urmă de domnie în Țara Românească, și e greu de admis ca despre el să fi putut zice fiul său că «a slujit creștinilor». Atributul «tânăr» pe care narațiunea rusească des-

¹⁾ Orig. ГѢДСТВО ВИ.

²⁾ Orig. фѢРТЕШ, germ. Fürst; diacul a vrut poate să scrie фѢРШТЕ sau фѢРШТА.

³⁾ Orig. шЕАДИ, din ung. *jobbágy*, slujitor «ministerialis, liberus».

pre Vlad Țepeș îl dă pretendentului Dan dela 1459—60, nu este o piedecă serioasă pentru ipoteza că el era fiul lui Dan II: la 1460 putea să aibă 35—40 de ani. Cf. și N. Iorga, Studii și documente III, p. xxviii—xxx.

Scrisoarea de sub No. arh. 12 e scrisă curând după proclamarea lui Frideric al III-lea ca rege al Ungariei (prin Februarie — Martie 1459); cele de sub NNo. 11 și 8 la 1459 (Aprilie 5) și 1460 (începutul anului), după ce Matei Corvin împuternicise pe Dan să pornească contra lui Vlad Țepeș, care după moartea lui Ioan Hunyadi (11 Aug. 1456) începuse să se dea de partea Turcilor. Cf. cu No. 11 scrisoarea latinească a lui Dan către Brașoveni, dată din Feldioară la 3 Aprilie 1459 și aproape cu acelaș cuprins (Conduratu, I. c., p. 80—81).

În Transilvania se aflau pe atunci doi rivali ai lui Vlad Țepeș: Dan pela Brașov, Vlad Călugărul pela Sibiu (Amlaș); acesta din urmă e pomenit mai întâiu la 1457 într'o scrisoare a lui Țepeș, care-l numește: «sacerdos Wolachorum» (copie la Acad. Rom.; extras la Hasdeu, Columna lui Traian 1874, p. 126, și Conduratu, I. c. p. 79—80; cf. Lăpădatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 12). Prezența lor printre Sașii din Transilvania și refuzul acestora de a-i extrada, explică în mare parte cruzimile neomenoase săvârșite de Vlad Țepeș față de Sașii prinși în Țara Românească și devastările făcute de el pe teritoriile lor, prin a doua jumătate a anului 1460.

Printr'o scrisoare latină din 4 Iunie 1460 («ex castro fluvii Dombavicha»), Țepeș cerea Brașovenilor să predea sftnicului său intim Woyko Dobricha (Dobriță) pe «pribegi», iar în cazul când aceștia nu ar voi să se întoarcă cu el, să-i alunge din oraș în fața lui Dobrița, precum îi făgăduiseră prin omul său «Cristyan» (pârcalabul «Kerstion» cel dela 1476).

Scrisoarea latină a lui Dan către Brașoveni din 2 Martie 1460 (Convorb. Liter. XXXV, p. 149—150 și 158—159) aruncă o lumină mai deplină asupra faptelor de care ne vorbește No. arh. 11; într'însa sânt citați toți boerii pribegi ai lui Dan. — Asupra anilor 1456—60 și asupra tragicei sorti a lui Dan, care năvălind prin Aprilie 1460 în Țara Românească a căzut în mâinile lui Țepeș, v. studiul d-lui Iorga «Lucruri nouă despre Vlad Țepeș», I. c. din Convorb. Liter., și Conduratu, p. 85—86.

Radu III cel Frumos.

(August 1462—începutul lui 1474).

LXXXI.

† Іъ Радѣлз воевода и господинъ, пишеть господство ми много здравіе пріателемъ господства ми, прѣгаромъ въ Брашевъ, и такози въ говоримъ господство ми, како съ тѣи дошли междуъ вами тизи волѣри господства ми Мухана и Етан и Мирча и Етонка и Мънзѣк. Сего радїи въ говоримъ господство ми: варе конъ въ ннхъ цїетъ хтѣтъ да дондетъ къ господство ми, а вие да нхъ

вСТАВИТЕ МИРНИ СЪ ИМЕНІЕМ СИ И СЪ ДОБИТКОМ СИ СЪ СВЕХЪ, ДА НУ УСЛОБОДИТЕ, ДА ДОНДЪТ КЪ ГОСПОДСТВО МИ, И НИКОМЪ НИЩО ДА ИМ СЕ НЕ СЪЗМЕТ НИ ВЛАКНО, ПОНЕЖЕ ВИ ПРОСИМ КАКО МОИ ПРІАТЕЛИ. Я КОН НЕ ЦЪХТ ХЪТЕТ ДА ДОНДЪТ, А ВНЕ ДА НУ СЪХВАТИТЕ ДА НУ ПЪСТИТЕ КЪ ГОСПОДСТВО МИ СЪ СВЪ ИМЕНІЕ, ПОНЕЖЕ ЕСТ ТАЗ(И) ИМЕНІЕ ГОСПОДСТВА МИ, И ШНИ СЪ ХИТЛЕНИ ГОСПОДСТВА МИ. ТА АКО СТЕ ПРАВИ ПРІАТЕЛИ ГОСПОДСТВА МИ, А ВНЕ ИНО НЕ СЪЧИНЪТЕ, НЪ МИ НУ ПЪСТЪКТЕ КЪ ГОСПОДСТВО МИ СЪ СВЕМ ИМАНИЕМ, ПОНЕЖЕ МИ СЪ ХИТЛЕНИ, ИМАНИЕ ЕСТ ГОСПОДСТВО (sic) МИ СВЕ. Я ПАК АКО ЛИ НЕ СЪЧИНИТЕ КАКО ВИ ПИШЕМ, А ВНЕ ДА ЗНАЕТЕ, КАКО СМО БИЛЕ ПРІАТЕЛИ ДО СЪЗГА, А УТ СЪЗГА НЕ ЦІЕ БИТ МЕЖДЪ НАМИ ПРІАТЕЛСТВО, КЪЗГА НЕ ЧИНИТЕ ВОЛЮ ГОСПОДСТВА МИ. И ПАК ЗА ЖЕНЪ СЪПРЕ ЛОГОДЕТА, КАКО ВАРЕ ЦЮ ЕСТ њ НЕЕ ДОБИТЪК њ НЕЕ (sic), ШНО ЕСТ ДОБИТЪК ВЛАШКЕ ЗЕМЛЕ. ТА КАКО ЗНАЕТЕ ПОТВРЪДЪКЪ, ТАКОИ ДА Е ДРЪЖИТЕ, ДА ВИ НЕ СЪТЕЧЕТ, НЪ СЪ СВЕМ ДА СТОИТ њ НЕЕ, И НИХЪТО НИЩО ДА И НЕ СЪЗМЕТ, НЪ СВЕ ДА СТОИТ. ИНО НЕ СЪЧИНЪТЕ. И БОГЪ ВИ ВЕСЕЛИТ.

† Іу Радѡа вверѡда, милостіа божіа господинь.

Io Radul, vevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate prietenilor domniei mele, pârgarilor din Brașov. Și așa vă grăește domnia mea că au venit acolo printre voi acești boeri ai domniei mele: Mihail și Stan și Mircea și Stoica și Mânzea ¹⁾. Deci vă grăește domnia mea: oricare din ei ar voi să vie la domnia mea, voi să-i lăsați în pace cu avutul lor cu tot, și să-i sloboziți să vie la domnia mea, și nimărui nimic să nu i se ia, nici măcar un fir de păr, căci vă rog ca pe niște prieteni ai mei. Iar cei ce nu vor voi să vie, să-i prindeți și să-i trimeteți la domnia mea cu tot avutul, căci averea aceea este a domniei mele, iar ei îmi sânt necredincioși domniei mele. Și dacă îmi sânteți adevărați prieteni domniei mele, altfel să nu faceți, ci să mi-i trimeteți la domnia cu tot avutul, fiindcă îmi sânt necredincioși, iar averea e toată a domniei mele. Iar dacă nu veți face cum vă scriem, atunci să știți că v'am fost prieten până acuma, dar de-aci înainte prietenie nu va

¹⁾ Pe trei din aceștia îi găsim mai apoi pe lângă Radul: pe Stoica (Vintilov?) la 30 Mai și 28 Oct. 1464 (Arh. Stat.), pe Mircea comisul și pe Stan (stratornicul) la 1467 (doc. din 15 Ian. 1467 în Arh. Stat.; Miletić, DR., p. 335). Un Stan (spătar) e citat ca martor în doc. lui Radul dela 28 Iulie 1472 (colecția doamnei A. Odobescu). Un alt Stan este logofătul prins de Ștefan cel Mare, împreună cu Mircea comisul, în lupta dela Soci, 7 Martie 1471. Cf. Iorga, Ștefan cel Mare, p. 131.

mai fi între noi, dacă nu faceți pe voea domniei mele. Și iarăși, pentru femeea lui Oprea logofătul, [să știți] că orice avere este la dînsa, aceea este averea Țării Românești; și acum că știți mai bine, s'o păziți așa ca să nu vă scape, și să rămăe tot ce are la ea, și nimenea nimic să nu-i ia, ci să-i rămăe tot. Altfel să nu faceți. Și dumnezeu să vă bucure.

Io Radul voevod, din mila lui dumnezeu domn.

*Pecete rotundă, 3¹/₂ cm. în diam., acoperită, cu legenda: * ІО РАДОУЛ
КОЕВОДА, ГНЪ ЗЕМЛИ [СІТРЮБЛІХІИ; adresa: † прїателем господства ми, прѣ-
гаром ѿ Брашевѣ: prietenilor domniei mele, pârgarilor din Brașov.—Arh. No. 223.*

c. 1462 — 1463. — Atribuiu această scrisoare lui Radu cel Frumos pe baza asemănării foarte mari în scriere și monogram cu NNo. 236, 245 și 292; pecetea este la toate rotundă și de aceeaș mărime. Cuprinsul ei mă face s'o pun în primul sau al doilea an de domnie al lui Radu. La 15 Aug. 1462 el era recunoscut de Unguri (scrisoarea lui Albert, vicecomitele Săcuilor, către Brașoveni; copie la Acad. Rom.); în anul următor el trimetea Ungurilor știri despre pregătirile turcești contra lor (scrisoare din 1463 a lui Pongrácz, voevodul Ardealului; copie la Acad. Rom.). — Oprea logofătul e un credincios al lui Vlad Țepeș; el fugise odată cu dînsul în Ardeal la 1462 și trăia încă pela 1476 la Brașov, împreună cu alți partizani ai lui Țepeș. «Basaraba senior» cere în acest an Brașovenilor, printr'o scrisoare dată «ex Novo Castro» (după Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 175 și nota 194, Gherghița; după Lăpădatu, l. c., p. 15, Dâmbovița) la 9 Mai și trimeasă prin «egregius Zidradin [prob. Zinadin — ГИНАДИИ; cf. No. arh. 470] socrus noster, cui fidem creditivam adhibere velitis», să alunge dela dînșii pe dușmanii săi «Opra logofeta, Woyko Thatuli» și alți «extraneos nostros»; cf. asupra lui Oprea No. arh. 69 (C), iar asupra lui Voico al Tatului Al. Lăpădatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 60.

LXXXII.

† Іоу Радоулуз воевода и господинъ, пишеть господство ми много здравіе прїателем господства ми, прѣгарем Брашевскимъ, и тѣзи ви давамъ знати, како ми сте допѣстни многоаци, како да ви вставимъ да ходите да тръгъете слободно по земан господства ми. Того ради вы добръкъ знате како ест добитъкъ моимъ сиракомъ оу вас, флор. петнадесет хиліади и пет сто, та сте платни въ дъни Блад(а) воеводѣ четири хиліади, а за дрѣгы се сте били съхатни да ихъ платите тріци прѣзъ годинѣ; работа са съчини како са съчини, вы съ тѣмъ прѣмалзкосте. Того ради вы знате, ѿти ви беше даа и господинъ краа да платите; вы говорите, ѿтї естъ съелъ краа тѣзи добитъкъ; мы смо истинимъ из-

НАШАИ, ШТИ ГА КРАА Н'КСТ ВЗЕЛ, АНШ ВІ ЕСТ ПРОСИА КРАА ДА МШ
ДАСТЕ ДАЖДБ; ВЫ СТЕ ДААИ ДОБИТЬК МОИМ СІРАКШМ, А ШТ СВОИ
ДОБИТЬК НЕ СТЕ ДААИ НИЩО. ТОГО РАДИ ВРАТЕТЕ ДОБИТЬК МОИМ
СІРАКШМ, ДА НХ НЕ ТЕГЛЕ ТЪРЦИ, А ГОСПОДСТВО МИ ДА ВИ ШЛО-
БОДИМ ДА ХОДИТЕ ПО ЗЕМАН ГОСПОДСТВА МИ, ДА ТРЪЗБЕТЕ ГДЕ ВИ
БЪДЕТ ВОЛК; ШТИ АЗЪ ТИЗИ ДОБИТЬК ДО МОЕ СЪМЪРЪТИ НЕ ЦІЕМ
ВСТАВИТИ. И ЦЮ ВИ ИЗРЕЧЕТ ГРАМАТИК ГОСПОДСТВА МИ КОСТАДИН,
ДА ВЪРБЕТЕ, ШТИ СЪТ РЕЧИ ГОСПОДСТВА МИ, КАКО ВИХ САМ ГОВОРИА
КЪ ВАМ. И БОГЪ ВИ ВЕСЕЛИ. Пис. фєр. ѿ.

Io Radul, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate
prietenilor domniei mele, pârgarilor Brașoveni, și iată vă dau de
știre că ați trimes de multe ori la mine să vă las să umblați slo-
bozi și să faceți negoț prin țara domniei mele. Dar, voi știți bine că
se află la voi bani de-ai săracilor mei, florini 15.000 și 500, și ați
plătit în zilele lui Vlad voevod ¹⁾ 4000, iar pentru ceilalți v'ați fost
legat să-i plătiți într'un an și în trei rânduri. Lucrul s'a făcut cum
s'a făcut, dar voi într'aceea ați amușit. Știți însă că v'a fost dat și
domnul craiul [bani] ca să plătiți. Voi ziceți că a luat craiul acei bani;
noi am aflat însă cu adevărat că craiul nu i-a luat, ci v'a cerut
craiul să-i dați dajdea; voi ați dat banii săracilor mei, iar din banii
voștri n'ați dat nimica. Deci, să dați îndărăt banii săracilor mei, ca să
nu-i asuprească Turcii, iar domnia mea vă voi lăsa să umblați prin
țara domniei mele și să faceți negoț pe unde veți pofti; căci eu
până la moarte nu voi lăsa acei bani. Și ce vă va spune grămăticul
domniei mele Costandin, să credeți, că sânt vorbele domniei mele,
ca și cum le-aș fi grăit eu însumi cătră voi. Și dumnezeu să vă
bucure. Scris-am Fevruarie în 19.

*Monogram; pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., cu legenda: * [IG] P[RA]DOV[AL]B[O]
BOBODJA, GN[O] ZEMAN S[ER]GROVLAHXIN; adresa: † МОИМ ДОБРИМ ПРІАТЕЛИМ, ПЪР-
ГАРОМ БРАШЕВСКИМ: bunilor mei prieteni, pârgarilor Brașoveni.—Arh. No. 292.*

1463—1470. — NNo. arh. 223, 236 și 292 sânt incontestabil dela acelaș domn;
și pecetea și monogramul sânt aceleași, iar scrierea e la toate contimporană.

LXXXIII.

† Іу Радоуаз воевода и господинъ взсеи земан оугршваахѣн-
скои, пишет господство ми мнѣму здравіе добримъ сѣсѣдѣмъ и
пріателемъ господства ми, прѣгаремъ Брашевскимъ. И тѣзи ви давамъ

¹⁾ Prob. Țepeș.

ЗНАТИ, КАКО ВЪ ВЕЛМА ДОБРѢ ЗНАТЕ, ШТКЪЗГА МѢ ЕСТ БОГЪ ДОНЕСЪА НА МОЮ ШЧИНЪ, ВЪ ШТ МЕНЕ НИ ЕДНЪ КРИВЪЪ НЕ СТЕ ПМАЛИ. И НЕСТНИКЪЗГА ПОЧИНАЛО (sic) ШТ НАС НИ ЕДНА ЗЛОБА, АНЪ СЕ ЕСТ НАК ПОЧИНАЛО ШТ ВАС. ШТИ ДОХОДЕХЪ ТАМО МОИ СИРАЦИ И СЪ ДОБИТКОМ СИ; ВИ НИМ ВЪЗНИМАСТЕ ДОБИТЬКЪ, ТА ДОБИВАСТЕ ВЪ, А МОИ СИРАЦИ БЕХЪ ОУ ПАГЪБЪЪ, И НЕ БЕХЪ ВОЛНИ СЪ ДОБИТКОМ СИ. ЗА ТО И АЗЪ ОУЧИНИХЪ ВАШИМЪ ЛЮДЕМЪ. ТОГО РАДИ СЪЗГА ДОНДЕ ШТ ГОСПОДИНА КРАЛѢ ЕДИНЪ БОЛѢРИНЪ, НА ИМЕ ПЕШЧАНИ МИХАНЪ, ТА ШТЬКМИХМО ПО РЕЧИ ГОСПОДИНА КРАЛѢ; ШТИ И АЗЪ НЕ ХТЕХЪ ДА ИЗЛОМИМЪ РЕЧЪ ГОСПОДИНА КРАЛѢ, ДА ЕСТ ЗАКОНЪ КАКО ЕСТ БИЛЪ И ПРЪЗКО, ДА ХОДЕ МОИ СИРАЦИ ОУ ВАС СЛОБОДНО, И ВАШИ ОУ МОЕ ЗЕМЛЕ СЛОБОДНО, ГДЕ ЛЮБЕ. И ДАВАМЪ ВИ ШЕЪИ КНИГЪ ПОДЪ МОЮ ПЕЧАТЪ, ТАКО ДА ВИ ХОДЕ ЛЮДІЕ СЛОБОДНО ПО ВЪСЕНЪ ЗЕМАНЪ ГОСПОДСТВА МИ, ДА КЪПЪЖТЪ ЦЮ ЛЮБЪЖТЪ ДРЪГИ КЪПІ, ТЪЗЪМО ДА НЕ КЪПЪЖТЪ АПСИЦИ И ЖДЕРИ И РИСИ, ШТИ ТОЗИ ДОХОДИ ОУ МОИ ВЪСТІАРЪ. ПНАК И ВЪ МИ ДАНТЕ КАШЪ КНИГЪ ПОДЪ ПЕЧАТЪ ВАРЪШЪ, КАКО ДА МИ ХОДЕ ЛЮДІЕ СЛОБОДНО, АЩЕ МОГЪ ТРЪГОВАТИ ОУ ВАС; АЩЕ ЛИ НЕ МОГЪЖТЪ, ШНИ ДА СЪ ВОЛНИ ДА ШТИДЪЖТЪ СЪ ДОБИТКОМ СИ ВЪ ЗЕМЛЮ ГОСПОДИНА КРАЛѢ, ГДЕ ЛЮБЕ, МАКАР ОУ БИРАДИНЪ. И АЩЕ СИ КТО ШСТАВИТЪ ТЪЪИ ДОБИТЬКЪ, МАКАР ДА СТОИТЪ МЪКСАЦЪ, МАКАР И ПОМНОГО, КЪЗГА ДОНДЕТЪ, ДА ЕСТЪ ВОЛЕН ДА СИ ВЪЗМЕТЪ ДОБИТЬКЪ, ДА ЧИНИ СЪ НИМЪ КАКО ЗНА; ВЪ ДА ГА НЕ БАНТЪБЕТЕ. И ДА МИ ДОПЪСТИТЕ ТЪЪИ КНИГЪ ШТЪ СЪЗГА ЗА КЪ ДЪНИ. И БОГЪ ВИ ВЕСЕЛИ. ПИС. ОУ ГРАДЪ БЪКЪРЕИ, МЪКСАЦА МАР. 5, ВЪ АЪТО ШЪЦОНЪ, ИНДИКТИВЪНЪ 6.

Io Radul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor vecini și prieteni ai domniei mele, părgarilor din Brașov. Și iată vă dau de știre: cum știți foarte bine, decând m'a adus dumnezeu în țara mea de baștină, voi n'ați suferit dela mine nici o strămbătate, și nu s'a început nici odată nici o răutate dela noi, ci s'a început tot dela voi. Căci mergeau acolo săracii mei și cu avutul lor: voi le luați avutul și căștigați voi, iar săracii mei rămâneau de pagubă, și nu erau slobozi eu avutul lor. De aceea am făcut și eu [tot așa] oamenilor voștri. Dar a venit acum dela domnul craiul un boer anume Peșciani Mihai ¹⁾ și ne-am învoit, după vorba domnului craiului; că nici eu nu

¹⁾ Pestenyi, Pestheny; soli regali cu acest nume găsim mai mulți la începutul sec. XVI în Transilvania. Vezi Socotelele Sibiului și ale Brașovului.

voeam să calc vorba domnului craiului, ci [voeam] să rămâe obiceiul cum a fost și mai nainte: să umble săracii mei slobozi la voi și ai voștri tot slobozi ori unde în țara mea. Și vă dau această carte, sub pecetea mea, ca să umble oamenii voștri în bună voie prin toată țara domniei mele [și] să cumpere orice alte mărfuri ar pofti, numai vulpi și jderi și răși să nu cumpere, căci acestea vin la visteria mea. Dați-mi dar și voi cartea voastră, sub pecetea orașului, ca să umble și oamenii mei slobozi, dacă pot să poarte negoț la voi; iar dacă nu pot, să fie slobozi a merge cu marfa lor în țara domnului craiului, ori unde, măcar până la Varadin. Și dacă cineva își va lăsa marfa acolo, fie că va sta o lună, fie și mai mult, la întoarcere să fie volnic a-și lua marfa și a face cu ea ce va ști; voi să nu-l bântuiți. Această carte să mi-o trimeteți de-acum în 25 de zile. Și dumnezeu să vă bucure. Scris-am în cetatea București, luna lui Martie în 6, anul 6978 (= 1470), indictionul 3.

*Monogram; pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., cu legenda: * ІСО РІДОУЛЪ ВОЕВОДА, ГНЬ ЗЕМЛИ УГРОВЛАХІИ; fără adresă. — Arh. No. 236; Mil. No. 80.*

Din 1470 mai există o scrisoare latinească a lui Radu către Brașoveni; el se plânge, că deși a ținut pace cu dinșii decând e domn, ei vând totuși arme lui Ștefan (al Moldovei) și-i permit să-și ție «exploratores» printre dinșii, contra voinței regelui, care n'are pace nici cu Moldova, nici cu Ștefan: Buzău 28 Fevr. (copie la Acad. Rom.).

LXXXIV.

† Іу Радоулаз воевода и господинь всен земли оугровлахинской, пишет господство ми прѣтелем господства ми, прѣгаром Брашовским и вameшом, и тѣзи давам знати вашон милости, како тѣзи пѣстнх слѣгѣ господства ми Фрѣнка, да ми кѣпит ѡт цю трѣбѣт господствоу ми. За том просим вашѣ милостѣ да мѣ не ѣзмете вамѣ нициа, ѡти е кѣпакѣ господства ми. И весели ви богъ.

Io Radul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea prietenilor domniei mele pârgarilor din Brașov și vameșilor, și iată vă dau de știre milostivirii voastre că am trimes pe sluga domniei mele, pe Frâncu, să-mi cumpere cele de trebuință domniei mele. Deaceea mă rog de milostivirea voastră să nu-i luați vamă de loc, căci e cumpărătura domniei mele. Și să vă bucure dumnezeu.

Monogram; pecete rotundă (3. 3 cm. în diam.), din legenda căreia se cunoaște numai: [✱] Ѡ РѢДѢА; pe dosul hârtiei ce acopere pecetea e scris † ІѠ РАДѢАѢ ВОИѢ., † ІѠ РАДОУАѢ ВОИВОДѢ., † ІѠ РАДОУАѢ.; adresa: † ПРІАТЕЛЕМ ГОСПОДСТВА МИ, ПРЪГАРѢМ БРАШѢВѢ И ВАМЕШѢМ: prietenilor domniei mele, pârgarilor Brașovului și vameșilor.—Arh. No. 220.

c. 1462—1472, pe timpul bunelor relațiuni ale lui Radu cel Frumos cu Brașovenii.—Frâncul poate să fie acelaș cu cel pomenit de Basaraba Laiotă în scrisoarea din Iar. 1474 (Arh. No. 64). După scriere, No. arh. 220 ar putea fi atribuit și unui alt Radu, căci samănă și cu No. 227 (dela Radu Praznaglava) și în câtva și cu No. 248 (dela Radu cel Mare).

LXXXV.

† ІѠ РАДОУА ВОИВОДА И ГОСПОДИНЬ, ПИШЕТ ГОСПОДСТВО МИ МНОГО ЗДРАВІЕ ДОБРИМЬ ПРІАТЕЛЕМ ГОСПОДСТВА МИ, СЖАЦѢ И ПРЪГАРѢМ ѠТ БРАШѢВѢ, И ТѢЗИ ВИ ПРОСИМ ГОСПОДСТВО МИ КАКО МОИ ДОБРИ ПРІАТЕЛЕ: ЦЮ НѢСТ БИЛ ЗАКОН ДРѢГѢВѢ, ѠТ КЪДА ЕСТ БРАШѢВѢ, НЕ МОИ СЧИНИТЕ; ЕРЕ АЗЪ ЕСМЪ КРАЛЕВА СЛѢГА И СЛѢЖИМ КРАЛИ И С(ВЕ)ТОИ КОРѢНЕ СЪС ВЪСѢМИ СЛѢГАМИ, ЕРЕ СѢ ВЪСИ СЛѢГИ КРАЛИВИ, КОЛИЦИ ПРИБѢГѢТ ѠТ ВЛАШКѢ ЗЕМАН Ѣ ГОСПОДСТВО МИ; ТОГО РАДІ СЪГА СѢ ДОШЛИ НѢКОЕХ ПРИБѢГѢ Ѣ ГРАД ГОСПОДИНА МИ КРАЛѢ И ВАШЕИ ГОСПОДСТВО (sic), А ВИ НХ СТЕ ѠДРАЛИ И ѢЗЕЛ(И) ИМ СТЕ КОНИ, ТА НХ СТЕ ДАЛИ ПАК ѠПЕТ. ТОИЗИ ЗАКОН НѢСТ БИЛ ДРѢГѢВѢ, МАКАР ДА БИ ДОНЕСАИ СВЕ ИМАНИЮ ѢДРІЦЕВѢ И КОНИ МѢ СВИ. ТОИ СѢ ПРІБѢКЗИ И СЛѢГІ ГОСПОДИНА МИ КРАЛѢ И МОИ, ДА ХТЕТ ДА СЛѢЖЕТ ЗА ХРИСТИАНИХ И ЗА ВАС, А ѠТ ТѢРЦЕХ ВѢЖИТ, А ВАШЕ ГОСПОДСТВА (sic) ЦЮ НХ БАНТѢТЕ, НѢСТ ЗАКОН; НѢ ВИ МОЛИМ: ВРАТѢТЕ ИМ СРЕ ДО ЕДНО ВЛАКНО; ЕРЕ АКО НЕ ВРАТИТЕ, ХОЧѢ ЖАЛОВАТ ЯРДѢА[С]КОМѢ ВОИВОДЕ. И ПАК ЗА ѠНИЗ(И) КОНИ, ЦЮ СТЕ ѢЗЕЛИ, ДА НХ ДАВАТЕ ЗА ѠВЦЕХ, А ЛЮТА ЕСТ ИЗѢА ѠВЦИ, А КОНИ ЕСѢ ОУ ВАС, ТА МИ НХ ВРАТИТЕ, ЧА СЕ ПАДАТ ДА СѢ Ѣ МЕНЕ. И ПАК ДА ЗНАТЕ, ЗА ѠНОИ ЛЮДІ, ЦЮ МИ СѢ ОУБИЛИ СЛѢГѢ, ЕЩЕ ЧѢ ЖАЛОВАТ; ТА БИ БИЛО ДОБРѢ, ДА МИ СЕ ДАВАТ ТОИЗИ ЛЮДІЕ ИЛИ ДѢШЕГЪВИНѢ, ЕРЬ (sic) НЕ ЧѢ ѠСТАВИТ. И ЦЮ ВИ РЕЧЕТ СЛѢГѢ (sic) ГОСПОДСТВА МИ ДРАЧА, ЕГѢ ВѢРѢТЕ, ЕРЕ СѢ РѢЧИ ГОСПОДСТВА МИ. ИНО НѢСТ. И БОГЪ КИ ВЕСЕЛИТ.

Io Radul, vovod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor prieteni ai domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov, și iată vă roagă domnia mea ca pe niște buni prieteni ai mei: nu mai faceți obiceiul ce n'a fost altă dată, decând este Brașovul. Căci

eu sânt sluga craiului și slujesc craiului și sfintei coroane cu toate slugile [mele], căci toți câți pribegesc din Țara Românească la domnia mea sânt slugi ale craiului. Deci au sosit acum niște pribegi la cetea domnului meu craiului și a domniei voastre, iar voi i-ați despoiat și le-ați luat caii, și i-ați dat apoi îndărăt; acest obicei nu ar fi fost altă dată, de-ar fi adus [cu ei] măcar toată averea lui Udriște și toți caii lui. Aceștia sânt pribegi și slugi ale domnului meu craiului și ale mele; ei voesc să slujască creștinilor și vouă, și fug de Turci, iar ca să-i bântuiți domniile voastre, nu este drept. Ci vă rog, întoarceți-le tot până la un fir de păr, căci dacă nu le veți întoarce, am să mă plâng vovodului Ardealului. Așișderea, pentru acei cai ce i-ați luat, ca să-i dați pentru oi, apoi oile le-a mâncat Laiotă, iar caii sânt la voi; dați-mi-i îndărăt, căci se cade ca ei să fie la mine. Și iarăși, să știți că am să mă plâng și de acei oameni ce mi-au omorât o slugă; și ar fi bine să mi se dea acei oameni, sau dușegubina, căci nu vreau să-i las. Și ce are să vă spună sluga domniei mele Dracea, să-l credeți, căci sânt vorbele domniei mele. Altfel nu este. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă. 3 cm. în diam., stricată. se cunoaște numai: ✱ IGD . . XII[sau XIII?]: pare a fi fost identică cu cea dela No. 236; adresa lipsește. — Arh. No. 245.

1472.—Pun această scrisoare a lui Radu în 1472, deoarece în anul acesta pomeneste el de vrăjmașul său Laiotă și într'o scrisoare latinească către Brașoveni, în care își arată teama că Laiotă îi va năvăli în țară cu ajutorul lui Ștefan cel Mare (copie la Acad. Rom.), ceea ce s'a și întâmplat în anul viitor. Laiotă cu boerul său Udriște petrecea în Transilvania încă de pela 1460, când el se oferea să apere Brașovul, cu 500—600 de oameni, contra lui Vlad Țepeș (v. scrisoarea lui și a lui Basaraba cel Tânăr din 21 Ian. [1460]: copie la Acad. Rom.).

Scrisoarea de sub No. arh. 245 se referă la un conflict între partizanii lui Radu și ai lui Laiotă, cei dintâi pribegiți pela Brașov, ceilalți pela Sighișoara și Făgăraș. Radu avea tot interesul să se dea față de Brașoveni, cari îl știau prieten al Turcilor, drept om credincios al regelui unguresc. Cf. Iorga, Studii și documente III, p. xxxv; Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 137—138 și notele 126—129.

LXXXVI.

† Іу Радоулаз воевода и господинъ, пишетъ господство ми пріателемъ господства ми, сѣдцѣ и пръгаремъ Брашевскимъ, и тѣзи ви давамъ знати, како кѣга естъ тѣзи была сестра жѣпана Драго-

мира дворника, на има жъпанца Прѣка, она ест поставила нѣ-
кон добитѣкъ тѣзи оу єднога чловѣка, на има Кивер Павль. Того
ради, кзга ест веден ѡ мое земле и ест за єдним момм болѣ-
риншм, за жъпаншм Наншм, та ви просим како добитѣкъ да е
са вратит, ити аще не вратите, азъ ню оу пагѣбѣ не щем
вставит. И богъ ви весели.

Io Radul voevod și domn. Scrie domnia mea prietenilor dom-
niei mele, județului și pârgarilor Brașoveni, și iată vă dau de știre
că pe când era acolo sora jupânului Dragomir vornicul, anume ju-
pânița Preia, ea a lăsat niște avere acolo la un om cu numele
Chiver Paul; deci acum, fiind aci în țara mea și fiind măritată după
unul din boerii mei, după jupân Nan, vă rog să i se întoarcă averea,
căci dacă n'o veți întoarce, eu n'o voi lăsa pe ea în pagubă. Și
dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, de 3.3 cm în diam., din legendă se cunoaște:
* ІѢ . . . ОДЯ . . . СПОДИН; *adresa:* † пріятелем господства ми, сѣдцѣ и прѣга-
рем Брашевским: *prietenilor domniei mele, județului și pârgarilor Brașoveni.* —
Arh. No. 219.

c. 1464 - 1472. — Dragomir vornicul e cunoscutul boer al lui Radu cel Fru-
mos (doc. din 30 Mai și 28 Oct. 1464), iar Nan este «vornicul mic» din doc.
dela 12 Iunie și 28 Iulie 1472 (жъпан Нан, малл ворник: Iorga, Studii și doc.
VII, p. 21—22; colecția doamnei A. Odobescu) Chiver Paul este cel pomenit
în scrisoarea lui Vlad Țepeș dintre anii 1456—59 (Arh. No. 190 [LXIX]). Atât
hârtia, cât și caracterele scrierii și monogramul No. 219 sânt din sec. XV.

Basaraba II cel Bătrân sau Laiotă.

(Încep. lui 1474—Oct. 1476. Ian.—Noemv. 1477[sau încep. lui 1478]).

LXXXVII.

† Іу Басараб(а) воивода и господинь всен земли ѡгровлахи-
скон, пишеть господство ми много здравне момм добрим прна-
телем и сѣседом, прѣгаром Брашевским, и в сем давам ѡ знаніе
вашои милости: щю ми сте порѣчали по слѣге господства ми
по Фрзникѣ и по вашєга чловѣка по Фодор Павл, добре разѣмєх
вашои милости. Сєго ради, вєре како ви ест вил закон ит дрѣсєх
господарєх, ѡ тои закон имам стоєти и господство ми, и ещє

мислим стврздити, ако даст богъ; и паки или ест кѣпец или бѣди кон чловѣкъ ваш, да ходи слободно по земли господства ми кѣде им ест драго; да кѣпче, и макар да би носил златен вѣнец на главе си, еце да ходи слободно. И паки ми сте порѣчани и за шнши сваждѣ цю се шчинил с тои време, а за тои цю ест, цю се ест шчинило; и минжло ест, азъ не имам поменѣти никѣда; ере есѣ синове единомѣ чловѣкъс с едишъ хижѣс, та се сваждат, и пак се шмирет та имает добрѣ живот, тако и азъ имам држжати кз вам правдѣ и добродѣтел и мир до моен сшмржти, варе колико ест више писано, на верѣ и дѣшѣ господства ми и на верѣ и дѣшѣ болѣром господства ми, велицим и малим. Тако и ви кз господство ми држжете правдѣ и принателство и помоци шт цю можете данте ми, та ми посланте юнаци само с помоци, и данте им шрѣжи, понеже ако даст богъ не шете имати страх шт Тѣрци како до сзга, нѣ шет бити инако работа; понеже сзга ест с господство ми поклицара (sic) брата ми Стефана вонводак, жѣпан Бѣлпаш логофет, та га ест послал напред, а Стефан вонвода идет сз възѣми неговѣми вонске с нашега помоци (sic); тако и ви стонте иако к нам сз помоци шт цю можете, да се бранимо шт Тѣрци и шт наши вражмаши. И паки ако имате послати кз господство ми еце некогга чловѣка сз раними речи, а ви га пошлете да доиде с мир, и пак да штиде с мир. И цю изречет кз вам слѣга господства ми Фрѣнкѣ, и Бѣнкѣ, а ви да га верѣте, ере сѣ речи господства ми истинни. И богъ ви веселит.

† Іw Басараба вшевода, милостіа вожіа господинь.

Io Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei prieteni și vecini, pârgarilor Brașoveni, și dau de știre domniei voastre că [din cele ce] mi-ați încredințat prin sluga domniei mele Frâncu și prin omul vostru Fodor Paul bine v'am înțeles pe domnia voastră; deci oricum v'a fost așezământul dela ceilalți domni, cu acest așezământ voi rămânea și domnia mea, ba gândesc să-l și întăresc, de va da dumnezeu; și orice neguțător sau orice om al vostru să umble slobod prin țara domniei mele și să târguească pe unde-i va plăcea; și dacă ar purta chiar coroană de aur pe cap, tot slobod să umble. Și mi-ați trimes apoi vorbă de cearta ce s'a făcut in vremea aceasta. Cât pentru asta, ce s'a făcut a trecut, eu n'am să po-

menesc nici odată ; trăesc doar fiii aceluiași om într'o casă și se ceartă și iar se împacă și duc viață bună [între ei]; așa și eu am să vă păstrez dreptate și bunătate și pace până la moarte. Și tot ce e scris mai sus [e] pe credința și sufletul domniei mele și pe credința și sufletul boerilor domniei mele, mari și mici. Tot așa și voi să păstrați domniei mele dreptate și prietenie, și din ce puteți să-mi dați ajutor, și să-mi trimeteți aci voinici în ajutor și să le dați arme, că de va da Dumnezeu, nu veți mai avea frică de Turci, ca până acuma, ci altfel are să fie lucrul. Căci se află acum la domnia mea solul fratelui meu Ștefan voevod, jupân Vulpaș logofătul; și l-a trimes înainte, iar Ștefan voevod vine cu toate oștile sale în ajutorul nostru. Așa să ne stați și voi în ajutor cu ce puteți, ca să ne apărăm de Turci și de vrăjmașii noștri. Și iarăși, dacă aveți să mai trimeteți pe cineva la domnia mea cu vorbele voastre, trimeteți-l; să vie în pace și să se întoarcă iarăși în pace. Și ce vă va spune sluga domniei mele Frâncu, și Bunea ¹⁾, să-l credeți, fiindcă sânt cuvintele adevărate ale domniei mele. Și Dumnezeu să vă bucure.

Io Basaraba voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

Pecete rotundă de c. 3¹/₂ cm. în diam., cu legenda: ✱ ІГОЊЪ [БЯ]СЯ[РЕН] БОГВЕОДА МЛСТ[НО БЖ]ИЕЮ (cf. pecetea dela No. 35, mai bine păstrată); fără adresă. — Ark. No. 64.

1474, Ian. — Scrisoarea este evident dela începutul domniei lui Laiotă, care, după ce ocupase tronul în Noemvrie 1473, e alungat în Dechemvrie de Radu și de Turci, vine însă pela începutul anului viitor și bate pe Radu, care moare probabil în luptă. V. Iorga, Studii și documente III, p. xxxvi; Ștefan cel Mare, p. 145—146 și nota 149. — Vulpaș logofătul ne e cunoscut din mai multe documente ale lui Ștefan cel Mare ca *diac, subcancelar și gramatic* (d. p. 1458, Aprilie 12: Melchisedec, Cronica Romanului I, p. 119; 1458, Martie 13: Arh. Brașov., pergam. No. 777; 1465, Dech. 8: Acad. Rom.; 1470, Aprilie 1: Arh. Stat., mst. Neamțului). La 1474 era deci logofăt mic; logofăt mare n'a ajuns nici odată.

LXXXVIII.

† Мнлостїѡм божїѡм Іѡ Басараба воєвода н господинь всен землн ѡгрѡвлахїнскон, пишєт господство мн много здравїє нашїм добрїм свєдом н прїателем, сѡдцѡ Брашовскомѡ н рцсем прцгаром, н в сем давам ѡзнати вашємѡ прїателствѡ, цѡ нн стє писали ѡ вашон книгє н порѡчїан по вашєм добрєм чловєкѡ

¹⁾ «Și Bunea n Бѡнѡ» e adaos în text deasupra lui Frâncu.

(sic), по Лоринцѣ, взсе добре и по тѣмъ размѣхмо. Тон сте похтели како да послемо нашега добра чловѣка до Батрѣ Ицвана и до вас, и на тон сте дали верѣ; сего радї послахмо нашега почтеннога колѣрина жѣпана Димитра постелника до Батрѣ Ицвана и до вас. Сего радї елика изречет кз вашимъ приателствѣ, да знаете ере сѣ наше речн. И богъ ви веселит. Пис. ф. ѿ день.

Cu mila lui Dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor noștri vecini și prieteni, județului din Brașov și tuturor pârgarilor, și dau de știre prieteniei voastre: ce ne-ați scris în cartea voastră și ne-ați încredințat prin omul vostru bun, prin Lorinț, toate bine și cu demănuntul le-am înțeles. Ați poftit să trimetem un om al nostru la Batăr Iștvan și la voi, și v'ați dat credința pentru aceasta. Am trimes dar pe cinstitul nostru boer, pe jupân Dimitru postelnicul, la Batăr Iștvan și la voi. Deci, câte le va spune prieteniei voastre, să știți că sânt cuvintele noastre. Și Dumnezeu să vă bucure. Scris-am Fevruarie în 8.

*Monogram; pecete rotundă, c. 3 $\frac{1}{2}$ cm. în diam., cu legenda: * ІСНЬ БЯСЯРЯ БОЖВОДЯ МЛСТНО БЖИЦЮ; adresa: † нашимъ добрымъ съседомъ и приателемъ, сѣдцѣ Брашовскомѣ и взсемъ прѣгарымъ: bunilor noștri vecini și prieteni, județului din Brașov și tuturor pârgarilor. — Arh. No. 35.*

1474, curând după ocuparea scaunului. Pecetea este cea cunoscută din întâia domnie a lui Basaraba, iar scrierea seamănă foarte mult cu cea dela NNo. 53, 57, 64, 69, 70, 115, 123. Pe Dimitru postelnicul nu-l găesc în documentele contimporane; în cele două documente interne originale ce cunosc dela Basaraba cel Bătrân, unul dela 1 Iunie 1475 (Arh. Stat.), altul dela 4 Iulie 1476 (Venelin, p. 118), el nu se întâlnește.

LXXXIX.

† Милостивымъ божїемъ Іу Басараб(а) воев[од]а, пишетъ господство ми много здравїе приателемъ господства ми, сѣдцѣ ут Брашов и ѿ-тимъ прѣгаромъ, и ѿ семъ давамъ ѣ знаннє приателствѣ ви: безъ тон не може бити, нѣ пондохъ ѣ Тѣрцѣхъ ѣ великога царѣ, та ѣчиннѣ миръ и добродетелъ, и неволиа се сѣмъ и за вашѣ дв-бродетелъ. Того радї да се мни и вамъ добре. И варе цю изречетъ Крстїанъ, портаръ господства ми, кз прїателствѣ ви, а ви да верѣете, ере сѣ наши речн. И богъ ви веселит. Пис. июн. кѣс.

Cu mila lui Dumnezeu Io Basaraba voevod. Scrie domnia mea multă sănătate prietenilor domniei mele, județului din Brașov și celor doisprezece pârgari, și dau de știre prieteniei voastre: fără asta nu se poate; ci m'am dus la Turci la marele împărat și mi-am făcut pace și bine, și m'am nevoit și pentru binele vostru. Deci să vă pară bine și vouă. Și orice va spune prieteniei voastre Cărstian, portarul domniei mele, să credeți, căci sânt cuvintele noastre. Și Dumnezeu să vă bucure. Scris-am Iunie în 26.

Monogram; pecete rotundă, c. 3¹/₂ cm. în diam., aplicată înlăuntrul scrisorii la mijlocul monogramului și acoperită cu hârtie; din legendă se poate citi numai: ✱ ІСОНЬ БІАГІИ; o altă pecete, în dosul scrisorii, s'a pierdut; fără adresă.— Ark. No. 60.

1474, după ce Basaraba fusese în Asia cu un corp de armată și se închinase sultanului; v. Iorga, Studii și doc. III, p. xxxvi; Ștefan cel Mare, p. 146. Călătoria lui cade prin Februarie — Mai 1474. — Aș identifica pe Cărstian portarul, care îndeplinește importanta misiune a lui Basaraba la 1474, cu Cărstian pârcalabul de Târgoviște («Kerstgion porcolab in Tergowistia»), care doi ani după aceea, la 1476, anunță Brașovenilor izbânda lui Vlad Țepeș asupra fostului său stăpân (copie la Acad. Rom.).

XC.

† Милостіѡм божіѡм Іѡ Басараба воевода и господиинь всен земли Сггровлахінскон, пишеть господство мї много здравіе до вріим приателем господства ми, сждцѡ Брашовскомѡ и всем прозгаром, и по сем давам ѡ знаніе приателствѡ ви: азъ послах моего чловѣка до вас, и съ моем чловѣком послах и вашего чловѣка; и ваш чловѣкъ имат кезѣши, кзда би а ви моего чловѣка не хтесте да га встарїнте (sic) да прїидет кз господствѡ ми, нѡ га сте впрели. Говорите ере га не пѣцят Батрз Ициван. Да веде га не сзм азъ послаа кз Батрз Ициванѡ, нѡ га сзм послаа кз вам, ере не сзм знаа шти ест Батрз Ициван тѡи. Тако потоле а ви посласте вашего чловѣка до мене, та просните шт мене верѡ, како да дондет єдин ваш чловѣкъ цю га верѡете, цю би била ваша волѣ да бесѣдет кз нам, и пакн да се вратит кз вам, забавѡ да не имат. Язь послах вашего чловѣка и верѡ мѡ дадох, кто ке донти да дондет съ моем чловѣком, а грижѡ ни єднѡ да не имат, нѡ да се вратит слободно, и забавѡ да не имат. И сзга пакн чловѣка, цю би било да бесѣдѡвамо съ ним, не сте послаанн, ни моего чловѣка. Не знам какои ест вези закон та

се не ꙗвѣютъ поклѣсарѣи; ѡбзи законъ ни сѣмъ видѣа ѡтъ Тѣрцѣхъ, ни ѡтъ Лесѣхъ. И до господина краалѣ смо послааши люді, али ни поклѣсарѣ нестъ задрѣжал; и по свѣхъ землѣхъ нигдѣ поклѣсар[ѣ] не дрѣжитъ. Тѣрци цю сѣ Тѣрци, не сѣ кр(з)ѣиени, еце ходетъ сѣда къ нимъ поклѣсарѣи Шеѣана коеведе, и не задрѣжетъ ихъ. Не знамъ ви цю чините: моего чловѣка дрѣжите, а къ мнѣ посласте некоѣхъ секерѣшихъ. За тои ето сѣмъ послаа и сѣга, вставете моего чловѣка и цю хоцете послатъ, ви ми порѣчете, или послете вашега чловѣка; а кто дондетъ, слободно да се вратитъ и забавѣ да не иматъ, на верѣ нашѣ и на дѣшѣ нашѣ. И богъ ви веселитъ.

Din mila lui Dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor prieteni ai domniei mele, județului din Brașov și tuturor pârgarilor. Și după aceasta dau de știre prieteniei voastre că am trimes pe omul meu la voi și cu omul meu am trimes și pe omul vostru; omul vostru are chezași, căci voi n'ați vrut să lăsați pe omul meu să se întoarcă la domnia mea, ci l-ați oprit. Ziceți că nu-i dă drumul Batăr Iștvan. Dar eu nu l-am trimes la Batăr Iștvan, ci l-am trimes la voi, căci nu știam că Batăr Iștvan este acolo. Ați trimes apoi pe omul vostru la mine și ați cerut dela mine credință, ca să vie un om de încredere al vostru și să vorbească cu noi ce poțteați și să se întoarcă iarăși la voi, neavând nici o zăbavă. Eu am trimes pe omul vostru și i-am dat credință, că cine vrea să vie, să vie cu omul meu și să n'aibă nici o grije și să se întoarcă slobod și zăbavă să n'aibă. Acum însă iarăși, n'ați trimes nici pe omul cu care era să vorbim, nici pe omul meu. Nu știu ce obicei este acesta, de nu se dă drumul solilor; așa obicei n'am văzut nici la Turci, niici la Leși. Am trimes doar oameni și la domnul craiul, dar el nu mi-a oprit solii, și nicăiri, în nici o țară, nu se opresc solii. Turcii că sânt Turci, nu sânt creștini, și tot se duc acum solii lui Ștefan voevod la ei și nu-i opresc. Nu știu ce faceți voi, de-mi opriți pe omul meu, iar la mine ați trimes niște căruțași ¹⁾. De aceea iată trimet și acum [și vă zic]: dați drumul omului meu, și ce vreți să-mi spuneți, spuneți-mi [prin el], sau trimeteți un om al vostru; și cine va veni, se va întoarce slobod și zăbavă n'a să aibă, pe credința noastră și pe sufletul nostru. Și Dumnezeu să vă bucure.

¹⁾ Orig. секерѣшихъ: секерѣшихъ е ung. *szekeres*.

*Monogramul lipsește; pecete rotundă, 3 $\frac{1}{2}$ cm. în diam., cu legenda: ✱ ІГОНЬ БІСЯРБЯ ВОЄВОДА МЛСТІЮ БЖІЕЮ; adresa: † нашим добрим приятелем, сѣдцѣ Брашовскомѣ и вѣсем прѣгаром: *bunilor noștri prieteni, județului din Brașov și tuturor părgarilor.*—*Arh. No. 70.**

1474, Iunie—Dechemvrie.—Cf. No. precedent; este vorba, se pare, de aceeaș solie.

ХСІ.

† Милостїѡм божїѡм Іѡ Басараба воевода и господинь вѣсен земаи ѡгрѡвлахїнскои, синь Дана великаагѡ воеводе. Сво азъ сѣз помощїю божїю давам вѣсем Брашѡвѣнѡм и вѣсен вашои дрѣжавѣ мир и клетѡвѣ, како да ви дрѣжим вѣ правдѣ по старомѣ законѣ, како ест бил и при дѣни родїтелю господства ми, Дана воевода, и како ест бил и при дрѣсех старех господарех, како да ходит ваше людіе слободни и доброволни по вѣсен земаи господства мї, да се хранит и да кѡпчѣют, како ест бил(о) и при дрѣсех господарех. И варе кто ѡт ваше люді хтет имати некою работѣ или некою неволю ѡ землю господства ми, а ѡн да прїдет кѣз господство ми, а господство ми да им ѡчиним правдѣ по законѣ правомѣ. И за работѣ Тѡрцем, еше да ви дрѣжим мир вѣ правдѣ. Ы ако прїдет некое ѡчилоств, тои богъ да не даст, и не можемо стати прѣд ним(и), а господство ми да ви дам ѡ знанїе, да знаете како да се пазите. Ы по тѡм се казним на верѣ и дѡшѣ господства ми и на верѣ и дѡшѣ болѣкром господства ми вѣсем, и старем и младеи, и варе кто не хте дрѣжати верѣ вѣ правдѣ, да мѣ ѡбїет господь богъ зде тѣлѡм а вѣ бѣдѣцаго вѣцѣк дѡшеж, и да мѣ ест сѣзпостатница прѣчнѣста божїа мати на страшнѡм сѣдїице, и да ест сѣзпричѣстник сѣз людож и сѣз инем ївденем, иже вѣззїише на господа бога нашего и рѣше: крѣв его на нас и на чедѣх их, еже ест и бѣдет вѣ вѣкы, аминь. Пис. вѣз Трѣговиц(и), їюл. ѣи, в лѣто 7511.

Din mila lui Dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul lui Dan marelui voevod. Iată că dau, cu ajutorul lui Dumnezeu, tuturor Brașovenilor și întregului vostru ținut pace și jurământ, că voiui ținea cu dreptate așezământul vostru cel vechiu, precum a fost și în zilele tatălui domniei mele Dan voevod și precum a fost și pe vremea altor domni bătrâni: ca să um-

ble oamenii voștri slobozi și în bună voie prin toată țara domniei mele, să se hrănească și să târguească, cum a fost și pe vremea altor domni. Și dacă cineva dintre oamenii voștri ar avea vre-o treabă sau vre-o nevoie în țara domniei mele, acela să vie la domnia mea, iar domnia mea îi voi face dreptate, după legea cea dreaptă. Și de lucrul Turcilor, deasemenea să vă țiu pace cu dreptate. Iar de va veni, doamne ferește, vre-o asuprire oarecare, și nu voi putea sta înaintea lor, domnia mea am să vă dau de știre, ca să știți cum să vă feriți. Și după aceasta, mă jur pe credința și pe sufletul domniei mele și pe credința și pe sufletul boerilor domniei mele al tuturor, și bătrâni și tineri; iar cine nu va ține credința cu dreptate, Dumnezeu să-l ucigă aci cu trupul, iar în veacul de apoi cu sufletul, și să-i fie vrăjmașe prea curată maică a domnului la judecata cea strașnică, și să fie părtaș cu Iuda și cu ceilalți Iudei, cari au strigat împotriva domnului Dumnezeu nostru și au zis: sângele lui asupra noastră și asupra copiilor noștri; ceea ce este și va fi în veci, amin. Scris-am în Târgoviște, Iulie 11, la anul 6983 (= 1475).

Monogram; pecete rotundă, c. 3¹/₂ cm. în diam., atârnată de o fâșie de pergament și cu legenda: ✱ ІСОНЬ БЯСІРБЯ ВОЮБОДІ МЛСТІЮ БЖІЕЮ. — Pergamentul No. 769; Mfl. No. 82.

XCII.

† Милостіѡм божіѡм Іѡ Басараба воевода и господинь земли Угровлахійскон, пишемо до наших добриѡх родителеѡх и приятелеѡх, сѡдцѡ Брашовскомѡ и всѡем прѡгаром, много здравіе, и по сем даѡмо ѡ знаніе господствѡ ви: тѡи послахом наших вернеѡх и почтеннеѡх бояреѡх, жѡпана Тѡдора и жѡпана Негре вистѡара, сѡ речми цю ни сѡ требовали бесѡдити кѡ вашему господствѡ. Сеѡ радї цю изрекѡт, да верѡет све до едне речи ваше господство, ере смо нѡ ми тѡи навѡчили бесѡдити. И тѡи ви просим, цю се бесѡдит мегю нами, да бѡдет стаменито. И боѡ да ѡмножит лѡкта господствѡ ви. Пис. фр. ѡ.

Din mila lui Dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn al țării Ungrovlahiei. Scriem către bunii noștri părinți și prieteni, către județul Brașovului și către toți pângarii, multă sănătate, și după aceasta dăm de știre domniei voastre că am trimes acolo pe credincioșii și cinstiții noștri boeri, pe jupân Tudor și pe jupân Negre vistierul,

cu vorbe ce a trebuit să le vorbim cătră domnia voastră. Deaceea ce vor zice, domnia voastră să credeți tot până la o vorbă, căci noi i-am învățat să vorbească așa. Și de aceasta vă mai rugăm: ce se va vorbi între noi, să fie nestrămutat. Și Dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre. Scris-am Fevruarie 1.

Monogram; pecete rotundă (3,8 cm. în diam.), ștearsă; adresa: † нашим родителем и приятелем, сѣдцѣ и прѣгаром Брашовским: părinților și prietenilor noștri, judefului și pârgarilor Brașoveni. — Arh. No. 54.

1475. — E vorba probabil de tratările pentru învoeala din 11 Iulie 1475. În acest an Negre putea să fie vistier, deoarece în anul următor vistier este Badea (Venelin, p. 118). În acelaș an e pomenit și Tudor logofătul (ibid.); asupra acestuia vezi nota dela No. arh. 575.

XСIII.

† Іу Басараба воевода и господинь, пишем до нашех добрых приятелех, сѣдцѣ Брашовскомѣ и вѣсем прѣгаром, много здравіе. И по сем, наши добри приятелие, гледанте за тизи прибези, цю сѣ мегю ками, та им рецете да дондѣт на комати си, кто ест имал, кто ли нест имал, он црет сѣджити, ми цремо га миловат. Я кон не ѡхотет донти, ви им рецете да ндѣт кз господинѣ кралю, или кѣде знают, а тѣи да не седег; ере седеки тѣи, знаете колико ми сѣ зло ѡчинили, та нѣ сѣм много трѣпел. Та гледанте ваше господство за тои, ере азѣ се надеем јако на вас. И богъ ви веселит.

Io Basaraba, voevod și domn. Scriem bunilor noștri prieteni, judefului Brașovului și tuturor pârgarilor, multă sănătate. Și după aceasta, bunii noștri prieteni, vedeți de acei pribegi ce sânt printre voi și spuneți-le să se întoarcă la bucatele lor, cine a avut, iar cine n'a avut, acela îmi va sluji și eu îl voi milui. Iar cei ce nu vor să vie, spuneți-le să se ducă la domnul craiul, sau unde vor ști, dar acolo să nu stea, căci șezând acolo, știți cât rău mi-au făcut, și multă vreme i-am suferit. Gândiți-vă și domnia voastră la asta, căci am mare nădejde în voi. Și Dumnezeu să vă bucure.

*Monogram; pecete rotundă, c. 3 3/4 cm. în diam., acoperită, cu legenda: * ІСОНЪ БЯГЯРЪЯ БОЮЕОДЯ МАСТЮ БЖІЮЮ; adresa: † до наших приятел, сѣдцѣ Брашовѣ и прѣгаром Брашовѣ: prietenilor noștri, judefului Brașovului și pârgarilor Brașovului. — Arh. No. 57.*

c. 1475—1476.

XCIV.

† Іw Басараба воевода и господинъ взсен земли Угровлахтинскон, пишетъ господство ми много здравіе нашѣм добрымъ прѣателем, сѣдцѣ и прѣгаромъ въ Брашов. И ѡ семъ давамъ ѡ знаніе вашемъ прѣателствѣ, а то си послахъ своего слѣгѣ, именемъ Пронка, да ми кѣпитъ и цитовѣ и лѣковѣ и цю годѣ цетъ требоватъ господствѣ ми, а ѡнъ да ми кѣпитъ. Того радѣ ви просимъ, счинете волю господства ми, да ми се вама ¹⁾ не ѡзметъ; а пакы волѣ вашемъ прѣателствѣ, цю ви цетъ(ѣ) требовати въ мене, въ свѣга ви цетъ бити пазна. И богъ да ви ѡмножи лета.

Io Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor noștri prieteni, județului și pârgarilor din Brașov. Și vă dau de știre prieteniei voastre că am trimes pe sluga mea, anume Proica, să-mi cumpere scuturi și arcuri și orice-mi va fi de trebuință domniei mele, să-mi cumpere. Deci vă rog, faceți pe voea domniei mele, ca să nu mi se ia vamă; tot așa are să vă fie împlinită și voea prieteniei voastre întru toate, câte veți cere dela mine. Și Dumnezeu să vă înmulțească anii.

Monogram; pecete rotundă, c. 3¹/₂ cm. în diam., cu legenda: ✱ ІСОНЬ БАСАРАБА ВОЕВОДА МЛГ[ТНО] БЖІЕЮ; adresa: † нашѣм добрымъ прѣателем, сѣдцѣ и прѣгаромъ въ Брашовъ: bunilor noștri prieteni, județului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 115; Mil. No. 88.

1474—1476.—Brașovenii opriseră exportul de arme pentru Basaraba, ca unul ce era bănuț de prietenie cu Turcii.

XCV.

† Іw Басараба воевода и господинъ, пишетъ господство ми много здравіе прѣателемъ господства ми, сѣдцѣ и прѣгаромъ въ Брашов, и ѡ семъ ви давамъ ѡзнати: какъже тѣкмежъ и добродѣтелъ да бѣде мею насъ, а то како сте ѡзели на ваши главе, како добитѣкъ семзи сиромашомъ да не загинетъ, а ѡни сѣ пошли на Бран, а паркалаби въ Бран ѡни сѣ стандали та имъ сѣ ѡзели ѣ богасїи. Тако ви говоримъ, да се врати пагѣба цю имаѣтъ ѡвизи

¹⁾ Да ми се вама е scris de două ori în original.

сиромашн Нѣкшдѣлѣ и Іліе, да не маѣт пѣгѣбѣ; ѡти да знаѣтѣ, ѣре господство ми не цѣлм нѣ ѡставиѣти ѡ пѣгѣбѣ. Я инако не цѣт бити. И богъ ви веселит.

Io Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate prietenilor domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov, și vă dau de știre: ce fel de învoeală și bună înțelegere are să fie între noi, când, după ce ați luat asupra voastră că avutul acestor săraci n'are să se risipească, iar ei mergând la Bran, pârcalabii dela Bran s'au sculat și le-au luat două sute de bogasii? Așa dar vă grăesc: să se întoarcă paguba ce au acești săraci Neacșul și Ilie, ca să n'aibă pagubă; căci să știți că domnia mea n'am să-i las în pagubă. Și altfel n'are să fie. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., cu legenda foarte clară:
 * ІСѦНЬ БІАСІЯРІЯ БОІЕВОДІЯ МЛСТІЮ БЖІЕЮ; *adresa:* † приѣтелем гос-подства ми господства ми (sic), сѣдцѣ и прѣгаром ѡт Брашов: *prietenilor domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov.* — *Arh. No. 53.*

1474—1476.

XCVI.

† Іѡ Басарѣв(а) вѣнвода и господинь, пишѣт господство ми много здравне моим добрим приѣтелем, сѣдцѣ и прѣгаром ѡт Брашев, и ѡ сем давам ѡ знаніе приѣтелствѣ ви, како послахъ къ вашои милости нашего верного колѣрина жѣпа[на] Хорга; та вѣре елика изрѣчетъ къ вашои милости, а ви да га верѣте, како да бѣхмо говорили ѡтомъ къ ѡстѣ. Я ино нѣст. И богъ ви веселит.

Io Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei prieteni, județului și pârgarilor din Brașov, și dau de știre prieteniei voastre că am trimis la milostivirea voastră pe credinciosul nostru boer jupân Horga; și cele ce va spune cătră milostivirea voastră, voi să-l credeți, ca și cum am vorbi gură în gură. Altfel nu este. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă ca la No. precedent, cu legenda foarte clară:
 * ІСѦНЬ БІАСІЯРІЯ БОІЕВОДІЯ МЛСТІЮ БЖІЕЮ; *adresa:* † нашим добрим приѣтелем, сѣдцѣ и прѣгаром ѡт Брашов: *bunilor noștri prieteni, județului și pârgarilor din Brașov.* — *Arh. No. 56.*

1474—1476.

XCVII.

† Милостивим вожїѡм Іѡ Басараба воевода и господинь, пишеть господство ми много здравне приѡтелем господства ми, пзргаром Брашѡвским, и по сем ви давам ѡ знанне зарадї попа Костѣ, како ест чловѣкъ наш и послѡжна ест господствѡ ми; тако хощем да га поставим ѡ єднѡ црѣкѡ кон господства ми, да га храним и да га милѡем, єре ест наш чловѣкъ и слѡжна ест господствѡ ми ѡт много време. Тем ради ви молим како мон добри приѡтеле, да га ѡ[т]проводите лепо и почестно, како єднога чловѣка добра, зарадї нашѡ волю; єре ви молим како мон приѡтеле. И богъ ви веселит.

Din mila lui Dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate prietenilor domniei mele, pârgarilor din Brașov, și după asta vă dau de știre despre popa Costea că e omul nostru și mi-a slujit domniei mele; astfel doresc să-l pui la o biserică lângă domnia mea, ca să-l hrănesc și să-l miluesc, fiindcă este omul nostru și mi-a slujit domniei mele de multă vreme. Deci vă rog, ca pe niște buni prieteni ai mei, să-l petreceți frumos și cu cinste, ca pe un om bun, după voea noastră; căci vă rog ca pe prietenii mei. Și Dumnezeu să vă bucure.

*Monogram ca la No. arh. 62 (XCIX); pecetea originală, de 3.8 cm. în diam., s'a pierdut și în locul ei este lipită o pecete de-a lui Vlad Călugărul, cu legenda: * ІѦ ВЛАДЪ КОЕВОДА МЛТІЕ [БЖІЕ] ГОСПОДР; adresa: † приѡтелем господства ми, пзргаром Брашѡвским: prietenilor domniei mele, pârgarilor Brașoveni. — Arh. No. 43.*

1474—1476.

XCVIII.

† Іѡ Басараба воевода и господинь всен земли оугрѡвлахискон, пишеть господство ми много здравїе добриним прїѡтелем господства ми, прѣгарем ѡт Брашов, и по сем давам ѡ знатїе (sic) прїѡтелествѡ вї, како тѡка послах чловѣка господства ми до вашон (sic) приѡтелествѡ, понеже ест дошл єдин кѡпцъ Тѡрчин сѡ добрѡ кѡплю и много, та ест єдин добрѡ приѡтел господства ми, лихѡ ест прїѡтел господства ми. Тако давам ѡ знанїе прїѡтелествѡ вї: вѡре кон имат ѡт вашон (sic) приѡтелествѡ кѡплю, а ѡн да сї пѡсчит чловѣка та да се ѡце

нит и да се ѡтжкнит сз Тѡрчина, ѡ градоу ѡ Бѡкѡреціи, како мѡ ѡцет бѣтї волѣ. И за тои да дондет словѡдно; да се ѡтжкнит, и пакѡ да си дондет к вашои милостї словѡдно; и ѡт господство ми да се не грижит ница, на верѡ и дѡшѡ господства ми. Ино да нѣст. И богз [ви] веселит.

Io Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor prieteni ai domniei mele, pargarilor din Brașov. Și după aceasta dau de știre prieteniei voastre că anu trimes un om al domniei mele acolo la prietenia voastră, pentrucă a venit un neguțător turc cu marfă bună și multă, și e un bun prieten al domniei mele, mi-e foarte prieten domniei mele. Astfel, vă dau de știre prieteniei voastre că oricine dintre prietenii voastre ar avea ceva de cumpărat, să-și trimeată omul și să se tocmească și să se învoească cu Turcul, în cetatea București, cum îi va fi voea. Și pentru asta, să vie slobod și să se tocmească, și iarăși slobod să se întoarcă la domnia voastră; din partea domniei mele să n'aibă nici o grije, pe credința și pe sufletul domniei mele. Altfel n'are să fie. Și dumnezeu să vă bucure.

*Monogram; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., lipită înlăuntru scrisorii la mijlocul monogramului; legenda: * [IΩ]НЬ БЯС[ИР]Я ВОНВОДЯ МЛС[Т]НО [БЖИ]Ю; fără adresă; scrierea este, dacă nu identică, în tot cazul contimporană cu cea dela No. 62. — Arh. No. 61.*

1474—1476.—Cf. nota dela No. următor.

XCIX.

† Милостїм божїм Іѡ Басараба вонвода и господинь, пишеть господство ми много здравие пзргаром Брашѡвским и вавешѡ, и по сем ви давам ѡ знание, понеже тѡка послах людие господства ми, Бѡкѡра и Чръната, да ми извадет нѣкое железо и некое ѡрѡжие господства ми. Тем ради ви давам ѡ знание, ере ест моя кѡпла; тако заради вамѡ да нѣ не тегнит нехто, понеже знате добре, ере до сзга вама не ми се ѡзела. Пак ми се плакаше наши людие, ере им не давате ни железо ни ѡрѡжие ница да извадет ѡт вас. Да какъзвз мир да бѡдет помеждѡ нами: азъ дрѡжим мир и варе колико кѡпла се находит ѡ нашихи земле, или ест рыба, или восък, или бѡди цю ест, и пак и тѡрска кѡпла, сва доходит скрозѡ (sic) нашѡ землю, и ница се ѡт вас

не задржат, нѣ све доходит ъ вашѣ рѣкѣ. Тем ради сокотете, ере се находит доста железо и ъ Тѣрзцеѣх, и поѣфтино, та цемо кѣповат, а пак цю доходит кѣпла ѡт наше земле азъ ѡце кем ѡпрет. Тако сокотете подоб[р]е да живѣмо, и да бѣдет и вам подобре и ползсно. И богъ ви веселит.

Din mila lui Dumnezeu Io Basaraba, vevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate pârgarilor din Brașov și vameșului, și după aceasta vă dau de știre că am trimes acolo pe oamenii domniei mele, pe Bucur și pe Cernat, să-mi scoată niște fier și niște arme ale domniei mele. Deci vă dau de știre că este marfa mea; și astfel, să nu-i asuprească cineva cu vama, căci știți bine că până acuma nu mi s'a luat vamă. Și iarăși, ni s'au plâns oamenii noștri că nu le dați voie cu nici un chip să scoată dela voi fier sau arme. Atunci ce fel de pace să fie între noi? Eu țin pacea, și oricâtă marfă se află în țara noastră, fie pește, fie ceară, fie orice ar fi, precum și marfa turcească, toată trece prin țara noastră, și nimic nu vi se oprește, ci toată ajunge în mâinile voastre. Deci socotiți că se află destul fier și la Turci, și încă mai ieftin, și vom cumpăra [dela ei], iar marfa ce [vă] vine din țara noastră o voi opri și eu. Deci socotiți-vă să trăim mai bine [unii cu alții], și să vă fie și vouă mai bine și mai lesne. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., stricată; adresa: † прииателем господства ми, пѣргаром Брашовским и вameшѣ: prietenilor domniei mele, pârgarilor Brașoveni și vameșului. — Arh. No. 62.

c. 1475—1476.— Cf. No. CII din 1476: atât cuprinsul cât și scrisul acestor două bucăți ne silesc a le atribui, ca și pe cea dela No. arh. 61 (care pare a fi de aceeaș mână cu No. 62) lui Basaraba cel Bătrân.

C.

† Іѡ Басараб(а) воевода и господинъ, пишет господство ми много здравіе пріиателем господства ми, прѣгарем ѡт Брашов, и ѡ сем ви давам ъ знаніе: варе цю ми сте порѣчили, и послали ми сте кнѣга кралева и ваша, за работѣ ѡпревѣ, азъ ви разслехъ. Ѥ том ви знаете како смо говорили и како смо клеали, како да живѣмо; а азъ видим, ере ница не држните ѡ теѣзи работе. Ѥ том ви знаете како чините. Ізъ сѣ взсем землем господина краля живѣм добре, и сѣ Сибинѣни, цю сѣ добри людіе, азъ

ЖИВЕМ КАКО ДОБРИ СЪСЕДИ; А СЪ ВАС АЗЪ НЕ ЗНАМ, ЕРЕ ВИДИМ ДОСТА НЕПРАВДАЪ УТ ВАС. ЦЮ ЧИНИТЕ ТАКО, ВИ ЗНАЕТЕ њ ТОМ. И БОГЪ ВИ ВЕСЕЛИТ.

Io Basaraba, vevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate prietenilor domniei mele, pârgarilor din Brașov, și vă dau de știre că toate câte mi le-ați încredințat despre lucrul lui Oprea — și mi-ați trimes și cartea craiului și a voastră — eu le-am înțeles. Întru aceasta, voi știți cum am vorbit și cum ne-am jurat să trăim; dar văd că nu vă țineți de nimic din aceste lucruri. Întru aceasta, voi știți ce faceți. Eu cu toată țara domnului craiului trăesc bine, și cu Sibienii, care-s oameni buni, trăim ca niște buni vecini; dar cu vci nu știu [ce este], căci văd destulă nedreptate dela voi. De ce faceți așa, voi veți fi știind. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, c. 3⁸/₄ cm. în diam., neacoperită, din legendă se cunoosc încă: [✠]СНЪ Б... ДЯ МЛГ...; adresa: † прѣтелем господства ми, прѣгарем ут Брашов: prietenilor domniei mele, pârgarilor din Brașov.—Arh. No. 69.

1475—1476. — Cf. scrisoarea latină din 9 Mai 1476, prin care Laiotă cere extradarea lui Oprea și lui Voico al Tatului (copie la Acad. Rom.). Pentru Oprea v. No. LXXXI și N. Iorga, Ștefan cel Mare, nota 213.—Data 1475—76 o confirmă și pecetea: la 1477 Basaraba avea altă pecete, cum se vede din No. CIII.

СІ.

† Многостію божію Іу Басараба воевода и господинь, пишемо много здравіе нашим препочтенним и сладкимъ сѣседиим и прѣтелем, сѣдицѣ и бѣ прѣгаром ут Брашов, и ѡ сем давамъ ѡ знаніе господствѣ ви: ево како се неволнѣ израдѣ мир, и азъ ут цю можемъ азъ ви зацѣити ут Тѣрцѣх, и сѣ родѣтел ми Батрѣ Ицѣфанъ азъ имамъ мир и клетве, и ут сѣда напред имамъ надеждѣ како и поболе да си ѡт[р]рѣдимо мир и клетве. И азъ до сѣда дрѣжимъ правдѣ, како се сѣмъ ѡбещал, а ут васъ видимъ ере ни една правда нѣкет; понеже се чините ере сте прави кѣ нам, а наши вражмашинѣ ѡни се дигнѣт ут мегю васъ тере идѣт на Молдовѣ, и сѣ Гекѣх, та ми исхабетъ ѡ земаю, тако пакъ се вракиятъ мегю васъ и едѣт и пѣютъ ѡ ваше хѣже. За тон се чѣдим, на кон верѣ се цѣмъ наслонит. Тоган радѣ просимъ ви, како мон добри прѣтели, како веке тон да се не чинит, и да порѣчите и родѣтелю ми Батрѣ Шеѣфанъ како тѣез(и) Гекѣи, цю сѣ пошани, а ѡни да се педѣсат, и тѣез(и) прѣбѣз(и), цю се дигнѣт ут мегю вас; по-

НЕЖЕ УТ МОЮ ЗЕМЛЮ 8 ВАШ8 ДРЪЖАВ8 НИ ЕДН8 ИИЦ8 НЕ СЕ ИС-
ХАБЕТ. ТАКО ДА СОКОТЕТ(Е) И ГОСПОДСТВО ВИ W СЕМ. И ВАРЕ ЕЛНКА
ИЗРЕЧЕТ НАШ БОЛ'КРИН, Ж8ПАН ПИПЕР СТОЛНИК, КЗ ГОСПОДСТВО ВИ,
ДА ВЕР8ЕТЕ. И БОГЪ ВИ ВЕСЕЛИТ. ПИС. фр. кѣи.

Din mila lui Dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn. Scriem multă sănătate prea cinstiților și dulcilor noștri vecini și prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și dăm de știre domniei voastre: iată cum m'am nevoit pentru pace și pe cât am putut, v'am apărat de Turci, și cu părintele meu Batăr Iștvan am pace și jurăminte, iar de-aci înainte nădăjduesc a-mi întări și mai mult pacea și jurămintele. Și până acum eu țin dreptatea, cum am făgăduit, dar din partea voastră văd că nu e nici o dreptate; ci vă faceți numai că sânteți drepti cu noi, iar vrăjmașii noștri se ridică din mijlocul vostru și se duc în Moldova împreună cu Săcuii, și-mi pradă țara și se întorc iarăși între voi, și beau și mănâncă în casele voastre. Deaceea mă gândesc: pe ce credință am să mă razim? Deci, vă rog ca pe niște buni prieteni ai mei, mai departe aceasta să nu se facă, și să îndemnați și pe părintele meu Batăr Ștefan ca să pedepsească pe acei Săcui ce au intrat [la noi], precum și pe pribegii ce se ridică din mijlocul vostru; căci din partea țării mele nu se strică nici măcar un ou în ținutul vostru. Așa să socotiți și domnia voastră despre aceasta. Și câte va spune boerul nostru, jupân Piper stolnicul, cătră domnia voastră, să le credeți. Și Dumnezeu să vă bucure. Scris-am Fevruarie în 28.

*Monogram; pecete rotundă, c. 3¼ cm. în diam., acoperită; din legendă se recunoosc încă * ІСВ... СІА... ІЕ...; adresa: † сѣацѣ и кѣи прѣгаром ут Брашов: județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Ark. No. 37.*

1476. — Aluzia la vrăjmașii lui Basaraba privește pe Vlad Țepeș, care încă din 1475 fusese liberat de Matci Corvin și trimis în Transilvania să-și pregătească intrarea în Țara Românească; el petrecea în apropierea Săcuilor. La 24 Fevruarie, patru zile înaintea acestei scrisori, Basaraba scria Sașilor din Sibiu că nu-i mai poate considera de prieteni: ei sprijină pe Vlad Țepeș, la ordinul lui Pongrácz, voevodul Ardealului. Cf. Bogdan, Vlad Țepeș, p. 34. — Piper stolnicul este arătat ca stolnic și la Radu cel Frumos în două doc.: unul din 25 Ian. 1471 (orig. la Acad. Rom., publicat de Venelin, p. 95—96, cu multe greșeli, între care și Пине în loc de Пипер), altul din 28 Iulie 1472 (colecția d-nei A. Odobescu); îl regăsim tot stolnic la Basaraba cel Tânăr în 23 Martie 1482 (Miletić, DR., p. 339).

D-l Alex. Lăpădatu mi-atrage atențiunea asupra faptului că această scrisoare ar putea fi atribuită lui Basaraba cel Tânăr și pusă în anul 1482, când, după ce alungase, în toamna anului 1481, pe Vlad Călugăru, el se așezase în domnie și

obținuse pacea dela Ștefan Báthory (înainte de 16 Noemvrie; cf. Al. Lăpădatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 29). Fraza din text «m'am nevoit pentru pace și pe cât am putut, v'am apărat de Turci» s'ar referi la expediția lui Ali-beg din 1481, pe care Țepeluș a îndreptat-o spre Moldova. În cazul acesta, solia lui Piper stolnicul, pe care îl găsim lângă Țepeluș la 1482, ar fi avut de scop să hotărască pe Brașoveni a nu mai da ajutor lui Vlad Călugărul.

Este adevărat că împrejurările ce reies din scrisoarea de mai sus se potrivesc și cu sfârșitul domniei lui Țepeluș; nu mă pot hotărî totuși a o atribui acestuia, din pricină că nici titlul, nici monogramul nu conțin atributul *младї*, dar mai ales din pricină că pecetea, după urmele ce s'au păstrat din legenda ei (ж din *вождола*) se arată a fi a lui Basaraba cel Bătrân.

СII.

† Многостїум божїум Іу Басараба вождола и господинь, пишет господство ми много здравне добрим приятелем господства ми, пѣргаром Брашувским, и по сем давам ъ знаніе приятелствѣ ви, како за работѣ, ціо направих азъ съ вами и ціо говорихъ въ прежде и ціо клеумо, азъ такои дрѣжим и на тои стоимъ, въ толе и до сѣга, и такои дрѣжимъ, ере ест една земляѣ како и дрѣга; и варе колико кѣплѣ доходитъ въ тѣрскон земле ъ нашѣ землю, или пипер, или свила, или бѣди коиа кѣплѣ, а ми ница не шпирамо и не задрѣжамо въ васъ, анѣ све доходитъ ъ вашѣ рѣкѣ; и по томъ и ъ нашви земле, варе ест рѣба, варе ест воцк, варе ціо ест, ница се не задрѣжа въ васъ; зарадї ціо смо говорили и ціо смо клеили, азъ такои дрѣжим и на тои стоимъ до сѣга; а вамъ не знамъ како ви ест работа, та шпирате и цинтоке и лѣкове и железо и сва шрѣжия и све кѣпле. Не знамъ ціо чините и ціо лахате; разъмирнѣ ли кете да ѣчините, ціо ли мислите, не знамъ. Темъ радї, ако може бити како сте клеили и како сте говорили, а шно да бѣде; ако ли мислите некако инако да ѣчините, ви знате за тои ціо чините, и намъ данте ъ знаніе, да знамо и ми како щемо ѣчинитъ. Яко ли мислите да бѣдетъ животъ помеждѣ нами, и речи, ціо смо говорили и клеили ми, да нѣ дрѣжимо и да живѣємо како добри людие и сѣседе, и людие да се хранетъ волю и свободно. И по томъ швзи чловѣкъ нашъ, по именѣ Дѣмитрѣ въ града, а шн си ест ѣценна некои цинтоке и далъ ест равнѣ по томъ, а то си ест пѣстна своего чловѣка, на име Костандинь, тако да га шслободите, да си извадитъ тинзи цинтоке свободно, варе колико хтетъ бити; ако ли такои не шслободите, а азъ да знамъ, и ви да знате. И богъ ви веселитъ.

Din mila lui Dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor prieteni ai domniei mele, pâr-garilor din Brașov, și după aceasta dau de știre prieteniei voastre că pentru lucrul ce l-am întocmit eu cu voi și de care am vorbit de mai nainte și pe care am jurat, eu de asta mă țin și pe lângă asta stau de-atunci și până astăzi, și țin ca să fie o țară ca și cealaltă; și orice marfă vine din țara turcească în țara noastră, fie piper, fie mătase, fie orice [altă] marfă, noi nimic nu oprim și nu împiedicăm ca să treacă la voi, ci toată intră în mâinile voastre; și apoi și în țara noastră, fie că e pește, fie că e ceară, fie orice, nimic nu vă este oprit; pentrucă ce am vorbit și ce am jurat, eu așa țin și pe lângă asta stau până astăzi; dar cu lucrul vostru nu știu cum stă, de opriți și scuturile și arcurile și fierul și orice arme și orice mărfuri. Nu știu ce faceți și ce așteptați; răzmiriță vreți oare să faceți sau ce gândiți, nu știu. Deci, dacă poate să fie cum ați jurat și cum ați vorbit, așa să fie; iar dacă vă gândiți să faceți altceva, voi știți ce faceți, dar dați-ne și nouă de știre, ca să știm și noi ce avem să facem. Iar dacă aveți de gând să fie traiu [bun] între noi, [atunci] să ne ținem și de vorbele ce le-am vorbit și pe care ne-am jurat, și să trăim ca oameni buni și ca vecini, și oamenii să se hrănească în voie și slobozi. Și apoi acest om al nostru, anume Dumitru dela cetate, și-a tocmit niște scuturi și a dat apoi arvună și și-a trimes pe omul său anume Costandin; pe acesta să-l lăsați să-și scoată în bună voie acele scuturi, oricâte vor fi; iar dacă nu-l lăsați așa, atunci să știu și eu, și să știți și voi. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3. 5 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІОНЬ БА-ГЯРБА КОЖВОДА МАСТ[І]Ю БЖІЮ (în planșă greșit БЖІЮ); adresa: † ПРИЯТЕЛЕМ ГОСПОДСТВА МН, ПЪРГАРОМ БРАШОВСКИМ: prietenilor domniei mele, pâr-garilor Brașoveni. — Acad. Rom. ²⁰⁴/_{XXI}; reproducție fotolito-grafică la D. Sturdza, Doc. dela Wiesbaden, pl. I; ibid., p. II—12, traducerea d-lui B. P. Hasdeu (scrisoarea e atribuită aci greșit lui Neagoe Basaraba).

1476.—Învoeala de care Basaraba acuză pe Brașoveni că o calcă este cea din Iulie 1475 (No. XCI). «Dumitru dela cetate» este acelaș cu «Demetrius» din Cetatea Nouă («in Castro Novo»), despre care Basaraba senior scrie Brașovenilor la 14 Iunie 1476 că l-au jefuit vameșii orașului cu consensul orășenilor (copie la Acad. Rom.).

СІІІ.

† Многостѣмъ божіѣмъ Іѡ Ба[са]раба воевода и господинь, пишеть господство мн монм сладкимъ и добрымъ пріятелемъ господства

ми, сѣдцѣ и прѣгарем ѡт Брашов, много здравіе и любовно поклоненіе пріносим господство ви, и ѡ сем имам хар господство ви, ере ме есте добри пріятеле, сполавам господствѣ ви. За то да знает ваша милость, како Батрѣ Ицифан ест ми сѣ мир и добром, и послаа ест свои верни слѣге, та ми взехъ мои поклонсарѣ сѣ великом честнѡм, та ѡтидохъ на господина кралѣ. За том радї да се радовате и веселите се, ере господство ми смѣ сѣ ¹⁾ господство ви ѣ мир сѣ взсем срѣдцем; и ви вѣдѣте сѣс мир и сѣ пріятелством кѣ господство ми. И богъ ви умножитъ лѣта господства ви взсѣм ²⁾ вам, амин. И варе колника изречет Дан, да вѣрѣете. Пис. юн. ѣи день.

Din mila lui Dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn. Scris domnia mea dulcilor și bunilor prieteni ai domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov, multă sănătate, și ne închinăm cu dragoste domniei voastre, și vă mulțămesc domniei voastre că-mi sânteți buni prieteni, mulțămesc domniei voastre. Și să știți domnia voastră că Batăr Iștvan îmi este cu pace și cu bine și și-a trimes slugile sale credincioase, și mi-au primit cu mare cinste pe solii mei, și s'au dus la domnul craiul. Deci, să vă bucurați și să vă veseliți că domnia mea sânt în pace cu domnia voastră din toată inima, și să fiți și voi cu pace și cu prietenie către domnia mea. Și Dumnezeu să vă înmulțească anii domniei voastre ai tuturor, amin. Și tot ce va spune Dan, să credeți. Scris-am Iunie în 12.

Monogram; pecete rotundă, 3¹/₂, cm. în diam., acoperită, cu legenda: ✱ ІСѢ БѢ-ГІЯРѢ ВОСЕДЯ, МАТІА БЖ[ІА] ГОГПОДИН: evident, o pecete deosebită de cele de până acum; forma literelor e mai frumoasă, mai regulată; adresa: † сладким и добрим прителем господства ми, сѣдцѣ и прѣгарем ѡт Брашов: dulcilor și bunilor prieteni ai domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov.— Ark. No. 46.

1477. — În primăvara acestui an Basaraba fusese recunoscut de Unguri: o scrisoare latinească, dată din Florești la 15 Iulie, confirmă acest lucru. Cf. Iorga, Studii și documente III, p. xxxvii. — În acelaș an însă, la 9 August, el se plânge către Brașoveni că vrăjmașii săi sânt tolerați să trăească pela Cohalm și Făgăraș, de unde fac incursiuni în țara sa (scrisoare din Florești; copie la Acad. Rom.). Pela sfârșitul anului el e alungat din țară de Țepeluș și se refugiază în Ardeal. V. Iorga, Ștefan cel Mare, p. 187—188 și nota 216.

¹⁾ Orig. сѣ смѣ.

²⁾ Orig. сѣсѣм.

CIV.

† Іу Басараба воевода и господинъ взсен земли Угровла-
хїнскон, пишет господство мї сѣдцѣ и прѣгаром ѡт Брашов
много здравїе, како моим добрим прїателем, и ѡ сем давам ѡ
знанїе прїателствѣ ви, ере тѣм послахмо наши верни и препоч-
тени болѣри до прїателство ви, жѣпан Бадѣ дворник и жѣпан
Драгич спатар; та варѣ елика изрекѣт кѣ прїателствѣ ви, ви да
вервете, ере сѣ наши рѣчи истинни, както вихмо сами говорили.
И богъ ви веселит.

Io Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie
domnia mea județului și pârgarilor din Brașov multă sănătate, ca
unor buni prieteni ai mei, și vă dau de știre prieteniei voastre că
am trimes acolo la prietenia voastră pe credincioșii și cinștii noș-
tri boeri, pe jupân Badea vornicul și pe jupân Drăghici spătarul; și
oricâte vor spune cătră prietenia voastră, să credeți, căci sânt vor-
bele noastre adevărate, ca și cum le-am vorbi noi înșine. Și dum-
nezeu să vă bucure.

*Monogram; pecete rotundă (3. 8 cm. în diam.), foarte bine păstrată, cu le-
genda: * ІСОНЪ БІАСІРБА ВОЕВОДА МЛСТІЮ БЖІЕЮ; adresa: † прїателем
господства мн, сѣдцѣ и прѣгарем ѡт Брашов: prietenilor domniei mele, județului
și pârgarilor din Brașov. — Ark. No. 123.*

1474—1477.—Un «Badea vistier» e citat în hrisovul dela 4 Iulie 1476 (Venelin,
p. 118), iar un Дра[гич] în cel dela 1 Iun. 1475 (Ark. Stat., deteriorat; atributul de
după Дра[гич] este șters de tot, era însă probabil спатар: cf. Мланѣ и Дра[гич]
din acest hrisov cu Мланѣ Негрѣлѣх и Драгичъ спатарн din cel dela 4 Iulie 1476).

Basaraba III cel Tânăr sau Țepeluș.

(Noemvrie 1477[s. încep. lui 1478]—Aprilie-Iunie 1482) ¹⁾.

CV.

† Нашем добрим господарем и верници кралю, сѣдцѣ ѡт Бра-
шов и дванадесетем прѣгарем. И тѣзи ви просим како мон прїа-
теле, како варѣ колници юнаци щет излезити да слѣжет господинѣ

¹⁾ D-l Gr. Tocilescu îi dă anii 1478—83 (Manualul cit., p. 143); D-l D. Onciul
(în cursul său) 1478—82; D-l N. Iorga pune începutul domniei lui la Noemvrie

НИ КРАЛЮ, А КІЄ ДА НХ НЕ БАНТШЕТЕ И ДА НХ НЕ УСТАВИТЕ ДА ПЛЕНЕТ ИЛИ ДА НХ ТЕГЛЕТ, КАКО НХ СЪ ПЛЕНИЛИ ПРѢД ВАМИ, ПОНЕЖЕ НИ ВАМ НЕ ЕСТЬ ЧИСТЕ (sic), НИ КРАЛЮ; ПОНЕЖЕ ДОХОДЕТ ДА СЛЪЖЕТ ВАМ И КРАЛЮ, И АЗЪ СЪ НИМИ. И БОГЪ ВИ УМНОЖИТЪ ЛѢТА.

† ІW Басараба в(w)ев(w)да, милост(їа) вожі(а) господииз.

Bunilor noștri domni și credincioșilor craiului, județului din Brașov și celor doisprezece pârgari. Iată vă rog ca pe niște prieteni ai mei, ca oricâți voinici ar voi să iasă să slujască domnului nostru craiului, voi să nu-i bântuiți și să nu lăsați să-i prade sau să-i asuprească, cum i-au prădat înaintea voastră, căci [aceasta] nu vă face cinste nici vouă, nici craiului; ei vin doar să slujască vouă și craiului, și eu împreună cu ei. Și Dumnezeu să vă înmulțească anii.

Io Basaraba voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

Pecete rotundă, 3³/₄ cm. în diam., acoperită cu bumbac; curățind-o, am putut ceti legenda, care, contrar uzului, începe dela stânga: [✠ ІѠЯН БОЄБ]ОДЯ В[А]ЯШКЕ ЗЕМЛЕ БЯГЯ[РЯ]БЯ (la începutul legendei nu se pot ceti c. 8—10 litere); adresa: † сЖАЦШ УТ Брашов и дванадесетем прѣгарем: județului din Brașov și celor doisprezece pârgari.—Arh. No. 55.

1474.—Atribuesc această scrisoare lui Basaraba cel Tânăr și o pui în Sept. 1474, când el se pregătea să treacă din Transilvania, ajutat de Unguri, în Țara Românească, înaintea luptei dela Teleajen (1—5 Oct.). Bătut, Țepeluș se retrage din nou în Transilvania, de unde se duce la Ștefan cel Mare, pe lângă care îl găsim la 1475 și 1477. Iorga, Studii și doc. III, p. xxxvii; Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 158 și nota 154.—Monogramul scrisorii e în cerneală neagră și ca desemn deosebit de cele roșii, ieșite din cancelaria regulată a domnului; că dintr'însul lipsește «МЛАДІ», nu e de mirare; acest cuvânt lipsește deseori din scrisorile și câte odată și din documentele interne ale lui Țepeluș. Caracterele paleografice și pecetea ne împiedică să atribuim această scrisoare unui alt Basaraba.

1477 (Ștefan cel Mare, p. 158). Primul document cunoscut dela dînsul e din 3 Aprilie 1478 (6986), publicat de Venelin cu data greșită 1472 (6980); v. Lăpădatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 15, nota 5. Al doilea ar fi cel din 9 Sept. 1478, păstrat numai în copie (Condica veche a Coziei); Lăpădatu, ibid. Dacă acesta e în totul autentic, atunci Țepeluș nu poate fi fiul lui Laiotă, deoarece el vorbește aci de tatăl său ca de un răposat, pe când despre Laiotă (Basaraba cel Bătrân) se știe că a murit în Ardeal la 1480, înainte de 22 Dechemvrie; prin Dechemvrie 1479 sau Ianuarie 1480 el era la Brașov, de unde face o incursiune în Țara Românească și pune mâna pe vistieria lui Țepeluș. — Sfârșitul domniei acestuia cade între 23 Martie și 13 Iulie 1482 (ultimul document cunoscut dela Țepeluș și primul dela Vlad Călugărul; v. Lăpădatu, l. c., p. 21). — Asupra filiațiunei lui, v. N. Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, nota 126, unde se citează și literatura chestiunei.

CVI.

† Иже и въз Христа бога благовѣрна (sic) христолюбивни и самодръжавни и владѣщи и господствѣщи Іванъ Басараба вои[во]да, синъ Басараба воевода, господинъ всен земли њгровла-хнискон, много здравне и поклонение възлюбленъ моемъ и сладча[и]шомъ до тебе Кръсто Рошомъ и пан бирѣш ѡт Брашомъ и всемъ прѣгарѡм, малимъ же и велики[м], или колико сѣтъ ѡ Брашомъ. Бѣси да знанте, понеже самъ живъ и здравъ и великъ, тѣтъ молѣ вамъ, както моего [при]ятелн, бѣдете ми приятелн. Ызь да бѣдѣ вамъ приятелн, яко ми бѣдете приятелн; до живота моего бѣдѣ вамъ при[м]телъ. Много ѡпованне имамъ на бога, да ми да богъ земля родителѣ моего. Тѣтъ приндетъ моего слава; молѣ вас, както моего приятелн, да не бантѣтъ ница, нѣ да иматъ почитанне ѡт вас; ако ли ми богъ поможетъ, да ми да богъ земля господства ми, много чести ѡт господства ми; на вѣра господства ми, понеже бѣдетъ такъ. По томъ же да знанте, слава господства ми, на име Кръстѣ, да имате почитаете както образъ господства ми. Пис. ѡ Басавю, мѣсѣца мр. ѿ день.

Іван Басараба вшевода, мностѣа вожіа господинъ.

Cel în Hristos dumnezeu credinciosul și de Hristos iubitorul și de sine stăpânitorul și oblăduitorul și domnitorul Ioan Basaraba voevod, fiul lui Basaraba voevod, domn a toată țara Ungrovlahiei. Multă sănătate și închinăciune ție, prea iubit și prea dulce al meu [prieten] Cârsteo Roșule ¹⁾, și domnului birău al Brașovului ²⁾ și tuturor pârgarilor, mici și mari, sau câți sânt în Brașov. Cu toții să știți că sânt viu și sănătos și mare, și iată vă rog, ca pe niște prieteni ai mei, să-mi rămâneți prieteni. Și eu am să vă fiu prieten, cum îmi veți fi și voi prieteni; cât voi trăi, vă voi fi prieten. Am multă nădejde în dumnezeu, că-mi va da dumnezeu țara părintelui meu. Și are să vină acolo o slugă a mea; vă rog ca pe prietenii mei, să nu-l supărați întru nimica, ci să aibă cinste dela voi; căci de-mi va ajuta dumnezeu și-mi va da dumnezeu țara domniei mele, multă cinste [veți avea] dela domnia mea; pe credința domniei mele că

¹⁾ Orig. до те (sic) тебе Кръсто Рошомъ (= Рошомъ). Despre acest Cârstea Roșu pomenește Dragomir Udriște într'o scrisoare din 1484—85 (Arh. No. 519).

²⁾ Este vorba, se pare, de judele crăesc al Brașovului, de Königsrichter, ung. biró.

aşa va fi. Şi-apoi să ştiţi, pe sluga domniei mele, anume Cârstea, să-l cinstiţi ca pe chipul domniei mele. Scris-am în Vaslui, luna lui Martie în 13.

Ion Basaraba voevod, din mila lui dumnezeu domn.

Pecete rotundă, 3 cm. în diam., acoperită, cu legenda: [✱] П[ЕЧЯ]ТЬ ІОАНА Б[Я]С[Я]Р[Я]Б[Е] ВОЕ[ВО]Д[Я]; adresa: † Брашовкѣнимъ вѣси и прѣгаромъ и Крестѣ Рошѣ и вѣржѣ: Braşovenilor tuturor şi pârgarilor şi lui Cârstea Roşu şi birăului.—Ark. No. 112; Mil. No. 121 (atribuită greşit lui Matei Basaraba).

1477.—«Ioan Basaraba voevod, fiul lui Basaraba voevod» nu poate fi altul decât Basaraba cel Tânăr sau Țepeluş; el petrecea la curtea lui Ştefan cel Mare de pela 1475; v. Iorga, Istoria lui Ştefan cel Mare, p. 187—188 şi notele 213 şi 216.

CVII.

† Милостыѣмъ божиѣмъ Іоу Басараба Младѣ воєвода и господинѣ вѣсенъ земли Угровлахискон, пишетъ господство ми многолюбиво здравне и поклонение почитаномъ и мудрымъ сѣдцѣмъ и дванадѣсти прѣгаромъ въ Брашов. По томъ да ви естъ вѣдомо вашему милосты: дорнъ съмъ былъ господство ми помеждѣ васъ, а господство ми съмъ былъ вашъ, и дорнъ мѣ ѿ (sic) бога держалъ ѿ Тѣрци, ещѣ господство ми съмъ былъ вашъ прѣтеа. За темъ господство ми прѣбѣсти бога и вашено ¹⁾ моление, та ми естъ влашка земля ѿ мою рѣкъ, и господаръ съмъ ѿ влашкѣ землю. И ѿ томъ Тѣрци не хтехъ да ихъ оставимъ, вамъ зло да бчинетъ, чемъ господство ми не любимъ ваше зло, нѣ хощетъ господство ми да имате добродѣтелъ въ господство ми, и ваше милости да ми стѣ прѣтеа. Ѹ томъ господство ми любимъ миръ, и вашинъ людѣ да ходѣ ѿ мирѣ ѿ влашкѣ землю съ кѣплю и съ цю имъ естъ волѣ, а въ Тѣрци нихто да се не бонтъ. И цю ви цѣтъ реири Владъ, да вербете, чемъ съ рѣчи господства ми истинни. И бога ви веселитъ, аминъ. — И пѣстите си единъ добръ чловекъ ѿ господство ми, да тѣжкимо яко естъ добре, да ви ходѣ людѣ съ цю имъ драго. Ница да се бонтъ.

Cu mila lui dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, voevod şi domn a toată ţara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea, cu multă dragoste, sănătate şi închinăciune cinstiţilor şi înțelepţilor judeţului şi celor doisprezece pârgari din Braşov. După aceasta să vă fie ştiut domniilor voastre: câtă vreme am fost domnia mea printre voi, dom-

¹⁾ S'ar putea ceti şi *вашена*.

nia mea am fost al vostru, și câtă vreme dumnezeu m'a ținut la Turci, domnia mea tot prietenul vostru am fost. Apoi m'a trimis dumnezeu și rugăciunea voastră pe domnia mea, și Țara Românească îmi este în mâinile mele, și sânt domn în Țara Românească. Și într'aceea n'am vrut să las pe Turci să vă facă rău, fiindcă domnia mea nu vă vrea răul, ci vrea domnia mea să aveți bine dela domnia mea, iar domnia voastră să-mi fiți prieteni. Deaceea domnia mea vreau pace, și să vie oamenii voștri în pace la Țara Românească, cu marfă și cu ce le place, iar de Turci nimenea să nu se teamă. Și ce are să vă spue Vlad, să credeți, căci sânt cuvintele adevărate ale domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure, amin.— Și trimeteți-vă un om bun la domnia mea, să ne înțelegem cum e [mai] bine, ca să vă umble oamenii cu ce le place. De nimic să nu se teamă.

Monogram cu Iwn și fără млада; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., foarte stricată; din literele păstrate s'ar putea reconstitui așa: [✱ ІСВ БІЯСЯРБІЯ Е[ОСВОДІЯ ЗЕМЛЄ ВЛІШ]КЄ И ГНЬ; adresa: † сждцѣ и ѿ прѣгаром ѡт Брашов: județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 76; Mil. No. 92.

1477, Noemvrie—Dechemvrie, sau 1478, începutul anului.

CVIII.

† Милостіѡм вожіѡм Іѡ Басараба конвода и господинь взсен земли Угровлахинскои, синь добраго Басараба конводе, пишет господство ми много здравіе добрим сжедом и принателем господства ми, сждцѣ ѡт Брашов и дванадесетим прѣгаром: такози ви давали ѣ знаніе господство ми, како варѣ коєга прѣгара щете послати, да дондет кѣ господствѣ ми ѣ поклонсарство, а тзи чловѣкѣ да дондет слободно и доброволно, и пак да се вратит слободно и мирно, да немаѣ забавѣ ни ѡт кога, на верѣ и дѣшѣ господства ми и на верѣ и дѣшѣ волѣром господства ми, великим и малым. И варѣ цю изречет кѣ вам ваш чловѣкѣ Тѣркѣ Іѡнош, а ваше принательство да верѣет, ере сѣ речни господства ми истинни. И богѣ ви веселит.

Cu mila lui dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul bunului Basaraba voevod. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor vecini și prieteni ai domniei mele, județului din Brașov și celor doisprezece pârgari, și așa vă dau de știre domnia mea că pe orice pârgar veți trimete să vie în solie la domnia

mea, omul acela să vie slobod și în bună voie, și să se întoarcă slobod și în pace, și să nu fie împiedicat de nimenea, pe credința și sufletul domniei mele și pe credința și sufletul boerilor domniei mele, mari și mici. Și orice vă va spune omul vostru Turc Ianoș ¹⁾, prietenia voastră să-l credeți, căci sânt cuvintele adevărate ale domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără млад; pecete rotundă, 3.8 cm. în diam., foarte ștearsă, se recunosc numai ІС ГНЬ la sfârșit; adresa: † сѣдѣщ ѡт Брашов и дванадесетим прѣгаром: județului din Brașov și celor doisprezece pârgari.— Ark. No. 116.

1478. — După caracterele sale paleografice, scrisoarea aceasta este fără îndoială din sec. XV-lea; ea nu poate fi decât a lui Basaraba cel Tânăr. Cf. pentru titlu No. CVI și documentele interne ale lui Basaraba cel Tânăr, d. p. cele din Miletić, DR., p. 336 și urm. Se înțelege că ea poate să fie și posterioară anului 1478.

CIX.

† Милостіе божіе Іо Млад Басараб(а) воевода и господинъ, пишет господство ми много здравіе моем добрини приимтели, сѣдѣщ господина ми кралѣ и бѣ прѣгаром ѡт Брашовъ, и по сем давал ѡ знаніе вашои милостъ (sic), како да ходет ваше людіе съ великом кѣпаш ѡ нашъ земли, да се хранет слободно и доброволно, како и до сѣга, и никомѣ ница да не бѣдет, макар да бѣдет цю чет биті; тои челъ ѡзет на дѣшъ и на веръ господства ми и възом болер[ом] господства ми: сиромаси да се хранет. И по толи да ѡзмет ваша милостъ на вашехъ дѣшъ и веръ, како да дондѣт кѣпци из земли господства ми къ вашои милостъ съ великом кѣплем, та да кѣпчет и да се хранет слободно и доброволно, и никомѣ ница да нѣст, макар да бѣдет различне. Ыз цю говорил вашои милостъ, а то инако не чет бити. Тако и ваша милостъ да ѡзмете по веръ, како нікомѣ ница да нѣст. И богу [ви] веселит.

Din mila lui dumnezeu Io Tânărul Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei prieteni, județului domnului meu craiului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și după aceasta dau de știre milostivirei voastre că oamenii voștri pot să umble cu marfă mare în țara noastră și să se hrănească slobod

¹⁾ Török János, în ortografia sec. XVI Torek, Torck, Tork (Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt, vol. I, index).

și în bună voie, ca și până acum, și nimănui nu i se va întâmpla nimic, fie orice va fi; asta o iau pe sufletul și pe credința domniei mele și a tuturor boerilor domniei mele: săracii să se hrănească. Și apoi să ia milostivirea voastră pe sufletul și pe credința voastră, ca neguțătorii din țara domniei mele să poată veni la milostivirea voastră cu marfă mare și să facă negoț și să se hrănească slobod și în bună voie, și nimănui nimic să nu i se întâmple, de-ar fi chiar răzmiriță. Ce grăesc eu milostivirei voastre, aceea altfel nu va fi. Așa și milostivirea voastră să luați pe credință că nimănui nu i se va întâmpla nimic. Altfel n'are să fie. Și dumnezeu să vă bucure.

*Monogram fără млада; pecete rotundă, 3.7 cm. în diam., cu legenda: * ІО БИСЯРБИ ВОИВОДА МЛА[ТІЕ] БЖІЕ ГНЬ; adresa: † сждцѣ господина ми крааѣ и вѣ прѣгаром ѡт Брашовѣ: județului domnului meu craiului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 75.*

c. 1478.

CX.

† Милостивым божіѡм Младі Іо Басараба воєвода и господинь, пишеть господство ми мнѡгѡ здравіе мѡим добрим сѣсѣдом и приателѣм, сждцѣ ѡт Брашовѣ и вѣ прѣгаром, и ѡ сем давам ѣ знаніе вашѡи милости, како ми казаше наши кѣпци, ере ми есте порѣчил(и) како да ви даст господство ми книгѣ за верѣ вашем кѣпци, да ходет ѣ нас ѣ мирѣ ¹⁾, и пак наши да ходет ѣ вас ѣ мирѣ. Того ради ви даде господство ми книгѣ на верѣ и дѣшѣ господства ми и на верѣ и дѣшѣ и болѣрех господства ми, да ходет ѣ мир по земли господства ми, да трѣгѣют ѣ мирѣ, и пак да се вратет ѣ мирѣ. Я ино нѣст, по реч господства ми. И пак и вѣ да ми дасте книгѣ за верѣ, да ест ѣ нас, да ходет наши кѣпци ѣ вас и ѣ мирѣ. И богѣ ви веселит, аминѣ.

Din mila lui Dumnezeu Tănărul Io Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei vecini și prieteni, județului din Brașov și celor doisprezece pârgari, și vă dau de știre domniei voastre cumcă mi-au spus neguțătorii noștri că mi-ați trimes vorbă, ca să vă dea domnia mea carte de încredințare pentru

¹⁾ Orig. и мирѣ.

neguțătorii voștri, ca să vie la noi în pace, și tot așa ai noștri să meargă la voi în pace. Deaceea v'a dat domnia mea carte, pe credința și sufletul domniei mele și pe credința și sufletul boerilor domniei mele, ca ei să umble în pace prin țara domniei mele și să facă negoț în pace și să se întoarcă îndărăt iarăși în pace. Și altfel nu este, după vorba domniei mele. Și acum să-mi dați și voi carte de încredințare, ca s'o avem la noi, ca să umble și neguțătorii noștri în pace pela voi. Și dumnezeu să vă bucure, amin.

Monogram fără младъ; pecete rotundă de 3. 8 cm. în diam., în lăuntruл scrisorii, ștearsă; se cunoaște numai ВОНЕ; fără adresă. — Ark. No. 97.

c. 1478.

CXI.

† Милостіѡм божіѡм Іѡ Басараба воевода и господинь, пишеть господство ми много здравіе и любовное поклоненіе приносил добримъ приетелемъ господства ми, сѣдицъ и пѣргаромъ въ Брашовъ, і ѡ семъ давамъ ѡ знаніе господство ви: да знаете ере съ божіѡмъ хотѣніемъ даде богъ миръ и добродетелъ, и ето поклонсара кралеве светлости проводихмо съ честію, и тѣка послахмо нашега верна жѣпан(а) Винтилъ столникъ съ речі до господство ви. Тако варе елика изречетъ къ господство ви, а ви верѣте, ере съ наши речі истинни. И богъ ви ѡмножи лета. Пис. сеп. ѿ.

Din mila lui dumnezeu Io Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate și închinăciune cu dragoste aduc bunilor prieteni ai domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov, și dau de știre domniei voastre despre aceasta: să știți că cu voea lui dumnezeu a dat dumnezeu pace și bine, și iată pe solul luminăției sale craiului l-am petrecut cu cinste, și am trimes acolo pe credinciosul nostru jupân Vintilă stolnicul cu vorbe cătră domnia voastră. Deci, oricâte va spune cătră domnia voastră, voi să [le] credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să vă înmulțească anii. Scris-am Septemvrie în 13.

Monogram; pecete rotundă, 3. 5 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІѦ БІСІРІАБ ВѦВѦДІА МЛТІА БЖІЕ[А] И ГОСПОДНН (sic); adresa: † ПРИТЕЛЕМЪ ГОСПОДСТВА МИ, СѢДИЦЪ И ПѢРГАРОМЪ ВЪ БРАШОВЪ: prietenilor domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov. — Ark. No. 122.

c. 1478. — Vintilă stolnicul poate să fie acelaș cu Vintilă (Винтило) paharnicul din două doc. dela 12 Iunie și 28 Iulie 1472 ale lui Radu cel Frumos (colecția D-lui Șarcaliu și a D-nei Ana Odobescu). Vintilă, marele logofăt al lui Basaraba cel Tânăr dela 3 Aprilie 1478 (Venelin, p. 111) și 16 Aug. 1481 (Miletić, DR., p. 340), trebuie să fie un altul.

СХІІ.

† Милостію кожію Іо Младі Басараба воевода и господинъ взсон земли Угровлахинскон, пішет господство ми много здравне слаткимъ моєм и добримъ приателемъ, сѣдцѣ и дванадесетемъ прѣгаромъ въ Брашовѣ, и въ селѣ давамъ ѣ знанне вашон милости, како послахъ верни и почтени болѣри господства ми, жѣпан Нѣгъз и жѣпан Станчѣл, къ господинѣ кралю, за миръ и за добродѣтел. Да дастъ богъ тако ви било, да естъ и чловѣкъ въ вашѣ милости съ поклонсарни нашими, и въ васъ да сѣтъ речни тамо, ере естъ подобре такои. И пакы въ тамо цю еѣдетъ, а ваше милости а вне висте дали и господствѣ ми ѣ знатне. Тон говорихъ вашон милости, да си пѣстите чловѣка по нашехъ людіе, да сѣтъ сви тамо, и вашн реч(н), ере естъ добрѣ. ꙗ пакы тнези врѣжмаше, цю ходетъ помеждѣ васъ, а вне нѣ висте могли истерати въ васъ и хлѣбъ нѣ висте не дали, понеже нѣ висте истерали въ междѣ васъ. Тако тнези вражмаше да не ходетъ помеждѣ васъ помного, понеже ходихъ¹⁾ докле ме до грзла угорччихъ, и сосѣтъ ми до грзла. Та ви говорѣ, како моємъ приателемъ, тон не требѣтъ, да нѣстъ, ере нестъ добре. И пакы ми донде гласъ въ цара въ Портѣ, како естъ ѣзелъ ска танъ земля и три градове: Крѣи градъ и Древосъ и Лешъ и с градъ Жабникъ. ꙗ конъ не се сѣ дали, а царѣ нѣ естъ мѣжне посежѣл, а жени и дѣтца поробенн. Тако давамъ ѣ знанне вашон милости. Ино нѣстъ. И богъ ви веселитъ.

Cu mila lui Dumnezeu Io Tânărul Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate iubitorilor și bunilor mei prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și dau de știre domniei voastre că am trimes pe credincioșii și cinstiții boeri ai domniei mele, pe jupân Neagu și pe jupân Stanciul²⁾, la domnul craiul, pentru pace și bine. Să dea Dumnezeu

¹⁾ Orig. ходихъ.

²⁾ Doi boeri bătrâni, pe cari îi găsim vornici încă sub Radu cel Frumos: Neagu vornic (mare), Stanciul vornic mic la 25 Ian. 1471 (Venelin, p. 95—96). Stanciul era și cumnat cu domnul (v. doc. din 17 Noemvrie 1479: Miletić, DR., p. 337).

să fie și un om al domniei voastre cu solii noștri și să trimeteți și voi solie acolo ¹⁾, căci este mai bine așa. Și iarăși, ce se va întâmpla acolo, domnia voastră să-mi dați și domniei mele de știre. Asta vă grăesc domniei voastre: să trimeteți un om al vostru după oamenii noștri, căci e bine să fie cu toții acolo, și [cu] vorbele voastre. Și iarăși, pe acei vrăjmași ce umblă printre voi ați fi putut să-i alungați dela voi și să nu le dați pâine, căci ar fi trebuit să-i alungați dintre voi. Deci acei vrăjmași să nu mai umble printre voi, căci au umblat până ce m'au amărit până în gât, și nu mai pot să rabd ²⁾. Și vă grăesc ca unor prieteni ai mei: aceasta nu trebuie să fie, căci nu e bine. Și iarăși, mi-a venit veste dela împăratul dela Poartă, că a luat toată țara aceea și trei cetăți: cetatea Crui și Drevos și Leș cu cetatea Jabiiac ³⁾; iar cei ce nu s'au dat în mâinile lui, împăratul pe bărbați i-a tăiat, iar pe femei și pe copii i-a robît. Acestea vi le dau de știre domniei voastre. Altfel nu este. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără МЛАДІ; *pecete rotundă, 3.8 cm. în diam., ilisibilă; adresa:* † ПРИЯТЕЛЕМ ГОСПОДСТВА МИ, СЪДЦЪ И ЪИ ПРЪГАР[ОМ] УТ БРАШОВЪ: *prietenilor domniei mele, județului și celor 12 pârgari din Brașov.* — *Arh. No. 93; Mil. No. 99.*

1478. — Cf. numărul următor.

СХІІІ.

† Милостіе вожію Іу Младі Басараба вонвода и господинъ, нѣшет господство ми много здравіе слаткомѣ и добромѣ нашемѣ приателю, жѣпанѣ Ханжинѣ Крецѣла и жѣпанѣ Паѣла, и такози давамъ ѣзнат твоен милостѣ за твои вражмашин, цю ходет междѣ вас, та имъ хлѣб давате и дрѣжитѣ ихъ: тои нѣкет добрѣ, нѣ ихъ истерѣкте ут вас, понеже виѣ ихъ виѣсте истералии, кѣда ви вила ваша волю (sic), ни єдинъ ут нихъ не се ви сврѣтѣла междѣ вас. Понеже господство ми да знамъ кѣда доходетъ уни, азъ ихъ виѣ щѣе на Кѣлѣж ѣдарил и расипал, али ихъ не знамъ. Я виѣ ихъ знате кѣда доходетъ, и не щѣте да ихъ истерите ут вас и да ихъ разгнате ут вас, нѣ ихъ храните. Нѣ ти говоримъ, како моемѣ слаткомѣ и добрѣ приателю, да не бѣдетъ тѣзи, єре нестъ добрѣ. И дарамъ знати твоен милости, єре ми дондѣ гласъ ут цара, како

¹⁾ Trad. ad litteram «și să fie și dela voi vorbe acolo».

²⁾ Orig. «и соеѣт ми до грѣло, și-mi vine (mi se urcă) până la gât».

³⁾ Atât aci, cât și în pasajul corespunzător din scrisoarea următoare, originalul are «Ліш ѣ (= и съ) градъ Жакникъ, Leș și cu cetatea Žabijak». Vezi nota 2 dela pagina următoare.

ЕСТ ВЗЕЛ ТЕН ГРАДОВ(Е): Скендеррне [ст] вбоел в свеѣх стран, и два града ест вчинил кон Скендеррне, и Крѣи град ест взел и Древос и Леш и с град Жабияк, и земля сва ест взел, а хто нест се дал, он их ест мзжие посекал, а жзни и детца робна. Тон знам. И пакн, твое милостъ, цю знаш вт тон странѣ, а ти ми дн знати; вѣди вт цю глас знаеш, и да знат и господство ми. Ино нѣст. И богъ [тѣ] веселитъ. — И пакн за тен вражмаше, како да ми изнаидеш твое милости: сз чнем сзветом ходет и цю чекают и чне речи их шкротиват, та ходит по тѣи; то и варе сѣт в них некон речи вт болѣрех наших, или како им ест работѣ. Тон ми вбрецете, ере ви прошѣ, мон прият[ел]не.

Cu mila lui Dumnezeu Io Tănărul Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate iubitului și bunului nostru prieten, jupânului Hanăș Crețul ¹⁾, și jupânului Paul. Și dau de știre domniei tale despre acei vrăjmași, ce umblă printre voi, și le dați pâine și-i țineți: aceasta nu e bine; ci alungați-i dela voi, căci dacă ar fi voea voastră, voi i-ați alunga, [și] nici unul dintre ei nu s'ar învârti printre voi. Și dacă aș ști domnia mea când au să vie ei, până pela Cluj i-aș lovi și i-aș risipi, dar nu-i știu. Voi însă îi știți când vin, și nu voiți să-i măturați și să-i alungați dela voi, ci îi hrăniți. Dar îți grăesc ție, ca unui dulce și bun prieten al meu: să nu fie aceasta, căci nu este bine. Și dau de știre domniei tale că mi-a venit veste dela împăratul, cumcă a luat aceste cetăți: Schenderia a bătut-o de toate părțile și două cetăți a ridicat lângă Schenderia; și cetatea Cruii a luat-o, și Drevos și Leș cu cetatea Jabiiac ²⁾, și au cuprins toată țara, iar cine nu s'a predat, pe bărbați i-a tăiat, iar pe femei și pe copii i-a luat în robie. Acestea le știu. La rândul dumitale, dă-mi și tu știre despre cele ce știi din partea aceea, despre orice vei afla, ca să știe și domnia mea. Altfel nu este. Și Dumnezeu să te bucure. — Și iarăși, pentru acei vrăjmași, să-mi

¹⁾ Un Iohannes Kraus oarecare; Kraus e un nume de familie foarte obișnuit prin sec. XV—XVI la Sașii din Ardeal. Hanăș și Paul erau, se vede, niște pârgari influenți în statul orașului.

²⁾ Cetățile Skenderija (Škodra, Scutari), Cruii (Kroja, Kruja), Drevos (Dri-vasto), Leș (Lješ, Lissus, Alessio) și Jabiiac (Žabijak, Žabljak, Xabiacco) le-au cucerit Turcii pela sfârșitul anului 1478. Scutari a fost ocupat definitiv la 1479. Hammer I, p. 535, 538; Zinkeisen II, p. 425 și urm.; Jireček, Archiv f. slav. Phil., XIX, p. 609.

aflii domnia ta: cu al cui sfat umblă și ce așteaptă și ale cui vorbe îi ocrotesc, de umblă pe acolo; și nu cumva au niscaiva vorbe dela boerii noștri, sau cum le stă lucrul? Acestea, vă rog, prietenii mei, să mi le aflați.

Monogram fără млад; pecete rotundă, c. 3.8 cm. în diam., stricată de tot; adresa: † приѣтелем господства ми, жѣпанѣ Ханжѣ Крецѣа и жѣпанѣ Пашѣа въ Брашовъ: prietenilor domniei mele, jupânului Hanăș Crețul și jupânului Paul din Brașov.—Arh. No. 95; Mil. No. 84.

1478. — Cf. Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, nota 217.

CXIV.

† Многостіѡм божіѡм Іѡ Младі Басараб(а) воевода и господинь, пишеть господство ми много здравіе моим добрим съседом и приѣтелом, сздѣѣ Брашовскомѣ и вѣ прѣгаром, и ѡ сем ви давам ѡ знаніе зараді работѣ, цю ми сте порѣчани: а господство ми добре ви сѣм разѣмел за све реч(и), цю ми сте пѣстнии по вашѣга чловѣка; нѣ ви говорим господство ми, како ѡт сѣга напред, аще любите мир и добродѣтелиѣ ѡт господства ми, а ви да знате да пѣстите добри людіѣ ѡт вас, да се знаемѣ (sic) цю чемѣ правити и тѣкмити. Ынѣ да не пѣстите како сте пѣстнии до сѣга, ере ми не требѣет тѣзизн людіѣ помного, цю ми сте пѣстнии до сѣга; ере сѣ божіем волю и сѣ нарок господства ми и сѣ волѣром (sic) господства ми, имаю надеждѣ на бога, да ми ест пазна волѣ ѡт све стране. Тако и ѡт вас, аще любите мир и добродѣтел, а ви пѣстите добри людіѣ, да тѣкмиимѣ (sic), ере господство ми не бранемѣ (sic) ваш(и) людіѣ, да не дондѣт ѡ землю господства ми, кон сѣ прави и добри людіѣ; нѣ да дондѣт сѣс ваш(а) исправѣ и правдѣ. И богѣ ви велѣит.

Din mila lui Dumnezeu Io Tănărul Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei vecini și prieteni, județului din Brașov și celor doisprezece pârgari, și despre lucrul asupra căruia mi-ați trimis vorbă vă dau de știre acestea: domnia mea v'am înțeles bine toate vorbele ce mi-ați trimis prin omul vostru; dar vă grăesc domnia mea că de-acii înainte, dacă voiți pace și bine dela domnia mea, să știți să trimeteți dela voi oameni buni,

ca să știm ce și pentru ce punem la cale și întocmim. Și să nu [mai] trimeteți cum ați trimes până acuma, căci nu-mi mai trebuesc acei oameni, pe care mi i-ați trimes până acuma; căci, cu voea lui dumnezeu și cu norocul domniei mele și al boerilor domniei mele, am nădejde în dumnezeu că are să mi se îplinească voea din toate părțile. Tot așa și din partea voastră, dacă vreți pace și bine, atunci trimeteți oameni buni, ca să ne 'nvoim, căci domnia mea nu opresc pe oamenii voștri să vie în țara domniei mele, dacă sânt oameni drepți și buni; numai să vie cu ispravă dela voi și cu dreptate. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără младї; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІГО БЯСЯРЯБ ВОИВО[Д]А МЛТИ[А] БЖІЕ[А] ГНЬ], cu G dela БЯСЯРЯБ aruncat deasupra; adresa: † м[о]ним прїателом, сждцѣ Брашовскомѣ и прзгаром: prietenilor mei, județului din Brașov și pârgarilor. — Ark. No. 82.

c. 1478—1479.

СХV.

† Іw Млад Басараба воиво[д]а и господинь, пишет господство ми много здравне прїател[ем] господства ми, сждцѣ вт Брашов и дванадесет прзгаром вт Брашов, и w сем вї говорим господство мї, како момм добрим прїателем: тѣи си послах слѣга господства ми Спрѣк граматик сз книге до вас и до вицз-воиво[д]ѣ; та да мѣ дасте чловѣкка ¹⁾ вт вас, да ходит шним, да га не бантоват нихто пѣтем до виц(з)воиво[д]ѣ, и вт виц(з)-воиво[д]ѣ пак сз миром да га про[во]днт до прїателство ви. И богъ ви веселит.

Io Tânărul Basaraba, vovod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate prietenilor domniei mele, județului din Brașov și celor doisprezece pârgari din Brașov, și despre asta vă grăesc domnia mea, ca unor buni prieteni ai mei: mi-am trimes acolo pe sluga domniei mele Oprea grămăticul, cu cărți către voi și către vițăvovodul; și să-i dați un om dela voi, care să meargă cu el, ca să nu-l bântuească nimenea în drumul spre vițăvovodul, iar dela vițăvovodul să-l petreacă iarăși în pace până la prietenia voastră. Și dumnezeu să vă bucure.

¹⁾ Orig. чѣкка, corectat din чѣкк.

*Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: * [ІС] БІСАР[ІА] БОЄВОД[ІА] МЛ[ТІА] БЖІЄА И ГОСПОД[ІНН], nelămurită; adresa: † прїателем господарства мї, сѣдцѣ ѡт Брашовѣ н ѿ прѣгаром: prietenilor domniei mele, județului din Brașov și celor 12 pârğari. — Arh. No. 77.*

с. 1478—1479.

СХVI.

† Милостію божію Іw Басараб(а) Младі воевода и господинь, пїшжт (sic) господарство ми много здравіе прїателем нашим, сѣдцѣ и дванадесетем прѣгаром Брашовским. И тѣзи ви давам ѣ знаніе прїателствѣ ви, како тѣка допѣстихъ верни и почетени и велики наш болѣринъ жупан Нѣгъзъ къ господарствѣ ви; та варє елика изречетъ къ господарствѣ ви, а господарство ви да га верѣните, ере есѣт (sic) истинни наши рєчи ѡт свєхъ рабѡтєхъ, що говорн ѡт насъ къ господарствѣ ви. И богъ [ви] вєселит.

Din mila lui Dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate prietenilor noștri, județului și celor doisprezece pârğari Brașoveni. Și iată vă dau de știre prieteniei voastre că am trimes acolo la domnia voastră pe credinciosul și cinstitul și marele nostru boer, jupân Neagu; și oricâte va spune către domnia voastră, domnia voastră să-l credeți, căci ceea ce va vorbi din partea noastră către domnia voastră, sânt adevăratele noastre vorbe, despre toate lucrurile. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără младї; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., stricată, prob. ca cea dela No. 76; adresa: † нашжм (sic) прїателем, сѣдцѣ и дванадесетим прѣгаром Брашовѣ: prietenilor noștri, județului și celor doisprezece pârğari din Brașov. — Arh. No. 98.

1478—1479. — Din scrisoarea lui Neagu dela 1480 (No. arh. 575) rezultă că această misiune a fost anterioară anului 1480.

СХVII.

† Милостію божію Іw Младі Басараба воевода и господинь всєи земли ѡггровлахїтскон, пишємо много здравіе добрим и сладким прїателем, сѣдцѣ и прѣгарем ѡт Брашовѣ, и ѡ сєм давам ѣ знаніє господарствоу ви: що ми стє порѣчили, како да си пѣстимъ чловѣка до господарства ви, да идєтъ сѣзъ вашєга чловѣка до Батрѣ Ицѣфан(а), ѣ томъ сѣмъ разѣмєлъ господарствѣ ви. За тои да знає господарство ви, ере не можемъ сѣда послати, понеже

требѣ да послемо съ честь, како се падат; и пакѣ имамо и доста неприятелѣ и вражмаши, тако не могѣ ни такоу ходити людіе. Не да счинит господство ви тако, како да пошлете вашѣга чловѣка до Батрѣ Ицѣфана, како да ни даст книгѣ за верѣ, како да ми ходит людіе слободни до неѣ и слободни да доидѣт; та карѣ како цѣте направит, а господство ви да ми порѣчите. И кѣда кѣте послати до Батрѣ Ицѣфан(а), он да отидет и Гашпар, ерѣ ни знает и рѣчи. И пакѣ за свакоу работѣ азѣ съм казал Гашпарѣ, та цѣт казат господствѣ ви. И богѣ ви веселит.

Din mila lui Dumnezeu Io Tănărul Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scriem multă sănătate bunilor și dulcilor prieteni, județului și pârgarilor din Brașov, și dau de știre domniei voastre despre aceasta: ceea ce mi-ați poruncit, ca să[-mi] trimet un om la domnia voastră, care să meargă cu omul vostru la Batăr Ișțfan, într'aceasta v'am înțeles pe domnia voastră. Despre asta să știe domnia voastră că nu putem trimete acuma, căci ar trebui să trimetem cu cinste, cum se cade; și-apoi avem și destui neprieteni și vrăjmași, astfel că nici așa nu pot să umble oamenii. Dar faceți domnia voastră așa ca să trimeteți pe omul vostru la Batăr Ișțfan, ca să ne dea carte de încredințare, că vor merge oamenii mei slobozi la dînsul și slobozi se vor întoarce; și orice veți face, domnia voastră să-mi trimeteți vorbă. Și când veți trimete la Batăr Ișțfan, să meargă și Gașpar, căci ne știe vorbele. Și-apoi despre fiace lucru eu i-am vorbit lui Gașpar, iar el are să vă spue domniei voastre. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., ștearsă, pare identică cu cea dela No. 76; adresa: † нашим добрим пріятелем, сѣдиш и прѣгаром от Брашов: bunilor noștri prieteni, județului și pârgarilor din Brașov.— Arh. No. 87.

с. 1478—1479.

CXVIII.

† Мудромѣ и храбромѣ и племенитомѣ и съ всѣкон честн славе достоинномѣ и моемѣ родителю Батрѣ Ирванѣ, дварениров кралев и шпан вѣсон сѣрѣскон землю и Арделскоѣго воевода, много здравіе и нискоѣ поклоненіе пріносим господствѣ ти, синѣ господства ти Іу Басараба Младі, воевода и господинѣ вѣсен земли сѣрѣвлахинскон. І ѡ сем давам съ знаніе господство ти:

за цю ни си поръчал за работѣ кѣпцем, да ходет свободни да кѣпчюет, а господство ми смѣ рад за тон, да ходет сиромашни свободни, да се хранет; макар и днѣска, варе кто цет донти да кѣпчюет ѣ земаю господства ми, пак свободни да се вратет. И наши кѣпци свободно да кѣпчюет тамо; токмо да ижденет господство ти наши вражмашни ѡт тѣѣ, да не чинет скандалѣ нашем людем. Я ваши ница да се не боет. Я на том ест вера и дѣша господства ми и вера и дѣша болѣром господства ми, ере нѣкст иначе. И богъ ти ѣмножи лет(а).

Înțeleptului și viteazului și nemeșului și de toată cinstea [și] slava vrednicului și părintelui meu Batăr Iștvan, jude de curte ¹⁾ al craiului și șpan a toată țara ungurească și voevod al Ardealului, multă sănătate și adâncă închinăciune ți-aduce domniei tale fiul domniei tale Io Basaraba cel Tânăr, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Și-ți dau de știre domniei tale despre aceasta: pentru ceea ce mi-ai poruncit de lucrul neguțătorilor, ca să umble și să târguească slobozi, domnia mea sânt bucuros de asta, ca să umble săracii slobozi și să se hrănească; măcar și astăzi, oricine va veni să târguească în țara domniei mele, tot slobod se va întoarce. Și să târguească și neguțătorii noștri acolo în voea lor; numai să ne alungi domnia ta de-acolo pe vrăjmașii noștri, ca să nu facă supărare oamenilor noștri. Iar ai voștri să nu se teamă de nimic. Și pentru aceasta dau credința și sufletul domniei mele și credința și sufletul boerilor domniei mele, că nu este altfel. Și dumnezeu să-ți înmulțească anii.

*Monogram; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., din legendă se văd numai * IG și câteva urme de alte litere; fără adresă. — Arh. No. 105; Mil. No. 100. c. 1478—1479.*

CXIX.

† Милостіѡм божіѡм Іѡ Младі Басараба воевода и господиньъ кзсеи земанъ угровлахіинскон, пишетъ господство ми много здравне добримъ приятелемъ господства ми, сѣдцѣ кралевѣ и дванадесетъ прѣгаромъ ѡт Брашѡвѣ, и по семъ давамъ знаніе вашемѣ приятелствѣ за тинзи злотворци, цю нѣ стѣ сѣхватили, а гос-

¹⁾ Orig. удварбирѡв : ung. *udvarbiró*, iudex curiae regiae.

ПОДСТВО МИ ЗА ТЪИ СЛЪЖЕШ ПОВАКНѢМ СЕ И ИМАМ ВИ ХАР ВАШЕМО ПРИНАТЕЛСТВѢ, КАКО МОИМ ДОБРИМ ПРИНАТЕЛЕМ И СЪСЕДОМ. И ТАКОИ СЕ ПАДАТ ДА БЪДЕТ МИР ДОБЕРЪ И ЧИСТЪ И ПРАВДА ПОМЕЖДА НАМИ, ЕРЕ И БОГЪ ПРАВДА ЛЮБИТ. И ТЕМЗИ ЗЛОТВОРИЦЕМ КАКО ИМ СМО МИ РАДІ, ТАКОИ ЕСТ РАД И ГОСПОДИНЪ КРАЛ, ЕРЕ И НАШОИ ЗЕМЛЕ ЗЛО ЧИНЕТ И ВАШОИ. Я ПАК КОИИ, ЦЮ СЪТ БЪЗЕТИ НАШИМ СИРОМАХОМ, ДА ВИ НА[8]ЧИТ БОГЪ, ДА ИМ СЕ ПОВРАТИТ ДОБИТ[З]КЪ; А ТЕМЗИ ЗЛОТВОРИЦЕМ ДА ИМ СЕ ГЛАВЕ ШТКИНЪТ. И БОГЪ ВИ ВЕСЕЛИТ.

Din mila lui Dumnezeu Io Tânărul Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor prieteni ai domniei mele, județului crăesc și celor doisprezece pârgari din Brașov, și după aceasta dau de știre prieteniei voastre despre acei făcători de rele, pe care i-ați prins, că domnia mea mă închin și vă mulțămesc prieteniei voastre pentru această slujbă, ca unor buni prieteni și vecini ai mei. Și așa se cade ca să fie pace bună și curată și dreptate între noi, căci și lui Dumnezeu îi place dreptatea. Și de acei făcători de rele, cum sântem bucuroși noi, așa e bucuros și domnul craiul, căci ei fac rău și țării noastre și [țării] voastre. Și iarăși, caii ce sânt luați dela săracii noștri, să vă povățuească Dumnezeu ca să li se întoarcă avutul; iar acelor făcători de rele să li se taie capetele. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., ștearsă, se cunoaște numai ІГО БЯСЯР[ЯБ]; *adresa: † ПРИНАТЕЛЕМ ГОСПОДСТВА МИ, СЪДЦЪ КРАЛЕВЪ И ДВАНАДЕСЕТ ПРЪГАРОМ ШТ БРАШОВЕ: prietenilor domniei mele, județului crăesc și celor doisprezece pârgari din Brașov.— Arh. No. 81.*

с. 1478—1479.

CXX.

† ІУ МЛАДІ БАСАРАБА ВОЕВОДА И ГОСПОДИНЪ ВЪСЕН ЗЕМЛИ ШРВ-ВЛАХІНСКОИ, ПИШЕМО МНОГО ЗДРАВІЕ НАШИМ ПРИНАТЕЛЕМ, СЪДЦЪ И ДВАНАДЕСЕТЕ ПРЪГАРОМ ШТ БРАШОВ, И Ш СЕМ ДАВАМ Б ЗНАНІЕ ГОСПОДСТВЪ ВИ: ВАРЕ ЦЮ МИ СТЕ ПОРЪЧИЛ, АЗЪ ДОБРЕ ВИ РАЗЪМЕХ; СЕГО РАДІ ДА ЗНАЕ ГОСПОДСТВО ВИ, ЕРЕ ВАРЕ ЦЮ СМО ГОВОРИЛ ЕДНЪЦИ И КАКО СЕ СМО КЛЕЛ, А АЗЪ И СЪДА ТОИ ДРЪЖИМ. НЪ ДА ЗНАТЕ ЗА ШВОЮ РАБОТЪ, ЕРЕ АЗЪ БЕХ ПОСЛАЛ МОЕ ЛЮДІЕ НА ПОРТЪ, ТА КЪДА БЕХЪ ДА ДОНДЪТ МОИ ЛЮДІЕ К МЕНЕ, А ШНО НЪ ШПРЕ ЯЛИ-БЕГ НА ДЪНАВ И НЕ ШСТАРИИ НЪ, ДОКЛЕ НЕ СЕ СЪ ПРЕМИНЪДЕ СВЕ КОИСКЕ ЦАРЕВИ; ТА КЪДА ПАДЕ ЯЛИ-БЕГ СЪС КОИСКЕ Б ЗЕМЛЕ, А ШИ

МЕ ПРИЗРА, И НИЦА НЕ СЪЛМ ЗНАЛ, КАКО ДА СЕ НЕ ЧЪЕТ ГЛАС, ЗА ТОН КЪДА СЕ СЪСТАНЪХ СЪС ЪЛИ-БЕГА, А УН НАСЛОВА КАКО ДА ДОНДЕТ НА ВАС. Ъ АЗЪ ПАДОХ И СЪС БОЛЪРИ ПРЕД ЪЛИ-БЕГА, КАКО ДА ГА НАЪЧИТЪ БОГЪ, ДА НЕ ДОНДЕТ НА ВАС, ПОНЕЖЕ ИМАМО МИР И ТЪКМЕЖ СЪС ВАМИ. ТАКО ЕДВА НЪ УБРЪЗНИХМО НАД ОБИНИ. ТАКО КЪДА БЕШЕ ТАМО, А УН СЕ УЪГОВОРИ, КАКО ДА ДОНДЕТ ПО ВАШОН ДРЪЖАВЪ, ДА НЪХАБЕТ; А АЗЪ ПАКИ ПАДОХ ПРЕД НЕГА И РЕКОХ МЪ: НЕ ИМАШ ЦЮ ЧИНИТІ, ПОНЕЖЕ СИ СЪЛМ ПОСЛАЛ АЗЪ ТАМО ЛЮДІЕ, ТА СЪ НЪХАБИЛИ И ЗАПАЛИЛИ, И СВИ СЕ СЪ СКРИЛИ. ЗА ТОН ПАК ГА УБРЪЗНЪХ. ЗА ТОН ВИ ГОВОРИМ: АЗЪ ДРЪЖИМ МИР И ПРАВЪ СЪС ВАМИ, И ДАЛ СИ ЦЕМ СВЕ ИЗРАДІ ВАС, ТОКМО ДА УСТАНЕМ СЪС КОШЪЛЮ, И ПОСЛАЛ СИ ЦЕМ И ЛЮДЕ ДО ЦАРА, КАКО ДОКЛЕ БЪДЕМ АЗЪ ДА ВИ СЕ НЕ НЪХАБЕТ НИЦА, МАКАР ДА НЕ БЪДЕТ НИ ЕДНЪЦИ МИР УТ ТЪРИЦИ СЪС КРАЛА; АЛИ АКО УЧИНИТЕ И ВИ, ВАРЕ КОЛИЦИ ВРАЖМАШИ И НЕПРІАТЕЛИ ИМАЛ, ДА НЪ ИЗГОНИТЕ. Ъ АКО НЕ УЧИНИТЕ ТАКО, А ВИ ДА ЗНАТЕ, ЕРЕ САМ ЦЕМ ДОНТИ ДА ВИ НЪХАБИМ. И ВАШИ АПОКАНСАРИ И КЪПЦИ ДА ДОНДЪТ СЛОБОДНИ И ДА УТИДЪТ, НА ВЕРЪ ГОСПОДСТВА МИ. И БОГЪ ВИ ВЕСЕЛИТ.

Io Tânărul Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scriem multă sănătate prietenilor noștri, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și dăm de știre domniei voastre despre aceasta: toate câte mi le-ați încredințat, eu bine v'am înțeles; deci să știe domnia voastră că tot ce am vorbit odată și am jurat, eu de aceea mă țin și acum. Dar de lucrul acela să știți că eu mi-am fost trimes oamenii la Poartă, și când era să se întorcă oamenii mei la mine, i-a oprit Ali-beg la Dunăre și nu le-a dat drumul, până ce n'au trecut toate oștile împărătești ¹⁾; și când a intrat Ali-beg în țară cu oști, el m'a chemat la sine, și nu știam nimica, fiindcă nu ne venise nici o veste, și-apoi, când m'am întâlnit cu Ali-beg, el stăruia să plece împotriva voastră. Iar eu am căzut, împreună cu boerii, înaintea lui Ali-beg, [rugându-l] ca dumnezeu să-l povățuească și să nu meargă împotriva voastră, fiindcă avem pace și învoeală cu voi. Astfel, abia i-am întors asupra Sibiului. Dar când era acolo, el începu a spune că are să meargă să prade și prin ținutul vostru; atunci eu din nou am căzut înaintea lui și i-am zis: n'ai ce face [acolo], căci am trimes eu oamenii mei de-au prădat

¹⁾ Spre Ardeal.

și-au dat foc, și cu toții s'au ascuns. Cu asta iarăși l-am întors. Deci vă grăesc vouă: eu țin pace și dreptate cu voi, și mi-aș da totul pentru voi, să rămân măcar numai cu cămașa, și-aș trimete și oameni la împăratul, ca până ce voiu trăi eu să nu vi se prade nimica, chiar dacă n'ar fi nici odată pace între Turci și craiul; dar [aceasta] dacă veți face și voi ca să izgoniți pe toți vrăjmașii și neprieteni mei. Iar dacă nu veți face așa, să știți că voiu veni eu însumi să vă prad. Și solii și neguțătorii voștri să vie și să plece slobozi, pe credința domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără МЛАДІ; pecete rotundă, 3.8 cm. în diam., din a cărei legendă nu se pot ceti decât: ✱ ІСО și БОИВОДЯ, este însă acelaș tip ca la No. 76; adresa: † нашимъ прїятелемъ, сѣдцѣ и прѣгаромъ въ Брашовѣ: prietenilor noștri, județului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 86; Mil. No. 96.

1479, Septemvrie—Octomvrie, pe vremea campaniei celor doi Mihalogli în Transilvania; cf. scrisoarea boerilor lui Țepeluș Neagu, Vladul și Cazan, Arh. No. 570.

CXXI.

† Милостіѡмъ божіѡмъ Іѡ Младі Басара[ва] коєвода и господинь, пишемо много здравіе нашимъ прїателемъ, сѣдцѣ и прѣгаремъ въ Брашевѣ, и ѡ семъ давамъ ѡ знаніе: цію ми сте порѣчили, азъ ви разѡмехъ; сего радіе ви говоримъ: како да мислимъ азъ вамъ съ добродѣтелъ, ере дрзжате вражмашинъ монъ мегю вами? Или да знате и да се домишляте, ере съ поголеми ваши вражмашинъ, ере съ вражмашинъ вземѡмъ христїанствѡ. Понеже прежде донесоше Бладъ коєвода на Бладіслава коєвода и посекош(е) его; по томъ побегош(е) въ Бладъ коєвода ѡ Тврцеѡ, та занесош(е) цара ѡ влашкѡ землю та ю затрнш(е), како знате; по томъ ѡтнесош(е) Ёсе-бега на Молдовѡ, пакъ ѡ изгѡбнш(е), како знате; по томъ съ Ланѡтомъ ѡтнесош(е) цара ѡ Молдовѡ и згѡбнш(е) Молдова; ѡ томъ занесош(е) ѡни и тиз(и) хитлени Или-бега на Никополъ, и ѡни занесош(е) и наѡчнш(е) Или-бега на Ъгреѡ. Ѥ томъ видіте и домишляте се, ере сзда не ходетъ ѡни за вашѡ добродѣтелъ, нѡ ходитъ ѡни за вашѡ зло. Та ако цете да се вратимъ азъ съ добродѣтелъ, а ви скоро да пѣстните до Батрѡ Ицифана, да чѡемъ, ере монъ вражмашинъ естъ ѡсрамотенъ, и монъ вра[ж]машинъ хитлени, понеже ви говорите, ере естъ дошелъ безъ знаніе Батрѡ Ицифанѡ. И пакимъ, варе цію ми се естъ ѡзел(о), све да ми се вратитъ, до едно влакно. И да пѣстните скоро до Батрѡ Ицифана, да ми вставитъ апокансаринъ и да нѡ

КЛЕТ, И ВИ ПАК ДА СИ ПЪСНИТ ЧЛОВЪКА ДО НАС, ДА МЪ СЕ КЛЕМ. И ВИ ЕЩЕ ДА ДОНДЕТЕ, ДА СЕ КЛЕМО. ТАКО СКОРО ДА ЕСТ ЦЮ ЦЕТ БИТИ, ДА ЗНАМ ЗАЩО ВПРЕЛ ТЪРИЦИ. И АКО ЛИ НЕ ЦЕТЕ ИСПЛНИТИ СЪА ВЪСЪК, ЦЮ ПИШЕЛ, А УНО ЦЮ ЦЕТ БИТИ, ДАЛЕКО ДА ЕСТ УТ ЛЮЮ ДЪШЪ. И ПОЛНОГО ДА МИ НЕ ИДЕТ ЧЛОВЪКЪ БЕЗ ИСПРАВЪ. И БОГЪ ВИ ВЕСЕЛИТ. — И ЦЮ ИЗРЕЧЕТ ВАШ ЧЛОВЪКЪ, ДА ВЕРЪТЕ.

Cu mila lui Dumnezeu Io Tănărul Basaraba, voevod și domn. Scriem multă sănătate prietenilor noștri, județului și pârgarilor din Brașov, și dăm de știre despre aceasta: vorba ce mi-ați trimis am înțeles-o; deci vă grăesc: cum să am eu gând bun asupra voastră, dacă țineți pe vrăjmașii mei printre voi? Dar să știți și să vă gândiți că ei sânt mai mari vrăjmași ai voștri, fiindcă sânt vrăjmașii întregii creștinătăți. Căci mai întâiu ei au adus pe Vlad¹⁾ voevod împotriva lui Vladislav voevod și l-au tăiat; apoi au fugit dela Vlad voevod la Turci și-au adus pe împăratul în Țara Românească și-au călcat-o, precum știți ²⁾; apoi au dus pe Ese-beg împotriva Moldovei și-au pustiit-o, precum știți ³⁾; apoi, cu Laiotă împreună, au dus pe împăratul în Moldova și au prăpădit Moldova ⁴⁾; într'aceea au dus ei și acei hicleni pe Ali-beg la Nicopol ⁵⁾; și tot ei au dus și au îndemnat pe Ali-beg împotriva Ungurilor ⁶⁾. Din acestea veți vedea și vă veți încredința că [nici] acum nu umblă ei spre binele vostru, ci umblă spre răul vostru. Și dacă voiți ca eu să mă întorc cu binele, trimeteți de grabă la Batăr Ișțfan, ca să aflu dacă vrăjmașul meu și vrăjmașii mei ⁷⁾ cei hicleni au pățit rușine [sau nu], fiindcă spuneți că a venit fără știrea lui Batăr Ișțfan. Și iarăși, tot ce mi s'a luat să mi se întoarcă, [tot] până la un fir de păr. Și să trimeteți iute la Batăr Ișțfan ca să dea drumul solilor mei și să li se jure, și să-și trimeată și el omul său la noi, ca să ne jurăm lui. Și să veniți și voi, ca să ne jurăm. Astfel, iute să se facă ce are să se facă,

¹⁾ Tepeș.

²⁾ Expediția din 1462.

³⁾ Expediția din 1474—75. Ese-beg este Issi-beg, pe care îl numește Ștefan cel Mare în missiva sa dela 25 Ian. 1475. Iorga. Acte și Fragmente III, p. 92.

⁴⁾ Expediția din 1476.

⁵⁾ Expediția fraților Mihalogli (Ali-beg și Skender-beg) asupra Ungariei, la 1476.

⁶⁾ Expediția din 1479 în Transilvania, terminată cu lupta de pe Câmpu!-PĂ-nei (Kenyérmező), la 12 Octomvrie.

⁷⁾ Laiotă și boerii lui.

ca să știu pentru ce să opresc pe Turci. Iar dacă nu veți împlini toate aceste câte le scriem, ceea ce se va întâmpla, departe să fie de sufletul meu. Și deaci 'nainte să nu-mi vie omul meu fără ispravă. Și dumnezeu să vă bucure.—Și ce va spune omul vostru, să credeți.

Monogram fără млади; pecete rotundă, 3.8 cm. în diam., stricată de tot; adresa: † нашаму прїятелю, сѣдцѣ и прѣгаромъ въ Брашовъ: prietenilor noștri, județului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 102; Mil. No. 87.

1479, prin Dechemvrie.

CXXII.

† Многостїямъ божїимъ Іоу Басараба Младїи воевода и господинь всен земли Угровлахиинско[и], пишеть господство ми много здравї[е] и поклоненїе добримъ прїятелемъ господства ми, сѣдцѣ и бїи прѣгаремъ въ Брашовъ. Тѣзи се прилѣчи снѣ работѣ како би колѣкъ божїа, а по томъ просимъ господство ви да стѣ кѣ господство ми съ всемъ водемъ и срѣдцемъ, како смѣ и азъ кѣ вамъ; понеже знамъ за тѣхъ вражмашинъ, ере нѣстъ вамъ ницїа фелѣсѣ зацїо ми съ ѣзелн тнѣзи вистнїаръ, та знамъ ере естъ подобро би било да ѣчиннїте да ми се вѣзнѣтъ тнѣзи вистнїаръ, зарадїи да цинцїдемъ съшнѣ негѣ, како да ѣдетъ добро мноземъ хрїстїаномъ, нежелн да естъ на ѣ людїе заннї. Яко ли не ѣчиннїте, цїо че бнїти, да естъ на вашѣхъ главахъ. И пакъ стѣ ѣхвѣтнїли попъ съснѣ синоке си въ Зѣрнѣш; внѣстъ би крнѣкъ ницї(а); того радїи подоберѣкъ сокотнїте да естъ добро да га вѣставнїте ѣ миръ, и да мѣ вратнїте цїо мѣ стѣ ѣзелн. И за вистнїаръ и за шловнръ и цїо естъ мое, вратнїте; глѣдѣте подобро да нмѣамѣ добродѣтелъ и миръ мѣгю намнї. И пакъ ако не црѣте, да естъ на ваш[ѣхъ] главахъ цїо че бнїт. И когѣ би вѣселнїт.

Din mila lui dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate și închinăciune bunilor prieteni ai domniei mele, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov. Iată s'a întâmplat lucrul acela cum a fost voea lui dumnezeu, dar după aceasta vă rog pe domnia voastră să fiți cu toată voea și cu [toată] inima către domnia mea, cum sânt și eu către voi; căci, despre partea acelor vrăjmași, știu că voi n'aveți nici un folos că ei mi-au luat visteria, și știu că ar fi fost mai bine să fi făcut voi ca să mi se întoarcă acea visterie, ca să

mă apăr cu ea, și să fie [mai curând] spre binele multor creștini, decât s'o aibă trei oameni răi ¹⁾. Și de nu veți face, ce are să fie, pe răspunderea voastră să fie. Și-apoi, ați prins pe popa din Zărnești cu fiii săi; el nu vă este vinovat întru nimica; deci gândiți-vă mai bine [și veți vedea] că e bine să-l lăsați în pace și să-i dați îndărăt ce i-ați luat. Cât pentru visterie și pentru porfiră ²⁾ și pentru ce este al meu, dați-mi îndărăt; căutați mai bine să avem bine și pace între noi. Iar dacă nu vreți, pe răspunderea voastră să fie ce are să fie. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3.8 cm. în diam., stricată de tot; adresa: † сѣдѣи н ѿ прѣгарем ѡт Брашов: județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Ark. No. 101. 1479, prin Dechemvrie, sau pela începutul lui 1480.

CXXIII.

† Сію книгѣ кто прочтет и не щет казат сиромахом и взсем людем, мали[м] и велицем, а тѣзи чловѣкъ да ест извржен ѡт закон си и да ест проклет ѡт бога. ³⁾

† Милостію божію Іу Младі Басараба вонвода и господинь взсем земли Бгровлахіинской, пишет господство ми много здравіе флзночѣм и порем и сиромахом ѡт земли Брзсе. И ѡ сем ви давам ѡ знаніе, како сиромахом господина ми кралѣ: того раді да знаете, понеже ево ѡт колико време и години се ѡчини зло вз вас, ви да знаете, ѡт мене ни едно зло нѣет се ѡчинило, ни сзе мон сзвѣт и сзе мое знаніе. Нѣ колико зло се ест ѡчинило, ѡно ви ест ѡчинил ѡдрице и сзе господина мѣ Ланѡта, тѣзи цю ви едет. Понеже азъ си поставлѣх главѣ и се спенжахъ колико богъ знает, и неволѣхъ се да сложимъ вз вас мир и добродетел. И ѡн донде, тѣзи вражмаш, да ми ѡчинитъ зло, а ѡн не може и ничесоже не сзежде. Толнко мѣ се слѣчи та ѡзе ѿ жени и неколико иманіе, а дрѣго мѣжество нѣет ѡчинил ница. Того раді ви говорим, малим и големем, како вз сиромахом господина

¹⁾ Aceștia sânt: Basaraba Bătrânul (Laiotă), Udriște, boerul lui, și Vlad Călugărul, care la 1482 înlocuește în domnie pe Țepeluș.

²⁾ Orig. за ѡловно, cu ѡ intercalat între а și л deasupra șirului și cu ѡ cursiv deasupra lui н. E cuvântul greco-roman ὀλόβηρον, purpură, porfiră «true purple» (Sophokles). Cf. «oloverus, vestis totaliter deaurata», ap. Du Cange. Vezi acelaș autor, s. *holoverus*, și Glossarium mediae et infimae graecitatis, s. βίρρον.

³⁾ Aceste cuvinte sânt scrise în dosul scrisorii, ținând loc de adresă.

ми краалк: ако любите да имате мир и добродетел wt Тврцих и, докле щем бити жив азъ, Тврци да не пронадѣт по моеи земли да ви пленѣт, понеже си поставих главѣ и речн ѣ цара, како да бѣдет мир и добродетел вз христїанство. И богъ знает колнко сжм азъ спенжал, докле сжм стигнѣла wrѣи волю wt цара. Яли да ви се не линит, ере чиним азъ мир зарадї нос Ланштов; нѣ чиним азъ за христїанство. Того радї, ако ви требѣт мир, а ви гледанте, понеже ево ми ест тон иланїе, и дрѣго цю ми ест, wно ест ѣ рѣкѣ Брашовкном. Тако им рзцете, како цю ест мое да ми ѣ вратет на трагѣ, понеже wt ннх щем искатї. Та ако ли щчините такои да ми се вратїт иланїе, а ви да чекате wt мене мир и добродетел. И ево се и закалинаю на верѣ и дрѣшг господства ми, како цет бит такои, и докле щем бит азъ жив, Тврци вас не тет ви пленит. Тако сокоте[те] и ви: израдї два три чловкка wt Брашев, цю нх поставалк Ланшта на трапезѣ та тет да бѣдѣт сѣ дрѣкати, та израдї ннх а ви да патнте зло. Нѣ гледанте, ере вам требѣт мир, да wrете и да копаете, да се храните. Тако ево сжм послаа кѣ вамн: тако цю ѣзхоциет(е) да бѣдет, а ви скоро да ми дасте ѣ знанїе, ере по ѣ много речн не щем ходит. Нѣ да знам, зацю щем запретит Тврци, да не дондѣт да ви пленѣт.

Cine va ceti această carte și nu va spune [ce este într'insa] săracilor și tuturor oamenilor, mici și mari, acela lepădat să fie de legea lui și blestemat să fie de dumnezeu.

Cu mila lui dumnezeu Io Tănărul Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate fălnoциlor ¹⁾ și găburilor ²⁾ și săracilor ³⁾ din țara Bărsei. Și vă dau de știre, ca unor săraci ai stăpânului meu craiului: să știți deci că de câtă vreme și de câți ani se fac răutăți printre voi, să știți că din partea mea nici o răutate nu s'a făcut, nici cu sfatul meu sau cu știrea mea. Ci cât rău s'a făcut, vi l-a făcut Udriște și cu domnul său Laiotă, acela care vă mănâncă. Căci eu mi-am pus capul și-am

¹⁾ Primarilor de sate: ung. *folnagy*, villicus, Gemeindevorsteher. Cf. фалночк cu фалногъ (dat. sg. фалногю) din scrisoarea țarului bulgăresc Sracimir către Brașoveni, publicată de mine în Archiv f. slav. Phil. XVII, p. 547, și de Miletić, Novi vlahobylgarski gramoti oъ Brašovъ, p. 46.

²⁾ Sașilor dela sate: termin întrebuințat de Românii din Transilvania (v.-germ. giburon); порем (dat. pl.), din поръ, e ung. *por*, rusticus, germ. Bauerъ.

³⁾ Țăranilor români și unguri.

cheltuit, dumnezeu știe cât, și m'am nevoit să întăresc pacea și binele printre voi. Iar el, acel vrăjmaș, a venit să-mi facă rău, dar n'a putut, și la nimic n'a izbutit. I s'a întâmplat numai să puie mâna pe trei femei ¹⁾ și pe ceva avere, dar altă bărbăție n'a făcut nici una. Deci vă grăesc vouă, mici și mari, ca unor săraci ai stăpânului meu craiului: dacă vreți să aveți pace și bine dela Turci, cât voi fi eu în viață, Turcii nu vor trece prin țara mea ca să vă prade, căci mi-am pus capul și vorba la împăratul, ca să fie pace și bine între creștini. Și dumnezeu știe cât am cheltuit până ce mi-am ajuns voea aceasta la împăratul. Dar să nu vi se pară că fac pace pentru nasul lui Laiotă; o fac pentru creștinătate. Deci, dacă aveți nevoie de pace, gândiți-vă că iată averea mea și alte câte mai am se află în mâinile Brașovenilor, și spuneți-le să-mi întoarcă îndărăt ce este al meu, căci dela ei am să cer. Și dacă veți face așa ca să mi se întoarcă averea, să așteptați și voi dela mine pace și bine. Și iată mă jur, pe credința și pe sufletul domniei mele, că așa are să fie; și cât voi fi eu în viață, Turcii pe voi nu vă vor prăda. Socotiți-vă dar și voi, că pentru doi trei oameni din Brașov, pe care Laiotă îi pune cu sine la masă și care se vor alege cu ducați, că pentru ei pășiți voi [tot] răul. Și gândiți-vă că aveți nevoie de pace, ca să arați și să săpați și să vă hrăniți. Iată dar că am trimes la voi: astfel, ce vreți ca să fie, să-mi dați iute de știre, căci nu vreau să mai umblu cu vorbe multe. Ci să știu pentru ce am să opresc pe Turci, să nu vie să vă prade.

Monogram fără млади; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., cu hârtie deasupra; legenda ilisibilă. — Arh. No. 88; Mil. No. 97.

1479, Dechemvrie, sau începutul lui 1480.

CXXIV.

† Милостію вожію Іу Басараба Младі воивода и господеньк пишет господство мн много здравіе нашем добрим сѣседом и пріателем, сѣдцѣм въ Брашов и дванадесетем прѣгаром, и въ семъ ви давалъ ѣ знаніе за работѣ Тѣрцем, како се сѣмъ трѣдана на Плибегъ за ваше работѣ, како да ви не пленит помного ѣ васъ; али

¹⁾ Soția, bunica domnului (după Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, nota 126, mama primei soții a lui Laiotă [a doua era fata boerului Sinadin]) și o altă rudă a lui. Cf. NNo. CXXVII și CXXVIII.

ДА ВЕРЪТЕТЕ ЕРЕ НЕ МОЖЕМЪ СЪ ЛЪЖСТВО, АНЪ СЪС ДАВАНІЕ, УТ ЦЮ МОЖЕМО ДАТИИ УТ НАС. ТОГО РАДІ ВИ ГОВОРИМЪ КАКО ДА ПОШАЛЕТЕ НЪКОН ДОБРИИ ПЪРЪГАРИИ ДО НАС, НА ВЕРЪ ГОСПОДСТВА МИИ, АЛИ СКОРО, И ДА УСТАВИТЕ ВАШЕ ЛЮДІЕ СЛОВОДНИИ СЪС КЪПАЮ ДА ХОДІТЬ ПО ВЪСЕМЪ ПЪТЕЛИ. И КАРЕ ЦЮ ВИ ЦІЕТ КАЗАТЪ ВАШ ЧЛОВЪКЪ ЛЕВКА, ДА ВЕРЪИТЕ, ЕРЕ СЪТ НАШ(И) РЕЧ(И). И БОГЪ ВИ ВЕСЕЛИТЪ.

Din mila lui Dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor noștri vecini și prieteni, județului din Brașov și celor doisprezece pârgari, și vă dau de știre despre lucrul Turcilor, că mi-am dat osteneală pe lângă Ali-beg pentru lucrul vostru, ca să nu mai prade la voi; dar să mă credeți că nu putem cu bărbăția, ci cu daruri, din ce putem da dela noi. Deaceea vă grăesc să trimeteți câțiva pârgari buni la noi, pe credința domniei mele, dar în grabă, și să lăsați pe oamenii voștri să umble slobozi cu marfă pe toate drumurile. Și orice vă va spune omul vostru Leucă, să credeți, căci sânt vorbele noastre. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără МААЛІ; pecete rotundă, з. 8 cm. în diam., din legendă nu se vede decât ЖІЕ ІНЬ la sfârșit (cf. No. 75=CIX); adresa: † сѣдѣѡ н ѿ прѣгарн ут Брашовѡ: județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Ark. No. 100.

1479—1480.—Scrisoarea e sau din 1479, curând după expediția din Ardeal, când Ali-beg petrecea încă în Țara Românească (cf. Fessler, Geschichte von Ungarn, III, p. 134), sau din primăvara anului 1480, pe timpul incursiunii făcute de el cu Țepeluș în Moldova. Cf. No. CXXXV și Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 196

CXXXV.

† ІУНЪ БАСАРАБА МЛАДІ ВОЕВОДА И ГОСПОДИНЪ, ПИШЕТ ГОСПОДСТВО МИ СЪДѣѡ И ѿ ПЪРЪКАРЕМ (sic) УТ БРАШОВЪ КНОГО ЗРАВИЕ (sic), КАКО МОИМЪ ДОБРИМЪ ПРИТЕЛЕМЪ. ТЪЪЗИ ВИ ГОВОРИМЪ ЗА РАБОТЪ ПОИЪ ИКАНЪ И СЪ СНЕОВИ СИ, ДА ИМЪ ДАСТЕ МИРЪ И ДА ИМЪ ВРАТИТЕ ВЪСЕ, А ГОСПОДСТВО МИ ДА ВИ ИМАМЪ ХАРЪ И СПОЛАВАМЪ. И КОЛИ НЕ ХЪТЕТЕ ТАЗИ; ДА ЗНАТЕ ЕРЕ СЪ КАСЪ И СЪ ВЪСЪКЪ ЗЕМЛЪ ДА ИМАМЪ МИРЪ, А СЪ ЗЪРНЕЦИИ И СЪ ТОХАНЪ МИРЪ НЕ ЧЪ ИМАТЪ НИКЪЗГА, НЪ ЧЪ ПЪСТИТЪ ВЪСЪГДА СЪ МОИ ТАКОСТИ НИХЪ РОДЪ, ДА ИХЪ ЧЪ РАЖДЕЧЪ (sic) И СЪЧИНИТИ ¹⁾ ИМЪ ЧЪ ЗЛО. ИНО НЕ ЦІЕТЪ ВЪТЪ. И БОГЪ ВИ ВЕСЕЛИТЪ.

¹⁾ În orig. 8НННН.

Ion Basaraba cel Tânăr, voevod și domn. Scrie domnia mea județului și celor doisprezece pârgari din Brașov multă sănătate, ca unor buni prieteni ai mei. Iată vă grăesc pentru lucrul lui popa Ivan ¹⁾ și al fiilor săi, să le dați pace și să le întoarceți tot, iar domnia mea vă voi fi recunoscător și vă voi mulțami. Iar dacă nu voiți aceasta, să știți că cu voi și cu țara întreagă voi avea pace, dar cu Zărneștii și cu Tohanul pace nu voi avea nici odată, ci voi îndrepta totdeauna puterile mele împotriva neamului lor, și-i voi arde și le voi face rău. Altfel nu va fi. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă. 3 5 cm. în diam., cu legenda: [✱] IГѠ БИСЯРЬКЪ КОИЕО[Д]Я [МАТИА БЖИЕА ГН]Ъ, identică cu cea dela No. 82 (CXIV); adresa: † сждцѣ и ѿ прѣгаремъ въ Брашовъ: județului și celor 12 pârgari din Brașov.— Arh. No. 83.

1479, Dechemvrie—1480, Ianuarie.—E probabil că cele două sate, pe care le amenință Țepeluș, au ajutat pe Laiotă la incursiunea făcută în Țara Românească și la răpirea visteriei lui. V. Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 191.

CXXVI.

† Многостію божією Іу Басарав(а) Младї воєвода и господнѣ, пишеть господство ми много здравіе и любовное поклоненіе добримъ прїетелемъ господства ми, сждцѣ и дванадесети пѣргаромъ въ Брашовъ ²⁾, ѿ семъ давамъ ѣ знаніе вашои (sic) прїетелство, како да доходитъ ваши людіе да кѣпчуютъ ѣ землю господства ми свободни и ница да се не бонт, и да немаѣ пагѣбѣ ница въ никога; а комъ се цїетъ ѣчинитъ некои (sic) пагѣбѣ ѣ землю господства ми, а ви да просите въ господство ми тамъзи пагѣба, да платимъ господство ми. ѿ пакъ наши людіе да доходитъ ѣ ваши дръжавѣ те да кѣпчуютъ свободни, и да имъ ѣчините книгѣ за верѣ, те да ходетъ кѣпци свободни, кахто и на миръ, макаръ и размирица да естъ ³⁾. ѿ кѣпци да немаѣ размирицѣ никуда, анѣ да ходетъ ваши людіе въамо, а наши пакъ тамо, и безъ ни едно (sic) пагѣбѣ. ѿ на томъ естъ вера и дѣша господства ми. Нестъ никакъ.

¹⁾ Cel din Zărnești, despre care e vorba în No. arh. 101 (CXXII).

²⁾ În orig. Брашовъ.

³⁾ Înainte de ест e șters în orig. нмат.

Din mila lui Dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, vovod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate și dragă închinăciune bunilor prieteni ai domniei mele, județului și celor doisprezece păr-gari din Brașov, și dau de știre prieteniei voastre că pot să vie oamenii voștri să facă negoț în țara domniei mele slobozi, și de nimic să nu se teamă, și să n'aibă nici o pagubă dela nimenea; iar cui i se va face vre-o pagubă în țara domniei mele, voi să cereți dela domnia mea acea pagubă, s'o plătesc domnia mea. Și iarăși, oamenii noștri să vie în ținutul vostru și să fie slobozi a face negoț, și să le faceți carte de încredințare, și măcar că este răzmiriță, să umble neguțătorii slobozi, ca în vreme de pace. Și neguțătorii să n'aibă răzmiriță nici odată, ci să umble oamenii voștri aci, iar ai noștri acolo, fără nici o pagubă. Și pentru aceasta este credința și sufletul domniei mele. Nu este altfel.

Monogram; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., din legendă se cunoaște bine numai ✱ IGD la început și NH la sfârșit, se vede însă a fi fost identică cu cea dela No. 80; fără adresă.—Arh. No. 104.

1479—1480.—Pe timpul campaniei turcești în Ardeal sau din primele luni după aceasta.

CXXVII.

† Многостію божію Іо Младі Басараба вонвода и господинь, пишеть господство ми, или се щеть обрести слава родітелѣ ми Батрѣ Ицванна, или се теть обрести съдец Брашовскы, или прѣгаре. И ѡ сем давам ѡ знаніе господствѣ ви: понеже азъ се неволихъ мѣшгѡ зараді добро[де]телѣ, како да се стѣкмитъ христіанство, и апоклансари си послахъ, и мнѡгѡ ни ходише речн горѣ и доле, и цю ми рече родітелѣ ми Батрѣ Ицван, азъ мѡ исплзнихъ реч. Понеже за едінь работѣ посла, за тѣзнь вистіар, цю ми се ѡзе, да мѡ ѡчинимъ катастнхъ; азъ сътворихъ. Дрѡго, пакн ми ѡписа зараді швіа дѡша, цю сѡ ѡхватени ѡт мене, та ме ѡпроси. Ѥ томъ еце мѡ ѡчиннихъ волю та ихъ раздрѣшихъ ѡт железа и ѡслободіхъ ихъ. Того раді азъ чекахъ, како да ми пріидетъ и мене нѣкоа испрара; ѡно ми не пріиде ни едіна испрара, ни за апоклансари, ни за тѣзнь довитѣкъ, цю щеше да бѣдетъ щитъ христіанствѣ. Янѡ колнко речн сѡ били до седа, све сѡ били за тѣне речн празни. Понеже азъ ѡчиннихъ воле родітелю ми Батрѣ Ицванѡ та ѡставихъ тезн дѡши ѡ слобожденіе, како да бѣдетъ негова честь и похвала, понеже ихъ ѡставише родітеле ихъ да загинѡтъ, а не-

ГОВО ГОСПОДСТВО НХ ИЗВАДІ УТ СМРЪТН. И ШЕЦІА СЕ ЗА ТЕЗИ ДЪШН, ЦЮ СЪ ТЪН ДЪХВАТЕНН, КАКО ДА БЪДЪТЪ В СВОБОД. КЪГА БИ ПО СЕМ, УН МН ПОСЛА КНИГЪ ТА МН РЕЧЕ КАКО СЪМ ШЕЦІАЛ, ДА МЪ ДАМ ЗА ТЕЗИ ДЪШН РѢ ФЛОР., И ЕЩЕ МИ РЕЧЕ, ЕРЕ СЪМ РЕКЪЛ, ДА ДАМ И СТАРЕМЪ. ТОГО РАДІ ОУСТА, ЦЮ СЪ ГОВОРИЛИ, УНА СЪ АЗГАЛИ. НЪ ДА ЗНАЕТЕ, ЦЮ СЪ ДВА ЦРЪВЕНН ПЕНЕЗН ЕЩЕ НЕ КЮ ДАТІ, ДА СИ КЪПНМ ЖЕНЪ УТ ХРИСТІАНЕ; ЕРЕ УНА ЕСТ БИЛА В РЪК ПОГАНННХ, НЪ УНИ МИ Ю СЪ ПОСЛАЛИ СЪ ЧЕСТІЮ, А АЗЪ СЕДА ДА Ю КЪПНМ? ТОН НЕ МОЖЕ БИТ. НЪ АЗЪ СЪМ ГЕВОРИЛ СЪ СТЕФАНА ВОЕВОДА, ТА КЮ БЧИННІТ РАБОТЪ УТ ОНЪДАН. Я ЗА УВЪН РАБОТЪ, ЦЮ БИ ПРАЗНА И НЕ БИ НИЦА УТ ЦЮ СЛОЖАХМО, УНО ЦЮ ЦІЕТ БИТ, ДА БЪДЕТ НАД ДЪШЪ ТЕМЪН, ЦЮ СЪ БЧИННІАН ТАКОН. ПОНЕЖЕ ТАКОИ ДА ЗНАЕТЕ ЗА УВІА ДЪШН, ЦЮ НХ УСЛОВОДИХ ЗА ВОЛЕ РОДІТЕЛѢ МН БАТРЪ ЦІВБАНА, АЗЪ НХ ДЛОЖИХ ПО В ВЕЛИКЪ МЪКЪ И ВЪ УКОВАНІЕ. Я ДРЪГО, АКО ТЕТ БЧИННІТ, А ТО ЛАІУТОВА ДЪЦІН УНА ЕСТ ДЪЦІН ГОСПОДАРСКА, А ТАИ ЕСТ ЕДІНА ЖЕНА; ТАКО АКО Ю УСЛОВОДЕТ УНА ТЪН, АЗЪ КЕМ ОСЛОВОДИТ ДЪЦІН ЛАІУТОВА И ИВАННА. ПОНЕЖЕ ТЪН БДИКЛЕНІЕ НИКОЕ НЪКЕТ, ЕРЕ ДЪЦІН ЛАНУТОВА ЕСТ ДЪЦІН ГОСПОДАРСКА, А УНА ЕСТ ЕДНА Ж[ЕН]А. ТАКО, АКО КЕ БИТ ТАКО, И УНО ДА БЪДЕТ; АКО ЛИ НЕ БЪДЕТ ТАКО, И УНО, ЦЮ КЕ БИТ, ДА БЪДЕТ НЪ ДЪШЪ ФІННУМ ЕЖ. Я АЗЪ СІИ РОДОВЕ, ЦЮ НХ СЪМ ДЪХВАТНА, АЗЪ НХ СЪМ ДЪХВАТНА ИЗРАДІ ХИТЛЕНСТВО.

Din mila lui Dumnezeu Io Tânărul Basaraba, voevod și domn. Scrie donnia mea, fie că se va găsi sluga părintelui meu Bătr Iștvan, fie că se va găsi județul Brașovului, sau pângarii. Și vă dau de știre domniei voastre că mult m'am nevoit eu pentru bine, ca să se așeze creștinătatea, și soli am trimes și multe și felurite vorbe ne-au venit ¹⁾; și ce mi-a zis părintele meu Bătr Iștvan, eu i-am împlinit vorba. Căci pentru un lucru, [adică] pentru acea visterie ce mi s'a luat, a trimes să-i fac un catastih; eu l-am făcut. Al doilea, mi-a scris și pentru acei oameni ce sânt prinși de mine și mi i-a cerut. Și într'aceasta i-am făcut pe voie, și i-am deslegat din fiare și i-am slobozit. Am așteptat deci și eu să-mi vie și mie vre-o ispravă; dar nu mi-a venit nici o ispravă, nici cu privire la soli, nici cu privire la acea avere, ce era să fie scut creștinilor. Ci câte vorbe s'au făcut până acuma, toate au fost vorbe deșarte

¹⁾ Trad. verbal «și multe vorbe ne-au venit în sus și în jos».

și goale. Eu am făcut pe vocea părintelui meu Batăr Iștvan și am dat drumul acelor oameni, ca să fie spre cinstea și lauda lui, căci rudele lor îi lăsaseră să piară, iar domnia sa i-a scos dela moarte. Și [mi-]a făgăduit pentru acele suflete, ce sânt prinse acolo, că le va slobozi. Când fu după aceea, el îmi trimese carte spunându-mi că am făgăduit să-i dau pentru acele suflete două mii de florini, și mi-a mai spus că am făgăduit să dau și bătrânului [tot atâta]¹⁾. Deci, gura care a grăit acestea a minșit. Și să știți că nici doi bani roșii nu voi da ca să-mi răscumpăr femeea dela creștini; a fost ea în mâinile păgânilor, și mi-au trimes-o cu cinste, și eu s'o cumpăr acum? Asta nu poate să fie. Dar am vorbit eu cu voevodul Ștefan și-mi voi face treaba prin mijlocirea lui ²⁾. Cât pentru lucrul acesta, de va fi deșert și nu se va alege nimic din cele ce am întocmit, ceea ce se va întâmpla, să fie pe sufletele celor ce au făcut așa. Căci așa să știți despre acele suflete, ce le-am slobozit după voința părintelui meu Batăr Iștvan, că i-am pus la munci și mai mari și în obezi. Iar cealaltă, dacă vor s'o facă, apoi fata lui Laiotă e fată de domn, iar aceasta e o [biată] femeie; dacă o sloboziți pe aceasta, voi slobozi și eu pe fata lui Laiotă și pe Ioana. Și nu-i nimic de mirat aci, căci fata lui Laiotă e fată de domn, iar aceea e o biată femeie. Astfel, de se va întâmpla una, se va întâmpla și cealaltă; iar de nu va fi așa, ceea ce va fi, pe sufletul finilor ei să fie. Iar acele neamuri [ale lor], pe care le-am prins, le-am prins pentru hiclenie.

Fără monogram și fără adresă; pecete rotundă, 3.8 cm. în diam., înlăuntrul scrisorii, pierdută. — Ark. No. 107; Mil. No. 85.

1480, întâia jumătate a anului.

CXXVIII.

† Милостію вожію Іу Басараб(а) Младі воєвода и господи́нь взсен земаи ѿггровлахи́нскои, пишѣт господство ми много здравіе родітелю ми моші любімен, господгк Маріе, много здравіе. И в сем ти давам ѿ знаніе господство ти: за цю ми си порѣчал(а) по наша сла́га по Петроу, а господство ми добре ти смз разсмер за работѣ, ча те ест извадна богъ и прѣчнста богоматерь и

¹⁾ E vorba probabil de Basaraba cel Bătrân, care trăia la 1480 pela Brașov.

²⁾ Orig. от онѣдан «din partea aceea»: aluzie la o intervenire a lui Ștefan cel Mare pe lângă voevodul Ardealului.

Батръ Шефан ѡт рѣкѣ наше.мѣ вражмашѣ, и сзда си ѡ рѣкѣ
нашем людем и пѣргарол. За тон захвалѣм и благодарим бога.
И добре ми се мнит господство ми за тон, и споан Батръ Ше-
фанѣ за тон. И пак ни си пѣстил(а), ча те ест ѡзел ¹⁾ Батръ Стефан,
да мѣ си дзциере по бога. За тон добре ест ѡчинил, и бити мѣ
ке за дѣшѣ. Тако и ти се дакан, да мѣ си дзциере, а ѡн да ти
ест родѣтел. И пак ни си пѣстил(а), да ѡчиним дар Батръ Ициванѣ;
а господство ми за тон разѡмѣх и ѡчиних и пѣстих, како чеш
и господство ти видит; али да ест тон дар ѡт господство ти.
И говорю да мѣ си дзциере, и потрѣди се и постави си реч на
прзгарѣе, и молн се родѣтелю ти Батръ Шефанѣ, да те пѣстет
скоро, те да дондеш. Ыко ли видиш, ча не можеш ница ѡчинит
и не можеш скоро донти, а ти ме прости, и господство ти да
си простена ѡт мене, ере доста се неволнасах сз болѣри господ-
ства ми, тако немам цю да ѡчиним; ере тебе ти се слычи та
ходниш ѡт рѣке до рѣке, та немам цю чинит. И бога ти ѡмно-
жит лета господство ти. И цю изречет Петръ, да вербеш. ²⁾

Din mila lui Dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, voevod și
domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate
maică-mi bunichii ³⁾ iubite, doamnei Maria, multă sănătate. Și îți dau de
știre domniei tale despre aceasta: pentru cele ce mi-ai poruncit prin
sluga noastră Petru, domnia mea te-am înțeles bine asupra acestui lucru,
că te-a scos Dumnezeu și prea curata maica domnului și Batăr Ștefan
din mâinile vrăjmașului nostru, și acuma ești în mâinile oamenilor
noștri și ale părgarilor. Mulțămesc lui Dumnezeu și-l laud pentru

¹⁾ În orig. greș. пѣстил^а ча те ест ѡзел.

²⁾ Următoarele cuvinte sânt scrise deasupra șirelor, cu cerneală mai neagră
decât restul scrisorii: «родѣтелю ми моши (sic)»; «и бити мѣ ке за дѣшѣ»; «ере тебе
ти се слычи та ходниш ѡт рѣке до рѣке, та немам цю чинит»; «и цю изречет Петръ, да
вербеш». Cu acelaș fel de cerneală este scrisă și adresa.

³⁾ Am tradus aci pe «моши» din orig. cu «bunică»; ar putea fi tradus și cu
«moașă» (fem. dela moș), acest cuvânt însă are astăzi o întrebuintare mai res-
trânsă. Că e vorba de bunica lui Țepeluș (моша), nu încapе îndoeală; numai pe
dînsa putea s'о numească el «doamna domniei mele» (госпожда господства ми);
soției sale îi zice simplu «doamnă» sau «doamna mea» (cf. NN. CXXIX, CXXX,
CXXXI). Și-apoi cuvântul моша se găsește și în adresă. Lectura lui Miletió
мошнѣ [люкнмен] (în adresă: l. c., p. 82) este greșită; adv. мошнѣ, мошне nu se
află în orig., iar люкнмен este o întregire nejustificată.

aceasta. Și-mi pare bine domniei mele de aceasta, și-i mulțămesc lui Batăr Ștefan pentru aceasta. Și ne-ai trimes apoi vorbă că te-a luat Batăr Ștefan să-i fiu lui fiică de suflet. Cu asta bine a făcut, și va fi bine de sufletul lui. Deci, dă-te și tu să-i fiu lui fiică, iar el să-ți fie ție părinte. Și iarăși, ne-ai trimes vorbă să facem un dar lui Batăr Iștvan; am înțeles domnia mea de aceasta și am făcut și am trimes, cum vei vedea și domnia ta; dar să fie acest dar din partea domniei tale. Și spune-i că-i ești fiică și silește-te și pune vorbă pe lângă părgari și roagă-te de părintele tău Batăr Ștefan, să-ți dea drumul mai iute, și să vii. Iar dacă vei vedea că nu poți face nimic și că nu poți să vii de grabă, iartă-mă, și domnia ta să fi iertată de mine, căci destul m'am nevoit împreună cu boerii domniei mele, și nu mai am ce face; că și s'a întâmplat să mergi din mână în mână, n'am ce să fac. Și dumnezeu să-ți înmulțească anii domniei tale. Și ce va spune Petru, să crezi.

Monogram; pecete rotundă, c. 3. 8 cm. în diam., din legendă se vede ✱ ІСН (sau ІС) БІГІЯ[РІЯ] БО[И]В[ОД]Я și la sfârșit НЪ; adresa: † РОДІТЕЛЮ МН МОШН, ГОСПОЖДЕ ГОСПОДСТВА МН Маріе: *maică-mi bunicii, doamnei domniei mele Maria* (МОШН, cu n cursiv, este scris deasupra lui мн). — Ark. No. 106; Mil. No. 83.

1480, a doua jumătate a anului. — Prin Fevruarie bunica și soția lui Tepe-luș nu erau încă libere; despre aceasta din urmă scrie Matei Corvin Brașovenilor, la 25 Fevruarie 1480, s'o ție în cinste la dinșii, dar să nu-i dea drumul; între altele se spune aci că «senior ille Bazarab» o adusesese prinsă din Țara Românească (copie la Acad. Rom.).

CXXIX.

† Іw Младї Басараба воевода н господинь, пишеть господство мн много з[д]равіе госпожде мн Маріи, н w сем давам ъ знаніе господствѣ ти, како варе елика нзречет Юга н Мош, а господство ти да нх вербеш, понеже сѣ наши речи. И богъ те веселит, амин.

Io Tânărul Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate doamnei mele Maria, și îți dau de știre domniei tale că oricâte vor spune Iuga și Moș, domnia ta să-i crezi, căci sânt vorbele noastre. Și dumnezeu să te bucure, amin.

Monogram fără млади; pecetea, de 3. 8 cm. în diam., pierdută; adresa: † госпожде Маріи: doamnei Maria. — Ark. No. 92.

СХХХ.

† Іу Младі Басараба воевода и господинь, пишет господство ми мнѡгѡ здравіе госпожди Маріи, и в сем давам ѡ знаніе господствѡ тї: тѣзи сѣм послаа Драгомира, та варе елико изречет, а господство ти да га верѡеш, понеже сѡ наши рѣчи. И богъ ти веселит.

Io Tânărul Basaraba, vovod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate doamnei Maria, și-ți dau de știre domniei tale că am trimes acolo pe Dragomir, și orice va spune, domnia ta să-l crezi, căci sânt vorbele noastre. Și dumnezeu să te bucure.

Monogram fără млади; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., stricată; adresa: † госпожди Маріи: doamnei Maria. — Ark. No. 94.

1480. — Pentru Dragomir, cf. No. arh. 84 (СХХХІІІ).

СХХХІ.

† Милостію кожію Іу Басараба Младі воевод и господинь, пишет господство ми много здравіе госпожде Маріе, і в сем ти давам ѡ знаніе, ере тѣка послахмо Петрѡ, та варе елика изречет кѡ господство ти, а господство ти да га верѡеш, ере сѡ реч(и) господства ми истини, из вѣсего наше срдце. И богъ ти ѡмножит лета.

Din mila lui dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, vovod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate doamnei Maria, și-ți dau de știre că am triinis acolo pe Petru, și ori câte va spune către domnia ta, domnia ta să-l crezi, căci sânt vorbele domniei mele adevărate, din toată inima mea. Și dumnezeu să-ți înmulțească anii.

Monogram; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., stricată; adresa: † госпожде Маріе: doamnei Maria. — Ark. No. 58.

1480. — Pentru Petru, cf. No. arh. 106 (СХХХІІ).

СХХХІІ.

† Милостіюм кожіюм Іу Младі Басараба воевода и господинь, пишет господство ми много здравіе добрим прїателем, сѣдиѡ и прѣгаром ѡт Брашов, и в сем давам ѡ знаніе господствѡ

ВН : азъ имах надежда, кѣда ќе богъ даст да си добѣдем
земля, а ви да ми сте прїатели. Бѣде ако ми ест мене неволя
шт Тѣрцех, а вам коя неволя ви ест, та дрзжите моего враж-
маша мегю вами? Сега радї ви говорим : ижденете моего враж-
маша штмежда вами. Понеже ако ви цете дрзжати моего враж-
маша мегю вами, ви да знате, ере цет бити и вам вражмаш.
И дадите знанїе и родїтелю ми Батрз Шефанъ. И паки да знате,
ере сѣ били Тѣрци Угре на Смедеревъ, понеже изышли Угре из
Дѣна и извадили сѣ ладїе и брод на сѣхо, тако Тѣрци сѣ в-
дрили на ннх, и мало сѣ стекли шт ннх. И паки и дрзга вонска,
цїо ест била Угрзска на Боснѣ, еце нх сѣ развили Тѣрци. И богъ
ви веселит.

Cu mila lui dumnezeu Io Tânărul Basaraba, voevod și domn.
Scrie domnia mea multă sănătate bunilor prieteni, județului și pârgarilor din Brașov, și dau de știre domniei voastre despre aceasta: am avut nădejde că după ce va da dumnezeu să-mi dobândesc țara, voi o să-mi fiți prieteni. Dar, dacă Turcii mă asupresc pe mine, voi ce nevoie aveți să țineți pe vrăjmașul meu ¹⁾ printre voi? Deci vă grăesc : alungați pe vrăjmașul meu dintre voi, căci deși țineți pe vrăjmașul meu printre voi, să știți că are să vă fie și vouă vrăjmaș. Și dați de știre și părintelui meu Batăr Ștefan. Și să mai știți că Turcii au bătut pe Unguri la Smederevo, căci au ieșit Ungurii din Dunăre și și-au scos corăbiile și podul pe uscat, și astfel i-au lovit Turcii, și puțini dintre dînșii au scăpat cu fuga. Și iarăși, o altă oaste ungurească ce se afla în Bosna, și pe aceasta au bătut-o Turcii. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3,8 cm. în diam., legenda ilisibilă; adresa: † прїателамъ господства ми, сѣдцѣ и пѣргаром шт Брашов: prietenilor domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov. — Ark. No. 99; Mil. No. 86.

1480, Noemvrie. — Știrile trimise Brașovenilor în această scrisoare se rapoartă la luptele lui Kinizsi pe Dunăre din anul 1480; campania a fost deschisă pela începutul lui Noemvrie la Haramvár, printr'un atac al avangardei lui Tököly, pe care Turcii îl resping; ei sânt bătuți însă de Kinizsi, care înaintează prădând în Serbia până la Golubac și Kruševac. Știrile false ale lui Țepeluș proveneau deci din primele zile ale luptelor; lui îi convenea să le transmită Brașovenilor și lui Báthory într'ou culoare cât mai nefavorabilă pentru

¹⁾ Vlad Călugărul sau, după Iorga (Ștefan cel Mare, nota 233) Laiotă; acesta moare însă prin Dechemvrie 1480 și cu o lună înaintea morții sale nu mai prezenta probabil nici o primejdie pentru Țepeluș.

Unguri. Greșită e și știrea despre înfrângerea acestora în Bosnia; aci intrase, cam în același timp, însuș Matei Corvin, bătuse pe Turci în mai multe rânduri și cucerise tot teritoriul Bosnei superioare împreună cu actualul Serajevo, dar trebui să se retragă, prin Dechemvrie, la Agram. — Anul 1480 e fixat pentru aceste lupte, după scrisorile lui Matei Corvin, de Huber, *Geschichte Österreichs*, III, p. 260—261; Fessler III, p. 143, le pune la 1481, ca și Kationa și Zinkeisen (v. acesta din urmă, vol. II, p. 499—500). Cf. Lăpădatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 19.

CXXXIII.

† Іо Младї Басараба воевода, милостію божію господинь, пишет господство ми много здравіе нашимъ добримъ съседомъ и прїателомъ, сѣдцѣ Брашовскомъ и Бї - тимъ прѣгарѣмъ, и ѡ семъ давамъ ѡ знаніе господствѣ вѣ: тѣи си сѣмъ послаа два чловѣка, на име Рѣтѣндѣла и Драгомир. Тако Рѣтѣндѣла ѡи иматъ пѣт да ѡчинит до родїтел ми Батрѣ Иѣван, того радї вѣ просимъ, како да га провадите съсъ вашего чловѣка; а Драгомира сѣмъ послаа до тѣи, да ми кѣпитъ едно дрѣго, що ми требѣетъ да бѣдетъ на Портѣ, пакѣ израдї ваше добро[де]телство, зарадї работѣ мирѣ, да га и поѣтвердимъ, ѡт како ест. И ево неѣщо мало сѣмъ послаа да ми кѣпитъ, понеже не знаѣхъ, дат ли мѣ цѣте да кѣпитъ или ни. Яко мѣ дадете да кѣпитъ, азъ вѣ пакѣ просимъ, како да ми пошлите чїніе за мѣ конн, а азъ ево си давамъ верѣ, како да дондетъ ваш чловѣкъ до мене, да мѣ платимъ. И дрѣго еше просимъ господство вѣ, како да стонте и съсъ мон апокансарн, та говорете за тѣизи добитѣк, що естъ ѡ кѣке ваше, како да ми се вѣзнетъ на трагѣ, како да можемо и ми стати ѡтъ вѣсѣданъ съсъ миръ и за ваше добродетел. И що изречетъ наш чловѣкъ Драгомир, господство вѣ да га верѣете. И богъ да веселитъ господство вѣ.

Io Tânărul Basaraba voevod, din mila lui Dumnezeu domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor noștri vecini și prieteni, județului din Brașov și celor doisprezece pârgari, și dau de știre domniei voastre despre aceasta: mi-am trimes acolo doi oameni, anume pe Rătundul și pe Dragomir. Astfel Rătundul are să facă drumul până la părintele meu Bătr Ișvan, deaceea vă rog să-l petreceți cu un om al vostru; iar pe Dragomir l-am trimes până acolo, ca să-mi cumpere una alta din cele ce trebuie să trimet la Poartă, tot pentru bi-

nele vostru și pentru lucrul păcii, ca s'o întărim și mai mult, din ce este. Și iată am trimes să-mi cumpere cam puțin, fiindcă n'am știut: îi veți da voie să cumpere sau ba. Dacă-l veți lăsa să cumpere, atunci vă rog să-mi trimeteți hamuri pentru 40 de cai, iar eu iată îmi dau credința, ca să vie un om al vostru la mine, să-i plătesc. Și alta vă mai rog pe domnia voastră: să ajutați pe solii mei și să stăruiți pentru acea avere ce se află în casele voastre, ca să mi se dea îndărăt, ca să putem sta și noi, din partea aceasta, în pace și spre binele vostru. Și ce va spune omul nostru Dragomir, domnia voastră să-l credeți. Și dumnezeu să vă bucure pe domnia voastră.

Monogram fără млади; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., stricată; adresa: † нашим добрым вседом и приятелем, сѣдцѣ Брашовскомѣ и вѣ-тнимъ прѣгаромъ: bunilor noștri vecini și prieteni, iudeșului din Brașov și celor 12 pârgari.— Arh. No. 84; Mil. No. 94.

1480. — Presupun că această scrisoare e de pela sfârșitul an. 1480, când Tepeluş se pregătea de drumul la Constantinopol, pe care îl face prin Ianuarie anul următor; la 14 Fevr. 1481 el era întors în țară, probabil împreună cu Ali-beg și cu o mulțime de Turci. V. Lăpădatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 20; Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 193.

CXXXIV.

† Милостіѡмъ божіѡмъ Іѡ Младі Басара[ва] воєвода и господинь вхсен земли ѡггровлахіинскон, пишетъ господство мн много здравіе добримъ нашимъ пріятелемъ, сѣдцѣ и прѣгаромъ въ Брашов, и ѡ семъ давамъ ѡ знаніе господствѣ ти, ере такон да знате како до сзда, цю би за работѣ Тѣрцемъ, азъ сѣмъ направилъ, а въ сзда цемъ да ми исправите, ере въ коле ме носите такон, а ѡно доста скандалѣ мн се чини. Его раді би говоримъ: ево сзда цю сѣмъ ѡстрєбовалъ въ бога и цю сѣмъ просилъ, а богъ припѣсти, ере царь ме ѡслободилъ, како да си ѡчинимъ миръ вѣченъ съ своимъ земломъ господина краля; не израдї носъ Ланѡтовъ ѡчинихъ, нѣ израдї христїанство. И книге мн естъ ѡчинилъ царь, едною (sic) сѣмъ послалъ до васъ, а дрѣга пакъ мн естъ дошелъ (sic) сзда за тѣмъ работѣ. Та ако би естъ воля и ако ѡщете добродѣтелъ, да се ѡпокоете и да се храните, а вамъ сзда е времяѣ. Тако би се неволите моємъ вражмашѣ срамотѣ (sic) да бѣдетъ въ васъ, и цю естъ монѣ въ ваше рѣке да не излезитъ; а азъ такон сѣмъ направилъ, ере въ Тѣрци ница да се не грижите, докле бѣдемъ живи. И цю кете про-

МИСАИТИ, СКОРО ДА МИ ДАСТЕ ЗНАНИЕ: ИЛИ БИТИ, ИЛИ НЕ БИТИ; ДА
 МЕ [НЕ] НОСИТЕ КАКО ДО СЗДА, НЪ ДА ЗНАМ ЦЮ ЕСТ, ДА ЗНАМ И АЗЪ
 ЗАЧЮ ЦЕМ ЗАПРЕТИТ ТЪРЦИ. ТАКО ДА МИ ИСПРАВИТЕ ПРЕЗ Ё 5 ДЪНИ,
 И ЧЛОВѢКА ДА СИ ПЪСТИТЕ ДО БАТРОЗ ИИЦѢАНА, ДА ЕСТ И ОН СЪ
 НАШИ АПОКЛАСАРИ. ТАКО СВЕ ДА МИ СЕ ВРАТИТ, АКО ЛЮБИТЕ МИР.
 И БОГЪ ВИ ВЕСЕЛИТ.

Din mila lui Dumnezeu Io Tânărul Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor noștri prieteni, județului și pârgarilor din Brașov, și dau de știre domniei tale despre aceasta: așa să știți că până acuma, cât pentru lucrul Turcilor, eu l-am întocmit, dar de acum înainte vreau să-mi faceți [și voi] ispravă, căci decând mă purtați așa, destul scandal mi se face. Deaceea vă grăesc: iată că ceea ce mi-a lipsit și ceea ce am cerut dela Dumnezeu, Dumnezeu [mi-]a trimes acum, căci împăratul mi-a dat voie să-mi fac pace veșnică cu toată țara domnului craiului; nu pentru nasul lui Laiotă am făcut, ci pentru creștinătate. Și mi-a făcut împăratul și cărți, una am trimes-o la voi, iar alta mi-a sosit acum pentru lucrul acesta. Și dacă vă este voea, și dacă doriți binele, ca să vă liniștiți și să vă hrăniți, acuma vă e vremea. Așa dar nevoiți-vă ca să-i faceți rușine vrăjmașului meu ¹⁾, și ce este al meu, să nu iasă din mânilor voastre; iar eu am întocmit [lucrurile] așa, ca de Turci să n'aveți nici o grije cât voi fi eu în viață. Și ce veți hotărî, iute să-mi dați de știre: este sau nu este; și să nu mă mai purtați ca până acuma, ci să știu ce este, ca să știu și eu de ce să opresc pe Turci. Astfel, să-mi faceți ispravă peste cinci, șase zile, și să vă trimeteți un om la Batăr Iștfan, ca să fie și el cu solii noștri. Astfel, să mi se întoarcă tot, dacă vă place pacea. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără МЛАДА; pecete rotundă, 3.8 cm. în diam., ștearsă, din urmele literilor se vede însă a fi fost identică cu cea dela No. 76; scrierea e o cursivă interesantă; adresa: † НАШИМЪ ПРИТЕЛЕМЪ, СЪАДЦЪ И ПЪРГАРЕМЪ ОТЪ БРАШЕВЪ: prietenilor noștri, județului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 759.

1481, Februarie—Martie, după întoarcerea dela Turci cu confirmarea sultanului. V. Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 193—194 și notele corespunzătoare.

¹⁾ Călugărul.

СХХХV.

† Іw Младї Басараба вонвода и господинь, пишеть господство мї много здравїе прїятелем господства ми, сѣдцѣ вт Брашов и дванадесет прѣгаром, и w сем вї давам знатї, ере цю молѣхмо вт бога зарад(ѣ) мир, а богъ и прѣчнста даде, та ме ест ѡзел господинѣ (sic) ми крал кон себе слѣгѣ верниw (sic), и да имамо мир добрѣ, и да ни се хранет людїе слободно и довероволно, и кашн и наши людє да си трѣго[у]ет ѡ мир. За тон и прїятелство ви да сте радѡустзни и весели. И пак имах нѣкѡн слѣге верни ѡ кѣшнѣ господства мї, на име Бинтил(х) логофет и Калоена, та ми сѣ ѡзел(н) ѣс(при), та сѣ вили кѣповали с теми ас(при) камхе и хаздєе и чашн сребрзні и дрѣге скѣле сребрзні. Та ви просим како да нх ѡхватите, да ми извадите иманне вт них, да ми не загинет, и да ки не ѡтечет вт ваше рѣке, дорн ми се не даст иманїа; ере не цем вставит да ми бѣде пагѣбѣ, нѣ цем послатї ѡ господина кралѣ та цем просит вт ваше главѣ. Ере се смѣ ѡхватила ѡ господина ми кралѣ, како неговн людїе да не имат вт господство ми ни єдно пагѣбѣ. Та сокоти[те] ере вни не ми сѣ ѡзелн иманне ѡ размирнц(н), нѣ им смѣ дал ѡ мир, да ми кѣпит цю им смѣ реказ, а вни повегош(є) ѡ вашен место и ѡ вас сѣдет, та пню мою иманїе с вами. Гледанте та ѡчинте како є добрѣ, иманїе да ми донде пак на рѣкѣ, ере не ми є ѡзел вражмаш господства ми Калѣгера тоган иманїа, нѣ им сѣ вни дали вт свою волю; тако требе да се ницет вт них. И пак говорим господство мї прїятелство (sic) ви за тоган вражмаша, ере господство ми имам мир вт господина кралѣ, а ви га хранїте ѡ ваше хнже и ѡ вашен место, и доходит ѡ з[є]млю господства ми та ми ѡчинет пагѣбѣ. Сокотите ере Тѣрци ницѣ тоган вражмаша. И доста се спєжах некнѣ сѣ Яли-бєгом, та нх шєрзних на Молдовѣ, како знате и сами; та помного да га не чѣем ере сѣдит ѡ вас, нѣ га ѡхватите да га пѣстите ѡ кралѣ; ере ни даде богъ та имамо мир добрѣ, како жаловахмо, тако не требе да стонт ѡ вас вражмашн наши. И по том си послах вернога слѣга господства ми Ѣпрѣ, да ви кажет радост за мир, цю ни є дал богъ и господинь крал; та да га верѣте и за инє работє цю цю (sic) и ви изречет, ере сѣ реч(н) господство (sic) ми [н]стинн, и да га дарѣте. И богъ ви веселнт.

Io Tănărul Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate prietenilor domniei mele, județului din Brașov și celor doisprezece pângari, și vă dau de știre despre aceasta: pacea de care ne-am rugat lui Dumnezeu, Dumnezeu și preacurata ne-au dat-o, și m'a luat domnul meu craiul pe lângă sine slugă credincioasă, și vom avea pace bună și ni se vor hrăni oamenii slobozi și în bună voea lor și vor purta negoț, și ai voștri și ai noștri, în pace. De asta și prietenia voastră să fiți veseli și bucuroși. Și iarăși, am avut niște slugi credincioase în casa domniei mele, anume pe Vintilă logofătul și pe Caloean, și mi-au luat 60,000 aspri și au cumpărat cu acei aspri camhe și hazdee ¹⁾ și cești de argint și alte scule de argint. Și vă rog să puneți mâna pe ei și să-mi scoateți averea dela ei, ca să nu mi se piarză; și să nu vă scape din mâinile voastre, până ce nu mi se va da averea, căci nu [mă] voi lăsa să rămăiu de pagubă, ci voi trimete la domnul craiul și o voi cere dela voi. M'am îndatorat doar față de domnul meu craiul, ca oamenii lui să nu aibă nici o pagubă dela domnia mea. Și gândiți-vă că ei nu mi-au luat averea pe vreme de răzmiriță, ci le-am dat-o eu în vreme de pace, ca să-mi cumpere ce le-am spus, iar ei au fugit în orașul vostru și șed la voi și beau avutul meu împreună cu voi. Căutați să faceți cum e bine, ca să-mi vie averea iarăși la mână, căci acea avere nu mi-a luat-o vrăjmașul domniei mele Călugărul, ci i-au dat-o ei de bună voea lor, și deci dela ei trebuie să se ceară. Și iarăși vă grăesc domnia mea prietenie voastre despre acel vrăjmaș că, deși domnia mea am pace dela domnul craiul, voi îl hrăniți totuși în casele voastre și în orașul vostru și [de acolo] el intră în țara domniei mele și-mi face pagubă. Gândiți-vă că Turcii îl caută pe acel vrăjmaș. Și destul am cheltuit nu de mult cu Ali-beg de l-am întors împotriva Moldovei, precum știți voi înșiși ²⁾. Și să nu mai aud că șade la voi, ci puneți mâna pe el și trimeteți-l la craiul, căci a dat Dumnezeu să avem pace bună, precum

¹⁾ Camhele și hazdeele sânt niște specii de mătase scumpă: camha, lat. camuca, ital. camocato, e foarte bine cunoscută și din documentele noastre; hazdea e grec. *χάσδιον* «a kind of silk» (Sophokles).

²⁾ Aluzie la un jaf turcesc din an. 1480. Ștefan cel Mare pomenește în adevar, într'un doc. din 5 Oct. 1480, de acest jaf, făcut de Ali-beg și Skenderbeg împreună cu Țepeluș, până la Lunca cea mare (prob. în județul Bacău). V. Lăpădatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 22; Iorga, Studii și doc. III, p. xxxviii; Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 196 și nota 247.

am dorit, și astfel nu trebuie să stea la voi vrăjmașii noștri. Și apoi, am trimis pe credincioasa slugă a domniei mele, pe Oprea, să vă spue bucuria [noastră] pentru pacea ce ne-a dat Dumnezeu și domnul craiul; și să-l credeți și pentru celelalte lucruri ce are să vă spue, căci sânt vorbele domniei mele adevărate, și să-l dăruiți ¹⁾. Și Dumnezeu să vă bucure.

*Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., acoperită, cu legenda: * ІСО БІСЛРЯБ БОББОДІ МАТІА БЖІВА И ГСПОДНИИ, foarte clară; adresa: † прѣтате[ем] господства ми, сѣдѣш ѡт Брашов и дванадесет прѣгаром: prietenilor domniei mele, judefului din Brașov și celor doisprezece pângari. — Ark. No. 89.*

1481, Sept.-Dechem.— Această scrisoare trebuie pusă în lunile din urmă ale an. 1481, când domnia lui Țepeluș se apropia de sfârșit. La 6 August Vintilă logofătul era încă pe lângă dînsul (Miletić, DR., p. 340); este desigur acelaș Vintilă care în doc. din 3 Aprilie 1478 e numit mare logofăt (Venelin, p. 111: v. nota dela p. 131—132). Fuga lui și a lui Caloean la Brașov s'a întâmplat deci după 6 Aug. 1481, prin Sept.-Dechemvrie, când boerii, văzând șansele de izbândă ale Călugărului, începură să se plece de partea acestuia. Țara era ocupată în parte de trupele moldovene și ardelenе, și Ștefan cel Mare profită de lupta dintre cei doi rivali: Țepeluș și Călugărul, spre a cuceri Crăciuna (10 Martie 1482). El aduse chiar un nou pretendent, pe care însă nu izbuti să-l impue țării; v. No. CXLVII. — Pe Vintilă logofătul îl găsim apoi pe lângă Vlad Călugărul la 1483 Iunie 5, la 1487 Iulie 31, la 1488 Aprilie 1 și Fevruarie 4, și la 1489 Ian. 8, căci el trebuie să fie Vintilă Florescul din documentele acestor ani; v. Lăpădatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 71—72.

CXXXVI.

† Милостѣм божѣм Іу Младѣ Басараб(а) вонвода и господинь всои земли ѡгровлаѣинскон, пишет господство ми сѣдѣш и ѣї прѣгарем ѡт Брашов и такози ви говорим господство ми зарадѣ моего чловѣкка, по име Радиль, како мѢ сте ѡзелн добиток прав; а господство ми нандох понеже е бил прав чловѣккѣ. Того радѣ ви говорим господство ми, како да мѢ повратите добиток, ако хочете да бѣдет мир, ере такке работе чинет размирнѣш; тако мѢ повратите сре до влас еднн. Я ваш чловѣккѣ да прѣидет да стонт пред господство ми сѣс ТѢрчином; да ако встанет мон чловѣккѣ, господство ми да мѢ га даст ѡ рѣкѣ. Ино нѣст. Пис. ап. Дѣ день, ѡ град Бѣкѣрец.

¹⁾ Orig. дарѣте, dar e probabil o greșală de diac, în loc de вѣрѣте.

Din mila lui Dumnezeu Io Tânărul Basaraba, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și așa vă grăesc domnia mea despre omul meu, anume Radilă, precum că i-ați luat averea lui dreaptă; domnia mea am aflat că a fost om drept. Deaceea vă grăesc domnia mea să-i dați îndărăt averea, dacă vreți să fie pace, căci astfel de lucruri fac răzmiriță; așa dar dați-i îndărăt tot până la un fir de păr. Iar omul vostru să vie să stea cu Turcul înaintea domniei mele; și dacă omul meu va rămânea de judecată, domnia mea i-l voi da pe mâna lui. Altfel nu este. Scris-am Aprilie în 14, în cetatea București.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., înlăuntrul scrisorii, ruptă în două, cu legenda: [✱] ІО БІЯРІЯБ ВОЄ[О]ДІА МЛІА [БЖІІА ГОГ-ПОДН]Н; adresa lipsește; jos, în dreapta scrisorii, cu aceeaș cerneală, o notiță a diacului: шш ψ (= ψααζ). — Ark. No. 96.

1481.—D-l Iorga (Istoria lui Ștefan cel Mare, nota 242) pune și dînsul această scrisoare în 1481. Cf. scrisoarea lui Vlad Călugărul de sub No. arh. 156 (CLII).

CXXXVII.

† Многостію божію Іо Басараба Младі воевода и господинь, пишеть господство ми много здравіе моим добрим сѣседом и пріателем, сѣдцѣ вт Брашов и дванадесетем прѣгаром, и ш сем ви просим, како мон пріателн, да ми кѣпите две люлке, али да сѣ голѣми и хѣбаве, и трѣпези дрекени хѣбаве ї, али да ми пѣстите скоро през едно недѣле, и да сѣ скрѣгле трѣпезе. Тако ви молим да ми ѣчинните прошеніе; а цю бѣдет ценѣ, а господство ми цем платит. И богъ ви ѣмножи лета. Пис. сеп. ѧ.

Cu mila lui Dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei vecini și prieteni, județului din Brașov și celor doisprezece pârgari, și vă rog ca pe niște prieteni ai mei să-mi cumpărați două leagăne, dar să fie mari și frumoase, și zece mese frumoase de lemn; dar să mi le trimeteți în grabă, peste o săptămână, și mesele să fie rotunde. Și vă rog să-mi împliniți cererea; iar ce va fi prețul, domnia mea voi plăti. Și Dumnezeu să vă înmulțească anii. Scris-am Septemvrie în 11.

Monogram fără МЛАДИ; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІО БІЯРІЯБ ВОЄ[ВОДІА] МЛІА БЖІА [ГОГПОДН]Н, cu G dela МЛІА arun-

cat deasupra; adresa: † приѣтелемъ господства ми, сѣдцѣ и дванадесети пѣргаром ѡт Брашовъ: prietenilor domniei mele, judefului și celor doisprezece pargari din Braşov. — Ark. No. 103; Mil. No. 101.

1478 sau 1480—1481. — La Sept. 1479 Țepeluș era cu Turcii în lagăr și nu putea face o astfel de comandă la Brașov.

CXXXVIII.

† Милостѣмъ божѣмъ Іу Басараб(а) Младѣ воевода и господинь, пишеть господство ми много здравіе и любовное поклоненіе прѣносимъ сѣдцѣ и пѣргаром ѡт Брашовъ, и такози ви говоримъ господство ми, ере тѣка послахъмо жупанъ Ялѣзъ съ речми до господство ви; тако варе елика изречеть къ господство ви, а господство ви верѣте. И богъ ви ѣмножи лет(а). Пис. ѡ Поанна Жил, манъ дѣ.

Din mila lui Dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate și dragă închinăciune aduc judefului și pârgarilor din Brașov, și așa vă grăesc domnia mea că am trimes acolo pe jupân Albu cu vorbe către domnia voastră; astfel, ori câte va spune către domnia voastră, domnia voastră să credeți. Și Dumnezeu să vă înmulțească anii. Scris-am în Poiana Jiului, Mai în 14.

Monogram; pecetea, de 3.5 cm. în diam., pierdută; adresa: † сѣдцѣ и дванадесети пѣргаром ѡт Брашовъ: judefului și celor doisprezece pargari din Braşov. — Ark. No. 91.

c. 1480—1482. — Jupân Albu poate să fie Albu spătarul, citat în hrisovul din 23 Martie 1482 al lui Basaraba cel Tânăr (Miletić, DR., p. 338—339, cu data greșită 1480; orig. în Arh. Stat.).

CXXXIX.

† Милостѣмъ божѣмъ Младѣ Іу Басараба воевода и господинь всенъ земли ѡгровлахѣнскон, пишеть господство ми многѡ здравіе добримъ приѣтелѣмъ господства ми, сѣдцѣ и еѣ -тмъ прѣгаромъ ѡт Брашовъ. И тѣзи давамъ ѡ знаніе, понеже ми жалѡва чловѣкъкъ господства ми Петрици ѡт Трѣговице, да ест ѣмалъ мархѣ тѣка ѡ варашъ, поставена на единъ чловѣкъкъ да стон[т]; а [н] естъ пошелъ Димѣтрѣ Бѡшревъ та естъ развала 1) камарѣ

1) În orig. ест да развала.

и печат мою, та ест взел добитък та ¹⁾ га ест заложил ѿ дрѹги чловѣкъ. Тѹгѹ радї ви говорит господство ми, како до-
битък, цю ест поставил Петрици, ѡн да стонтъ како го ест
ѡн поставил; а ДїмитрѸ ест тѸка, тако чинет(е) с него како
знает(е), ѡн тѸзи. Яко ли ви бѹдет Петрици длзжен, ѡни хтет
статн лицел прѣд господство ми; а добитък да мѸ се не раз-
валѣт. Ино да нѣст. И богъ ви веселит, аминъ.

Din mila lui Dumnezeu Tânărul Io Basaraba, voevod și
domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate
bunilor prieteni ai domniei mele, județului și celor doisprezece pâr-
gari din Brașov. Și iată dau de știre că mi s'a jeluit omul domniei
mele Petriță, dela Târgoviște, că a avut acolo în oraș [niște] marfă,
pusă la un om ca să stea; și s'a dus Dimitru al lui Buor și a spart
cămara și pecetea mea și a luat marfa și a zălogit-o la un alt om.
Deaceea vă grăește domnia mea: marfa, pe care a pus-o Petriță,
aceea să stea cum a pus-o el; iar Dimitru este acolo și faceți ce
știți cu el, el e acolo. Dacă însă Petriță vă este cumva dator, ei
vor sta de față înaintea domniei mele; dar marfa să nu i se risi-
pească. Altfel să nu fie. Și Dumnezeu să vă bucure, amin.

Monogram fără младї; *pecete rotundă, 3.8 cm. în diam., ștearsă; adresa:*
† добрим прнатеѣм господства ми, сждцѸ ѡт Брашѡв и ѣи-тнѡм прѣгаром ѡанкнѡм
ѡт Брашѡвк: *bunilor prieteni ai domniei mele, județului din Brașov și celor 12*
pârgari mari din Brașov. — Ark. No. 74; Mil. No. 91.

c. 1480—1482. — Cf. No. arh. 85 (CXL), care este în tot cazul posterior
acestui.

CXL.

† Іѡ Младї Басараба воевода и господинъ взел земли чггро-
влахїтнскон, пишемо много здравїе добрим нашим прїателелі,
сждцѸ и прѣгаром ѡт Брашѡв. И ѡ сем давам Ѹ знанїе вашемѸ
прїателствѸ за работѸ ПетрицѸ, понеже ми ест бил родїтел по
дѸхѸ сватомѸ. Тако ѡн ест слрел, а при еговѸ животѸ ѡн ест
вставил дѸшѸ на мене и на зета мѸ Яндрѣ, како да га пла-
щамо длзгове, по гдѣ ест бил длзжен. Сего радї тѸзи сѸм по-
слал Яндрѣ, тако ви просим, како мон добри прїателіи, како
варе цю имат тѸка ѡн, да се даст све Ѹ рѸке Яндре; понеже сѸ

¹⁾ În orig. та^A.

Ѹ Паша ꙗ флор. И имат Ѹ Клош Мѣхел некон скѣлице; тако да се гледат ѡт колико им ест цѣна, тако азъ да нѣ ѡткѣпим. Тако ви молим, немон счините инако. И варе цо ви изречет Яндрѣ, да верѣте, ере сѣ наши рѣчи. И богъ ви веселит.

Io Tănărul Basaraba, vevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scriem multă sănătate bunilor noștri prieteni, județului și pârgarilor din Brașov, și vă dau de știre prieteniei voastre despre lucrul lui Petriță, că mi-a fost părinte în duhul sfânt. Astfel, el a murit, dar câtă vreme era în viață el a lăsat cu limbă de moarte asupra mea și a ginere-său Andrea, să-i plătim datoriile, pe unde a fost dator. Deaceea am trimes acolo pe Andrea și vă rog, ca pe niște buni prieteni ai mei, ca ori ce ar avea el acolo, să se dea tot în mâinile lui Andrea; fiindcă sânt la Paul 300 florini. Și are la Cloș Mehel niște scule; să se vază ce preț au acestea, și eu le voi răscumpăra. Așa dar vă rog să nu faceți altfel. Și orice vă va spune Andrea, să credeți, căci sânt vorbele noastre. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără млади; pecete rotundă, з. 8 cm. în diam., ștearsă de tot; adresa: † добрим нашим приѣтелем, сѣдѣ и дванадесете прѣгаром ѡт Брашов: bunilor noștri prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov.—Ark. No. 85; Mil. No. 95.

c. 1480—1482.—Mechel Clos (Closz, Closch, Klosch) era cetățean în Brașov înainte de 1486; fiul său Iorg e pomenit în registrele de contribuții ale orașului între 1486—1497. (Quellen, III, p. 749, 754, 756). În acelaș timp e pomenit și Paul (ibid., p. 749). Cf. No. precedent.

CXLI.

† Милостивом божіѡм Іѡ Младі Басараба воевода, господинь [земан ѡггро]влахѣн[с]кон, пишет господство ми много з[д]равіе мому добрим приѣтелем], прѣгарѡм ѡт Брашов, и ѡ семз ви давам Ѹ знание приѣтелствѣ в[и: тѣзи] шет донти слѣга нашъ Иван, та варе елика изречет кѣ приѣтелствѣ ви, да верѣте, ере сѣ истинни наши рѣчи. И богъ да ѡмножит лѣт(а) приѣтелствѣ ви.

† Din mila lui Dumnezeu Io Tănărul Basaraba vevod, domn al țării Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei prieteni, pârgarilor din Brașov, și dau de știre prieteniei

voastre: va veni acolo sluga noastră Ivan, și oricâte va spune către prietenia voastră, să credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să înmulțească anii prieteniei voastre.

Monogram; pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., ștearsă de tot; adresa: † мѡнѡ добримъ прѣѡтелѡмъ, ѿ прѡгарѡмъ ѡт Брашовъ: bunilor mei prieteni, celor 12 pângari din Brașov. — Ark. No. 78.

1478—1482.

CXLII.

† Милостѣа божѣа Іѡ Басараб(а) Младѣ воевода и господинь, пишѣт господство ми моимъ добримъ прѣѡтелемъ много здравѣе, сѡдѡѡ и ѿ прѡгарѡмъ ѡт Брашовъ: тѣѡи послахъ слѡга господства ми кѡ ваше господства (sic), та варѣ колѡка и[з]рѣчет кѡ господство ви, да га вѣрѡете, ере сѡ истинни рѣчи господства ми. Ино нѣст. И богъ ви веселит.

Cu mila lui dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei prieteni, județului și celor doisprezece pângari din Brașov: iată am trimis pe sluga domniei mele către domnia voastră, și oricâte va spune către domnia voastră, să-l credeți, căci sânt vorbele adevărate ale domniei mele. Altfel nu este. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără млади; pecetea, de 3. 8 cm. în diam., ruptă; adresa: † сѡдѡѡ и ѿ прѡгарѡмъ ѡт Брашовъ: județului și celor 12 pângari din Brașov. — Ark. No. 79.

1478—1482.

CXLIII.

† Милостѣѡмъ божѣѡмъ Младѣ Іѡ Басараба воевода и господинь, пишѣт господство ми миѡѡѡ здравѣе моимъ добримъ прѣѡтелѣмъ, сѡдѡѡ и дванадесетимъ прѡгарѡмъ ѡт Брашовъ, и ѡ семъ да ест ѡ знанѣе господствѡ ви, како варѣ ѡо изрѣчет кѡ ва ѡ. Дан и Блѡча, а рѣѡ ѡ семъ да иѡ ¹⁾ верѡвате, ере сѡ истин(н)ъ рѣчи господства ми. И богъ да ви веселит, аминъ.

Cu mila lui dumnezeu Tânărul Io Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei prieteni, județului și celor doisprezece pângari din Brașov. Și să vă fie de știre

¹⁾ Corectat din ro.

domniei voastre că orice vor spune către voi Dan și Vâlcea, voi să-i credeți în toate, căci sânt vorbele adevărate ale domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure, amin.

Monogram: pecete rotundă, 3. 8 cm. în diam., cu legenda: [✱ ІѠ] БЯѠЯР]ЯБ [ВОИВО]ДЯ МЛГТИЕ БЖІЕ ГНЬ, cu G din БЯѠЯР]ЯБ și МЛГТИЕ aruncat deasupra și cu semnul prescurtării peste БЖІЕ (cf. No. CXXVIII); adresa: † прѣ-иѣтелем господства ми: prietenilor domniei mele. — Arh. No. 80.

1478—1482.

CXLIV.

† Милостивом вожіѡм Іѡ Басараба Младї воевода и господинь всен земли ѡггровлахїнскон, пишеть господство ми много здравїе моим добрим прїателем, сждцѡ и всем прѣгаром ѡт Брашев, ї ѡ сем давам ѡ знанїе ваше милости, како тѣи послаам волѣрин господства ми, жѡпан Станко; та елика имат говорити кз ваше прїателство, да вервете, ча сѡ наши рѣчи истинни. И богз ви веселит.

Din mila lui Dumnezeu Io Basaraba cel Tânăr, vevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei prieteni, județului și tuturor pârgarilor din Brașov, și dau de știre milostivirei voastre, că trimet acolo pe boerul domniei mele jupân Staico; și câte va grăi către prietenia voastră, să [le] credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, c. 4 cm. în diam., înlăuntrul scrisorii, acoperită cu bumbac și cu legenda ilisibilă; fără adresă. — Arh. No. 73; Mil. No. 90.

1478—1482. — Jupânul Staico este probabil comisarul dela 3 Aprilie 1478 (la Venelin, p. 112, greș. Стане колмс), 16 Aug. 1481 (la Miletic, DR., p. 340, greș. Станко; orig. din Arh. Stat. are Станко) și 23 Martie 1482 (ibid., p. 339, greș. Стан; orig. din Arh. Stat. are Стан[ко]); cf. și trad. acestui document în condica mănăstirei Snagovului).

CXLV.

† Іѡ Младї Басараба воевода и господинь, пишеть господство ми много здравїе прїателем ¹⁾ нашим, сждцѡ и прѣгаром ѡт Брашов. И ѡ сем давам ѡ знанїе господствѡ ви, како ми Дондош(ѡ) та ми се плакаше сромаси, кон сѡ кѡпци сѡ кѡпню,

¹⁾ Прїателем e repetat încă odată în orig. după нашим.

та кѣда нѣ сложите ѿ рѣкъ, а ви не им ѡзимате кѣплю на сорок, нѣ нѣ дрѣжните и ним не платите; а наши сиромаси ѡзимают кѣплю ѡт Тѣрци, тере им поставлѣт день, а они на день не могѣт платите (sic), ере ви не им платите, да се платит и они ѡт Тѣрцех. Тако донесѣт книге ѡт цара, тако они немаѣт ѡт кѣда платити, та нѣ давамо свезани Тѣрцем. Тако ми сѣ сви кѣпци ѡбожали, ере ни ви им платите, ни ви нѣ поставлѣте да продавати дрѣсем кѣпцем ѡт ѡгрзскѣ земли. И паки, кою кѣплю не ви ѡдражаѣт, а ви не нѣ поставлѣте да си вратит добитѣкъ назад, да ю даст ѡт кога ест ѡзел добитѣкъ, анѣ им запаалите пипер, и цете да нѣ изгѣните, како сте ѡчинили Драготѣ. И вама не сѣ сѣга, како прежде, анѣ нѣ сте величани и вама. Сего радѣ да знаѣт господство ви, како ѡт сѣга ви да се ѡтѣкните сѣс наши кѣпци тако, да дондете да ѡзимате кѣплю ѡт нашех кѣпци на хотар; тако наши кѣпци да плашат вама Тѣрцем и нашема¹⁾, а ви да плашате ѡгром; понеже ми чинет прѣ и ѡт [ѡ]грех и ѡт Тѣрцех. Тако цемо да ест ѡт сѣга тако. И паки ми се плакаш(е) и ѡт дрѣгѣ работѣ, ере им чините пагѣбѣ и сѣ решето на пипер. Тако да знате. И богѣ ви веселит.

Io Tânărul Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate prietenilor noștri, județului și pârgarilor din Brașov. Și dau de știre domniei voastre că mi-au venit și mi s'au plâns săracii, care sânt neguțători cu marfă, că după ce vă tocniți cu ei, voi nu le luați marfa cu soroc, ci îi țineți [acolo] și nu le plățiți; dar săracii noștri iau marfa dela Turci, și aceștia le pun soroc, iar ei la soroc nu pot plăti, fiindcă nu le plățiți voi, ca să se plătească și ei de Turci. Astfel [aceștia] aduc cărți dela împăratul, și neavând ei de unde să plătească, îi dăm legați Turcilor. Așa mi s'au sărăcit toți neguțătorii, căci voi nici nu le plățiți, nici nu-i lăsați să vândă altor neguțători din țara ungurească. Și iarăși, marfa care nu vă place, voi nu-i lăsați să și-o trimeată îndărăt, ca s'o dea dela cine au luat-o, ci le aprindeți piperul și vreți să-i nimiciți și pe ei, cum ați făcut cu Dragotă. Și vămile nu mai sânt acum ca mai nainte, ci ați mărit și vămile. Deci, să știți domnia voastră că de-aci nainte aveți să vă înțelegeți cu neguțătorii noștri așa: să veniți

¹⁾ Poate să fie o greșală în loc de *нам*, cum l-am și tradus; *нашем* ar însemna «a lor noștri», i. e. vameșilor noștri.

să luați marfa dela neguțătorii noștri la hotar ; astfel neguțătorii noștri vor plăti vamă Turcilor și nouă, iar voi veți plăti Ungurilor; căci altfel îmi fac ceartă și cu Ungurii și cu Turcii. Așa vrem să fie de aci nainte. Și mi s'au mai plâns și de alt lucru, anume că le faceți pagubă și cu sita la piper. Așa să știți. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram fără МЛАДІ; *pecete rotundă, 3.8 cm. în diam., cu legenda ilisibilă; adresa: † добрим пріятелем господства ми, сѣдѣцѣ и прѣгаром шт Брашов: bunilor prieteni ai domniei mele, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 90; Mil. No. 98.*

1478—1482.

CXLVI.

† Іу Младі Басараба воевода и господинъ, пишетъ господство ми добрим пріатеѣ[ем] господства ми, сѣдѣцѣ и прѣгаром шт Брашев, и такози ви говорим и просим, како мон добри пріатеѣе, понеже ви сѣли и прѣво просил за два добра зидара, єдин цю цѣт зна да покріет сѣ керамидом скобеном, а дрѣги да ми чинит ѿ монастыр шт керамидѣ и сѣ каменіе. Сего раді ви молим, пѣстѣте ми их, а господство ми да им платім како цѣт биті право. И пакн да се ница не боет за некою работѣ или за размирицѣ, понеже, богъ тон не даст, вѣдї како цѣт бит, тако ми бога небеснога и тако ми дѣшѣ и верѣ, ница да се не бонт. И цю изречет нашѣ слѣга Балотѣ, да га вербите. И богъ ви веселит.

Io Tănărul Basaraba, voevod și domn. Scrie domnia mea bunilor prieteni ai domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov, și astfel vă grăesc și vă rog ca pe niște buni prieteni ai mei: v'am rugat și mai nainte pentru doi zidari buni, unul care să știe să învâlească cu cărămidă scobită, iar altul să-mi facă o mânăstire din cărămidă și cu piatră. Deci vă rog, trimeteți-i la mine, iar domnia mea le voi plăti cât va fi de cuviință. Și să n'aibă nici o teamă de vre-un lucru sau de răzmiriță, căci, doamne ferește, fie cum va fi, pe Dumnezeu din cer și pe sufletul și pe credința mea, de nimic să nu se teacă. Și ce va spune sluga noastră Balotă, să-l credeți. Și Dumnezeu să vă bucure.

*Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam, înlăuntrul scrisorii, cu bumbac deasupra; legenda: * ІѦ [БЯСАР]ЯБ ВОЕВОДА МЛ[ТІ]А БЖІЕМ ГОСПОДИИ (cf. NNo. CXXXVI și CXXXVII); fără adresă.—Arh. No. 72; Mil. No. 89.*

1478—1482.

Mircea pretendentul, fiul natural al lui Vlad Dracul.

(1481).

CXLVII.

† Милостивым божіѡм Іѡ Мирча воевода и господинь взсеи земли Сгровлахіискон, пишет господство ми много здравие моим добрым сѣседом и припатеєм, прѣгаром Брашовским взсеєм, велицеєм и малым. И ѡ сем ви давалъ знати, како съ волю божію и съ нарочем царевєм добнѣх си шчинѣ и стол родителѣ ми Плада воеводѣ. Сего ради азъ мислилъ къ вамъ миръ и добродѣтелъ, и имамъ ви дрѣжати ѡ старинѣ законъ, и да имате миръ и шти Тѣрцєхъ, како и въ дни брата ми Радѡѡла воевода, и по добре, ако и ви бѣдете къ господство ми. Яко ли пакъ мислите инако, да естъ на вашѣ дѣшѣ, шю четъ бити, понеже шти бога и шти великога цара имамъ прилежъ да ви шчинимъ и добро и зло. Тако си посланте чловѣка къ господство ми, да шчинимъ [м]иръ и добродѣтелъ, и мои вражмаши да не маете (sic) место имати ¹⁾ мєгю вас, нѣ да ихъ изьтерите шти вас, зарад(ѣ) да седе[т] и да почиаетъ швєхъзи две христіанске землє. До[ка]є ми проидѣтъ людєи и ѡ господина ми краалѣ, да шчинимъ миръ, а в[и]є си скоро посланте людєи, да дондѣтъ ѡ миръ и пакъ ѡ миръ да штидѣтъ, на верѣ и дѣшѣ господства ми. И паки варє колникъ болѣре сѣлѣ шхватила, азъ ихъ сѣлѣ простилъ, а шпаннице имъ сѣ талио и добитѣжк. Тако ништо шти нихъ да не маетъ ни єдно влак[но] штетѣ, шти ако ихъ нещю кантѣвате, да естъ на вашѣ дѣшѣ, шю бѣде. И богъ ви вєселитъ.

† Іѡ Мірча воевода, милостива божіа господинь.

Din mila lui Dumnezeu Io Mircea, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei vecini și prieteni, părgarilor din Brașov tuturor, mari și mici. Și vă dau de știre că cu voința lui Dumnezeu și din porunca împăratului mi-am dobândit moșia părintească și scaunul tatălui meu Vlad voevod. Deaceea mă gândesc cu pace și cu bine la voi, și am să vă țin în așezământul cel vechiu, și o să aveți pace și dela Turci,

¹⁾ Nesigur; după întâiul и din имати pare a fi ruptă una sau două litere.

ca și în zilele fratelui meu Radul voevod, și chiar mai bine, dacă și voi veți fi [tot așa] cătră domnia mea. Iar dacă aveți alt gând, să fie pe sufletul vostru ce are să fie, căci dela dumnezeu și dela marele împărat am prilej să vă fac și bine și rău. Astfel, trimeteți un om al vostru la domnia mea, să facem pace și bine, și vrăjmașii mei să n'aibă loc în mijlocul vostru, ci să-i alungați dela voi, ca să stea și să se odihnească aceste două țări creștine. Până ce-mi vor trece oamenii la domnul meu craiul, ca să facem pace, voi trimeteți iute pe oamenii voștri; ei vor veni în pace și în pace se vor întoarce, pe credința și pe sufletul domniei mele. Și iarăși, pe câți boeri i-am prins, pe toți i-am iertat, dar jupânițele și averea le sânt acolo. Astfel, nici unul dintre ei să nu aibă pierdere nici cât un fir de păr, căci dacă îi veți bântui câtuși de puțin, pe sufletul vostru să fie, ce are să fie. Și dumnezeu să vă bucure.

Io Mircea voevod, din mila lui dumnezeu domn.

Pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: [✱ ІГО МИ] † РЧЕ ВОЕВОДА І МНАОГТНЮ БЖНЮ И ГНЬ, începând nu ca de obicei de sus, dela capetele celor două figuri, ci de jos, dela picioarele figurei din dreapta (МНАОГТНЮ ar putea fi cettit și МНАОГТЬЮ, iar la ГНЬ pare a se vedea un О între Г și Н); adresa: † ПРИЯТЕЛЕМ ГОСПОДСТВА МИ, ПРАЗГОРОМ БРАШЕВСКИМ: prietenilor domniei mele, pârgarilor Brașoveni.— Arch. No. 20; Mil. No. 117 (atribuită greșit lui Mircea Ciobanul).

1481, Iulie. — Scrisoarea aceasta, care prin caracterele sale paleografice și prin forma veche a monogramului se arată a fi din sec. XV-lea, este a unui fiu nelegitim al lui Vlad Dracul, căci adevăratul Mircea fusese omorit, odată cu tatăl său, la Ianuarie 1447, în războiul cu Hunyadi (Iorga, Studii și doc. III, p. xxix). El e pretedentul cu care Ștefan cel Mare vine în Țara Românească la 1481, pe vremea campaniei contra lui Țepeluș, și pe care nu izbutește să-l pună în scaun, fie că nu l-a primit țara, fie că Vlad Călugărul a fost mai tare decât dânsul și mai bine sprijinit de protectorul său Băthory. Această intervenire a lui Ștefan cel Mare explică, pe lângă altele, și dușmănia constantă a lui Vlad Călugărul față de el. — Dacă am lua de bune toate cele cuprinse în răspunsul dat de locuitorii Brăileni, Buzoeni și Râmniceni lui Ștefan (vezi NNo. arh. 447 și 448), protejatul acestuia ar fi fost fiul Călțunei, o curioasă heteră printre pescarii brăileni din sec. XV-lea, care a avut norocul să placă și lui Vlad Dracul. — Scrisoarea lui Mircea ar fi în acest caz de prin Iulie 1481. Vrăjmașii, de care vorbește el Brașovenilor, cerându-le să-i alunge dela dînșii, sânt partizanii lui Vlad Călugărul, care era în adevăr fiul lui Vlad Dracul și deci frate cu Radu cel Frumos și cu Vlad Țepeș, făcut însă, cum presupune d-l Iorga, cu o altă mamă decât a acestor doi din urmă (Studii și doc. III, p. xxxviii). Fiii lui Vlad Dracul: Mircea, Vlad și Radu sânt citați în ordinea aceasta în privilegiul leMBERGEAN din 8 Sept. 1439 (Kałuźniacki, Dokumenta moldawskie i multańskie, p. 29, sau Arch. ist. I, 1, p. 85; acelaș lucru în hrisovul din 7

Aug. 1445 (ауг. 3, из лѣто [сѣ]н[г], индик. ѿ), din colecția d-lui Șarcaliu: и до живота прѣвороднихъ синовъ господства ми Мирю и Владоуѣз и Радоуѣз). — Vlad Călugărul se adăpostea de multă vreme în Ardeal, și pretendentul Mircea cunoștea, se vede, protecția de care se bucura el din partea voevodului acestei țări. Ce s'a ales de acest Mircea în urma scurtei domnii de a doua a lui Țepeluș și în urma instalării definitive a lui Vlad Călugărul, nu știm; eu cel puțin nu i-am dat până acum nicăiri de urmă. Cf. Lăpădatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 27—28; Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 195—197.

Vlad III Călugărul.

(1482—1496) ¹⁾.

CXLVIII.

† Милостію божію Іу Влад воєвода и господиень, пишетъ господство ми много здравіе и любовно поклонение приносилъ моему сласткимъ приателемъ, сѣдицѣ и вѣи прѣгаромъ въ Брашовѣ, и по селу давали ѣ знание вашоу милости, како моему добримъ приателемъ: съ хотеніемъ бога вишнѣго поможе ми богъ на вражмаша та га терахъ въ землю; та естъ минѣ ѣ съвотѣ преко Дунав, и мои вонске сѣли пѣстилъ та съ конъ Северина. Такои да знаютъ (sic) ваше милост. И за работѣ Тѣрцемъ такои да знатъ ваше милост, како да се не грижите ница, понеже сѣга ми се естъ поднигнѣ братъ вкомѣзи царѣ въ преко мора, тако Тѣрци сви въходетъ сви преко мора ²⁾. Такои да знанте, ино нѣст. И моему родітелю Батрѣ Ицифанѣ пѣстѣте та мѣ кажате за работѣ Тѣрцемъ, понеже въходетъ преко мора. И пакъ ви просимъ за работѣ темзи жѣпаніцемъ, да нѣхъ проводятъ како добри болѣрке; и ваше милостъ пѣстѣте добра чловѣка къ господствѣ ми, да се ѣзговоримо за добродѣтелъ вашоу милостъ и за господство ви, и да ми кажетъ за здравіе вашелѣхъ милости ³⁾. И богъ [ви] веселитъ. Писанъ ѣ Трѣговнице.

† Іу Влад воєвода, милостіа божіа господиень.

¹⁾ D-I Gr. Tocilescu (Manualul cit., p. 143) îi atribue anii 1483—96; Dl. D. Onciul (în cursul său) anii 1482—96. — În 1496 Vlad își asociase la domnie pe fiul său, căci din 18 Ian., 31 Ian. și 1 Aug. anul acesta avem documente dela Radu (Arh. Stat.). Ultimul document în original, pe care-l cunosc dela Vlad Călugărul, e din 4 Sept. 1495 (Arh. Stat., mst. Glavacioc); în condica mst. Tismana se găsește unul din 20 Aprilie 1496; cf. Lăpădatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 50, 51 și 76. Pentru începutul domniei lui, v. nota dela p. 131—132.

²⁾ Orig. greș. мира.

³⁾ Orig. млоѣ.

Din mila lui Dumnezeu Io Vlad voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate și dragă închinăciune aduc dulcilor mei prieteni județului și celor doisprezece pârgari din Brașov. Și după aceasta dau de știre domniei voastre, ca unor buni prieteni, că Dumnezeu cel de sus mi-a ajutat cu voința lui împotriva vrăjmașului, și l-am alungat din țară; Sămbătă a trecut peste Dunăre, iar oștile mele le-am pornit și sânt aproape de Severin. Așa să știți domnia voastră. Iar de lucrul Turcilor așa să știți domnia voastră: să n'aveți nici o grije, fiindcă s'a ridicat acum de dincolo de mare fratele împăratului, astfel că Turcii au să meargă toți peste mare. Așa să știți, altfel nu este. Și trimeteți la părintele meu Batăr Ișțfan ¹⁾ și spuneți-i de lucrul Turcilor, că se vor duce peste mare. Și iarăși vă rog de lucrul acelor jupânițe, să le petreceți ca pe niște adevărate boieroaice; și trimeteți domnia voastră un om bun la domnia mea, ca să ne vorbim, pentru binele domniei voastre și pentru domnia voastră, și să-mi dea știre de sănătatea domniei voastre. Și Dumnezeu să [vă] bucure. Scrisă în Târgoviște.

Io Vlad voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

Pecete rotundă de 3.5 cm. în diam., neacoperită cu hârtie; din legendă se cunoaște numai la sfârșit ГОСПОДР; adresa: † МОЕМ ДОБРИМ ПРИТЕЛЕМ, СЪДЦЪ И ПЪРГАРИМЪТЪ БРАШОВАШЪ: bunilor mei prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 200.

1481, Iulie-August.—Mohammed II murise la 6 Mai 1481 și Baiazid II ocupase tronul, după ce biruise pe fratele său Džem la Ienișer în 20 Iunie; acesta fugi în Egipt și la Rhodos, de unde în zadar încearcă să răstoarne pe Baiazid. La aceste încercări face aluzie Vlad Călugărul. Cf. Lăpădatu, I. c., p. 29.

CXLIX.

† Іо Влад воевода и господинъ, пишетъ господство ми много здравіе людемъ добрымъ пріятелемъ, съдцъ и пръгарымъ въ Брашевѣ. Іо семъ да знаетъ ваша милостъ, како за Цепельша еще се не знаетъ ница, а волѣриши ми се поклонитъ, и сва землѣ, и Пли-бегъ ли естъ съ добродѣтелъ. И послаа е Пли-бегъ на Портъ да ми счинитъ миръ и да ми донесетъ стѣгъ. И колико пріѣззи съ бианъ презъ Дънавъ, сви нхъ естъ пѣстна Пли-бегъ съ мене; и Хадъръ и Съкалъ еще нхъ чекамъ да доидѣтъ съ мене; и имамъ надеждѣ на милостивого бога како да си доведѣмъ мою бацнинъ влашкѣ

¹⁾ Acesta se întorsese în Transilvania.

ЗЕМЛЮ. ТА МОЛЕТЕ И ВАША МИЛОСТЪ БОГА, ЕРЕ АКО МИ БОГЪ ПОМОЖЕТ, КАКО ИМАМ НАДЕЖАЪ НА БОГА, А АЗ СЛЪЗ ВАШ ДО МОЕГА ЖИВОТА СЪ ВЪСЕМ ПРАВДАМ. И БОГЪ ВИ ВЕСЕЛИТ.

Io Vlad, vevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei prieteni, județului și pârgarilor din Brașov. Și să știți domnia voastră că despre Țepeluș nu se știe încă nimica, iar boerii și toată țara mi se închină, și Ali-beg îmi este cu bunătate. Și a trimes Ali-beg la Poartă să-mi facă pace și să-mi aducă steag. Și câți pribegi erau peste Dunăre, pe toți i-a trimes Ali-beg la mine; îi mai aștept pe Hadăr și pe Sucal să vie și ei la mine; și am nădejde în milostivul dumnezeu că-mi voiu dobândi baștina mea, Țara Românească. Și rugați-vă și domnia voastră la dumnezeu, căci dacă-mi va ajuta dumnezeu, cum am nădejde într'însul, eu voiu fi al vostru toată viața mea, cu toată dreptatea. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3.3 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІГО ВЛАД КОС-ВОДЯ МАСТІЕ БЖІЕ [И] ГПНЬ (sau ГПН); adresa: † МОЯМ ДОБРНИМ ПРІЯТЕЛЕМ, СЪДЦЪ И ВЪСЕМ ПРЪГГАРМЪМ УТ БРАШЕВЪ: bunilor mei prieteni, județului și tuturor pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 204.

Scrisoarea este probabil din Iulie-August 1481, când Țepeluș fugea dinaintea oștilor unite ale lui Ștefan cel Mare și Ștefan Báthory, în urma luptei dela 8 Iulie. Sucal vistiierul (СѸКАЛ ВИСТІИЯР) însoțea în fuga sa pe Țepeluș, care la 16 August dă un lrisov la Pitești (Miletić, Dacoromâni, p. 340: data orig. e ѕи, nu ѕ). — Lupta între cei doi concurenți a ținut până în primăvara anului viitor. Pela 16 Noemvrie 1481 «Bazarab iunior» domnește încă și trimete din București o solie la Brașov prin al doilea boer pe care-l aștepta Călugărul, prin «Schoder» (= Hadăr: scrisoare latină, copie la Acad. Rom.). Călugărul se retrăsese în Transilvania, de unde atacă în primăvara anului viitor pe Țepeluș și-l învinge, după 23 Martie 1482 (v. Lăpădatu, l. c., p. 29 și 33).—D-I Iorga (Istoria lui Ștefan cel Mare, nota 251) pune această scrisoare la 1480.

CL.

† МИЛОСТІМ БОЖІМ Іу ВЛАД вонвода и господинь, пишеть господство ми много здравіе и любовно поклонение приносим лоем добрим съседом и приателем, съдцъ господинъ ми кралою и приателем господства ми пръггаром ут Брашовъ. По селм да знает ваше милости како наш вражмаш и ваш аво га сѸ били Мехединци Ѹ село Глогова. Тако да знат господство ви, ча пѸстихъ слѸге господства ми Флорк и ДанчѸл да кажет глас добръ; и да нѸ верѸете ваше милост цю ви чет казат, ча сѸ речн гос-

ПОДСТВА МИ ИСТИНЕ КЪ ВАШЕМЪ МИЛОСТИ. И БОГЪ [ВИ] ВЕСЕЛИТЪ. — И
ДА ПЪСТИТЪ ВАШЕ МИЛОСТ ДА ДАСТЕ Ѣ ЗНАНИЕ ГОСПОДИНЪ И РОДІТЕЛЮ
МИ БАТЪР ШЕФАНЪ, ДА ЗНАЕТЪ.

Cu mila lui dumnezeu Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate și dragă închinăciune aduc bunilor mei vecini și prieteni, județului domnului meu craiului și prietenilor domniei mele, pârgarilor din Brașov. După aceasta să știe domnia voastră cum că pe vrăjmașul nostru și al vostru l-au omorît Mehedințenii la satul Glogova. Astfel, să știe domnia voastră că am trimes pe slugile domniei mele, Florea și Danciul, să [vă] dea veste bună; și să credeți domnia voastră ceea ce au să vă spue, căci sânt adevăratele vorbe ale domniei mele către domnia voastră. Și dumnezeu să vă bucure.—Și să trimeteți domnia voastră și să dați de știre domnului și părintelui meu Batăr Ștefan, ca să știe.

Monogram: pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: [✱] ІО ВЛАД ВОЕВОДА МАТИЕ БЖІЕ ГОСПОДР; adresa: † МОЕМ ДОБРОМ ПРИТЕЛЕМ, СЪДЦЪ И ЪІ ПРЪГАРОМ УТ Брашовъ: bunilor mei prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 158.

1482, Aprilie—Iunie.—Prin Martie 1482 Țepeluș trăia încă; el se refugiase la Gherghița, după ce Crăciuna căzuse în mâinile lui Ștefan cel Mare; aci dă el ultimul document ce cunoaștem dela dînsul (23 Martie 1482, pentru mst. Snagovului: Miletić, DR., p. 338—339, cu data greșită 1480). Din Gherghița pare să se fi refugiat la cumnatul său Stanciul dela Glogova, unde l-au prins și l-au omorît partizanii lui Vlad Călugărul. V. Lăpădatu, l. c., p. 21, nota 1, și p. 35; Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 199.

СЛИ.

† Милостіѡмъ вожіѡмъ Іѡ Влѡдъ воевода и господинѡ землѡи Сѡгровлахіинскѡи, давамъ ѡзнати въсѣкомъ чловѣкъсѡ кто се находитъ ѡ нашѡи дрѡжжавѡ: и паркалабѡмъ по въсѡхъ нашѡхъ варошѡхъ и прѡгарѡмъ и валешѡмъ, цѡ сѡ по варошѡхъ и по Дѡнаѡхъ кѡдѡ се рѡба ловитъ, и свакомъ инѡмъ чловѣкъсѡ, понеже прѡидѡше посланици итъ нашѡхъ добрѡхъ прѡителѡхъ прѡгарѡхъ Брашовскихѡхъ и понскаше итъ насъ како да виѡхѡ ѡтвѡрѡдили старѡи законъ, цѡ естъ бѡла при инѡхъ господарѡхъ и при братѡхъ ми Радоула воеводе, како да се могъ и наши и ниѡхъ сѡромасѡи хранити слѡбѡдно, како сѡ се и итъ преждѡ хранили. За тоганъ радѡи заповѡдамо свакомъ више-речѡномъ чловѣкъсѡ, како варѡ ѡ конъ трѡгѡвѡ или на Дѡнаѡхъ или

ЕВДИ ГДЕ ХТЕТ ДОИТИ УТ Брашовскєх людї сз кѣпловм, или продавати или кѣповати, да сѣт волни и продавати и кѣповати, и по трзговех и по блатах, или на Дѣнавѣ рибѣ или евди кою кѣплю. И никто да их не смѣет бантовати, тѣкмо да си плациают вамѣ старѣ, цю ест ут прежде закон. Я ваме нове да се не чинет. Такожде и наши сиромашн да имают ѣ них правдѣ. Пис. нов. ѣі.

Cu mila lui Dumnezeu Io Vlad, voevod și domn al țării Ungrovlahiei. Dau de știre tuturor oamenilor ce se găesc în țara noastră: și părcălabilor de prin toate orașele noastre și pârgarilor și vameșilor ce sânt prin orașe sau la Dunăre, pe unde se vânează peștele, și oricărui alt om, că au venit soli dela bunii noștri prieteni, dela pârgarii din Brașov, și ne-au cerut să întărim vechiul așezământ, ce a fost pe vremea altof domni și pe vremea fratelui meu Radul ¹⁾ voevod, ca să se poată hrăni slobod și săracii noștri și ai lor, cum s'au hrănit și mai nainte. Deaceea poruncim tuturor oamenilor mai sus ziși, că ori unde vor veni Brașoveni cu marfă, la orice târg sau la Dunăre sau ori unde, fie ca să vînză fie ca să cumpere, ei să aibă voie și să vînză și să cumpere, și prin târguri și la bălți, și la Dunăre pește sau orice altă marfă. Și nimenea să nu îndrăznească a-i bântui, numai să-și plătească vama cea veche, cum este după așezământul de mai nainte. Iar vămi nouă să nu se pue. Așișderea și săracii noștri să aibă dreptate la dînșii. Scris-am Noemvrie în 15.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІСО ВЛА[Д БОИВОДА] МАСТІЮ [БЖІЮ И] ГОСПОДИНЬ (cf. NN. 136, 153 și 155); fără adresă. — Arh. No. 143.

1482.

СЛІІ.

† Милостїѡм божїѡм Іѡ Влад воевода и господинь земли Угровлахїискон, пишемо нашим добрїи[м] и сладкїим прїателем, сждцѣ Брашовскомѣ и вземл прѣгаромл, много здравїе, и сз честїю поклоненїе приносилю господствѣ вн. И по сем давамо ѣ знанїе господствѣ вн, ере ни донде чловѣкъ ут Яли-бега [и] тако говорит: ере вн была волѣ Яли-бергѣ, да се сз нами смрїт. И доста рѣчи сладки ест послаал. Я вонскѣ сзга не имат, ути сѣ и

внн ѡморени све пѣтвѣюкии. Тако сзда съ божию волю не нмамо ни єднѣ грижѣ. Тои давало ѡ знаніе господствѣ вн. Яко ли дрѣго цю развѣмо, ли келю господствѣ вн дати ѡ знаніе. И пакн молни господство вн, ѡценете ли єдин лѣгзи добрѣ, а цю лѣ бѣдет цена, вн да ми дасте ѡзнаті по жѣпанѣ Капотѣ. И цю изречет жѣпан Капотѣ, да верѣет господство вн. И богѣ да ѡмножит лѣкта господствѣ вн. Пис. ѡ Трѣговницѣ, ноєврїа кѣ день.

Cu mila lui Dumnezeu Io Vlad, voevod și domn al țării Ungrovlahiei. Scriem bunilor și dulcilor noștri prieteni, județului din Brașov și tuturor pârgarilor, multă sănătate, și cu cinste ne închinăm domniei voastre. Și după 'aceasta vă dăm de știre domniei voastre că ne-a venit un om dela Ali-beg și astfel vorbește: că ar fi voea lui Ali-beg să se împace cu noi. Și destule vorbe dulci a trimes. Iar oaste acum nu are, căci sânt și ei istoviți de atâta drum. Astfel acum, cu voea lui Dumnezeu, n'avem nici o grije. Asta o dăm de știre domniei voastre. Dacă vom mai afla altceva, noi vă vom da de știre domniei voastre. Și iarăși, vă rog pe domnia voastră, tocmiți-mi un lcağan bun, și ce-i va fi prețul, să-mi dați de știre prin jupân Capotă. Și ce va spune jupân Capotă, să credeți domnia voastră. Și Dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre. Scris-am în Târgoviște, Noemvrie 20.

Monogram; pecete rotundă, 3. 5 cm. în diam., din legendă se cunoaște numai [ВА]ЯД *și la urmă* ГОСПОДИНЬ; *adresa: † нашнм добрїнм сѣседом н вернїнм прижтелем, сждцѣ н прѣгарем Брашовскнм: bunilor noștri vecini și credincioși prieteni, județului și pârgarilor Brașoveni.—Arh. No. 149; Mil. No. 72 (atribuită greșit lui Vlad Țepeș).*

1482, din timpul tratărilor cu Ali-beg pentru recunoașterea lui Vlad Călugărul, după ocuparea definitivă a scaunului. D-l Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, nota 251, pune această scrisoare la 1481.

CLIII.

† Многостїом божиѣм Іу Влад воевода н господинь всен земли ѡгровлахиискон, пишет господство ми прѣпочетаннм н сладкнм монм добрнм прижтелем, сждцѣ н ѣи прѣгарем от Брашов, много здравїе н любовное поклонение господствѣ вн.

1) Cel Frumos. —Vezi nota dela p. 179—180.

Сего радї стє пѣстнан господство ви жьпан Кр(з)стк и жьпан Ханжш сзе честїю к нам. Сполавам господство ви на почест. И варє цю ест вноло хткнїе сздацах вашемъ господствє, ми добре разьмєхмо. И ваше господство добре знате, ере нїмам мнр добрз сзе велнчествє кралєвє и сзе ваше господствє и сзе Брзсом и сзе Сакълєм и сз свєх. И сзга ест по волю господство ви, да ходит людїє господство ви сз кьплю по трзговєх ъ землю господства ми и на рнєв по Дьнарєв, и да си продават кьплю или ѡрком или шт рькє, како им бьдет драго. И пак наше людїє да ходєт слободнн, ере господство ми хочє да нїмам и подобрз мнр шт сзга напред. Тако варє цю вї ест ¹⁾, или вино, или рнєв, сзе ест слободно, на верь и на дьшєв господство ми. И варє цю ви же (sic) речєт жьпан Кр(з)стк и жьпан Ханжш, господство ви да верьєтє. И богь ви весєлит.

Cu mila lui Dumnezeu Io Vlad, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea prea cinstitilor și dulcilor și bunilor mei prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate și dragă închinăciune domniei voastre. Deci, ați trimes domnia voastră la noi pe jupân Cârstea și pe jupân Hanăș, cu cinste. Mulțămesc domniei voastre pentru cinste. Și tot ce a fost pofta inimei domniei voastre, noi bine am înțeles. Domnia voastră știți bine că am pace bună cu Măria sa craiul și cu domnia voastră și cu Bârса și cu Săcuii și cu toți. Și acum e pe voea domniei voastre, ca să umble oamenii domniei voastre cu marfă prin târgurile din țara domniei mele, și la Dunăre după pește, și să-și vândă marfa, fie cu ridicata, fie cu bucata ²⁾, cum le va plăcea. Tot așa și oamenii noștri să umble slobozi, căci domnia mea vreau să am de-aci înainte pace și mai bună. Așa dar, orice poftiți, fie vin, fie pește, tot e slobod, pe credința și pe sufletul domniei mele. Și orice vă va spune jupân Cârstea și jupân Hanăș, domnia voastră să credeți. Și Dumnezeu să vă bucure.

*Monogram ; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda : * ІСО ВЛАД БОИ-БОДЯ МАСТНЮ БЖНЮ [Н] ГОСПОДИНЬ ; adresa : † сздацє и вї пьргарєм шт Брашов : județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Ark. No. 136; Mil. No. 75 (atribuieă greșit lui Vlad Țepeș).*

1482.

¹⁾ Aci lipsește un cuvânt : драго, волк sau хткнїє.

²⁾ Orig. шт рькє, dela mână, cu mărunțișul.

CLIV.

† Многостѣмъ божіѣмъ Іоу Владъ воевода и господинь взси земли Сѣгровлахѣнскон, пишеть господство ми много здравне и любовное поклонение моимъ добрымъ и сладки[м] прѣителемъ господства ми, сѣдцѣ и прѣгаремъ въ Брашовъ, и тако давамъ знати господство ви за работѣ Радилѣ въ Длзгополе: ере ваше господство имъ сте ѣчинили законъ кривъ, ере сте слышали въ Барбатъ и въ Команъ та сте сѣдили криво чловѣкъ господства ми. Ере ви добре знате Команъ и Барбата, какви люде сѣ, криви и бездѣшахъ, ча сѣ нѣки татне. И да ви были добри люде, не ви были писана ѣ портѣ Сивинѣ, кзга нѣ тетъ ѣхвати, а Сивинѣни да нѣ загѣветъ. Я ви цю сте вѣрвали нѣхъ вѣтвеле, да сте ѣчинили криво едному правѣ чловѣкъ; да веде Радилъ нѣкетъ былъ кезѣшъ Тѣрчинѣ томъ, толко коланко му естъ би[л] газдѣ Тѣрчинѣ, а дрѣ[га] работа Радилъ нѣкетъ ималъ сѣ Тѣрчинѣ, ере кезѣшъ нѣкетъ былъ. Тако ви просимъ, да ви наѣчитъ богъ да му чините сѣдъ правъ, да му се вратитъ тизи мѣ флорн, или да пѣстите Сасни до господства ми, да стонтъ прѣ[д] господство ми лицемъ сѣ Радилъ и сѣ Тѣрчинѣ. Язъ или цѣзъ ѣчинитъ законъ сѣ Тѣрчинѣмъ. Я Радилъ нѣкетъ былъ кезѣшъ, нѣ му сте ѣчинили напастъ. Того радѣ му вратите; ча ако не црете вратитъ, и азъ цѣзъ заставитъ единъ правъ вашъ чловѣкъ, како естъ былъ и Радилъ, та му цѣзъ ѣзетъ, да цѣмъ вратитъ Радилъ. Нѣ ви было подобре, да нематъ скандалъ правнъ чловѣци. Того радѣ пѣстите Сасни, да му ѣчинимъ господство ми законъ сѣ Тѣрчинѣ¹⁾, ере и Тѣрчинѣ естъ ѣ господство ми. И богъ ви веселитъ.

Cu mila lui Dumnezeu Io Vlad, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate și dragă închinăciune bunilor și dulcilor prieteni ai domniei mele, județului și părgarilor din Brașov, și astfel vă dau de știre domniei voastre de lucrul lui Rădilă din Câmpulung: domnia voastră i-ați făcut judecată strâmbă, căci ați ascultat de Barbat și de Coman și ați judecat strâmb pe omul domniei mele. Dar voi știți bine ce fel de oameni sânt Coman și Barbat: nedrepti și fără suflet, căci sânt niște hoți. Și dacă ar fi oameni buni, nu ar sta scriși în poarta Sibiului, unde

¹⁾ În orig. pare a fi Тѣрчиннѣ (scris Тѣрчинѣ), corectat din Тѣрчинни.

vor să-i prinză, ca să-i omoare Sibienii. Iar voi, crezând bârfelele lor, ați făcut strâmbătate unui om drept; căci doar Rădilă n'a fost chezaș Turcului, numai cât i-a fost gazdă Turcului, iar altă treabă n'a avut Rădilă cu Turcul, căci chezaș nu i-a fost. Așa dar vă rog, și Dumnezeu să vă povățuească, să-i faceți judecată dreaptă și să i se întoarcă acei 40 de florini, sau să trimeteți pe Sasul la domnia mea, să stea de față cu Rădilă și cu Turcul înaintea domniei mele. Eu le voi face judecată cu Turcul. Dar Rădilă n'a fost chezaș, ci i-ați făcut năpaste. Deci, să-i întoarceți [banii], căci dacă nu-i veți întoarce, voi opri și cu un om drept de-al vostru, cum a fost și Rădilă, și voi lua dela el și-i voi întoarce lui Rădilă. Ar fi însă mai bine să n'aibă scandal ¹⁾ oamenii drepti. Deaceea trimeteți pe Sas, să-i facă domnia mea judecată cu Turcul, căci și Turcul este la domnia mea. Și Dumnezeu să vă bucure.

*Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: * ІГО ВЛАДА [ВОЄ]ОДЯ МАТІЕ БЖІЕ ГОСПОДР; adresa: † сѣдищѣ и прѣгаремъ въ Брашовѣ: judefului și pârgarilor din Brașov.—Arh. No. 156; Mil. No. 70 (atribuită greșit lui Vlad Țepeș).*

c. 1482. — Pecetea este cea dela începutul domniei lui Vlad Călugărul (cf. No. CXLVIII). Asupra lui Rădilă v. NNo. arh. 96 și 482, amândouă dela c. 1481.

CLV.

† Многостѣмъ вожѣмъ Іу Влѣдъ воевода и господинъ земли Сѣргроулаѣинскои, пишемъ до нашихъ добрихъ и почтенныхъ родителей и пріятелей, сѣдищѣ Брашовскомъ и всѣмъ прѣгаромъ, много здравіе и любовно поклоненіе приносимъ господствѣ ви. И по сѣмъ давамъ ѣ знаніе господствѣ ви: що ни сте порѣчили по жѣпанѣ Павлѣ и по Шимонѣ, сѣдищѣ Ражновскомъ, све смо добре разѣмели. И кое ни сѣ речи требовале, ми смо по нихъ све нарѣчили; они хѣтетъ казати све вашемъ господствѣ. Я дрѣго, що сте порѣчили, ере естъ некто дошѣвши вашемъ господствѣ реклъ, ере смо лии рекли, како веке въ Трѣгшора подалеко ваши людіе да не ходетъ, тон да знаетъ ваше господство, ере до сѣга не смо ми тон знали, ни естъ сѣ нашимъ наѣченіемъ. Нѣ таконъ да речетъ господство ви свакомъ вашемъ чловеку, да ходетъ слободно по свои земли наши, да трѣгѣютъ и да се хранетъ слободно, дори до самого Дѣнава. И ни въ кога да не имаютъ ни едни забавѣ. И богъ да ѣмножитъ лѣта господствѣ ви. Пис. ѣ Трѣговици(и), іюл. і.

¹⁾ Piedecă, supărare.

Cu mila lui Dumnezeu Io Vlad, voevod și domn al țării Ungrovlahiei. Scriem bunilor și cinstiților noștri părinți și prieteni, județului din Brașov și tuturor pârgarilor, multă sănătate și dragă închinăciune aducem domniei voastre. Și după aceasta dau de știre domniei voastre că cele ce ne-ați încredințat prin jupân Paul și prin Șimon, județul Râjnovului, toate bine le-am înțeles. Și vorbele de care ne-au întrebat, toate le-am încredințat lor; ei vă vor spune totul domniei voastre. Iar alta ce mi-ați poruncit, că venind cineva la domnia voastră v'a spus că am fi zis noi cum că de-aci nainte mai departe de Târgșor oamenii voștri n'au să meargă, să știți domnia voastră că până acum noi n'am știut nimic despre aceasta, nici nu este cu învățătura noastră. Ci așa să spuneți domnia voastră tuturor oamenilor voștri, că vor umbla slobozi prin toată țara noastră, ca să târguească și să se hrănească în bună voie, până la Dunăre. Și nu vor avea dela nimenea nici o supărare. Și Dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre. Scris-am la Târgoviște, Iulie în 10.

*Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: * ІО ВЛАД ВОЕВОДА МАТІЕ БЖІЕ ГОСПОДР; adresa: † добрим нашим родителем и приятелем, сѣдѣцѣ Брашовскомѣ и всемъ прѣгаромъ: bunilor noștri părinți și prieteni, județului din Brașov și tuturor pârgarilor. — Ark. No. 130; Mil. No. 73 (atribuită greșit lui Vlad Tepeș).*

c. 1482—1483.

CLVI.

† Іу Влад вонвода и господинь, пишет господство ми нашим братням и добримъ приятелом, сѣдѣцѣ и бѣ -тимъ пѣргаромъ въ Брашов, много здравие, и въ семъ молимъ господство ви, ере ваше господство добре знате, како сѣмъ азъ слѣга господинь ми прѣсветлости кралеви, и имамъ миръ добръ; и сѣе ваше господство такожде имамъ миръ добръ. И вѣре въ цю естъ волѣ господства ви. въ нашѣ землю ница ви се не бранитъ, нѣ ходите покѣде въ естъ драго, и по влате и по тржгове и по хорѣ, такѣшете и вино и рибѣ и све, въ цю ви срдце любивт. И въ насъ ница ви се не бранитъ. Сего радѣ молимъ господство ви, како наши брати и добри приятели, да счиннете господство ви зарадѣ нашѣ волю, како счинимо ми по колю господства ви, та да оставите въ тамо да се донесетъ ѣ насъ слободно стреле и лѣ-

КОРЕ И ЛЪЧЕКЕ И ЦИТОВЕ И ЖЕЛЕЗО, ЦО ЕСТ ЗА ВРЪЖНЕ, ЕРЕ ВИ МО-
ЛИМО КАКО НАШИ БРАТНЕ И КАКО ДОБРИ ПРИТЕЛИИ. И АКО ЛИ НЕ
ВЪХОТЕ ГОСПОДСТВО ВИ ВСТАВИТИ, А ГОСПОДСТВО ВИ ЕЦЕ ДА НИ
ДАВАТЕ В ЗНАНИЕ, ДА ЗНАМО И МИ. И БОГЪ ВИ ВЕСЕЛИТ.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea fraților și bunilor
noștri prieteni, județului și celor doisprezece pângari din Brașov,
multă sănătate, și de aceasta vă rog pe domnia voastră : domnia
voastră știți bine că eu sânt sluga domnului meu a prealuminăției sale
craiului și că am pace bună [cu el]; și cu domniile voastre așîderea
am pace bună. Și orice poftiți domnia voastră, din țara noastră
nimic nu vi se oprește, ci umblați pe unde vă place, și la bălți și
prin târguri și prin ținuturi, și cumpărați și vin și pește și tot ce po-
tește inima voastră. Și din partea noastră nimic nu vi se oprește. Deci,
mă rog de domnia voastră ca de niște frați și buni prieteni ai noștri,
să faceți și domnia voastră pe voea noastră, cum facem și noi pe voea
domniei voastre, și să lăsați să se aducă de acolo la noi fără piedecă
săgeți și arcuri și săbii și scuturi și fier pentru arme, căci vă ru-
găm ca pe niște frați ai noștri și ca pe niște buni prieteni. Iar dacă
nu vreți să [ne] îngăduiți domnia voastră, domnia voastră să ne dați
măcar de știre, ca să știm și noi. Și dumnezeu să vă bucure.

*Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІѠ ВЛАД ВОИ-
БОДЯ, МЛАСТІЮ БЖІЮ [И] ГОСПОДИНЬ; adresa: † нашим добрым приятелом
и братиам, сждцѣ и пѣргаром ѡт Брашов: bunilor noștri prieteni și frați,
județului și celor 12 pîrgari din Brașov. — Arh. No. 155; Mil. No. 74 (atri-
buită greșit lui Vlad Țepeș).*

c. 1483—1484.

CLVII.

† Млаостію божією ІѠ ВЛАД воевода и господинь, пишеть гос-
подство ми много здравіе добрым прителем господства ми,
сждцѣ и пѣргаром ѡт Брашов, и по сем давам в знаніе гос-
подство (sic) ви, ере се плакаше наше людіе пред господство ми,
жѣпан Синадин и жѣпан Мнхнѣ, за некон пагѣвѣ цо сѣ имали
тѣка мегю вас и в град кралеве светлости. Сего радї господ-
ство ви добре знаете, ере смо молили бога да ни даст богъ како
ни е дал днѣс, тако да смо едни людіе и да смо прїетели. И
кон хтет имати некон пагѣвѣ ѡт ваших людіе, а ми да им

Счинило правдѣ, ако ли имат наши людѣе въ ваши, а въ такождере да им счините правдѣ. Сега радѣ въ сзда толикоу пагубѣс, цю сѣ имали наши людѣе Синадин и Мухнѣк, а господство въ не чете да им счините правдѣ, да им платет. Яли добре знаете господство въ, како сте говорили. Тако въ молим како наши добри прѣтеле, да им счините правдѣ, да им да не бѣдет ѣ пагубѣс толикоу, ере сѣ мои людѣе. И богъ въ умножи лета. Писах ѣ Трговице, мѣсца въ. 7 день.

Din mila lui Dumnezeu Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor prieteni ai domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov. Și după aceasta dau de știre domniei voastre că s'au plâns oamenii noștri, jupân Sinadin și jupân Mihnea, înaintea domniei mele, pentru niște pagubă ce au avut acolo între voi și în cetatea luminăției sale craiului. Deci, domnia voastră știți bine că ne-am rugat lui Dumnezeu să ne dea Dumnezeu cum ne-a dat astăzi, ca să fim uniți și să fim prieteni, și cine va avea vre-o pagubă dintre oamenii voștri, noi să le facem dreptate, iar dacă vor avea oamenii noștri dela ai voștri, voi tot așa să le faceți dreptate. Dar acum, cu toată paguba ce au avut oamenii noștri Sinadin și Mihnea, domnia voastră nu vreți să le faceți dreptate, ca să le plătească. Și știți bine domnia voastră cum ați vorbit. Așa dar vă rog, ca pe niște buni prieteni ai noștri, să le faceți dreptate, ca să nu sufere atâta pagubă, căci sânt oamenii mei. Și Dumnezeu să vă înmulțească anii. Scris-am în Târgoviște, luna lui Octomvrie în 30.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІСО ВЛІД ВОИ-ВОДІА МЛЕТНІО БЖ[НІО] И ГОСПОДИНЬ; adresa: † ДОБРИМ ПРІТЕЛЕМ ГОСПОДСТВА МН, СЖАЦѢ И ПЪРГАРОМ ВЪ БРАШОВ: bunilor prieteni ai domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 153.

c. 1484. — În scrisoare pare că se face aluzie la încheerea armistițiului de cinci ani între Turci și Unguri; aceasta s'a întâmplat la sfârșitul anului 1483. Asupra lui Sinadin, v. No. arh. 497.

CLVIII.

† Милости божие Іо Влад воевода и господинь, пишет господство ми много здравие нашим добрым пріятелем, сжаци и дванадестем прѣгарем въ Брашов, и въ сем въ давам знати вашои милости заради некои зан людѣе цю се сѣ дигнѣли, единъ

е на име Татѣл Дѣвалл(а) ѡт Ражнов, и Секара еше и дрѣзи хлапови шинни, та сѣ дошли ѡ големѣ горѣ и ѡчинили се сѣ тазхарн, и бѣли сѣ людие и много марзхѣ повзели. И намерили сѣ некое жене сироте със кола, тако или сѣ повзели све цю сѣ нмалн, и свазкле нх сѣ та нх сѣ токмо със кожом пѣстнан. Тако сѣ намерили тѣм на нх пак дрѣзи людие наши добри, тако сѣ ѡдарили на нх да изваде тен жене, а шни ѡстреле (sic) един наш чловѣкъ добръ, зет Бонне ѡт Бѣзов, та ест съда мрзтавъ. И пак сѣ бѣли два Тѣрчнна, та ни просе съда на нх да платимо напасть пет десет хилѣди. Тако да ви набчи богъ и прѣчнста, тизи зан людие расипете нх ѡт тѣм, или цю или кете ѡчинити ѡчинете или, ере не лате ѡт нх ни един фелос, зацо нх тѣи дрѣжите. Яко ви помного зло вам не ѡчине, а добро ви не хте ѡчинити. Тако ваша мнлостъ добре знаете, ваши людие како хode слободно по Бранлѣ и по Флоч и свѣде по влашке земле; тако да хode и наши людие слободно; ере не добре прави людие да гинѣ, анѣ поколе да се расиплю кон но (sic) зло чине. И пак ви молим господство ви, да ви набчи богъ, пагѣбѣ цю сѣ ѡчинили нашем людем да се врати ѡпет, колнко сѣ повзели. И пак цю ви изреч(е) наша верна свѣга, жѣпан Нѣг пѣхарник, да верѣете, понеже сѣ наши истинни реч(и).

Din mila lui Dumnezeu Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor noștri prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și vă dau de știre domniei voastre despre niște oameni răi ce s'au ridicat—unul e cu numele Tatul Duvalmă din Râjnov, și Secară și alți robi împreună cu ei—și au venit în muntele mare ¹⁾ și s'au făcut tâlhari și au omorât oameni și multă marfă au furat. Și au dat de niște femei sărace cu carul și le-au luat tot ce au avut și le-au desbrăcat și le-au lăsat numai cu pielea. Astfel au dat apoi acolo peste ei niște oameni buni ai noștri și i-au lovit, ca să scoată pe acele femei, atunci ei au săgetat pe un om bun al nostru, pe ginerele lui Voina din Buzău, care acum e mort. Apoi au mai omorât doi Turci, și acum ni se cere să plătim pentru ei năpaste 50.000. Astfel, povățuească-vă Dumnezeu și preacurata, împrăștiați pe acei oameni răi de acolo, sau ce vreți să le faceți, faceți-le, căci n'aveți nici un folos dela ei, ținându-i acolo. Mai

¹⁾ Bucegii.

mare rău vouă n'o să vă facă, iar vre-un bine nu vă vor face. Domnia voastră știți bine că oamenii voștri merg în bună voie la Brăila și la Floci și peste tot locul prin Țara Românească; așa să meargă și oamenii noștri în bună voie; căci nu e bine ca oamenii drepti să piară, ci să se prăpădească mai de grabă făcătorii de rele. Și iarăși mă rog de domnia voastră, Dumnezeu să vă povățuească și paguba ce au făcut ei oamenilor noștri să se întoarcă îndărăt, [tot] cât le-au furat. Și iarăși, ce are să vă spue sluga noastră credincioasă, jupân Neagu paharnicul, să credeți, căci sânt cuvintele noastre adevărate.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., din legendă se vede numai la sfârșit И ГОСПОДИНЬ; adresa: † МОИМ ДОБРИМ ПРИЯТЕЛЕМ, СЪДИЦЪ И ЪИ ПЪРЪГАРЕМ УТ Брашов: bunilor mei prieteni, judefului și celor 12 pângari din Brașov.—Ark. No. 141.

c. 1482—1487. — Un Neagu paharnic nu găsec în doc. lui Vlad Călugărul; el poate să fie însă identic cu postelnicul Neagu dela 1487—1493 și în cazul acesta scrisoarea de mai sus trebuie pusă înainte de 1487. Cf. Lăpădatu, I. c., p. 70.

CLIX.

† Милостіѡм божіѡм Іѡ Влад воевода и господинь, пишет господство ми моим сладким добрим приятелем господства ми, съдицъ и ѡи пръгарем ут Брашов, много здравіе, и сполавам господство ви за книгъ и рѣч(и) цю ми сте послали; добре ви разбъмех господство ви. Да тази ли ест добре да сте рекли, ере сте радї размирницам? Да азъ цю ви смз хабил до съга? Или нѣсмз живовал съ вами? Или нѣсмз счинил по вашъ волю, како нѣкет счинил ни единъ гвсподаръ ут влашкъ землю, како смз счинил азъ със вами и до съга? Да се не может хранити сромаси господства ми вас радї? Ере ви оусловодихъ пѣтѡве по влашкъ землю свѣде, да ходет ваше людїе да се хранит и кѡпѣт цю им ест драго. Кзда съ ходили ваше людїе на Браилъ ѡ на Флочи и свѣде по Дснавъ, да си кѡпѣт сами рибъ, како ходет съга? Де веде дрѣговъ уни съ кѡпили ваше людїе рибъ и свѣх цю им ест трѣбовало ут нашехъ людїе, а волни нѣ съ билн, како съга съ волни; ере ихъ словодихъ господство ми, зарадї да живѣемо и да ест една землѣ како и дрѣга. Или коемъ чловѣккъ вашею счинихъ криво, да или не счинихъ законъ правъ? Ёще и по вашею волю съдихъ ниж по волю моимъ людем, къга се съ вратили кони еце ут

третия земля, пошечи ѿ Молдова а ѿт Молдова ѿ влашкѣ земляю, а господство ми врати хъ вашему ѿ чловека, како нѣст било никъга. И вне говорите за размрно. Не знам, ѿт ваш ѣмъ ест или како ест, ере видим господство ми ча наш(и) люде немаѿ ѿт вас ни едно правдѣ, нѣ им ѣзимате силом добитък, како сте н сѣга ѣзели ѿт те хъ сиромасе хъ вне хъ вецех ѿт Гакблех. Тако варе цю ѣзимате ѿт кога, а кто или загинет, н чините вѣе како знате сѣс те хъ добитоце хъ правни людем, а господство ми говорите ере ѣчинит прзкалави ѿт Бран, а дрѣгов говорите ере чинит Гакбле. Не знам ка[ко] ви ест волк. И азъ ви хъ доста зло сѣтвори на, ере сѣ н ваше люде свеги ѿ мою рѣкѣ; али знам ере нмам мир сѣс господина ми краля н сѣ родителя ми Батрѣ Цифан(а), н ере ми се [лнит] ча ти зи работе нѣст ѿ знаніе величество господина ми краля н родителя ми Батрѣ Цифан(а). И тіези книга, цю ми сте послали ви, азъ хочѣ да ѿ пѣстим до родителя ми Батрѣ Цифана; н величество краля ѿ хочѣ дати размрети, ере смѣ знал до сѣга ча смѣ слѣгѣ господина ми краля, н господинь краля ме ест дрѣжал сына; а вѣе колици сѣ зли люде, ви их дрѣжите тѣя, да нѣст встал кон ѿ влашкѣ земляю. Или къда бѣхъмо ми ѿ вас, а ви нѣсте вставили да чинило зло зараді Цѣпзаш; али знате како ви ест бил Цѣпзаш за хъ. Соко-тѣте како че бит на покон.

Cu mila lui Dumnezeu Io Vla d, voevod și domn. Scrie domnia mea dulcilor și bunilor prieteni ai domniei mele, județului și celor doisprezece pârgari din Brasov, multă sănătate. Și mulțămesc domniei voastre pentru cartea și vorbele ce mi-ați trimis. V'am înțeles bine pe domnia voastră. Dar, bine e oare ceea ce ați zis, că sânteți bucuroși de răzmirițe? Dar ce v'am stricat eu până acuma? Sau n'am trăit cu voi în pace? Sau n'am făcut pe voea voastră, cum n'a făcut nici un domn din Țara Românească cum am făcut eu cu voi până acum? Că nu se pot hrăni săracii domniei mele din pricina voastră. Căci v'am slobozit drumurile peste tot prin Țara Românească, ca să umble oamenii voștri și să se hrănească și să cumpere ce le place. Când au [mai] umblat oamenii voștri la Brăila și la Floci și peste tot locul la Dunăre, să-și cumpere ei singuri peștele, cum umblă acum? Altă dată oamenii voștri cumpărau doar peștele și tot ce le trebuia dela oamenii noștri, și n'au fost nici odată așa volnici cum sânt acum; căci i-am slobozit domnia mea, ca să trăim [în pace].

și să fie o țară ca și cealaltă. Sau, căruia dintre oamenii voștri i-am făcut strâmbătate și nu i-am făcut judecată dreaptă? Ba am judecat mai mult pe voea voastră decât a oamenilor noștri, când s'au dat îndărăt caii până și dintr'a treia țară, după ce fuseseră duși în Moldova, iar din Moldova în Țara Românească, și domnia mea i-am întors omului vostru, cum n'a fost nici odată. Și voi vorbiți de răzmiriță! Nu știu, din capul vostru este, ori cum este? Căci domnia mea văd că oamenii noștri n'au nici o dreptate dela voi, ci le luați cu deasila avutul, cum le-ați luat și acum acestor săraci oile din Săcuime. Astfel orice luați dela cineva, i se pierde, și faceți cum știți cu acele dobitoace ale oamenilor drepti, iar domniei mele îmi spuneți că fac pârcalabii dela Bran, și altă dată spuneți că fac Săcuii. Nu știu ce voiți voi. Și eu v'aș putea face destul rău, căci oameni de-ai voștri se găsesc totdeauna în mâna mea; dar știu că am pace cu domnul meu craiul și cu părintele meu Batăr Ișțfan, și mi se pare că aceste lucruri nu sânt cu știrea Măriei-Sale domnului meu craiului sau a părintelui meu Batăr Ișțfan. Și cartea ce mi-ați trimis, o voi trimete-o părintelui meu Batăr Ișțfan, și voi da să înțeleagă și Măriei-Sale craiului. Căci până acuma știam că sânt sluga domnului meu craiului și că domnul meu craiul m'a ținut drept fiu; voi însă, câți oameni răi sânt, [pe toți] îi țineți acolo, că n'a rămas un cal în Țara Românească. Când eram însă noi la voi ¹⁾, voi nu ne-ați lăsat să facem rău, din pricina lui Țăpăluș. Și știți ce rău a fost Țăpăluș cu voi. Gândiți-vă ce are să fie la urmă.

*Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: * ІГО ВЛАД [ВОИ-
ВО]ДЯ МЛСТІЮ БЖІЮ И ГОСПОДИНЬ; adresa: † сѣдиш и ѿи пригарем ут Бра-
шук: județului și celor 12 pârğari din Brașov.—Arh. No. 214.*

c. 1491—1492, când încep din nou prădăciunile turcești în Ungaria și Transilvania, în urma morții lui Matei Corvin (6 Aprilie 1490). Plângeri de felul acesta le repetă Vlad Călugărul în 1493 și 1494; cf. Lăpădatu, l. c., p. 46.

CLX.

† Милостіум божіум Іу Влада вонвода и господинз всен
земли сгррвладельскон, синз великаго Влада вонводе, пишет
господство мї любовно здравіе нашим драгем вечном и руді-
телем и добрим приателем, сздиш ут Браш[е]в и всем прига-

¹⁾ Se știe că Vlad Călugărul trăise. înainte de a fi domn. pela Sibiu și pela Brașov.

рѡм. И по сем послахмо нашего вернога болѣрина, именемъ Тѡдор
лѡгѡдетъ; та вѡре елика изречетъ къ вашему приѡтѡлствѡ, а вѡе да
верѡете, понеже съ наши истиннии рѣчи. И богу да ви ѡмножитъ
лета. 18. ѡ.

Din mila lui Dumnezeu Io Vlad voevod și domn a toată țara
Ungrovlahiei, fiul marelui Vlad voevod, scrie domnia mea cu dra-
goste sănătate dragilor noștri vecini și părinți și buni prieteni, jude-
țului din Brașov și tuturor pârgarilor. Și după aceasta, am trimes
pe credinciosul nostru boer cu numele Tudor logofătul, și ori câte
va spune către prietenii voastre, să credeți, căci sânt vorbele
noastre adevărate. Și Dumnezeu să vă înmulțească anii. Iulie în 18.

*Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: * ІСО БЛАД ВОИ-
БОДЯ МЛАС[ТИ]Ю БЖИЮ И ГОСПОДИНЬ; adresa: † нашимъ докринамъ приѡтѡлѡемъ и
родѡтѡлѡемъ, сѡдѡцѡ и прѡгаромъ ѡтъ Брашовъ: bunilor noștri prieteni și părinți, județului
și pârgarilor din Brașov.— Acad. Rom. ²⁰³ _{XXI}; reproducție fotolito-grafică de D. A.
Sturdza, Doc. dela Wiesbaden, pl. II; ibid., p. 11, trad. D-lui B. P. Hasdeu.
(Act scrisoarea este atribuită greșit lui Vlad Țepeș).*

1495—1496. — Pun această misiune a lui Tudor la 1495—96, deoarece între
1491—95 Tudor e citat în documentele lui Vlad Călugărul ca vistier; cf. Lă-
pădatu, Vlad-Vodă Călugărul, p. 69—70.

CLXI.

† Іѡ Бладъ воивода и господинь, пишетъ господство мнѡ нашимъ
честитимъ братиамъ и добримъ приѡтеломъ, сѡдѡцѡ и вѡ-тимъ пѡр-
гаромъ ѡтъ Брашовъ, много здравне. И ѡ семъ давалъ ѡ знанне гос-
подствѡ ви за работѡ нашемъ приѡтелѡ, жѡпанѡ Димитрѡ Ко-
латѡвъ, ере донде лани съ нашѡ книгѡ до господства ви зарадѡ
ѡнои дългъ цю иматъ ѡ Жима и ѡ Кзлиман; тако съ слезли за
нихъ емци Яна, жена Жимѡва, и Маргитъ, жена Кзлимансѡва,
до великъ день да мѡ се платитъ дѡкати. Тако ѡнъ на великъ
день не ѡ могъла донти; а сѡда вѡре конъ члѡвѣкъ ке ѡнъ послати
съ сиѡмъ нашомъ книгомъ до господства ви, а господства ви
ѡчинете насъ радѡ та ѡхватите тни емци, да се платитъ дѡкати
жѡпанѡ Димитрѡ, и да се дастъ ѡ рѡке неговѡ члѡвѣкъ, до едниѡ
аспрѡ; ере мѡлимъ господства ви како наши честити братне, по-
много да мѡ се не дрѡже добитъкъ, ере ѡ парѡбѡ не кю га ѡста-
вити. И богу да ѡмножитъ лѣта господствѡ ви.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și dau de știre domniei voastre de lucrul prietenului nostru, jupân Dimitru al lui Volata, că a venit acum un an la domnia voastră cu cartea noastră, pentru datoria ce are la Jima și la Căliman ¹⁾. Astfel s'au pus chezașe pentru aceștia Ana, femeea lui Jima, și Marghit, femeea lui Căliman, că până la Paști i se vor plăti ducății. Dar de Paști el n'a putut să vie; și acum, orice om ar trimete el cu această carte a noastră la domnia voastră, domnia voastră faceți atâta pentru noi și puneți mâna pe acele chezașe, ca să se plătească ducății jupânului Dimitru și să se dea în mâinile omului său, [toți] până la un aspru. Și mă rog de domnia voastră ca de niște cinstiți frați ai noștri, să nu i se mai ție banii, căci în pagubă n'am să l las. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre.

*Monogram; pecete rotundă, 3,5 cm. în diam, cu legenda: * ІСО ВЛАД [ВОИ-КОДЯ МЛАГ]ТНЮ БЖНЮ И ГОСПОДИНЬ; adresa: † нашиа честитиа братниа и добриа приателом, сѣдѣи и ѿ -тиа пѣргаром ѿт Брашов: cinstiților noștri frați și buni prietenii, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 139.*

1482—1496.

CLXII.

† Іу Влад воевода и господинъ, пишетъ господство ми честитимъ братниамъ и добримъ приателомъ, сѣдѣи и ѿ -тимъ пѣргаромъ ѿт Брашов, много здравіе. И по семъ дакамъ ѿ знаніе господствѣ ви зараді въою наше (sic) чловѣкъ, по имѣ Дѣмитръ Колата, понеже ни казаше како иматъ длзгъ тѣи, внои длзгъ цю га знате и господство ви. Тако доста естъ чекал, сѣда че бити петъ годинне ѿт къд(а) чекатъ тѣи длзгъ да мѣ се плацятъ, нѣ еко видимо ере не мѣ се дастъ ни единъ бан. Сего ради молимъ господство ви како честити братниа, счините мѣ господство ви исправѣ и правдѣ, да мѣ се плацятъ тѣ[и] длзгъ из]радї наше волю, ере вѣлма цю естъ наше чловѣкъ и прав. Те[ре]... господств[о] ви ²⁾ ви. И богъ ви весели.

¹⁾ Jima și Căliman par a fi nume săsești românizate. Vezi un «Simanen», in a doua jumătate a sec. XV, și un «Schymanen Gerg», pela 1500, la Sibiu (Rechnungen, I, p. 35, 261, 268). Căliman e Collomanus, Kolloman, Kollman.

²⁾ La cuvintele cuprinse între [] hârtia e ruptă.

Io Vlad vevod și domn. Scrie domnia mea cinstiților frați și bunilor prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și după aceasta dau de știre domniei voastre despre acest om al nostru, anume Dumitru Volata, care ne-a spus că are acolo o datorie, datoria aceea pe care o știți și domnia voastră. Astfel destul a așteptat; vor fi acum cinci ani decând așteaptă să i se plătească acea datorie, și iacă vedem că nu i se dă nici un ban. Deaceea vă rog pe domnia voastră, ca pe niște frați cinstiți, să-i faceți domnia voastră ispravă și dreptate, ca să i se plătească acea datorie, pentru voea noastră, căci este un om foarte drept al nostru. Și [voui fi recunoscător] domniei voastre. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogramul e tăiat; adresa de asemenea; se văd din ea numai cuvintele: честитимъ și -тимъ прѣгар[ом]; pecetea, de 3.5 cm. în diam., e stricată; din legendă se vede numai la sfârșitъ ГОСПОДИНЬ. — Ark. No. 213.

1482 1496. — Cf. No. precedent.

CLXIII.

† Многостинимъ божиимъ Іо Владъ воевода и господинъ, пишеть господство ми много здравіе нашимъ добрымъ прииателамъ и ближнимъ сѣсѣдамъ, сзѣцѣ и вѣ прѣгарамъ ут Брашов. И по семъ давамъ въ ѣзнаніе (sic) прииателствѣ ки, ере послахомъ верна слѣга наша Шимонъ съ потребными наши рѣчи къ прииателствѣ ки; та вѣре елика известитъ вашему господствѣ, а прииателствѣ ки да г(а) верѣте, ере сѣ истинни наши рѣчи. И богъ да ѣмножитъ лѣта вашему прииателствѣ.

Cu mila lui Dumnezeu Io Vlad, vevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor noștri prieteni și de aproape vecini, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov. Și după aceasta dau de știre prieteniei voastre că am trimes pe credincioasa noastră slugă Șimon cu vorbele noastre trebuincioase cătră prietenia voastră. Și tot ce vă va vesti domniei voastre, prietenia voastră să l credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și Dumnezeu să înmulțească anii prieteniei voastre.

*Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., e din legendă se poate ceti la începutul * ІО ВЛАД și la sfârșitъ ІО И ГОСПОДИНЬ; a fost identică cu cea dela NNo. 153, 160 ș. a.; adresa: † нашимъ добрымъ прииателамъ и ближнимъ сѣсѣдамъ, сзѣцѣ и вѣ прѣгарамъ ут Брашов: bunilor noștri prieteni și de aproape vecini, județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Ark. No. 199.*

1482—1496.

CLXIV.

† Іо Влад воевода и господинъ, пишетъ господство ми мнѣгѣмъ здравіе добріимъ пріятелѣмъ господства ми, сѣдѣцѣмъ и вѣ-тнимъ пѣргарѣмъ въ Брашѣвѣ, и тѣзи ви даватъ господство ми ѣ знаніе вашоѣ милості зарадіи възвизнѣ людіе господства ми, попъ Блашкоула, Іліѣ въ Бѣзѣ[ѣ] и Д[ѣ]шман¹⁾, понеже имъ се съ ѣзелѣмъ 51 флоринѣмъ ѣ Сѣтѣле въ Іѣнкѣмъ хѣсарѣ. Понеже естъ прѣль Іѣнкѣмъ ѣ паркалабѣмъ Бранѣмъ, како мѣ съ се ѣзелѣмъ ѣ Гергици ѣ флоринѣмъ, тако естъ дрѣжалъ пѣтъ людемъ господства ми та имъ естъ ѣзелѣмъ тѣзи дрѣкати. По томъ доидоше прѣгарѣмъ сви въ Гергіцѣмъ прѣдъ господство ми та станѣше лицемъ съ Іѣнкѣмъ, тако мѣртѣрѣсашѣ прѣгарѣмъ на нѣхъ дрѣше, како не се естъ ѣзелѣмъ Іѣнкѣмъ ни единъ флоринѣмъ, нѣ имъ естъ ѣчинѣмъ напастъ. Того радіи и съга пакъ станѣмъ лицемъ съ тѣзи(и) людіе мѣмъ прѣдъ господство ми и съ Іѣнкѣмъ ѣ градоу Бѣкѣрѣци, тако пакъ на нашъ законъ станѣмъ Іѣнкѣмъ крѣмъ и да платѣмъ людемъ господства ми. Того радіи ещѣ пѣсти господство ми до вашоѣ милосты, како да глѣдате и на вашъ законъ, како естъ право и добре, ере людіе господства ми не съ виновати нициѣ. Тако да имъ се повратѣмъ допитѣмъ, ере не четъ вѣставити господство ми людіе господства ми ѣ пѣрѣвоу. И богу да ѣмножитъ лѣта вашоѣ милосты, аминъ.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor prieteni ai domniei mele, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și iată vă dă domnia mea de știre domniei voastre despre acești oameni ai domniei mele: popa Vlaicul, Ilie din Buzău și Dușman, că li s'au luat 16 florini în Sătcele de către Iancău husarul; fiindcă a pîrît Iancău la pârcalabii din Bran că i s'au luat în Gherghița 50 de florini, și a ținut astfel calea oamenilor domniei mele și le-a luat acești bani²⁾. După aceea au venit înaintea domniei mele toți pârgarii din Gherghița și au stat de față cu Iancău, și au mărturisit pârgarii, pe sufletele lor, că nu i s'a luat lui Iancău nici un singur florin, ci le-a făcut năpaste. Iar acum din nou au stat de față, cu aceeași oameni ai mei și cu

¹⁾ Orig. Д'шман; numele Dușman se găsește câte odată în actele vechi, d. p. într'un doc. din 29 Sept. 1512 dela Neagoe Basarab (Arh. Stat.).

²⁾ «Ducați» e întrebuințat aci în înțeles general de «bani»; cf. No. CLXIX.

Iancău, înaintea domniei mele în cetatea București, și iarăși a rămas Iancău strîmb după legea noastră și [a rămas] să plătească oamenilor domniei mele. Deci, am trimis domnia mea iarăși la domnia voastră ca să judecați și după legea voastră, cum e drept și bine, fiindcă oamenii domniei mele nu sînt vinovați de nimic. Să li se întoarcă dar banii, căci nu va lăsa domnia mea pe oamenii domniei mele în pagubă. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre, amin.

Monogram; pecetea, de 3.5 cm. în diam., ruptă; adresa: † ДОБРИИ ПРИТЕЛІИ ГОСПОДСТВА МИ, СЪДЦЪ И БІ-ТІИИ ПРЪГАРШОИ ШТ БРАШОВЪ: bunilor prieteni ai domniei mele, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 129.

1482—1496.—Pentru Iancău, v. No. următor.

CLXV.

† Іу Клад воевода и господинь, пишет господство ми много здравіе моим добрим прителіе, сѣдцѣ и бѣи прѣгаром шт Брашов, и в сем давам ѡ знаніе вашои милости за работѣ Іинкѣѡ, ере га сѣм вставил сѣс волю господства ми, та ест дошел ѡ землю господина кралѣ, пак една сѣдг(а) швомѡ волѣрин(ѡ) господства ми Мѣнзев, а шн мѡ ѡзе ѣ кони, та е побеглѣ сѣс Іинкѣѡ. Сего радї просим вашои милости, како моим (sic) добрим прителен, кони волѣринѡ господства ми Мѣнзев и некои скѡлице, цю е ѡзел сѣс кони, а вашои милости да ѡчините за волю господства ми, кони волѣринѡ господства ми да се вратит, и шне скѡлица; ере господство ми не кем вставити да ест волѣринѡ господства ми квар. И богъ ви веселит.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și dau de știre domniei voastre de lucrul lui Iancău, că l-am lăsat cu voea domniei mele să se ducă la țara domnului craiului, dar o slugă a boerului domniei mele Mânzea i-a luat acestuia trei cai și a fugit împreună cu Iancău. Deaceea cer dela domnia voastră, ca dela niște buni prieteni ai mei, caii boierului domniei mele Mânzea și niște scule ce le-a luat împreună cu caii; domnia voastră să faceți pe voea domniei mele, și să se întoarcă boerului domniei mele caii și acele scule; căci domnia mea nu vreau să las în pagubă pe boerul domniei mele. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete de 3.5 cm. în diam., pierdută; adresa: † монах добриня прїятелѣмъ, сѣдѣцѣ и вѣ прѣгаромъ вѣ Брашовъ: bunilor mei prieteni, judefului și celor 12 pârgari din Brașov.—Ark. No. 197.

1482—1496. — Numele Iancău (ung. Jankó) era foarte obișnuit la Săcuii din Săcele; v. Quellen, I, p. 681, 686 (1526). — Cf. No. precedent.

CLXVI.

† Іу Владъ воевода и господинь, пишеть господство ми много здравне нашимъ честитимъ братиамъ и ближнимъ съседомъ, сѣдѣцѣ и пѣргаромъ вѣ Рѣжновѣ, и по семъ давамъ ѡ знанїе господствѣ ви, како прїнде сзи сиромашъ господствѣ ми, [и]менемъ Млѣхана, та се жалѣва прѣдъ господства ми, како мѡ сте загѣблинъ [ѣ]днѣ анеѣю неговѣ безъ законъ. Такожъ, кѣд(а) дохѡдише честити пѣргари вѣ Брашовѣ на поклансарство, а ми стѣжкмихмо како да мѡ се плацятъ смрѣтъ вѣномѣю (sic) чловѣкъѣ. Гега радїе господство ви стѣжкмите како да мѡ се плацятъ, ере га сте загѣблинъ безъ законѣ чловѣкъѣ правъ. ꙗко мѡ се не плакѣтъ смрѣтъ, не хѣтемо га ми вѣставити ѡ тѣжкминѣ смрѣтъ сиромашѣ вѣномѣ да загинетъ, анѣ платите господствѣ ви. И богъ ви веселитъ.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate cinstiților noștri frați și de aproape vecini, judefului și pârgarilor din Râjnov, și după aceasta dau de știre domniei voastre că a venit acest sărac al domniei mele anume Mihail și s'a jeluit înaintea domniei mele că i-ați omorît un nepot al lui, fără de lege. Astfel, când au venit cinstiții pârgari dela Brașov în solie, noi ne-am învoit cu ei să i se plătească moartea acelu om. Deci, domnia voastră puneți la cale să i se plătească, căci ați omorît fără de lege un om drept. Iar dacă nu i se plătește moartea, nu vom lăsa noi în întunec moartea acestui sărac ce a perit, ci veți plăti domnia voastră. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІѠ В[Л]ИДЪ ВОИ-ВОДЯ МЛѢХЪТИЮ БЖИЮ И ГОСПОДИНЬ; adresa: † чнститиѣмъ братиѣмъ и добринѣ прїятелѣмъ, сѣдѣц[ѣ] и пѣргаромъ вѣ Рѣжновѣ: cinstiților frați și bunilor prieteni, judefului și pârgarilor din Râjnov.—Ark. No. 207.

1482—1496.

CLXVII.

† Іу Влад воевода и господиць, пишет господство ми нашим братиам и добрим прїателам, съдцѣ и вѣ-тним пѣргаром вт Брашов, много здравие, и ѡ сем давал ѡ знанне господствѣ ви зарадѣ Андриаш вт Далник, ере мѣ сѣ побеган ввчари сз некон ввци ввде ѡ землю; тако зарадѣ тен ввци вн ест теглаа наши чловѣци по кѣде нх ест нашел. Тако ест намерна на ввензи наши чловѣци Крзетк и Микѣа та нх ест бантоваа, а вни си сѣ поставили тѣмъ емци Жима и Матиаш. Сего радѣ молимъ господства ви зарадѣ тензи емци, како да не имаю вт Андриаша некою ѡснлост, или наши чловѣци помного да се не теглит; ере колко ввци се сѣ ѡзели Андриашѣ, а вн ест дошел слѣга Даміанѣфина Ласлѣѣ та нх ест ѡзел вт жѣпан Драгич, еше и сз повнше. Тако молимъ господства ви, како наши братие, прави чловѣци да не имаю ѡснлост. И Андриашѣ ако мѣ се мнит криво, а вн да доидет пред нас та да стоит лицемъ сзе Драгич; тако ке имати прави закон. И богъ ви веселит.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea fraților și bunilor noștri prieteni, județului și celor doisprezece pângari din Brașov, multă sănătate, și dau de știre domniei voastre despre Andriiaș din Dalnic ¹⁾, că i-au fugit oierii cu niște oi aci în țară; deci, pentru acele oi, el a năpăstuit pe oamenii noștri pe unde i-a aflat. Astfel a dat peste acești oameni ai noștri Cîrstea și Micul și i-a bătuit, iar ei și-au pus acolo chezași pe Jima și pe Matiaș. Deci vă rog pe domnia voastră ca acei chezași să nu aibă vre-o asuprire din partea lui Andriiaș, nici oamenii noștri să nu mai fie năpăstuiți, căci câte oi i s'au fost luat lui Andriiaș, a venit Laslău, sluga lui Damianfi, și le-a luat îndărăt dela jupân Drăghici, și încă cu vârf. Deci mă rog de domnia voastră ca de niște frați ai noștri: oamenii drepti să nu aibă asuprire. Iar dacă lui Andriiaș i se pare [că i s'a făcut] strâmbătate, să vie înaintea noastră și să stea de față cu Drăghici; astfel va avea judecată dreaptă. Și dumnezeu să vă bucure.

¹⁾ Dálnok, sat spre sudvest de Kézdi-Vásárhely, în Transilvania.

*Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІВЪ ВЛАД ВОИ-
ВОДЯ МА[СТ]ИЮ Б[Ж]И[Ю] И ГОСПОДИНЬ; adresa: † нашимъ братнимъ и до-
бримъ прїатеамъ, сждцѣмъ и бѣ-тнамъ пѣргаромъ въ Брашовѣ: fraților noștri și bunilor
prieteni, judefului și celor 12 pârgari din Brașov.— Arh. No. 206.*

1482—1496.

CLXVIII.

† Милостіумъ божіумъ Ів Влад воевода и господинь земли
влашкон, пишеть господство ми мнѣмъ здравіе моимъ добріимъ
прїатеамъ, сждцемъ и бѣ прѣгаромъ въ Брашовѣ, і в семъ давамъ
ѣ знаніе заради вашъ чловѣкъ, ію донде сѣе вашѣ кнѣгѣ ѣ гос-
подство ми, а господство ми гледѣхъ и добре развѣмѣхъ вашон
милости в семъ. Тѣмъ ради за този иземъ ію естъ ѣзело било
въ чловѣкъ господства ми, а оно се естъ све повратило, како
естъ било волѣ вашон милости. Такои да ѣчините и вѣе людемъ
и сиромѣхомъ господства ми, да имаютъ правдѣ въ вашей мїло-
сти, понеже естъ треб(ѣ) како ваши люде да имаютъ правдѣ въ
земли господства ми, и люде господства ми ѣ вашон дрѣжаве.
Того ради четъ донти до вашон милости слѣга господства ми
жѣпанъ Микѣла издрѣди единъ кѣнъ ію мѣ естъ ѣ Ханѣшъ Крецѣла;
такои да имаетъ правдѣ въ вашей мїлости, да мѣ се не дрѣжитъ
кѣнъ безъ правде и бѣ-закона. И богъ да ѣмножитъ лѣкта господ-
ствѣ ви, амѣнъ.

Din mila lui Dumnezeu Io Vlad, voevod și domn al Țării Ro-
mânești. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei prieteni, ju-
defului¹⁾ și celor doisprezece pârgari din Brașov, și despre omul
vostru ce a venit cu cartea voastră la domnia mea vă dau de știre
aceasta: domnia mea am văzut și v'am înțeles bine pe milostivirea
voastră despre toate. Deci, cât despre acea opreală ce s'a făcut de
către oamenii domniei mele, aceea toată s'a dat îndărăt, cum a fost
voea milostivirei voastre. Așa să faceți și voi oamenilor și săracilor
domniei mele, ca să aibă dreptate dela milostivirea voastră, căci
trebuie ca oamenii voștri să aibă dreptate în țara domniei mele, iar
oamenii domniei mele în ținutul vostru. Deci, are să vie la milosti-
virea voastră sluga domniei mele jupân Micul pentru un cal ce-l
are la Hanăș Crețul; astfel, să aibă dreptate dela milostivirea voastră,

¹⁾ Orig. greș. сждцѣмъ (dat. pl.).

să nu i se ție calul fără dreptate și fără lege. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre, amin.

*Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda foarte clară: * ІѠ ВЛЯ[Д] ВОИВОДА МЛСТІЮ БЖІЮ И ГОСПОДИНЬ; adresa: † добримъ приѣтелѣмъ господства мн, сѣдѣ и бѣ прѣгаромъ въ Брашовѣ: bunilor prieteni ai domniei mele, judefului și celor 12 pângari din Brașov.—Arh. No. 160.*

1482—1496.

CLXIX.

† Милостивымъ кожнмъ ІѠ Владъ воивода и господинъ, пишетъ господство мн многоу здравне нашимъ добрымъ приѣтелемъ, сѣдѣ и дванадесетимъ прѣгаромъ въ Брашовѣ, и ѡ семъ молнмъ господство ви за ѡнои товаръ, цю є продалъ Ягг(є)лѣ ѡнемъ Сасомъ, а господство ви да се неволнѣ како да платитъ тнези Саси тои товаръ, ере естъ господства мн, та да платитъ спешно; а господство мн кю ѡчинити волѣкъ господства ви. И да сокотетъ господство ви ере ѡ тои товаръ ница дрѡги некто нема раекѡтѣ, анѣ да знає ваше господство ере сѣ сви дѡкати господства мн. Та ви просимъ, како добри приѣтели господства мн, како да се потрѣдите да мн не бѣде кварни ѡ цю годѣ, анѣ да мн се плати спешно све. И богъ ви веселитъ.

Cu mila lui dumnezeu Io Vla d, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor noștri prieteni, judefului și celor doisprezece pângari din Brașov, și mă rog de domnia voastră pentru acea marfă ce a vândut-o Anghel¹⁾ Sașilor, domnia voastră să vă nevoiți ca să plătească acei Sași marfa, căci este a domniei mele, și s'o plătească iute; iar domnia mea voi face pe voea domniei voastre. Și să vă gândiți domnia voastră că nimenea altul n'are nici o treabă cu acea marfă, ci să știe domnia voastră că sânt tot bani de-ai domniei mele. Și vă rog ca pe niște buni prieteni ai domniei mele, să vă dați osteneală ca să nu mi se întâmple nici o pagubă, ci să mi se plătească în grabă tot. Și dumnezeu să vă bucure.

*Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: * ІѠ ВЛЯД ВОИВОДА МЛСТІЮ БЖІЮ И ГОСПОДИНЬ; adresa: † нашимъ добрымъ приѣтелемъ и канжинимъ сѣседомъ, сѣдѣ и дванадесетимъ прѣгаромъ въ Брашовѣ: bunilor noștri prieteni și de aproape vecini, judefului și celor 12 pângari din Brașov.—Arh. No. 138.*

1482—1496.

¹⁾ Orig. ангалъ: poate Anghel din Târgoviște, al cărui fiu «Gergl» făcea negoț pela 1503 la Brașov (Quellen, I, p. 5). Cf. «Angelus de Targovistya» într'o scrioare a lui Radu cel Mare dela 31 Mai 1500 (copie la Acad. Rom.).

CLXX.

† Іу Блад воевода и господинъ, пишетъ господство ми много здравіе моеи добрии съседом и припательем, сѣдицъ и пръгаром бѣ-тим. И по сем давамъ ѡ знаніи вашои милост(и) за шбога сиромаша моего, како естъ кѣпила швице тѣи ѡ Брашов; тако мѣ естъ рекла ѡ чловека: дан ми флоринъ ѡ, да те шведем по дрѣгъ странѣ, да га естъ кѣбосал. И вамеши съ пошли по неѣ да мѣ съ швели швице рѣи и флорине ѣ. Тако да ви нащитъ богъ да мѣ не загинетъ добитѣк, нѣ мѣ чинѣте законъ правъ със трѣган чловека цю га естъ кѣбосал. И богъ [ви] веселитъ. — Татѣа шт Рѣжнов.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei vecini și prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov. Și după aceasta dau de știre domniei voastre despre acest sărac al meu că a cumpărat niște oi acolo la Brașov, și i-a zis un om: dă-mi un florin și te voi duce prin altă parte, și l-a păcălit. Iar vameșii s'au dus pe urma lui și i-au luat 150 de oi și 6 florini. Deci, povățuească-vă dumnezeu, să nu i se piardă dobitoacele, ci faceți-i judecată dreaptă cu acel om ce l-a păcălit. Și dumnezeu să [vă] bucure. — Tatul din Râjnov ¹⁾.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., ștearsă; adresa: † моеи припательем, сѣдицъ и бѣи прѣгари шт Брашов: prietenilor mei, județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 195.

1482—1496.—Atribuesc această scrisoare lui Vlad Călugărul, pentru că ea are caracterele paleografice ale jumătății a doua a sec. XV-lea; cerneala albăstrue dovedește acelaș lucru.

CLXXI.

† Милостію божію Іу Блад воевода и господинъ, пишетъ господство ми сѣдицъ и прѣгаром шт Брашов много здравіе, и любовное поклоненіе прѣносимъ господства ви. По сем давамъ ѡ знаніе господства ви за швици наши трѣговци, на имѣ Никѣла и Манглавитъ, ере съ ходили како трѣговци, такъ да съ били и [ѣ] Брецо, а шни се съ състандали със некои Молдовѣкни. Тако се съ

¹⁾ Diacul.

ценнии сѣ шиними, да им донесет вѣнове въ Молдовскон землю, да и къспет наши тръговци. И штишли сѣ Молдовѣнните ѣ Молдовѣ та им сѣ донесли вѣнови ѣн. И чекали сѣ наши тръговци ѣ недеѣѣ ѣ Бѣдила, докле сѣ дошли Молдовѣнните, та и сѣ звали пак ѣ Брецько та им сѣ дали вѣнове. И бѣл им пред ними Ялбертъ въ Бѣдила, та им знает за работѣ. И питали сѣ наши тръговци за Ялберта и дрѣзи добри людіѣ: можемо бѣти слободно сѣ вѣоган добѣтка? Я шни им сѣ рекал: идете сѣ вѣгѣм слободни, ница да се не бѣнте, на нашѣх дрѣшах. Тако сѣ штишли. Та кѣда ѣ било на нашѣ хотар ѣ Дражна, а шни и сѣ стигнѣли къ людіѣ, та и сѣ посекали и добѣтка им сѣ ѣзели. Сеѣго радѣ ви просим: сокотете, ѣре нест добре, ча не сѣ виновати наши людіѣ ница. Янѣ, ако ви ест виноват може бѣт Ялбертъ и Молдовѣнните, а наши людіѣ сѣ правѣ. Тако ви молим, вратите им добѣтка, да им не загинет. И ето смѣ послаа наша слѣга Ирѣван, да бѣдет и ѣн сѣ шиними пред вашон мѣлостѣ. Я ако им не вѣрацѣте, сокотете, ча сте разѣмни.

Cu mila lui Dumnezeu Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea județului și pârgarilor din Brașov multă sănătate, și dragă închinăciune aducem domniilor voastre. După aceasta vă dau de știre domniilor voastre despre acești neguțători ai noștri, anume Nicula și Manglavit, care au umblat ca neguțători și au fost și în Brețcu, și s'au întâlnit cu niște Moldoveni și așa s'au tocmit cu ei să le aducă berbeci din țara Moldovei, ca să-i cumpere neguțătorii noștri. Și s'au dus Moldovenii la Moldova și le-au adus 450 de berbeci. Și au așteptat neguțătorii noștri patru săptămâni în Budila ¹⁾, până ce au venit Moldovenii, și i-au chemat iarăși la Brețcu și le-au dat berbecii. Și era de față cu ei Albert din Budila, care le știe treaba. Și au întrebat neguțătorii noștri pe Albert și pe alți oameni buni: putem fi slobozi cu aceste dobitoace? Iar ei le-au zis: mergeți cu Dumnezeu slobozi, nu vă temeți de nimic, pe sufletele noastre. Așa au plecat. Și când erau la hotarul nostru la Drajna ²⁾, i-au ajuns 22 de oameni și i-au tăiat și le-au luat dobitoacele. Socotiți dar, vă rog, că nu e bine, fiindcă oamenii noștri nu sânt vinovați întru nimica. Poate vă este vinovat Albert sau Moldovenii, dar oamenii

¹⁾ Brețcu și Budila sânt două sate în Săcuime, la granița Țării Românești.

²⁾ Plaiul Teleajen.

noștri sânt drepți. Vă rog deci, întoarceți-le avutul, ca să nu li se prăpădească. Și iată am trimes pe sluga noastră Iștvan, ca să fie și el cu ei înaintea domniei voastre. Iar dacă nu le veți întoarce, gândiți-vă [ce-o să fie], că sântei cuminți.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., din legendă se cunoaște numai БЛ[И]Д; adresa: † мона добриим прітелеам, сѣдцѣ и прѣгаром въ Брашовъ: bunilor mei prieteni, județului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 134; Mil. No. 69 (atribuită greșit lui Vlad Țepeș).

1482—1496.

CLXXII.

† Милостіѡм божіѡ[м] Іѡ Бладъ воевода и господинъ, пишетъ господство ми моимъ добримъ прітелеамъ, сѣдцѣ и прѣгаромъ въ Брашовъ, много здравіе, ї ѡ семъ давамъ ѡ знаніе ваше милости зараді ѡвоган сиромаша, по имѣ Бобѣлѣхъ въ Сѣрата, та жалова прѣдъ господство ми, како га естъ пленна Капота. Того радї ви просимъ како добри прітеле, како да имъ счините законъ прав, ере ви просимъ. И богы ви веселитъ, аминъ.

Din mila lui Dumnezeu Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea bunilor mei prieteni, județului și pârgarilor din Brașov, multă sănătate, și dau de știre milostivirei voastre despre acest sărac, anume Bobul din Sărata, care s'a jeluit înaintea domniei mele că l-a prădat Capotă. Deci vă rog, ca pe niște buni prieteni, să le faceți judecată dreaptă. Asta vă rog, și Dumnezeu să vă bucure, amin.

*Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: * ІѦ БЛАДЪ ВОЕВОДА МЛСТІЮ БЖІЮ И ГОСПОДИНЪ; adresa: † прітелеамъ господства ми, сѣдцѣ и прѣгаромъ въ Брашовъ: prietenilor domniei mele, județului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 205.*

1482—1496. — Vezi No. arh. 149 (CLII) și 458 (dela Dragomir Udriște).

CLXXIII.

† Милостію божію Іѡ Бладъ воевода и господинъ, пишетъ господство ми много здравіе моимъ добримъ сѣседомъ и прітелеамъ, сѣдцѣ и бѣ-тнимъ прѣгаромъ въ Брашовѣ, и ѡ семъ моимъ и про-

сим вашѣ милост, како мои приятели, за работѣ попл Команѣ и Радоула, како хотет да дондѣт ѣ землю господства ми; тако да их не теглите, нѣ да их вставите ѣ мирѣ, за мою волю; а шт мене цю бѣдет волѣ вашои милости, вѣсе по вашѣ волю да ест. Понеже кзга ест било на мою неволю, много сѣм добро видел шт них; тако чем добро да им счиним. Молим ви и просим, вставѣте их ѣ мирѣ да приидѣт. И богѣ ви веселит.

Din mila lui Dumnezeu Io Vlad voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor mei vecini și prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și mă rog și cer dela domnia voastră, ca dela niște prieteni ai mei, pentru popa Coman și pentru Radul, care voesc să vie în țara domniei mele, să nu le faceți greutăți, ci să-i lăsați în pace, pentru voea mea; iar cât despre partea mea, ce va fi voea domniei voastre, tot să fie pe voea voastră. Căci, când eram în nevoie, mult bine am văzut dela ei; deaceea vreau să le fac și eu bine. Vă rog și vă cer: lăsați-i să vie în pace. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă de 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІО ВЛАД [КОИ]ВОЛЯ [МЛСТИ]Ю БЖИЮ И ГОСПОДИНЬ; adresa: † моеи добримъ съседом и приятелиемъ, сѣдѣш и бѣ прѣгари шт Брашовѣ: bunilor mei vecini și prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Ark. №. 194.

1482—1496.

CLXXIV.

† Іо Вллад воевода и господинь, пишет господство ми много здравие честитим и добримъ приятелиемъ господства ми, сѣдѣш и бѣ прѣгаримъ шт Брашов, и ш сѣм да ест ѣ знание вашемѣ господство (sic) за шкои манстора господства ми, цю ми ест прѣшел шт ваше господство, а шн ест дошел ѣ Брашов, да си кѣпит шт цю мѣ встрѣбѣет за мансторию, а мансторию вашемѣ господство (sic) не сѣ га вставили, да си кѣпит шт цю мѣ встрѣбѣват за неговѣ мансторию. Сего радѣ просимъ ваше господство [к]ахто добримъ приятелиемъ господства ми, да мѣ счинитъ ваше господство исправѣ, кзда ке донти да си кѣпит шт цю мѣ ке встрѣбѣвати, а шн да ест волен да си кѣпит, да [га н]е вантѣет нихто. И богѣ ви веселит.

† Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate cinstiților și bunilor prieteni ai domniei mele, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov. Și să vă fie de știre domniei voastre despre acel meșter al domniei mele, care mi-a venit dela domnia voastră, că el s'a dus la Brașov să-și cumpere cele ce-i trebuiesc pentru meșteșug, dar meșterii domniei voastre nu l-au lăsat să-și cumpere cele ce-i sânt de nevoie pentru meșteșugul lui. Deaceea vă rog pe domnia voastră, ca pe niște buni prieteni ai domniei mele, să-i faceți domnia voastră ispravă: când va veni să-și cumpere cele ce-i sânt de nevoie, să fie slobod să-și cumpere, și să nu-l bântuească nimenea. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., din legendă se poate ceti: [★] IGD ВЛАД ВО . . . ГОСПОД; *adresa: † честитни и добрии приятели господарства ми, сѣдѣцѣ и вѣ прѣгарѣи въ Брашовѣ; cinstiților și bunilor prieteni ai domniei mele, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 151.*

1482—1496.

CLXXV.

† Іу Влѣд воевода и господинь, пишет господарство ми много здравие сѣдѣцѣ въ Брашовѣ и вѣ прѣгаром и вам вѣмешѣи, и тѣзи въ говорѣи господарство ми зарадѣи воевода сиромѣха на имѣ Строе, како ѣ кѣпна един кон, и вамѣ стѣ ѣвели, та ѣ платил вамѣ. Того радѣи говорили како давате кон, ере [ако] не цѣте дати кон вкомѣзи мою (sic) сиромѣхѣ, а вѣ да знате в[ти] чѣ¹⁾ ѣзет въ един пет или помного въ ваши чловѣци. И кон ест ѣ Иги ѣнеш въ ѣдчелѣ²⁾. Ино да не ѣчините.

† Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate județului din Brașov și celor doisprezece pârgari și vouă vameșilor, și asta vă grăește domnia mea despre acest sărac anume Stroe, că a cumpărat un cal, și vamă ați luat, și a plătit vama. Deci vă grăesc să-i dați calul; căci dacă nu veți da calul acestui sărac al meu, să știți că voi lua pentru unul cinci, sau mai mult, dela oamenii voștri. Și calul este la Igi Oneș din Sătcele. Altfel să nu faceți.

Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., în lăuntruul scrisorii; din legendă nu se poate ceti decât: ★ . . . БЖІЕ ГОСПОДР; fără adresă.—Arh. No. 182.

1482—1496. — După pecete, am pune această scrisoare la începutul domniei lui Vlad Călugărul.

¹⁾ Orig. в чѣ.

²⁾ S'ar putea ceti și ѣдчелѣ; cf. p. 199.

CLXXVI.

† Іw Влад воевода и господинь, пишет господство ми нашим честитим братїям и добримъ приятеломъ 1), сждцѣ и бї-тнмъ пѣргаромъ wt Брашов, много здравіе, и w семъ давамъ ѣ знаніе господствѣ ви: цю ми стѣ порѣчилъ господства ви, добре сѣмъ развѣмелъ господствѣ ви. Сего радї цю годѣ зговоритъ кѣ господствѣ ви фазноцъ 2) wt Рѣжновъ Ханзш, а господство ви да верѣте, ере сѣ наши рѣчи истинне. И богъ ви веселитъ.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate, și dau de știre domniei voastre despre aceasta: ce mi-ați încredințat domniile voastre, v'am înțeles bine pe domnia voastră. Deaceea, orice va vorbi către domnia voastră Hanăș, făl-nogiul din Râjnov, domnia voastră să credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să vă bucure.

*Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda foarte clară: * ІGD ВЛАД ВОЕВОДА МЛАСТНЮ БЖНЮ И ГОСПОДИНЬ; adresa: † нашимъ честитимъ братнмъ и добримъ приятеломъ, сждцѣ и бї-тнмъ пѣргаромъ wt Брашов: cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov.— Arh. No. 203.*

1482—1496.

CLXXVII.

† Іw Влад воевода и господинь, пишет господство ми много здравіе нашемъ честитнмъ и добрнмъ приятелю сждцѣ и бї-тнмъ прѣгарн wt Брашов, и по семъ давамъ ѣ знаніе господство ви израдї цю ми стѣ порѣчилъ(н) господство ви по вашѣхъ свѣга на нлѣ Інокѣ, господство ми добрѣ ви смѣ развѣмелъ, и тога радї захвалнмъ господствѣ ви. И пакъ цю кетъ изречитъ вашъ свѣга Інокѣ wt насъ кѣ господство ви, а господство ви да верѣтити (sic), ере сѣ наше рече истиннѣ. И богъ да ѣмнож[н]тѣ лета господство ви.

1) Orig. приятеломъ.

2) Vezi nota 1 dela p. 153.

Io Vlad, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate cinstiților și bunilor noștri prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și după aceasta dau de știre domniei voastre, despre cele ce mi-ați poruncit domnia voastră prin sluga voastră cu numele Iacob, că domnia mea bine v'am înțeles, și deaceea vă mulțimesc domniei voastre. Și iarăși, ce va spune sluga voastră Iacob din partea noastră către domnia voastră, domnia voastră să credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să înmulțească ani domniei voastre.

*Monogram; pecete rotundă, 3.5 cm. în diam., cu legenda: * ІСО ВЛАД ВОИ-
БОДЯ МАСТ[НІО] БЖ[НІО] И ГОСПОДИНЬ; adresa: † НАШЕМ ЧИСТНІЕМ И ДОБРНИМ
ПРІЯТЕЛЯМ, СЪДЦѢ И БІ -ТНИМ ПЪРГАРИ УТ БРАШОВ: cinstiților și bunilor noștri prie-
tenui, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Ark. No. 209.*

1482—1496. — Cf. No. arh. 202 (dela județul și pârgarii Brașovului).

Radu IV cel Mare.

(1496—1508) ¹⁾.

CLXXVIII.

† МНОЛОСТІУМ БОЖІУМ ІУ РАДОУЛЬ ВОИВОДА И ГОСПОДИНЬ СГРО-
ВЛАХИНСКОИ ЗЕМЛЮ, ПИШЕТ ГОСПОДСТВО МИ ЧИСТНИМ КРАТНИМ ²⁾
И ДОБРНИМ СЪСЕДОМ, СЪДЦѢ И БІ -ТНИМ ПЪРГАРИ УТ БРАШОВ, ЛЮ-

¹⁾ O datare mai precisă a domniei lui Radu IV e deocamdată cu neputință. Vlad Călugărul a murit probabil în vara anului 1496 (Lăpădatu, I. c., p. 50—51), dar fiul său Radu îi era asociat la domnie încă dela începutul acestui an (v. nota 1 dela p. 180). Din solia trimeasă de voevodul Ardealului Bartolomei Drágffy la Radu, în 21 Oct. 1496, rezultă că tatăl său murise înainte de această dată (v. nota la No. CLXXVIII). Începutul domniei lui Radu trebuie pus prin urmare în 1496. D-l N. Iorga, Ștefan cel Mare, nota 304, are data 1497.—El moare prin Martie sau Aprilie 1508, după ce se întorsese cu o boală grea din a doua călătorie făcută la Constantinopol, pela sfârșitul an. 1507 (Iorga, Studii și documente III, p. XLII). La 12 Martie 1508, regele Ungariei Vladislav scriea Sibienilor că Radu e greu bolnav și s'ar putea să moară în curând; la 3 Mai acelaș an el le scria că e mort. Pela 29 Februarie Radu trăia încă și promitea Sibienilor știri despre Turci (v. copiile de scrisori ardelene, la Acad. Rom.). Mormântul lui, care ar trebui să se afe la mănăstirea Dealului, nu s'a găsit încă (v. Lăpădatu, art. Mormintele domnești la mănăstirea Dealului, în Convorbiri Literare, an. XXXVII, p. 433).

²⁾ Forme greșite și curioase sânt așa de multe în această bucată, încât, spre a nu nota aceasta la fiecare în deosebi, trebuie să spun că ele sânt reproduse toate întocmai cum se găsesc în original.

бокно поклоне[нї]є приносим господство ви. И по сем давам њ знание господства ви, наѡчи ви богъ господства ви бѣдете ннї господства ви прїятелеъ сз правдо[м] и братствѡ, како сте биле господства ви и моемъ родїтелю братнїа; ми чюемъ потрѣдите господства ви радї сз прїятелство, како требе мегю нами правдом; а господство ми еце чю се и поневолицати сз господство ви ѡт цю чете господство ви понскати ѡт нас, како да бѣде по волкъ господства ви; токмо да виднмо и ми прїятелствѡ господство ви. И дрѣго се молим господства ви како чистним братним и добрим прїател[ем] ¹⁾, гледате господство ви тѣи ѡ дрѣжавѡ господства ви тере ми наидете еднн кон велик и хѣбав и ѡчинен добре, како требе да бѣде за нас, и да бѣде прѣс; или ако ли не чете мочи нанте прѣс, а господства ви макар да можнт нанте хѡдес добре; тако давате господства ви макар ꙗ флорнн, тако га пошлете по наш слѡга жѡпан Бенедек, да го доведет до нас, а ми чюмъ послате докати господство ви. Дрѣго пакн макар пастѣх е или жѡган, како можнте нанте господства ви, токмо да ест велик и хѣбав и ѡчинен добре. Дрѣго пакн цю изречнт наш Бенедек ѡт нас кх господство ви, а господства ви да вербнтге, ере сѡ наше истинем потрѣбнми рече. И богъ да ѡмнож[н]тх лета господство ви.

† Іw Радоуль воевода, милостїа божїа господинь.

Cu mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod și domn al țării Ungrovlahiei. Scrie domnia mea cinstiților frați și bunilor vecini, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și dragă închinăciune aducem domniei voastre. Și după aceasta dau de știre domniei voastre: povățuească-vă Dumnezeu pe domniile voastre să-mi fiți domniile voastre prieteni, cu dreptate și cu frăție, cum ați fost domniile voastre și părintelui meu frați; noi ne vom da osteneală [să fim] pentru domniile voastre cu prietenie și cu dreptate, cum trebuie [să fie] între noi. Și mă voi sili și domnia mea față de domnia voastră, întru cele ce veți cere domnia voastră dela noi, ca să fie pe voea domniei voastre; numai să vedem și noi prietenie din partea domniei voastre. Și de alta ne mai rugăm de domniile voastre, ca de niște cinstiți frați și buni prieteni: căutați domnia voastră acolo în ținutul domniei voastre și găsiți-mi un cal mare și frumos și bine făcut, cum

¹⁾ Hârtia e ruptă aci.

trebuie să fie pentru noi, și să fie buestru ¹⁾); sau dacă nu veți putea găsi unul buestru, domnia voastră îmi veți găsi poate unul care să fie iute de picioare ²⁾); puteți da domnia voastră până la 100 florini, și trimeteți-l prin sluga noastră, jupânul Benedec, să-l aducă la noi, iar noi vom trimete banii ³⁾ domniei voastre. Alta iarăși, poate să fie armăsar sau jugan, cum veți găsi domniile voastre, numai să fie mare și frumos și bine făcut. Alta iarăși, ce va spune Benedec al nostru din partea noastră către domnia voastră, domnia voastră să credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate și trebuințioase. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre.

Io Radul voevod, din mila lui dumnezeu domn.

Pecete rotundă, 3.3 cm. în diam., pierdută; adresa: † честним и добримъ приятелю сѣдѣцѣ и вѣ-тнимъ пѣргарѣмъ въ Брашовъ: cinstiților și bunilor prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Ark. No. 251.

1496.—Scrisoarea pare a fi dată curând după moartea lui Vlad Călugărul, sau cât timp trăia încă el, deoarece Radu nu-l pomenește într'însa ca răposat.—Benedec ne este cunoscut și din alte misiuni; el fusese trimes de voevodul Țării Românești la Sibiu în anii 1495 și 1496 (v. «Benedictus nuntius vaivodae transalpinensis ad majestatem regiam» și «Benedictus nuntius vayvodae transalpinensis», în Rechnungen aus dem Archiv der Stadt Hermannstadt, I, p. 184 și 209. Misiunea din 1496 poate să fie aceea la care Ungurii răspund prin Octomvrie acelaș an (v. scrisoarea lui Bartolomei Drágffy din 21 Oct. 1496, prin care spune Brașovenilor că trimite «oratores» la Radul vv. și-i roagă să-i petreacă până în Țara Românească).—Benedict mai apare ca sol la Sibiu sub Mihnea la 1 Iunie 1508 și sub Vlăduță la 11 Octomvrie 1510, de amândouă dățile ca pitar» (copii după scrisorile lui Radu, Mihnea și Vlăduță la Acad. Rom.).

CLXXIX.

† Милостивымъ божіимъ Іу Радоуа вѣвода и господинъ вѣсенъ земли влашкѣи, пришетъ господство ми много здравіе нашимъ добримъ приятеламъ и честитимъ сѣседомъ, сѣдѣцѣ и вѣ-тнимъ прѣгарамъ въ Брашовъ. И по семъ давали ѿ знаніе вашемъ приятелствѣ: зацю ми сте порѣчал(и), добре ви сѣмъ разѣмел, зацю ми сте искали книгѣ за верѣ, како да догет до насъ ваши людіе, мирно да доидетъ и пакъ мирно да се вратетъ. Бѣде ваше приятелство добрѣ знаете ере господство ми не ви сѣмъ била враж-

¹⁾ Orig. прѣсѣ; cf. прѣсѣца în Trojanska priča (sec. XIV) «equus gradarius».

²⁾ Orig. холѣсѣ; cf. sârb. холѣц, bun la mers, iute de picioare (se zice și despre cal și despre om).

³⁾ Orig. ducații; v. nota 2 dela p. 199.

лаш, анѢ ви сѣли биа добръмислѣнник и добръ прїатеа, како ви ест биа и родїтеа господства ми Іу Влада воевода, богъ да га простиѣ. За тои да си пѣстите людіе на нашѢ верѢ и на верѢ нашим болѣрѣм, мирно да дондет и мирно да се вратитѣ. Тако да гледамо ере се чинише мегю нас доста зан работѣ, тако не знамо ми: ест ли и сѣ знанїе господства ви, илї не. Тако трѣбѣ да гледамо тен работѣ, цю се чинет така, илї сѣ ѡт вашн люді, илї се хтет наити ѡт нашех люді, а теи ¹⁾ люді да се спед(е)пшет, како им ке бити сѣд и закон. И богъ ви веселитѣ.

Din mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod și domn a toată Țara Românească. Scrie domnia mea multă sănătate bunilor noștri prieteni și cinstiți vecini, județului și celor doisprezece pângari din Brașov. Și după aceasta dau de știre prieteniei voastre că am înțelese bine cele ce mi-ați poruncit, căci mi-ați cerut carte de încredințare, ca să vie la noi oamenii voștri și să vie în pace și în pace să se întoarcă. Prietenia voastră știți doar bine că domnia mea nu v'am fost vrăjmaș, ci v'am fost binevoitor și bun prieten, cum v'a fost și părintele domniei mele Io Vlad voevod, Dumnezeu să-l ierte. Deci, să vă trimeteți oamenii pe credința noastră și pe credința boerilor noștri, să vie în pace și să se întoarcă în pace. Și să ne gândim că s'au făcut destule lucruri rele între noi și nu știm, fost-au ele și cu știrea domniei voastre, sau ba? Deci, trebuie să vedem dacă acele lucruri ce s'au făcut așa sânt [făcute] de oamenii voștri, sau se vor găsi că sânt [făcute] de oamenii noștri; și acei oameni să fie pedepsiți, cum le va fi judecata și legea. Și Dumnezeu să vă bucure.

*Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: * ІО РІАДЪЛ ВОЕВОДА МНОСТІЮ БЖІЮ И ГОСПОДИИ, cu ligatura ИИ; fără adresă. — Ark. No. 257.*

1496 sau începutul lui 1497.

CLXXX.

† Мнлостїѡм божїѡм Іу Радоуа воевода и господинѣ, пишѣт господство ми нашим честитим братїѣм и добрїим прїателом, сѣдѣц и бї-тим пѣргарол ѡт Брашов, много здравїе. И по сѣм давам Ѣ знанїе господствѢ ви, зацю ми стѣ господство ви поносѣвали за работѢ пѣтом зацю ю сѣм затворил: а господ-

¹⁾ Corectat din тит.

ство ви знаете, докле ест била жив родѣтел ми Влад воевода, ѡн ест имал мир сз висоте господинѣ ми кралю, и сз господство ви ест имал верѣ и клетвѣ и братство и прѣителство. Я по смърти моемѣ родѣтелю Влад воеводе, богъ да га простит, богъ ме дарова сз мои власти влашка землѣ; тако пѣтове не нх сзм затвори да ѣчиним размирице, нѣ нх сзм затвори зарадѣ да се можемо пазити за ѡнои наш вражмаш Михнѣ, ере кзде била некне ѡн ест дошел тере ходит тѣи по мегю вас. Тако докле че бити ѡн тѣи ѣ дрѣжавѣ Арделскоимѣ, ми не можемо ѡсловодѣти пѣтове. Яли знам ере ест сиромаси доста нѣждѣ, нѣ без пѣтове незатворене ми инако не можемо да се пазимо. Сега радѣ да пошлете господство ви до висоте краве, како да ѣзмѣт из тѣи ѡнои наш вражмаш, да нест ни ѣ Брделскѣ дрѣжавѣ ни инде никзде по краинѣ, зарадѣ да можемо и ми пѣтове ѡсловодѣти, да се хранет сиромаси мирно и слободно, ере имам и азъ мир сз висоте господинѣ ми кралю. И да ни давате господство ви ѣ знанѣ за ѡнои наш вражмаш: сзда где ест, ѣ Тимншор ест, или ѣ Бѣдинѣ ест ѡтишел? Тако тзда ми чело ѡсловодѣти пѣтове. Дрѣго пакѣ да знает господство ви за работѣ Тѣрцем, ере сѣ вонске многе на Дрѣстор и по свѣде, али ни един мислѣ немат донти на господство ви, нѣ се сѣ сзбрали да идѣ ѣ полук Стефанѣ воеводе. Я господство ви знаете како сзм азъ сз господство ви заклеа; докле чю бити жив, ѡт Северина даже до Бранѣ по нашои землю ни по кзде да се не вонте господство ви ере хотет лминѣти Тѣрци, да исхабет ѣ землю господинѣ ми висоте краве. И пакѣ и Месит-баша пак ест на Бранѣ сзѣ вонскѣ. Дрѣго пак молимо господство ви да ни давате ѣ знанѣ за работѣ нашим поклицаром, сзда где сѣ, ега ви дондѣт людѣ ѡт тамо тере чете знати господство ви. И варе цю ке говорит наша слѣга Бздѣкъ кз господствѣ ви, да се верѣет, ере сѣ наши рѣчи истинни. И богъ да ѣмножит лет(а) господствѣ ви.

Cu mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod și domn. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și bunilor noștri prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și după aceasta dau de știre domniei voastre despre cele ce mi-ați imputat domnia voastră asupra drumurilor, că le-aș fi închis: domnia voastră știți că până ce a fost în viață părintele meu Vlad voe-

vod, el a avut pace cu înălțimea sa domnul craiul meu, iar cu domnia voastră a avut credință și jurământ și frăție și prietenie. Iar după moartea părintelui meu Vlad voevod, dumnezeu să-l ierte, m'a dăruit dumnezeu cu ținutul meu, cu Țara Românească; și drumurile nu le-am închis, ca să fac răzmiriță, ci le-am închis, ca să ne putem păzi de vrăjmașul nostru Mihnea, căci nu e multă vreme decând a venit el și umblă pe acolo printre voi ¹⁾. Deci, până ce va sta el acolo în ținutul Ardealului, noi nu putem slobozi drumurile. Știu că săracii sufer destulă nevoie, dar cu drumurile deschise noi nu ne putem păzi. Deci, să trimeteți domnia voastră la înălțimea sa craiul, ca să alunge de acolo pe vrăjmașul nostru, și să nu stea nici în ținutul Ardealului nici în alte locuri dela margine, ca să putem și noi deschide drumurile, și să se hrănească săracii în pace și în bună voie, căci și eu am pace cu înălțimea sa craiul, domnul meu. Și să ne dați domnia voastră știre despre acel vrăjmaș al nostru: unde este el acum, este la Timișoara, ori s'a dus la Buda? Și atunci noi vom deschide drumurile. Și de lucrul Turcilor să știie domnia voastră că multe oști sânt la Dârstor și în toate părțile, dar n'au de gând să vie asupra domniei voastre, ci s'au adunat ca să meargă în ajutorul lui Ștefan voevod. Domnia voastră știți cum m'am jurat eu cu domnia voastră; cât voi fi în viață, să nu vă temeți domnia voastră că vor trece Turcii pe undeva prin țara noastră, dela Severin și până la Brăila, ca să prade în țara domnului meu a înălțimei sale craiului. Și apoi, și Mesit-bașa ²⁾ este iarăși cu oaste la Brăila. Și vă rugăm pe domnia voastră să ne dați știre de lucrul solilor noștri: unde sânt ei acuma? Domnia voastră veți fi știind, căci vă vin [mereu] oameni de acolo. Și orice va spune domniilor voastre sluga noastră Bădea, să se crează, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre.

· *Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІСО РІАДЪА ВОЕВОДА І МАГТІЮ БЖІЮ І ГОСПОДИН, cu ligaturile ЛЕ, ЯМ și ИИ; adresa: † НАШИМ*

¹⁾ Mihnea încerca să intre în Țara Românească încă dela 1497 (v. scrisoarea nuntului regal Barcsay János către județul Sibiului G. Hecht, din 1497, fără dată de zi și lună; copie la Acad. Rom.). Cine era acest Mihnea? Un hrisov al lui către mănăstirea Tismana, dela 1 Noemvrie 1508 (Arh. Stat.), ridică orice îndoială asupra filiației lui: el numește aci pe Vlad (Țepeș) tată (РОДІТЕЛЪ), pe Vlad Călugărul unchiu (СТРІУЦ ГОСПОДСТВА ЛИН ВЛАД ВОЕВОДА Калѣгіерѣа), iar pe Mircea cel Bătrân strămoș (ПРЕДЕДЪ).

²⁾ Mezci-pașa.

честитим братіам и добрим пріателом, сѣдцѣ и бѣ -тнм пѣргаром wt Брашов: *cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov.* — *Arh. No. 272.*

1498, prin Aprilie, când Malcoci-beg se pregătea să plece în Moldova, de unde înaintă până la Lemberg prădând. Vezi Iorga, Chilia și Cetatea Albă, p. 172 și urm.; Ștefan cel Mare, p. 243 și nota 304.

CLXXXI.

† Милостню божию Іо Радоуа воевода и господинъ взсон земле угровлахи́нское, пишет господство ми нашим честитим и братіам и добрим пріателом, сѣдцѣ кралевѣ и бѣ -тнм пѣргаром wt Брашов. Много здравие приносил господство ви, и по сиѹ давал ѣ знание господства ви зарадѣ нашега чловѣкка, по именѣ Станчула wt Нѣмжеци, како ѣ ви поиде сзе дрѣгомѣ чловѣккѣ по правѣ пѣт Брашовскѣ; кзда ви ѣ Бран, а вне и сте схватили, такѣ един wt них а ви га сте ѣвесили без пѣриша, а дрѣгомѣ wt них вне мѣ сте ѣвели 3 флорин, а по том а вне сте ѣложили ѣ емца, еце да плати 1 флорин, али без ни еднѣ винѣ. Тако ако ви виноват тоган чловѣкка, како тоган чловѣкка, како не сте ѣвеси(и), нѣ га сте ѣложили да плати? Сеѣо радѣ просим господство ви да им дрѣжите прав закон, да им се плати тоизи довицк цю и сте ѣвели, и да ест ѣ мирно, ере не има ни еднѣ винѣ, нѣ ест прав чловѣккѣ. Тако ако не им чете повратит, а ми не кемо вставиѣт! нашега чловѣкка ѣ пагѣбѣ, нѣ челиѣ ѣзети wt нашега чловѣкка и повише. И богъ ви ѣмножит лета господствѣ ви.

Din mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului crăesc și celor doisprezece pârgari din Brașov. Cu multă sănătate mă închin domniei voastre și apoi vă dau de știre domniei voastre despre omul nostru, cu numele Stanciul din Nămăești, că umblând el cu un alt om pe drumul drept al Brașovului și ajungând la Bran, voi ați pus mâna pe ei și pe unul l-ați spânzurat fără judecată ¹⁾, iar celuilalt i-ați luat șapte florini și l-ați pus apoi la chezașie, ca să mai plătească încă zece florini, și fără nici o vină. Dar dacă acest om ar fi vinovat, ca cel pe care l-ați spânzurat, cum de nu l-ați spânzurat și pe el, ci l-ați pus numai să plătească? Mă rog

¹⁾ Orig. без пѣриша, fără pârâș, adică fără să fi fost pârât de cineva.

deci de domnia voastră să-i faceți judecată dreaptă, și să i se plătească banii ce i s'au luat, și să petreacă în pace, căci n'are nici o vină, ci e om drept. Iar dacă nu-i veți întoarce, noi nu vom lăsa pe omul nostru în pagubă, ci vom lua și mai mult dela un om al vostru. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre.

Monogram; pecete rotundă, 3. 3 cm. în diam., pierdută; adresa: † нашам честитим братинам и добрим прииателом, сѣдѣщ кралевѣ и кѣ-тним пѣргаром шт Брашов: cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului crăesc și celor 12 pârgari din Brașov.— Ark. No. 271.

c. 1503.—Stanciul din Nămăești pare a fi acelaș cu „Stanczul de Compolog” dela 1503 (Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt, I, p. 16).

CLXXXII.

† Милостіум божіум Іо Радоуа воевода и господинъ, пишет господство ми нашим честитим братинам и добрим прииателом, сѣдѣщ и кѣ-тним пѣргаром шт Брашов, много здравие. И тѣзи ви дакам ѡ знаніе вашои милости, ере сѣс божію волю пондохмо здраво на честитѣ царевѣ Портѣ, и даде богъ та ви све по нашѣ волю, та ни ви царъ сѣс добродетел и пѣсти ни сѣс честію и сѣс дар. Тоган радї и за вас смо се потрѣдили сѣс добродетел. Сего радї пѣстих до господства ви нашега честитого властелина и правителѣ, жѣпан(а) Драгомира, великога столника господства ми; да имат честъ и дар шт ваше милости. И ато че дон на место мѣ Мнѣхил, да ви кажет колак добръ. И варѣ цю че изречи Мнѣхил, да га верѣвате, ере сѣ наши реч(и) истини. И богъ ви веселит.

Din mila lui dumnezeu Io Radul, voevod și domn. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și iată vă dau de știre domniei voastre că cu voea lui dumnezeu ne-am dus sănătoși la cinstita Poartă împărătească și a dat dumnezeu de s'a făcut totul pe voea noastră, și împăratul ne-a primit cu bine și ne-a dat drumul cu cinste și cu daruri. Deaceez ne-am dat silință și pentru binele vostru. Deci am trimes la domnia voastră pe cinstitul nostru boer și diregător, pe jupân Dragomir, marele stolnic al domniei mele; și să aibă cinste și dar dela domnia voastră. Și iată va veni în locul lui

Mihăil, să vă dea veste bună ¹⁾. Și orice va spune Mihăil, să-l credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să vă bucure.

*Monogram; pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., cu legenda foarte clară: * ІСО РИДЪА БОГБОУА МИЛОСТІЮ БЖІЮ И ГОСПОДИН; adresa: † НАШИМ ЧЕСТИТИМ БРАТНИМ И ДОБРИМ ПРИТЕЛІМ, СЖДЦЪ И ДВАНДЕСЕТНИ ПЪРГАРОМ УТ Брашов: cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pângari din Brașov.— Arh. No. 228.*

1504.—Anul în care Radu cel Mare se duce la Poartă. Mergerea lui s'a întâmplat în timpul verii, căci la 17 Sept. 1504 se întorsese în țară (v. scrisoarea tesaaurariului Ioan Bornemissza către Sibicni, cu această dată; copie la Acad. Rom.; cf. și N. Iorga, Studii și documente III, p. XLII). Scrisoarea de mai sus este deci din vara sau toamna aceluiaș an.—Dragomir a fost stolnic pe lângă Radu cel Mare în tot timpul domniei lui, dela 1496 — 1507 (v. d. p. documentele dela 1 Aug. 1496, 1499 [fără lună], 15 Dech. 1501, 9 Martie 1502, Mai 1502 [fără zi], 20 Iulie 1507 în Arh. Stat. și 10 Dech. 1505 la Acad. Rom.) După poreclă el se chema Izvoranul: așa într'un doc. dela 9 Ian. 1497, a căruia listă de boeri e identică cu cea dela 1 Aug. 1496, în loc de *Dragomir* stolnicul, citim *Izvoranul* stolnic; cf. aceeaș numire în doc. din 25 Ian. 1499 și *Dragomir Izvoranul*, mare stolnic, în doc. lui Mihnea din 7 Sept. 1508 (toate în Arh. Stat.). Sub Mihnea îl mai găsim citat la 1 Noemvrie 1508 (Arh. Stat.). În tratatul cu Brașovenii dela 3 Dech. 1507 nu e pus între martori.

CLXXXIII.

† МИЛОСТІЮ БОЖІЮ ІУ РАДОУА ВОИВОДА И ГОСПОДИНЪ ВЪСОН ЗЕМЛИ ШРОВАХІНСКОИ, ПИШЕТ ГОСПОДСТВО МИ НАШИМ ЧЕСТИТИМ БРАТНИМ И ДОБРИМ ПРИТЕЛІМ, СЖДЦЪ И БІ-ТИМ ПЪРГАРОМ УТ Брашов, много здравие. И по снх давам ъ знаніе господствѣ ви ²⁾, понеже послах господство ми слѣдѣ господства ми Ялѣхн до вашега господства. Сего ради молим господство ви, како да ми наидете господство ви два кола, али да бѣдѣт големи и шковани и сѣс кошѣре и сѣ свем, и да бѣдѣт нови и добри, и како знате господство ви ере требѣ за пѣт; тако цю им ке бити цена, а господство ми смѣ вставна на жѣпан Ялѣхн, да платит. И пак ви молиа господство ви, како да ми наидете господствѣ ми ѣ крѣзне ут трѣбѣши ут лицице и ждери, колико те требвати господствѣ ми. Тако велми да се неволнцате господ-

¹⁾ Trad. verbal «să vă spue colac bun»; cf. în scrisoarea lui Vlad Călugărul de sub No. CL «да кажет глас добръ». Comp. cu expresia «a spune (a da) colac bun» cuvântul *colăcar*, *colăcaș* în înțeles de vestitor, εὐαγγελιστής. H. Tiktin, Rumänisch-deutsches Wörterbuch I (Bukarest, 1903), p. 389, sub *colăcer*.

²⁾ Corectat din тн.

ство ви, а ми кем зчини волю господства ви. И богъ ви веселит.
— И варе цю ви изрече Алекси, а господство ви да вервете, понеже
сѣ наши речн истинни.

Din mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și după aceasta dau de știre domniei voastre că a:n trimes domnia mea pe sluga domniei mele Alexi la domnia voastră. Deci mă rog de domnia voastră să-mi găsiți domnia voastră două care, dar să fie mari și ferecate și cu coșuri și cu toate ale lor, și să fie nouă și bune, cum știți domnia voastră că sânt de nevoie la drum. Iar cât le va fi prețul, domnia mea am lăsat pe seama lui jupân Alexi să plătească. Și vă mai rog pe domnia voastră să-mi găsiți domnia voastră șase blâni de pânțece de vulpe și de jder, cât va fi de nevoie pentru domnia mea. Așa să vă dați osteneală domnia voastră, iar noi vom face tot așa pe placul domniei voastre. Și Dumnezeu să vă bucure. Și tot ce are să vă spună Alexi, domnia voastră să credeți, căci sânt cuvintele noastre adevărate.

*Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: * ІО РАДУА БОЕ-
ВОДА МАГТИЮ БЖІЕЮ И ГОСПОДИН, cu ligaturile АЕ și ИИ; adresa: † чес-
титни братиам и приателем, сжд[цѣ] и пѣргаром шт Брашов: cinstiților frați și prie-
teni, județului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 230; Afil. No. 81 (atri-
bută greșit lui Radu cel Frumos).*

c. 1504 sau 1507. — Pun aceste două date, presupunând că cele două care au fost comandate cu ocazia mergerii lui la Turci, într'unul din acești ani. Cf. nota dela No. următor.

CLXXXIV.

† Милостню божию Іо Радоуа воевода и господинъ всен
земли Угровлахійской, пишет господство ми нашим честитим
братням и добрим приателем, сждцѣ и вѣ-тним прѣгаром шт
Брашов, много здравие. И по сих давам ѣ знание господствѣ ви,
понеже послах господство ми савѣ господства ми Алекси, како
да ми кспит ѣ кола господствѣ ми, али сѣ вксом потребом цю
требует, и шт дрѣго цю ке требовати господствѣ ми. Тога ради
молим господство ви како да га не вантѣете зараді вамѣ, анѣ
да га вставите ѣ мирѣ. И на Бран еце да зчините господство
ви исправѣ шт господства ви, како да их не вантѣют. И богъ
ви веселит.

Din mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și după aceasta dau de știre domniei voastre că am trimis domnia mea pe sluga domniei mele Alexi, să-mi cumpere cinci care pentru domnia mea, dar cu toate cele de trebuință, și altele ce-mi vor trebui domniei mele. De aceea mă rog de domnia voastră să nu-l supărați cu vama, ci să-l lăsați în pace. Și la Bran să faceți domnia voastră ispravă din partea domniei voastre, ca să nu-l supere. Și Dumnezeu să vă bucure.

*Monogram; pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., cu legenda: * ІО РАДУЛА ВОЕВОДА МИЛОСТНО БЖІЕЮ И ГОСПОДИН (cf. No. 228); adresa: † нашим честитим кратним и приятелем, сѣдцѣ и прѣгаром шт Брашов: cinstiților noștri frați și prieteni, județului și pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 244.*

c. 1504 sau 1507. — Pentru Alexi, v. și No. arh. 239. Dintr'o scrisoare latină a lui Radu către Brașoveni știm că acest Alexi a mai fost trimis într'o misiune la Brașov în 17 Aprilie 1507 (copie la Acad. Rom.). Cf. No. precedent.

CLXXXV.

† Милостно кожню Іу Радоула воєвода и господинь взсон земли Бгровлахінскои, пишет господство ми много здравіе нашим честитим братіа и и добрим приятелем, сѣдцѣ и бѣ-тим прѣгаром шт Брашов, и ш сем давам ѿ знаніе господствѣ ви, како прииде шван члов'ккѣ господства ми, Рьдлаж шт Длзгополе, та ми жалова пред господства ми, како ест бил дал товар едноумѣ Гасинѣ шт Брашов на име Блаж; тако мѣ ест платил дръго, анѣ мѣ е шстал шнѣ ножове, а кзд(а) ест сзда шн не те да мѣ платит. Тере кзда ест било лани, шни се сѣ прели сзе ¹⁾ моего члов'кка пред господство ви и пред вьсем хором, цю сѣ билн на збор; тако ест шстал шт закона вашга члов'кка да платит моемѣ члов'ккѣ, а шн пак не е хтеу, анѣ га ест звал на седим столове. Тако члов'ккѣ господства ми каза господствѣ ми. Сего радї господство ми не кем да поставим тон закон сиромасем людем нашим; нѣ ако хокете дръжати закон прав господство ви швомѣзи члов'ккѣ господства ми, да мѣ се платит, а господство ви дръжите мѣ, ере мон члов'ккѣ не може ходити на седим столове, ере не хокю господство ми да поставил тон закон, да ходит на седим столове. Я ако мѣ се криво

¹⁾ În orig. de două ori.

ВИДИТ ТОМШИ ЧЛОВѢКЪ ГОСПОДСТВА ВИ ¹⁾, НЕКА ДА ДОНДЕТ СЪЗ
МОЕГА ЧЛОВѢКА НА СЪД ПРЕД ГОСПОДСТВА МИ, ДА СТАНЕТ ЛИЦЕМ,
ДА НЪ СЪДИМО ПО ПРАВДЕ. И ИНОИ ХОУАТ ЦЮ СТЕ ВЪЗЕЛИ УТ МОЕГА
ЧЛОВѢКА, ДА МЪ ГА ДАВАТЕ С РЪКЪ, ЕРЕ НЕСТ ЗАКОН ДА МЪ ГА ВЪЗ-
МЕТЕ ГОСПОДСТВО ВИ. ЕРЕ ПО ТОМ ТОГАН ДА ЗНАЕТЕ ГОСПОДСТВО
ВИ, КАКО ЧЛОВѢКЪ ГОСПОДСТВА МИ НЕ ЧЮ ГА УСТАВИТИ С КВАР. И
БОГЪ ВИ ВЕСЕЛИТ.

Din mila lui Dumnezeu I o Radul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și vă dau de știre domniei voastre că a venit acest om al domniei mele, Rădilă din Câmpulung, și s'a jeluit înaintea domniei mele că a fost dat marfă unui Sas din Brașov cu numele Blaj; astfel acesta i-a plătit o parte, dar i-a rămas dator cu 18.000 de cușite și acum nu vrea să-i plătească. Acum un an el a avut judecată cu omul meu înaintea domniei voastre și înaintea țării întregi, care se adunase la sobor; și astfel a rămas de judecată omul vostru, ca să plătească omului meu, și totuși el n'a vrut [să-i plătească], ci l-a chemat la cele Șapte Scaune. Așa mi-a spus domniei mele omul domniei mele. Deci, domnia mea nu vreau să pui acest obicei pentru săracii noștri; ci dacă domnia voastră voiți să faceți judecată dreaptă acestui om al domniei mele, ca să i se plătească, faceți-i domnia voastră, căci omul meu nu poate să umble pela cele Șapte Scaune, fiindcă nu vreau domnia mea să pui acest obicei, ca să meargă la cele Șapte Scaune. Iar dacă acelui om al domniei voastre i se pare că e nedreptățit, să vie împreună cu omul meu la judecată înaintea domniei mele, să stea de față, și să-i judecăm după dreptate. Și hogaetul ²⁾ ce l-ați luat dela omul meu, să i-l dați la mână, căci nu e lege ca să i-l luați domnia voastră. Și-apoi să știți domnia voastră că nu voi lăsa pe omul domniei mele în pagubă. Și Dumnezeu să vă bucure.

*Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: * ІСѦ РИДЪА ВОЕ-
БОДЯ МИЛОСТІЮ БЖІЕЮ И ГОСПОДИН, cu ligatura ИИ (cf. No. 276); adresa:
† НАШНА ЧЕСТИТНА КРАТНА И ДОБРА ПРИЯТЕЛ, СЪДЦЪ И ЪІ - ТНА ПЪРГАРОМ УТ Бра-
шов: cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor 12 pârgari din
Brașov.— Ark. No. 281.*

¹⁾ În orig. e pus aci încă odată криво.

²⁾ Zapisul, adevărta: cuvânt turcesc. Vezi L. Șăineanu, Influența orientală asupra limbei și culturii române, II, 2, p. 65, sub *hogët*.

c. 1503—1508.—Socotelele Braşovului şi ale Sibiului conţin câteva date interesante asupra lui «Radilla de Compolong»; în cele dintâiu el e trecut, sub an. 1503, ca mare importator de cuţite de Ştiria (cultelli Stewrer): într'un singur an el a adus 39.000 de bucăţi, în valoare, de 468 fl. (Quellen, I, p. 49—50). Din socotelele Sibiului pe an. 1500 se vede că el făcea acolo negoţ cu şofran (Rechnungen, I, p. 280). — Data 1503—1508 e, se 'nţelege, aproximativă; cuţite a putut importa Rădila la Braşov şi înainte de 1503. Asupra lui v. şi No. CLIV.

CLXXXVI.

† Милостїѡм вожїѡм Іѡ Радоѡл воевода и господинѡ взсен земли Угровлахїискои, пишеть господство ми нашим честитим братїям и доврїим прїятелом и ближним сѡседом, сѡдцѡ и вї-тим пѡргаром ѡт Брашов, много здравїе и любовно приносит господствѡ ви. И по сем дакам ѡ знанїе господствѡ ви: тѡѡ сѡм послаа слѡга господства ми, именем Ман'к, за работѡ гласовом ѡт краа'к и ѡт воевода Арделскомѡ и ѡт наши покансари. Молим господство ви, варе цю чете знатї сѡ истинном, а господство ви да ми спїшете книгѡ за све, да знам, еда ви ест дошеа господствѡ ви єдин члов'кѡѡ ѡт краа'к и ѡт воевода Арделскомѡ, како мѡ сѡ р'кчи и ѡт цю че да се схватит. И да ми изберете: хѡке ли тѡи зимѡвати или не, да знам сѡ истинном за све работѡ. И пакѡ єдно дрѡго цю сѡм послаа по слѡга наша да ми се кѡпит, молим господство ви да се потрѡдите да ми исправите, да ми се кѡпѡе, и да ми спїшете ѡ книгѡ цю по цю чете дати. И варе цю ви че говорят слѡга наша Ман'к, да верѡете, ере сѡ наши р'кчи истинни. И богѡ да блмножит лет(а) господствѡ ви.

Din mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod şi domn a toată ţara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea cinstiţilor noştri fraţi şi buni prieteni şi de aproape vecini, judeţului şi celor doispnezece pângari din Braşov, şi multă sănătate vă poftesc cu drag domniei voastre. Şi după aceasta dau de ştire domniei voastre că am trimes acolo pe sluga domniei mele, cu numele Manea, pentru veştile dela craiul şi dela voevodul Ardealului şi dela solii noştri. Mă rog de domnia voastră ca orice veţi şti cu adevărat, domnia voastră să-mi scrieţi carte despre toate, ca să ştiu dacă cumva a venit la domnia voastră vre-un om dela craiul şi dela voevodul Ardealului, şi

ce vorbe are, și de ce vrea să se apuce. Și să mă lămurii: vrea să ierneze acolo sau ba, ca să știu cu adevărat de toate lucrurile. Și iarăși, pentru una alta ce am trimes pe sluga noastră să-mi cumpere, vă rog pe domnia voastră să vă osteniți și să faceți ca să mi se cumpere, și să-mi scrieți în carte ce și pe cât vreți să vindeți. Și orice vă va grăi sluga noastră Manea, să credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre.

*Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., ruptă; adresa: † нашим честитим братіям и добр[им] пріятелом] и ближним сѣсѣдом, сждцѣ и бѣ-тним пѣргаром wt Брашов]: *cinstiților noștri frați și buni prieteni și de aproape vecini, județului și celor 12 pârgari din Brașov.*—*Arh. No. 267.**

c. 1507—1508.—Radu avea motiv să se teamă de voevodul Ardealului, deoarece pe acel timp se adăposteau mulți Turci în țara sa și el era nevoit deseori să cedeze cererilor acestora. V. Iorga, Studii și documente III, p. XLII.— Cf. nota dela No. următor.

CLXXXVII.

† Милостню божию господинь Іу Радоуа, воевода Бгровла-хїнскои земли, пишет господство ми много здравіе нашим честитим братіям и пріятелем и ближним сѣсѣдом, сждцѣ и бѣ-тним пѣргаром wt Брашов, и по сих давам ѿ знаніе вашои пріятелство (sic): донесете се на ѿм господство ви за клетве и тѣжмеже и пріятелство цю смо имѣли мегю нами, како цю чете разбрати ваша (sic) господство wd теx[з]и стране и wt господина ми кралѣ, да ни давате ѿ знаніе, и да ни дрѣжите сз чисти и сз избрании вещи. И ми такожде варє цю чемо разбрати wd Тѣрцѣх стране, да давамо ѿ знаніе вашои пріятелствѣ чисти и избрании гласове, како ест било до сзда мегю нами. И кзде сзда wно ни доге чловѣкѣ на[ш] wt брод wt Ценѣне та ни каза како є дошел Брделски воевода тѣи ѿ Снени мегю вами, и сз вонсками многа, и послaw на брод да гледают, и да мѣ направле пѣта; не знамо wd цю хоте да се прихватают. Сего радї миломю ваша пріятелства, како варє цю мѣ бѣде мислѣ и цю хоче да сзтворє, цю се є привлжииw здєзи, и колико вонскѣ, и wd цю хоте да се прихватают, wd све избрано и чисто и истинно да ми прѣпорѣчите ваша пріятелства по слѣга господства ми, да знамо. И богъ ви шввєселит.

Din mila lui Dumnezeu domnul Io Radu l, voevod al țării Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate cinstiților noștri frați și prieteni și de aproape vecini, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov. Și după aceasta dau de știre prieteniei voastre: aduceți-vă aminte domnia voastră de jurămintele și de învoelele și de prietenia ce am avut între noi, și ce veți afla domnia voastră din părțile acelea și dela domnul meu craiul, să ne dați de știre, și să ne țineți cu lucruri curate și alese. Tot așa și noi, tot ce vom afla din părțile turcești, vom da de știre prieteniei voastre, știri curate și alese, cum a fost și până acuma între noi. Și acum ne-a venit un om al nostru dela vadul dela Genune și ne-a spus că a sosit voevodul Ardealului printre voi la Sibiu, și cu multe oști, și că a trimis să cerceteze vadul și să-i dreagă drumul. Nu știm de ce vrea să se apuce. Deci vă întrebăm pe prietenii voastre: ce gând o fi având și ce va fi vrând să facă, de s'a apropiat de noi, și câtă oaste are și de ce vrea să se apuce? De toate pe ales și curat și adevărat să-mi trimeteți vorbă prietenii voastre prin sluga domniei mele, ca să știu. Și Dumnezeu sa vă bucure.

*Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: * ІСО РАДАША БО-
[СВОДА] МИЛОСТІЮ БЖІЕЮ И ГОСПОДИН, cu ligatura ИИ; adresa: † нашим
честитим братіям и приятелом, сѣдиш и бѣ-тним прѣгаром ѿт Брашов: cinstiților
noștri frați și prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 276.*

1507—1508. — Voevodul Ardealului petrecea prin Dechemvrie 1507 și Ianuarie 1508 la Sibiu (Rechnungen, I, p. 494—495). El sosise acolo din toamnă; printr'o scrisoare din 15 Sept. 1507 Radu mulțămeste Sibienilor pentru știrea ce-i trimiseseră despre sosirea lui (copie la Acad. Rom.).

CLXXXVIII.

† Милостнѣю божію Іоу Радоуа воевода и господинъ, пишеть господство ми сѣдиш и бѣ-тним прѣгаром ѿт Брашов, и ѿ сѣм давам ѿ знаніе господства ви, како имасмо ¹⁾ и свежахмо брат-с[т]во и приятиество мегю нами, да бѣде до наша живота. И некиѣ ми досласте до мене добръ вест, како ви е давъ господина ми висота кралева Бранша. Ъ тем ни се е мнило добро за тоа, нѣ побеле да снѣ ви било воеводѣ Ерделскомѣ, неголи вам. Бре кзда е било сзда некиѣ уни сѣ ходили тръговци и сиромаси тѣи ѿ Брашов на тръг, тере како сѣ тръговали уни си сѣ платили вама

¹⁾ Orig. имасмо смо, cu smo din имасмо aruncat deasupra șirului.—Vezi nota 2 dela p. 211.

ГДЕ СЪ ПЛАТИЛИ И ДО СЕ НОВА; А КЪДА СЪ ХТЕЛИ ДА ИЗЛЕЗЪТ ИЗ ГРАДА
 ВЪН ПО ПОРТЪ, ВИ СТЕ ПОСТАВИЛИ ЛЮДІ ВАШИ НА ПОРТЪ, ТА ИМ Е
 ДРЪЖАВ ПЪТ, ТАКО ИМ ЕСЪ РАСТОВАРИЛИ ТОВАРЕ СВЕМ ІАМ (sic) ТЕРЕ
 ИЛИ Е РАСИПАВ ТОВАРЕ И ГЛЕДАВ БЕЗ ЗАКОНА. И КЪДА(А) СЪ БИЛИ ОД ТЪИ,
 ПАКИ ИДЕКИ НА ПОЛЮ, БЛИЗ ГОРЪ, А ЛЮДІЕ ГОСПОДСТВА ВИ ПАК СЪ
 БИЛИ ПРЕД ИМ ПОСТАВИЛИ, ТАКО ПАК ИМ ЕСЪ РАСТОВАРИЛИ И РАСИ-
 ПОВАЛИ ТОВАРЕ СВЕМ ІАМ (sic), БИ[ЛИ] ¹⁾ ИХ СЪ И ВЕЛІКЪ ДОСАЖДЪ ИМ Е
 СЧИННИЛИ ДО ГЛАВЕ. ТАКО ПАКИ ИДЕКИ [W]ВАМО, КЪДА(А) СЪ БИЛИ ПОД
 ГРАДЪ БРАНЪ, ОНИ ИМ СЪ ПАКИ РАСТОВАРИЛИ ТОВАРЕ И РАЗВАЛИЛИ И
 ПАКИ БИЛИ ИХ СЪ И ИЗВЕКАЪ ИХ ЕСЪ ЕДНИ, А ДРЪЖЕМ КОНИ ИМ СЪ
 СЪЕЛИ, КАКО НЕСТ БИЛО НИКЪДА ТОА ЗАКОН ДО СЕЛ'К. ГЕГО РАДІ ДА
 ЗНАА ГОСПОДСТВО ВИ, ДА ВИ СЕ НЕ МНИТ ЗЛО, ЕРЕ ЧЕМ ЗАТВАРАТИ
 ВЪСЕ ПЪТОВЕ ХОДЕТЕ (sic), ПЪТ ДЗЕВНИЦЕ И ПЪТ ПРАХОВЕ И ПЪТ
 ТЕЛ'ЖЕНЪ, ДА НЕ ВЕКЕ ПРИХОДЕТ ЛЮДІЕ, ПОНЕЖЕ НЕ ЧЮ ДА МИ СЕ ТЕ-
 ГАНТ ТРЪГОВЦИ И СИРОМАСИ ТАКОИ, КАКО СЕ СЪ ТЕГАНЛИ, БЕЗ ПРАВДЕ
 И БЕЗ ЗАКОН. ДОБРИ Р'КЧ(И) МИ ДОХОДЕТ ОУ ГОСПОДСТВО ВИ И ОУ
 ВОИВОДА БРДЕЛСКИ; А ТКО ЕСЪ ВАШЕХ ПОГЛАВИТЕЛІЕ, ГОСПОДСТВО МИ
 ВИДИМ, ЕРЕ ДИГНЪТ ВРАЖЛИШИ И НЕПРИТЕЛІ НАД ГЛАВЪ МИ. ТАКО СЕ
 ЧЮДИМ ЦО КЕ ДА БЪДЕ ТОИ РАБОТЪ И О КОН КИП. ТАКОИ СЪМОТРИТЕ
 ГОСПОДСТВО ВИ, КАКО ЧЕ ПАДНЪТИ РАБОТЪ НА ПОКОН. ТОА ГЛЕДАТЕ
 ГОСПОДСТВО ВИ. И БОГЪ ВИ ВЕКЕСАНТ.

Din mila lui Dumnezeu I o R a d u l, voevod și domn. Scrie domnia
 mea județului și celor doisprezece pârgari din Brașov și dau de
 știre domniei voastre că noi am legat și am avut frăție și prie-
 tenie pe viață între noi. Și nu de mult mi-ați trimes veste bună,
 cum că înălțimea sa domnul meu craiul v'a dat Branul. Ne-a părut
 bine de asta ; dar ar fi fost mai bine să-l fi avut voevodul Ardealului
 decât voi. Căci nu e multă vreme decând niște neguțători și săraci
 ai noștri au venit acolo la Brașov, la târg, și după ce și-au târguit,
 ei și-au plătit vama unde plătiseră și până atunci; dar când au voit
 să iasă afară din cetate pe poartă, voi ați pus oameni de-ai voștri
 la poartă de le-au ținut drumul și le-au descărcat la toți mărfurile
 și le-au risipit mărfurile și i-au căutat pe nedrept. Și mergând de-
 acolo mai departe pe câmp, când erau aproape de munte, oamenii
 domniei voastre s'au pus iarăși înaintea lor și iarăși le-au descărcat
 și le-au risipit mărfurile la toți, și i-au bătut și le-au adus mare supărare

¹⁾ Hârtia e ruptă aci, ca și mai jos la [w]ВАМО.

pe capetele lor. Mergând apoi mai departe, când au ajuns sub cetatea Branului, aceia iarăși le-au descărcat și le-au răsturnat mărfurile și iarăși i-au bătut ; pe unii i-au desbrăcat, iar altora le-au luat caii, cum n'a fost nici odată obiceiul până acum. Deci să știe domnia voastră : să nu vă pară rău, dacă voiu închide toate drumurile pe unde umblați, drumul Dâmboviței și drumul Prahovei și drumul Teleajenului, ca să nu mai umble oamenii. Căci nu vreau să mi se jeluească neguțătorii și săracii, cum s'au jeluie până acum, că n'au dreptate, nici lege. Vorbe bune îmi vin [destule] dela voi și dela voevodul Ardealului ; dar ce fel [de oameni] sânt capetele voastre, asta o vede domnia mea, căci îmi ridică vrăjmași și neprieteni asupra capului meu. Astfel, nu știu ce are să iasă din treaba aceasta și în ce chip. Dar gândiți-vă domnia voastră cum are să iasă lucrul la urmă. La asta să vă uitați domnia voastră. Și Dumnezeu să vă bucure.

*Monogram ; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: * ІГО РЯДЪА БОЕ-
БОДЯ МНЛОСТНО БЖ[ІЄ]Ю И ГОГ]ПОДИИ, cu ligaturile МН și ИИ; adresa:
† сѣдцѣ и вѣ -тнм пѣргаром шт Брашов: județului și celor doisprezece pârgari
din Brașov. — Arh. No. 252.*

1508, Februarie, deci câteva săptămâni înainte de moartea lui Radu, care s'a întâmplat prin Martie sau Aprilie 1508 (cf. nota 1 dela p. 211). Cedarea Branului s'a făcut la 25 Ianuarie 1508: regele Vladislav a zălogit atunci Brașovenilor și țării Bârsei domeniul acestei cetăți pentru suma de 6500 fl. La 22 Mai 1513 Vladislav a confirmat din nou pe Brașoveni în posesiunea lui. G. D. Deutsch, Geschichte der siebenbürger Sachsen, 1899, p. 145 — 146.

CLXXXIX.

† Милостію божією Іу Радоуа вонвода и господинъ влашки, пишет господство ми нашим честитим приятелом и ближним сѣседом, сѣдцѣ и вѣ -тнм пѣргаром шт Брашев, много ви здравне приносят. И по сих ви говорим вашон милости радї некои людї, цю сте схватили на мостове с Сурате, по что радї сѣ исхавили и развалили мостове. И вашон милости да знанте, ере ни сѣ едном злом мисливам не сѣ промислили да ми счинит уни зло и досадѣ ; анѣ да знанте вашон милости, ере уни сѣ правом слѣзбам послѣжили ми сѣт господства ми и ни еднѣ вино не илают. За тои да ви богъ научи, да их ослободїте и да их вставите с мир, ере сѣт правн людїе. Ере ако хоцїет бити уни зли людїе, нанзло и страшно и горко

СЗЛРХТХ ХТЕХ ГОСПОДСТВО МИ СЧИННИТИ НАД ГЛАВЕ НАМ, ПОНЕЖЕ
СЗЛМ И ГОСПОДСТВО МИ СЛБГА СВЯТОКУ КОРСНЕ И ВИСОТЕ КРАЛЮ И
ПРИНАТЕЛ ВАШОН МИЛОСТИ. СЕГО РАДІ ДА ВИ НАСЧИ БОГЪ, НЕМОИ
МЛЧИТЕ И ПЕДЕПСАТИ, ЕРЕ НИЦЮ НЕ СЪТ ВИНОВАТИ. ТОИ ВИ МОЛИМ
ВАШОН МИЛОСТИ. И БОГЪ ВИ ВЕСЕЛИТ, АМИН. ПИС. ГЕН. ЛА ДНА, 8
ТРЪГОВИЦ(И).

Din mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod și domn român. Scrie domnia mea cinstiților noștri prieteni și de aproape vecini, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și vă poștește multă sănătate. Și după aceasta vă grăesc domniei voastre despre niște oameni, pe care i-ați prins la podurile dela Orății ¹⁾, pentru că ar fi stricat și răsturnat podurile. Dar domnia voastră să știți că aceia nu s'au gândit de loc să-mi facă rău și supărare, ci să știți domnia voastră că ei mi-au slujit domniei mele cu slujbă dreaptă și n'au nici o vină. Deaceea să vă povățuească Dumnezeu și să-i sloboziți și să-i lăsați în pace, căci sânt oameni drepti. Căci dacă ei ar fi oameni răi, domnia mea le-aș face cea mai rea și mai strașnică și mai amară moarte ²⁾, căci și domnia mea sânt sluga sfintei coroane și a înălțimei sale craiului și prieten al domniei voastre. Deci, povățuească-vă Dumnezeu să nu-i munciți și să nu-i pedepsiți, căci nu sânt vinovați întru nimica. Asta vă rugăm pe domnia voastră. Și Dumnezeu să vă bucure, amin. Scris-am Ianuarie în 31, la Târgoviște.

Monogram; pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., stricată; adresa: † нашим честитим приятелом и ближним соседом, сѣдѣхъ и бѣ - тнѣмъ пѣргаромъ въ Брашѣвъ: cinstiților noștri prieteni și de aproape vecini, județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Ark. No. 266.

1496 — 1507. — Scrisul pare ceva mai nou decât la celelalte scrisori ale lui Radu cel Mare. — Punem scrisoarea aceasta și cele următoare, pentru care n'am putut găsi o dată mai precisă, între c. 1496—1507, întru cât în cele două trei luni de boală din 1508 cu greu va fi trimes Radu scrisori sau solii la Brașov în chestiuni mărunte.

¹⁾ Orățiile sânt niște prăpăstii și o vale între Câmpina și Comarnic, pe unde trecea drumul cel vechiu al Brașovului; era partea cea mai primejdioasă a acestui drum până la construirea liniei ferate Ploești-Predeal. Cf. Marele Dicționar geografic al României, vol. IV, p. 597.

²⁾ Trad. verbală ar fi «le-aș face domnia mea peste capetele lor o moarte foarte rea și strașnică (infriçoșată) și amară».

СХС.

† Милостию вожию Іу Радоуа воивода и господинь, пишет господство ми нашим честитим братиам и приателем, сждцѣ и вѣ-тним пѣргаром вт Брашов, много здравие. И по снх давалъ ѣ знаніе господствѣ вѣ за работѣ ввомѣ нашемѣ сиромахѣ по именѣ Станислав, како ест вѣл ѣзел еднога слѣгѣ тѣи вт Брашов, да га наѣчитъ език, а вѣн ѣставши тако ѣ бежал, без неговѣ волю и без негово знаніе, та се ест потѣрчил. И вѣнои сиромахъ господства ми прѣнде тере се тѣжи прѣд господство ми; а господство ми послахмо га сѣз кнѣгомъ господства ми до сѣбаше Хръсовскога. Тако сѣбаша а вѣн мѣ ѣ дал тога слѣгѣ мѣ, ако че донти, а вѣн да ест слободѣн донти; а вѣн не хтел да дондет. Тоган радѣ да не иматъ вѣвѣзѣи сиромахъ господства ми некое ѣсилостѣз вт господства вѣ, анѣ да га вѣставите ѣ мирѣ, ере не иматъ ни едноѣ винѣ. И богѣ вѣ веселитъ.

Din mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod și domn. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și după aceasta dau de știre domniei voastre de lucrul acestui sărac al nostru, anume Stanislav, că a fost luat el o slugă de acolo din Brașov, ca să-l învețe limba, dar acesta, sculându-se, a fugit, fără voea și fără știrea lui, și s'a turcit. Venind acel sărac al domniei mele și plângându-se înaintea domniei mele, domnia mea l-am trimes cu cartea domniei mele la subașa de Hârsova. Astfel, subașa i-a dat voie acelei slugi, dacă vrea să se întoarcă, să se întoarcă; dar el n'a vrut să se întoarcă. Deci, să n'aibă acest sărac al domniei mele vre-o asuprire din partea domniei voastre, ci să-l lăsați în pace, căci el n'are nici o vină. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., ștearsă; adresa: † нашим честитим братиам, сждцѣ и вѣ пѣргаром вт Брашов: cinstiților noștri frați, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 229.

1496—1507.— Cf. scrisoarea lui Cârstian vornicul, Arh. No. 536.

СХСІ.

† Іу Радоуа воивода и господинь, пишет господство ми нашим честитим братиам и добрим приателем, сждцѣ и вѣ пѣр-

гаром вт Брашов, много здравне прїносит господствѣ вѣ. И по сѣх давам ѣ знанїе вашему господствѣ, понеже послах господство ми слѣгѣ господства ми Бѣдѣ до вашего господства и съз наши потребним(и) речѣ. Тако варѣ що изрече къ господствѣ вѣ, а господство вѣ да га вербете, ере съ наши речѣ истинни. И богъ вѣ вевеселит господства вѣ.

Io Radul, voevod și domn. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și multă sănătate vă poștește domniei voastre. Și după aceasta dau de știre domniei voastre că a trimes domnia mea pe sluga domniei mele Bădea la domnia voastră, cu vorbele noastre trebuincioase. Astfel, orice va spune cătră domnia voastră, domnia voastră să-l credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și Dumnezeu să vă bucure pe domniile voastre.

*Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: * ІСО РЯДЪЛ ВОЕВОДА МНОГОТНО БЖІЕЮ И ГОСПОДИН; adresa: † нашимъ честїтнмъ братїамъ и прїателамъ, сѣдѣхъ и бїт пѣргаромъ Брашовскнмъ; cinstiților noștri frați și prieteni, județului și celor 12 pârgari Brașoveni. — Arh. No. 268.*

1496—1507 — Mai curând spre începutul, decât spre sfârșitul domniei. Pentru Bădea, v. No. CLXXX (din 1498).

СХСІІ.

† Божїею милостїю Іу Радѣуль воевода и господннъ взон влашкон земан, пишет господство ми много здравне нашимъ честитимъ братїамъ и добрымъ прїателомъ и ближнимъ сѣседомъ, сѣдѣхъ и бїт -тнмъ пѣргаромъ вт Брашов, и ѡ семъ давамъ ѣ знанїе вашему господство, како тѣмъ посласмо ¹⁾ наша верна слѣга, жѣпанъ Бланкѣа, до вашего господство и съ потребнимъ речнми вт нас. Сего радї елика изречетъ вт насъ къ господство вѣ, а ваше господство вербите, ере съ наши речѣ истинне. И богъ вѣ вевеселитъ.

Din mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod și domn a toată Țara Românească. Scrie domnia mea multă sănătate cinstiților noștri frați și buni prieteni și de aproape vecini, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și dau de știre domniei voastre că am tri-

¹⁾ Vezi nota 2 dela p. 211.

mes acolo la domnia voastră pe credincioasa noastră slugă, pe jupân Vlaicul, cu vorbe trebuincioase din partea noastră. Deci câte va spune el din partea noastră către domnia voastră, domnia voastră să credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІСО [Р]АДЪА ВОЕВОДА Я МНОГОТІЮ БЖІЕЮ И ГОСПОДИН, cu ligatura ИИ (la Р]АДЪА se cunoșc urmele literilor, ВОЕВОДА e șters de tot); adresa: † нашимъ честитимъ братіамъ и добрымъ пріятеломъ, сѣдѣшъ и бѣ - тнмъ нѣрогаромъ въ Брашовъ: cinstițiilor noștri frați și buni prieteni, județului și celor 12 părgari din Brașov. În dosul scrisorii se află următoarea notiță contemporană interesantă: «item 60 littras facit 90 fl.; item taffeta 7 pec as 77 fl.; item schamelot 5, 17½ fl.; item kamoca 10, 40 fl.; item 37 pecias telae 26½ fl.; item halb attalz 2 fl.; item 14 kantarones piperis facit 300 fl. et 7 fl.» — Arh. No. 240.

1496—1507. — Hârtia și cerneala, mai ales aceasta din urmă, indică pentru scrisoarea de sub No. arh. 240 sec. XV; pecetea arată că ea este a lui Radu cel Mare.—Jupân Vlaicul este probabil Vlaicul portarul, care împreună cu ceilalți foști boeri ai lui Radu trimete la Brașov scrisoarea de sub No. arh. 532. El poate să fie identic cu Vlaicul, fratele lui Albu, care vinde lui Radu satul Stoiceanii, dăruit de el la 23 Martie 1497 mănăstirei Govora (orig. în Arh. Stat.). În hrisovul dela Mai 1502 (ꙗѣ, и[и]а. 7, ziua este ștearsă), prin care Radu confirmă mănăstirei între alte sate și pe acesta, el ne spune că l-a cumpărat dela Vlaicul și că fusese mai înainte «ocina mamei sale» (orig. în Arh. Stat.). Cu acest Vlaicul Radu se afla dar în relațiuni de aproape.

CXCIII.

† Іу РАДЪА ВОЕВОДА И ГОСПОДИНЬ, ПИШЕТ ГОСПОДСТВО МИ КАМ БЛЪГАРЕМЪ ВЪ БРАШОВЪ, ТКО СЕ СТЕ СЪБЛАЗНИЛИ ТА СТЕ УТИШЛИ СЪЗЪГОРЪКИ ТА СТЕ ХОДІЛИ: А УН МИ ГОВОРИ ЖЪПАН СЕМКА СЪЦАР ГОСПОДСТВО МИ ЗА ВАС, ТА ДА ВИ ДАВАМЪ МИРЪ, ДА ХОДІТЕ СЛОБОДНИ ДА СЕ ХРАНИТЕ СЪ ЗЕМЛЯЮ ГОСПОДСТВА МИ. ТАКО ГОСПОДСТВО МИ ВИ ДАДЪХЪ МИРЪ; АЛИ ДА СИ БЛОЖИТЕ ЕМЦИ УТ ПРЪДЪ ЖЪПАН СЕМКА, КАКО УТ СЪДА НАПРЕДЪ НЕ КЕ СЕ Ч(Е)ТЕ БЛАЗНИТИ ДА СЛЪЖИТЕ НИ ЗЪГОРЪКИНЪ НИ ДРЪГОМЪ ДНЯВОЛЪ, АНЪ СЕ ЧЕТЕ ХРАНИТИ СЪ ПРАВДАМЪ И ПАК ЧЕТЕ ХОДІТИ СЪ ПРАВДАМЪ. ДА АКО СЕ ЧЕТЕ ТАКОИ БУХВАТИТИ, А ВНЕ ХОДІТЕ СЪ ЗЕМЛЯЮ ГОСПОДСТВО МИ ТА СЕ ХРАНИТЕ СЪ МИРОМЪ, НА ВЕРЪ И ДЪШЪ ГОСПОДСТВА МИ И ВЕРЪ И ДЪШЪ БОЛЪКЪРЪМЪ ГОСПОДСТВА МИ.

Io Radul, vovod și domn. Scrie domnia mea vouă Bulgarilor din Brașov, care v'ați amăgit și ați ieșit și ați umblat cu Zăgo-reanu. Mi-a vorbit domniei mele pentru voi jupân Semca sulgearul,

și vă dau pace, ca să veniți în bună voie și să vă hrăniți în țara domniei mele. Astfel, v'am dat domnia mea pace; dar să vă puneți chezași înaintea jupânului Semca, că de-aci nainte nu vă veți îndupleca să mai slujiți nici Zăgoreanului nici altui diavol, ci vă veți hrăni cu dreptate și veți umbla cu dreptate. Dacă vreți să vă purtați așa, atunci veniți și umblați prin țara mea și vă hrăniți în pace, pe credința și sufletul domniei mele și pe credința și sufletul boerilor domniei mele.

Monogram; pecete rotundă, c. 3. 3 cm. în diam., înlăuntrul scrisorii și neacoperită cu hârtie, cu legenda: ✱ ІГО РІДЪА В[ОБВОД]А МИЛОСТІ]Ю БЖНО (?) [И ГОГОДИ]Н, cu ligatura ЛЕ; fără adresă.— Arh. No. 248; Mil. No. 78.

1496—1507. — Această scrisoare, care după caracterele ei paleografice pare să fie din a doua jumătate a sec. XV-lea — Miletić o atribuie lui Radu cel Frumos—este de bună samă dela Radu cel Mare; o dovedește atât pecetea cât și scrisul ei (acesta samănă însă și cu No. 220 dela Radu cel Frumos). — Semca sulgearul este probabil Semca spătarul dela 18 Iunie și 12 Noembrie 1510 (doc. dela Vlăduță la Acad. Rom. și la Arh. Stat.), 27 Dechemvrie 1511 și 8 Ian. 1512 (doc. din Arh. Stat., comunicate de d-l Iuliu Tuducescu).—Zăgoreanu e un nume cunoscut la Români din Șcheiu; v. d. p. «Zagoran Bulgarus» la 1529, 1530, 1540 (Quellen, II, p. 174, 216, 685; cf. Miletić, Novi gramoti, p. 27, nota). — Că în scrisoarea aceasta este vorba de Bulgarii din Șcheiul Brașovului, care pe atunci încă nu erau cu totul românizați, nu încape îndoială. Aceasta o dovedește cuprinsul scrisorii: «pârgarii» orașului — dacă în loc de Българем am ceti прѣгарем, cum propune Jireček, Archiv XIX, p. 600 — nu se puteau pune nici când în serviciul unui «diavol» ca Zăgoreanu, care va fi fost un vestit hoț de cai sau contrabandist, poate chiar un tovarăș al lui Mihnea în întreprinderile acestuia contra lui Radu.

CXCIV.

† Божию милостию Іу Радоуа конвода и господинъ, пишет господство ми много здравіе нашим честитим братням и добрим приателом, сждцъ и вѣ-тим пѣргаром ѿд Брашов. И въсем молим и просим вашего приателства, како моим честитим братням и добрим приателом, израдїи многан чловѣка цю га сте схватили господство ви, чловѣкъъ сецъ господства ми прѣкзлабъ Гергїне, како да га ослободїте радїи наша волю, ере нестѣ ни крие; анъ кон бѣдъъ счинили техзи аспре, ми нх чемо нанти тѣи людїе тере нх чемо педешати, како им е по законъ. Я тоган чловѣка цю сте га схватили, ослободите ¹⁾ га ваша приател-

¹⁾ Orig. ослободите.

СТРА, ЗАРАДІ МОЮ ВОЛЮ. Я ВОЛЮ ГОСПОДСТВА ВИ ВА НАС ПАКИ БИТИ
 ВЧИНЕНА ПРИ ЖИВОТЕ НАШЕУ. И БОГЪ ВМНОЖИ ЛЕТА ГОСПОДСТВЪ ВИ.

Din mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod și domn. Scrie domnia mea multă sănătate cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov. Și mă rog și cer dela prietenia voastră, ca dela niște cinstiți frați și buni prieteni, pentru acel om ce l-ați prins domnia voastră, pentru omul unchiului domniei mele, al pârcalabului Gherghina, să-l sloboziți, de voea noastră, căci el nu este vinovat. Iar pe cei ce vor fi făcut acei aspri îi vom afla noi și-i vom pedepsi, cum li se cuvine după lege. Dar pe omul acesta pe care l-ați prins sloboziți-l prieteniile voastre, de voea mea. În schimb, voi face și domnia mea pe voea domniei voastre cât voi trăi. Și Dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: [✱] ІГѠ РІАЪА [ЕОЕ-ВОД]Я МНАСТІЮ БЖІЕЮ И [ГОСПО]ДИИ, cu ligatura МНА; adresa: † чиститим нашимъ братнамъ и добрымъ прятеломъ, сѣдѣцѣ и бѣ-тнимъ прѣгаромъ ва Брашовъ: cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 293.

1496—1507. — Gherghina pârcalabul, pe care scrisoarea de mai sus îl numește unchiu al domnului, este pârcalabul cetății Poenari, «Gyrgina castellanus castris Poynar» din tratatul cu Brașovenii dela 3 Dechemvrie 1507 (Engel, Geschichte der Walachey, p 189, unde e cetit greșit «Gyrgiva» și «Поувар» [reprodus tot așa de greșit în Hurmuzaki, Documente, II, 2, p. 555]), pomenit în același an în sorotelele Sibiului ca «banus sive Gergina porkolab» (Rechnungen aus dem Archiv der Stadt Hermannstadt, I, p. 468). Cf. «Kyrkyna porkolab» la 1503, în Quellen der Stadt Kronstadt, I, p. 21.

În documentele ce cunosc dela Radu cel Mare — și ni s'au păstrat relativ multe dela dînsul — Gherghina nu figurează ca martor decât în tratatul dela 1507. Pârcalab de Târgoviște sau de Poenari era de pe vremea lui Vlad Călugărul, căci într'un hrisov al lui Vlad VI se vorbește de o moșie cumpărată în zilele lui Vlad Călugărul dela Gherghina pârcalabul (29 Dec. 1532: Arh. Stat., mst. Valca). Dintr'un hrisov al lui Radu dela 1502 știm că el a cumpărat dela Vlad Călugărul satul Bădeștii, confiscat dela Vladul vornicul, cel care se răsculase împotriva domnului său (Lăpădatu, l. c., p. 58 și 60). Într'o donație, pe care Radu o face mănăstirei Nucetului la 15 Dechemvrie 1501, el ne spune că aceasta a fost rezidită de boerul și unchiul său Gherghina, mare pârcalab (владѣани и оуцѣ господарѣ ми жѣпан [Гѣр]гнна, велики паркалаб); mare pârcalab e numit în calitate de pârcalab al cetății de Scaun. — Întâia oară îl gălesc pomenit în doc. dela 1478 al lui Basaraba cel Tânăr (жѣпанъ Гѣргнна, Venelin, p. 111). — Dela el ni s'a păstrat o scrisoare în arh. Brașovului sub No. 487. — Dar scrisoarea de mai sus este interesantă nu atât prin faptul că pomenește de Gherghina, cât prin aceea că ne arată o falsificare de bani în sec. XV—XVI.

СХСV.

† Милостию божиею Іw Радѡуѡ воевода и господинъ Угровлахїискон земли, пишет господство ми много здравіе нашим честитим братням и добрим приателем, сѣдцѣ и бї-тим прѣгаром ѡт Брашов. И по сиѡ давам ѡ знанїе господствѣ ви за работѣ ѡволѣ сиромашѣ нашемѣ, синь Хачков ѡт Риеник, како прїиде прѣд нас та жалова, како имат длзжен тѣи ѡ Брашов ѡ Блюме Ханѡш. Тако Блюме Ханѡш ест ѡмрѣл, а жена и деца мѣ сѣ ѡстали живи. Сего радї молим и господство ви, како наши приатели, да мѣ дръжиете закон прав, да мѣ се платит ѡвомѣ сиромашѣ наше[мѣ], ере ѡн є платил Евреинѣ томѣ, цю мѣ ест бил товара. Барє ест имел, варє нест имел, ѡн си ест дал и кзїе и виноградїе и све, како є моглѣ, та се ест платил. Ере ѡ нас ест закон : не платит богата, нѣ платит длзжника. Знаи ере тон закон ест и ѡ господство ви, знаи ере ест дошел и прѣжде сѣзє книгѣ господства ми до господство ви, а господство ви не мѣ сте ѡчинили правѣ. Тако молим господство ви : не могѣт бити све наши людїе ѡ пагѣбѣ, и да десидѣт наши людїе све плачюки ѡт господство ви, ере им не чините правѣ, да им се платят длзгове. За тон не кемо ѡставити наши сиромашєи ѡ толїкѣ квар. Тако да мѣ платит, да не прїидет веке да се жалѣет за кривинѣ ѡт господство ви. И богѣ ви веселитѣ.

Din mila lui Dumnezeu I o Radul, voevod și domn al țării Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov. Și după aceasta dau de știre domniei voastre de lucrul acestui sărac al nostru, feciorul lui Hacicu dela Râmnic, cum că a venit înaintea noastră și s'a jeluit că are acolo la Brașov un datornic, pe Bliume ¹⁾ Hanăș. Bliume Hanăș a murit, însă nevasta și copiii lui au rămas în viață. Deci vă rugăm pe domnia voastră, ca pe niște prieteni, să-i faceți judecată dreaptă, ca să i se plătească acestui sărac al nostru, căci el a plătit Evreului, dela care luase marfa. Avut-a ori n'a avut, el și-a vândut și casele și viile și tot, cum

¹⁾ Numele e cunoscut printre Sașii din Țara Bârsei ; așa un «Blymen» din Neustadt (rom. Cârștian) se citează în socotelele Brașovului la 1526 (Quellen, II, p. 20). Cf. scrisoarea vornicului Drăghici de sub No. arh. 473.

a putut, și s'a plătit. Căci la noi e obiceiul : nu plătește bogatul, ci plătește datornicul ¹⁾. Știu că acest obicei este și la domnia voastră, dar știu că el a fost și mai înainte la domnia voastră cu cartea domniei mele, și domnia voastră nu i-ați făcut dreptate. Vă rog dar pe domnia voastră : nu se poate ca oamenii noștri să rămâe mereu de pagubă și să vie mereu plângându-se împotriva domniei voastre că nu le faceți dreptate și nu li se plătesc datoriiile. Noi nu ȳtem lăsa pe săracii noștri în așa pagubă. Așa dar, să i se plătească acestuia, ca să nu mai vie să se plângă de nedreptate din partea domniei voastre. Și dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІГѠ РѦДѦЛ БОЕВОДЯ МИЛОСТІЮ БЖІЕЮ И ГОСПОДИН, cu ligaturile ЛЕ, МИ și ИИ; adresa: † нашим честитим братіям и добрим пріятелем, сѣдцѣ и бѣ-тним прѣгаром шт Брашов: cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Ark. No. 264; Mil. No. 79 (atribuită greșit lui Radu cel Frumos).

1496—1507. — Scrisul, pecetea și monogramul sânt ca la celelalte scrisori ale lui Radu cel Mare ; o atribuiu și pe aceasta lui, fără să-i pot fixa o dată precisă.

CXCVI.

† Милостіюм кожіум Іу Радоуа вонвод и господинъ вхсон земан Ѣггровлахінскон, пишет господство ми нашим честитим братіям и добрим пріятелом, сѣдцѣ и бѣ-тним прѣгаром шд Брашов, и тѣм давам ²⁾ господство ви : зацо ми сте порѣчили и ѡписали ѣ книгѣ, добрѣ ви сѣм разѣмел господство ви за работѣ вашемѣ чловѣкѣ на име Нѣгоє, ере ест имал жинѣ ѣ господство ви, и пак ест имал и дрѣго жинѣ ѣ земан господство ми. За тон нест закон, како сте рекли господство ви, да имат чловѣкѣ две жене. Тако да бѣде чловѣкѣ жив, а господство ми га вих та га висте сѣдили по закон. И чловѣкѣ ест мртѣв; тако мѣ ³⁾ ест ѣзел брат своа иланіе цю имал. Тако шнон чловѣкѣ ест имал синовн сѣс шнон жинѣ цю ест имал ѣ земан господство ми; тако брат мѣ рече како шнен синовн нест шт нега. Тако да се заклет брат мѣ пред господство ви како шнен синовн нест шд нега, или да се заклет женѣ како сѣ шнен синовн шд нега. И тако да гледате господство ви, и тако да мѣ дрѣжит господство ви закон прав. И богѣ ви веселит, амин.

¹⁾ Aceasta înșamnă că nu există represalii.

²⁾ Lipsește ѣ знаніе.

³⁾ În orig. ми.

Din mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, și vă dau aci de știre domniei voastre despre cele ce mi-ați încredințat și mi-ați scris în carte: domnia mea am înțeles bine [ce spuneți] de lucrul omului vostru, anume Neagoe, că a avut o femeie în țară domniei voastre și a mai avut o altă femeie în țara domniei mele. Legea nu îngăduie, cum ați zis și domnia voastră, ca omul să aibă două femei. Astfel, dacă el ar fi în viață, și voi și domnia mea l-am judeca după lege. Dar el a murit, și fratele lui i-a luat averea ce a avut. Omul acela a avut însă fii cu femeea pe care a avut-o în țara domniei mele, și fratele lui zice că acei fii nu sânt dela el. Așa dar, să se jure fratele lui înaintea voastră că acei fii nu sânt dela el, sau să se jure femeea că acei fii sânt dela el. Și astfel, cercetați domnia voastră și faceți-i domnia voastră judecată dreaptă. Și Dumnezeu să vă bucure, amin.

*Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: * ІО РАДУЛА [ВОЕВОДА] МНІ[ОСТІ]Ю БЖІЄЮ И ГОСПОДИН, cu ligatura ИИ; adresa: † нашим братіям, сѣдѣхъ и ѿ пѣргаромъ въ Брашовъ: fraților noștri, județului și celor 12 pârgari din Brașov.— Arh. No. 255.*

1496–1507. — Atribuesc această scrisoare lui Radu cel Mare, deoarece caracterele ei paleografice denotă sfârșitul sec. XV-lea; ea e din aceeaș epocă cu NNo. 230, 233, 242, 252, 257, 264, 271, 272, 276, 281, 283, care toate sânt dela Radu cel Mare; monogramul samănă deasemenea la toate acestea. O scrisoare foarte interesantă din punct de vedere juridic și care fără criteriile paleografice n'ar putea fi datată nici măcar cu aproximație.

СХСѢІІ.

† Милостію божію Іо Радѣла воєвода и господинъ, пишеть господство ми нашимъ честитимъ братіямъ и добриимъ приятеліамъ, прѣкзлабенимъ въ Бран, много здравіе. И по снхъ давамъ ѿ знаніе господство ви израдѣи швоганъ наше слѣга по имѣ Мнхънл, ере имъ се естъ ѡкрадъ два кони. Тако възхъви стѣ ¹⁾ ѡфатили, тако еднога стѣ швѣсили, а дрѣгъ се естъ платилъ, и кони сѣ тѣи ѿ ваше милость лицемъ. За тонъ молимъ и просимъ господство ви, како да нѣмъ давате кони. Яко не хътете дати кони, а господство ви да знате, ере нашъ чловѣкъ не кемъ штавити ѿ пагъбѣ. И богъ ви вѣселитъ.

¹⁾ În orig. de două ori.

Din mila lui Dumnezeu I o R a d u l, voevod și domn. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, pârcalabilor din Bran, multă sănătate. Și după aceasta dau de știre domniei voastre despre această slugă a noastră, cu numele Mihăil, că i s'au furat doi cai. Pe hoji i-ați prins și pe unul l-ați spânzurat, iar celălalt s'a plătit, iar caii sînt acolo de față la domnia voastră. Deaceea vă rog și cer dela domnia voastră să-i dați caii. De nu-i veți da caii, domnia voastră să știți că pe omul nostru nu-l vom lăsa în pagubă. Și Dumnezeu să vă bucure.

*Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., din legendă se vede numai * IGD РИДЪА, pare însă a fi fost identică cu cea dela No. 228; adresa: † нашим честитим братия[м] и добри приятели, прѣкзлабом ѡт Бран: cinstiților noștri frați și buni prieteni, pârcalabilor din Bran. — Ark. No. 221.*

1496 — 1507.

СХСVIII.

† Милостивым божіим Іw Рadoул воeвoдa и гoспoдинz зeмлн зггровлахітскон, пишeт гoспoдствo мн чeститим брaтням и дoбрым прнятeлeм ¹⁾, сждцш и бѣ-тe[м] пѣргаром ѡт Брашов, много здравіе. И по снх давам ѡ знаніе гoспoдствѣ вн за работѣ шкoмѣ шрoмaхѣ гoспoдствa мн по нменѣ Драгомир, како є дошел тѣи, а гoспoдствo вн вн гa стѣ схватилн тa мѣ стѣ ззелн єднн кон и скѣлицa свe шo єст нмaл; и ннцa вн нeст вил внoвaт. Сeгo рaдн мoлнм гoспoдствo вн, како дa мѣ пoвратнтe свe шo мѣ стѣ ззелн. Яко лн мѣ нх нe пoвратнтe, а гoспoдствѣ вн дa вн ce нe мннт злe нa гoспoдствo мн, eрe гoспoдствo мн нe кeм гa штaвнтн ѡ квaр, aнѣ мѣ кeм пoвратнт и пoсзвнше. Ино нe кe бнт. И бoгz вн вeсeлнт гoспoдствa вн.

Din mila lui Dumnezeu I o R a d u l, voevod și domn al țării Ungrovlahiei. Scrie domnia mea cinstiților frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și după aceasta dau de știre domniei voaste de lucrul acestui sărac al domniei mele, anume Dragomir, cum că a venit acolo, iar domnia voastră l-ați prins și i-ați luat un cal și toate sculele ce le-a avut; și cu nimic nu v'a fost vinovat. Deaceea vă rog pe domnia voastră, ca pe niște cinstiți frați și buni prieteni ai noștri, să-i întoarceți tot

¹⁾ În orig. ПРНЯТЕЛЕЕМ.

cât i-ași luat. Iar dacă nu-i veți întoarce, atunci domniei voastre să nu vă pară rău de domnia mea, căci domnia mea nu-l voi lăsa în pagubă, ci-i voi întoarce [tot], și încă cu vârf. Altfel nu va fi. Și Dumnezeu să vă bucure pe domniile voastre.

Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., stricată, dar se vede a fi fost identică cu cea dela NNo. 257 și 268; adresa: † нашим честитѣмъ братіямъ и пріятелѣмъ, сѣдѣи и вѣи нѣргаромъ въ Брашовъ: cinstiților noștri frați și prieteni, judefului și celor 12 pângari din Brașov. — Ark. No. 224.

1496—1507. — Poate ca acest Dragomir să fie unul din cei trei cu acest nume ce se pomenesc în socotelele Brașovului la 1503 ca originari din Buzău, Pitești și Târgșor (Quellen, I, p. 11, 33, 36).

CXCIX.

† Милостню вожією Іу Радоуа вонвода и господинъ всен земли зггровлахінскон, пишѣтъ господство ми нашимъ честитимъ братіямъ и добремъ пріятеліемъ, сѣдѣи и вѣи нѣргаромъ въ Брашовъ, много здравіе. И по сиѣ давамъ ѣ знаніе господствѣ ви: въ цю ми стѣ порѣчили и кнѣгѣ послали, а господство ми добре ви сѣмъ разѣмелъ зарадѣ тѣзи кон, цю естъ кѣпна сиромаѣхъ господства ми въ чловѣкка господства ви и въ вашега стола; тере га є кѣпна слободнно. Я пакъ по томъ кто сѣ били вамешни господства ви а уни мѣ сѣтъ ѣзели конѣ. Тако господство ви знате и тоган чловѣкка вашега, цю естъ продалъ конѣ сиромаѣхъ господства ми. Тако ако не сѣ били кони слободни, анѣ сѣ били запретени, тако за тонъ како не иматъ тѣзи чловѣккъ господства ви педепсіи (sic) за тонъ? И говорите ере естъ вамешъ въ Сибиню конъ естъ ѣзелъ кон, тако естъ штишьа домомъ. Тоганъ радѣи вамешни сѣ били ваши и тѣзи чловѣккъ, цю естъ продалъ конѣ ¹⁾, еше естъ господства ви. Сего радѣи ми молни господство ви, како да не иматъ сиромаѣхъ господства ми пагѣбѣ, ере мѣ стѣ ѣзели и конъ и дѣкати; ако ли ли не ѣчините законъ и правѣ сиромаѣхъ господства ми, а господство ви да знате, ере га не чѣмъ штавити ѣ пагѣбѣ. Я пакъ за работѣ Никифорѣ въ Яргишѣ, а господство ви да зна, ере мѣ вѣхъ далъ господство ми чловѣкка, како да ѣзме єдинъ товаръ єдномѣ чловѣккъ господства ви ѣ Дльгополе; а по томъ пріидѣ книга господства ви, тако штавишмо да видимо како чѣте порѣчити господство ви. И богъ ви веселитъ.

¹⁾ Corectat din конѣ.

Din mila lui Dumnezeu I o R a d u l, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și după aceasta dau de știre domniei voastre: din cele ce mi-ați poruncit și mi-ați scris și carte, domnia mea bine v'am înțeles despre acel cal, pe care l-a cumpărat săracul domniei mele dela omul domniei voastre și din scaunul ¹⁾ vostru; și era slobod să-l cumpere. După aceea însă vameșii domniei voastre i-au luat calul. Domnia voastră cunoașteți pe omul vostru, care a vândut săracului domniei mele calul. Dacă dar caii nu erau slobози, ci erau opriți, apoi cum n'o să sufere pedeapsă omul domniei voastre pentru aceasta? Și ziceți că vameșul dela Sibiu este cel care a luat calul și s'a dus acasă. Deci, și vameșii au fost ai voștri, și omul care a vândut calul tot al domniei voastre este. Deaceea vă rog pe domnia voastră ca săracul domniei mele să n'aibă pagubă, căci i-ați luat și calul și ducații; iar dacă nu-i veți face lege și dreptate săracului domniei mele, domnia voastră să știți că nu-l voiu lăsa în pagubă. Și iarăși, de lucrul lui Nichifor dela Argeș, domnia voastră să știți că i-am fost dat domnia mea un om care să ridice niște marfă a unui om al domniei voastre la Câmpulung; dar apoi a sosit cartea domniei voastre și astfel am lăsat să vedem ce veți porunci domnia voastră. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІО РІДЪЛ БОЄВОДЯ МНОСТІЮ БЖІЄЮ И ГОСПОДИНЪ, cu ligaturi la МН și ИИ (cf. NN. 252 și 264); adresa: † ЧЕСТИТИМ БРАТНИАМ И ПРИЯТЕЛЕМ, СЪДЦЪ И ЪІ-ТИМ ПЪРГАРОМ УТ Брашов; cinstiților frați și prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Ark. No. 233.

1490—1507.

СС.

† Милостію Божию Іо Радоуа воевода и господинъ влашки, пишет господство ми честитим братниам и ближнимъ съседом, съдцъ и ѡі-тимъ прѣгаромъ ут Брашов, много здравіе. И по сиѡ давамъ ѡ знаніе господствъ вѣ: защо ми сте порѣчани, а господство ми добре вѣ сѡмъ развѣмелъ зрадѣ тензи люді ми, цю сте загвѣнани тѣи. Того радѣ да знате господство вѣ, ере съмрът тѣмъ людемъ не чемо вѣставити господство ми, анѡ чемо

¹⁾ Scaun (сѡла) în înțeles de ținut, district, săs. Stuhl.

ВЗЕТИ УТ ЛЮДІЕ ГОСПОДСТВА ВИ ДОКЛЕ КЕМО НАПАЗНИТИ ДШЕГШ-
 БИНЕ ТЕМ ЛЮДЕМ НАШ[ИМ]. И СЪ КОЛИКО ДОБИТЪК ИМ СТЕ ВЧИННИЛІ
 ПАГШЕШ И ВЗЕЛИ, И ТОГА ЧЕМ ВЗЕТИ. ЄРЕ ДОСТА СЕ НЕВОЛНСАХ ГОС-
 ПОДСТВО МИ КЪ ГОСПОДСТВО ВИ СЪС МИР И СЪС ТЪКМЕЖ, А ГОСПОД-
 СТВО ВИ НЕ ЗНАМ ЦЮ ЧЕТЕ ДА ВЧИННИТЕ. ТАКО ВЧИННИТЕ КАКО ВИ Е
 ДРАГО, А МИ ЕЩЕ КЕМО ВЧИННИТИ КАКО ЧЕМО МОКИ. ДА СТЕ ЗДРАВН
 ГОСПОДСТВО ВИ.

Din mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod și domn român. Scrie domnia mea cinstiților frați și de aproape vecini, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și după aceasta dau de știre domniei voastre: cele ce mi-ați poruncit despre acei oameni ai mei, pe care i-ați omorât acolo, bine le-am înțeles domnia mea. Deci să știți domnia voastră că moartea acelor oameni n' o voiu lăsa [așa] domnia mea, ci voiu lua dela oamenii domniei voastre atât, cât să împlinim dușegubinele oamenilor noștri. Și câtă avere le-ați luat și câtă pagubă le-ați făcut, și aceasta o vom lua. Căci destul m'am nevoit domnia mea cu pace și cu învoeală față de domnia voastră, dar domnia voastră nu știu ce vreți să faceți. Astfel, faceți cum vă place, și vom face și noi cum vom putea. Fiți sănătoși domnia voastră.

*Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: * ІСО РЯДЪА ВОЕВОДА МНОГОСТІЮ БЖІЄЮ И ГОСПОДИНЪ, cu ligatura ИИ; adresa: † честитимъ братнимъ и ближнимъ сѣседомъ, сѣдцѣмъ и вѣ - тнимъ пѣргаромъ ут Брашовъ: cinstiților frați și de aproape vecini, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Arh. No. 231.*

1496—1507. — Scrisoarea samănă mult cu No. arh. 228, fără să putem zice că e de acelaș scriitor.

ССІ.

† МНОГОСТІЮ БОЖНЕЮ Іу Радолъ воевода и господинъ, пишеть
 господство ми нашимъ честитѣмъ братнямъ и добрымъ приятѣломъ,
 сѣдцѣмъ и вѣ - тнымъ пѣргаромъ ут Брашева, много здравне. И по
 сихъ давамъ ѡ знаніе господствѣ ви за работѣ томши мансторѣ
 стѣкларѣ, понеже и преге смо были послани до вашего господ-
 ства, како да ми га допѣстите, а ѡнъ не знамъ како е дошелъ
 неконъ чловѣкъкъ тере не знамъ како е говорилъ къ господствѣ ви;
 того радѣ господство ми не знамъ тоганъ чловѣкъка, или цю естъ
 ѡнъ говорилъ. Сего радѣ ви ¹⁾ молимъ господство ви, како да

¹⁾ Înainte de ви se află un ти.

ми пошлете тоган манстора, да прїнде да ми направи некон прозорци на црквѣ. Тако кѣда че бити време, а господство ми паки га чем провадити сѣ честію и даровати га чем, тере ке прїнти кз господствѣ ви. И богъ ви веселит. — И варе цю ми те кѣпити едно дрѣго господствѣ ми, а господство ви да не бантѣете за вамѣ.

Din mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod și doinn. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și după aceasta dau de știre domniei voastre de lucrul acelu meșter sticlar, că am fost trimes și mai nainte la domnia voastră ca să mi-l trimeteți, dar nu știu cum un om oarecare a venit și v'a vorbit nu știu ce domniei voastre; domnia mea nu cunosc pe acel om, nici [nu știu] ce a vorbit el. Deci vă rog pe domnia voastră să-mi trimeteți pe acel meșter, să vie să-mi facă niște ferestre la biserică. Și când va fi vremea, domnia mea îl voiu petrece îndărăt cu cinste și-l voiu dărui, și va veni la domnia voastră. Și Dumnezeu să vă bucure. — Și orice va cumpăra, una alta, pentru domnia mea, domnia voastră să nu-l supărați cu vama.

Monogram; pecete rotundă de c. 3 cm. în diam., cu aceeaș legendă ca la No. precedent; adresa: † нашимъ честитимъ братіямъ и пріятелемъ, сѣдцѣмъ и прѣгаромъ въ Брашовъ: cinstiților noștri frați și prieteni, județului și pârgarilor din Brașov. — Ark. No. 243.

1496 — 1507. — Atât pecetea cât și monogramul (care samănă foarte mult cu cel dela NNo. 230, 233, 271) arată că scrisoarea e a lui Radu cel Mare.

СІІ.

† Милостію божию Іу Радоуа воивода и господинь, пишет господство ми нашимъ честитѣмъ братіямъ и добримъ пріятелемъ, сѣдцѣмъ и бѣ-тѣмъ пѣргаромъ въ Брашовъ, много здравіе. И по снхъ давали ѣ знаніе господствѣ ви за работѣ вѣомѣ сиромашѣ господства ми по имѣ Костѣ въ Трѣговницѣ, како ест кѣпилъ кѣ шѣде железо, да си коветъ кола. Тако мѣ га ест ѣзел прѣкалабъ въ Бран; и вамѣ, цю мѣ ест виа, ѡн ѣ платилъ. И пакъ и дрѣзи сиромаси наши еше иматъ великѣ забавѣ на Бран. Того радѣ ви молімъ господство ви, како да не иматъ наши сиромаси пагѣбѣ, и цю имъ сте ѣзелъ, а ви да имъ повратитѣ; понеже ако чете ви запрѣтити железо, а господство ми кемъ запрѣтитъ дрѣго (sic) кѣплѣ. И богъ ви веселитъ.

Din mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod și domn. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și după aceasta dau de știre domniei voastre de lucrul acestui sărac al domniei mele, anume Costea dela Târgoviște, că a cumpărat 20 de obezi de fier, ca să-și ferece carele. Astfel, i l-a luat pârcalabul dela Bran, deși vama, ce a avut [să plătească], o plătise. Și-apoi și alți săraci ai noștri au mare zăbavă la Bran. Deaceea vă rog pe domnia voastră, ca să n'aibă saracii noștri pagubă, și ce le-ați luat, să le dați îndărăt; căci dacă veți opri voi fierul, domnia mea va opri alte mărfuri. Și Dumnezeu să vă bucure.

Monogram; pecete rotundă. c. 3 cm. în diam., ruptă; adresa: † нашим честитим братням. сѣдцѣ и бѣ-тним пѣргаром въ Брашовѣ: cinstiților noștri frați, județului și celor 12 pârgari din Brașov.—Ark. No. 283.

1496—1507. — Scrisoarca este de sigur dela Radu cel Mare și probabil dela acelaș pisar ca No. 243; monogramul ei samănă cu al NNo. 252, 255, 264, 272, 276, 293 și altele dela acelaș domn. Costea dela Târgoviște poate să fie identic cu «Kosta Urala de Thargovistia», pomenit ca negustor în socotelele Brașovului la an. 1503 (Quellen, I, p. 72).

ССIII.

† Милостію божію Іо Радоуа воевода и господинъ всен земли Угровлахискон, пишет господство ми нашим честитим братням и добрим приателем, сѣдцѣ и бѣ-тним пѣргаром Брашовским, много здравіе пріносим господствѣ ви. И по сиѣ давам ѣ знаніе господствѣ ви, понеже послахомо нашѣ слѣгѣ жѣпан Ілексн до господства ви, зараді гласове, и едно дрѣго цю кете знати, а господство ви да ни даде ѣ знаніе. И пак че къпити некон кожѣси, цю ми трѣбсют ѣ хнжѣ господствѣ ми, и неколико постав, цю ми ест встало да разделим дворѣ господства ми. Тако ви молим господство ви, цю кете моки ѣчинити зараді вамѣ, да ни вставите, а ми кемо имати хар господствѣ ви. И варѣ цю изрече жѣпан Ілексн въ нас къ господствѣ ви, а господство ви да верѣе, понеже сѣ наши рѣчи истини. И богъ ви веселит.

Din mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece pârgari Brașoveni, și multă să-

nătate poftesc domniei voastre. Și după aceasta dau de știre domniei voastre că am trimis pe sluga noastră jupân Alexi la domnia voastră, pentru vești, și una alta ce veți fi știind, domnia voastră să ne dați de știre. Și-apoi are să cumpere niște cojoace ce-mi trebuesc pentru casa domniei mele și niște postav ce mi-a rămas să împart curții domniei mele. Astfel, vă rog pe domnia voastră, ce veți putea face pentru vamă, să ne lăsați, iar noi vă vom mulțami domniei voastre. Și orice va spune jupân Alexi dela noi cătră domnia voastră, domnia voastră să credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și Dumnezeu să vă bucure.

*Monogram; pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: * ІСО РЯДЪА БОЄ-ВОДЯ МНОГОТНО БЖІЕЮ И ГОСПОДИИ; adresa: † НАШИМ ЧЕСТИТНМ БРАТІММ И ПРИЯТЕЛЕМ, СЪДЦЪ И ПЪРГАРОМ УТ Брашов: cinstiților noștri frați și prieteni, județului și pârgurilor din Brașov.—Ark. No. 239.*

1496—1507. — Pentru Alexi, cf. No. CLXXXIV.

CCIV.

† МНОГОСТИММ БОЖИММ Іу Радолъ воевода и господинъ всенъ земли ѿгровлахінскон, пишеть господство ми много здравіе и любов нашим добрим пріетелем и ближним сѣседи, сѣдцѣ и вѣ-ти пръгари ут Брашов. И ѿ сем давам ѿ знаніе вашею висотѣ, понеже послахмо нашега слъга Ялевъ, да кѣпшетъ клинцѣ ут шиндлаѣ и клинцѣ ут лаці. Того радѣ просимъ вашею висотѣ зарадѣ вамѣ, да ѣчинните зарадѣ волю господство ми да не ѣзимате, а господство ми кем ѣчинити волю вашею висотѣ. И богъ ви ѣмножитъ лета.—И еше намъ цю ке требовати, да кѣпнитъ ¹⁾.

Din mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate și dragoste bunilor noștri prieteni și de aproape vecini, județului și celor doisprezece pârguri din Brașov. Și vă dau de știre înălțimei voastre că am trimis pe sluga noastră Albu, ca să cumpere cuie de șindilă și cuie de lațe. Deci cer dela înălțimea voastră să faceți pe voea domniei mele și să nu-mi luați vamă, iar domnia mea voi face și eu pe voea înălțimei voastre. Și Dumnezeu să vă înmulțească anii. — Și va mai cumpăra și [altele] ce ne vor fi de trebuință.

¹⁾ Fraza din urmă e adăogată cu altă cerneală.

Monogram; pecete rotundă, c. 3. 5 cm. în diam., stricală de lot; adresa: † нашим добрим приятелам и ближним соседям, сѣдѣи и вѣ-тн прѣгари шт Брашов: bunilor noștri prieteni și de aproape vecini, județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Ark. No. 242.

1496—1507.—Scrisoarea ar putea să fie și dela un alt Radu, nu însă înainte de Radu cel Mare.

CCV.

† Милостію божію Іу Радоуа воевода и господинъ, пишеть господство ми честитим братіям, сѣдѣи и вѣ-тнм пѣргаром шт Брашов, много здравіе. И по сем молим господства ви, како мои братія: тѣм сло послали наша слава Сѣнча до господства ви; сего радї да се потрѣдите господство ви нас радї, да ми вѣспите є комати шт совоне по дѣ флорини, а друге є комати шт совоне, пославе, по гѣ флорини. Тои се молим господствѣ ви да се потрѣдите, тзи посъл да ми исправите, али скоро; забавѣ да не имат. И богъ ви веселит.

Din mila lui Dumnezeu Io Radul, voevod și domn. Scrie domnia mea cinstiților frați, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate. Și după aceasta vă rog pe domnia voastră, ca pe niște frați ai mei: am trimis acolo la domnia voastră pe sluga noastră Oncea; deci să vă osteniți domnia voastră pentru noi și să-mi cumpărați 5 bucăți de săpun de câte 4 florini, și alte 5 bucăți de săpun, mai proaste, de câte 3 florini. Pentru aceasta vă rog pe domnia voastră să vă osteniți și să ajutați pe acest trimes al meu, dar iute; întârziere să n'aibă. Și Dumnezeu să vă bucure.

*Monogram; pecete rotundă, 3.3 cm. în diam., cu legenda: * ІО РАДОУА ВОЕВОДА И МИЛОСТІЮ БЖІЕЮ И ГОСПОДИН, foarte clară (cf. NNo. 228, 230, 244, 268); adresa: † честитим братіям, сѣдѣи и вѣ-тнм пѣргаром шт Брашов: cinstiților frați, județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Ark. No. 250.*

1496.—1507.

II.

SCRISORI DELA BOERI, MITROPOLIȚI, JU-
DEȚI, PÂRGARI ȘI PARTICULARI.

Coico, logofătul lui Dan II.

(1431).

CCVI.

Монмъ старшимъ братиамъ, жѣдецѣ Брашевскомѣ Шѣли Гергю и кзѣкамъ прѣгарем, вашъ менши братъ, логѣдетъ Конка, люкезное херетисание. И такози да знаете, ѡти кз голкамъ грижѣ ма ѣнесосте, нѣ сѣ помощинѣ божиѣ завржинѣ ви работѣ, какото сте любилн. Ижъ ми естъ жѣкамъ на васъ, заради и поирѣво вѣрѣвахъ Ханѣ и вашего кантиларншѣкъ Линардѣ та имъ дадохъ книгѣ; и рекохъ да ми донесѣтъ все, цю естъ мое, и чѣстѣ да ми принесѣ; а тие приндохъ и не принесохъ ми нищо. И пакн приндохъ, и сторнѣ имъ дрѣгѣ книгѣ, какото естъ кила ваша волѣк. Да ѡставна сѣмъ на ваше чловѣчество и прѣложна сѣмъ на Ханѣ и на кантѣларнша; та ви цѣтъ казати, а ви е¹⁾ сторѣте како естъ трѣкѣк. И бога ви ѡреселитъ.

Fraților mei mai mari, județului din Brașov Șuli Gherghe ²⁾ și tuturor părgarilor, dragă heretisire dela fratele vostru mai mic, logofătul Coico. Și așa să știți că în mare 'grije m'ați adus, dar cu ajutorul lui Dumnezeu v'am isprăvit treaba cum v'a plăcut. Dar îmi pare rău de voi, căci și mai nainte am crezut pe Hana și pe canțilarișul vostru Linard și le-am dat cartea; și mi-au spus că-mi vor aduce tot ce este al meu și că-mi vor aduce și un dar; ei au venit și nu mi-au adus nimic. Și iarăși au venit și le-am făcut o altă carte, cum a fost vocea voastră. Și am lăsat la omenia voastră și pe sama lui Hana și a canțilarișului; ei vă vor spune, iar voi să faceți cum trebuie. Și Dumnezeu să vă bucure.

¹⁾ Orig. киѣ.

²⁾ Nu-l găesc în lista judeților Brașovului.

Pecete de ceară albă, 2 cm. în diam., neacoperită cu hârtie; în mijloc pare a fi o figură (poate un vultur) sau o inițială (poate Г): pecetea fiind stricată, nu se poate distinge clar; din legenda dela margini am putut ceti: [† п]ечать конк[а] și un o din логодетъ; fără adresă. — Ark. No. 526; Mil. No. 59.

1431, după 30 Ianuarie.—Coico sau Coica e logofătul lui Dan II din 1422 (No. VIII), 1424 (No. XI) și 1431 (No. XVII); în 1432, Ianuarie 20, și 1437, Aug. 10, e vistier al lui Vlad Dracul (Hurmuzaki I, 2, p. 574; Iorga, Studii și doc. VII, p. 46); în doc. dela 13 Aug. 1437 e numit «protoviștier» (Miletić, DR., p. 333; acelaș doc. în Venelin, p. 78—79).—Scrisoarea către Brașoveni e trimeasă curând după încheerea învoelii dela 30 Ian. 1431 (No. XVII). Asupra lui «Linard», numit în altă parte «Linart» (Leonardus) și asupra lui «Hana», cf. doc. latinesc din 28 Ian. 1431 (No. XVII) și notele dela documentele lui Dan II.

Voico, vornicul lui Vlad I Dracul.

(1431).

CCVII.

† ѿ[Т] жспана Бонка мнѡгѡ здравіе и покло[неніе] мѡнѡм мнѡмѡм братѡмъ, прѡгарѡм Брашевски[м]. Мѡа братіе, вѡе двѡрѣкѣ знаете како ви сѡмъ ѡ бѡл прѡтеа ѡ вѡрѣме господѡнна ми Дѡна вѡнѡвѡдѡ, и вѡшъ сѡмъ брат бѡл и вѡце хѡкѡ бѡти. ꙗ вѡе добрѣкѣ знаете, како ми ест вѡрѣме сѡсѡло; тѡгѡ ради ви мѡнѡмъ, ако ви цѡет бѡгѡ наѡчѡти, помѡжете ме сѡ едѡмъ шѡвѡм ѡт постаѡа, а ако бѡгѡ¹⁾ помѡже господѡнѡ ми Бѡлад вѡнѡвѡдѡ, а ми кѡмѡ за едѡмъ двѣ платѡти наѡ тѡи.

Dela jupân Voico multă sănătate și închinăciune iubiților mei frați, pârgarilor Brașoveni. Știți bine, frații mei, cum v'am fost prieten pe vremea domnului meu Dan voevod, și am fost fratele vostru și vreau să mai fiu încă. Dar voi știți bine ce vreme m'a apucat; deci vă rog, dacă v'ar povățui Dumnezeu, să mă ajutați cu o șubă de postav, și dacă va ajuta Dumnezeu stăpânului meu Vlad voevod, pentru una vom plăti două sau trei.

Pecete rotundă pe ceară verde, 2.8 cm. în diam., acoperită și în mijloc cu o figură nelămurită; din legendă pare a se distinge cuvântul БОРНИК; adresa: † мѡнѡм братѡмъ, прѡгарѡмъ Брашевскимъ: fraților mei, pârgarilor Brașoveni. — Ark. No. 530; Mil. No. 60.

Voico este vornicul lui Vlad Dracul; scrisoarea lui (scrisă pe aceeaș hârtie ca și scrisorile stăpânului său) e din timpul când în Țara Românească domnea Alexandru-Aldea. Fusese boer influent al lui Dan II la 1422, 1424, 1431 (NNo.

¹⁾ Orig. кѡ, o prescurtare neobișnuită la acest cuvânt.

VIII, XI, XVII); e vornicul lui Vlad Dracul la 1432 (Hurmuzaki I, 2, p. 574), 1437 (Miletić, DR., p. 333; Iorga, Studii și doc. VII, p. 47) și 1439 (Arh. ist. I, 1, p. 85). El trebuie să fie mareșalul «mareschalcus» care a însoțit pe Vlad Dracul la Nürnberg (Hurmuzaki I, 2, p. 750): șuba o cerea poate în ajunul plecării în Germania.

Albul, vornicul lui Alexandru-Aldea.

(1431—1433).

CCVIII.

† Ѡ[Т] жѡпана ꙗлѡла прѡгарем Брашевскимъ любезнаа херетисаниа. И такози вы говорим: какъ въ чловѣкъ вѣхъ былъ азѣ, еже постави хъ рѣчъ съ вами и клѡхъ сѡ, и пакъ вѣхъ помислиа, да вы плѣнили? Бѣ бога имали и дѡшѡ имамъ, а ми тако ми тѣла и крѡви Христѡсѡвы, и тако ми дѡшѡ ми, и да ѡмрѡ въ православнои вѣрѣ християнскон, ни единъ залъ помислазъ нѣстѣ на васъ. ꙗ ми елате слободно и ни единъ енижъ да не имате, понеже любимъ да сте наши братиѡ, както ¹⁾ сте были и прѣжде. И богъ вы шеселитъ. Пис[а] сѡ априлиѡ ѣ.

Dela jupân Albul pârgarilor din Brașov dragi heretisiri. Și astfel vă grăesc: ce fel de om aș fi eu, dacă, după ce m'am înțeles cu voi și m'am jurat, m'aș răsgândi să vă prad? Am și eu un dumnezeu și un suflet și [mă jur] pe trupul și pe sângele lui Hristos și pe sufletul meu, și să [nu] mor în legea creștinească cea drept credincioasă, dacă am vre-un gând rău asupra voastră ²⁾). Ci umblați-mi în voie bună și nici o grije să nu aveți, căci ne place să fiți frații noștri, cum ați fost și mai înainte. Și dumnezeu să vă bucure. S'a scris Aprilie în 2.

*Pecete rotundă în ceară albă, neacoperită; figura din mijloc e un cal în fugă, iar legenda: * ꙗлѡ ТОКѡБѡЕГ; adresa: † прѡгаремъ въ Брашев: pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 510; Mil. No. 56.*

CCIX.

† Ѡ[Т] жѡпана ꙗлѡла(а) моимъ братіамъ, прѡгаремъ въ Брашев, много здравіе и поклоненіе. И такози вы говорим: азъ смъ ваш братъ вѣсѣгда, варѣ въ цомъ вѣстрѣбѡвате. И такози да ѡчините,

¹⁾ Orig. какото.

²⁾ Trad. verbală ar fi «și să mor în legea creștinească cea dreptcredincioasă, nici un gând rău nu este asupra voastră».

како Влад да ходит вьсегда к мен(е) слободен, да ест на вьсѣкко врьѣме кьн мен(е) ваш чловѣкъ, да не липсат шр зде; ш цюм знаѣ, да ви кажѣ. И веселит [ви] богъ.

Dela jupân Albul fraților mei, pârgarilor din Brașov, multă sănătate și închinăciune. Și astfel vă grăesc: eu sânt fratele vostru pentru totdeauna, orice-mi veți cere. Și faceți așa ca să vie Vlad totdeauna în bună voie la mine, ca să fie omul vostru la orice vreme lângă mine și să nu lipsească de aci; ce voui ști, vă voui spune. Și dumnezeu să vă bucure.

Pecetea, c. 2. 5 cm. în diam.. pierdută; adresa: † монн братѣм Брашовѣном: fraților mei Brașovenilor. — Arh. No. 468; Mil. No. 55.

СХ.

† От жѣпана Плевѣла мншгѣ здравне и поклонение братнам людемъ, прѣгарем Брашевскимъ вьсѣмъ, великимъ же и малимъ. И тѣзи ви давамъ ѣ знание: за тѣмъзи воеводѣ е, цю го сте поставиле тѣка, Дракѣла, комъ ест драгъ шт васъ, а вне го цѣкаванте, занъ помншгѣ не цете го видѣт; понеже сѣ надѣж на бога, кам идет да се не повратит. И азъ колко сѣмъ ѣчинилъ зарадѣ васъ добро, вне ми харѣ не имате, нѣ богъ знаетъ и шн да вѣрѣветъ. Тѣмъ ради, како сте поставиле рѣчъ вь един ден и ѣтѣкмили, а вне стоите на тѣмъ, и шсловодѣте дѣ ходит пѣт слободно. Кто цю любит, да донѣсет: и желѣзо и мѣдъ и вьсѣкѣкѣ вѣпнѣ; и комъ цю ест длъжно, да си взиматъ слободно. Нѣ сираци людѣ, конъ се ѣлагажт да доходат, кто сѣ цю может, по Праховѣ или по Телѣжѣн, а вне ихъ дома имъ пѣтѣнете и бантѣете, да не доходат. Тѣмъ ради, ако ви ест волѣ и хтѣние да стоите на рѣчъ, азъ да знамъ; ако ли сте ѣхватиле дрѣгѣ дѣмъ, а ние да знамо, како щемо ѣчинит. И богъ ви швеселит.

Dela jupân Albul multă sănătate și închinăciune fraților mei, pârgarilor din Brașov tuturor, mari și mici. Și iată vă dau de știre despre voevodul pe care l-ați pus aci, [despre] Drăculea: cui este drag dintre voi, să-l șărutați, căci mai mult n'o să-l vedeți; am nădejde în dumnezeu că de unde va merge nu se va mai întoarce. ¹⁾ Iar mie, cu tot binele ce-am făcut pentru voi, nu-mi arătați nici o

¹⁾ Aluziune la mergerea lui Vlad Dracul la Turci, pēla c. 1433; despre āceasta n'avem insā nici o știre pozitivā.

mulțămire; dar Dumnezeu știe, și el va crede. Deci, cum ați pus vorbă și ați întocmit odată, la aceasta să rămâneți, și lăsați să fie drumurile slobode. Să aducă cine ce vrea: și fier și aramă și orice marfă; și cine are vre-o datorie, să și-o scoată în bună voie. Dar oamenilor săraci, cari se gătesc să vie, fiecare cu ce poate, pe Prahova ori pe Teleajăn, voi le prădați casele și-i bântuiți, ca să nu vic. Deci, dacă voiți și aveți poftă să vă țineți de vorbă, să știu și eu; iar dacă v'ați pus altceva de gând, să știm și noi ce-avem de făcut. Și Dumnezeu să vă bucure.

*Pecete ca la No. arh. 510, stricată în parte; legenda: * ПЛЕБЪ ТО[КГЯ]-Б[ЕГ]; adresa: † ПРЪГАРЕМЪ ВЪСЪЛЪМЪ БРАШЕВСКИМЪ: tuturor pârgarilor Brașoveni.— Arh. No. 463; Mil. No. 54.*

Jupân Albul, care joacă un rol preponderant în timpul lui Alexandru-Aldea, fusese boerul lui Mircea la 1415 (Martie 28; Arh. Stat.); la 1421 e citat ca vornic în fruntea boerilor lui Dan II, împreună cu [То]ксѡва, ce pare să fi fost o rudă a sa (Argeș, 10 Sept. 6930, indictionul 7; Arh. Stat.); cf. doc. din 1422 și 1424 din colecția noastră, NNo. VIII și XI, și un document fără dată dela Dan II pentru mst. Tismana, în Arh. Stat. În privilegiul comercial al acestui domn dela 1431 el nu e citat: era atunci partizan al lui Alexandru, al cărui locotenent și tovarăș rămâne în tot timpul domniei lui (1431—1433): v. hrisovul pentru mst. Dealului din 17 Noemvrie 1431 (Arh. Stat.), unde primul boer martor e жѡпан ПЛЕБЪ; între ceilalți boeri se află și un жѡпан Токсака. Sub Vlad Dracul nu figurează în documente, deși, după presupunerea D-lui Iorga, la 1437 era împăcat cu dînsul. Numele tatălui său pare a fi de origine greacă: Токсакаес, foarte clar pe pecetea dela No. arh. 510, grec. Τοξάκης.

Stanciul vistierul și fratele său Costantin, boerii lui Vlad I Dracul.

(c. 1433—1437).

CCXI.

† Много здравіе и поклоненіе родителем нашим, пръгарѡмъ въ Брашовъ, въ Станчѡла вистіарѣ и Костандина. Тѡзи ест дошлзъ братъ ми Костандина за нашъ добытокъ, цю ни естъ ѡ ѡсрѡва, и съ книгѡ вонводинѡ, а вы мѡ не стѣ дали, анѡ сте искалы мартѡрїѡ. Того ради ми смо мартѡрсалы прѣдъ Ханжиа и прѣдъ пръгарѡмъ въ Тръговища; и жена ѡсрѡнна мартѡрсѡ сама, и Галесъ, како сте реклы, мартѡрсѡ. Того ради добытокъ да ни даде кто вы книгѡвѡ донес(ѡ). Яце ли ни не даде, можете продати власкѡ землѡ, а наше не цетъ загнижт. Нас не вѣрѡвете, а ѡсрѡвъ вѣрѡвете. И богъ ви весели.

Multă sănătate și închinăciune părinților noștri, pârgarilor din Brașov, dela Stanciul vistierul și dela Costandin. Iată a venit acolo fratele meu Costandin pentru avutul nostru, care ne este la Surva, și cu cartea voevodului, dar voi nu i l-ați dat, ci ați cerut mărturie. Deci noi am mărturisit înaintea lui Hanăș și înaintea pârgarilor din Târgoviște; și femeea lui Surva mărturisește ea însași, și Gales mărturisește, cum ați zis. Deci să ne dați avutul celui ce vă va aduce această carte. Iar dacă nu ni-l dați, puteți să vindeți Țara Românească, dar [ce este] al nostru n'are să se piarză. Pe noi nu ne credeți, dar pe Surva îl credeți. Și dumnezeu să vă bucure.

Pecetea pierdută; adresa: † прогарем ут Брашовк: pârgarilor din Brașov. — Arh. No. 523; Mil. No. 58.

c. 1433—1437. — Caracterile paleografice și hârtia acestei scrisori o arată a fi din sec. XV-lea; e aceeași hârtie ca la scrisorile lui Vlad Dracul. Scrisoarea acestuia de sub No. XLVIII (No. arh. 186) ridică însă orice îndoială: aceasta este «cartea voevodului», la care se rapoartă Stanciul în scrisoarea de mai sus.—În documentele lui Vlad Dracul dintre anii 1432—1441 se pomenesc doi boeri cu numele Stanciul: Stanciul Honoi și Stanciul fratele lui Mircea (1432, Ian. 20: Hurmuzaki I, 2, p. 574; 1437, Aprilie 8: v. mai înainte No. XLVIII; 1437, August 13: Miletić, DR., p. 333; 1439, Aug. 2: Arh. Stat.; 1439, Sept. 8: Arh. ist. I, 1, p. 85, și E. Kaluźniacki, Dokumenta moldawskie i multafskie, p. 29; 1441, Mai 14: Arh. Stat.); care din acești doi să fi fost vistier și autor al scrisorii de mai sus, nu putem hotărî. Întru cât însă la 8 Sept. 1437, 2 Aug. 1439 și 30 Iunie 1441 e vistier Șerban, care în doc. din 14 Mai 1441 e numit «protovistiar» (= mare vistier), este probabil că Stanciul a ocupat funcțiunea de vistier înainte de 1437. El poate să fie identic cu vistierul dela 1431, Noemvrie 17, al lui Alexandru-Aldea (Arh. Stat.: Станчул вистларъ), care după moartea acestuia va fi trecut, ca mulți alții, în slujba lui Vlad Dracul. În doc. lui Alexandru sânt citați doi Stanciul, unul fără atribut de boerie.—Surva și Gales sânt doi cetățeni sași din Brașov: sub Surva se ascunde numele săsesc Sirwes, Cirwes, Czurwe, Czirbes, Tzirbes, Cirvisen = Servatius (cf. Quellen, III, p. 752, 760, 630 și al., între anii 1475—1500), iar Gales poate să fie din neamul «Galles», pomenit între 1475—1500 (ibid., p. 691, 695, 698); cf. «Gallys» în Neustadt [Cârștian] din țara Bârsei, ibid., p. 22, an. 1536.

Petru Uroș, trimesul Brașovenilor la împăratul Sigismund, și Ștefan, logofătul lui Vlad Dracul.

(c. 1432—1437).

ССХІІ.

† Почтєнім и верним прогарем Брашовскимъ все[м], великимъ же и малымъ, всемъ около, многоу здравіе и поклоненіе даже

ДО ЛИЦА ЗЕМАН, ЯКО МОИМЪ ГОСПОДАРОМ, УТ ВАШЕГО СЛАВЫ
 МЕНШЕГОУ, УТ УРОША ПЕТРА. И ТЪЗИ, МОА ГОСПОДО, ДАВАМЪ ВАМЪ
 ВЪЗНАТИ, ЧЕМЪ ВЫ ПЪСТНХЪ ЕДНЪ КНИГЪ ПО ЕДНОМЪ ЧЛОВЪКЪ УТ ПО-
 ЖОНА, И ДАЛЪ Ю Е ВЪ РЪЦЕ СИБИНСКОМЪ ЧЛОВЪКЪ ИМЕНЕМЪ ЦРКІШЪ
 МІСТЕРЪ УТ Ф[Е]ЛДІУРЕ ¹⁾. ТСИ НЕ ЗНАМЪ: Е ЛИ ВИ ДОНШЛА КНИГА ВЪ
 РЪЦЕ, ИЛИ НЕ Е. И СЪЗГА 8 [О]ВОЗИ ВРЕМЕ НИЦЮ ВЫ НЕ МОГЪ НИ
 ПИСАТИ, ТЪКМО ТОЗИ ЦЮ МИ СЕТЪ БИЛИ ПЪСТНАИ ГОСПОДИНЪ НИ
 КЕСАРИЮ; УН НАМЪ РАДЪ ЧИНИ ВОЛЮ, И ВЪСЕКЫИ ДЕНЪ ЧЕКАМО; АЛЕС (sic)
 ДОБЪРЪ, И БОЖІУМЪ ВОЛОМЪ ЕСТЪ НАМЪ ДОБРОМЪ ВОЛОМЪ КЕСАРЪ И
 ДОБЪРЪ, АЛЕС НИ ЦІЕ ДАТЪ СКОРО. И КНИГЪ ЦЮ МИ ПЪСТНІТЕ ПО
 ЛОГОДЕТЪ БЛАДА ВОЕВОДЕ ПО ШЕФАНУ ²⁾, ТО МИ ДОНДЕ 8 РЪКЪ; И
 АЗЪ ВЪЗЕХЪ КНИГЪ И ПОНДОХЪ СЕКИЛШПАНЪ, И СЕКИЛШПАНЪ ДА-
 ДОХМО КНИГЪ ВАШЪ, К[Н]ИГЪ КЕСАРИЮ. И КЕСАРЪ ЖЪ ПРОЧЪТЕ САМЪ
 СВОИМИ ВЪСТІИ, И ВЪРАДОУА СЯ МНОГО, И ПОКЛОНИ СЯ ВАМЪ, ЗАЦЮ
 МЪ ДАДОСТЕ ВЪЗНАТИ ЗА ТИАЗІ РАБОТИ. И БИЛЪ Е ПИСАТИ ПРЪВЪО ШЦЕ
 КЕСАРЪ КЪ ВАМЪ, КАКО ДА ДОНДЪТЪ УТЪ ВАСЪ ДВА ПРЪГАРЪКЪ; АЗЪ НЕ СЪМЪ
 ЗНАЛЪ, НЪ ВЪЗНАХЪ ПО ТОМУ НА МЪСАЦЕ. И СЪЗГА ДОНДОШЪ СИБИНЪНЕ
 И КАЗАШЪ: БРАШОВЦІИ НЕ ХЪТЕ ДОНТЪ; И КЕСАРЪ РЕЧЕ: БРАШОВЦІИ
 СЪЖЪ ВЪДЕ 8 МЕНЕ. И НИЦЮ МЪ ЗА ТОИ НЕ ЗЛО СРЪДЦЕ, НЪ Е ВЕСЕЛЪ
 КЪ НАМЪ И ДОБРОМЪ ВОЛОМЪ. И НЕ ЛИНИ МИ СЯ ДА Е ДОБРО ДА И ДРЪ-
 ЗЕХЪ ПЪСТНА (sic) КЕЛТОВАТИ, УТИ БОГЪ ЗНАЕ СЪ КОЛИКО КЕЛЧЮГ
 СТОИМЪ И АЗЪ ВЪДЕЗИ. ДА ЗА ТОЗИ, КАКО ЗНАЕТЕ ВИ ПОДОБЪРЪКЪ,
 ТАКОЗИ ВЪЧИТЕ. И ДА ЗНАЕТЕ, 8 СЕ СИ ВРЕМЕ СЕ НЕ ВЕРОВАХЪ НА ДРЪ-
 ГОГО ЧЛОВЪКА, ДА МИ ПИШЕТЪ КНИГЪ СІЖЪ, ТЪКМО НА ЛОГОДЕТА
 ШЕФАНА, И НИМЪ ПИСАХЪ КНИГЪ СІЖЪ. ПИСАНО 8 ПОЖОНЪ, 6 ДЕНЪ
 ПО РОЖДАЕТЪКЪ ГОСПОДА БОГА И СПАСА НАШЕГО ИСЪ ХРИСТА.

И ПОКЛАНАМЪ СЕ АЗЪ ШЕФАНЪ ЛОГОДЕТЪ ВАШОИ
 МИЛОСТИ, ЯКО МОИМЪ ГОСПОДАМЪ.

Cinstiților și credincioșilor părgari din Brașov tuturor, mari și mici, tuturor împreună, multă sănătate și închinăciune până la fața pământului, ca unor domni ai mei, dela sluga voastră mai mică, dela Uroș Petru. Și iată, domnii mei, vă dau de știre că v'am trimes o carte printr'un om din Pojon, și a dat-o în mâinile unui om dela Sibiu cu numele Țirviș meșterul, din Feldioară. Nu știu, ajunsu-va cartea în mâni sau ba. Și acum pe vremea asta nu pot să vă scriu

1) Aceste trei cuvinte sânt scrise deasupra șirului.

2) По ШЕФАНА е adăogat deasupra șirului.

altceva nimic, decât că m'au lăsat la domnul nostru chesarul ; el e bucuros să ne facă pe voie, și așteptăm în fiecă zi ; el e bun, și cu voea lui dumnezeu chesarul ne va fi binevoitor, și ne va da iute [răspuns]. Și cartea ce mi-ați trimis-o prin Ștefan, logofătul lui Vlad voevod, mi-a ajuns în mână ; și eu am luat cartea și m'am dus la șpanul Săcuilor și am dat cartea voastră șpanului Săcuilor, cartea pentru chesarul. Și chesarul a cetit-o singur cu gura lui și s'a bucurat mult și s'a închinat vouă, pentrucă i-ați dat de știre despre aceste lucruri. Și v'a fost scris chesarul și mai nainte ca să vie doi pângari dela voi ; eu n'am știut, ci am aflat o lună după aceea. Și acum au venit Sibienii și au zis : Brașovenii nu vor să vie ; și chesarul a zis : Brașovenii sânt aci la mine. Și deaceea el nu e supărat de fel, ci e vesel și binevoitor față de noi. Și nu cred că e bine să mai trimeteți și pe alții să cheltuească, căci dumnezeu știe cu ce cheltueală stau și eu aci. Dar în privința aceasta, veți face cum veți ști mai bine. Și să știți : pe vremea aceasta nu m'am încrezut într'alt om, ca să-mi scrie cartea aceasta, decât în logofătul Ștefan, și prin el am scris această carte. Scrisă în Pojon, a cincea zi după nașterea domnului dumnezeului și mântuitorului nostru Isus Hristos.

Și mă închin, eu Ștefan logofătul, domniei
voastre, ca unor domni ai mei.

Pecete de inel în ceară verde, acoperită cu hârtie ; figura e o cruce deasupra unui triunghiun ; adresa: † мон[м] господаромъ, прѣгаромъ Брашовскимъ вѣсемъ, великимъ же и малымъ : domnilor mei, pângarilor Brașoveni tuturor, mari și mici.— Ark. No. 564.

c. 1432—1437. — Scrisoarea nu este mai nouă, deoarece «chesarul» de care e vorba într'însa nu poate fi altul decât împăratul Sigismund. Asupra logofătului Ștefan, v. nota dela No. arh. 534 (CCXVI).

Gherghe Lascar, cămărașul lui Vlad I Dracul.

(c. 1437).

CCXIII.

† Вѣзлюбленнымъ моимъ и братіямъ, пѣргаромъ Брашовскимъ вѣсемъ и ждцѣ, жѣпанъ Іакѣв. Братіа моа, знаете ви добрѣ како смо вѣсѣдѣвалѣ съ вами ¹⁾ ѣ Трѣговнице и прѣдъ жѣпана :

¹⁾ Înainte de съ вами pisarul scrisese cuvintele ѣ Брашовѣ вамн, pe care le-a șters.

ВНЕ СТЕ ВЗЕЛЕ НА ВАША ГЛАВЖ, ДА ДОДЕ ГЕРГЕВО СЛБГА, ДА МЪ ДА-
 ВАМЕ ВСЕ. ДАЛЪ СМЪ СЛБГА МОА МАРТИН С РАМИ И СМЪ ДАЛ СЪ
 СЛБГА МИ МАРТИНА ꙗ ꙗ флорини, да плати наем; а ѡН ДОДЕ СЪ
 ВАМЪ ДА МИ ПЪСТИ ДІ МАЖ ѡТ ЛУКЪ ТЪКМО И ПОЛ И Ё ТОВАРА
 ѡТ ЖЕЛЪКЗА И А ѡТ ОЦЕА И НЪШО ѡВЕС. ПИТАЛЪ СМЪ НАЕМНИКЪ
 ЗА МАРТИНА, И ХАНЕША: ГДЕ ЕСТ МАРТИН? КАЗАХЪ МИ ѡНИ:
 ѡСТА МАРТИН, ДА ДОДЕ СЪ ДРЪГИ ТОВАР. И МИ ПОРЪЧИ СЪ ХА-
 НЕШ: АКО ЕСТ ХЪТЪНІЕ ТИ, ПЪСТИ МИ СЪ ХАНЕШ ДРЪГИ ДЪКАТИ,
 ПОНЕЖЕ ЕСТ ЗДЕ И ѡЩЕ ЛУКЪ, ДА ІА КЪПЪК. ПЪСТИХЪ СЪ ХАНЕША І
 ХЪЛНАД ФЛОР. И ДЪ МАЖ ВОСЪК, И СМЪ КАЗАЛ ХАНЕШЪ: АЗЪ СЕЗИ
 ДОБИТЪК ДАВАМ НА ТВОА РЪКЪ, ДА ЧИНИ КАК ЗНАЕШ, А МАРТИН
 ЦО ИМА ГОТОВО, ДА ДОДЕ СПЪХЪМ КЪ МНЪК. И СМЪ ДАЛ СЪ ХА-
 НЕША ЛЮ[А] СЛБГА, ДА ДОДЕ ¹⁾ С БРАШѡВ, ДА МИ КЪПИ ПЛАТНО, ЖЕ-
 ЛЪКЪ, ОЦЕА И ѡЩЕ ЕДНО ДРЪГО, ЦО МИ ЕСТ ПОТЪРЪКЕНО, СЪ ДРЪГИА
 ДЪКАТИ. И МИ ДОДЕ СЛБГА МОА, ДА МИ Е КЪПИЛЪ ЦО МЪ СМЪ
 КАЗАЛ ѡТ ВСЕ, ДА СТЪНЪТЪ С ХАНЕШОВА КЪЦІЗ ЧЕНЪШАР(А). ДОДОХЪ
 ДА СЕ ЗАМЕТОХ; ДА ДОДЕ МОЛКОТ ДАВЪКЪЖА, СЛБГА ЖЪПАНА РАДОУЛА,
 И ДОДЕ КЪ МНЪК, А ЦО ЕСТ КЪПИЛЪ, А ѡН(ѡ) СТОИТЪ СЪ КЪЦІЗ ХАНЕШОВА
 И НИНЪ ЧЕНЪШАРЪ СЪ РЪКЪЗТОРЪ СЪ, ЦО МЪ ЕСТ НИНЪК И МЪКЪШАШЪ. СТОИТЪ
 И ²⁾ ТОЗИ І ХЪЛНАД ФЛОР., ДЪ МАЖ ВОСЪК, ЦО МЪ СМЪ ДАЛ АЗЪ ѡТ
 РЪКЪЗ СІ; И НА СЛБГА МИ МАРТИН, ЦО ЕСТ КАЗАЛ ЦО МЪ ЕСТ ВНА
 ДЛЪЖЕН, ЗЪ ХНА. И Ф. И ИНАКО НЪКЕТ. И ВІ МОЛА СЪ, АКО СТЕ МО[А]
 БРАТІА, ДА НЕ ИМАМО ПОМНОГО РЪЧИ. ЯКО НЕ ЦІЕ ДА ДОДЕ СЛБГА
 МИ И ДА МИ СЪВЕРЕ ДОБИТЪК, А ВІ ДА ВІ НАБЪЧИ БОГЪ ДА ГО СЪКЪ-
 ЖЕТЕ ДА МИ ПЪСТИТЕ. Я ХАНЕША ДА ГО СЪПЪСНЕТЕ, ДА МИ ДАВА ДО-
 БИТЪК; ДА МИ ДОПЪСТИТЕ И ТО, МАКАРЪ ЛНОГО ЕСТ, МАКАРЪ МАЛО.
 И ДА НЕ ИМАМ ПОМНОГО РЪЧ(И). И СМЪ ПИСАЛ ВАМ, ДА НЕ КАЖЕТЕ
 СЪТЪРЪК ИЛИ В ДРЪГИ ДЕНЬ: НЪК НИ СІ ПИСАЛ, ДА НЕ ЗНАМО МИ ѡ
 ТѡМ. ПОНЕЖЕ ДОБИТЪК ВОПВОДИИ НЕ ЦІЕГЪ ЗАГНИЖТИ, ПОНЕЖЕ ТОЛКО
 МЪ ЕСТ КЪСЪНЪНІЕ, ДОРИ ПОДЪ АЗЪ ВОЕВОДЪ(Ъ), ДА ЧЕН (sic) СІ ЦІЕ ИСКА
 СВОЕ, ДА ГО ВЪЗЕ; ТОГИЗИ ДА СЕ НЕ ЗАОСЪЗДИТЕ, ПОНЕЖЕ ЗЛО ЕСТ МОЕ
 СЪЗДИЦЕ. И БОГЪ СЪ ВАМИ.

† ѠТ ЖЪПАНА ГЕРГЪК ЛАС[КАРА].

Iubiților și fraților mei, pângarilor din Brașov tuturor, și jupânului
 Iacov ³⁾, județului. Fraților mei, știți bine cum am vorbit cu voi la

¹⁾ Orig. дєдє.

²⁾ În orig. стонт е corectat din стонм și и din ти.

³⁾ Un subjuđe (villicus) Iacobus era la Brașov în 1437 (lista D-lui Fr. Ștenner).

Târgoviște și înaintea jupânului ¹⁾: ați luat asupra capului vostru să vie sluga lui Gherghe și să-i dăm tot. V'am dat pe sluga mea Martin cu voi, și i-am dat slugei mele Martin o mie de florini ca să plătească arvuna; el a mers cu voi și mi-a trimes numai 14 măji și jumătate de aramă și două poveri de fier și una de oțel și ceva ovăs. Și am întrebat pe cărăuși și pe Haneș de Martin: unde este Martin? Ei mi-au răspuns: Martin a rămas să vie cu cealaltă marfă. Și mi-a poruncit prin Haneș: dacă poștești, trimete-mi cu Haneș alți ducați, că mai este aci aramă, s'o cumpăr. Și am trimes cu Haneș 10,000 florini și 9 măji de ceară, și i-am spus lui Haneș: eu îți dau acești bani pe mâna ta și fă ce știi, iar Martin să vie de grabă la mine cu ce are gata. Și i-am dat lui Haneș o slugă a mea, să meargă la Brașov și să-mi cumpere pânză, fier, oțel și una alta ce-mi trebuie, cu alți ducați. Si s'a dus sluga mea și mi-a cumpărat de toate câte i-am spus, și stă în casa lui Haneș cenușarul. Și am venit să încarc marfa ²⁾; și veni Dabija feciorul, sluga jupânului Radul, și veni la mine [și-mi spuse] că [tot] ce a cumpărat stă în casa lui Haneș, acum cenușar la rectorul Os ³⁾, și-i este acum și stupar ⁴⁾. Stau și cele 10,000 florini și cele 9 măji de ceară pe care i le-am dat eu cu mâinile mele; iar la sluga mea Martin, care a zis că i-a fost dator, 7000 și 500. Și altfel nu este. Vă rog deci, dacă-mi sânteți frați, să nu mai avem multe vorbe. De nu va veni sluga mea și nu-mi va aduna avutul, să vă povățuească dumnezeu și să mi-l legați și să mi-l trimeteți. Iar pe Haneș să-l strămtorați să-mi dea avutul; trimeteți-mi măcar atât cât este, mult puțin. Și să n'am mai multe vorbe. Și v'am scris, ca să nu ziceți mâne poimâne:

¹⁾ Albul.

²⁾ Orig. ΛΟΔΟΧΑ ΔΑ CE ΖΑΜΕΤΟΧ; traduccrea nu este sigură.

³⁾ Orig. ρεκτορ ω̄; Mil. greș. ρεκτορ ω̄. — Cred că e vorba aci de un rector Os (sc. rector scholae sau ecclesiae). Numele propriu *Os* se găsește, deși rar, la Sașii din Brașov. Așa între 1527—1540 un Blasius Os (Quellen II, p. 703); la 1503 un Oes Mathe (Quellen I, p. 1, 18, 32, 35, 36), identic cu Ōs (Oes, Oesz, Ōsz, Oz) dela 1483, 1486/87, 1488, 1490, 1492, 1500 (Quellen III, p. 641, 646, 654, 663, 667, 683; cf. ibid., p. 625, an. 1475—83, și p. 752, an. 1486). Un rector scholae sau scholarum la 1437 e foarte cu puțință la Brașov; v. «scholarium rector» la 1388 în Baia Mare (Nagy-Bánya), la Zimmermann-Werner-Müller, Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen II, p. 627.

⁴⁾ Orig. σκχασω̄: probabil ung. *méhes*, stupar, Zeidler. În jurul Brașovului erau și pe vremea lui Vlad Dracul, ca și astăzi, multe stupini.

nu ne-ai scris și nu știm nimic de asta. Căci avutul voevodului n'are să se piarză, ci va avea numai întârziere, până ce mă voi duce la voevodul, și-și va cere și-și va lua [el însuși] ¹⁾ ce este al său; atunci să nu vă supărați, căci și eu sânt supărat. Și Dumnezeu [să fie] cu voi.

Dela jupân Gherghe Lascar.

Adresa: † паргарамъ ксѣмъ ѿ Брашовъ † отъ жѣпана Герѣк Ласкар(а): tuturor părgarilor din Brașov, dela jupân Gherghe Lascar.—Ark. No. 486; Mil. No. 57.

c. 1437.—Din cuprinsul acestei scrisori și al celei următoare se vede lămurit că Gherghe Lascar era cămărașul lui Vlad Dracul; deaceea nu-l găsim citat în documente. Albul, pe care îl numește simplu «jupânul», era împăcat cu Vlad.—Amândouă scrisorile au caracterele primei jumătăți a sec. XV-lea; a doua e remarcabilă prin frumusețea și regularitatea semiuncialei; hârtia e la amândouă aceeaș ca la scrisorile lui Vlad Dracul. Asupra lui Martin, cf. No. LI.

CCXIV.

† Вѣзлюбелнаа и прѣклоннаа херетизма момъ любимимъ братіаи и пріателѣмъ, прогаремъ Брашевскымъ, отъ Герги Ласкара. И тѣзи, вие братіа, добрѣ знаете како сѣмъ говорила и оуправила прѣдъ жѣпаномъ Ялѣболомъ, а отъ васъ не видѣхъ нищо; и книгѣ ви пислахъ и порѣчихъ, а отъ васъ не видимъ рѣчъ. Я ниинѣ естъ дошелъ Ханешъ до мене та ми кажетъ оти естъ оу него мѣдъ и поставъ и воскъ. Тѣмъ радѣ ви просимъ: словодите ми воскъ, да сѣ продадетъ, да ми кѣпитъ що ми естъ потрѣбно, да ми донесѣт. И еце ви просимъ да ми проводите добитокъ сѣзъ вашими чловѣци, да ми го донесѣт, какото сѣмъ говорила сѣзъ вами и прѣдъ жѣпаномъ Ялѣболомъ. Яце ли си не цете да си стоите на рѣчи си, а тѣзи идетъ Ханешъ та цетъ наети чловѣци, та ми го хтетъ донести добитокъ на люжъ главѣ. И тѣзи естъ дрѣга мѣдъ оу Ивана, що естъ длъженъ синѣ Мартиновѣ. Та да жъ дадетъ да ми жъ донесѣт; и за този да стоите да жъ даст. И тѣзи естъ монъ слѣга Мартинъ, та сѣ ѿ хиліади флоринъ ѿ него и петъ сто[т]инъ; та да го сте стиснѣле да ми добитокъ донесет; аце ли не рачитъ да дондетъ, а вие ми го допѣстите и безъ тогожъ вола. Инако да не счинните. Яце ли ми не цете допѣстити ни добитокъ ни чловѣка, да знаете: монъ добитокъ въ пагѣбѣ не цѣжъ вставит. Този да знаете. И богъ да ви веселит.

¹⁾ Traducerea nu e sigură, întru cât fraza din original «дори подѣ азъ
А Н
бого да че си цѣ нека свое» este obscură.

Dragi și plecate heretisiri iubiților mei frați și prieteni, pârgarilor Brașoveni, dela Gherghe Lascar. Fraților, voi știți bine cum am vorbit și am întocmit înaintea jupânului Albul, dar dela voi n'am văzut [încă] nimica; v'am scris și carte și v'am trimes și vorbă, dar dela voi nu văd nici o vorbă. Acum a venit Haneș ¹⁾ la mine și-mi spune că are aramă și postav și ceară. Deci vă rog: sloboziți-mi ceara, ca să se vânză, și să-mi cumpere și să-mi aducă ce-mi trebuie. Și vă mai rog să trimeteți oameni de-ai voștri să-mi aducă marfa, precum am vorbit cu voi și înaintea jupânului Albul. Iar dacă nu vreți să vă țineți de vorbele voastre, iată are să vie acolo Haneș și are să năimească oameni, și ei o să-mi aducă marfa pe răspunderea mea. Și mai este acolo altă aramă la Ivan, cel ce e dator feciorului lui Martin ²⁾. S'o dea să mi-o aducă și pe aceea; și să stăruiti să o dea. Și se află acolo sluga mea Martin și la el sânt 7000 și 500 florini; siliți-l să-mi aducă avutul; iar dacă nu va vrea să vie, trimeteți-l la mine și fără voea lui. Altfel să nu faceți. Iar dacă nu-mi veți trimete nici avutul nici omul, să știți că nu voi lăsa să se piarză avutul meu. Asta s'o știți. Și Dumnezeu să vă bucure.

Pecetea pierdută; adresa: † прѣгарем Брашевским: pârgarilor Brașoveni. — Ark. No. 545.

c. 1437. — V. nota dela No. precedent.

Antonie, cămărașul lui Vlad I Dracul.

(c. 1433—1440).

CCXV.

† Мнѣгѣ здравіе и поклоненіе монѣмъ постарешимъ братіамъ, прѣгаремъ Брашевскимъ, Антонию. Тѣмъ ради цю ми сте писали и порѣчали по жѣпана Лѣкача, ѡ вземъ ви добре разѣмѣхъ. Темъ ради цю написахъ азъ вашои милосты, а вне ми този не штрекосте. Зацю прошѣ азъ вас, штти цю сте вѣ мене просли

¹⁾ Poate acelaș cu «Hanus», pe care Vlad Dracul îl trimete în misiune la Brașoveni în 5 Sept. 1436 «din tabăra dela Roya» (scrisoare latină; copie la Acad. Rom.).

²⁾ Fraza a doua se poate traduce și așa: «pe care (sc. aramă) o datorează feciorului (fiului) lui Martin».

азь ви сѣмъ сѣтвори л во вѣдѣ господина ми воевѣд(ы), и ест го-
това, да цю прошѣ азь ут вас, а вие ми не дадоште знаніе, да
лице ѣчиннѣ тѣжзи работѣ вѣ мене. Язь сѣмъ вашѣ прѣат(е)лѣз
и любилѣ вашѣ чѣстѣ; тои цѣ бити ѣ вас неголи на друг(о)
место. Тѣмъ ради проразѣмѣхѣ прѣгарѣ ут Шегншоре, утти
цѣ да помѣстимъ херегѣж ѣ вас, и дондоше кѣ мене и рекоше
ми такози: како да преместиш херегѣж ѣ Брашовѣ, да ѣзлѣши
чѣстѣ ут нас, да ж даши Брашовѣкномъ? Ега беше неволѣ
воевѣд(ѣ), Брашовене не всталахѣ, а нѣе този взехмо на наши
глави, а сѣга походиши талио; тѣжзи срамотѣ не цѣмо нѣе
вставити, можелио ѣмрети; а цю ти ест волѣ, а нѣе да ти
сѣтворимо. Язь имъ рекохѣ такози: цю ми ест реклѣ воевода
азь цѣж ѣчинити. Тѣе рекоше ¹⁾: а нѣе не цѣмъ вставитѣ железа
ут каларе. Язь имъ рекохѣ: вѣе не сте волзи да ми запрете
ницю. Паке ми рекоше тѣе: почекан ни ут събоге за ѣи ²⁾ дѣни,
да си пѣстимо чловѣка до воевѣд(ы). Язе нѣхѣ вставихѣ. Да со-
котете и вие, моа братне, за томи та ѣчинете како ви се мѣнитѣ
подобре, утти азь биѣхѣ хтелѣз и любилѣз сѣ чѣстѣж да излѣзѣ.
Да варе цю ви сѣмъ просилѣ ѣ прѣвѣж книгѣж, да цѣ ми ѣчиннѣте
волѣ за този, да имамъ и азе и вие чѣстѣ ут господина воевѣд(ы),
данте ми ѣ знание на скоре по моего слѣгѣж; ѣпишете ѣ книгѣж и
запечатете, да верѣж, да се мѣчимъ и азе сѣ валии за вашѣ чѣстѣ,
да кажѣ и азь господинѣ ми колнко помоцѣ цѣтѣ имати ут
вас, да мѣ бѣдетѣ радо срѣдце, да бѣдетѣ сѣ вѣсѣж волѣ кѣ вамъ,
пакѣ за вашѣ чѣстѣ. И чека цѣж азь сѣхѣзи прѣгарѣ за ѣи дѣнѣ, да
видилѣ цю ми хте утреци, и пакѣ цѣхѣ да допѣстѣмъ ѣ -го
дѣкатарѣ. Я тѣе пондоше кѣ немѣ, и не зналѣ цю мѣ рекоше, а
тои се пакѣ впре и не хте донти. И богѣ ви храниѣ.

Multă sănătate și închinăciune fraților mei mai mari, părgarilor din Brașov. Antoni e. Deci, cele ce mi-ați scris și mi-ați încredințat prin jupân Lucaci, de toate bine v'am înțeles. Dar, despre ceea ce v'am scris eu domniei voastre, voi nu mi-ați răspuns. Deaceea vă rog ca, precum v'am făcut eu voea la domnul meu voevodul pentru ceea ce m'ați rugat, și e gata, tot așa și voi să-mi dați de știre dacă voiți

¹⁾ Orig. рокоше.

²⁾ La 71 este rupt 1.

să-mi faceți lucrul pe care îl cer dela voi. Eu sânt prietenul vostru și vreau cinstea voastră; aceasta să fie mai curând la voi decât în alt loc. Deci, au priceput pârgarii din Sighișoară că vreau să așez hereghia la voi și au venit la mine și mi-au zis așa: «cum să muți hereghia la Brașov și să iai [această] cinste dela noi și s'o dai Brașovenilor? Când voevodul se afla în nevoie, Brașovenii nu l-au îngăduit, iar noi am luat aceasta asupra capetelor noastre; și acum să te duci acolo? Această rușine n'o vom suferi noi, odată cu capul; iar ce-ți este voea ta, noi ți-om face». Eu le-am spus așa: «ce mi-a zis voevodul, [aceea] voi face». Ei au zis: «dar noi nu vom lăsa fierul din cămară». Eu le-am zis: «voi nu sânteți volnici să-mi opriți nimica». Iar ei mi-au răspuns: «așteaptă-ne de Sâmbătă în cincisprezece zile, ca să trimetem un om al nostru la voevod». Eu i-am lăsat. Socotiți dar și voi, frații mei, despre acestea și faceți cum vi se va părea mai bine, căci eu aș fi vrut și mi-ar fi plăcut să ies cu cinste. Cât pentru ceea ce v'am rugat în cartea dintâiu, ca să-mi faceți voea aceasta, ca să am și eu și voi cinste dela domnul voevod, dați-mi în grabă de știre prin sluga mea; scrieți în carte și pecetluiți-o, ca să cred, și-mi voi da osteneală și eu, împreună cu voi, pentru cinstea voastră, și voi spune și eu domnului meu cât ajutor are să aibă dela voi, ca să-i fie inima bucuroasă și să fie cu toată voea pentru voi și pentru cinstea voastră. Și voi aștepta pe acești pârgari cincisprezece zile, ca să văd ce-mi vor răspunde, și voi trimete iarăși un ducatar ¹⁾. Căci aceia s'au dus la el și nu știu ce i-au spus, iar acesta se dă îndărăt și nu vrea să vie. Și dumnezeu să vă păzească.

Pecete rotundă în ceară neagră, c. 2 cm. în diam, neacoperită; în mijloc pare a fi o cruce, iar din legendă se cunoaște numai ЯН; adresa: † вѣсѣмъ прѣгарѣмъ Брашвѣснѣмъ: tuturor pârgarilor Brașoveni. — Arh. No. 548.

c. 1433—1440. — Antonie este «Anton cămărașul», de care vorbește Vlad Dracul în scrisoarea sa din 1431 (No. XXXIII). Scrisoarea lui are un caracter foarte vechiu: ea samănă mult cu hrISOVUL din 10 Noembrie 1424 (Pergam. No. 780= No. XI). Cf. notele dela NNo. XXVI, XXXIII și mai ales LII.

¹⁾ Дѣкатарь, din дѣкаты, e cel ce bate ducați, fusor monetarum; cf. лжкарь din лжкы (No. XXXVIII), sau мчар din мчкы, săbiar (мчар, мајстор који гради мачеве; St. Novaković, Stara srpska vojska, 1893, p. 167).

Nanul și Ștefan logofătul, boerii lui Vlad I Dracul.

(1442).

CCXVI.

† Почтеним и мѣдрим и племенитим мѣжелѣ, прѣгарем Брашовскимъ всемъ, малимъ же и великиимъ, поклоненіе до лица земли, яко нашимъ господамъ и добрымъ приителемъ. И тоузи приде к намъ ѿ Гибинъ Бертоломенъ и Утушъ Гашпаръ та ни оупросиша вашомъ речію: докле смо ми били при воеводе, е ли кто ѿт Брашованъ доишъ ѿ поклицарство к воеводе или не е? И ако ест кто доишъ, кон речі мѣ сѣ били? И ли вашон милости тон ѿтповедамо, како до гдѣ смо били ми конъ нашего господина, ми вашего апоклицарѣ не смо видели ни очима ни ѣшима слышали. Яко си си нехто по своен работѣ ходилъ, тон богъ знаетъ. И ѿт вас, ако би що коа вест или поклицарс[т]во намъ би нашъ господинъ казалъ, нѣ тон богъ знаетъ, кон е сътвори на небо и землю, не знамо нищо ѿ томъи. Писано ѿ понеделникъ предъ свѣтнимъ Георгіемъ.

Ваши меншини приители верни, жупанъ Нанулъ
и Стефанъ логодетъ.

Cinstiților și înțelepților și aleșilor bărbați, părgarilor din Brașov tuturor, mici și mari, închinăciune până la fața pământului, ca unor domni ai noștri și buni prieteni. Și iată a venit aci la noi în Sibiu Bertolomei și Utuș Gașpar și ne-au întrebat în numele vostru: că venit-a cineva dintre Brașoveni în solie la voevod sau nu, câtă vreme am fost noi pe lângă voevod? Și dacă a venit cineva, cu ce fel de vorbe a fost? Noi răspundem domniei voastre: că până ce am fost pe lângă domnul nostru, noi pe solul vostru nici nu l-am văzut cu ochii, nici n'am auzit de el cu urechile. De va fi umblat acel cineva în trebile sale, asta Dumnezeu o știe. Cât despre partea voastră, că domnul nostru ne-ar fi spus vre-o veste sau vre-o solie, asta Dumnezeu cel ce a făcut cerul și pământul o fi știind-o, noi nu știm nimic despre aceasta. Scrisă Lunia înainte de sfântul Gheorghe.

Prietenii voștri mai mici și credincioși,
jupân Nanul și Ștefan logofătul.

*Două peceți în ceară neagră; pe una (2.3 cm. în diam., neacoperită) se citește: * ГТЕФАНЪ А[ОГ]ОФЕТ]; pe cealaltă (c. 2 cm. în diam., neacoperită) se vede o figură nelămurită. În dosul scrisorii o notă contemporană: «*littera Nannul et Stephani iugefet, recognoscens quod consules magistrum Anthonium ad Wlad waywodam in ipsorum legatione non destinaverunt etc.*»—Arh. No. 534.*

1442, Aprilie 23. — Jupân Nanul și Ștefan logofătul sânt boeri ai lui Vlad Dracul la 1437, Aug. 10 (Iorga, Studii și doc. VII, p. 47), 1437, Aug. 13 (Miletić, DR., p. 333, s. Venelin, p. 79, unde în loc de Нанул е Нанчу), 1439, Aug. 2 (Arh. Stat.). 1439, Sept. 8 (Arh. ist. I, 1, p. 85); îi mai găsim împreună într'un doc. din 1441, Mai 14 (Arh. Stat.) și într'unul dela 1446, păstrat numai într'o traducere din sec. XVIII (colecția d-lui C. Basaraba-Brâncoveanu; Iorga, Studii și documente V, p. 169). Nanul e martor în hrisovul din 1432 (Hurmuzaki I, 2, p. 574: «Nán ur»), iar Ștefan în cel din 30 Iunie 1441 (Arh. Stat.). — Ei se aflau la Sibiu în timpul campaniei turcești dela 1442; Brașovenii voeau să aștepte dinșii intențiile Turcilor cari, după lupta dela Szent-Imre (18 Martie), asediașeră Sibiul. Asediul acestui oraș și luptele lui Hunyadi cu Turcii în fața lui se petreceau tocmai pe vremea când e datată scrisoarea boerilor lui Vlad Dracul. Că acesta se afla atunci în Transilvania, rezultă din Seadeddin; v. Iorga, Studii și documente III, p. xv. — Utuș Gașpar (Ötös Gáspár) este poate unul din cei doi Gașpári, unul «aurifaber», altul «carnifex magnus», înaintea cărora Vlad Țepeș jură credință regelui unguresc la 6 Sept. 1456, în Târgoviște (copie după scrisoarea lui Țepeș, la Acad. Rom.). — Sf. Gheorghe cade în aa. 1442 într'o Marți, dacă îl punem la 24 Aprilie, cum se scriba de obicei în Ungaria (diecesa Granului).

Dragomir al lui Manea, vornic sub Radu cel Frumos, Basaraba Bătrânul, Basaraba Tânărul și Vlad Călugărul.

(c. 1474—1482).

CCXVII.

† От жупана Драгомира Манева много здравне съдцѣ въ Брашов и вземъ пьргаромъ. Тѣзи да си допѣстите човека ѣ господарина воевода и ѣ насъ, заради да видетъ Тѣрци ере ходетъ чловеци ваши мегю насъ и наши чловеци мегю васъ; понеже видете ере кемъ загниѣти и ми и ви. Та немонте гледати ви Стефанъ воеводе, ни немонте слышати въ него, нѣ допѣстете чловеци некои добри да бѣдѣ; и виши попъ въ Шкѣн да донде със ннхъ, въти ви естъ прииателъ добъръ; како да бѣдетъ едѣнъ ¹⁾ въ

¹⁾ Se poate ceti și «днн».

вас, еще вы не вы была како вы ест вы. Инако не, на мою душу. И пак बारे кто шет донти, вы да донде свободно, свободно да штите (sic), на верш и на душу мою; шти во[н]ска Турска ест и сзга гот[о]ва. Ино нест. И богъ да ¹⁾ вы шмножит лѣта, амин.

Dela jupân Dragomir al lui Manea multă sănătate județului din Brașov și tuturor pârgarilor. Trimeteți un om al vostru aci la domnul voevod și la noi, ca să vadă Turcii că oamenii voștri umblă printre noi și oamenii noștri printre voi; căci vedeți că vom peri și noi și voi. Și nu vă mai uitați la Ștefan voevodul și nu mai ascultați de el, ci trimeteți câțiva oameni buni ca să fie [aici]; și să vie cu ei și popa din Șcheiu, căci vă este bun prieten; și dacă ar fi chiar unul dintre ai voștri, n'ar fi [așa de bun] pentru voi, cum vă este el. Altfel nu este, pe sufletul meu. Și iarăși, oricine va veni, are să vie slobod și are să se întoarcă slobod, pe credința și pe sufletul meu. Oastea turcească este și acum gata. Altfel nu este. Și Dumnezeu să vă înmulțească anii, amin.

Pecete rotundă în ceară verde (2.5 cm. în diam.), în mijloc un buzdugan care la stânga are o semilună, la dreapta o steluță, cu legenda: ✱ ЖСПІИ ДРІ-ГОМІР ДВОРНІК; adresă: † сздцш шт Брашок и всѣм прѣгаром Брашовским: județului din Brașov și tuturor pârgarilor Brașoveni. În dosul scrisorii se află notița «littera Udrista super pace servanda».—Arh. No. 513.

1474.—Dragomir al lui Manea (Драгомѣр Манѣк) se întâlnește întâiași dată sub numele acesta în documentul lui Radu cel Frumos dela 1471, Ian. 25, citat îndată după vornicul Neagu (orig. la Acad. Rom., ed. de Venelin, p. 95—96, ou multe greșeli); este poate aceeaș persoană cu Dragomir vornicul (Драгомѣр дворник) din cele două documente ale aceluiaș domn, 30 Mai și 28 Oct. 1464 (Arh. Stat.): primul boer în lista martorilor (deși vornicul dela 1464 ar putea să fie Драгомѣр Шдрницк din doc. dela 15 Ian. 1467 [Arh. Stat.] și dela 28 Iulie 1472 [colecția doamnei Ana Odobescu]). La 1475, Iunie 1, între boerii de frunte ai lui Basaraba Laiotă este un Манѣк, de sigur acelaș Dragomir Manev cu cel dela 1471 (Arh. Stat., Glavacioc XVI, 1; doc. e deteriorat, mai ales în partea unde se citează martorii), deoarece la 1476, Iulie 4, el e citat în fruntea listei de boeri cu numele întreg: Драгомѣр Манѣк (Venelin, pag. 118). Pe lângă Basaraba cel Tânăr îl găsim o singură dată, iarăși în fruntea listei de boeri, la 3 Aprilie 1478 (Драгомѣр Манѣк; Venelin, p. 111); la 1481 și 1482 nu-l mai găsim pe lângă dînsul, probabil pentrucă trecuse, între 1478—1481, de partea lui Vlad Călugărul, între boerii căruia e citat deseori dela 1483—1492, fără titlu de boerie (Lăpădatu, l. c., p. 69), dar totdeauna cel dintâiu.

¹⁾ În orig. de două ori.

Sub ce domn era vornic, când a scris scrisoarea de sub No. arh. 513, căci pe pecetea lui se citește lămurit *дворник*? Probabil sub Radu cel Frumos. Cuprinsul scrisorii se potrivește cu timpul reînălțării acestuia în domnie, după învingerea și alungarea lui de către Ștefan cel Mare la 24 Noemvrie 1473. La 28 Dechemvrie acelaș an, Radu bate la București cu ajutorul Turcilor pe Laiotă, cel adus de Ștefan, și domnește apoi până în primăvara anului viitor, când pierе într'o ultimă luptă cu rivalul său, sprijinit tot de Ștefan cel Mare. Sfatul dat Brașovenilor de a nu mai asculta de Ștefan și amenințarea cu Turcii, ce stau gata cu oștile, indică pentru scrisoare timpul dela începutul anului 1474.

Dragomir Manev, pe care notița săsească contimporană de pe scrisoarea lui îl numește «Udrista», este probabil fiul lui Manea Udriște, boer al lui Vlad Dracul la 1439, Sept. 8 (Arh. Ist. I, 1, p. 85; Kalužniacki, Dokumenta, p. 29), identic de sigur cu vornicul Manea din 2 Aug. 1439, 14 Mai și 30 Iunie 1441 (Arh. Stat.) și cu paharnicul Manea dela 1432 (Mányok pohárnok; Hurmuzaki I, 2, p. 274). În documentele lui Vladislav II din 1451 [28 Martie, 1 și 5 Aug.], 1452 [5 Aug.] și 1453 [2 Aug.], el figurează în fruntea listei de boeri sub numele Manea Udriște sau Udrâște. Tot așa în documentul cu data ștearsă al mânăstirei Cozia (orig. în Arh. Stat.), care poate fi dataț cu 1450 sau 1455, după cum cetim indictionul 13 sau 3; mai probabilă e lectura dintâiu.

ССХVIII.

† От жупана Драгомира Манева много здравіе нашим добрим пріателем, сѣдцѣ ут Брашов и дванадесетем проггарем. И того радї варе що ми сте порѣчил(и) и писал(и) ѡ книгѣ, азъ добре ви сѣм разсѣмел. Како да ви сѣм пріател, того радї да зна ваш(ѣ) милостн, понеже како ви сѣм бнл до сѣда пріател, такон си кю такон си бнт и ут сѣда напред, и ваше ¹⁾ и пріателем вашим. И пак ми сте порѣчил(и) како да се трѣдїмъ до Батзрѣ Ицѣфана и до ваше господство; а господство ви да знате како не могох да се трѣдїмъ; радъ бнх, понеже ѡстарнх, та ме щет простит ваше милостн. Я господство ви пѣстните ѡ господина ни вонвода добри реч(и), да ѡчните мир и токмелѣ, понеже видїте за Стефана вонвода колико се зло ѡчини и до сѣда. Тако подобро да ест добро, нежели зло. И богъ да ѡмножит лѣта ваше милостн, амин.

Dela jurăp Dragomir al lui Manea multă sănătate bunilor noștri prieteni, județului din Brașov și celor doisprezece pargari. Deci, cele ce mi-ați încredințat și mi-ați scris în carte, eu bine le-am

¹⁾ După *ваше* lipsește probabil *милостн*, sau *ваше* este o greșală în loc de *вамъ*.

înțeles. Și cum vi sânt prieten, deaceea să știe domnia voastră că, precum v'am fost până acuma prieten, tot așa voi fi și de-acum înainte, și vouă și prietenilor voștri. Și iarăși, mi-ați poruncit să mă ostenesc până la Batâr Ișțfan și până la domnia voastră; dar să știți domnia voastră că n'am putut să mă ostenesc; bucuros aș fi făcut-o, dar am îmbătrânit, și mă veți ierta domnia voastră. Dar domnia voastră să trimeteți vorbe bune la domnul nostru voevodul și să încheiați pace și învoveală, căci vedeți cât rău se face și până acum din pricina lui Ștefan voevodul ¹⁾. Astfel, mai bine să fie bine, decât rău. Și Dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre, amin.

Pecete rotundă în ceară verde, 2.5 cm. în diam., pierdută; adresa: † сѣцѣ ѡт Брашовѣ и аванадѣстемъ прѣгаремъ: judefului din Brașov și celor 12 pârgari.— Ark. No. 479.

c. 1476—1477. — Dragomir Manea intervine prin această scrisoare în favorul lui Basaraba Laiot, care era amenințat de Báthory și de Ștefan cel Mare. Prin 2 Oct. 1476, Báthory se afla la Brașov și aducea cu sine pe Vlad Țepeș. Scrisoarea poate să fie însă și posteroară acestei date, d. p. din 1477 Noemvrie, timpul încercării lui Țepeluș de a alunga pe Laiot din domnie, tot cu ajutorul lui Ștefan cel Mare.

CCXIX.

† Оутъ жѣпана Драгомира Манева много здравіе моимъ приателемъ, сѣцѣ ѡт Брашовѣ. И тѣзи давамъ ѡ знаніе господствѣ вѣ, да веде ѡчннише ми господство вѣ заканнаніе и кннгѣ господства вѣ, како ѡ тонзи мѣсто господства вѣ, що сѣ заграднаніе еше дѣди господства вѣ сѣс каменомъ, градъ Брашовѣ, азъ да немамъ ни еднѣ пагѣбѣ, ни ако вѣ бѣла самъ сѣ азъ, ни добнтѣкъ ми, ни ѡтъ що пагѣбѣ да немамъ, макаръ ²⁾ ако вѣ дошелъ самъ висота господина ни кралѣ, а еже ни дрѣгнѣ. Я сѣга естъ дошелъ Нѣгъ та естъ рекѣла, ѡтѣ мѣ сѣмъ длѣженъ. Тако нмаѣ тѣзи некѣн пиперъ, тако га стѣ далъ Нѣгѣ; а азъ сѣмъ донесѣ тѣзи пиперъ еше лани, сѣга естъ година и помного. Я Нѣгъ велъ, ѡтѣ мѣ сѣмъ длѣженъ за некѣн ѡбни; а вѣ знатѣ, ере сѣмъ азъ кѣпна тѣзи ѡбни летоска. Та ако мѣ еѣдѣ длѣженъ, ѡнъ цѣтъ донти ѡ землю, та мѣ цѣмъ платити, ако мѣ еѣдѣ длѣженъ. Я конъ ѡтъ господства вѣ естъ бѣла мѣгю насъ, кѣга сѣмъ бѣла азъ ѡ

¹⁾ Ștefan cel Mare.

²⁾ În orig. макаръ.

ТЪКМЕЖ СЪС НѢГОМ? Или кою мартѣрню веръете ви? Сѣга, како чините ви, кои ѡт кѣда цѣт донти та цѣт реци, ѡти мѣ сѣм азъ должен, или бѣди тко, а ви све да плацате ѡт мене? И богъ ви веселитъ.

Dela jupân Dragomir al lui Manea multă sănătate prietenilor mei, județului și pârgarilor din Brașov. Și iată dau de știre domniei voastre că doar mi-ați făcut domnia voastră jurământ și carte de-a domnici voastre, că în acel loc al domniei voastre, pe care l-au îngrădit încă strămoșii domniei voastre cu piatră, [în] cetatea Brașovului, eu nu voi suferi nici o pagubă, nici eu însumi, nici avutul meu, și că din nici o parte pagubă nu voi avea, fie că ar veni [acolo] însuși înălțimea sa domnului nostru craiul, necum alții. Acum însă a venit Neagu și a zis că-i sânt dator. Astfel, aveam acolo niște piper și l-ați dat lui Neagu; dar eu am dus acel piper mai an, e acum un an și mai bine. Și zice Neagu că-i sânt dator pentru niște berbeci; dar voi știți că eu am cumpărat acei berbeci în vara trecută. Și dacă-i voi fi dator, el are să vie în țară și am să-i plătesc, dacă-i voi fi dator. Dar cine dintre domniile voastre a fost printre noi, când eram în tocmeală cu Neagu? Sau ce mărturie credeți voi? Acum, cum faceți voi, oricine și de oriunde ar veni și ar zice că i sânt dator eu, sau alt cineva, voi să plătiți tot dela mine? Și dumnezeu să vă bucure.

. Pecete rotundă în ceară verde, c. 2. 5 cm. în diam.; figura nu se recunoaște, dar din legendă se poate citi: ДРАГОМИР ДБОРНИК; un al treilea cuvânt e șters de tot; adresa: † мѡиѡ добриѡи приѡтелиѡм, сѣдиѡи и прѣгарѡм ѡт Брашѡв : bunilor mei prieteni, județului și pârgarilor din Brașov. — Ark. No. 457; Mil. No. 105

c. 1478—1479. — Fixez această dată pentru scrisoarea de mai sus, întru cât Neagu, despre care e vorba într'însa, nu pare a fi altul decât Neagu vornicul, pe care Basaraba cel Tânăr l-a trimis în misiune la Brașov înainte de 1480. Cf. scrisoarea lui Basaraba din 1478—79, No: CXVI.

СѢХХ.

† Ѡт жѣпана Драгомира Манера много здравіе жѣпанѣ Лорницѣ, како братѣ моелѣ и добромѣ приѣтелию: И захвалѣѡм господствѣ ти ѡт свѣ чест и ѡт свѣ добродѣтел, и да ни дѣржитъ богъ живи и здрави, дори платимѣ и ми господствѣ ти ѡт свѣ чест и ѡт свѣ добродѣтел. И тѣзи давам ѣ знаниѣ господствѣ

ти, заради ¹⁾ дадох ъ господствѣ ти, по жѣпаницѣ Нѣкша и по внѣзни слѣжникиѣ мою Илка, та донесоше висазн зигне ѣ и дрѣга скѣлиця; тако къда ест штишла Нѣкшиа, она нѣ ест просила ъ господство ти, а господство ти не си хтел да нѣ даш. Тако тѣзи шет донти чловѣкз мон. Къдрѣ, та те просим да мѣ даш тензи скѣлиця, да ми нѣ донесе. И богъ те веселит.

Dela jupân Dragomir al lui Manea, multă sănătate jupânului Lorinț, ca unui frate și bun prieten al meu. Și-ți mulțămesc domniei tale pentru toată cinstea și pentru tot binele, și să ne fie Dumnezeu în viață și sănătoși, până ce vom plăti și noi domniei tale pentru toată cinstea și pentru tot binele. Și iată dau de știre domniei tale că am dat domniei tale prin jupânița Neacșa și prin slujnica mea Ilca de ți-au adus două părechi de desagi și alte scule; astfel când a plecat Neacșa, dînsa le-a cerut dela domnia ta, dar domnia ta nu ai voit să le dai. Astfel, va veni acolo omul meu Cădreă, și te rog să-i dai acele scule să mi le aducă. Și Dumnezeu să te bucure.

Pecete de 2.5 cm. în diam., în ceară verde, pierdută; adresa: † жѣпанѣс Лоринцѣс: jupânului Lorinț; scrierea e o cursivă urită ce ar putea fi pusă în sec. XVI și samănă cu cea dela No. 513. — Ark. No. 524.

c. 1482. — Se pare că Dragomir al lui Manea a fost găzduit la Brașov, între 1481—82, de Lorinț și că jupânița Neacșa e soția lui, care s'a pogorit în țară la 1482, după instalarea lui Vlad Călugărul.

Dragomir al lui Manea, Neagu al lui Radul,
Stănilă și Balea, boerii lui Basaraba II cel Bătrân.

(1477).

CCXXI.

† Нашим добрим съседом и пріателом, сѣдиѣс Брашовскомѣ и вѣ-тнл прѣгарѣм, много здравіе и поклоненіе вашон милости вт ваши сѣседн и пріателн, вт жѣпана Драгомира Манева и вт жѣпана Нѣгога Радоулова и вт жѣпана Станила дворника и вт жѣпана Балѣ пѣхарника. И в сем давамо ѣ знаніе

¹⁾ În orig. după рѣдн се află un жѣ șters de scriitor.

ВАШОН МЛАОСТН КАКО ГОСПОДИНЪ НИ ВОИВОДА НЪКСТ ВИ ВИНОВАТ, НЪ МЪ ЕСТ ВСИЛНО И ВЕЛИКА НЕВОЛЪ, КАКО ЗНАЕТ И ВАША МЛАОСТЪ. ТОГО РАДІ ДА СЕ НЕВОЛАНТ ВАША МЛАОСТЪ УТ УНЪДАН, ТА ВЧИ-НЕТЕ МНР ГОСПОДИНЪ НИ ВОИВОДЕ, ДОКЛЕ СИ ВЕРАТНТ ЛИЦЕ ГОСПОДИНЪ НИ КРАЛ ВЕАМО. Ъ ЛН ДО ТОГДА ДА ВЪДЕМО В МНРЪ И В ПО[КО]И, А ПАКН МН СЕ КЕМО НЕВОЛАНТ СЪС ГОСПОДИНА НИ ВОИВОДА УТ ВВЕН СТРАНЕ ДА ВЧИНИМО КАКО КЕ БНТ ДОБРЕ. ТОГО РАДІ ДА ДОХОДЕТ ВАШН ТРЪГОВЦН НА НАШЕ КЕРЪ И ДЪШЪ, ДА КЪПЧЮЕТ ДОРН НА ДЪНАВ, И ДА СЕ НЕ БОЕТ НИЦА; И ПАКН ВАШН МЛАОСТН ДА СИ ПЪСТНТЕ КНИГЪ ВЕРНЪ ДО ГОСПОДИНА НИ ВОИВОДА, КАКО ДА СМЕЕТ И НАШН ТРЪГОВЦН ¹⁾ ДА ДОХОДЕТ В ВАС. И БОГЪ ДА ВЛИНОЖИТ ЛЪТА ГОСПОДСТВЪ ВН, АМЪН.

Bunilor noștri vecini și prieteni, județului din Brașov și celor doisprezece pângari, multă sănătate și închinăciune domniei voastre dela vecinii și prietenii voștri, dela jupân Dragomir al lui Manea și dela jupân Neagoe al lui Radul și dela jupân Stănilă vornicul și dela jupân Balea paharnicul. Și vă dăm de știre domniei voastre despre aceea că domnul nostru voevodul nu este vinovat, ci i se face asuprire și mare nevoie, cum știți și domnia voastră. Deci, să vă nevoiți domnia voastră din partea aceea și să-i faceți pace domnului nostru voevodului, până ce-și va întoarce fața încoace domnul nostru craiul. Iar noi vom sta până atunci în pace și în liniște, și ne vom sili din nou, împreună cu domnul nostru voevodul, din partea aceasta, să facem cum va fi bine. Deci să vie neguțătorii voștri, pe credința și pe sufletul nostru, să târguească până la Dunăre, și să nu se teamă de nimica; iar domnia voastră să trimeteți carte de încredințare la domnul nostru voevodul, ca să îndrăznească și neguțătorii noștri să vie la voi. Și Dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre, amin.

O pecete verde, de 2. 5 cm. în diam., probabil a lui Dragomir (cf. No. 513), pierdută; adresa: † нашим добрим съседом и приятелем, съдцѣ Брашовскѣмъ и ѣт-нимъ прѣгаромъ: bunilor noștri vecini și prieteni, județului din Brașov și celor 12 pângari. — Arh. No. 508.

1477, Fevruarie. — Cei patru boeri ce trimet Brașovenilor scrisoarea de mai sus sânt ai lui Basaraba cel Bătrân. Pe trei dintr'înșii îi găsim la un loc în hrisovul dela 1 Iunie 1475 (Arh. Stat.): jupân [Dragomir] al lui Manea, jup. Neagoe și jup. Balea paharnicul; era poate și Stănilă vornicul, căci hrisovul e șters în mai multe locuri în partea dela sfârșit.

¹⁾ După тръговци е șters люде.

Un Neagoe (stolnic) și un Bala paharnic găsim și în documentele lui Vladislav II, între 1451—56; poate să fie aceleași persoane. În doc. din 4 Iulie 1476 al lui Basaraba cel Bătrân găsim dintre acești patru boeri numai pe Dragomir al lui Manca (Venelin, p. 118).—La ce s'ar putea raporta această desvovățire a lui Basaraba? Cred că la detronarea și omorîrea lui Vlad Țepeș, pela începutul an. 1477; se știe că aceasta s'a făcut cu ajutor turcesc, nici trei luni după instalarea lui Țepeș prin trupele lui Matei Corvin și ale lui Ștefan cel Mare. Crisoarea lui Dragomir și a celorlalți boeri este deci probabil din Fevruarie.

Stan Cortofleș și Cârjă, trimeșii lui Țepeluș la Ștefan Báthory.

(1478).

CCXXII.

† Я господине, давам Ѹ [знание], защо ни ест пѣстна господство ти до Батьр Шефан, да счиним мир и добродѣтел: Батзр Шефан ѡн ест пѣстна на краалк, али краал ест пѣстна Банцифна Микалѡш и Кнеж Паѡл, да се състанет сзе Батзр Шефан; а Батзр ¹⁾ Шефан ѡн ест ѡтишел на неѡа, да сѡ говорили с тобом, и донесли сѡ добродѣтел и мир, како не ест нмал ни един господинк ѡт влашкѡ земаю, тзкѡл Радоуѡз вонвод. За тои чсет Лѡут. Та да знае господство ти, ере ест без знание Батзр Шефан(а). Да знает господство ти и да верѡет ²⁾ господство ти и нам раби господство ти. И да знает господство ти ере ест по волю господство ти. И богз ти ѡмножит лета господство ти. Каре цо казат Могош и Кланкѡл, да верѡет господство ти, ере наш(и) реч(и) истини.

Я раби и кал(ници) господство ти,
Стан Кортофлеци и Кръжѡ.

Îți dăm de știre, stăpâne, fiindcă ne-ai trimes domnia ta la Batăr Ștefan, să facem pace și bine, că Batăr Ștefan a trimes la craiul, iar craiul a trimes pe Banți Miclăuș și pe Cnej Paul ³⁾ să se întâlnească cu Batăr Ștefan; iar Batăr Ștefan s'a dus la ei ⁴⁾ și au vorbit

¹⁾ Deasupra lui Батзр pare a fi scris cu litere mărunte ѡша.

²⁾ În orig. sânt adăogate două cuvinte neclare deasupra șirului (молни се?).

³⁾ Bánffy Miklos (Nicolaus) și Kinizsy Pál (Pavel Chinezul), cel dintâiu un magnat influent pe timpul lui Matei Corvin (cf. d. p. Fessler, III, p. 112 și urm.), al doilea cunoscutul erou de pe Câmpul Pânei și prietenul lui Ștefan Báthory.

⁴⁾ În orig. «la el, на неѡа».

de tine ¹⁾, și au adus bine și pace, cum n'a avut nici un domn din Țara Românească, afară de Radul voevod ²⁾). Despre asta are să auză Laiot. Dar să știi domnia ta că e fără știrea lui Batăr Ștefan. Să știi domnia ta și să ne crezi domnia ta și pe noi, robii domniei tale. Și să știi domnia ta că este pe voea domniei tale. Și dumnezeu să-ți înmulțească anii domniei tale. Orice vor spune Mogoș și Vlaicul, să crezi domnia ta, căci sânt vorbele noastre adevărate.

Robii și cerșitorii domniei tale, Stan Cortofleșt și Cârjă.

O pecete de inel în ceară albă, acoperită cu hârtie; figura nu se poate distinge; fără adresă. — Arh. No. 522.

1478.—Din timpul tratărilor lui Țepeluș cu Ungurii pentru recunoașterea lui. Laiot trăia în Transilvania, când pela Sibiu, când pela Brașov, și Țepeluș avea interesul ca el să nu poată afla nimic de aceste tratări. Stan Cortofleșt poate să fie aceeaș persoană cu Stanciul Cortofleș, despre care se vorbește într'un hrisov dela 1 Iunie 1483 (Venelin, p. 125).

Neagu fost vornic, Vladul vornic și Cazan vistier,
boerii lui Basaraba III cel Tânăr.

(1479—1480).

CCXXIII.

† Препочтанем и вт бога дарованем и момм възлюбленем и сладким и добрим прїетелем, сждцѣ и дванадесети пѣргаром вт Брашов, много здравїе и любовное поклоненїе прїносим прїетелство ви, ваш прїетел жупан Нѣг, бившини дворник. И в сем ви давам ѣ знанїе господство ви: ето како се прїлѣчи работа ненадејано, да си ѣчинит зло на зло, ето како си пѣсти наш господинь поклицари до Батрѣ Штефан радї добродѣ[те]л и по вашѣ верѣ; а хто бившини поклицари тамо, а он донде Ляута та ѣзе вистияр влашкон землю и ѣзе тези дѣше. Ѣ том добре знали ча сте разѣмни, али такон да знаете, ере докле не щете вратит тѣззи вистияр, цю ест влашкон землю та ест ѣ вашѣх хижак, а ви лир не щете имат докле щет бити влашка землѣ. И за тези дѣше цю сѣ пак ѣ вашах рѣках и ѣ вашѣх кѣши, не можете ви ѣчинит да нѣ извадите вт робство те да нѣ пѣсти[те]

¹⁾ În orig. greș. с тогом «cu tine».

²⁾ Cel Frumos.

пак ъ земляю? Ёре за тон добре знам ча вам ни єднн честь нест ¹⁾ за тон гдє нх држете, аце ли не ви єст срамота. Ёре ъ Брашов добре знам ча нест бнл тѣзи закон, а нѣ цю єст бнло волѣ Брашовѣном, тако н єст бнло; єре кто єст носил камени та єст начєл зидати Брашов, а он єст начєл како нн крал да ви не извадет шт закон. Тако сокотєтє, ча стє разбмни, єга цєт пѣстнт богъ господннѣ нн воеводе та мѣ цєт дати длзгє н многє дѣни, тако на покон сокотєтє, каквѣ живот н добродєтєл цєтє имат. И богъ ви ѣмножит лета.

Жѣпан Нѣг дворник н жѣпан Владоуѣз дворник
н жѣпан Казан вистнар.

Prea cinstitilor și de dumnezeu dăruțiilor și prea iubiților și dulcilor și bunilor mei prieteni, județului și celor doisprezece pargari din Brașov, multă sănătate și dragă închinăciune aduce prieteniei voastre prietenul vostru, jupân Neagu, fost vornic. Și vă dau de știre domniei voastre despre acestea: iată cum s'a întâmplat lucrul fără de veste și cum se face rău peste rău, iată cum și-a trimes domnul nostru solii la Batăr Ștefan pentru bine, și pe credința voastră; și pe când solii erau acolo, veni Laiotă și puse mâna pe visteria Țării Românești și pe acele suflete ²⁾. Știu bine că sânteți oameni cumiți, dar așa să știți că până ce nu veți întoarce acea visterie, ce este a Țării Românești și se află în casele voastre, voi pace nu veți avea cât va fi Țara Românească. Iar cât pentru acele suflete, ce sânt tot în mâinile voastre și în casele voastre, nu puteți face să le scoateți din robie și să le trimeteți îndărăt în țară? Căci știu bine că nu este nici o cinste pentru voi că le țineți, dacă nu e chiar rușine. În Brașov știu bine că n'a fost acest obicei, ci cum a fost voea Brașovenilor, așa a și fost; căci cine a cărat pietri și a început a zidi Brașovul, acela a pus temeiul ca nici craiul să nu vă [poată] scoate din obiceiul vostru. Gândiți-vă dar, căci sânteți cumiți, că va trimete dumnezeu pe domnul nostru voevodul și-i va da zile lungi și multe, și gândiți-vă în sfârșit ce viață și ce bine veți avea [dela dînsul]. Și dumnezeu să vă înmulțească anii.

Jupân Neagu vornic și jupân Vladul vornic și jupân
Cazan vistier.

¹⁾ În orig. негѣ.

²⁾ E vorba de bunica, soția și sora domnului; v. scrisorile acestuia.

Pecete de 2 cm. în diam., în ceară albă, neacoperită, cu o figură nelămurită; adresa: † МОИМ ДОБРИМ И СЛАДКИМ И ВЪЗЛЮБЛЕННИМ ПРІТЕЛЕМ, СЖАЦЪ И ДВАНАДЕСТИ ПЪРГАРОМ УТ Брашов: bunilor și dulcilor și prea iubiților mei prieteni, județului și celor 12 pângari din Brașov. — Arh. No. 570.

1479, Dech.—1480, Fevr. — Basaraba fusese dus cu Turcii în Transilvania și se afla acum probabil în lagărul lor din Țara Românească; cei trei boeri erau ispravnicii lui de scaun. — Vladul e marele vornic din 16 Aug. 1481 (Miletić, DR., p. 340; în orig. Владауа дворник велики), prob. identic cu Владауа комне dela 1472, Iulie 28 (colecția d-nei Odobescu). Acesta este Vladul, care se răscoală împotriva lui Vlad Călugărul, dar e prins și omorât (v. hrisovul din 1502 al lui Radu cel Mare, la Lăpădatu, l. c., p. 58). — Neagu e fostul [mare] vornic al lui Radu cel Frumos (doc. din 15 Ian. 1467, 25 Ian. 1471 și 28 Iulie 1472: Mil., p. 335; Venelin p. 95; colecția d-nei Odobescu). Din 1469 există o scrisoare a lui către Sibieni («Nagh, palatinus principis Radul vaivodae transalpinensis»). În cele două doc. din 1464 ale lui Radu (30 Mai și 28 Oct., ambele în Arh. Stat.) Neagu nu este citat între marturi. Se pare că el era vornic și în timpul lui Basaraba cel Bătrân, căci în doc. dela 1 Iunie 1475 (Arh. Stat.) printre martori găsim un Нѣг. La 16 Aug. 1481 e fost vornic (Miletić, DR., p. 340; în orig. ждпан Нѣг княши дворник), iar la 23 Martie 1482 sânt pomeniți numai fiii lui (Miletić, DR., p. 339). Cf. Lăpădatu, Vlad-vodă Călugărul, p. 31; Iorga, Istoria lui Ștefan cel Marc, p. 201. — Asupra lui Cazan, v. nota dcla No. CCXXV.

Neagu, fost vornic, boerul lui Basaraba III cel Tânăr.

(1480).

CCXXIV.

† МОИМ ДОБРИМ И СЛАДКИМ И ВЪЗЛЮБЛЕННИМ ПРІТЕЛЕМ, ПЪРГАРОМ И СЖАЦЪ УТ Брашов, много здравіе и любовное поклоненіе пріносил пріетелство ви, пріетел господства ви ждпан Нѣг, бившии дворник, и в сем ви давам ъ знаніе господства ви: ере и ви сами добре знаете и подобере, како смз азъ бна легю вами, та смз яа сол и хлѣб, и пили смо 'за едно, и верѣ смо имали легю нами, како богъ знает и господство ви. Ере ут кзда ест даа богъ та се смо познали, а ви ни един реч азъ и крик ут моимъ ста нѣкст излезазъ к вами, и несте чули, ако не све речи прави и добри, и све в вашемѣ добродетелю. И сзда ере да ме верѣте, ча смз стар та си гледам старчество, и моимъ грешнаа дѣша хокем, сз божіем хотѣніем, како да ест сз християни, да не бѣдетъ сз поганци. Яко чете и мое старчество слышат, пакъ в

вашемъ добродетелю, и ш том един вишиннх (sic) богъ да ест свѣ-
дѣтел, и да ест и ѡ вашѡ знаніе, ере цю се ест ѡчинило до сзда
и цю ест бил, ни едно работѡ не се ест ѡчинил сзс волю господа
ни во воеводе, ако не све без неговѡ волю и без неговѡ хо-
тѣніе. И доста зло се ест ѡчинило до сзда ѡ христіанство, како
и ви сами добре знаете, али наш господинъ све под таниѡ а
шн реч к вами си ест пѣстил, та сте знали. И главѡ си ест по-
ложил и спенжовал е доста, да вашимъ местѡ и градуѡ зло да
не бѣдет. И ако се ест и ѡчинил нецю, пак ест бил без неговѡ
волю. Тон да знает господство ви. И да знаете ере азс смз Нѣг
дворчик та си смз потрѣдил мои старечество на Порте господа
дина великога цара, пак за вашѡ добродетел. И спенжовал наш
господинъ свои вистинар докле се ѡмилосрѣди велики царь, та
мѡ даде волю и повелѣніе како да си ѡчинит мир с вами, како
сте и ви царевѡ повелѣніе видел(и) и слышал(и), ере нѣст инако.
И за тон, сз вашимъ верѡ и сзс верѡ Батрѡ Ицванѡ, а наш господинъ
шн си пѣсти поклицари до Батрѡ Ицван и до вас, пак
за вашимъ добродетел, а ви како ви ѡлезоше поклицари ѡ рѣкѡ,
а ви вашѡ верѡ забораviste. Та колико време ест сзда, шт кзда
нх држжете? Како не се ест ѡчинило ни ѡ кралѣ, ни ѡ едно землю,
цю ви ѡчи(ни)сте сз Ярделскога воевода. И да знаете, како си
пѣсти наш господинъ тези поклицари, а шн рече мене да се прѣ-
ѡ(го)товим, да поидем ѡ поклицарство кз господинѡ кралу. Тако
сзда, како видоѡ ере ви такои ѡчините, и вера ваше ю сте
ѡбрзнили такои, кто си ке положит главѡ за вас, или да по-
идемо ѡ кралѣ? Никто не цет понти, гдѣ ви такои ѡчините. Ере то
смо стари, али нигдѣ не смо видели и чули, како ви е начесте
држжати поклицари. Или тон нѣст добро. И пак по том, как
по вашимъ реч, а шн дондѣ тоизи вражмаш та мѡ ѡчини такои
како и ви видите, ере мѡ ѡзе вистинар и господгѣ (sic). Или сз
тоизи вистинар пак беше готовлен Тврцем за вашимъ добродетелѡ,
и господгѣ беше ѡ вашѡх рѣках, та ви не могосте да си
ѡчините ви по прѣво честѡ, да ю ѡзмете те да ю прѣпѣстите
сз честие, да видит и шн ере мѡ сте прѣтели, и да си напра-
вит срѣдце. А сзда может да се поклонит кралу и госпождѣ
кралу, ча ест чул наш господинъ, ере шт тамо сѡ пѣсти(ли) та
ю сѡ ѡвели из рѣкѡ вражмаш мѡ. И пак за таизи девонка, цю
ест сестра господинѡ ми, не можете да ю ѡзмете шт ѡдра
вражмаша господинѡ ми, те да нх скоро пѣстете? Бего радї ви

ХОЩЕМ ВАШЪ ДОБРОДЕТЕЛ ТА ВИ КАЖЕМ: НЕКАНТЕ СЪВЕТОРАТИ СЪ
 ВРАЖМАШИ ГОСПОДИНЪ МИ И НЕКАНТЕ НЪ ДРЪЖАТИ ПО ВАШЕХ
 МЕСТА И ПО ВАШЪ ДРЪЖАВЪ, И НЕКАНТЕ ¹⁾ ИМ ДАТИ САЛАШ, АНЪ НЪ
 СКОРО ИЖДЕНЕТЕ УТ ВАШЪ ДРЪЖАВЪ. Ёре си донесите на ЯМ, КТО
 ЕСТ НАЧЕЛ ПОСТАВИТИ ЛЮДІЕ НА КОЛЦИ. Пак прѣбеси и ви, ере диг-
 нѣсте Данѣла мегю вас. Тако Ылад воевода се за тон расрѣдѣ
 на вас та ви ѡчини доста зло, и начне поставити людіе на
 колци, и сѡ ѡгню ѡлезе на вас. Тако сокотете, ере ви кажем ча
 лон речи азжливн ни еднѣи не сѡ билн, ни сѡзда не ѡцет бити,
 анѡ прако ви кажем, сокоте[те], ере вам ѡченіе много не требѣет, ча
 сте разѡлннн и поразѡлннн, да ѡчините скоро ѡо чете ѡчинит, и
 поклицари скоро нѡ пѣстете, и ѡо чете клети пред нимн, клете,
 а ѡни пред вас; те да се ѡчинит добродетел. Ёре Тѡрци слѡшат
 сѡс ѡшнма: имат ли наш господинѡ с вами мир или неимат?
 Тако знаете ча Тѡрци сѡ мнози іако пѣскѡ морски, и не може
 им никто пред нѡх стати. Тако подобре скоро да ѡгаснмо ѡгнѡ,
 докле не се ѡчинит поголем, ере кѡда се ке начнет запалити, не
 чемо можти да га ѡгаснмо. И Тѡрци сѡ такон: како чет на-
 чнѣти ѡкрѡмити се на вас, ли тѡда іа не можемо станѣти
 пред нимн, да нѡ ѡпремо; и тѡда іа ни наш господинѡ грѡха не
 ѡцет имат, ере доста ви ест чекал. Яли ви не знам ѡо чекате. Тако
 наш господинѡ се сѡкѣ за тон. Тако сокотите ча ест подобро
 добродетел. И богъ ви ѡмножит лета. Писах ѡ град Бѡксреп.

Bunilor și dulcilor și prea iubiților mei prieteni, părgarilor și
 județului din Brașov. Multă sănătate și dragă închinăciune aduce
 prieteniei voastre prietenul domniei voastre, jupân Neagu, fost
 vornic, și vă dau în știrea domniei voastre acestea: că înșiși
 bine și prea bine știți cum am stat între voi și-am mâncat pâne
 și sare și-am băut împreună și-am avut credință între noi, cum
 Dumnezeu știe și domnia voastră. Că decând a dat Dumnezeu de-
 ne-am cunoscut, voi n'ați auzit, nici din gura mea n'a ieșit, nici
 o vorbă rea și strâmbă cătră voi, ci numai vorbe drepte și bune,
 și toate spre binele vostru. Și să mă credeți și acum, căci sânt
 bătrân și mă uit la bătrânețele mele și doresc ca, cu voea lui
 Dumnezeu, sufletul meu cel păcătos să fie cu creștinii și să nu fie
 cu păgânii. Dacă vreți să ascultați și de bătrânețele mele, iarăși
 spre binele vostru, — și unul Dumnezeu cel de sus mi-e martor

¹⁾ În toate aceste trei locuri неканте pare a fi o greșeală în loc de немонте.

pentru aceasta, — să fie și spre știința voastră că ceea ce s'a făcut până acuma și ce s'a întâmplat, nici un lucru nu s'a făcut cu voea domnului nostru voevodului, ci toate fără voea lui și fără pofta lui. Și destul rău s'a făcut până acuma între creștini, precum știți foarte bine și voi înșiși, însă domnul nostru și-a trimes mereu în taină vorbele sale cătră voi și voi ați știut. Și capul și l-a pus și destul a cheltuit, ca să nu se întâmple rău orașului și cetății voastre. Și dacă totuși s'a făcut ceva, a fost iarăși fără voea lui; asta s'o știți domnia voastră. Și să știți că eu sânt Neagu vornicul și că mi-am trudit bătrânețele mele la Poarta domnului marelui împărat numai pentru binele vostru. Și și-a cheltuit domnul nostru visteria sa, până ce s'a îndurat marele împărat și i-a dat voie și poruncă să-și facă pace cu voi, precum ați văzut și voi porunca împărătească ¹⁾ și ați auzit că nu este altfel. Și pentru aceasta, pe credința voastră și pe credința lui Batăr Iștvan, și-a trimes domnul nostru solii săi la Batăr Iștvan și la voi, iarăși spre binele vostru; dar voi, cum v'au întrat solii în mână, v'ați uitat de credința voastră. Și câtă vreme este acum de când îi țineți pe ei? Ceea ce nu s'a făcut nici la craiul, nici în vre-o altă țară, ce ați făcut voi și cu voevodul Ardealului. Și să știți că atunci când și-a trimes domnul nostru solii, el mi-a zis mie să mă pregătesc, ca să plec în solie la domnul craiul. Dar când am văzut că voi faceți așa și că v'ați călcat așa credința, cine era să-și mai pună capul pentru voi sau să meargă la craiul? Nimenea nu va merge, dacă faceți așa. Căci sânt bătrân și nicăiri n'am văzut, nici n'am auzit că voi ați început a opri solii. Dar aceasta nu e bine. Și mai apoi, ca și cum după vorba voastră, a venit acel vrăjmaș ²⁾ și i-a făcut ceea ce ați văzut și voi, căci i-a luat visteria și pe doamna lui. Dar acea visterie era pregătită pentru Turci, spre binele vostru, iar doamna se afla în mâinile voastre, și voi n'ați putut să vă faceți cinste, ca mai nainte, și s'o luați și s'o trimeteți cu cinste, ca să vadă și el că-i sânteți prieteni, și să-și dreagă inima. Acum însă poate să se închine craiului și doamnei craiului, căci a auzit domnul nostru că din partea aceea au trimes de au luat-o din mâinile vrăjmașului său. Și iarăși, pentru acea fată ce este sora domnului meu, nu puteți voi s'o luați din patul vrăjmașului domnului meu ³⁾ și să-i dați iute drumul? Deci

¹⁾ Vezi scrisoarea lui Țepeluș de sub No. CXXXIV.

²⁾ Laiotă.

³⁾ Vlad Călugărul (?).

eu, [care] vă poftesc binele vostru, vă zic: nu vă mai sfătuiți cu vrăjmașii domnului meu și nu-i mai țineți prin locurile voastre și prin ținutul vostru, și nu le mai dați sălaş, ci alungați-i de grabă din ținutul vostru. Aduceți-vă numai aminte, cine a început să puie oameni în țeapă. Tot pribegii și voi care ați ridicat pe Danul ¹⁾ printre voi. Deaceea Vlad voevod s'a mâniat pe voi și v'a făcut destul rău, și a început să puie pe oameni în țăpă, și a intrat cu foc asupra voastră. Astfel, gândiți-vă, căci vă spun că vorbele mele nici odată n'au fost mincinoase, și nu vor fi nici acum, ci vă vorbesc adevărul, gândiți-vă dar, — învățătură multă nu vă trebuie, căci sânteți cumiți și prea cumiți, — și faceți iute ce veți face, și solilor dați-le drumul de grabă, și ce vreți să jurați, jurați înaintea lor, iar ei înaintea voastră; și să se facă pace. Căci Turcii aud cu urechile: are domnul nostru cu voi pace sau n'are? Și să știți că Turcii sânt mulți ca risipul mării și nimenea nu poate să le stea împotriva. Astfel, mai bine să stingem focul în grabă, până ce nu se face mai mare, căci când va începe să se încingă, nu vom putea să-l stingem. Și Turcii sânt așa: când vor începe să se întoarcă împotriva voastră, noi atunci nu vom putea sta înaintea lor, ca să-i oprim; și atunci nici eu, nici domnul nostru nu va avea păcat, căci destul v'a așteptat. Dar voi nu știu ce așteptați. Și domnul nostru se mâhnește pentru aceasta. Așa dar gândiți-vă că mai bun e binele. Și dumnezeu să vă înmulțească anii. Scris-am în cetatea Bucureștilor.

Pecete de inel în ceară verde, cu un buzdugan în mijloc; adresa: † мѡнн добримъ сѣседѡмъ и прїятелѡмъ, сѣдѡщѣ Брашовскомѣ и ѿ-тѣмъ прѣгарѡмъ: bunilor mei vecini și prieteni, județului din Brașov și celor 12 pârgari.— Arh. No. 575.

1480. — La 24 Fevr. 1480 Matei Corvin scriea Brașovenilor să păzească în cinste pe soția lui Basaraba cel Tânăr, pe care «senior ille Bazarab» o adusesse cu sine din Țara Românească. Scrisoarea lui Neagu este prin urmare de

¹⁾ E vorba de Dan pretendentul dela 1459—1460; cf. NNo. LXXVIII—LXXX. Numele pribegilor ni le-a păstrat, în mod foarte complet, scrisoarea din 2 Martie 1460 a lui Dan. Le reproducem aci după Convorbiri Literare 1901, p. 149, cu câteva îndreptări: Bogdan Doboca vornicul, Albul vistierul, Radu lo-gofătul, Bârnog (sau Berivoiu; orig. Berinogh), Constantin Șerban curteanul; Coman Gură (orig. Cure), Dragomir din Brănești (orig. Brostus), Ivan săpătarul, Dragomir paharnicul, Barlabaş comisul, Micul paharnicul, Radul Șuple, Apostol postelnicul, Bejan Roșul, Pahulea (orig. Pugul), Bran, Stan Aldeș (sau Aleuș; orig. Eldisch) și Nan Totca. Îndreptările propuse aci sânt bazate pe documentele dela 1451—56 ale lui Vladislav Dan.

prin Martie — Aprilie 1480, după ce Braşovenii primiseră ordinul lui Matei Corvin de a o scoate din mâinile lui Basaraba. Se pare că în anul acesta ei au eliberat-o, căci la 1481 îi găsim în relații destul de bune cu Țepeluș.

Pela începutul acestui an Țepeluș fusese la Turci și primise confirmarea dela sultan: el chema la sine, prin Martie, pe Braşoveni, ca să se înțeleagă cu dinșii. Consultând Braşovenii pe voevodul Ștefan Báthory, acesta le răspunde, la 14 Martie, că nu le dă voie să trateze direct cu Țepeluș, ci să spue acestuia să-și trimeată solii la dînsul, iar el va relata apoi regelui (copie la Acad. Rom.). Braşovenii se achită de această însărcinare și Țepeluș le răspunde, printr'o scrisoare din «Arges, Dominica die 1481», mulțămindu-le pentru serviciile ce vor să-i aducă («laborastis propter nos et propter pacis et unionis»), scuzându-se însă că n'a putut trimete până atunci pe Tudor la Báthory și rugându-i să mai trimeată și ei, din partea lor, doi jurați cari să explice acestuia cauza întârzierii. Báthory nu se împacă cu Țepeluș: printr'o scrisoare din 1481 (fără lună) el dă ordin Sibienilor să primească pe «Thodor» logofătul, ce voea să vie din Țara Românească la Sibiu, dar să nu-l lase să plece înapoi; Báthory se aștepta la atacul lui Ali-beg. care se afla atunci în Țara Românească (copie la Acad. Rom.). La 27 Aprilie el poruncește Braşovenilor să ție legat pe un Român, «familiaris Czypelles vaivodae», care încerca să omoare, la porunca acestuia, pe Călugărul (Kalager) în orașul lor; le interzice în acelaș timp să exporteze arme în Țara Românească: «sagittas seu tella nec non ferr[e]a arma et alias res bellicas ac pilios» (copie la Acad. Rom.).

Cazan vistierul și Staico comisul, boerii lui Basaraba III cel Tânăr.

(1480).

CCXXV.

† Господинѣ ни господѣ Маріе много здравіе и нискоє покло[не]ніе приносимо господство ти, рави господства ти, і в сем давамо ѡ знаніе господство ти, ере чюхмо за господство ти ча те ест извадил богъ из рѣкъ вражмашъ, та си ѡ рѣкъ людемъ господинѣ ни воеводе. За тои захвалѣмо и благодаримо бога за господство ти, како да те извадит богъ да дондеш, да ни си пак како ни си била и прѣжде господинѣ. И да знає господство ти, ере ѡт кзда си ѡтишла а ми стоемо, и днїю и нокїю, све за работѣ господства ти ѡколо господина ни воевода, да те извадимо; и имамо надеждѣ на бога, ере скоро те ке богъ извадит, та чеш донт та ни чеш бит господинѣ, како и господиноу (sic) ни воевода. И богъ ти ѡмножит лета.

Раби господства ти, жѡпан Казан вистіар и
жѡпан Станко комнс.

Doamnei noastre, doamnei Maria, multă sănătate și adâncă închinăciune aducem domniei tale, [noi] robii domniei tale, și îți dăm de știre domniei tale că am auzit de domnia ta că te-a scos Dumnezeu din mâinile vrăjmașului și ești în mâinile oamenilor domnului nostru voevodului. Pentru asta îl preamărim pe Dumnezeu și-i mulțămim pentru domnia ta, că te va scoate Dumnezeu, ca să vii să ne fii iarăși doamnă, cum ne-ai fost și mai înainte. Și să știi domnia ta că, decând ai plecat, noi stăruim mereu, și ziua și noaptea, pe lângă domnul nostru voevodul, pentru lucrul domniei tale, ca să te scoatem; și avem nădejde în Dumnezeu, că în curând Dumnezeu te va scoate și vei veni și ne vei fi doamnă. împreună cu domnul nostru voevodul. Și Dumnezeu să-ți înmulțească anii.

Robii domniei tale, jupân C a z a n vistierul și jupân
Staico comisul.

Pecetea pierdută; adresa: † госпожда господи́нъ ми Іо Басараба Младѣ воевода: doamnei domnului meu Io Basaraba cel Tânăr voevod. — Arh. No. 461.

1480. — Cazan vistierul și Staico comisul apar împreună și în hrisovul din 3 Aprilie 1478 (Venelin, p. 111—112, cu data greșită 1478, în loc de 1478; cf. nota dela p. 86). — Cazan vistierul este poate același cu jup. «Cazan Sahacov» din 4 Iulie 1476 (Venelin, p. 118), 1 Iulie 1475 (Arh. Stat.), 28 Iulie 1472 (colecția D-nei Ana Odobescu), 25 Ian. 1471 (Venelin, p. 95), 30 Mai și 28 Oct. 1464 (Arh. Stat.). — Un «Cazan logofăt» e citat la 15 Ian. 1467 (Miletić, DR., p. 335), iar mai mulți Cazani, între care și Cazan Sahacov, în documentele lui Vladislav II dela 1451—56, în toate fără atribut de boerie, afară de cel din 28 Martie 1451, unde se citează un singur Cazan «logofăt», care e de sigur identic cu Cazan logofătul lui Vlad Țepeș din 1458, Martie 5 (Venelin, p. 92) și 1461, Fevr. 10 (colecția D-lui Șapcaliu); cf. Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 192. — Asupra lui Staico, v. nota dela No. CXLIV.

Vintilă, logofătul lui Basaraba III cel Tânăr.

(1480).

CCXXVI.

† Господинъ ми господи́къ (sic) Мари́е много здраві[е] и ниское поклоненіе приносим господствѣ ти рабъ господства тѣ, ѿ сем давам ѿ знаніе господства ти: защо ми си порѣчал(а) господство тѣ по Петръ, азъ добре ти смъ развѣмел; и да знае господство ти, ере ѿт къда ест ѿтишла господство ти, а нам ест срѣдце черна и зла, како един богъ знает. И ѿт тѣда ꙗ стоним кон господина ми воевода и день и ноци за работѣ господства

ТИ, КАКО ТЕ КЕМО ИЗВАДИТ, ДА НИ СИ ПАК ГОСПОДИНЬ, КАКО НИ ЕСТ И ГОСПОДИНЬ ВОЕВОДА, И КАКО НИ СИ БИЛ И ПРЕЖДЕ ГОСПОДИНЬ, И СЪДА ДА ЗНАЕТ ГОСПОДСТВО ТИ ЕРЕ ИМАМО ВЕЛИКЪ НАДЕЖДЪ НА БОГА, ЕРЕ ТЕ КЕМО ИЗВАДИТ, ТА ЧЕШ ДОИТИ СКОРО ТА НИ ЧЕШ БИТ ГОСПОДИНЬ, КАКО И ПРЕЖДЕ; ЕРЕ СМО ПЪСТИЛИ ДАР ДОБРЪ БАТЪРЪ ИЩВАНЪ, СВЕ ЗА РАБОТЪ ГОСПОДСТВА ТИ, ДА ТЕ ИЗВАДИМО; И ИМАМО НАДЕЖДЪ НА БОГА, ЕРЕ КЕ СКОРО БИТ ЦЮ КЕ БИТ, И БОГЪ ТИ ЗМОЖИТ ЛЕТА,

РАВ ГОСПОДСТВА ТИ, ЖЪПАН ВИНТИЛЪ ЛОГОФЕТ,

Doamnei mele, doamnei Maria, multă sănătate și adâncă închinăciune aduce domniei tale robul domniei tale, și-ți dau de știre domniei tale, despre cele ce mi-ai poruncit domnia ta prin Petru, că eu bine te-am înțeles; și să știi domnia ta, că decând ai plecat domnia ta, inima ne este cernită și rea, cum numai Dumnezeu știe. Și de atunci eu stăruesc pe lângă domnul meu voevodul, și zi și noapte, pentru lucrul domniei tale, cum să te scoatem, ca să ne fii iarăși doamnă, cum ne este și domnul voevodul, și cum ne-ai fost și mai înainte doamnă. Și acum să știi domnia ta că avem mare nădejde în Dumnezeu că te vom scoate și că vei veni în curând și ne vei fi doamnă, ca mai înainte; căci am trimes un dar bun lui Batăr Iștvan, tot pentru lucrul domniei tale, ca să te scoatem; și avem nădejde în Dumnezeu că în curând are să fie ce are să fie, Și Dumnezeu să-ți înmulțească anii,

Robul domniei tale, jupân Vintilă logofătul,

Pecete de inel în ceară albă, indescifrabilă; adresa: † госпожда (sic) Маріа; doamnei Maria. — Arh. No. 535,

1480. — Vintilă logofătul e pomenit în vremea lui Basaraba cel Tânăr la 3 Aprilie 1478 ca mare logofăt (Venelin, p. 111) și la 16 Aug. 1481 ca logofăt (Miletić, DR., p. 340), Îl găsim logofăt și sub Vlad Călugărul (Vintilă Florescul) între 1482—1489; v. Lăpădatu, l. c., p. 31, 69, 71 și urm. Cf. No. CXXXI.

Macarie, mitropolitul Ungrovlahiei.

(1480).

CCXXVII.

Прѣдсвещени митрополит земли оугровлахійскои, кѣр Макаріе.

† Светломъ и велеможномъ и кипъ господіна ми кралѣ и велікомъ дваренирѣхъ и Прделю воевода и Секвлем шпан и

нашемъ господиѣ Батрѣ Шефанѣ, шт богомолїтеле за род хрїстїански и миротворителе междѣ хрїстїаном, нискоє поклоненїє приносимо светломѣ ти благочестїю, и ш сем благодаримо бога и милость светлости господїна кралѣ, нанвекша и господствѣ ти много захвалѣм за благочестїє господства ти, юре си рад добродетелїю еже кз хрїстїаном битї мир, и нѣси рад на зло и размїрїє хрїстїаном. **Ѓ** сем прїнде вз слѣх владїчества ми, понеже си рад господство ти сз чистим срдцем и сз верѣ чистѣ и правѣ кз господина нашего и сина господства ти, кз Басарабе Младомѣ воиводе. За тон велма бога благодарїх за господство ти, юре мѣ лахаш добродетел и мир да имают ше земле хрїстїанске мегю собом. **И** господствѣ ти да ти ест сз покон велїки дар, цю те ест богъ даровал на погани, како сам господство ти знаш. **И** дрѣго благодарим бога и господство ти, ча мислиш и госпождѣ мѣ натраг вратити и поклицари такожде. За тон молим бога и велїкоє тї господство, вчини на мнѣ милостз та мѣ вратї госпождѣ и поклицарїє; а господство ти да знаш како род темзи болером шни ѣ тонзи час имат бити свободни. Тако ми бога и спасенїє дѣши. **И** богъ да ѣмножїт лѣта господїнѣ кралю и господствѣ тї.

Preaosfințitul mitropolit al țării Ungrovlahiei, chir M а с а r i e. Luminatului și prea puternicului și chipului domnului meu craiului și marelui judecător de curte ¹⁾ și voevod al Ardealului și șpan al Săcuilor, domnului nostru Batăr Ștefan, dela rugătorul de dumnezeu pentru neamul creștinesc și făcătorul de pace între creștini, adâncă închinăciune aducem lunatei tale cuvioșii, și mulțămim lui dumnezeu și luminăției sale milostivului nostru domn craiului, și mai ales domniei tale multe laude și-aducem pentru cuvioșia domniei tale, fiindcă ești bucuros de binele ce-l au creștinii pe urma păcii, și nu ești bucuros de răul și de răzmirița creștinilor. Venit-a la auzul vlădiciei mele că ești bucuros domnia ta și 'cu inimă curată și cu credință curată și adevărată față de domnul nostru și fiul domniei tale, față de Basaraba cel Tânăr voevodul. Deaceea foarte am mulțămit lui dumnezeu, pentru domnia ta, că i te arăți cu bine, și îngădui ca aceste două țări creștine să aibă pace între sine. Și să te bucuri domnia ta în pace de marele dar ce și-a dat dumnezeu

¹⁾ Orig. удваренрѣж, ung. udvarbiró, judex curiae.

asupra păgânilor, cum însuși domnia ta știi ¹⁾). Și-apoi, mulțămim lui dumnezeu și domniei tale că te gândești să-i dai îndărăt și pe doamna lui, așijderea și pe soli. Deci, mă rog de dumnezeu și de Măria ta, fă-ți această pomană cu mine și întoarce-i pe doamna și pe soli; și să știi domnia ta că în aceeaș vreme rudele acelor boeri vor fi slobode. Pe dumnezeul meu și pe mântuirea sufletului [meu]. Și dumnezeu să înmulțească anii domnului craiului și ai domniei tale.

Pecete în ceară verde, 3 cm. în diam., pierdută; adresa: ГОСПОДИНЪ НАШЕМО БѢТРА ЦЕФАНЪ: domnului nostru Batăr Ștefan. — Ark. No. 544.

1480. — Macarie e întâiul sau al doilea mitropolit cu acest nume al Ungrovlahiei (v. Golubinskij, *Kratkij očerk istorii pravoslavnych cerkvej*, Moskva, 1871, p. 355; *Lesviodacs, Istorie bisericească*, București 1845, p. 397); el e citat în sfatul domnesc din 1482 (Miletić, *DR.*, p. 339). Cf. Iorga, *Istoria lui Ștefan cel Mare*, nota 255.

CCXXVIII.

† Прѣвсвѣчени митрополит земли Угровлахійскои, квр Макаріе, мнѣмъ възслерено мѣданіе пріносим сѣдцѣ и прѣгаромъ въ Брашевѣ, нашимъ добримъ пріателемъ. И въ семъ послахѣмо нашега верна чловѣка Драгомір; та варѣ цю иматъ въ насъ говориті, да га верѣнте, іере сѣ наши рѣчи истинни. И богъ ви вѣселитъ.

† Preaosfințitul mitropolit al țării Ungrovlahiei, chir Macarie, multă și smerită metanie aducem județului și pârgarilor din Brașov, bunilor noștri prieteni. Și iată am trimes pe omul nostru credincios Dragomir; și ori ce are să vorbească din partea noastră, să-l credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să vă bucure.

Pecete de ceară verde, 3 cm. în diam., pierdută; adresa: † НАШИМЪ ПРІАТЕЛЕМЪ, СѢДЦѣ И ПРѢГАРОМЪ ВЪ БРАШЕВѢ: prietenilor noștri, județului și pârgarilor din Brașov. — Ark. No. 464.

c. 1480. — Cf. No. precedent.

¹⁾ Aluzie la izbânda de pe Câmpul Pânei.

Boerii, cnejii și rumâni din județele Brăila,
Buzău și Râmnic.

(1481).

ССХХІХ.

† ОУ ВЗСЕХ БОЛѢРИ БРАНЛОВСКИ И УТ ВЗСЕХ КНЕЗЕХ И УТ ВЗСЕХ
ВЛАСЕХ ПИШЕМО ТЕБЕ, ШЕФАНЕ ВОЕВОДО, ГОСПОДАРОШ МОЛДОВСКИ. ДА
ЕСТ ЛИ Ш ТЕБЕ ЧЛОВѢЧЕСТВО, ИМАШ ЛИ ШМ, ИМАШ ЛИ МОЗЬК, ЦО
СИ ЧТЕТИШ ЧРЪНИЛО И ХАРТІЮ ИЗРАДІ ЕДНО ДЕТЕ УТ КЪРВЕ, СИНА
КАЛЦЪНИНА, ТА ГОВОРИШ ЕРЕ ТИ ЕСТ СИНЬ? ЯКО ТИ ЕСТ СИНЬ И
ХОКЕШ ДА МШ ДОБРО БЧИННИШ, А ТИ ГА УСТАВИ ДА ЕСТ ПО ТВОЕ
СЪМРЪЖТИ ГОСПОДАРЪ НА ТВОЕ МЕСТО, И МАТЕР МШ А ТІ Ю ШЗМИ ТА
Ю ДРЪЖИ, ДА ТИ ЕСТ ГОСПОЖДА, ЦО Ю СЪ ДРЪЖАЛИ Ш НАШЕ ЗЕМЛЕ
СВИ РИБАРИ БРАНЛОВСКИ; А ТІ Ю ДРЪЖИ, ДА ТИ ЕСТ ГОСПОЖДА. И ШЧИ
СИ СВОЮ ЗЕМЛЮ, КАКО ГА ТЕ СЛЪЖИТ, А УТ НАС СЕ ВАРЪИ; ЕРЕ АКО
ВЪЗНИЦЕШ ВРАГА, НАИТИ ГА ЦРЕШ. И ТАКОИ ДА ЗНАШ: ИМАМО ГОСПО-
ДАРА ВЕЛИКА И ДОБРА, И ИМАМО МИР УТ СВЕХ СТРАНАХ; ДА ЗНАШ
ЕРЕ СВИ ПО ГЛАВАХ ЦЕМО ДОИТИ НА ТЕБЕ И СТАНЪТИ ЦЕМО КОН ГОСПО-
ДИНА НИ БАСАРАБЕ ВОЕВОДЕ, ДО УТКНИШТИНА НАШЕ ГЛАВЕХ.

Dela toți boerii brăileni și dela toți cnejii și dela toți ru-
mâni, scriem ție, domnului moldovenesc, Ștefane voevod. Ai tu
oare omenie, ai tu minte, ai tu creeri, de-ți prăpădești cerneala și
hârtia pentru un copil de curvă, [pentru] fiul Călțunei, și zici că-ți este
fiu? Dacă ți-e fiu și vrei să-i faci bine, atunci lasă-l să fie după
moartea ta domn în locul tău, iar pe mumă-sa ia-o și ține-o să-ți
fie doamnă; cum au ținut-o în țara noastră toți pescarii din Brăila,
ține-o și tu să-ți fie doamnă. Și învață-ți țara ta cum să te slu-
jască, iar de noi să te terești; căci de cauți dușman, ai să-l gă-
sești. Și așa să știi: domn avem, mare și bun, și avem pace din
toate părțile; și să știi că toți pe capete vom veni asupra ta și
vom sta pe lângă domnul nostru Basaraba voevod, măcar de-ar
fi să ne pierdem capetele.

*Dosul scrisorii, în fața căreia e proclamația lui Ștefan, la care răspund
Brăilenii. O reproducem și pe aceasta.*

† ІУ ШТЕФАН ВОЕВОДА, МИЛОСТІУМ БОЖІУМ И ГОСПОДИНЪ ВЪСЕН
ЗЕМАН АШАДОВАХІНСКОИ, ПИШЕТ ГОСПОДСТВО МИ ВЪСЕМ БОЛѢРОМ,

и големым и малым, и всем жоудечем и всем сзидѣям и всем сирмаком, шт мала до голема, шт взсен дрзжавѣ Брзилѣ. И по сем такози да вѣ е вз оузнанїе, како вззех господство ми кон мене сына господства ми Мирча воневдѣ, и не имаемъ га штставаѣти шт мене, нѣ имаю стоати за негово добро како и за свое, сам с мовм главм и с монли болѣри и ¹⁾ сз оушим монм землом, како да си добоудет скѡв баштиноу, влашкоюю землю, понеже моу е правам баштина, како и богз вѣст и ви еще знаете. Того радї вам говорим: вз кон час оузрите сїе писанїе господства ми, а ви вз тзи час паки вратите сѣ по свонх местох, кто где был, и коуда сте седали и прзво, сз взсем вашим иманїемъ, елико кто имат, тере си храните иманїе и шрете коуда сте шрали и прзво, без ни единой боазнь и грижоу и оузмненїа. Понеже да знаете тако, како не мыслимо вам сзтворити ни едно зло и ни едно четтоу, ноу храните сѣ и живїте оу мирѣ. И такогере комѣ боудет волѣ та дондет до господства ми и до сына господства ми Мирчи воневде, а господство ми и сынз господства ми Мирча воневда имаем того милвати и хранити и честити. Я на то ест вера господства ми и вера волѣрь господства ми, големнх и малнх. Пис. вз Долнем Трьсѣ, мр. Єі.

Io Ștefan, cu mila lui Dumnezeu voevod și domn a toată țara Moldovlahiei. Scrie domnia mea tuturor boerilor, și mari și mici, și tuturor judecilor și tuturor judecătorilor și tuturor săracilor, dela mic până la mare, din tot ținutul Brăilei. Și după aceasta așa să vă fie de știre: că am luat domnia mea pe lângă mine pe fiul domniei mele Mircea voevod și nu-l voiu lăsa de lângă mine, ci voiu stărui pentru binele lui ca și pentru al meu, eu însumi cu capul meu și cu boerii mei și cu toată țara mea, ca să-și dobândească baștina sa, Țara Românească, căci îi este baștină dreaptă, cum Dumnezeu știe și voi știți. Deci vă grăesc vouă: în ceasul în care veți vedea această scrisoare a domniei mele, în acel ceas să vă întoarceți înapoi la locurile voastre, fiecare pe unde ați fost și pe unde ați șezut și mai nainte, cu tot avutul vostru, cât va avea fiecare, și să vă păstrați avutul, și să arați pe unde ați arat și mai nainte, fără nici o frică sau grije și temere. Căci așa

1) Orig. і.

să știți că nu mă gândesc să vă fac nici un rău și nici o pagubă, ci să vă hrăniți și să trăiți în pace. Așisderea, cine va vrea să vie la domnia mea și la fiul domniei mele Mircea voevod, domnia mea și fiul domniei mele Mircea voevod îl vom milui pe acela și-l vom hrăni și-l vom cinsti. Și spre aceasta este credința domniei mele și credința boerilor domniei mele, mari și mici. Scrisă în Târgul de jos, Martie în 15.

*Pecete de 3¼ cm. în diam., înlăuntrul scrisorii, cu legenda: * ПЕЧАТ ІГО СТЕФАНІ ВОЄВОДЫ И ГНЬ; în dosul scrisorii adresa: † Брѣнна. — Arh. No. 447.*

Atât proclamația lui Ștefan cât și răspunsul Brăilenilor sânt din Martie 1481, de pe vremea când domnul Moldovei pregătea expediția sa contra lui Basaraba cel Tânăr; trei luni după aceasta, pe la 20 Iunie, Ștefan se afla la Râmnicul Sărat (Iorga, Studii și documente, III, p. xxxix; Istoria lui Ștefan cel Mare, p. 195).

O proclamație identică cu cea de sub No. arh. 447 a trimis Ștefan locuitorilor din Buzău și Râmnic, No. arh. 448. Răspunsul Buzăenilor și Râmnienilor, scris tot pe dosul ei și de acelaș diac care a scris răspunsul Brăilenilor, este identic cu al acestora. Din punctul de vedere paleografic, No. 447 reprezintă o semiuncială foarte mărunță, caracteristică pentru sec. XV în Moldova; No. 448 o semiuncială ce se apropie de cursivă (mai ales literele v și ю) și are ductul muntenesc contimporan. Aceasta e scrisă și cu altă cerneală. Hârtia și pecetea lui Ștefan sânt aceleași la amândouă proclamațiile. Reproduc aci și No. 448, pentru interesul lingvistic ce prezintă.

† Сѡт възсех колѣри Бѣзанин и Рѣкничанин и шт възсех князех и шт възсех власех, пишемо тебе, Шефана воєводо, господарѣ молдавски. Да ест а[н] ѡ тебе чловѣчество, имаш ли ѡм, има[ш] ли мозък, що си четтиши чрѣнна и хартію израді едно дете шт кѣрве, сына Калѣбнина, та говориши ере ті ест синь? Яко ти ест синь и хокѣш да мѣ добро бчиниши. а ти га встави да ест по твое смирѣти ¹⁾ господарѣ на твое место, и матер мѣ Калѣбнѣ а ті ю ѡзми та ю дрѣжи, да ті ест госпожда, що ю сѣ дрѣжалн ѡ нашо[н] землѣ сви рѣкарн Бранковски, а ті ю дрѣжи. да ти ест госпожда. И бчи си свою землю како га те сѣбжит, а шт нас се варѣн; ере ако възниѣше врага, нанти га щеш. И такон да знаш: имамю господара велика и добра, и имамю мир шт свех странах, та да знаш ере сви по главах шрѣмо донти на тебе и станѣти шрѣмо кон господина ни Басараба воєводе, до шткниѣтіа наших главах.

† Іш Стефан воєвода, мноастию божию и господинз възсн земли молдовахѣнскине, пишет господство ми възсн влашаршл, гвлемим и малим, и възсн жѣдѣцем и възсн снѣдѣам и възсн шромахшл, шт мала до гвлѣма, шт възсн дрѣжавѣ шт Бѣзѣш и шд Рѣкник. И по сѣм такон да ві е ѡ знаніѣ, како възет господство ми кон мене сына господства ми Мирча воєвод, и не имам егш штавѣнти шт мене, нь имам стоимн за ниговѣо добро како и за свою, сам своим главашл и сѣ монанн влашарн и сѣ всею моею земляю, како да си добѣдет свою кѣрннѣ, власкѣю земляю, понижѣ еліѡ ест права

¹⁾ Orig. смирѣти.

кащина, како когз кѣст н вѣн самн знаете докрѣ. Того радѣ вам гшворим: въ кон час
 ѡзрите сѣ писаніе господства мн, а вы въ час пакы се вратете по своиѣх мѣстѣх, ткоу
 гдѣ бнл н кѣдѣ сте сѣдѣлн н прзво, съ всемъ вашнмъ нманіемъ, ванко кто нмат, тери си
 хранете нманіе н шрете кѣдѣ сте н прзво шраалн, безъ нн едне грнже н кшмзнн н сз-
 мнѣннѣ. Поннже да знаете такон, како не мнсаннм вамъ сзтворнт[н] нї едне зло н нї еднѣ
 четѣѣ, нѣ се хранете н живете ѣ мнрѣ. И такоуере кѣмѣ кѣдетъ волн да прндѣт до
 господства мн н до сына господства мн Мнрча воевѣдѣ, а господство мн н сынѣ
 господства мн Мнрча воевѣдѣ нмаемъ тогѣ мнловатн н храннт[н] н честнтн. Я на
 тон естъ вѣра господства мн н вѣра бшларъ господства мн, ванкнѣхъ н малнѣхъ. Пнс. Ѣ
 Доаннмъ Трзгѣ, мр. гї.

Scrisoarea unui Turc.

(с. 1481).

ССXXX.

† Пншжт Тѣрчнн вамъ прзгарн шт Брашов. Тѣн вн давамъ
 ѣ знаніе за работѣ, цю сзлнѣ нмалъ сзсѣ вашѣ чловѣкѣ, на нме
 Щерѣка шт Фагараш, кѣда се згоднѣмо шѣа два, да мѣ доне-
 семъ азѣ жена шт Нїкопол, а шн мн ѣ далъ мѣ флор(н)нѣ, а сорокъ
 поставнѣмо за еднн месецѣ: ако мѣ не донесемъ жена за еднн
 месецѣ, а шн да сї ѡзлнѣ флор(н)нѣ мѣ шт Талаба. Бѣ то знаѣ
 Щерѣка добре, ере мн ѣ дѣженъ Талаба; н мѣ сзлн нзѣваднл главѣ
 н жена н дѣца шт Тѣрчн. Я кѣда се згоднѣмо, Раднл не бѣтѣ тѣ,
 н мн не дѣженъ нїца, н нѣ немѣ ннца, на мою дѣшю н на мою
 верѣ н на мон закон. — Яко тѣ се чїнї криво, а тѣ дотї прѣзѣ
 влашкн вонвода. — И пакъ нїѣ Дѣлгопольцн слю свѣдѣтели за Ра-
 днла, не нма нї еднѣ работѣ сзсѣ тѣхъ людї. И когѣ вн вѣ[се]лнт.

Scrie Turcul vouă pârgarilor din Braşov. Vă dau aci de
 ştire despre afacerea ce am avut cu omul vostru, anume Şterca din
 Făgăraş, când ne-am înţeles amândoi să-i aduc femeea dela Ni-
 copol, iar el mi-a dat 40 florini, şi am pus soroc peste o lună:
 că dacă nu-i voiu aduce femeea peste o lună, el să-şi ia cei 40
 florini dela Talaba. Şterca ştie bine că Talaba mi-e dator, [căci]
 eu i-am scos capul şi femeea şi copiii dela Turci. Iar când ne-am
 învoit, Rădilă nu era acolo, şi el nu mi-e dator cu nimica, nici eu
 lui cu nimica, pe sufletul meu şi pe credinţa mea şi pe legea mea.—
 Dacă şi se face strămbătate, vino la voevodul românesc. — Iar noi,
 Câmpulungenii, sântem martori pentru Rădilă, că n'are nici o treabă
 cu aceşti oameni. Şi dumnezeu să vă bucure.

Fără pecete și fără adresă; scrierea: sfârșitul sec. XV. — Arh. No. 482; Mil. No. 107.

1481. — Rădila este cel despre care vorbește Basaraba cel Tânăr în scrisoarea sa către Brașoveni, No. CXXXVI. Cf. Rechnungen, I, p. 280: Radilla de Compolog, la 1500.

Cazan, marele vornic al lui Basaraba III cel Tânăr.

(1480—1482).

CCXXXI.

† Пишет жѣпан Казан, велик(и) дворник, до теб(е) Миханлз и Бзркз и Ѡпрѣ, и такози ви говорим: ѡ кою час цю видѣте сию книгѡ мою, а ви да вставите вннзи Гаси wt Брашов, да иде домоm си, и по Прахова и по Телѣж[ен]; и да ходи сваки чловѣки, и wt тамо ввамо и wt ввамо там(о); да не бѣде пазиторн никѡде, и да се не држит пѣт. Или ви да придете на град Крачѡнев, како знате поскоро. Или wt Гаси да се варѣте, да мѡ га не липсат ни єдин влас ¹⁾.

Scrive jupân Cazan, mare vornic, ție Mihaile și Bârcă și Opreo, și astfel vă grăesc: în ceasul în care veți vedea această carte a mea, să lăsați pe acei Sași dela Brașov să se ducă la casele lor, și pe Prahova și pe Teleajen; și să umble fiece om, și de-acolo încoace și de-aci într'acolo; să nu fie păzitori nicăiri, și să nu se ție calea. Iar voi să veniți la cetatea Crăciunei, cât puteți mai de grabă. Iar de Sași să vă feriți, să nu le lipsească nici un fir de păr.

Pecete în ceară verde, de 2.5 cm. în diam., pierdută; fără adresă. — Arh. No. 503.

1481. — Scrisoarea pare a fi scrisă de acelaș diac care a scris și No. arh. 461 (=CCXXV). Țepeluș se aștepta poate la atacul lui Ștefan cel Mare și supraveghea în persoană întărirea Crăciunei; cf. scrisorile lui Ștefan Báthory din 9 și 18 Martie 1481 către Brașoveni și Sibieni, resumate de Lăpădatu, Vladvodă-Călugăru, p. 23.

CCXXXII.

† Ѡт жѣпан Казан, велики дворник, много здравне нашим добрим приателем, съдцѡ и въсем вѣ пьргари wt Брашов. И w

¹⁾ Pisarul scrisese mai întâiu fraza да мѡ не липсат ница, pe care a șters-o.

СЕМ ДАВАМ Ѣ ЗНАНІЕ ВАШОИ МИЛОСТИ, АТО МИ ШТВОРНУМЪ СВЕ ПЪТОВЕ; ТАКО МИ ШТВАРАМЪ, А ВИ НУ ЗАТВАРАТЕ. ТАКО НАША ЗЕМЛѢ НЕ МОЖЕ БИТИ ТОК[М]О СЪС Ё ПЪТА, НЪ ШТВОРЕТЕ И ПРАХОВА И ТЕЛѢЖЕН, ЕРЕ МИ ВАШИ ЧЛОВѢЦИ НЕ БРАНІМЪ НИ ШТ ЕДЪН ПЪТ, И НОСЕ ШТ НАШЪ ЗЕМЛЮ И ВІНО И СВЕ ЦО ИМ ЕСТ ДРАГО. ТАКО И ВАШИ МИЛОСТИ ДА ШТАВИТЕ НАШИ ЧЛОВѢЦИ ДА ХОДЕ СЛОБОДНО ПО КОН ПЪТ ИМ ЕСТ ДРАГО. И ЦО РЕЧЕ ЧЛОВѢКЪ НАШ СТОИКА, А ВАШИ МИЛОСТИ ДА ВЕРЪТЕ; И ТИ СЪ НАШИ РЕЧИ. И БОГЪ [ВИ] ВЕСЕЛИТ, АМІН.

Dela jupân C a z a n, mare vornic, multă sănătate bunilor noștri prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov. Și vă dau de știre domniei voastre, că am deschis toate drumurile; astfel, noi le deschidem, iar voi le închideți. Dar țara noastră nu poate să rămâe numai cu două căi, ci deschideți și Prahova și Teleajenul, căci noi nu oprim pe oamenii voștri dela nici o cale, și ei duc din țara noastră și vin și tot ce le place. Așa și domniile voastre, să lăsați pe oamenii noștri să umble slobod pe orice cale, pe unde le place. Și ce va spune omul nostru Stoica, domniile voastre să credeți; acelea sânt vorbele noastre. Și Dumnezeu să vă bucure, amin.

Pecetea pierdută; adresa: † МОИМ ДОБРИМ ПРИЯТЕЛЕМ, СЕДЦЪ И ПЪРГАРОМ ШТ БРАШОВ: *bunilor mei prieteni, județului și pârgarilor din Brașov.*— *Ark. No. 484.*

1480—1482. — Cf. NNo. CCXXV și CCXXXI.

Sinadin al Căpitanului, boer al lui Vlad III Călugărul.

(с. 1482—1483).

CCXXXIII.

† БЕЛНЦЕМ МОИМ, ИЗБРАННИМ И ПРЕПОЧЕТИМ ПЪРГАРОМ ГРАДЪ БРАШОВЪ, МИШГШ ПОКЛОНЕНІЕ ПРИНОСИМ ДАЖЕ ДО ЛИЦА ЗЕМЛИ МИЛОСТИ ВАШЕИ. ПО ТОМ БЛАГОДАРИМ БОГА И ЗАХВАЛЕМ (sic) ВАШЕИ МИЛОСТИ, ЗАЦО СЪМ ИМАЛ ПОКОИ ПОМЕЖДЪ ГОСПОДСТВА ВИ; И ДОКЛЕ СЪМ ЛАКЪВАЛ, БНА СЪМ Ѣ МИРЪ, И НЕ СМЪ ИМАЛ НИКОЪ КВАРЪ; АЛИ ПАК ЗА ШЕРАЗ ГОСПОДСТВА ВИ, ПО ТОМ ЗА ТОЗИ ДОБРО, ЦО СЪМ ИМАЛ ПОМЕЖДЪ ВАС, КАКО ДАДЕ БОГЪ ТА МИ СЕ ШТТВОРИ ПЪТ КЪИ ГОСПОДИНА НИ ВОЕВОДЪ, ТОИ ДОБРО ІА СЕ НЕВОЛИМ, КОЛНКО МОЖЕМО ТА ПРЕСТАВАМ Ѣ ГОСПОДИНА ВОЕВОДЕ, ДА СЕ ШЧИННТ ДОБРШ-

ДЕТЕА ПОМЕЖДА СЯРОМАСИ ВАШИ И ВОЕВОДИНИ. ЗА ТОИ СИ ПОСТАВИХ ГЛАВЪ ТА СЪМ НАИШЕЛ ШЕГОЗИ ЧЛОВЪКА НА ИМЕ ХРЪС, ЦО ГА ЕСТ ПОСЛАЛ ГОСПОДИНЪ ВОЕВОДА КЪ ВАШЕИ МИЛОСТИ, ТА ГА СЪМ ШЕЛ НА МОЮ ГЛАВЪ И ВЕРЪ, КАКО ДА НЕ ИМАТ НИ ЕДИНЪ ЗЛОЕШ ШТ ВАС, НЪ ДА ГА ШТПРАВИТЕ ПАКИ ДО ГОСПОДИНА ВОЕВОДА, И СЪ ВАШЕГА ВЕРНА И РАЗЪМНА ЧЛОВЪКА, ДА СЕ ШЧИНИТ ДОБРОДЕТЕА. И ВАША МИЛОСТЪ ШЧИНИТЕ ТАКОИ, ТА СТЕ ПОСЛАЛИ ПРЪВО ГОГАН ЧЛОВЪКА И БИЛЕ МИ СТЕ ПОРЪЧИЛИ, КАКО ДА ВИ ДАМ И ТА ВЕРЪ. АЛИ ЗНА БОГЪ КАКО Ш ВРЕМЕ КЪДА ГА СЪ ШТПРАВИЛИ ПАКИ К ВАМ, ТА СЕ НЕ СЛЪЧИХ ДОМА Ш ТО ВРЕМЕ. ЗА ТОИ НЕ ВИ СМЪ ДАЛ НИ ЕДИНЪ РЕЧ. ЗА ТОИ ДА СИ НЕ ПРЕПОСТАВИТЕ НИ МАЛО; ШТИ АКО ВИ СТЕ ПОСЛАЛИ СЪГА ЕДИННОГО ШТ ВАС И СЪ ХРЪСЪМ, ВОЕВОДА ГА ЕСТ НАШЧИЛ БОГЪ ТА ВИ ЕСТ СЪ ДОБРЪ ВОЛЮ; ЕЩЕ И БОЛЪРИИ ВИ СЪ ПРИНАТЕЛИ ДОБРИ ВЕЛМА, ТА ВИ ПОМАГАЕ ШТ ДОБРЕХ. ТАКО И СЪГА СТЕ ПОСЛАЛИ ПАК ЕДИНШО СИКЕРАША; БОГМЕ, НЪЕСТ ИМАЛ ГОСПОДИНЪ ВОЕВОДА КОМЪ ДА ГОВОРИТ. ЗА ТОИ ШЧИНЪТЕ КАКО ПОСЛИТЕ СЪГА ЕДИННОГО ШТ ВАС И СЪ ХРЪСЪМ; ТА ШЗНАЛАМ НА ВЕРЪ И ДЪШИШ РЪДЪТЕЛЕАМИ И МОЮ, КАКО ДА СЕ НЕ ГРИЖАТЕ НИ ЕДНО ВЛАКНО, АНЪ Ш КОН ЧАС ЦЕТ СОСАТИ ДО ГОСПОДИНА ВОЕВОДА, ДА СЕ ИСПРАВИ РАБОТА И ДА СЕ ШТПРАВИ ПАКИ СКОРО КЪ ВАМ И СЪ ДОБРОДЕТЕА, А ЗА ДРЪЖАНЪЕ ДА СЕ НЕ ГРИЖАТЕ. И БОГЪ ВИ ВЕСЕЛИ.

ШМЕРЕНЪИ ГОСПОДСТВА ВИ, ШИНАДИИ КАПИТАНШВ.

† Mai marilor mei, aleşilor şi preacinstiţilor părgari ai cetăţii Braşovului, multă închinăciune aducem până la faţa pământului milostivirei voastre. Apoi mulţămim lui Dumnezeu şi milostivirei voastre, că am avut linişte printre domniile voastre; şi câtă vreme am lăcuit [acolo], am fost în pace şi n'am avut nici o pagubă; deci atât pentru obrazul domniei voastre, cât şi pentru binele ce am avut în mijlocul vostru, odată ce a dat Dumnezeu de mi s'a deschis calea spre domnul nostru voevodul, pentru acest bine, eu mă voiu nevoi, cât voiu putea şi voiu fi pe lângă domnul voevod, să se facă bine printre săracii voştri şi ai voevodului. Pentru aceasta mi-am pus capul şi am aflat pe acel om, anume Hrus, pe care l-a trimes domnul voevod la milostivirea voastră, şi l-am luat pe capul şi pe credinţa mea, că nu va suferi nici o răutate dela voi, ci-l veţi trimete îndărăt la domnul voevod, împreună cu un om credincios şi cuminte al vostru, ca să se facă pace. Dar milostivirea voastră aţi făcut aşa că aţi trimes întâiu pe acel om şi mi-aţi poruncit, să vă dau şi eu

credința. Dar știe Dumnezeu că pe vremea când l-au trimis iarși la voi, eu nu m'am întâmplat [să fiu] acasă pe vremea aceea. Deaceea nu v'am dat nici o vorbă. Pentru asta să nu bănuți cătuși de puțin; căci dacă ați fi trimis acum și pe unul dintre voi împreună cu Hrus, pe voevod l-ar fi povățuit Dumnezeu și v'ar fi fost cu voie bună; și boerii vă sânt foarte buni prieteni și vă ajută cu bunățate. Dar ați trimis acum iarși pe un cărăuș; zău, n'a avut domnul voevod cui să vorbească. Deaceea faceți [așa] ca să trimeteți acum pe unul dintre voi împreună cu Hrus; eu iau pe credința și pe sufletul părinților mei și al meu, că n'aveți să vă îngrijați de nimica; ci îndată ce va sosi la domnul voevodul, are să se isprăvească treaba și are să fie trimis iarși la voi în grabă și cu pace; de întârziere să nu vă temeți. Și Dumnezeu să vă bucure.

Al domniei voastre smerit, Sinadin al Căpitanului.

Pecete de inel în ceară albă, fără legendă și cu un semn în mijloc (pare a fi o cruce); adresa: † велицемъ монаху, прѣгарини градоу Брашову: [mai] marilor mei, pârgarilor cetății Brașovului; scrierea e o semiuncială foarte frumoasă.—Arh. No. 497.

c. 1482—1483. — Sinadin era un credincios al lui Vlad Călugărul și, cum se vede din scrisoarea lui, trăise lângă dînsul în pribegie. El era socrul lui Basaraba cel Bătrân (v. nota la No. LXXXI) și probabil Grec de origine (Sinadinos = din Sinai). Se pare că Brașovenii îl socoteau partizan al Turcilor (v. scrisoarea lui Dragomir Udriște, No. CCXXXV) și deaceea își dă el atâta osteneală să împrăștie îndoielele și temerile lor, în cursul tratărilor dintre ei și Vlad Călugărul. Scrisoarea se vede a fi din primul sau al doilea an de domnie al acestuia. Vezi și No. CLVII, dela c. 1484. Cf. Lăpădatu, l. c., p. 19; Iorga, Ștefan cel Mare, nota 126. — Hrus era un Sas dela Brașov. Numele [= Crus, Craus (Kraus)] se întâlnește deseori în sec. XV (1475—1500; Quellen III, p. 622 și urm.).

C o i e.

(c. 1484 — 1485).

CCXXXIV.

† От Коя много здрав[і]е и поклонение (sic) жупанъ Рязка Петроу. Тыя ти дам знати заради ѡнѣ книгѣ, цю ти съм послал заради товар; тога радї ако ви ест волѣ како ви съм писал ѡ тѣ книгѣ, а ваша милость да ми пошлете книгѣ ѡ Тржовнице, ере кю бити за еднѣ неделю ѡ Тржовници, како ви естъ волѣ.

И да знате ча сѣмъ ѿ Гибини ¹⁾. Яко ви естъ волѣ, а ви ми пишете книгѣ ск[о]ро ѿ Тръговици. И богъ ви веселитъ.

Dela Coie, multă sănătate și închinăciune jupânului Revăl Petru. Îți dau aci de știre despre acea carte ce ți-am trimis pentru marfă; deci, dacă vă învoiți cum v'am scris în acea carte, domnia voastră să-mi trimeteți carte la Târgoviște, căci peste o săptămână voi fi la Târgoviște, cum doriți voi. Și să știți că sânt în Sibiu. Dacă voiți, atunci scrieți-mi carte de grabă la Târgoviște. Și dumnezeu să vă bucure.

Pecete în ceară albă, foarte mică, fără legendă; figura din mijloc pare a fi o pasăre; adresa: † жупанъ Ревъ Петръ: jupânului Rev(ăl) Petru.—Arh. No. 469.

c. 1484—1485. — Anii când Petrus Rewel era județ în Brașov. Se 'nțelege că scrisoarea poate să fie și din alt an, apropiat de 1484—85, când Rewel nu mai ocupa funcția de județ. În tot cazul, ea este dela sfârșitul sec. XV. Scrierea e cursivă. — Numele Coie e radicalul diminutivului Coico, Coica; v. No. CCVI și cf. Miklosich, Die Bildung der slav. Personennamen, s. v. Koj. Dela Coie vine numele de sat Coieni.

Dragomir Udriște, vornicul lui Vlad III Călugărul.

(c. 1482—1492).

CCXXXV.

† Пишетъ жупанъ Драгомѣръ Удрище много здравне и любовно поклоненіе приносимъ моимъ добрымъ приятелемъ, моимъ сѣдѣцѣмъ Брашовскомъ и бѣ пѣргарѣ. И ѿ семъ давамъ ѿ знанне вашемъ (sic) милость за работѣ Синнадинъ, понеже мѣртвѣрисамъ азъ къ вашею милости, како Синнадинъ не естъ билъ ѿ Тѣрци ѿ дѣни Басараевъ, нѣ естъ билъ ѿ една монастыра, зарадѣ страхъ Басараевъ, ере мѣ се хвалише да мѣ счини зло. Тако, на мою дѣшѣ и на мою верѣ, тако да знате, ѿтѣ не естъ билъ тѣда ѿ Тѣрци, нѣ естъ билъ гдѣ ви казалъ азъ. И богъ ви смножитъ летъ(а).

Scrie jupân Dragomir Udriște multă sănătate și dragă închinăciune aduc bunilor mei prieteni, județului din Brașov și celor doisprezece pângari. Și dau de știre domniei voastre de lucrul lui Sinadin și mărturisesc eu înaintea domniei voastre cumcă Sinadin

¹⁾ Cuvintele ча сѣмъ ѿ Гибини (că sânt în Sibiu) sânt șterse de scriitor.

n'a fost la Turci în zilele lui Basaraba ¹⁾, ci a fost într'o mănăstire, de frica lui Basaraba care se fălea că o să-i facă rău. Astfel, pe sufletul meu și pe credința mea, așa să știți că n'a fost atunci la urci, ci a fost unde vă spun eu. Și dumnezeu să vă înmulțească anii.

Pecete rotundă, c. 2. 3 cm. în diam., în ceară verde, cu legenda: ✱ ДРАГОМИР [ДЕ]ОРНИКЪ; un cuvânt dela început nu se poate citi; adresa: † СЖАЦЪ и ЁІ прѣгаром ѡт Брашовъ: judefului și celor 12 pârgari din Brașov. — Ark. No. 470.

c. 1482—1483. — Dragonir Udriște sau Udriștev (= fiul lui Udriște) e cunoscut încă de pe vremea lui Vladislav II, 15 Aprilie 1456; sub Radu cel Frumos e citat la 15 Ianuarie 1467 și 28 Iulie 1472 ca «Драгомир Ъдрише». În documentele cunoscute ale lui Vlad Călugărul e citat numai între anii 1487—92, fără titlu de boerie (Lăpădatu, p. 69). Era poate din acelaș neam cu Udriște, tovarășul nedespărțit al lui Laiot, despre care ne vorbesc scrisorile lui Basaraba cel Tânăr. Acest Udriște, «Udrischya», moare la 1483 în districtul Făgărașului, pe care îl ținea din voința regelui de pela 1478 («a certo tempore»: scrisoarea lui Matei Corvin către Sibieni, din 16 Noemvrie 1483, prin care se cedează celor Șapte Scaune sășești teritoriul ținut până atunci de Udriște; copie la Acad. Rom.). — Scrisoarea lui Udriște e evident dela începutul domniei lui Vlad Călugărul. — Asupra lui Sinadin, vezi No. CCXXXIII.

CCXXXVI.

† Добрѣм и почтѣннѣм Рѣвел Петръ, сѣдцѣ Брашовскомѣ, и прѣгаром много здравіе приносит ваш пріятел жѣпан Драгомир Ъдрише. И по сем давам ѣ знаніе вашемѣ господствѣ: может ли си ваше господство донести на ѣм колико слѣжбѣ сѣм се потрѣднл азѣ сѣ мошл главои ѣчинити вашен милости, вѣсегда кѣда ест било врѣме потребно. За тон, ево како ни се згоди имати посѣл сѣ Мнѣаеи за наш добитѣк; ви ми не хтесте да ми ѣчините закон, да си ѣзем мое; ни ѡт Мнѣаи ни ѡт Кирке ме вѣстависте да си ѣзем, нѣ ме посллате да ме сѣдит прѣгармѣиер Ёвѣннскѣи. То нест едно. Дрѣго, ми дрѣжит Крѣтѣ Рошѣла ѡнен книге, не цѣт да ми их даст; и сѣ темзи еце ми не ѣчинисте закон. Яли ми се мнеше, ере си сѣм ѣ доста редов по[ло]жил азѣ главѣ радѣ ваше слѣжбе, цѣо ест вам било потребно. За тоган радѣ ви [молим ваше господство, пи]шетѣ ²⁾ ѣ вашон книге за ѡвѣи работѣ, да знам како ми кѣте реки . . . [ваше] ³⁾ милости; да веде знаете ви, ѡти сѣм ѡпрел азѣ добн-

¹⁾ Cel Tânăr.

²⁾ În orig. lipsesc c. 12 litere ce se pot întregi așa: ма^и ваше ꙗ^{ко} пи.

³⁾ Lipsesc c. 12—14 litere, după care urmează лти din ма^ити (= милости).

ТЪК МНХАЕВ [ТѢ]ЗИ ¹⁾ РАБОТЕ ЗА СВЕ; ДА КЪДА ВАШЕ ГОСПОДСТВО
ТАКОМ УЧНИИСТЕ, АЗЪ ²⁾ . . .]И, АЗЪ МОИ ДОБИТЪК ВАРЕ КАКО НЕ ЦЕ-М
ГА УСТАВИТ ДА ЗАГИНЕТ. [И БОГЪ ДА УМНОЖИТ] ³⁾ ЛѢТ(А) ГОСПОД-
СТВЪ ВИ. Пис. 8 ТЪРГОРИИ(И), ЛГТ. К.

Bunilor și cinstiților Revel Petru, județului din Brașov, și pârgarilor, multă sănătate [vă] aduce prietenul vostru jupân Dragomir Udriște. Și după aceasta dau de știre domniei voastre: domnia voastră vă aduceți poate aminte câtă slujbă m'am ostenit eu cu capul meu să fac milostivirei voastre, totdeauna când a fost vreme de nevoie. Deaceea, iată că mi s'a întâmplat să trimet un om cu Mihai pentru avutul meu; voi n'ați voit să-mi faceți judecată, ca să-mi iau [ce este] al meu; nici dela Mihai, nici dela Chirca nu m'ați lăsat să-mi iau, ci mă trimeteți să mă judece burgărmeșterul ⁴⁾ dela Sibiu. Aceasta nu e tot una. Alta, Cârstea Roșul îmi ține acele cărți, nu vrea să mi le dea; nici cu acesta nu mi-ați făcut judecată. Dar mi se pare că eu în destule rânduri mi-am pus capul pentru slujbele voastre, ce v'au fost vouă de nevoie. Deaceea vă rog pe domnia voastră să-mi scrieți în cartea voastră despre acel lucru, ca să știu ce aveți a-mi spune... domnia voastră; știți doară că eu am oprit avutul lui Mihai... pentru toate aceste lucruri; și dacă domnia voastră ați făcut așa, eu... avutul meu nu-l voi lăsa cu nici un chip să se piarză. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre. Scris-am în Târgoviște, August 20.

Pecete rotundă în ceară verde, c. 2 cm. în diam., pierdută; adresa: † ДОБРИИ И ПОЧТЕННИ[ИИ] Р КВЕА ПЪТ[РЪ], СЪДЦЪ БРАШОВСКОИЪ, И ПЪРГАРОИ: bunilor și cinstiților Revel Pătru, județului din Brașov, și pârgarilor. — Arh. No. 519.

1484—1485. — În acest timp Petrus Rewel era județ al Brașovului. Cârstea Roșu, pe care îl cunoaștem și din No. arh. 112 (CVI), dela 1477, ca prieten al lui Basaraba cel Tânăr, este probabil cetățeanul Roth (Ruth) Kyrschis (Kertschys, Korschis, Kursttchis), proprietar în «quartale porticae», pela 1475—87, în Brașov (Quellen III, p. 617).

¹⁾ Lipsesc c. 12—14 litere înainte de ТЪЗН.

²⁾ Lipsesc c. 12—14 litere.

³⁾ Lipsesc c. 12 litere ce se pot întregi așa: И БЪ ДА УМНОЖИИ SAU УМНОЖИТ.

⁴⁾ Orig. ПЪРГАРМЕШТЕР (ung. polgármester, germ. Bürgermeister), termin ce se găsește des în corespondența domnilor români cu Sibiu. Cf. d. p., într'o scrisoare a lui Radu dela Afumați, adresa: ПЪРГАРДЛЕШТЕРЪ И СЪДЦЪ КРАЛЕН[Ъ] И БІ-ТИИ ПЪРГАРОИИ УТ СЪНИИЮ (orig. în arh. Sibiului). În alte scrisori găsim: БЪРГРМЕШТЕР, БЪЛГРМЕШТЕР, БЪЛГРМАСТОР, ПЪГАРМЕШТЕР, ПЪРГАРМЕШТЕР.

CCXXXVII.

† Добреѣмъ и честителѣмъ съдѣцѣмъ въ Брашовѣ и въсемъ пѣргаромъ много здравіе въ жѣпанѣ Драгомирѣ Удрище. И въ семъ давалъ ѣ знаніе господствѣмъ въ: мѣланѣмъ въ, како да ѣчинитѣ правдѣмъ въемъ людімъ моемъ, по имѣ Бѣвѣла, а другѣмъ естъ дома си. Тако съ бѣланъ плененіи въ Капотѣмъ ѣ дни Цапалѣшеви, тако къга дондохомъ ми ѣ землѣмъ, азѣ мѣ рекохъ да имъ платитъ. Сѣмъ рече, ере имъ ке платитъ; по томъ станѣ та побѣже ѣ Брашовѣ. Тако въ мѣланѣмъ, како да мѣ чинитѣ законъ, да мѣ повѣ[р]атѣмъ све, цю имъ съ ѣзели. Ере тѣмъзи чловѣкъ естъ много зло ѣчинилъ намъ и нашимъ людімъ; и вамъ естъ доста досадна. И ѣмъ естъ довелъ Тѣрци ѣ землѣмъ вашѣмъ; въ тѣхъ людімъ естъ ѣмъ. И бѣгъ да въ ѣмножитъ лѣт(а) господствѣмъ въ ¹⁾.

Bunilor și cinstiților, județului din Brașov și tuturor pârgarilor, multă sănătate dela jupân Dragomir Udriște. Și vă dau de știre domniei voastre și vă rog să faceți dreptate acestor oameni ai mei, anume Bobul, căci celălalt este acasă la dînsul. Ei au fost prădați de Capotă în zilele lui Țepeluș, iar când am venit noi în țară, i-am spus să-i despăgubească. El a zis că le va plăti; apoi s'a sculat și a fugit la Brașov. Astfel, vă rog să-i faceți judecată, ca să-i întoarcă tot ce le-a luat. Căci mult rău ne-a făcut acest om nouă și oamenilor noștri; și pe voi destul v'a supărat. Și el e cel ce a călăuzit pe Turci în țara voastră ²⁾; așa om este el. Și dumnezeu să vă înmulțească anii domniilor voastre.

*Pecete rotundă în ceară verde, c. 2.3 cm. în diam., acoperită cu hârtie și cu legenda: * ДРАГОМИРЪ ДВОРНИКЪ; figura din mijloc e un buzdugan, cu o steluță și o semilună la stînga; adresa: † ДОБРЕ[М] И ЧЕСТИТЕМЪ СЪДѢЦѢМЪ ВЪ БРАШОВѢ И ВЪСЕМЪ ПЪРГАРЪМЪ: bunilor și cinstiților, județului din Brașov și tuturor pârgarilor. — Arh. No. 458; Mil. No. 106.*

c. 1482—1492. — S-ar putea pune această scrisoare în a doua jumătate a domniei lui Vlad Călugăru, deoarece la începutul ei îl găsim pe Capotă pe lângă domn (vezi No. CLII). Cf. nota dela No. CCXXXV.

¹⁾ În orig. вс.

²⁾ Probabil la 1479.

CCXXXVIII.

† Бѣнилор (sic) и честитем, wt бога дарованемъ сѣдиѣ wt Брашов и взсем прѣгарѣм, з[д]равіе ви wt жѣпан(а) Драгомир Удриѣа. И по сем давамъ ѣ знаніе како сѣ ѣхвати(и) Кошотѣ та сѣ га донесли Бласи; и по том пак цю ке бит, а ми кемо дати ѣ знаніе господствѣ вашемъ. И цю ви ке казатъ Стонка и Тѣлмач, а ви да верѣете, wtи сѣ свѣк ти речн наше истине. И богъ да ви ѣмножитъ лѣт(а), амѣн.

Bunilor și cinstiților, de dumnezeu dăruitului județ din Brașov și tuturor părgarilor, sănătate vouă dela jupân Dragomir Udriște. Și după aceasta dau de știre că pe Coșota l-au prins Românii și l-au adus; și ce se va mai întâmpla după aceasta, noi vă vom da de știre domniei voastre. Și ce vă vor spune Stoica și Tălmăciu, să credeți, căci toate acestea sânt cuvintele noastre adevărate. Și dumnezeu să vă înmulțească anii, amin.

*Pecete rotundă în ceală neagră, 2.3 cm. în diam., cu o figură ce nu se distinge bine și cu legenda: * ДРЯГОМИР ДВОРНИК; adresa: † добрем и честитем сѣдиѣ wt Брашов и взсем прѣгарѣм: bunilor și cinstiților, județului din Brașov și tuturor părgarilor. — Arh. No. 477.*

c. 1482—1492.

CCXXXIX.

† Нашем двѣрѣм и честитем припателем, сѣдиѣ wt Брашѣ и вѣ-тем прѣгарѣм, много здравіе господствѣ ви прѣноситъ жѣпан Драгомир Удриѣе. И w сем да естъ вѣдѣмо господствѣ ви за работѣ тѣмѣшии пиперѣ и тѣм неколикамъ богасѣам: тако ми се ѣхвати работа такоѣа како ми се ѣхвати, та послахъ къ господство ви, како да ми ѣгодите wt вамѣ, кѣга чѣ га продати. Тако ¹⁾ сѣ се ваше господство ѣберало, ере ми кете ѣгодитъ; тако сѣга разѣмевам, ере ми не кете ѣгодитъ wt вамѣ ниѣа. Тѣмъ радѣ молни господство ви, да вставите пиперъ ѣ мир, дори га продѣм; тако тѣга га ако оставите wt вамѣ, добре чете ѣчинитъ, ако ми не вставите, а господство ви естъ волно; ере разѣме[кал]

¹⁾ Înainte de тако e șters а кѣга.

КАКО ЕСТ РЕКЗА СЖДЕЦ ¹⁾, ЕРЕ КЕ РАЗВАЛИТ САЦИ ТА КЕ ВЗЕТ ПИПЕР
КОЛИКО МШ КЕ ТРЕБВВАТ, И ДОСТА РЕЧ(Е); ВЕДЕ ЗНА ЕРЕ СЪМ АЗЪ ВАШ
И ТРЕБВВАТ ВИ КЪ ВЪСЕГДА. И ЦЮ ИЗРЕЧЕ МЛУХАНА ГРАМАТИК И
БАНКО, ДА ВЕРВТЕ, ЕРЕ СЪ РЕЧ(И) НАШ(И) ИСТИНЕ. И БОГЪ ДА ВМНОЖИТ
ЛЪКТ(А) ГОСПОДСТВЪ ВИ, АМІН.

Bunilor și cinstiților noștri prieteni, județului din Brașov și celor
doisprezece pângari, multă sănătate vă pofteste domniei voastre
jupân Dragomir Udriște. Și să vă fie domniei voastre de știre,
despre lucrul acelu piper și acelor câteva bogasii: astfel mi s'a
prins acel lucru cum mi s'a prins, și am trimes la domnia voastră, ca
să mă îngăduiți de vamă, când îl voi vinde. Și domnia voastră
ați făgăduit că mă veți îngădui; acum însă înțeleg că nu vreți să-mi
iertăți nimic din vamă. Deaceea vă rog pe domnia voastră să lăsați
piperul în pace, până ce îl voi vinde; și atunci, dacă-mi veți lăsa
din vamă, veți face bine, iar dacă nu veți lăsa, domnia voastră
sânteși slobozi; căci am înțeles că a zis județul că va răsturna sacii
și va lua piper cât îi va trebui, și destule [alte] a zis; și doar știe
că eu sânt al vostru și că veți avea nevoie totdeauna de mine.
Și ce vor spune Mihail gramaticul și Baico, să credeți, căci sânt
vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să înmulțească anii dom-
niei voastre, amin.

*Pecete rotundă, în ceară verde, c. 2 cm. în diam., ștearsă (cf. NNo. arh. 506
și 519); adresa: † НАШНА ДОБРЪМ И ЧЕСТІТЕМ ПРИАТЕЛМ, СЖДЦЪ УТ БРАШОВ И ВЪСЕМ
ПРЪГАРОМ: bunilor și cinstiților noștri prieteni, județului din Brașov și tuturor
pângarilor. — Arh. No. 533.*

c. 1482—1492.

CCXL.

† ОУТ ЖЪПАНО ДРАГОМИРЪ ДРОНИЦЕ МНУГЪУ ЗДРАВІЕ НАШЕМ ДО-
ВРИМ И ЧЕСТІТИМ И ПРИАТЕЛМ (sic), СЖДЦЪ УТ БРАШОВ И ВЪСЕЛМ
ПРЪГАРОМ. И ПО СЕМ ДАВАМЪ СЪ ЗНАНІЕ ГОСПОДСТВЪ ВИ, ПОНЕЖЕ ПРИ-
ИДОШ(Е) ЕДИН ЧЛОВЪКЪ ЗЛЪ, ЕДИН ВЪХУВЪ, КЪ ДОМ МОИ СЪ БЪКОВ,
ТАКО МИ СЪ СКРАЛИ ЦРКВЪ ТА СЪ ВЪЗЕЛ(И) СВЪХ ЦЮ СЪ БИЛ(И) СЪ
ЦРКВЪ. У ТЕМ РАДІ АЗ НЕ МОГОХ ДА ГА СЪХВАЮТ (sic), НЪ СЪВШАХ
КАКО МШ СТЕ ГОСПОДСТВО ВИ СЪХВАТИЛИ СЪ БРАШОВ. ТОГО РАДІ ЛЮ-

¹⁾ Scriitorul a șters pe сждец și a pus deasupra вавешин (vameșii), frazele ur-
mătoare se referă însă tot la сждец.

днм и просим господство ви, како да ми не загинет, ере велми цю ми сѣ ѡзел(и) некои скѣле добро шт црквѣ. Понеже знает господство ви велми добре, како ме некоим (sic) аз та слѣжилм господствѣ ви до седа, и шт седа пред еше кемѣ слѣжат господствѣ ви ¹⁾ сѣс правдѣ; зарадѣ и господство ви еше чините за мене, та да ми не загинет скѣле. Тако и азъ кемѣ ѡчинит за господство ви шт цю хте требѣват шт нас. Я за рабѣштѣм (sic) влзхвом, а господство ви сте чинили како сте знат; али аз хтемѣ бит рад, кѣда мѣ сте загинит, понеже ест закон такон: тко ѡкрад црквѣ, а ѡн ест такон како да нх не минѣте сѣмрѣт. Я господство ви сте волен, токмо да ми не загинет скѣле; ере кѣде ми хте загинет скѣлем, и азъ хкемѣ ²⁾ чинит как хтемѣ можит, понеже стонт лицем кѣ господствѣ ви. И цю ке говорит наше людѣе, а господство ви да им верѣете, понеже сѣт реч(и) наше истине. И богъ господство ви веселит.

Dela jupân Dragomir Udriște multă sănătate bunilor și cinstiților noștri prieteni, județului din Brașov și tuturor pârgarilor. Și după aceasta dau de știre domniei voastre că a venit un om rău, un hoț, la casa mea din Bucov și mi-a prădat biserica și a luat tot ce era în biserică. Într'aceea eu n'am putut să-l prind, dar am auzit că l-ați prins domnia voastră la Brașov. Deaceea vă rog și cer dela domnia voastră, să nu mi se piarză [sculele], căci mi-au luat unele scule foarte bune din biserică. Domnia voastră știți foarte bine cum mă silesc eu și vă slujesc pe domnia voastră până acum, și vă voi sluji și de aci nainte pe domnia voastră cu dreptate; deaceea faceți și domnia voastră pentru mine ca să nu mi se piarză sculele. Tot așa voi face și eu pentru domnia voastră, când veți cere ceva dela noi. Cât pentru hoți, domnia voastră ați făcut cum ați știut; eu unul ași fi bucuros dacă i-ați omori, căci așa este legea: cine a prădat o biserică, acela e așa că nu poate scăpa de moarte. Dar domnia voastră sânteți slobozi, numai să nu-mi piarză sculele; iar dacă îmi vor perî sculele, voi face și eu ce voi putea, căci stau de față la domnia voastră. Și ce vor grăi oamenii noștri, domnia

¹⁾ Аци și în șirul de mai sus în orig. ꙗви, prescurtarea obișnuită în această bucată pentru господство ви la toate cazurile; numai în două locuri vine ꙗви и ꙗви (= господство ви).

²⁾ În orig. и азъ кѣ.

voastră să-i credeți, căci sânt vorbele noastre adevărate. Și dumnezeu să vă bucure pe domnia voastră.

*Pecete ovală în ceară verde, axa mare de c. 1. 5 cm. în diam., cu o floare (crin ?) în mijloc și cu urme de litere, din care se recunosc mai bine Я, ЪД și Ц; legenda întreagă pare a fi fost: * ДРАГОМИР ЪДРИЦЕ; adresa: † нашѣм добрим и честитим сѣдцѣм ѡт Брашов и вѣсем прѣгаром: bunilor și cinstiților noștri, județului din Brașov și tuturor pârgarilor. — Arh. No. 539.*

c. 1482—1492.

CCXLI.

† Добрим и почитаним и ѡт бога дарованим, сѣдцѣ и прѣгаром ѡт Брашовѣ, ѡт жѣпан ЪДрице много здравіе. И ѡ сем ви давам ѡ знаніе за работѣ пѣтовом, како да бесѣдите сѣ тнез(и) паркалабим(и), да нѣ ѡслобозит, ере се цет поскоро нанти за глас ѡт Тѣрици кѣда ѡзходит на свѣх пѣтови, неган кѣда не ходит; тер(е) да нѣ ѡставит. И богъ ви весели.

Bunilor și cinstiților și de dumnezeu dăruiților, județului și pârgarilor din Brașov, dela jupân Udriște multă sănătate. Și vă dau de știre aceasta despre lucrul drumurilor: să vorbiți cu acei pârcalabi, ca să le deschidă, căci mai de grabă se vor afla vești dela Turci când vor umbla [oamenii] pe toate drumurile, decât când nu vor umbla; și să-i lasă. Și dumnezeu să vă bucure.

*Pecete rotundă în ceară verde, c. 2 cm. în diam., cu legenda: * ДРАГОМИР ДВОРНИК; figura din mijloc e un buzdugan, cu o steluță și o semilună la stânga (cf. No. arh. 458); adresa: † жѣдцѣм ѡт Брашов и вѣсем прѣгаром: județului din Brașov și tuturor pârgarilor. — Arh. No. 506.*

c. 1482—1492.—După caracterele paleografice, această scrisoare pare mai nouă decât celelalte dela Dragomir Udriște; de aceea am atribuit-o în «Documente și Regeste» lui Udriște vistierul, cel din vremea lui Vlad VI și Radu Paisie. Izbutind în urmă să citesc pecetea, aceasta nu lasă nici o îndoială că scrisoarea e a lui Dragomir Udriște, cel din vremea lui Vlad Călugărul. E curios că autorul nu-și zice într'însa, ca în celelalte, Dragomir Udriște, ci simplu Udriște.

Județul și pârgarii Brașovului.

(c. 1462—1496).

CCXLII.

Бѡ цю дадохме нне прѣгаре Дѣки ѡт Грици: ѡ атлазѣ сѣ ждери, и ѡ рѣтница жѣпан[и]ци, ѡ рѣшиник с позорѣц, и ѡ камѣа,

м фота, и њ и пол лакти чоклар[а]тѣ, и ѡ корда кован[а], и поасѣ шт сабиѡ, и ѡ поасѣ женски кован, и мѡлѡз поасѣ кован, и поасѣ пѣнга кован, и застеги дѣи, и една нашва, и ѡ бѣката сребро, и ѡ пах. сребро, и ѡ корда проста, и ѡ рѣк[а]ва хелѣз, и б¹⁾ перин[и], и ѡ настари, и ѡ ковер[и], и плаploма шт калѣз.

Iată ce am dat noi pângarii lui Duca din Greci: un atlas cu jderi și două haine de jupâneasă, un urșinic cu nasturi și o camhă, patruzeci de fote și șase coși și jumătate de ciocârlat și o spadă ferecată și un brău de sabie și un brău femeesc ferecat și un brău mic terecat și un brău cu pungă ferecat și patrusprezece chiotori și o chindiseală²⁾ și o bucată de argint și două paftale de argint și o spadă proastă și două mâneci de helgie și două perini și doi nasturi și două covoare și o plapomă de camhă.

Pecetea Brașovului în țeară albă, foarte mică. — Arh. No. 474; Mil. No. 108.

c. 1462—1463. — Acest zapis samănă foarte mult cu duplicatul hrisovului din 30 Ian. 1431 al lui Dan II (No. XVII) și pare a fi scris de aceeaș mână, pe aceeaș hârtie și cu aceeaș cerneală; aceasta nu ne obligă însă a-l pune în acelaș timp cu hrisovul lui Dan. El e cu toate probabilitățile ceva mai nou. Dacă «Duca din Greci» este identic cu boerul Duca al lui Radu cel Frumos, pomenit în documentele acestuia din anii 1464, Mai 30 și Oct. 28, și 1467 Ianuarie 15 (toate trei în Arh. Stat.), aș fi aplicat a-l pune la c. 1462—1463, când Duca, ce fugise probabil la Brașov de Vlad Țepeș, s'a întors, după alungarea acestuia, în țară. În tot cazul, zapisul e din sec. XV.

CCXLIII.

† Благочестивомъ и христоролюбивомъ господи́нъ нашѣмъ(ѡ) Іу
Владъ конвода и господаръ земли владѣнската, шт сѣдиѡ Брѡ-
шевскомъ и вѣ прѣгаремъ, много здравне ми приносилъ господ-
ствѣ ти. И того радѣ ми давамъ господствѣ ти знаніе, како
ми послалиѡ Інокъ шт Ражновъ до господствѣ ти; да вѣрѣши
господствѣ ти шо ти ке изреч(ѣ), ере сѣ наше реч(и) истини; не сѣ
инако. И богъ ти ѡмнож(и) лѣт(а) господствѣ ти.

¹⁾ Un ѡ ce pare a fi ѡ.

²⁾ Orig. нашва, ce-mi pare a fi o greșală, în loc de наш[и]р[к]а, broderie (Djuvernua, p. 1372).

Cuviosului și de Hristos iubitorului domnului nostru Io Vlad voevod și domn al Țării Românești, dela județul Brașovului și dela cei doisprezece pârgari, multă sănătate îți poftim domniei tale. Și îți dăm de știre domniei tale că trimetem pe Iacov din Râjnov la domnia ta; și să crezi domnia ta ceea ce are să-ți spue, căci sânt vorbele noastre adevărate; nu sânt altfel. Și dumnezeu să-ți înmulțească anii domniei tale.

Pecete rotundă de c. 4.5 cm. în diam., pe ceardă roșie, pierdută (pecetea orașului Brașov). — Ark. No. 202.

1482—1496. — Cf. No. CLXXVII, dela Vlad Călugărul.

Staico, logofătul lui Vlad III Călugărul și al lui Radu IV cel Mare.

(c. 1482—1507).

CCXLIV.

† Бѣлечинним и нашим добрим и сладким пріетелем, сѣдицѣ и пѣргаром ѡт Брашов, много нискоє покло[не]ніе пріносим господствѣ ви. По сѣм давам ѡ знаніе господство ви, ере ни донде чловѣка ѡт Никопола сзда ѡ неделю, тако ни каза, ере сѣ дали пак Яли-бегѣ санжак Никополскіи; и дошли мѣ сѣ людіе напред ѡ Никополю, а ѡн ѣ встал на трагѣ та бере воинскѣ. Я велики царь ѣ ѡтишел та се ѣ приближил кз Софїю, а башаларіе ѡни сѣ ѡтишли сѣ воинскими напред, горе по Дѣнавѣ кз Гмедорова. Я Яли-бег ницет некако да ви заварет; тако ми ѣ страх, да не минет некако скрозе нас, да ви пленет. Янѣ смѣ мислѣ єдици како да слѣжим право христіаном, тако да не речете, ча не ви смѣ дал ѡ знаніе, али се пазите како знаете нанболе. И да си пѣстите чловѣка, да бѣдет кон мене; тако варе кавѣз глас ни цег донти, поскоро на поспех ви цѣм дати ѡ знаніе. И богъ ви смножит лета. Писах ѡ Трѣговици, месеца юнїе кѣг день.

Мѣнишх господства ви пріетел,

жѣпан Станко, логодет.

Prea cinstiților și bunilor și dulcilor noștri prieteni, județului și pârgarilor din Brașov, multă și adâncă închinăciune aducem domniei

voastre. După aceasta dau de știre domniei voastre că acum Duminecă ni-a sosit omul dela Nicopole și ne spune că i-au dat iarăși lui Ali-beg sangeacul Nicopolei; și i-au ieșit oamenii înainte la Nicopole, dar el a rămas îndărăt și adună oaste. Iar marele împărat a plecat și s'a apropiat de Sofia, iar bașalarii ¹⁾ au plecat înainte cu oștile, pe Dunăre în sus, spre Smedorova. Și Ali-beg caută un chip să vă ajungă; și mă tem ca nu cumva să treacă peste noi, ca să vă prade. Dar m'am hotărît odată să slujesc cu dreptate creștinilor, și să nu ziceți că nu v'am dat de știre, ci păziți-vă cum știți mai bine. Și să vă trimeteți un om care să stea lângă mine; astfel, orice veste ne-ar veni, mai de grabă și mai iute vă vom da de știre. Și Dumnezeu să vă înmulțească anii. Scris-am în Târgoviște, luna lui Iunie în 23.

Prietenul mai mic al domniei voastre,

jupân Staico, logofăt.

Pecete rotundă, c. 2 cm. în diam., pe ceară albă, acoperită; din legendă se poate citi: [СТАИ]КО ЛОГО[ФЕТЪ]; un cuvânt dela început e șters de tot; figura dela mijloc e un cap de om, cu căciulă înaltă; adresa: † МОИ ДОВРИИ ПРИТЕЛЕИ, СЪДИШ И ПЪРГАРОМ УТ Брашов: bunilor mei prieteni, județului și țărgurilor din Brașov. În dosul scrisorii următoarea notiță contemporană: «Item 3 fl. tenetur Rewel ex parte mortis Servandii; item 2 fl. Iohannes Casparus; item 500 lanceas tenetur Stengelcz Tough». — Arh. No. 476; Mil. No. 102.

1492. — Împrejurările descrise aci se potrivesc cu pregătirile expediției lui Baiazed dela 1492: el pleacă în primăvară și se oprește vara la Sofia; Ali-beg intră spre toamnă în Transilvania, dar e bătut (Zinkeisen II, p. 502—503). — Staico e logofăt în tot timpul domniei lui Vlad Călugăru, dela 1482, Iulie 13—1496, Aprilie 20 (Lăpădatu, l. c., p. 69, 71 și urm.); acesta îl făcu și ginere, dându-i în căsătorie pe fiica sa Caplea (ibid., p. 65). Într'un hrisov din 1492, Oct. 9 (Miletić, DR., p. 344), Staico e numit «întâiul sfetnic» (правосвятник) al domnului. El rămâne și pe lângă Radu IV cel Mare, în documentele căruia e pomenit foarte des, ca «logofăt» sau «mare logofăt», între anii 1496 și 1507 (pentru ultima oară la 20 Iulie 1507: Arh. Stat.).

CCXLV.

† Нашим честитим братням и добрим приателям, съдиш и кѣ пъргаром ут Брашов, много здравие приносят господство ви Станко логофет. И по сем давам ѝ знание господство ви

¹⁾ Pașii. — Pluralul turc dela bașa.

зараді вѡи мою чловѣкъѡт Мѡжѡрѣни, Нѣрое, како ест до-
шеа тѣи ѡ Брашов, да си продаде едно дрѡго, како един сирѡ-
мах. Тако си ест ѡзел кѡплю ѡт флоринци и две флоринци,
тако си сѡт ѡчинили печат, и за флоринци и за кѡплю. Тако,
где мѡ ест била станѡ, а ѡи си ест гледал ѡ товолицѡ, тако
ест извадила печат те ест поставила на един стол, тако га ест
заборавила да ѡзме. И кѡд(а) беше ѡ вавешни, ѡни гледаше ѡ то-
волицѡ(ѡ), да наиде печат, и не наидоше; тако мѡ сѡт ѡзели три
флорин(и). Тем ради просим ваше господство, да мѡ ѡчините
правдѡ, ере ке донести и мартѡрню пред ваш(е) господство, како
ест изѡбвала печат. И можете ѡчинити ваше господство и зараді
мою волю, да не има мою чловѣкъѡ пагѡбѡ ѡ ваш(е) господство.
За тои просим ваше господство. [И богѡ ви веселит, амин] ¹⁾.

Cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doi-
sprezece pângari din Brașov, multă sănătate vă poștește domniei
voastre S t a i c o logofătul. Și după aceasta dau de știre domniei
voastre despre acest om al meu din Măgureni, Neagoe, că a venit
acolo la Brașov să-și vândă una alta, ca un sărac [ce este]. Astfel,
și-a luat marfă pe florinți, și doi florinți, și și-a făcut pecete, și
pentru florinți și pentru marfă. Dar, [în casa] unde era în gazdă,
uitându-se în pungă și-a scos pecetea și a pus-o pe o masă, și
astfel a uitat s'o ia. Când ajunse la vameși, aceștia se uitară în
pungă, ca să găsească pecetea, și n'o găsiră; și astfel îi luară trei
florini. Deaceea cerem dela domnia voastră să-i faceți dreptate,
căci va aduce și mărturie înaintea domniei voastre, că a pierdut
pecetea. Și puteți face domnia voastră și pentru voea mea, ca să
nu aibă omul meu pagubă la domnia voastră. Pentru asta mă rog
de domnia voastră. Și dumnezeu să vă bucure, amin.

*Pecetea lipsește; adresa: † нашим честити[м] братиѡ[м], сѡдцѡ и бѡ пѡргаром
ѡт Брашев: cinstiților noștri frați, județului și celor 12 pângari din Brașov.—
Arh. No. 475; Mil. No. 103.*

c. 1482—1507.

CCXLVI.

† Нашим добрим братиѡм и честитим господам, сѡдцѡ и
бѡ-тим пѡргаром ѡт Брашов, любовно поклоненіе приносит

¹⁾ Aci hârtia e ruptă.

господствѣ ви братъ господства ви Станко логофетъ. И ѡ сѣмъ давамъ ѡ знаніе господства ви, како моимъ добрымъ и чыститымъ братіямъ, понеже чюхмо тѣмъ ѡ господство ви за еднога чловѣка манстора, цю е вицъ за болестію ногамъ; сего радї молимъ и просимъ господство ви да ми га пошлете по швога чловѣка моего Нанчѣла, да га донесетъ. Терѣ ако богъ полюже, те се ке домыслити мои болестію те ми ке фелосатъ, не мѡ хте бити ѡ пѣгѣшъ ѡд мене, како вѣсти (sic) и сами господство вашо (sic). И богъ да ѡмножитъ лета господствѣ ви.

Bunilor noștri frați și cinstiți domni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, dragă închinăciune vă aduce domniei voastre fratele domniei voastre S t a i c o logofătul. Și dau de știre domniei voastre, ca unor buni și cinstiți frați ai mei, că am auzit acolo la domnia voastră de un om meșter, ce se pricepe la boala de picioare; deaceea mă rog și cer dela domnia voastră să mi-l trimiteți cu acest om al meu Nanciul, ca să mi-l aducă. Și dacă va da dumnezeu să înțeleagă boala mea și să-mi folosească, n'are să aibă pagubă dela mine, precum știți și domnia voastră înșiși. Și dumnezeu să înmulțească anii domniei voastre.

Pecetea pierdută; adresa: † нашимъ чыститымъ братіямъ и добрымъ приятелиомъ, сѣдцѣмъ и вѣ-тлымъ пѣргаромъ ѡт Брашовъ: cinstiților noștri frați și buni prieteni județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Ark. No. 528.

с. 1482—1507.

Cârștian, vornicul lui Radu IV cel Mare.

(с. 1496—1507).

CCXLVII.

† Чыститымъ братіямъ и добрымъ приятели, сѣдцѣмъ и вѣ-тлымъ пѣргаромъ ѡт Брашовъ, много здравіе и любовное поклоненіе приноситъ господствѣ ви братъ и пріатеи господства ви, жѡпанъ Крстіанъ дворникъ. И по снхъ давамъ ѡ знаніе господствѣ ви израдї швою чловѣкъшъ мою на име Стѣниславъ, како мѡ естъ билъ далъ Марко единъ синъ мѡшъ, та да га наѡчитъ пѣзикъ, да мѡ плацятъ; а ѡнъ, кѣда естъ билъ летоска, ѡнъ естъ бежалъ, тако естъ ѡтшшелъ презъ Дѣнавъ и Хрѣсова та се естъ потѣрчилъ. Тако естъ ѡтшшелъ Стѣниславъ тамо ѡ неѣ, а ѡнъ не ке да доѣе швами, а Тѣрци га не

ДРЪЖИТ С СИЛОМ, АНЪ ГА СЪ ВЪСЛОБОДИЛІ, ДА МИНЪТ, АКО МЪ БЪДЕ
 ХТЕНІЮ. ТАКО СЪМ И АЗ ПОСЛАЛА ЕДНА СЛЪГА МИ ДО НЕГА, ДА Г(А)
 ИЗМАМИТ, ДА Г(А) МИНЪТ ШВАМО, А ШН НЕ ЧЕ. ТАКО ДА ВЪРЪВЕТ
 ГОСПОДСТВО ВИ, ЕРЕ НЕ ИМА СТЪНИСЛАВ НИ ЕДНЪ ВИНЪЖ, НА ВЪРЪ И
 НА ДЪШЕ МИ. ТАКО ДА НЕ ИМАТ ШВОЮ ЧЛОВЪКЪЗ МОЮ НЕКОЮ КИШЪ
 ШТ ГОСПОДСТВО ВИ, ЕРЕ ПРОСИМ ГОСПОДСТВО ВИ. И БОГЪ ДА ШМНО-
 ЖИТ ЛЕГА ГОСПОДСТВЪ ВИ, АМИН.

Cinstiților frați și buni prieteni, județului și celor doisprezece
 pârgari din Brașov, multă sănătate și dragă închinăciune v'aduce
 domniei voastre fratele și prietenul domniei voastre, jupân Cârștian
 vornicul. Și după aceasta dau de știre domniei voastre despre
 acest om al meu, cu numele Stănislav, că i-a fost dat Marco un
 fiu al său, ca să-l învețe limba, pe plată; dar acesta a fugit în vara
 trecută și s'a dus peste Dunăre la Hârsova ¹⁾ și s'a turcit. Astfel, s'a
 dus Stănislav acolo la el, dar el nu vrea să vie încoace, deși
 Turcii nu-l țin cu deasila, ci i-au dat voie să se întoarcă, dacă vrea.
 Am trimis apoi și eu o slugă a mea la el, ca să-l monicască și să
 treacă încoace, dar el nu vrea. Astfel, să credeți domnia voastră că
 Stănislav n'are nici o vină, pe credința și pe sufletul meu. Deci vă
 rugăm pe domnia voastră: să n'aibă acest om al meu nici o supă-
 rare din partea domniei voastre. Și dumnezeu să înmulțească anii
 domniei voastre, amin.

*Pecete rotundă pe ceară albă, c. 1.5 cm. în diam., cu o stea în mijloc și
 cu legenda: КРСТІАН ДВОР[НИ]К, în litere foarte urite și neregulate (al doilea
 cuvânt nu e clar); adresa: † чиститним братним и добримі пріятелі, сѣдцѣ и
 бѣ прѣгаріи въ Брашовъ: cinstiților frați și buni prieteni, județului și celor 12
 pârgari din Brașov. — Arh. No. 536.*

c 1496—1507. — Cârștian e cunoscut ca vornic în timpul lui Vlad Călugărul
 și al lui Radu cel Mare. Sub Vlad Călugărul e amintit întâiaș dată la 27 Ian. 1483
 și apoi, când ca vornic, când ca fost vornic, între 1483 și 1496, Aprilie 20
 (Lăpădatu, l. c., p. 69, 71 sq.). Sub Radu cel Mare îl găesc întâiaș dată la
 1 Aug. 1496 (Miletić, DR., p. 347) ca fost vornic; tot așa la 9 Ian. 1497 (ibid.),
 15 Aprilie 1498 (ibid., p. 348), 24 Mai 1501 (ibid., p. 352) și 9 Martie 1502
 (Arh. Stat.). La 15 Iunie 1504 are titlul de mare vornic, iar la Noemvrie a-
 acelaș an de fost vornic (Miletić, DR., p. 353, 354). Pentru ultima oară îl găesc
 într'un document dela 20 Iulie 1507 (Arh. Stat.), unde atributul nu i se poate
 ceti, fiind șters de tot (acelaș lucru într'un doc. din 1499, tot la Arh. Stat.).—
 Că scrisoarea lui Cârștian e din timpul lui Radu cel Mare, o dovedește No. CXC.

¹⁾ În orig. през Дънав и Хръсова e probabil o greșală, în loc de през Дънав
 S Хръсова.

Gherghina, pârcalabul lui Radu IV cel Mare.

(c. 1496—1507).

CCXLVIII.

† Честитим и нашим добрим братинам и прїетелем, сждцѣ и бї-тим пѣргари вт Брашов, много здравие преносит (sic) вт ваше брат, жѣпан Гергина паркалаб. И по сем давам ѣ знанїе вашему мнлосте: ево сло послаа по Ханѣш да ми кѣпит некое нош (sic); израдї молим и просим ваше мнлосте, да их ми вставит ѣ мир, израдї вамѣ; а цю ке бнт ваше волю, а кю ѣчинит полного израдї вас. И богѣ ви веселит, амин.

Cinstiților și bunilor noștri frați și prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate vă pofteste fratele vostru, jupân Gherghina pârcalabul. Și după aceasta dau de știre domniei voastre: iată am trimes pe Hanăș să-mi cumpere niște cuțite; mă rog dar și cer dela domnia voastră să mi le lăsați în pace, cât pentru vamă; căci de veți pofti ceva, eu voi face mai mult pentru voi. Și dumnezeu să vă bucure, amin.

Fără pecete; adresa: † честитим и нашим добрим братинам и прїетелем, сждцѣ и бї-тим пѣргари вт Брашов: *cinstiților și bunilor noștri frați și prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov.* — *Ark. No. 487.*

c. 1496—1507. — Asupra lui Gherghina, v. nota dela No. CXCIV.

Ștefin, județul de Râmnic.

(c. 1506).

CCXLIX.

† Чиститем нашем добрим прїателем, жѣдецѣ и бї-прѣгари вт Брашов, много здравие приносим вт жѣпан Цїкѣин жѣдец. И такози давамѣ знати господство ви, како ѣ пѣстна господина ни вонвода книгѣ и чловѣкѣ по име Матен, да ми кѣпи хелци; за тон ви молиа и просиа господство ви, да ми нандете хелци добри, зарадї волѣ вонводинѣ. И богѣ да ви ѣм[н]ожит лата (sic) господство ви, амин.

Cinstiților și bunilor noștri prieteni, județului și celor doisprezece pârgari din Brașov, multă sănătate vă pofteste jupân Ștefin județul. Și astfel vă dau de știre domniei voastre că a trimes domnul nostru voevodul carte și un om, anume Matei, să-mi cumpere helgii ¹⁾; deaceea v'a rugat și a cerut dela domnia voastră să-mi aflați helgii bune, căci așa e voea voevodului. Și dumnezeu să vă înmulțească anii domniei voastre, amin.

*Pecete rotundă în ceară neagră, c. 3.5 cm. în diam., înlăuntrul scrisorii, cu o figură ce nu se poate distinge bine; din legendă am putut ceti numai: * ПЕЧАТНИК ГО[Е]ОР ЕО (?); e probabil pecetea orașului Râmnic. Pe partea din afară a scrisorii e lipită pecetea lui Teodosie vv., luată dela o altă scrisoare, c. 3 cm. în diam., cu legenda: * МАТІЮ [Е]ЖНІО ІО[Я] ОЕОДОСІЕ БОЕДЯ И ГНЬ (întregirile sânt făcute după o scrisoare a lui Teodosie din ark. Sibiului); adresa: † жѣдцѣ и ѿ прѣгарѣ от Брашов: județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Ark. No. 488.*

c. 1506. — Datarea aceasta se întemeiază numai pe presupunerea că «județul Ștefin» e identic cu «Ștefina», orașanul din Râmnic, citat ca martor în hrisovul de danie al Pârvuleștilor (Barbul banul, Pârvul vornicul, Danciul comisul și Radul postelnicul) către mânăstirea Bistrița, din 16 Aug. 1506 (orig. în Arh. Stat.). Scrierea e cursiva din întâia jumătate a sec. XVI-lea.

Boerii lui Radu IV cel Mare, sub Mihnea I.

(1508—1509).

ССЛ.

† Честити[м] нашим братням и добрим приателем, сѣдцѣ и вѣ-тим прѣгаром ѡд Брашов, много здравіе и любовное поклоненіе приносит господствѣ ви приателне господства ви, жѣпан Бадѣ дворник и жѣпан Строе дворник и жѣпан Иван Калинескѣл и жѣпан Калот(з) вистниар и жѣпан Бланкѣл портар и жѣпан Дѣмитрѣ дворник и жѣпан Стоикан и жѣпан Драгич и жѣпан Стан логофет и всѣи дрѣзи болѣри влашки. Давамо ѡ знанне господствѣ ви: зна господство ви како смо заклели сѣ господство ви, како варе кѣда чемо имати некою ѡсилоост и не кемо мочи встати ѡ земан, а ми да имамо место и лакаш ѡ господства ви, и ми и наши чловѣци, кон те бити сѣ нами. Тоган радн да зна господство ви, ере сѣда ест тон време; тоган радї

¹⁾ Helgie (plur. helgii) se chiamă în Bucovina și în Moldova de sus nevăstuica.

послани смо до господина ни Іуже, како да ни даст верѸ и кле-
товнѸ книгѸ, како да догемо мирно и слободно до господства
ви, сѸ нашими челѣдми и нашим иманїем; и да се неволисате
и господство ви кон господина ни Іуже, како да ни Ѹчинит
исправѸ; и шт господства ви паки да имамо верѸ и книгѸ кле-
товнѸ, како да догемо мирно и слободно и да имамо салаш
и лакаш Ѹ господства ви, докле чемо пребивати Ѹ господства
ви. И паки кѸда чемо хтети да се вратимо Ѹ нашѸ землю, или
кем изити на друг(Ѹ) странѸ, а нам да ни ест слободно и шт-
творено градове и места господства ви, како да изидемо сло-
водно, без четѸ и без пагѸбѸ, варе кѸде чемо хтет. Я ли варе
како смо заклели сѸ господства ви, а ми кемо дрѸжати до
нашега живота. И варе цю изрече наш чловѣкѸ Иван, а господ-
ство ви да верѸете, ере сѸт наши реч(и) истини. И богѸ ви ве-
селит господство ви.

Cinstiților noștri frați și buni prieteni, județului și celor doispre-
zece pârgari din Brașov, cu multă sănătate și cu dragoste ne în-
chinăm domniei voastre, noi prietenii domniei voastre, jupân Ba-
dea vornic și jupân Stroe vornic și jupân Ivan Călinescul și
jupân Calotă vistier și jupân Vlaicul portar și jupân Dumitru
vornic și jupân Stoican și jupân Drăghici și jupân Stan lo-
gofăt și toți ceilalți boeri români. Și dăm de știre domniei voastre:
domnia voastră știți cum ne-am jurat cu domnia voastră, că dacă
vom avea cândva vre-o nevoie și nu vom putea să stăm în țară,
să avem loc și lăcaș la domnia voastră, și noi și oamenii noștri
cari vor fi cu noi. Deci, să știți domnia voastră că acum ne-a sosit
acea vreme, și deaceea am trimes la domnul nostru Ioja să ne dea
încredințare și carte de jurământ, ca să venim în pace și slobozi la
domnia voastră, cu toți ai noștri ¹⁾ și cu averea noastră; și siliți-vă
și domnia voastră pe lângă domnul nostru Ioja să ne facă ispravă;
și să avem și dela domnia voastră încredințare și carte de jurământ,
că vom veni în pace și slobozi și vom avea sălaș și lăcaș la dom-
nia voastră, câtă vreme vom petrece la domnia voastră. Și iarăși
când vom vrea să ne întoarcem în țara noastră sau vom vrea să
ieșim în altă parte, să ne fie slobode și deschise cetățile și locurile
domniei voastre, ca să ieșim în bună voie, fără pierdere și fără pa-

¹⁾ Orig. сѸ нашими челѣдми.

gubă, ori încotro am vrea. Iar noi, toate câte le-am jurat cu domnia voastră, le vom ține cât vom fi în viață. Și ce va spune omul nostru Ivan, domnia voastră să credeți, că sânt vorbele noastre ade-vărate. Și dumnezeu să vă bucure pe domnia voastră.

Pecete ovală, 1.8 + 1.5 cm., acoperită, cu legenda: ✱ КЛАОТ[Ъ] БѢЛИКИ БІГТІАР și ca figură o chee; adresa: † НАШИМ ЧЕСТИТМ БРАТНИМ И ПРИЯТЕЛЕМ, СЪДАЩ И БІ -ТНИМ ПРЪГРОМ ОТ Брашов: cinstiților noștri frați și prieteni, județului și celor 12 pârgari din Brașov. — Arh. No. 532.

1508—1509. — Pe cei mai mulți dintre autorii acestei scrisori îi găsim în documentele lui Radu IV cel Mare și ale urmașilor lui: Badea e la 1501, 1504 și 1505 paharnic, la 1507 vornic; la 1508 Iunie 6, sub Mihnea, fost vornic (Arh. Stat., Govora III, 2); Stroe e la 1496 și 1501 spătar (la 1498 «mare spătar»), la 1504 vornic, la 1505 mare vornic, la 1507 «provisor curiae» (= mare vornic); Ivan Călinescul e citat fără nici un atribut la 1507 (Iwan Kalinaczki), apoi ca stolnic într'un doc. al lui Mihnea din 19 Iulie 1509 și într'unul dela Vlăduță din 1511 (Arh. Stat., Cozia II, 1; Tismana LVIII, 6); Calotă e vistier la 1504, 1505, 1507 (thesaurarius); rămâne vistier sub Vlăduță (1511) și este mare vornic sub Neagoe, între anii 1512—1520; Dumitru vornicul e paharnic la 1496, mare paharnic la 1498; Drăghici e citat fără atribut la 1507; Stan logofătul e citat ca logofăt al doilea într'un doc. al lui Mihnea dela 7 Sept. 1508 (Arh. Stat.), identic poate cu Stan gramaticul dintre anii 1500—1502. Pe Stoican și pe Vlaicul portarul nu-i găsesc în documentele interne ale lui Radu cel Mare, nici în ale urmașilor săi imediați: Vlaicul e prob. jupânul care îndeplinește o misiune a lui Radu cel Mare la Brașov (No. arh. 240 = CXCI).—Pentru toți aceștia, v. Miletić, DR., p. 345 și urm., Engel, Geschichte der Walachey, p. 189 (=Hurmuzaki, Documente II, 2, p. 555) și o sumă de documente inedite la Arh. Stat. și la Acad. Rom. Notițe mai amănunțite vom da în vol. II asupra acelora dintre dînșii, dela cari ni s'au păstrat scrisori în arh. Brașovului. — Boerii se pregăteau să fugă de Mihnea, care la 1509 săvârșește primul mare măcel printre dînșii. Iorga, Studii și documente III, p. XLIII.

III.

SCRISORI LATINEȘTI DE-ALE DOMNILOR ȘI
BOERILOR ROMÂNI.

Alexandru-Aldea ¹⁾.

CCLI.

1431, 14 Iunie.

Universis et singulis dominis et amicis nostris in et sub tenentis serenissimi domini nostri regis ubilibet constitutis et existentibus presentes visuris, Alexander wayvoda Transalpinarum parcium salutem cum honore. Domini et amici nostri prestantissimi. Noveritis quomodo quidam Grecus nomine Femiano, nescitur quo spiritu ductus, cum certis rebus de camara nostra ablatis et cum quibusdam debitis nobilis viri Johannis filii Gasparis de Longocampo, preter scitum et voluntatem nostram, tanquam proditor et infidelis noster et serenissimi domini nostri regis, aufugit et clandestine a terra eiusdem domini nostri regis et nostra recessit. Ideo prefatum Johannem filium Gasparis, domini nostri et nostrum continuum servitorem, ad investigandum prefatum Femianum duximus transmittendum, vestras dominaciones et fraternitates cum magna attentione rogantes et requirentes, quatenus quancumque et ubicumque prefatus Femianus per dictum nostrum et domini nostri regis familiarem inveniri poterit, infra dominia et tenuta vestra, ex parte eiusdem eciam cum detencione persone omnimodam impendatis satisfaccionem, ymmo rogamus diligenter, quatenus auxilium et favorem vestrum impendatis ad ipsius detencionem et ipsum detentum manibus prefati Johannis Gasparis assignare non recusetis. Datum Targoviste, teria quinta proxima ante festum beatorum Viti et Modesti martirum, anno Domini millesimo CCCC-o XXXJ-o.

*Monogram: † Іw Плѣдандарь вкѣвѣдаа, многостѣа кожѣа господинь; pecete ovală, 3+2. 5 cm., aplicată înlăuntrul scrisorii și neacoperită cu hârtie; legenda: * ІСО[Ѡ]НЬ ПЛЄ[Ѣ]ИНАРЬ КОБЕОДѠ, cu ligatură la ИНА. — Orig. în ark. Braşovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.*

¹⁾ Anii de domnie ai fiecărui domn vezi-i în partea I.

Vlad I Dracul.

CCLII.

1436, 16 Iulie.

Amicabili salutacione premissa. Providi et honesti viri, fratres et amici nostri sincere grati. Noveritis dicta et composiciones vobiscum nostros per barones ut puta Demetrium zpatar, Sthepanum logofethum, Kaika Hausponopolum (*sic*) et magistrum Iohannem concivem vestrum in factis nostris, nobis vestrarum ex partibus plene declarata percepisse ac nobis placuisse; que siquidem ritu cursu, que spondisistis in factis nostris debere et facere, bene cognovistis, propterea, modo et usque quo rexedimus (*sic*) in mundo, inobliviscibili fraternitate et amicitia nostram in memoriam semper retinebimus, bona que habebimus largiflue vobis et cuilibet vestrum pro honore expendemus et nos vestris in promissionibus nobis transslatis habiles semper erimus (*orig. greş. supremus*) et experti, harum literarum nostrarum testimonio vigore mediante; et presentibus vos afectuose rogantes quatenus, uti nobis promissistis et que factis et opibus adimplere velitis, in quibus cum magistrum Iohannem prefatum nostrum specialem familiarem vestras transsmisississe erga fraternitates, amicitias, dictis ipsius nostro tamquam ex ore prolatis adhibere velitis fidei creditivam et petita admitere. Datum in Fogaras, feria secunda post festum divisionis apostolorum, anno Domini millesimo quadringentesimo tricesimo sexto.

Wlad, filius condam domini Merche, parcium
Transsalpinarum wayvoda, vester amicus.

Pecete rotundă, c. 2¹/₂ cm. în diam., ruptă (cf. No. XXXII); adresa: providis et honestis viris, iudici, iuratis senioribus ceterisque civibus Brassoviensibus commorantibus, fratribus et amicis nostris sincere gratis. — Orig. în ark. Braşovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.

CCLIII.

1436, 5 Septemvrie.

Amicabili salutacione premissa. Providi et honesti viri, fratres et amici nostri sincere predilecti. Noveritis Hannes ¹⁾ exhibitorem presencium certis nostris causis, factis et negociis ad presens nos ut-

¹⁾ În copia Academiei greş. Hanus (v. nota 1 dela p. 258).

gentibus bene ipsum in eisdem informatum oretenus vestris refferendis transmisimus ad fraternitates am[i]cicias [vestras], rogantes ¹⁾ vos presentibus affectuose, quatenus dictis ipsius Iohannis fidei constanciam nostro tamquam ex ore proprio prolatis adhibere velitis et petita per ipsum admictere. Datum in campo de Roya nostre descensionis, feria quarta proxima ante festum nativitatibus virginis gloriose, anno etc. tricesimo sexto.

Wlad, Transsalpinensis wayvoda,
frater et amicus vester in omnibus.

Pecete ovală, c. 3+2¹/₂, cm., stricată; adresa: providis et circumspectis viris, iudici, iuratis senioribus ceterisque civibus Brassoviensibus commorantibus, fratribus et amicis nostris predilectis. — Orig. în arh. Braşovului.

CCLIV.

1444, 7 August.

Wlad, parcium Transsalpinarum wayvoda, universis et singulis civibus ceterisque senioribus et incolis Brassovie, Burchia, sed et in toto regno Transsilvano cuiusvis status condicionis existentibus et commorantibus, quibus presentes nostre litere ostenduntur, amiciciam paratam cum dileccione. Noveritis quod quamquamvis spectabilis vir dominus Merche pie memorie wayvoda dictarum parcium Transalpinarum, noster genitor carissimus, communi contractu et una voluntate dictorum civium et seniorum de Brassovia et Burchia certas dispositiones et soluciones omnium rerum quocunque vocabulo nominandarum intra has partes importandarum et abhinc extra educendarum per tributa fecissent ritu statu permanere in eternum, prout in literis ipsius genitoris nostri patentibus expresse vidimus contineri, licet per quosdam tributarios et castellanos castri de Therch usque modo huiusmodi certa dispositio nostri genitoris et civium predictorum dissoluta fuisset et minime servare voluissent, ultimo et modo vir magnificus dominus Iohannes de Hunyad wayvoda Transsilvanus dictam literam patris nostri super huiusmodi dispositione factam pro tranquilla pace et statu perpetuo inter duo regna observanda confirmasset; pro eo et nos una cum nostris

¹⁾ Orig. prezintă după *amicicias* o lacună; copia Academiei are după ea *ides*, ceea ce e o lectură greşită pentru *rogtes=rogantes*.

baronibus et proceribus harum nostrarum parcium Transsalpinarum existentibus et constituendis omnia queque scripta sunt in literis dictorum dominorum Merche beate recordacionis, genitoris nostri, et Iohannis de Hunyad Transsalpinarum et Transsilvanie wayvodarum firmiter tenere et observare volentes, in nullo contradicendo, immo magis dietenus pro perpetua pace operibus adimplendo, ea que dictata sunt in literis patris nostri confirmare volentes harum literarum nostrarum testimonio mediante, in huius rei certitudinis veritatem has patentes nostras literas sigillique nostri munimine roboratas eisdem civibus et senioribus de Brassovia et aliis suprascriptis ad cautellam dedimus et fecimus consignare. Datum in Tergovistia, feria sexta proxima ante festum beati Laurenti martyris, anno Domini millesimo etc. XLIIII^{mo}.

Pecete ovală lungăreață (c. 3 + 2 cm.); din legendă se cunoaște numai ІСІІІІІІ (cf. No. LIV și urm.). — Orig. în arh. Brașovului.

Vladislav II sau Vladislav Dan.

CCLV.

1448, 31 Octomvrie¹⁾.

Providi et honesti viri, fratres et amici nobis sincere dilecti. Scire damus vobis quomodo egredius vir Nicolaus de Vizakona scribit nobis ad eum accedere vellemus, donec magnificus Iohannes, regni Hungarie gubernator, veniret de bello. Hoc ideo facere non possumus, quia feria tertia proxime preterita frater nayph²⁾ de Nicopolio pervenit ad nos, certissime dixit, quomodo Omrath dominus Turcorum in tribus diebus sine omni intermissione contra ipsum dominum Iohannem gubernatorem pugna[m] habuisset, ultima die inter curros taboritarum inclusisset, pedester solus imperator inter yanicaros descendisset et omnes extra et intra currus taboritarum percu[ssi]ssent et interfecissent. Si veniremus nunc ad eum, Turci statim nos et vos destruere possent. Ideo petimus vos sedentes pacifice quatenus habeatis pacienciam, donec videbimus processus ipsius domini Iohannis. Dubium est de vita ipsius; si autem evaserit de bello liber,

¹⁾ Asupra acestei scrisori, v. N. Iorga, Studii și documente III, p. xxviii și urm.

²⁾ Nayph (naip) e un fel de subașă.

secum conveniemus, bonam pacem faciemus; si autem nunc nobis contrari fueritis, si quid tandem fiet, sint in detrimenta ¹⁾ animarum vestrarum et periculum; coram deo respondeatis. Datum in Tergovistia, in vigilia omnium sanctorum, anno Domini etc. XLVIII-o.

Wlad, parcium Transalpinarum wayvoda,
frater vester in omnibus.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., stricată; adresa: providis et honestis viris, iudici, iuratis civibus de Brassovia, fratribus et amicis nostris predilectis. — Orig. în arh. Braşovului.

CCLVI.

1453, 11 Aprilie.

Providi et honesti viri, fratres et amici nostri predilecti. Ecce modo venit ad nos famulus Stoyke Gizdavich ²⁾ dicti et dicit nobis quomodo magnificus dominus Iohannes de Hunyad dominus et pater noster quasdam armas ad castrum Kilye transmittere vellet, que erga vos essent nunc. Ad que sic respondemus et dicimus vobis propter metum Turcorum, ne nobis impedimenta fierent ex parte ipsorum Turcorum et dicerent tandem et rescirent, quod cum voluntate nostra forent talia; ideo petimus vos, quatenus easdem armas, in quacumque forma existant, caute et secrete nostro sub nomine adduci faciatis precisse ad curiam et domum nostram in Tergovistia, abhinc tandem cum homine ipsius Stoyke et nostro caute et occulte ad Braillam, abhinc vero usque castrum Kilye transmittemus; propter ipsum dominum et patrem nostrum Iohannem de Hunyad non tantum in hijs, et pluribus sibi fideliter servire et eius voluntatem facere volumus. Datum in Tergovistia, feria quarta proxima post dominicam Quasi modo geniti, anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo tercio.

Wladislaus, parcium Transalpinarum wayvoda,
frater vester et amicus.

Monogram: † ІѠ БЛАД[И]СЛАВ ВІЕРВДА, МНОСТІА БОЖІА ГОСПОДИНЬ; pecete rotundă, 3 cm. în diam., ca cea dela scrisorile cu NNo. arh. 25, 28, 126, 127, însă foarte ştearsă; adresa: providis et honestis viris, iudici, iuratis civibus de Brassovia, fratribus et amicis nostris honorandis. — Orig. în arh. Braşovului.

¹⁾ În orig. *demerita*, îndreptat *detremerita*.

²⁾ În copia Academiei greş. *Gizdamch*.

Vlad II Țepeș.

CCLVII.

1456, 6 Septemvrie.

Nos Vlad, parcium Transsalpinarum wayvoda et dominus terrarum de Fogaras et Omlas. Memorie commendantes tenore presencium significantes omnibus quibus expedit universis, quia considerantes nonnullorum de generacione Merche wayvodarum patris et fratris nostrorum servicia, que ipsi semper et ubique regibus Hungarie et sacrosancte eorum corone fideliter exhibuerunt ac se in deffensione orthodoxe fidei catolice gratos et acceptos reddiderunt, — nos eorum vestigia et actus imitari volentes in adeptione prima huius Valahie dominacionis pro meliori experientia serenissimo principi domino domino Ladislao, Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie etc. regi, duci Austrie, domino nostro graciousissimo sua in iuventute nostram fidelitatem ostendere et facere volentes, caput quoque nostrum et nostrorum omnium in sinum et proteccionem sue serenitatis inclinantes pre timore Turcorum, in persona ipsius domini nostri regis ad Saxones et fidem (*sic*) omnium civium de Brassovia et provincie Burchie commoran[tes] perfecta fide confidentes adque Brassovien[sium] sub fide et iuramento firmissimo Georgium condam iudicem, Gasparum aurifabrum et alterum Gasparum magistrum carnificem ac Thes iudicem de Rasnava, in personis cunctorum seniorum dicte de Burchia ad nos venien[tes], cum ipsis sub iuramento et fidei deo debita disposuimus et ordinavimus, ut quandocumque et quocienscumque in processu temporum pre timore Turcorum aut expulsione nostrorum inimicorum ad partes Hungarie et ipsorum in medio devenire contingerit, ipsi nos et nostros suscipiant, pie tractent, nutriant et inimicis nostris inimici sint; et nos contra Turcos et aliorum ipsorum inimicorum potencias viribus et potenciis in deffensione resistere debeamus; eiam ipsi, quousque ipsorum in medio fuerimus, ab omnibus illicitis hominibus deffendere, et si aliqua dampna nos et nostri inter ipsos aut sub metis ipsorum extra patiamur, de hiis respondere debeant; preterea quemadmodum ipsis priores nostri predecessores fecerunt in bonis, sic vel melius facere volentes et quidquid ipsi concluderint debito fine, ea omnia firmiter teneremus. Insuper addimus,

ut quicumque vel quiscunque iusti ad has nostras partes venerit vel venerint, nisi tributa persolvat, pacifice ac omni sine impedimento ambulet; ita etiam quod iusti pro iniustis non arestentur; sed si aliquis aliquid acceñis (accidenciis?) habuerit, id coram nobis aut nostris deputatis officialibus acquirat. Hec omnia premissa et alia que debito ordine pertinent ad fidem et fidelitatem observandam dicto domino nostro regi ac ipsis civibus de Brassovia et senioribus de Burchia sponte asumpsimus et promictimus in fidem deo debitam et humanitatem usque mortem nostram inviolabiliter, firmiter tenere, harum literarum nostrarum et testimonio sigulli nostri quo utimur mediante. Datum in Tergovistia, feria secunda proxima ante festum nativitatis virginis Marie, anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto.

Pecete rotundă, 3 cm. în diam., stricată de tot; fără adresă. — Orig. în arh. Braşovului.

CCLVIII.

1456, 10 Septemvrie.

Providi et honesti viri, fratres, amici et vicini nostri sincere grati. Serie presencium vobis damus scire, quemadmodum etiam prius dedimus scire, quare nunc nuntius Turcorum venit ad nos; bene in mentem vestram recipiatis et firmiter teneatis que pridem tractavimus vobiscum de fraternitate et bona pace; ea que diximus prout, nunc et semper cum cordis nostri intencione et bona voluntate fideliter, firmiter tenere; sicut nos pro nostris factis fatigamur et laboramus, ita vel magis pro vobis et vestris factis fatigari et laborare volentes. Ecce nunc venit tempus et hora que prius vobis prediximus: magna gravamina quasi importabilia super postes et humeros nostros ponere et nos gravare volunt Turci, non pro nobis aut nostris, ita magna gravamina, sed pro vobis et vestris id ipsi Turci facere et cogere volunt, quia de factis nostris leviter, nefforte, possemus facere pacem et bonam tranquillitatem, sed propter vos et vestros pacem cum ipsis Turcis facere non possumus, quia petunt viam exire et predare erga vos per regnum nostrum; preterea et insuper nos cogunt in multis factis contra fidem catholicam et contra vos agere. Voluntas autem nostra et perfecta est, nullum (?) contra vos facere in malis, immo a vobis nunquam separare volentes, sicut diximus et iuravimus vobis, fidelis frater et amicus esse

volentes; hinc est quod ipsum nuncium Turcorum hic retinuimus, quousque vobis scire daremus. Considerandum est vobis: quando homo vel dominus est potens et fortis, tunc pacem potest facere sicut v[u]lt; cum autem impotens erit, forcior super eum veniet et faciet secum sicut v[u]lt; propterea presentibus petimus vos et quemlibet vestrum presentibus affectuose, quatenus statim visis presentibus pro vestra et nostra utilitate id sine mora nobis subsidia dirigatis ducentos aut centum vel quinquaginta homines electos usque diem dominicam proxime venientem. Dum viderint ipsi Turci potenciam de Hungaris, moliores erunt, et dicemus quod plures venient; hunc facta nostra et vestra debito ordine disponere possumus, quousque de domino nostro rege mandatum habuerimus; sicut supra diximus, pro bonitate, deffensione et utilitate vestrorum et nostrorum quantocius poteritis festinetis, quia deo teste plus de bonitate vestra et stabilitate cogitamus quam nostra. Vos eciam considerate perviam que nobis et nostris ad honorem et profectum cadent, quia quidem sunt neforte qui cogitent erga nos mala et agunt iniuste; talibus sitis inimici, sicut nos inimicis vestris, eis facietis, sicut nunc faciemus pro vobis. Datum in Tergovistia, feria sexta proxima post festum nativitatis Marie, anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo sexto.

Vlad, parcium Transsalpinarum wayvoda et dominus terre de Fogaras, frater, amicus vester in omnibus.

Pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legendă în litere mărunte, din care se vede încă ЗЕМЛН ЗГГ (cf. NNo. LXVII, LXXII și LXXIII); adresa: sagacibus et honestis viris, iudici ac iuratis civibus de Brassovia, fratribus et amicis nostris predilectis. — Orig. în arh. Braşovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.

CCLIX.

1457, 14 Martie.

Nobiles, providi et circumspecti viri, domini, patres, fratres, amici et vicini nostri sincere grati. Scitis bene et recordamini, quales ligas et iuramenta inter nos habemus, fide firmiss[ima] roboratas; vivente nostra eas ullo nunquam tempore frangere deberet, uti erga vos et apud nos in literis expressius habentur. Nostri ex parte nulla violencia fuit, neque incipitur; sed nunc audivimus et plene intelleximus per homines ipsius sacerdotis Wolahorum, qui se nominat filium wayvode, vobiscum in secretis consiliis et factis presentes fuerunt, ut Petro Gereb de Weresmarth ac Petermano filio condam

Petermani, cohabitatoribus vestris, tributa de Ruker ¹⁾ et Brailla perpetue possidere et fructus percipere coram vobis dedisset et promississet. Recordamini de hiis, dum vagus fui et in medio vestrorum ambulavimus, non permisistis, vestris in consiliis disposueratis per egredios dominos Iohannem Gereb de [Wyngarth] ²⁾ et Nicolaum de Wizacona nos captivare in Gyod et perdere ob amorem spectabilis domini Wladislay harum parcium wayvode facere voluistis; adiuvante deo, regno nostro sine adiutorio alterius obtento vobiscum pacem bonam et inviolabile fecimus, ita ut inimicis essetis inimici. Nunc plene intelleximus quomodo ipse sacerdos Wolahorum, qui se nominat filium wayvode, in nostram veram hereditatem cum pertinentiis intromississet et alia que contra nos fieri possit secum dietenus consiliaretis, ad Omlas introisset et se ibidem vestris de voluntatibus permaneret et conservaret. Ideo presentibus petimus vos et quemlibet vestrum, pure propter deum et fidelitatem catolice fidei eciam fraternitatis et amicicie, quas inter nos habemus, quatenus visis presentibus nobis rescribatis aut renunciatis, si in eodem statu fidei et disposi[ci]one, uti in literis vestris et nostris continentur, permanere vultis. Si autem nolueritis, nos certificantes iuxta et quod nos regere et gubernare possemus. Datum in Intergoviscia (*sic*), feria secunda proxima post festum beati Gregorii pape, anno etc. LVII-o.

Wlad, parcium Transalpinarum wayvoda, frater, filius
et servus vester in omnibus fidelis.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., stricădă; din legenda cu litere foarte mărunte se vede numai ШГРГД: este pecetea cunoscută din arh. Braşovului NN. 166, 175, 193, 210; adresa: nobilibus, circumspectis, providis viris, Osvaldo magistro civium, iudici ac iuratis civibus de Chibinio septem sedium Saxonicalium commorantibus omnibus, dominis nostris amicis et vicinis sincere honorandis.—Orig. în arh. Sibiuului; textul e cetit de d-l N. Iorga după o fotografie; tipărit cu multe greşeli de Fr. Schuller în Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde, N. F. XXI, p. 351—352.

CCLX.

1458, 25 Mai.

Wlad, dei gracia parcium Transalpinarum wayvoda. Circumspecte vir, amice fidelisque noster karissime. Presencium serie vestram a[mi-

¹⁾ În copia Academiei *Buken*, în orig. *Ruken*.

²⁾ Completat după o scrisoare a acestuia către Braşoveni din 28 Aprilie 1460 (copie la Acad. Rom.).

ciciam] petimus quod si necesse fuerit artificibus, pro parte nostri fideiussor fore velitis ; promittimus v[estre] a[micicie] fide nostra deo debita mediante precium laboris eorum plene et integre persolvi ac libere et pacifice remeari permittere et permitti facere, v[estre] a[nicicie] complacen[tes] dupplo recuperare. Datum in Gherghyche, feria quinta proxima ante solemnitatem Spiritus Domini, anno eiusdem millesimo quadringentesimo quinquagesimo octavo.

Pecetea ruptă; adresa: circumspecti viro, Gaspari villico civitatis Brassoviensis, amico suo karissimo; pe dos lista meșterilor ce s'au trimis. — Orig. în arh. Brașovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.

CCLXI.

1458, 13 Iunie.

Circumspecti viri, vicini nostri diligendi. Noveritis egregium Petrum Sor exhibitorem videlicet presencium in quibusdam legacionibus nostris vestri in medium duxisse transmittendum, cuius verbis et dictis fidem creditivam velitis adhibere, tanquam ab ore nostro proprio prolatis. Datum iuxta fluvium aque Domboviche, feria tertia proxima post octavas Corporis Christi, anno eiusdem millesimo quadringentesimo quinquagesimo octavo.

Wlad, dei gracia parcium Transalpinarum wayvoda.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., ruptă; adresa: circumspectis viris, iudici ac iuratis civibus civitatis Brassoviensis commorantibus, suis vicinis diligendis. — Orig. în arh. Brașovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.

CCLXII.

1460, 4 Iunie.

Prudentes et circumspecti viri, fratres et amici nostri nobis plurimum honorandi. Quia hunc egregium Woyko Dobricha, nostrum speciale consiliarium nobis sincere dilectum, propter illos pribagos et nobis hucusque adversarios, qui eundem Woyko ore suo postularunt, duximus ad vos transmittendum, quoniam ipsis dictis pribagis per omnia de excessibus pepercimus, igitur hortamur p[rudencias] v[estras] diligenter, quatenus dictos pribagos cum prefato nostro homine Woyko ad nos transmittere velitis. Si vero ipsi ad nos venire contempserint, extunc iuxta dicta vestra, prout cum homine nostro Cristyan conclusistis et expellere spondestis vestri e medio, eos-

dem expellatis, eo quod requiem habeatis, similiter et nos, quoniam propter ipsos et ipsis similibus non repausare possumus, ne plures rixe et rancores causa ipsorum in nostri medio existant. Sic tamen eosdem expellatis, quod is Woyko noster homo eosdem videat oculis expulsuros. Ex castro fluvii Dombovicha, feria quarta Quatuor temporum Penthecostes Domini, anno eiusdem millesimo quadringentesimo sexagesimo.

Wlaad, wayvoda parcium Transalpinarum.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., stricală; adresa: prudentibus et circumspcctis viris, iudici et iuratis civibus civitatis Brassoviensis, fratribus atque amicis nostris nobis plurimum honorandis. — Orig. în arh. Braşovului.

CCLXIII.

1460, 26 Iulie.

Prudentes et circumspccti viri, fratres atque amici nostri nobis plurimum honorandi. Ex eo quod cum hominibus nostris in nostra possessione districtus Fogorasch aliqua habemus negociari, non terrorem habeatis, quoniam nos omnia ex parte pacis conclusione et unione eiusdem promissa infringibiliter erga vos et vestros quoslibeth, nisi per vos eadem conclusio pacis violari non videatur, volumus observare. Sed et vos legem antiquam et consuetudinem anteã (*sic*) in eo quod eisdem, districtui Fogorasch, adiutoria et subsidia vestra nequaquam dare nec prestare velitis, insuper quod in vestri medio illorum aliquem si fugam dare contingeret non fovere neque consentire vestra iuxta promissa velitis, sed ipsis malifacere, quoniam nos omnia vobiscum ut premittitur conclusa, nisi per vos violari non videantur, rate et firme tenere volumus inconcusse. Sicut etenim nos homines vestros in ipsorum singulis agendis non molestamus, sic et vos homines nostros ad dictas nostras possessiones transmissos non molestare nec perturbare velitis modo aliquali. Datum Sabbato proximo post festum beati Iacobi apostoli, anno etc. LX^{mo}.

Wlaad, wayvoda parcium Transalpinarum.

Pecete rotundă, de 3 cm. în diam., ştearsă de tot; adresa: prudentibus et circumspcctis viris, iudici et iuratis civibus c'v'latis Brassovi nsis, fratrilus atque amicis nostris nobis plurimum honorandis. — Orig. în arh. Braşovului.

CCLXIV.

1460, 10 August.

Prudentes et circumspecti viri, fratres atque amici nostri nobis plurimum honorandi. Ex parte nostri hominis cum porcis aliam non agnoscere possumus iusticie equitatem nisi de villa eadem, in qua homo noster dictos porcos suos fore asserit, XII homines iuramentum prestare debeant sic, quod dicti porci non tempore pacis, sed discordiarum tempore essent recepti. Quod si sic dicti iuraverint homines XII, extunc homo noster dictis de porcis carenciam et dampnum habeat; sed si dicti duodecim homines iuramentum pr[est]are contempserint, extunc dictos porcos nostro homini restitui facere velitis. De babacis autem nobis constat sic, quod nos non tenemus, quod ea temporibus discordiarum facta et acta sint, quoniam nos illo tempore legatos et nuncios nostros apud vestras prudentias et circumspecciones habuimus. Igitur hortamur v[estras] p[ru]dencias] et c[ircumspecciones] presentibus diligenter, quatenus hominibus nostris quibuslibet iusticiariam impendere velitis satisfacione:n, prout et nos vestris quibuslibet meram impendimus iusticie equitatem; ob hoc eciam iusticia inter nos fieri debet, ne minora maiora sequantur, quoniam ut clare videtur, quod propter parva magna emergi solent, quoniam scien[dum], quod si agnoverimus nostris hominibus, sicut nos vestris, iusticie non impertiri equitatem, nostros in dampno nullatenus homines permittemus. Ex castro fluvii Dombavicha, dominica in die beati Laurentii martiris, anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo.

Wlaad, waywoda parcium Transalpinarum.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., pierdută; adresa: prudentibus et circumspectis viris, iudici et iuratis civibus civitatis Brassoviensis, fratribus atque amicis nostris nobis plurimum honorandis. — Orig. în arh. Braşovului.

CCLXV.

1475, 4 August. ¹⁾

Sapientes viri nobis diligendi. Noveritis quomodo is later praesentium videlicet nobilis Christian porkolab noster boyar specialis accedet ad vestras amicitias pro disponendo nobis unam domum vestri

¹⁾ În regestul din arh. Sibiului datată greşit cu 2 Iunie.

in medium, pro reformatione et augmentatione vestri honoris. Quare igitur vestras petimus amicitias per praesentes, quatenus velitis adimplere nostras petitiones ob respectum amplioris nostrae amicitiae; sciendum quod si feceritis, extunc non in tantis sed in multo maioribus regratiari volumus. Cetera lator praesentium oretenus quicquid dixerit nostri ex parte, fidem adhibere dignemini et velitis creditivam tamquam nobis ac si essemus propria in persona una vobiscum. Ex Argyas, feria sexta proxima post festum inventionis dextrae beati Stephani protomartyris, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo quinto.

Wladislaus Dragwlya,
vaivoda partium Transalpinarum, vester etc.

Pecete rotundă, de 3 cm. în diam., neacoperită, cu legendă latină în litere cursive, din care se poate ceti: + LADISLAUS + D + G + WA..... TRE + (cf. No. următor); adresa: sapientibus viris, magistro civium ac iudici et iuratis ceterisque civibus in civitate Cibiniensi commorantibus, amicis nobis dilectis.— Orig. în arh. Sibiului.

CCLXVI.

1475, 13 Octomvrie.

Nos Ladislaus Dragwlya, vaivoda partium Transalpinensium, notificamus et recognoscimus publice per praesentes quibus incumbit universis, quomodo spectabilis vir magister Thomas Altemberger, magister civium civitatis Cibiniensis, in sua et aliorum civium civitatis praedictae et Brassoviensis personis, ad rationem arrendationis vigesimae ad literatorium mandatum gratiosissimi domini nostri regis ducentos florenos Ungariales effective nobis dedit et assignavit. Super quibus ducentis florenis dictum magistrum civium et consules praedictarum civitatum liberos reddimus et per omnia absolutos harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datis in Bolkach, in festo Colomani martyris ¹⁾, anno Domini MCCCCLXXV.

Pecete rotundă, de 3 cm. în diam., înlăuntru scrisorii, neacoperită cu hârtie și foarte bine păstrată; legenda latină, cu litere cursive, este: + LADISLAUS + D + G + WAYWODA + TRE + TRANSALPIN(EN)SIS (-insis dela

¹⁾ Ziua Sf. Coloman se serba în evul mediu la 13 Octomvrie; așa o găsim în calendarele dieceselor Brixen, Freising, Passau, Salzburg (Grotefend, *Zeitrechnung des deutschen Mittelalters und der Neuzeit*, II, 1, p. 31, 48, 150, 163); astăzi ea se serbează în Ungaria la 14 Octomvrie.

sfârșit ca prescurtare pentru -inensis). Se poate ca pecețile din arh. Brașovului NNo. 159, 162, 208 și 773 să aibă aceeași legendă; fiind foarte șterse, lectura ce am dat-o la NNo. LXVIII, LXX, LXXIV și LXXVII era ipotetică. — Orig. în arh. Sibiului. — Ordinul lui Matei Corvin către Thomas Altenberger e publicat în Hurmuzaki, Documente, II, 2, p. 232.

CCLXVII.

1476.

Ladislaus Drakulya salutem omnibus nobiles castellanis, comitibus, iudicibus, iuratis ceterisque hominibus cuiuscunq̃ condicionis existentibus salutem dicit. Inc ¹⁾ est, quod hii exhibitores presentium videlicet Sabastianus cum suo famulo vadit versus Brassoviam, quos petimus libere et pacifice permittere et permiti facere ob nostri favoris amicitieque. Ex Chappa, anno MCCCC 76 (*sic*).

Pecete rotundă, de c. 3 cm. în diam., neacoperită cu hârtie; din legenda ei îmi par a se distinge la început cuvintele LADISLAUS și WAYWODA, iar la sfârșit prescurtarea pentru -INENSIS; restul e șters de tot (cf. scrisorile precedente ale lui Vlad Țepeș). — Orig. în arh. Brașovului.

Dan pretendentul.

CCLXVIII.

1459, 2 Aprilie.

Nos Dan wayvoda et dominus parcium Transalpinarum. Memorie commendantes significamus tenore presentium quibus expedit universis, quod cum nos de mandato et ordinatione serenissimi principis et domini domini Mathie regis Hungarie etc., domini nostri graciousissimi, de superioribus dicti regni partibus ad terram Barcensem pervenissemus, providi viri iudex iurati tam civitatis Brasoviensis quam tocuis terre Burcensis pretacte dolentibus animis et flebilibus vocibus conquerentes nobis declaraverunt, quomodo infidelis Dracul wayvoda parcium Transalpinarum pretactarum a fidelitate serenissimi principis prefati et eius regno declinasset subdidissetque se seivissimo domino Turcorum, ut operis per effectum heu manifeste demonstrasset, maligno spiritu concepto singulos mercatores de dicta Brascho et terra Burcza et nuntios de eadem, qui tempore pacis prefatam terram Transalpinam pro victuum suo-

¹⁾ În loc de *hinc*.

rum acquisitione intrassent, cepisset, diris vinculis mancipando, singula bona et res ipsorum circa se habita et inventas ab eis plene auferendo, rabiem sue infidelitatis crudeliter ostendens, in bonis ablatis non contentus, sed eosdem mercatores et nuntios crudeli et miserabili nece sine suis demeritis et culpis ullis exigentibus interfecisset in palos trahendo; de quo furor sue crudelitatis adhuc maiori ardore accensus singulos masculos et iuvenes, qui pro ydeonate adipiscendo in prefata terra Transalpina constituti fuissent, numero tercentos vel plures, igne combussisset, suos autem homines in dicta civitate existentes occulte ad propria vocasset; subiunxeruntque idem cives, quod certe res mercimoniales hominum et mercatorum de dictis Transalpinis partibus in ipsorum medio haberentur per ipsos arrestate, petentes humiliter eis remedio provideri opportuno. Hijs auditis, matura deliberacione una cum baronibus nostris prehabita, ipsos cives easdem res in ipsorum medio depositas previa racione auctoritate nostra iussimus recipere ad refundenda dampna que ipsis tam in bonis quam hominum intermpcione sunt illata, nullo umquam tempore easdem res vel valorem ipsarum dictis mercatoribus de Transalpinis partibus fore restituendas. Pro quorum evidencia et testimonio presencia sigillo nostro dedimus consingnata. Datum in Fewldwar, feria secunda proxima post dominicam Quasi modo geniti, anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo nono.

Monogram: † Іw ДАНЬ ВЕРИВА, МИЛОСТІА БОЖІА ГОСПОДИНЬ; *pecete rotundă, de c. 2.8 cm. în diam., acoperită cu hârtie, cu legenda: * ПЕЧАТЬ ІСО ДАНИ БОНОВОДИ ГНЬ (cf. NNo. LXXXIX și LXXX).* — *Orig. în arh. Braşovului.*

În acelaş arhiv se găseşte o a doua scrisoare latinească a lui Dan, scrisă de aceeaş mână şi cu acelaş cuprins, dar fără monogram şi fără pecete. Singura deosebire este în dată, care e formulată astfel: «Brassovie, feria secunda proxima post octavas festi Pasche, a. d. 1459» (ceea ce e tot 2 Aprilie, nu 3, cum am admis, după Conduratu, la p. 104). Această a doua scrisoare este modelul redactat în Braşov, poate de un secretar al magistratului săsesc, după care apoi acelaş secretar în faţa lui Dan la Feldioară a scris originalul, pe care Dan şi-a pus pecetea, iar un pisar al lui i-a desemnat monogramul.

CCLXIX.

1460, 2 Martie.

Nos Dan, dei gracia wayvoda Transalpinensis et dominus terrarum Omulus et Fugarasch, memorie commendantes significamus tenore presencium quibus expedit universis, quod nobis a serenissimo

domino domino Mathie regi Hungarie et eius mandato de partibus superioribus ad partes Transsilvanas et ad Braschoviam ac terram Burcza pro serviciis sue serenitatis missis considerantibusque una cum baronibus nostris et nobilibus pocioribus corpus dictarum parcium nostrarum representantibus, videlicet Bogdan Doboka palatino, Alb thesaurario, Radul Iugefet, Berinogh, Constantin Schirban milite, Koman Kure, Drogomir Brostus, Ywan spotar, Dragomir magistro pincernarum, Barlabasch magistro agasonum, Nicula mensarum, Radu Schuple, Apostol magistro lectorum, Besan Ruffo, Pugul, Bran, Stan Eldisch, Nan Totka ac ceteris nostris fidelibus, et in cordis nostri meditatione pensantibus enormibus iniuriis, irrecuperabilibus damnis, miserabilibus interempcionibus, mutilacionibus, afflictionibus, quibus providi et honesti viri inhabitatores civitatis Braschoviensis et terre Burcensis ac tota communitas eorumdem in fratribus, amicis, cosangwineis, filiis et membris ipsorum ab impio et crudelissimo tyranno infideli, videlicet Dracul, qui Wlad wayvoda parcium pretactarum nunccupatur, propter nos et nobis adherentes, afflicti, innocenter occisi, interempti, mutilati et diversorum genera tormentorum passi sunt, intendentesque fidelibus serviciis prefati domini nostri regis et defensione parcium sue serenitatis, reperientes certas res et bona per inhabitatores infideles parcium nostrarum pretactarum Transalpinarum ante inchoationem discordiarum per prefatum Dracul factarum in civitate Braschoviensi repositas et depositas,—easdem et eadem, maturo nostrorum baronum pretactorum accedente consilio, recepimus et eadem in fideli servicio prefati domini nostri regis cum pluribus bonis nobis per ipsos cives et inhabitatores civitatis Brassoviensis prefate et terre Burcensis iam quasi per integri anni spacium datis et aministratis exposuimus, pro nostra sustentacione ac recuperacione et adquisicione terre nostre prefate et domini nostri. Quo circa fidelibus nostris universis, baronibus, nobilibus et inhabitatoribus parcium nostrarum pretactarum Transalpinarum, nunc existentibus et pro quocunque futuro tempore surgendis, firmissime committimus, districcius precipien[tes], quatenus prefatos cives inhabitatores civitatis Brascho et terre Barcza aut alterum ex ipsis pretextu eorumdem bonorum per nos receptorum nequaquam impedire, arestare, molestare, gravare aut quovis modo damnificare presumant, sub nostra indignacione gravissima. Si qui autem ex nostris et nostris successoribus, sive locum et dominium

terre nostre gubernandis ac aliis quibuscunque hominibus in terra nostra pro presenti et quocunque futuro tempore surgendis, contra premissa ipsos cives et inhabitatores, tam civitatis Brassowiensis quam terre Burcza, arrestare, gravare presumpserint, eo facto sint ab omnipotente deo et sancta Maria et sanctis angelis et electis dei anathematisati, maledicti et blasphemati in perpetuum et sempiternae malediccionis mole una cum heredibus suis subiecti, et deus ei in vita nullam prosperitatem concedere dingnetur, post mortem eius anima iehennali pena crucietur, corpus eius humo non recipiatur, sed canibus et brutis animalibus, ut aliud animal irrationale, proiciatur. Pro quorum testimonio presentes sigilli nostri munimine et certorum baronum nostrorum pretactorum dedimus consingnatas. Datum Sabbato proximo ante Dominicam qua canitur Invocavit me, anno Domini millesimo CCCC^o sexagesimo.

*Pecetea lui Dan și douăsprezece peceți boerești. Cea dintâiu, în ceară roșie, este rotundă, de 2.8 cm. în diam., și are legenda: * ПЕЧАТЬ ІГО ДАИ[И БОИНО]ДА ГНЬ (cf. No. precedent); figura din mijloc reprezintă la dreapta un om încoronat, cu sceptru și glob în mână, la stânga un corb cu crucea în gură pe o stâncă și la mijloc un copac. Celelalte, în ceară albă și verde, de c. 1.5—2 cm. în diam., sânt fără legendă, afară de două la stânga peceții lui Dan, ce par a fi ale vornicului Bogdan Doboca și logofătului Radu, și una la dreapta ei; a lui Bogdan pare a avea legenda: ПЕЧ..... ОВЪ (?) БОР., iar ca figură un vultur deasupra scutului; celelalte sânt ilisibile. La șase dintrînsele figurile se recunosc foarte bine; neputându-le reproduce aci, mă mărginesc a spune că mai toate sânt cunoscute din pecețile ungurești contemporane.—Orig. fe pergament în ark. Brașovului; în dosul lui notița: litera Dan vavvode propter bona Dracul recepta. Tipărit de N. Iorga în Convorbiri Literare, XXXV, p. 158—159, după copia Academiei Române, în care lipsește descrierea peceților; ea are și mai multe greșeli de lectură.*

Radu III cel Frumos.

CCLXX.

1467, 11 Iunie.

Salutem et honoris continuum incrementum. Prudentes, egregii et circumspecti viri, fratres et amici nobis carissimi. Noveritis quomodo duximus unum militem nostrum nomine Mancha, patrem et matrem suum cum filiis et filiabus cum rebus ipsorum ad nos adducendis, quia idem Mancha est in domo nostra, die ac nocte stu-

det nobis exhibere servitia fidelissima; et sibi dedimus septem villas se ad nutriendum cum patri et matri suis, iure perpetue cum omnibus suis pertinentiis. Ea propter vestras rogamus per praesentes ¹⁾, quatenus per vestrum castrum libere pacifice ire et venire, ducere velitis, causa nostrae ob respectum sine telonio. Si feceritis, petita vestra maioribus nos adimplebimus. Datum in castro Bokoresth, feria quinta in festo beati Barnabae apostoli, anno Domini MCCCCLXVII.

Radwl, vaivoda Transalpinus, amicus vester et vicinus.

*Pecete rotundă, de c. 3 cm. în diam., neacoperită, cu legenda: * ІГО РІДЪЛЪ ВО[БВО]ДІ ГНЬ [ЗЕМ]ЛІ ШРОБЛЯХ[ІН]; adresa: prudentibus et egregiis circumspcctis viris, magistro civium de Cibinio ac iudicibus et iuratorum civibus, fratribus et amicis suis carissimis. — Orig. în ark. Sibiului.*

CCLXXI.

1469, 4 Fevruarie.

Salutem et honoris continuum incrementum. Egregii, prudentes et circumspccti viri, fratres et amici nostri carissimi. Et ecce missimus hunc fidelem nostrum nomine Michellem ad Iohannem Pangaracz de Denkelegh vaivodam Transsilvaniae, super quo vestras amicitias praesentibus rogamus, quatenus ubique loco ipsum vaivodam sciretis, viam ad se ostendere valeatis, vel si unum hominem secum transmitteretis, vobis regramur. Datum in castro Bokoresth, die Sabbato proximo post festum purificationis beatae Mariae virginis, anno Domini millesimo quadingentesimo sexagesimo nono.

Radwl, vaivoda Transalpinensis, vicinus vestri dilectus.

Pecete rotundă, de c. 3 cm. în diam., stricată de tot; adresa: egregiis, prudentibus et circumspcctis viris, magistro civium ac iuratis civibus Cibiniensibus, amicis suis carissimis. — Orig. în ark. Sibiului.

CCLXXII.

1470, 28 Fevruarie.

Prudentes et circumspccti viri, fratres, amici ac boni vicini nostri nobis plurimum diligendi. Notum facimus per presentes eisdem vestris f[raternitatibus] et a[miciis], quomodo nobis intimastis per hominem vestrum Nicolaum Plucht, nos fore sane et peroptime in-

¹⁾ Lipsește un cuvânt: *amicitias* sau *circumspectiones*.

tellexisse; quia multum regraciamur vobis tamquam afautoribus nostris; dicitis, quomodo deus nos portavit ad provinciam nostram, ab isto tempore vobis fuit pax et tranquillitas a nobis; scitis per omnia quod fuimus vobis debito honore; igitur dominus noster rex sua serenitas nullam pacem modo habet cum Moldavensibus ac cum Sthephano woyvoda. Quia cognoscimus per homines nostros, quomodo vos pacem et concordiam haberetis cum ipso Sthephano woyvoda, quia ipse Sthephanus woyvoda habet eciam exploratores inter vos, quia quod aliquid facerem de istis exploratoribus non possum, quia arma ipsis venditis Moldaviensibus et omnia que ipsis placent eciam quam plura ipsis detis pro honore. Igitur reducatur vestris in memoriam, sicuti vobis fuit factum cum Iohanni Groff, post deum omnipotentem nos disposuimus omnia vestra facta erga dominum nostrum regem; scientes quod nos sumus non animo bono erga vos, sed irascamur contra vos, propterea quod mittatis ambulare vestri in medium tantos exploratores ac malifatores, dicimus vobis, quod deinceps et a modo ne vestri in medium ambulant tali malihomines, malifatores, exploratores, prout cum ipsis malifatores deinceps pacem ne habeatis; si non depellit ipsos malihomines, scientes meliorem hominem nostrum habentes in medium nostri ad regem maiestatem duximus transmittendum propter illos malihomines; sciatis per omnia quod querimoniam erga vos faciam propter ista que hic scripta sunt; credatis quod secus non faciamus. Datum in opido nostro Busso, in die beati translacione beati Augustini, anno Domini millesimo CCCC^o septuagesimo.

Radwl, woyvoda parcium Transalpinarum.

Pecete rotundă, de c. 3 cm. în diam., stricată; adresa: prudentibus et circumspectis viris, iudici et iuratis consulibus Brassoviensibus, fratribus, amicis ac bonis vicinis nostris nobis plurimum diligendis.—Orîg. în arh. Braşovului.

CCLXXIII.

1472.

Circumspecti et prudenti viri, amicy nobis diligendi. Noveritis quoniam affectamus de vobis aliqua servicia, sed minime fecistis abhinc, quod nullum ex vobis ad nos misistis aliqua novitates; igitur vestras rogamus amicicias, quatenus de statu serenissimi domini nostri regis ac in quo loco ac si celebraverit pacem cum Kazimiro et que

nunc agere haberet, et frater noster Pangracz wayvoda Transsilvanus si est apud regem tum in Transsilvania ac velint cicius erga vos intrare; item eciam de statu Stephani wayvode hostily nostro et de Layota si voluerint exercituali venire ad desolandum regni nostri; tum eciam de Siclis duorum sedis videlicet Odwarhel et Cykh, item eciam de aliis sedibus, si decimam homines suorum dederunt hosty nostro, qua parte voluerit eisdem transferre, — is in scriptis, in literis vestris suo modo nobis per fidelem nostrum Iohannem transmittere velitis quam cicius. Et eciam cetera quam potestis audire contra nos per fideles vestros in scriptis representare velitis. Constetque vobis abhinc bonam vicinitatem a nobis habuistis; si deus sanitatem nobis attribuerit, in posterum habebitis. Secus non facturi, si de nobis omnia bona exspectatis. Ex castro Thabor, die dominico, anno eiusdem septuagesimo secundo.

Radwl, dei gracia woyvoda
parcium regni Transalpinarum.

Pecete rotunđă, c. 3 cm. în diam., stricată; adresa: circumspectis et prudentibus viri, iudicy, iurati ac consulesque de Brasso, amicy nobis diligendî. — Orig. în arh. Braşovului.

Basaraba II cel Bătrân.

CCLXXIV.

1460, 21 Ianuarie.

Salutationem debito cum honore. Domini et amici nobis honorandy. Noveritis me in sanitate, quam sanitatem audivi et valeo audire semper et in omni tempore de v[estris] d[ominacionibus] et a[miciciis]. Nos percepimus et audivimus quid vestra dominacio et amicitia nobis intimastis per Cresta iudicem et per alios vestros consocios, et intimaciones libenter recepimus et salutavimus. Et nos libenter venissemus inter vestras amicitias, sed bene scimus quia estis pradati et percruciati, et ergo non venimus. Ideo petimus vestras dilecciones, quod si abueritis talem timorem de Transsalpinam vel de alia parte, unde esset vobis grave, debetis in brevi intimare; nos volumus adiutorem in persona domini regis vel quinque centum vel sex vel autem plures homines dare (?), quantos viditis quod possitis tenere. Si autem timorem proprium magnum abueritis, vos debetis intimare; nos in persona nostra erimus ibi inter vestras dilecciones,

et nobis apparet, quod post deum omnipotentem vel morio aut vestros malefactores et interdictos vestros recipere de vos. Manete cum deo omnipotenti et rogate deum quia dabit vos [quid] w[u]ltis. Datum in una vila penes Segeswar, feria in festo sancte Agnetis.

Et quid vobis dicit Zlaw de Fagaras ex parte nostra, fidem et fabulam eius credere debeatis tamquam a nostro proprio orre etc.

Bazarab woyvoda Transsalpiniensis,
amicus et minor vester in omnibus.

Pecetea, 3 cm. în diam., pierdută; adresa: circumspectis viris, iudici, iuratis ceterisque civibus de Brasso, dominis et amicis nostris plurimum honorandis.— Orig. în arh. Braşovului.

Scrisoarea aceasta a fost atribuită, conform cu copia Academiei Române, lui Basaraba cel Bătrân și cel Tânăr. După lectura d-lui N. Iorga trebuie cetit însă, în loc de «Bazarab vaivoda Transalpinensis senior et iunior, vester in omnibus», «Bazarab wayvoda Transsalpiniensis, amicus et minor vester in omnibus». Scrisoarea este prin urmare numai a lui Basaraba cel Bătrân, care petrecea pe la 1460 în Ardeal. Data aceasta (o conjectură a d-lui Iorga, v. Istoria lui Ștefan cel Mare, nota 126, p. 327 și urm.) rămâne însă probabilă.

CCLXXV.

1476, 22 Februarie.

Prudentes et circumspecti viri nobis diligendi. Putabamus esse vicinos bonos et amicos, sed hucusque non exstitit nobis; illos magistros carpentaneos non pro expensis vestris petebamus, sed pro expensis nostris. Ista petita nostra in vanum fuit apud vos. Ideo amplius abhinc neque vos complacatis nobis neque nos vobis, sed per viam vestram ambuletis, ubicunque vultis. Datum in Girgiche, in festo cathedrae Petri apostoli, anno etc. LXX sexto.

Bazarab senior vaivoda, dei gratia
partium regni Transalpinarum dominus.

Pecetea, de c. 3.5 cm. în diam., pierdută; adresa: prudentibus et circumspectis viris, magistri civium, iudices iuratorum et consules civitatis Cibiniensis nobis diligendi. — Orig. în arh. Sibiului.

CCLXXVI.

1476, 25 Februarie.

Prudentes et circumspecti viri, amici nobis diligendi. Retulerunt nobis homines nostri in Ffagaras existentes, quomodo de die in

diem iniuriam eisdem facitis ad opprobria ipsorum valde magnum (*sic*); unum ex ipsis captivastis et per ipsum sedecim florenos puri auri recepistis, ac de sub Weresthoron nemo ex ipsis quiete transire non potest. Ista damnifica et iniuria nobis et hominibus nostris infecta non ibit ad finem bonum. Putabamus vos esse vicinos bonos et amicos; igitur vestras hortamur amicitias, quatenus de is iniuriis peramplius cessare velitis; quod si non videbitis, quod vos admiramur, et erunt ad animas vestras. Ex Girgiche, die dominico in Carnisprevia, anno etc. LXX sexto.

Bazarab senior vaivoda, dei gratia
partium regni Transalpinarum dominus.

Pecete rotundă, de 3,5 cm. în diam., stricată de tot; adresa: prudentibus et circumspectis viris, magistro civium, iudices iuratorum et consules civitatis Cibiniensis, amicis nobis diligendis. — Orig. în arh. Sibiului.

CCLXXVII.

1476, 15 Aprilie.

Prudentes et circumspecti viri, amici nobis diligendi. Unde constet vobis quod nobis iuramentum prestetis et nos vobis, quod vita nostra duratura permanebitis et conservabimus, primo audivimus, quomodo ex relacionibus hominis nostri aliquos emulos nostros apud vos teneretis in medium vestri contra id (*orig. ed*) obprobrium nostrum valde magnum. Igitur vestras requirimus amicitias, quatenus dictum emulum nostrum videlicet Choriya et ceteros de medio vestri extraducere faciatis, ne sit contra fidem vestram. Quid nobis promisistis pocius augmentetis, et nos quid promisimus vita nostra durante observabimus. Ex Novo Castro, secundo die Pasce, anno etc. LXX sexto.

Idem petimus quod arma que indiget magnitudo et clientes nostri pace et quiete transmittere velitis causa amicitie nostre ob respectum.

Bazarab senior wayvoda, dei gracia
parcium regni Transalpinarum dominus.

Pecetea obișnuită a lui Basaraba Bătrânul (cu IGONB etc.), ștearsă; adresa: prudentibus et circumspectis viris, iudicy, iuratores et consules civitatis Brasso-wiensis, amicis nobis diligendis. — Orig. în arh. Brașovului.

CCLXXVIII.

1476, 9 Mai.

Prudentes et circumspecti viri, amici nobis diligendi. Constetque vobis quomodo hucusque tenuimus bonam vicinitatem et fraternitatem; primo nescimus quo ductu spiritu fidem vestram servatis, unde scitis quomodo nobis iurastis, promisistis et fide vestra, quod nobis fidele vicinitatis tenetis. Audivimus ex relacionibus, ut inimicos nostros apud vos teneretis, videlicet Opra logofetum cum suis pertinentibus et Woyko Thathul et ceteros extraneos nostros, qui dabunt fugam de regno nostro et is partibus nostris multa damna et pericula faciunt. Nos ignoramus in qua fide et fidelitate perseveratis; nos affectaremus, quod in eadem fide et promissa qua nobis promisistis perseveraretis et maneremus sub bona pace. Igitur vestras hortamur amicitias, quatenus de is factis et rebus vos cavere, ne nobis obprobria facere velitis, sed potius fidem vestram custodire debeatis. Cetera dicet vobis egregius Zidradin, socrus noster, cui fidem creditivam adhibere velitis tamquam ab ore nostro prolatis. Ex Novo Castro, feria quinta post apparicionis sancti Michaelis archangeli, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo sexto.

Bazarab senior wayvoda, dei gracia
parcium regni Transalpinarum dominus.

*Pecete rotundă, c. 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІОНЬ [БЯГЯРБЯ] ВОІЄ-
ВОДЯ МАГТИЮ БЖ[ІІСІО]; adresa: prudentibus et circumspectis viris, iudicy,
iuratores et consules civitatis Brassowiensis, amicis nobis diligendis. — Orig.
în arh. Braşovului.*

CCLXXIX.

1476, 30 Mai.

Prudentes et circumspecti viri, amici nobis diligendi. Ecce misimus hos fideles nostros Proyka et Thudoran pro rebus et emendis victualia, videlicet fruges, gentibus nostris, et arma ¹⁾. Igitur vestras hortamur amicitias, quatenus fruges et arma sine tributo solutione, libere et pacifice permittere et permitti facere velitis. Quod

¹⁾ O misiune de aceeaş natură împlineşte Proica singur la 1474–76 (No. XCIV).

si feceritis, bene quidem; alioquin videatis facta vestra. Datum in opido Gergiche, in octava assensionis Domini, anno etc. LXX sexto.

Bazarab senior wayvoda, dei gracia parcium
regni Transalpinarum dominus.

*Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., ruptă; adresa: prudentibus et circum-
spectis viris, iudicy, iuratis et consules de Corona, amicis nobis diligendis. —
Orig. în arh. Braşovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.*

CCLXXX.

1476, 14 Iunie.

Prudentes et circumspecti viri, amici nobis diligendi. Retullerunt nobis homines et concives nostri in Castro nostro Novo existentes, videlicet Demetrius cum socio suo, quomodo res et bona ipsorum videlicet eciam . . . in medio civitatis vestre cum consensu vestro vectigales regie maiestatis spoliaverunt et abstullerunt minus iuste et indebite, omnia (nulla?) sua culpa exigente. Reducatur vobis que promisistis nobis reddere velitis; nescimus vestras intenciones, quamobrem facitis talia iniuria et damna de die in diem. Igitur vestras hortamur amicitias per presentes, quatenus dictas res et bona dictorum concivium nostrorum reddi et restitui facere velitis. Quod si feceritis, bene quidem; alioquin nos neque homines nostros neque vestros, nec redeuntes nec venientes, intromittere volumus ac dicta res et bona in dupplo recipere curabimus, pro quo non dubitetis. Datum in Castro Novo, secundo die sacratissimi Corporis Christi, anno Domini etc. LXX sexto.

Bazarab senior wayvoda, dei gracia
parcium regni Transalpinarum dominus.

*Pecetea obişnuită a lui Basaraba Bătrânul (cf. No. CCLXXVIII și
CCLXXXII); adresa: prudentibus et circumspectis viris, iudicy, iuratos et consu-
les civitatis Brassowiensis, amicis nobis diligendis. — Orig. în arh. Braşovului.*

CCLXXXI.

1477, 8 Aprilie.

Prudentes et circumspecti viri, amici nobis plurimum diligendi. Quia g[racia] dei clementis regnum nostrum Transalpinum cum multitudine populorum decorari, igitur vestras requirimus amicitias, quatenus Costha presbyterum ¹⁾ in platea Bulgarorum existentem quiete

¹⁾ Asupra acestuia cf. și No. XCVII.

et pacifice omni sine aliquali impedimento ausuri non presumatis causa amicitie nostre ob respectum cum omnibus rebus suis, scientes in pluribus vobis aut in maioribus complacere curabimus. Ex Novo Castro, III-o die Pasche, anno etc. LXX septimo.

Bazarab senior wayvoda, dei gracia parcium
regni Transalpinarum dominus.

Pecete rotundă, c. 35 cm. în diam., neacoperită, ruptă în două, cu legenda:
* ІОНЬ БЯГЯР[БЯ КОБВОДА] МАСТІ[Ю] БЖИЕЮ; *adreso: prudentibus et circumspectis viris, iudicy, iuratoribus et consules civitatis Brassoviensis ac castellanis castri regalium de Therch, amicis nobis plurimum diligendis. — Orig. în arh. Braşovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.*

CCLXXXII.

1477, 15 Iulie.

Debitam complacenciam debito cum honore. Nobily viry nobis honorandi. Vestris nobilitatibus presencium serie notificamus, qualiter nuncius vester Iohannes, iudex de Rosnaw, in omnibus illis negociis que vestre nobilitate eidem expediendo commisit multum sollicite et ffideliter executus est ¹⁾, quod in sua solert[i] expeditione premissorum vestre nobilitate commissorum ipsum vestre nobilitate ffidelissimum agnovimus servitorem; et eciam quidquid nobis intimastis per Ioh[anne]m iudicem de Rosnow cum honore satis intelleximus. Igitur in quibusdam certissimis factis [nostri]s unum hominem ex vobis ffidelem vestrum circa nos transmittere vellitis. Hoc dicimus vobis ad ffidem nostram deo debitam, ut ipsum cum honore tratabimus et ipsum ffacificie (*sic*) et sine gravamine ipsum pacifice permittere ac transmittere velimus. Datuin in Florest, feria tertia in festo duodecim apostolorum ²⁾, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo septimo.

Bazarab, dei gracia wayvoda parcium regni Transalpinarum.

Pecetea rotundă, c. 35 cm. în diam., stricată; adresa: nobilibus viris, iudici et iuratis ceterisque civibus commorantibus in civitate Brassoviensi nobis honorandis. — Orig. în arh. Braşovului.

¹⁾ Aci lipseşte un cuvânt, hârtia fiind ruptă, ca şi la locurile întregite de mai jos.

²⁾ Sărbătoarea «duodecim apostolorum» e numită de obicei «divisio apostolorum» şi cade într'adevăr în anul 1477 într'o Marţi.

CCLXXXIII.

1477, 9 August.

Salutatione premissa debito cum honore. Circumspecti et providi viri nobis honorandi. Damus scire vestris dileccionibus, quomodo hominem vestrum destinaveratis circa nos in facto paciencia et sic disposueramus cum homine vestro, ut inimicum nostrum apud vos neminem vellitis inter vos servare nec participare cum inimico nostro. Igitur nunc in presenti audivimus, ut essent in possessione Ffogaras et regnum nostrum spoliant ac desolant et devastare volunt, et eciam sunt in partibus Kwhalom; et si aparet vobis ut inimicum nostrum non potestis extra pellere, tunc vellitis et dignemini ex vobis duos homines circa nos destinare et nos extra pellimus. Datum in Florest, in vigilia sancti Laurentii martyris, anno Domini millesimo quatuorgentesimo septuagesimo septimo.

Bazarab, dei gracia wayvoda parcium regni Transalpinarum.

*Pecete rotundă, c. 3.5 cm. in diam., cu legenda: * ІСНЬ БЯСЯРКА РОЈЕ-ВОДЯ МАСТНО БЖИЕЮ; adresa: circumspectis viris, iudici ac iuralis ceterisque civibus commorantibus in civitate Brassovia nobis honorandis. — Orig. in arh. Braşovului.*

CCLXXXIV.

1479.

Amiciciam paratam debito cum honore. Sapientes et circumspecti viri, amici nobis dilecti. Notum sit vestris probitatibus, quomodo is diebus elapsis proxime preteritis temporibus familiares nostri transsiverant ad regnum Transalpinum et de regno predicto portabant oves et equos, ide[m] vos ab ipsis recepistis. Igitur optamus ac petimus vestras amicicias per presentes diligenter, quatenus oves et equos vellitis et dignemini reddere et restituere vellitis familiaribus nostris; quia si feceritis, bene quidem, alioquin sciatis quod solusmet ipsos in dampno non permitunt (*sic*, sed tamen pacem ac unionem non habetis cum regno Transalpino Igitur vellitis et dignemini familiares nostros ut nutrire possent se ipsos, quia tamen Cipellus die noctuque exhibit huc ad patriam vestram depredare, et hoc non cogitetis. Datum in Cibir, feria secunda, anno Domini millesimo quadringentesimo 7 (*sic*) nono.

Bazarab maior, wayvoda parcium regni Transalpinarum.

Pecete rotundă, 3,5 cm. în diam., stricală; adresa: sapientibus et circumspectis viris, iudici, iuratis ceterisque civibus commorantibus in Brasso, amicijs nobis honorandis. — Orig. în arh. Braşovului.

Basaraba III cel Tânăr.

CCLXXXV.

1478, 19 Iunie.

Salutem cum dileccione. Prudentes et circumspecti viri, domini et amici nostri honorandi. Noveritis homines nostros reversuros a regia mayestate et a imperatore Thurcarum, ipsi sue dominacionis secundum optatum et desiderium nostrum nobiscum graciose fecerunt, mitetque ipsa sua regia mayestas homines et notabiles viros erga nostram magnificenciam pro pactu et unione fienda. Quare petimus vestras amicicias et dominacionem, quatenus dum ipsos ambasiatores regie mayestatis venientes audiretis, ipsis supplicare dignemini, nostri ex parte videlicet, Amlas et Fogaras nobis relaxare dignentur; adventum eciam ipsorum nobis emendare (?) dignemini. Ex Thargovistya, die Prothasii, anno eiusdem LXX-mo octavo.

Bazarab iunior, wayvoda Transalpinensis,
v[estrarum] a[miciciarum] dilectus.

Pecete rotundă, c. 3.7 cm. în diam., cu legendă în litere subțiri, din care se cunoaște încă БІСАРБАІ (cf. NNo. CVII și CIX); adresa: prudentibus et circumspectis viris, iudici et civibus civitatis Brassoviensis, amicijs nostris honorandis. — Orig. în arh. Braşovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.

CCLXXXVI.

1479, 27 Octomvrie.

Honoris gratum. Quemadmodum intimastis per hominem nostrum, ratum bene intelleximus atque nos multum gaudemus atque gratificamus; igitur in fidem nostram transmittatis negociatores vestros in regna nostra ambulare; cum omni paciencia poterunt ambulare atque cum omni discrecione, ut possint pauperes utriusque regni nostri vivere; quia vos bene scitis tribulacionem nostram, que per Turkos pacior; ligant quasi in cellum, sic ducunt quocunque voluerint; non nostra voluntas; sed nos cum omni bona voluntate volumus pacem componere, quia, quidquid accidit usque nunc, vel per Layotam sunt orta. Sed a modo in posterum in caput nostrum quie-

tamus, quod Turchi per terram Transalpinam non poterunt viam habere; si oporteret nos ad Chesarem equitare, eciam non pigritamus. Igitur si poterit fore, exinde multum exhoramus, quatenus a Stephano Bathori lucrare dignemini fide sue cristianitatis salvum conductum, ut uti possemus hominem nostrum circa eundem intimare; nos libenter acciperemus a vobis atque gratificare: mus vobis ut uti possemus pacem componere infra regna, ut ne venirent plura scandala. Datum Bokarest. De cetero autem, quitquit vobis retulerit, ratum credatis quasi nostris. Feria quarta proxima ante festum Simonis et Iude, anno Domini LXX° nono.

Bazarab iunior wayvoda, parcium Transsalpinarum dominus.

Pecete rotundă, c. 3.5 cm. în diam., ștearsă de tot; adresa: circumspectis ac providis viris Brassovie constitutis, iudicis, iuratis ac civibus, amicis nostris. — Orig. în arh. Brașovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.

CCLXXXVII.

1481, 16 Noemvrie.

Circumspecti ac providi viri, amici nobis sincere honorandi. Noveritis boierum nostrum specialem nomine Thudor ¹⁾ in quibusdam certissimis factis nostris circa vestras amicicias destinare fecimus. Igitur quidquid ex parte nostri oretenus vestre amicicie dixerit, tunc (?) petimus ac optamus vestras amicicias per presentes diligenter, quatenus ffidem predicti boieri nostri vellitis et dignemini sedulam adhibere tamquam ab ore proprio nostro prolatis. Datum in Bwkurest, feria sexta proxima post festum beati Martini episcopi, anno Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo primo.

Bazarab iunior, wayvoda parcium regni Transalpinarum.

Pecete rotundă, c. 3.5 cm. în diam., stricată; adresa: circumspectis et providis viris, iudici, iuratis ceterisque civibus civitatis Brassoviensis, amicis nobis honorandis. — Orig. în arh. Brașovului.

CCLXXXVIII.

1481.

Amiciciam paratam debito cum honore. Circumspecty et providy viri, amicy nobis honorandi. Sciatis quod literas vestras nobis missas nos cum honore intelleximus et multum gratanter accepimus a

¹⁾ În copia Academiei greș. Schoder. Presupunerea dar că Schoder e Hadăr (nota dela No. CXLIX) trebuie înlăturată. Cf. și No. următor.

vestre amicitie quod multum laborastis propter nos et propter pacis et unionis. Igitur sciatis quod in brevibus temporibus destinare volumus hominem nostrum Thwdorem circa magnificum Sthepanum de Bathor, et eciam petimus quod vellitis et dignemini duos iuratos vestros circa wayvodam vestrum destinare, et ibi clarius potestis audire qua de causa usque nunc non destinavimus nuncios nostros circa regia[m maiesta]tem. Cetera lator dicet, cui ffidem adhibeatis. Datum in Arges, dominica die, anno Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo primo.

Bazarab iunior, wayvoda parcium regni Transalpinarum.

Pecete rotundă, c. 3.5 cm. în diam., pierdută; adresa: circumspectis et providis [viris], iuratis ceterisque civibus civitatis [Brassoviensis], amicis nobis sincere [dilectis]. — Orig. în arh. Braşovului.

CCLXXXIX.

1481.

Circumspecty et providi viri, amici nobis dilecty. Notum sit vobis per presentes nostras, quomodo cum rebus vestris sitis libere et pacifice in regno nostro Transalpino ambulare, et committimus vobis ad fide nostra cristiana ut, si aliqua discordia esset in regno nostro Transalpino, eciam cum rebus vestris velimus vos pacifice permittere sine gravamine alicuius. Datum in Argias, dominica die, anno Domini millesimo quadringentesimo octuagesimo primo.

Bazarab iunior, wayvoda parcium regni Transalpinarum.

Pecete rotundă, c. 3.5 cm. în diam., cu legendă în litere subfiri ca la No. CCLXXXV, ştearsă de tot; adresa: circumspectis et providis viris, mercatoribus civitatis Brassoviensis, amici nobis sincere honorandi. — Orig. în arh. Braşovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.

Vlad III Călugărul.

CCXC.

1492, 18 Ianuarie ¹⁾).

Wlaad, vaivoda partium Transalpinarum.

Circumspecti amici et vicini nobis semper honorandi. Maximas grates vobis referimus, quod illum magistrum ad nos transmiseratis. Nos eundem destinavimus ad claustrum nostrum Kozya, ut videat

¹⁾ Aşa e datată această scrisoare şi în regestul din arh. Sibiului.

candelabrum quomodo est dispositum. Vos autem cum Kirka concivi nostro cum magistro illo convenite et nobis per unum hominem nobis in literis vestris renunciate, quomodo conventionem [cum magistro] fecistis. Nos autem, quando paratum fuerit, pretium totaliter [exsolvemus]. Valet. Datum in Bwkwresth, feria quarta proxima post [festum beati Anthoni] confessoris, anno Domini etc. 1492.

Pecetea pierdută; adresa: circumspectis magistro [civium] et iuratis civibus civitatis Cibiniensis, amicis nobis semper honorandis.—Orig. in arh. Sibiului.

CCXCI.

1492, 30 Dechemvrie.

Wlad, dei gratia vaivoda partium Transalpinarum.

Circumspecti amici et vicini nobis honorandi. Dabimus scire quod Thwrchi deponerent pacientiam cum domino rege; Caesar dedisset vaivodatam de Zendere uno familiari qui vocatur Alibek, altero autem qui nominatur Malkowich dedisset vaivodatam de Bodon, et nunc sunt cum bellis maximis, sed nescimus ad quas partes volunt transire. Nos timemus, ut ad Hathzak aut ad Transilvaniam non debeant transire; pro eo vosmet custodiatis, quia volunt devastare in Hungaria. Rogamus autem diligenter, ut nolite aliquibus narrare, quia si audiverit Thwrchi, nobis perimenta facietis, sed sit occulte; et istam literam magnifico Stephano de Bathor quanto citius tanto solertius per unum fidelem hominem vestrum ad manibus magnifici Stephani de Bathor praesentare dignemini et velit; ad manibus aliorum non debent dari. Datum in Bwkwresth, dominica proxima ante festum sancti Silvestri papae, anno Domini etc. 1492.

*Pecete rotundă, de 3.5 cm. în diam., cu legenda: * ІЮ БЛАД БОИВОДА МЛСТІЮ БЖІЮ И ГОСПОДИНЬ, bine păstrată; adresa: circumspectis magistro civium et iuratis civibus civitatis Cibiniensis, amicis et vicinis nobis semper honorandis. — Orig. in arh. Sibiului; resumat de Engel, Geschichte der Walachey, p. 183; cf. Hurmuzaki, Documente, II, 2, p. 332.*

CCXCII.

1493, 29 Aprilie.

Wlaad, dei gracia wayvoda parcium Transalpinarum.

Circumspecti amici et vicini nobis honorandi. Reducatur in memoriam vestri, quantas amicitias vobis usque nunc fecimus, et the-

zaurum nostrum propter vos divisimus, nunc autem omnia illa oblivioni tradidistis. Quia si non tradidissetis oblivioni, extunc certaretis propter homicidia illa castellanos de Therch, qua ipsi fecerunt, et propter homicidia illa clausimus vias alpinarum vestrarum, quousque latrones illos non expellerent qui sunt in castro de Therch castellani. Et si vobis fuerint necessum aperciones viarum, extunc transibitis ad woywodam Transsilvaniensem, quia nos homicidia ista in vanum non permitebimus et serenissimo domino Wladizlao regi nunciabimus, ut woywoda Transsilvaniensis in castro de The[r]ch tenet latrones et spoliatores, non tenet homines bonos, qualiter tenebat Sthephanus de Bator. Datum in Bwkwresth, feria secunda proxima ante festum sanctorum Pilipi et Iacobi apostolorum, anno Domini etc. 1493.

Pecete rotundă, c. 3.5 cm. în diam., stricată; adresa: † Брашовеном. Circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis Brassoviensis, amicis et vicinis nobis honorandis. — Orig. în arh. Braşovului.

CCXCIII.

1493, 27 Iunie.

Wlad, dei gracia woywoda parcium Transalpinarum. Circumspecti amici et vicini nostri honorandi. Audivimus quod de vestris dominationibus regia maiestas accepisset vigesimam et dedisset in manibus woywodarum Transsilvaniarum. Nos autem destinavimus aliquam quantitatem piperum et alias res ad comparandum pannorum ad necessitatem domus nostri. Pro eo rogamus diligenter, quatinus debetis loqui vigesimatorum, ut de illis rebus nostris, que ibi venduntur et comparabuntur, ut nolent vigesimas recipere, amicicie nostre ob respectum. In quibus autem woywodarum domini suorum et ipsis vigesimatoribus in omnibus voluntatem eorum faciebimus. Dominaciones vestre scitis quod usque nunc in rebus nostris nullus de vigesimatoribus recepissent : et ipsi faciant similiter, et nos voluntatem eorum non postponemus. Valet. Datum in Bwkwresth, feria quinta proxima ante festum sancti Petri et Pauli apostolorum, anno Domini millesimo quadingentesimo nonagesimo tercio.

*Pecete rotundă, c. 3.3 cm. în diam., cu legenda: * ІГО ВЛАД ВОИВОДА МАГТНЮ БЖНЮ И ГОСПОДИНЪ; adresa: circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis Brassoviensis, amicis et vicinis nobis honorandis. — Orig. în arh. Braşovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.*

CCXCIV.

1494, 1 Iulie.

Wlad, dei gratia vaivoda partium Transalpinarum.

Circumspecti amici et vicini nobis semper honorandi. Intimata et scripta vestra sane intellexisse propter quendam hominem sciunt vestrae dominationes, quod homo ille se ipsum dixisse filium vaivodae; propter hanc causam cibus est nasus illius hominis. Propter aliam causam iterum, quod servierit apud Mihne et literas suas in regnum nostrum boyaribus portasset; propter has causas cibus est nasus. Autem non fuit de regno vestro, sed fuit de hoc regno nostro et mansionem possessionemque haberet in provincia nostra. Ista est peccata ipsius. Iterum homines nostros misimus propter Manchora (Man Chora?), ut ipsum captivarent et secundum peccata sua poena puniant. Valet. Datum in Thargowista, feria tertia proxima ante festum visitationis beatae Mariae virginis, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo quarto.

Pecete rotundă, de 3.5 cm. în diam., pierdută; adresa: circumspectis magistrorum civium et iuratis civibus civitatis Cibiniensis, amicis et vicinis nobis semper honorandis.—Orig. în arh. Sibiuului.

CCXCV.

1494, 26 Noemvrie.

Wlad, dei gracia woiwoda parcium Transalpinarum.

Circumspecti amici et vicini nobis honorandi. Sciunt vestre dominationes, quod nobis non aparet bene, quod hos mercatores nostros captivastis; sciunt amicitias vestre, quod si eos homines nostros non dimiseritis cum rebus eorum, ita sciatis, quod vias claudere faciemus, quia homines nostri non possunt cum paciencia in medium vestri ambulare; cum vestris semper habuimus pacem, sed vos nescimus qua de causa facietis talia. Datum in Thargowista, feria quarta proxima post festum sancte Katherine virginis, anno Domini etc. LXXXX quarto.

Pecete de 3.5 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІГО БЛАД [ВОИВОДА МЛАСТНЮ] БЖНЮ И ГОСПОДИНЬ; adresa: circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis Brassoviensis, amicis nobis semper honorandis. În dosul scrisorii se mai află notița contemporană: litera propter captivos Valachos.—Orig. în arh. Brașovului.

CCXCVI.

1495, 5 Ianuarie.

Wlad, dei gracia woywoda parcium Transalpinarum. Circumspecti amici et vicini nobis honorandi. Notum sit vestris dominacionibus quod in p[reteritis] temporibus captivare mercatores nostros fecistis; per eos acceperunt flor. Ic XX; nunc autem familiaris v[est]re d[omi]nacionis] qui esset in castro de Therch ipse cum castellanis eiusdem castrum unum mercatorem nostrum Walkan vocatum, fratrem Mihne, qui cum iusticia in medio vestri ambulavit, eum similiter familiaris vester cum castellanis captivaverunt. Nescimus que opera ista volunt esse, ut homines et mercatores nostri in medio vestri cum paciencia non possunt hinc et hanc ambulare. Sciatis quod vias claudimus, ut homines nostri ad vos non transiant et vestri ad nos non veniant. Aut putatis quod pannum aut ferrum in aliis locis non possumus invenire? In Moldowa aut in Thwrcchia tantum inveniemus quantum fiet voluntas nostra. Quia hunc mercatorem nostrum familiaris vester captivavit, et, que dampna paciet, propter vos paciet, videte quid operamini. Et quid hiis familiaris noster Benedictus dixerit, fidem adhibere velitis creditivam. Datum in Thargowistha, feria secunda proxima ante festum Epiphaniarum, anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo quinto.

Pecetea fiind cusută în legătura volumului Fronius, nu se recunoaște din legenda ei decât IO И ГОСПОДИНЬ; adresa: circumspectis iudici et iuratis civibus civitatis Brassoviensis, amicis et vicinis nobis semper honorandis. — Orig. în arh. Brașovului; textul după lectura d-lui N. Iorga.

Radu IV cel Mare.

CCXCVII.

1498, 12 Septemvrie.

Radwl, dei gratia vaivoda Transalpinus etc. Circumspecti vicini et amici nobis plurimum honorandi. Ea quae nobis vestris in literis nec non per hominem vestrum intimastis sane intelleximus, de vestris autem benivolentiis erga nos habitis immensas vobis referimus gratiarum actiones. Notum est vestris dominationibus, quod praesentem guerram seu litem non nos, sed domini Gereb incepterunt. In

ultima autem receptione pignoris per nostros familiares intelleximus a vestris familiaribus, quod etiam iobagiones serenissimi regis damna sunt passi. Quapropter loquimini cum domino episcopo, et cum primum ipse prius persolverit nobis damna illata plenarie, demum sic et nos persolvimus tam iobagionum regiae maiestatis quam domini episcopi. Item dominationes vestri possunt etiam serenissimo regi conqueri contra dominum episcopum, quia praesentem litem prius ipse inchoavit; demum animabus nostris instillavit, quod haberetis taedium ex parte Turcorum. Quare notum sit vobis quod nullum Turcum intra regnum nostrum invenire possetis vobis nociturum, quam iniuriam nobis intulistis, quod contra vos Turcos duceremus. Scitis nobis boni amici et nos vobis similiter adesse volumus. Quare sciendum pro certo, quod quemadmodum regiae maiestati iuravimus, sic inviolabiliter observare volumus cum omni fidelitate. Valete per tempora longa. Ex Dylga, feria quarta ante festum exaltationis sanctae crucis, 1498.

Pecete rotundă, de c. 3 cm. în diam., deteriorată, cu legenda: ✱ ІГО РІАДЗА [БОБВОДІ МНЛОГТ]ІЮ БЖІ[Є]Ю [И ГОС]ПОДНН, cu ligatura НН; adresa: circumspectis magistro civium, iudicibus iuratisque consulibus civitatis Cibiniensis, vicinis et amicis nobis plurimum honorandis etc.— Orig. in arch. Sibiului.

CCXCVIII.

1499, 18 Februarie.

Radwl, dei gratia vaivoda Transalpinus etc. Circumspecti vicini et amici nobis plurimum honorandi. Ea quae nobis vestris in literis nec non per hominem vestrum intimastis sane intelleximus ex parte nostri iobagionis Gyrgyna vocati, nec non ex parte Thomae Olaz condam vestri concivi; ad quae vestris amicitiiis breviter respondemus, quod genitor noster quasdam literas magistro civium videlicet Iohanni Agata nec non iudicibus iuratisque consulibus protunc miserat, inhibendo ibidem res et mercimonia Gyrgyne ne Thomae Olaz ad manus dare velletis; sed vestri amicitiae non curantes cum litera nostri genitoris eidem Thomae ad manus praedictos res assignastis. Pro quibus etiam serenissimo et gratiosissimo domino regi saepius conquesti fuimus, qui praecepit suo vaivodae et vobis, ut homini nostro satisfacere velitis, quas quidem usque praesentiarum neglexistis. Sciendum autem quod hiis diebus veniunt quidam Turci, quibus idem debitor exstiterat ac eundem

collo ligato oportet ad manus ipsorum dare, quia aliter non habet unde solvere. Ubi enim dicitis, quod primo in medio vestri idem non moretur, sed in Koloswar, ad hoc vobis respondemus, quod non tantum Cibinium neque Koloswar, sed totum regnum Hungariae pertinet ad serenissimum dominum regem. Constat enim vobis quod hucusque in praesentiarum, de undecunque venerunt ad nos postulantes iudicium et iustitiam a quocunque in nostro regno existente, et fecimus iudicium et iustitiam volumusque et in posterum. Quare rogamus nunc vestras amicitias, ut vobis non sit grave, quia debita istius Gyrgine de undecunque petimus, sed rehabere volumus. Ceterum autem rumores ad praesens non habemus quas vobis intimemus. Si autem aliquae erant, procul dubio intimare volumus ac omnem amicitiam et vicinitatem vobiscum tenere, quemadmodum genitor noster, sic et nos. Bene valere desideramus. Ex Targavistya, feria secunda proxima post dominicam Invocavit, anno Domini 1499 etc.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., pierdută; adresa: circumspecțis magistro civium, iudicibus iuratisque consulibus civitatis Cibiniensis, vicinis et amicis nobis honorandis etc. — Orig. în ark. Sibiului.

CCXCIX.

1500, 12 Aprilie.

Nos Radul, dei gratia vaivoda Transalpinensis etc., iudici iuratisque consulibus septem sedium Saxonicalium salutem plurimam dicimus. Domini ac vicini mihi multum dilecti. Notum facio dominationibus vestris, quomodo fidelis noster Michne litigavit coram circumspectis consulibus Cibiniensibus cum domina Nicolai Prol defuncti ipsique circumspecti consules iudicaverunt secundum voluntatem dominae Nicolai Prol et nostro fideli Michne iustitiam denegaverunt. Noster praefatus Michne rediens de Cibinio testes idoneos fide ac honore dignos in nostram praesentiam adduxit, videlicet dominum Kirka, dominum Michne, Georgium Grecum et Avedik, qui conscientiose fassi sunt super animas eorum, quod dominus Nicolaus Prol ipsis praescriptis testibus ore proprio dixit, quod ipse Nicolaus Prol teneatur domino Michne XXXI mille cultellos et III cantayr pyper debet exsolvere teoloniatoribus, sed dominus Michne tenetur domino Nicolao Prol in II literis 200 et LXXXI florenis. Haec locutus est dominus Nicolaus Prol testibus praefatis post computationem et li-

teras ipsius domini Michne. Ideo mittimus ad vestras dominationes dominum Kyrka fidelem nostrum et Dragota de Ardgesch, qui facient coram dominationibus vestris iuramentum. Quare rogo atque peto vestras dominationes, non velint iudicare secundum voluntatem dominae quondam relictæ Nicolai Prol, sed secundum testimonium, quoniam istis testibus præfatis esset adhibenda fides etiam coram regia maiestate, quia meliores homines nos non habemus in territorio nostro ipsique non perderent animas eorum propter Michne, si scirent ipsum fore sinistre. Nos enim maxime dolemus et doluimus, quod nostri mercatores fere omnes suas mercancias in Cibinio perdiderunt. Kirka enim perdidit V millia florenorum, Dragota perdidit 1.000 et 300 flor., Nicula perdidit 3 000 flor., Gergina perdidit 600 flor., Dreyusche perdidit 400 flor. Domino Kyrka præscripto solvunt fideiussores, sed satis male; sed alii omnes perdunt suam pecuniam. Et iam fortassis velint quod et ipse præfatus Michne perderet 200 et 17 flor., quos præfatus Nicolaus Prol tenetur; sed nos nostrum fidelem Michne in damno permittere nolumus, quoniam ipsum ita novimus, quod ipse sinistre non agit testesque habet valde honestos. Insuper ea quæ præsens lator loquitur coram vestris dominationibus, ei fidem adhibere velint dominationes vestrae ut ore nostro proprio rogo, quoniam cubicularius noster est. Vale. Datum ex Targovischtcha, proxima dominica ante resurrectionem Domini, 1500.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., stricăță de tot; adresa: circumspectis ac providis viris, iudicibus iuratisque consulibus septem sedium Saxonicalium, fautoribus nostris tam dilectis quam dilectissimis. — Orig. în arh. Sibiului.

În arh. Sibiului se mai află o scrisoare a lui Radu cel Mare, de acelaș cuprins dar cu oarecari deosebiri de redacție. Data este aceeaș, numai altfel formulată; se vede că amândouă au fost scrise în aceeaș zi, nu însă de acelaș scriitor, ceea ce rezultă și din compararea originalelor. O reproducem și pe aceasta în No. următor, mai mult ca o curiozitate de cancelarie.

CCC.

1500, 12 Aprilie.

Nos Radul, dei gratia vaivoda Transalpinensis ¹⁾ etc., magistro civium ac iudici iuratisque civibus civitatis Cibiniensis salutem dicimus plurimam. Notum sit dominationibus vestris, quomodo fidelis noster Michne, frater Angeli, coram nobis ac circumstantibus dominis meis

¹⁾ În copia Academiei *Transalpini*.

satis clare enodavit, quomodo litigavit coram vestris dominationibus cum honesta domina Nicolai Prol defuncti ex parte debitorum aliquorum. Vestrae dominationes, ut nobis videtur, iudicaverunt secundum voluntatem dominae, non autem secundum testes, et scandalisastis hominem meum ipsum retinendo in vinculis innocenter. Noster enim praefatus Michne rediens de Cibinio testes idoneos fide ac honore dignos in nostram praesentiam aduxit, videlicet dominum Kyrka et dominum Michne, Georgium Grecum et Avedik, qui conscientiose coram nobis fassi sunt super animas et legem eorum, quod dominus Nicolaus Prol ipsis ore proprio dixit, quod tenetur suprascripto domino Michne XXXI millia cultellorum et III cantayr pyper debet exsolvere theoloniatoribus, sed Michne praetactus tenetur domino Nicolao Prol in II literis 200 et LXXXI flor. Haec locutus est dominus Nicolaus Prol testibus praefatis post computationem et post literas domini Michne. Ideo mittimus dominum Kyrka ad dominationes vestras et Dragata de Ardgesch, qui etiam dabunt testimonium coram vestris dominationibus et conscientiose fatentur. Insuper vestras rogo dominationes, quatenus vestrae dominationes velint praefato nostro homini videlicet Michne iusto succurrere iudicio, ut sua debita extorquere valeat iure mediante. Quod si feceritis, vices optemus refundere condignas. Videant vestrae dominationes quanti mercatores perdidit sua mercimonia in civitate vestra ex mercatoribus nostris: Kyrka perdidit V millia flor., Dragota perdidit 1.000 et 300 flor., Niculla perdidit 3.000 flor., Gergina 600 perdidit flor., Dreyusche 400 perdidit flor. Domino Kyrka praescripto solvunt fideiussores, sed satis male; alii autem omnes perdunt pecuniam eorum. Nunc enim velitis quod et noster fidelis videlicet Michne perderet pecuniam suam. Scitote quod hominem nostrum videlicet Michne in damno nolumus permittere, quoniam intelleximus, quod ipse saepredictus Michne est in via recta testesque habet valde honestos, quibus etiam esset adhibenda fides coram regia maiestate. Insuper ea quae praesens lator videlicet Laczko cubicularius noster vestris dominationibus dixerit, fidem ei adhibere velitis rogo. Valet etc. Datum ex Targov[i]schtcha, proxima dominica ante resurrectionem Domini, 1500.

Pecete rotundă 3 cm. în diam., stricată de tot; adresa: providis ac circumspectis magistro civium ac iudici iuratisque civibus civitatis Cibiniensis, fautoribus nostris specialissimis. — Orig. în arh. Sibulul.

CCCI.

1500, 31 Mai.

Radwl, dei gratia vaivoda Transalpinus etc. Circumspecti vicini et amici nobis honorandi. Constat vestris circumspectionibus, quomodo inter honestam dominam Elizabet consortem videlicet condam Nicolai Prol ab una, ex altero vero parte Mihnem fratrem Angeli de Targavistya quaedam lites coram vobis nobisque quarundam summarum pecuniarum exortae exstiterunt, idemque Mihne coram vobis testibus approbavit fide dignis nec non in isto regno coram homine eiusdem dominae praedictae iusque suum obtinuit. Igitur petimus vestras amicitias tamquam amicas et vicinas dilectas, quatenus praedicto homini nostro Mihne vocato ex parte dominae Elizabet omnimodam satisfactionem impendere velitis et dignemini, neque eidem terminum praefigere velitis usque ad festum sanctae Katherinae virginis; an eidem praedicto Mihne ibidem satisfacere velitis, an domina Elizabet det suas literas huic homini Mihne, vigore cuius possit et ipse sua rehabere debita. Valet. Ex Targavistia, die dominico ante festum Pentecosten, anno Domini millesimo quingentesimo etc.

*Pecete rotundă, c. 3 cm. in diam., cu legenda: * ІГѢ РЯДЪА БОБЕОДЯ МНЛОСТЮ БЖІЄЮ И ГОСПОДНН, cu ligaturile ЛЕ și ИИ; adresa: circumspectis magistro civium, iudicibus iuratisque consulibus civitatis Cibiniensis, vicinis et amicis nobis plurimum honorandis etc. — Orig. in arch. Sibiului.*

CCCII.

1502, 19 Iulie.

Radwl, dei gracia wayvoda Transalpinensis etc Circumspecti vicini et amici nobis honorandi. Rogamus v[estras] a[micitias] obnixae, quatenus quasdam ollas aereas nobis preparare facere velitis, videlicet ut una sit ita magna, quod duos boves in ea coquere possint, alia ut unum bovem, 3^a ut medium bovem coquere possint. Preterea iterum ollas aereas, ut una duos ircos, secunda ut unum ircum, 3^a ut medium ircum in eisdem coquere possint. Item adhuc similiter ollas aereas videlicet ut in prima ad tres scutelas, alia ad duas et sic consequenter. Que quinque in uno nido existant, et quilibet valde spissitudinis existere debeat. In toto facit XI ollas Item iterum ro-

gamus, ut duas cordas, videlicet ut una existere debeat triginta ulnarum, alia similiter. Item duo flabella pro sex fl[orenis]. Si paratum invenietis, extunc per familiarem nostrum Fodor vocatum quam cito intromittere velitis. Preterea misimus per familiarem nostrum Fodor illis magistris fl[orenos] X, ut cuilibet aliquantulum solvere debeat in primis; postquam autem erit paratum, petimus ut quam cito nobis renunciare velitis, et nos precia ollarum atque cordarum v[estris] a[miciciis] remittere volumus. Item pro flabello misimus fl[orenos] sex; si potest invenire paratum, bene quidem, alias quam cito parare facere velitis. Ex Targavistia, feria 3^a ante festum sancti Elie prophete, 1502.

Pecetea stricată; adresa: circumspectis iudicy iuratisque civibus civitatis Brassoviensis etc., vicinis et amicis nobis honorandis etc. Cu aceeaș mând, în dosul scrisorii, notița: Item dedimus II marcas argenti et 8 messink. — Orig. în arh. Brașovului.

CCCIII.

1504, 18 Iulie.

Radwl, dei gratia vaivoda partium regni Transalpinarum etc. Circumspecti vicini et amici nobis honorandi. Cum omnium gaudiorum et honorum vestras circumspeditiones participes efecimus, nunc autem constat vestris circumspeditionibus, quomodo nepoti nostro ex sorore videlicet Perwl vocato, filio summi secretarii nostri Stayko logonfeth, filiam egregii condam Demetri Iaksit legitime in coniu-gem copulavimus; igitur petimus easdem obnixae, quatinus nuptiis eiusdem interesse velitis nostri amicitiae ulterioris ob respectum, quas quidem nos simul cum totis nostris boyaronibus cum sollennitate celebrare volumus. Ceterum is familiaris noster Daan spatarius quaecumque nomine nostro dix[er]it, fidem velitis adhibere indubiam. Item ante festum assumptionis beatae Mariae virginis vestras amicitias tribus diebus hic in Targavistia praesentes esse fieri optamus. Valete. Ex Targavistia, feria quinta ante festum sancti Eliae prophetae, 1504.

Pecete rotundă, de c. 3 cm. în diam., stricată; adresa: circumspectis magistro civium, iudicibus iuratisque consulibus civitatis Cibiniensis etc., vicinis et amicis nobis plurimum honorandis etc. — Orig. în arh. Sibiului.

CCCIV.

1504, 22 Octomvrie.

Radwl, dei gracia wayvoda parcium regni Transalpinarum etc. Circumspecti vicini et amici nobis honorandi. Grates referimus v[estris] a[miciciis] de novitatibus nobis scriptis. Licet enim de multis locis aliter nobis scripserant, que quidem scripta nobis displicebant; gaudemus de sanitate domini nostri graciosi; scimus bene quod post mortem eiusdem quam plures rixe orentur, ita quia vix aliquis senium talem meminit, etc. Valet. Ex Targavistia, feria 3^a in die sancti Severini episcopi et confessoris ¹⁾, anno Domini 1504.

Pecete rotundă, 3 cm în diam, cu legenda: ✱ ІСѦ РІАДЪЛ ВОЄВОДА МНЛОГТИО ЕЖІЄЮ И ГОСПОДНН, cu ligaturile ЛЕ și ИН; adresa: circumspectis iudici iuratisque consulibus civitatis Brassoviensis, vicinis et amicis nobis honorandis etc.—Orig. în arh. Braşovului.

Între hârtiile Academiei Române se mai află o copie a acestei scrisori, scoasă din Kemény, Apparatus epistolaris, I (Muzeul transilvăen din Cluj); deosebiriile dintre această copie și cea reprodusă mai sus sânt rezultatul unor greșeli de citire ale lui Kemény sau ale celui ce a copiat pentru dînsul.

CCCV.

1505.

Radwl, dei gracia wayvoda parcium regni Transalpinarum etc. Circumspecti vicini et amici nobis honorandi. Notificamus v[estris] a[miciciis] casum sew accidenciam que a Turcis nobis contingerit, videlicet quedam vada simul cum teiloniis imperator a nobis recepit, preterea quatuor vel quinque milia hominum aserit in suo registro reperisse, quos ad regnum nostrum dicit causa morandi venisse, nunc autem a nobis tot rehabere optat. Nos vero nullis maximis nostris donis sew amicorum nostrorum petitionibus imperatorem placare potuimus. Igitur oportet nos nunc transire personaliter sine mora ad eumdem. Si enim adiuvante deo poterimus ibidem aliquid boni perficere, extunc postquam deus nos cum sanitate reducet, mox, quoquo modo ambulaverimus, eisdem significare volumus. Quare ro-

¹⁾ Oct. 22, întru cât Severinus îmi pare a fi episcopul de Colonia, a cărui sârbătoare (23 Octomvrie) cade la 1504 într'o Miercuri. «In die» e pentru «in diem», spre ziua. Severin cel din Noricum era sârbătorit la 5 sau 8 Ianuarie. Cf. Grotefend, Zeitrechnung, I, p. 176; II, 2, p. 168.

gamus easdem obnixē uti committere velitis vestris subiectis, ut cum hominibus nostris, quousque redibimus, pacifice manere debeant. Reliquum est ut deus felices vos conservare dignetur. 1505 ¹⁾).

Pecete rotundă, 3 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІѠ РІАДЪА БОЄВОДЯ МН-ЛОСТНО БЖІЄЮ Н ГОСПОДНН, cu ligaturile ЛЕ și НН; adresa: circumspēctis iudici iuratisque consulibus civitatis Brassoviensis etc., vicinis et amicis nobis honorandis etc.—Orig. în arh. Brașovului.

Academia Română posedă încă o copie a acestei scrisori, cu unele deosebiri de lectură, luată din Kemény, Apparatus epistolaris, I (Muzeul transilvan din Cluj).

CCCVI.

1507, 17 Aprilie.

Radwl, dei gracia vaivoda Transalpinus etc. Circumspecti viri, vicini et amici nobis honorandi. Misimus ad v[estras] c[ircumspecciones] hunc fidelem familiarem nostrum Alexium vocatum in quibusdam nostris certis negociis per nos eundem plene eruditum, eisdem v[estris] c[ircumspeccionibus] oretenus plenius deferen[dis]. Igitur petimus v[estras] a[micicias] obnixē, quatenus, quecunq̄e nomine nostro idem predictus familiaris noster v[estris] a[miciciis] retullerit, velitis fidem adhibere indubiam etc. Datum in Targavistia, Sabbato post Tiburci, anno Domini 1507.

Pecete rotundă, 3 cm. în diam., stricată; adresa: circumspēctis iudici iuratisque consulibus civitatis Brassoviensis etc., vicinis et amicis nobis honorandis etc.—Orig. în arh. Brașovului.

CCCVII.

1507, 4 August.

Radwl, dei gratia vaivoda Transalpinus etc. Circumspecti vicini et amici nobis honorandi. Ea quae per familiarem vestrarum circumspēctionum Demetrium nobis intimastis, sane intelleximus; igitur et nos nonnulla per eundem vestris circumspēctionibus nunciavimus, cuius dictis velitis fidem adhibere indubiam. Datum in Targavistia, feria quarta in vigilia Mariae de nive, 1507.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., cu legenda: ✱ ІѠ РІАДЪА БОЄ[ВОДЯ] МНЛОСТНО БЖІ[Є]Ю Н ГОСПОДНН, cu ligaturile ЛЕ și НН; adresa: circumspēctis magistro civium, iudicibus iuratisque civibus civitatis Cidiniensis etc., amicis nobis honorandis etc.—Orig. în arh. Sibiului.

¹⁾ În copia Academiei greșit 1507; 5 are în amândouă locurile aceeaș formă.

CCCVIII.

1507, 15 Septemvrie.

Radwl, dei gratia vaivoda Transalpinensis etc. Circumspecti vicini et amici nobis honorandi. Scripta et intimata vestrarum circumspectionum sane intelleximus, de quibus grates referimus, praecipue ex adventu domini vaivodae Transsilvanensis, etc. Igitur et nos nonnulla per Laczko familiarem vestrarum amicitiarum eisdem vestris circumspectionibus ¹⁾ intimavimus, cuius dictis fidem velitis adhibere indubiam, etc. Datum in Targavistia, feria quarta post nativitatem beatae Mariae virginis, anno Domini 1507.

Pecete rotundă, c. 3 cm. în diam, cu legenda: ✱ ІГД РІАЪ[А ВОЕ]ЕОДІА МІЛОСТІЮ БЖІЄЮ [И Г]ОСПОДНН, cu ligaturile МН, ИН și prob. ЛЕ; adresa: circumspectis magistro civium, iudicibus iuratisque consulibus civitatis Cibiniensis, amicis nobis honorandis. — Orig. în arh. Sibului.

CCCIX.

1507, 3 Dechemvrie.

Nos Radwl, dei gratia vaivoda partium regni Transalpinarum etc. Recognoscimus per praesentes, quod praedecessores nostri sacrae coronae divisque regibus semper fideles tuerunt fidelisque servitia ubique locorum semper exhibuerunt, et quod etiam regnum nostrum existat de membro regni Hungariae. Igitur volumus nos imitari vestigia divorum praedecessorum nostrorum, praecipue quondam genitoris nostri piae memoriae Wlaad vaivodae novissime defuncti, huius regni nostri Transalpinensis domini, etc. Quod pacem seu treugam perpetuam quam cum serenissimo domino Wladislao dei gratia Hungariae Bohemiaeque rege, etc., domino videlicet nostro gratioso, praelatisque et baronibus regni eiusdem, simul cum boyaronibus et nobilibus huius regni nostri Transalpinensis, disposuimus et conclusimus, hanc igitur treugam et pacem cum iuramento fidelium nostrorum volumus observare cum prudentibus et circumspectis viris magistro civium, iudicibus iuratisque consulibus atque senioribus civitatis Cibiniensis, nec non septem sedium Saxonicarum partium regni Transsilvanarum,—ita quod eisdem et provinciae fideles erimus in omnibus rebus sine omni dolo et fraude grataeque vicinitatis amoenitate pacificeque cum eis uti. Item si

¹⁾ Orig. are aci încă odată *nonnulla*.

aliquae incursiones hostium, ut Thwrcorum vel aliorum, ad partes illas Transsilvanas, regnum videlicet serenissimi domini regis domini nostri gratiosi, vel hunc regnum nostrum Transalpinense facere vellent, extunc nos totis viribus et potentia boyaronum nostrorum atque toto regno nostro, simul etiam cum adiutorio Cibiniensium et septem sedium Saxonicalium, resistere et obstare, et nullo modo eis nocere permitti teneamur. Casu vero quo tanti essent hostes, quod eorum viribus resistere nequiremus aut non possemus, extunc nos eosdem magistros civium, iudices et iuratos consules Cibinienses atque prudentes septem sedium Saxonicalium tempestive de eo aliisque quibuscunque machinationibus Thwrcorum aut aliorum hostium in detrimentum huius regni Hungariae vergentium avisare et certiores reddere bona fide nostra cristiana tenemur, ut vos quo melius de opportuno cogitetis et custodire poteritis. Insuper, quod si aliqui aemuli contra nos insurgere contingerit, quorum viribus nos impares esse crederemus aut resistere non valeremus, quod deus avertat, sed abhinc ad regnum serenissimi domini regis, Cibinienses septem sedium Saxonicalium, nos confugere contigerit, extunc omnes civitates, castra et villae vestrae nobis patefiant, simul cum domina consorte nostra liberisque atque omnibus rebus nostris, boyaronibus uxoribusque, utriusque sexus liberis eorundem, rebusque et bonis omnibus atque familia tota; intrandi, morandi, perseverandi atque exeundi liberam habeamus facultatem, quocunque maluerimus. Item si aliqui aemuli insurgerent contra nos, cum quibus vestrae circumspeditiones regere nequirent aut non valerent, et hii, rebus et personis, nos molestare atque ad nos pertinentes intenderent, extunc vestrae circumspeditiones de talibus bona fide vestra christiana tempestive nos avisare teneamini seu obligamini. Item quod etiam aemuli nostri in pertinentiis vestris hospitia seu loca mansionum non habeant, immo neque buccellam panis. Item nullus inimicorum nostrorum causa praedandi cum auxilio vestrarum circumspeditionum ad hoc regnum nostrum fiant liberi intrare; sed tantum nos cum auxilio serenissimi principis domini regis Hungariae Bohemiaeque etc., domini nostri gratiosi, praelatorumque et baronum regni eiusdem simus liberi intrandi causa praedandi; in recuperatione autem domini sui regni nostri semper teneantur domini Saxones auxilio nobis adesse. Item quod nullus ex inimicis nostris valeat seducere familiares seu homines nostros, lateri nostro adhaerendo. Item si qui ex familiaribus nostris excesserint, extunc

ex parte quorumlibet iustitiam et iudicium administrabimus. Casu vero, si qui tales essent, ex parte quorum iustitiam administrare nequiremus, extunc in talibus nobis coadiutor[es] adesse velitis, ut eorum contumaciam vestro cum auxilio refrenemus. Item si aliqui ex famulis nostris absque voluntate nostra ad hunc regnum nostrum et ad aemulum nostrum, qui pro tunc in hoc regno nostro degeret, intrare vellent, extunc vestrae circumspectiones debeant obstare et eos intrare non permittant. Item quamdiu moram trahimus in pertinentiis vestris, familiaribus nostris non permittemus pauperibus superflua damna inferre, sed tantum quemadmodum fuit mos antiquis temporibus aliorum dominorum huius regni nostri praedecessorum in medio vestrarum pertinentiarum perambulandi. Dum autem dederit et annuerit deus, quod regnum nostrum recuperare valebimus seu possimus cum auxilio serenissimi domini nostri regis praelatorumque et baronum regni Hungariae vestrarumque circumspectionum, extunc in reditu nostro omnes civitates, castra et oppida atque villae nobis apertae fiant, ita quod nos una cum domina consorte nostra liberisque et bonis omnibus, boyaronibus uxoribusque atque utriusque sexus liberis atque tota familia eorundem ad nos pertinentes, absque omni arrestatione et molestatione aliquali, nos ad propria venire libere et pacifice permittatis et permitti faciatis et usque ad regnum nostrum cum bona comitiva et honesta concomitari et sequi teneamini. Haec autem omnia praescripta ut vera et firma atque rata sint, promittimus, bona fide nostra cristiana mediante, iuramusque per deum unicum, qui coelum et terram creavit, intemeratamque genitricem eius virginem Mariam, per sanctam crucem sanctosque et sanctos (sanctas?) dei et per evangelia sancta, quod haec omnia praescripta sine omni dolo et fraude, quousque regit spiritus artus nostros, inviolabiliter observamus et cum nostris subditis et ad nos pertinentibus observari faciemus. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam praesentes literas nostras pendentis et authentici sigilli nostri munimine roboratas duximus concedendas. Datum in arce nostra Thargavistya, feria sexta proxima ante festum beatae Barbarae virginis et martiris, anno Domini millesimo quingentesimo septimo, etc.

Et nos Gyrgina, castellanus castri de Poynar, Barbol banus cum fratribus suis, Perwol vornik et Danczwl vocati, Stroya provisor curiae, Kolcza vornik, Bagya vornik, Bagia castellanus, Bagdan summus

cancellarius et secretarius, Perwol magister agazonum, Kalotha ¹⁾ thesaurarius, Iwan Kalinaczki, Danczul spatarius, Bagya pincerna, Alb thesaurarius, Dragicz, Kristyan et Stephanus pytar, boyarones praedictae terrae Transalpinensis etc. penes eundem Radwl vaivodam dominum nostrum gratiosum, promittimus fide nostra christiana iuramusque per deum unum, qui creavit coelum et terram, et per beatam virginem Mariam et per crucem sanctam, quod magnificentia sua omnia praedicta magistro civium, iudicibus iuratisque consulibus caeterisque omnibus, quo [a]d praefatam civitatem et septem sedes incolentes, sine omni dolo et fraude observabit, et etiam nos, quo ad nostram partem et quantum ad nos pertinet, pari modo temporibus perpetuis observabimus. In quorum omnium et robur et testimonium penes sigillum domini nostri vaivodae, domini nostri gratiosi, ad has literas patentes suae magnific[entiae] ²⁾ sigilla nostra appendi fecimus. Datum die et loco quibus supra, etc.

*Pecetea cea mare domnească și 12 pecefi boerești, atârdate. Cea dintâiu e de c. 10 cm. în diam., cu vulturul cu crucea în cioc și cu legendă cirilică; aceasta este acoperită însă de un strat de praf așa de gros că nici un cuvânt nu se poate citi întreg; după literile ce se văd, ea este identică cu cea cunoscută din pecefile de aceeași dimensiune păstrate la Academia Română și la Arhivele Statului: * ІСО РІДЪЛЪ БОСВОДЯ И ГНЬ БЪСЕН ЗЕМЛИ ЗІТРО-ВЛЯХІНСКОИ, СНЬ БЛАДЯ БСЛНІЯГО БОСВОДЯ. Din cele 12 pecefi boerești s'au păstrat numai 11, din care trei sânt căzute; una din ele, a doua din dreapta pecefi domnești, este rotundă, de 2 cm. în diam., ca figură are un busdugan și o semilună la stânga, ornamentația în stilul pecefilor lui Dragomir Udviște și Calotă și legenda bine păstrată: * ЖЪПАНЪ СТРОЕ ДВОРНИК; celelalte zece, parte rotunde, parte ovale sau octogone, sânt fără legendă, au însă felurite figuri; toate sânt în ceară neagră.—Orig. pe pergament în arh. Sibiului. Tipărit în Seiwert, Akten und Daten über die gesetzliche Stellung und den Wirkungskreis der sächsischen Nationsuniversität, p. 21 și urm.; Engel, Geschichte der Walachey, p. 187 și urm.; Hurmuzaki, Documente, II, 2, p. 553 și urm., în toate trei locurile cu multe greșeli.*

CCCX.

1508, 29 Fevruarie.

Circumspecti vicini et amici nobis honorandi. Scripta vestrarum circumspectionum sane intelleximus, [per] praesentes autem eisdem referimus, quod Franciscum phisicum nostrum concomitari fecistis.

¹⁾ În copia Academiei *Ralotha*.

²⁾ În copia Academiei *sui magnifici*.

De novitatibus autem sciatis, quod maximam curam habemus et nos quo ad Turcos; igitur, si esset timendum, extunc nos dudum vestris circumspectionibus ad scitum dedissemus, licet imperator praeparat se ad Rodas an ad Persas. Habemus eum (enim?) hominem illuc, qui postquam ad nos redierit quibusque rumoribus, extunc mox vestris circumspectionibus ad scitum dabimus; et, si aliqui falsis rumoribus vos tenent, non credatis, sed, quemadmodum iuravimus vestris circumspectionibus, hoc inviolabiter observabimus. Praesentes post lecturam igne comburatis, etc. Datum in Targavistia, feria 3-a post sancti Mathiae apostoli, anno 1508.

Radwl, dei gratia vaivoda Transalpinarum etc.

Pecete rotundă, de 3 cm. în diam., pierdută; adresa: circumspectis magistro civium, iudicibus iuratisque consulibus civitatis Cibiniensis etc., vicinis et amicis nobis honorandis etc. — Orig. în arh. Sibiului.

Neagu, vornicul lui Radu III cel Frumos.

CCCXI.

1469, 8 Noemvrie.

Salutem et honoris continuum incrementum. Egregii, prudentes et circumspecti viri fratresque et amici nobis honorandi. Damus scire dominationibus vestris, quomodo sapiens vir Stephanus literatus Brassoviensis in nostrum regnum venisset, videlicet Thargovistiam, causa inveniendi illos homines, videlicet Grecos, qui ad se ipsum false literam dedissent; quos praefatus vero Stephanus literatus facie ad faciem ipsosque invenisset, iurisdictionibus et ad legem ipsosque attraxisset coram iudicibus et iuratorum civium, nomine Costa Spinchel, alter Kryako, etiam iuratisque civibus Brassoviensibus, coram Iohanni aurifabri et Pauli Kewer. Qui vero Stephanus literatus respondendo quesivit ipsos quatuor Grecos, quod quare ad se et suam personam literam ipsorum ipso Italico dedissent, videlicet Casparo. Qui ipsi quatuor Greci respondent in hunc modum: nos vero ad vestram personam literam aliud minime dedimus, nisi, quid nobis dixit ille Italicus, quomodo vos vendidissetis bona nostra, videlicet piperum nostrum. Nos non dicimus, quod vos vendidissetis, quia nescimus neque ibique fuimus; nisi tantum scimus quod ipse Italicus nobis dixit et bene constat, novem et medium revolutio annualis.

Nos vero et hoc, ambabus partibus audientibus, insimul veniemus ad castrum Bokoresth ad magnificum dominum Nagh palatinum, eorum suae magnificentiae spontanea nostrum voluntate fassi sumus, fide nostra mediante, quibus tenemur deo omnipotenti, ut Stephanus literatus innocens esset.

Nos Nagh palatinus, visis fidem istorum nobilium virorum et perfecte intellectis, et aliis idoneis probis viris sciscitavimus, simili modo fatemur fide nostra mediante, quod ille Stephanus literatus in omnibus immunus et innocens esset contra eundem Caspar Italicum, quia nisi quesivisset unam calumniam falsum. Super quo vestras dominationes, fraternitates et amicitias per praesentes rogamus diligenter, quatenus ipsum Stephanum literatum contra eundem Italicum quitum et expeditum dimittere velitis causa iustitiae maiori. Datum in castro Bokoresth, feria quarta proxima ante festum beati Martini episcopi et confessoris, anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo nono.

Nagh, palatinus ipsius illustris principis Radwl
vaivodae Transalpinensis, vestris frater et amicus et vicinus.

Pecete rotundă în ceară verde, 2.5 cm. în diam., stricată de tot; adresa: egregiis viris, prudentibus et circumspectis magistro civium, iudicibus iuratisque civibus Cibiniensibus, dominis et fratribus et amicis nostris honorandis.— Orig. în arh. Sibiului.

Cârștian, pârcalabul de Târgoviște.

CCCXII.

1476, 17 Noemvrie.

Prudentes viri, amici mei carissimi. Notum facio vestris prudentiis, quomodo castrum Bocorechst lucratus in die Sabathi proximi ¹⁾); ideo rogo vestras prudentias, quatenus velitis deum omnipotentem laudare cum organis et cum canticis et campanis, sicut et nos per egimus in [pro]vincia nostra, tam vestra; et scient vestre prudentie, quod domini et barones totius provincie se in gratiam domini

¹⁾ Ziua de 16 Noemvrie, care e foarte probabilă, întru cât avem scrisori de acelaș cuprins de-ale lui Vlad Țepeș și Ștefan Báthory din 8 și 11 Noemvrie, iar prima zi de Sâmbătă după 11 Noemvrie e 16 (la 1476). Vezi N. Iorga, Istoria lui Ștefan cel Mare, nota 208.

woyvide Ladislao dederunt. Ex alio rogo v[estras] p[rudencias] nobis mittere duos carpentarios, et quilibet debet habere tres famulos, qui etiam possunt iuvare ipsos, et dabitur ipsis suma pecunia et pie tractare potis, cibariis; ultra eos ducet solum in Tergowistia, mittet edificare domum. Scripta est litera de instimacione domini wayvode Ladislai, et huic latori presencium omnia sibi credere debent v[estre] p[rudencie]. Datum in Tergowistia, dominica proxima ¹⁾, anno Domini millesimo quatuorcentesimo septuagesimo 6.

Kerstgion ²⁾, porcolab in Tergowistia,
vester fidelis in omnibus.

Pecete rotundă în ceară albă, 1.5 cm. în diam., cu legenda: ✱ КР[ЪСТ]ІАН ПОРК[ІАЛІБ]; adresa: prudentibus viro iudici nec non iuratis civibus Braszowiensibus, dominis suis diligentissimis. — Orig. în arh. Braşovului.

¹⁾ Probabil 17 Noemvrie; v. nota dela pagina precedentă.

²⁾ D-l N. Iorga ar ceti aci *Crăciun*, cuvânt mai apropiat foneticeste de Kerstgion, decât *Cărstian*. Pecetea nu ne poate lămuri pe deplin, deoarece în legenda ei nu se poate ceti din primul cuvânt decât КР; nici РК din ПОРК[ІАЛІБ] nu sânt sigure. Cf. notele dela NNo. LXXV și LXXX, p. 98 și 104, și N. Iorga, Ștefan cel Mare, nota 208, unde e admisă lectura Cărstian.

I N D I C E .

NUME ȘI LOCALITĂȚI.

- Aga**, ban la 1421, 13.
Agata v. Iohannes.
Agram 164 n.
Albert din Pudila 206. v. Budila.
Albu vistierul, pribeag la Brașov în 1460, 276 n. 1. 326.
Albu (spătar?) c. 1480—82, 171 n.
Albu, vistier la 1507, 355.
Albu, trimesul lui Radu IV la Brașov 1496—1507, 243.
Albul, vornic între 1422 — 38, 17. 24. 51. 53 n. 58. 60. 74 n. 249. 250. 251 n. (cariera lui dela 1415—1437). 256. 258.—*Tocsabes* 249. 251 n.
Aldea v. Alexandru-Aldea.
Alexandru-Aldea 40 sq. 57 n. 58. 60. 60—61 n. 62. 311.—Fiu al lui Mircea, 48. 49. 51. 53.—*Ильда* 49. *Ильда* 59. 62. *Ильда* 57.
Alexandru cel Bun 52. 60—61 n.
Alexandru «țarul» c. 1424—27, 14. 15 n.
Alexi, boer al lui Radu IV între 1496—1507, 243. — Trimes la Brașov la 1504 s. 1507 și la 1507, 220. 221. 351.
Ali-beg (Mihaloglu) 148. 150. 155. 168 n. 2. 182. 185. 277 n. 300.—Pașe de Semendria la 1492, 340.
Amlaș (Amlas, Omlas, Omulus) 319. 325. 337.
Amlaș și Făgăraș 22 (1424). 33 (1431). 72(1437). 87 (c. 1451 — 52). 316 (1456). 325 (1460). 337 (1478).
- Amurat-beg** v. Murat.
Ana, femeea lui Jima, 197. v. Jima.
Andrea, ginerile lui Petriță c. 1480—82, 173. v. Petriță.
Andreiaș, județul din Râjnov la 1437, 73.
Andriiaș (Andreas), boer al lui Mircea I la 1413, 6. 37.
Andriiaș din Dalnic (Săcuiu, 1482—96) 202. v. Dalnic.
Anghel, neguțător român între 1842—96, 204 n. 1.
Antonie (Anton), cămărașul lui Vlad Dracul între 1431—43, 47 n. 56 n. 259. 260 n.
Anthonius «magister», cetățean Brașovean la 1442, 262.
Apostol postelnicul (magister lectorum), pribeag la Brașov în 1460, 276 n. 1. 326.
Ardeal 49. 50. 51. 103. 216. 279. *Ардеал* 49. *Ардеал* 50. dat. *Ардеалу* 279. ung. *Erdély*, Transilvania. v. *Ардеалски*.
Argeș (*Арғиш*) 31. 238. Arges, Argias 339. Ardgesch 346. 347. Argeșeni *Арғишани* 39.
Argvas (Arghiș), sat în comitatul Șimlăului (Szilágy-Somlyó), 323.
Avedic, neguțător (armean) în Țara Românească la 1500, 345. 347.
Azbuga, comandant turc la 1432, 40—41.

- Badea al Vameşului**, boer al lui Mircea I la 1413, 6.
- Badea**, comis la 1437, 73.
- Badea**, vornicul lui Basaraba II între 1474—77, 131 n.
- Badea**, paharnic (pincerna) la 1507, 355.
- Badea**, vornic la 1507—08. 306. 307 n. 354.
- Badea**, pârcalab (castellanus) la 1507, 354.
- Baia**, boer al lui Dan II la 1422, 17.
- Baiasid II** 181 n.
- Baico**, trimesul lui Dragomir Udrişte la Braşov c. 1482—92, 295.
- Balaban-beg**, comandant turc la 1432, 40—41.
- Baldovin**, logofăt al lui Mircea I la 1413, 6. Waldowin 37.
- Balea**, paharnic al lui Dan II la 1431, 35.
- Balea**, paharnic al lui Vladislav II între 1451—56, 269 n.
- Balea**, paharnic al lui Basaraba II la 1475 şi 1477, 268—269 n.
- Balotă**, trimesul lui Basaraba III la Braşov între 1478—82, 177.
- Bánffy Miklos** (BanŃi Miclăuş [=Nicolaus]), 269 n. 3.
- Barbat**, supus al Sibienilor c. 1482, 187.
- Barbul**, ban la 1507, 354.
- Barlabaş** comisul (magister agasonum), pribeag la Braşov în 1460, 276 n. 1. 326.
- Bartolomei Drágffy**, voevodul Ardealului, 213 n.
- Basaraba II cel Bătrân (Laiotă, Laiot)** 112 sq. 159 n. 1. 265 n. 275. 276 n. 330 sq. ЛАЮТА 97. 110. 271. ЛАНУТА 152. 153. Layota 330. 337. ЛАНУТЪ 149. 165. ЛАЮТ 270.—Fiu al lui Dan, 118.—Fata lui, 159.
- Basaraba III cel Tânăr (Ţepeluş)** 131 sq. 179 n. 265 n. 277 n. 280. 282. 284. 291. 337 sq. Цепелуш 181. Цепелуш 194. Цепелушъ 293. *Cipellus* 336. cf. 168 n. 2.—Fiu al lui Basaraba, 133. 135.—Sora lui, 275.—Anii domniei lui, 131 n. 1.
- Bălhory** v. Ştefan.
- Bădea**, trimesul lui Radu IV la Braşov în 1498 şi între 1496—1507, 216. 230.
- Bădeşti**, sat prob. în jud. Muscel, 233 n.
- Bărcă**, vameş la 1481, 286.
- Bârса, Ţara Bârsei** (Бръса, Бръса) 9. 14. 33. 40. 42. 64. 81. 82. 95. 96. 98. 101. 102. 103. 153. 186. Бръскъ 101. землѣ Бръскѣнска 32. Bârseni Бръскѣне 93. Burchia 313. 316. 317. Wurcia 36. Terra Barcza, Burcza 326. 327.—Barcensis 324.—Burczensis, Burcensis 324. 326. Districtus Barcensis 37.
- Bejan Roşul** (Besan Ruffus), pribeag la Braşov în 1460, 276 n. 1. 326.
- Benedec** v. Benedictus.
- Benedictus**, sluga lui Vlad Călugărul la 1495, 343. Acelaş cu *Benedec*, sluga lui Radu IV la 1496, 213 n.
- Berinogh** (Bârnog sau Berivoiu?), pribeag la Braşov în 1460, 276 n. 1. 326.
- Bertolomei**, cetăţean Braşovean la 1442, 261.
- Blaj**, Sas din Braşov c. 1503—08, 222.
- Blume Ilandş**, Sas din Braşov c. 1496—1507, 234 n. 1.
- Bobul din Sărata**, omul lui Dragomir Udrişte c. 1482—92(96), 207. 293.
- Bodon** (Vidin) 340.
- Bogdan Doboca** vornicul (palatinus), pribeag la Braşov în 1460, 276 n. 1. 326.
- Bogdan**, logofăt (summus cancellarius et secretarius) la 1507, 355.
- Boico**, femeea lui (1432—46), 84.
- Borcea**, vornicul lui Dan II între 1422—31, 17. 24. 35.
- Boruşani** (satul Borşani?) 53 n. 54.
- Bosnia** (Босна) 163. 163—164 n.
- Bolkach** (Bălcaciu), sat săsesc pe Târnavă mică, în Transilvania, 323.
- Bran**, pribeag la Braşov în 1460, 276 n. 1. 326.
- Bran, Cetatea Branului** 5. 7. 12. 17. 77. 111 (nenumit). 122. 217. 221.

- 227 n. 237. 242. Бран 77. 121. 217. 220. 236. 241. БранѦ 225. БранѦ 226. În documentele mai vechi ТѢрчъ, ТѢрчь 3. 5. 6. 11. 16. 21. ТѢрчшорн 31 n. 1. Theuuch (=Therch) 27. Therch 313. 335. 341. 343. v. 5 n. 8.
- Braşov*, foarte des. În doc. slave de obiceiу Брашовъ, Брашевъ; Брашьв 102. БрашовѦ (rom. Braşău) 133; wt БрашовѦ 136. 139. 180. 182. 207. град БрашовѦ 265. Брашовени Брашовѣне, Брашевѣне; Брашовене 64. 76. 259. Брашовени 33. gen. Брашованъ 261; Брашовци, Брашовци 32. 42. 43. 253. În doc. lat. Brassovia 313. 336. Braschovia 326. Braso (ung. *Brasso*) 25. Brasso 330. 331. Brascho 324. civitas Brassoviensis, Braschoviensis 326. *Corona* (săş. Krunen, literar Kronstadt) 26. 27. 334.
- Bratul al lui Sumariu*, boer al lui Alexandru-Aldea 1431—33, 49.
- Brăila* (Бранла) 4. 5. 12. 17. 23. 29. 193. 194. 216. Бранл 215. Бранлаво 28. Брѣла 283. Braila, Braila 26. 315.
319. Brayl 37. Brăileni Бранловѣне 39. Ținutul — 283. v. vămi.
- Breţco* (Breţcu, ung. Bereczk), sat în Săcuime, comitatul Hâromszék, 206 n. 1.
- Bucov*, sat în jud. Prahova, 295.
- Bucur*, trimesul lui Basaraba II la Braşov c. 1475—76, 125.
- Bucureşti, Cetatea Bucureşti* 109. 124. 170. 200. 276. Castrum Bokoresth 328. Bwkwresth 338. 340. 341. Bokoresth, Bocorechst 328. 357. Bokarest 338.
- Buda* (БѢДННХ 215) 216.
- Budila* (ung. Bodola), sat în Săcuime, comitatul Hâromszék, 206 n. 1.
- Bulgarii din Braşov* (Şcheii, Шѣки) 231. 232 n. Cf. «platea (—strada) Bulgarorum» la 1477, 334. v. Şchei.
- Bunea*, sluga lui Basaraba II la 1474, 114.
- Buzău* 52. БѢЗ[ѣ] 98. БѢЗ[ѣ] 199. БѢЗѣ 50. БѢЗѣв 192. opidum Busso 329. Buzăeni БѢЗѣне 39. БѢЗѣнини 284. Ținutul—(АРЖЖАКА wt БѢЗѣ) 284. v. drumuri.
- Caloian*, boer al lui Basaraba III la 1481, 168.
- Calotă*, vistier între 1504—07, 306. 307 n. Kalotha thesaurarius 355.
- Capotă*, om al lui Vlad Călugărul c. 1482—92 (96), 207. 293 n. — Trimes la Braşov în 1482, 185.
- Caracea-beg*, comandant turc la 1432, 40—41.
- Caspar Italicus*, neguţător (raguzan?) la 1469, 356. 357.
- Cazan*, stolnicul lui Dan II la 1431, 35.
- Cazan al lui Sahac* (Sahacov), vistier la 1479—80, 271. 278; mare vornic între 1480—82, 271. 278 n. (cariera lui între 1451—78), 286. 287.
- Cazimir* (Jagiellończyk), regele Poloniei, 329.
- Cădrea*, sluga lui Dragomir al lui Manea, 267.
- Căliman*, cetăţean din Braşov pela 1482—96, 197 n. 1. v. Marghit.
- Călfuna*, mama lui Mircea pretendentul, fiul natural al lui Vlad Dracul, 179 n. 282. 284.
- Călugărul* v. Vlad III Călugărul.
- Câmpulung* 6. 38. 239. Câmpulungeni ДѢЛГОПОЛЦИ 38. ДѢЛГОПОЛЦИ 285. Cetatea dela Câmpulung (citată deosebit de târg) 39. Longus Campus 38. 311.
- Cârjă*, trimesul lui Basaraba III la Ştefan Báthory în 1478, 270.
- Cârstea*, pârgar din Râjnov la 1421, 13.
- Cârstea*, sluga lui Vlad Dracul la 1432—33, 63.
- Cârstea*, pârgar din Braşov la 1452, 88.
- Cârstea*, omul lui Vladislav II la 1451 56, 89.
- Cârstea*, trimesul lui Basaraba III la Braşov în 1477, 134.
- Cârstea*, pârgar din Braşov, trimes la

- Vlad Călugărul în 1482, 186; poate identic cu Cârstea Roșul.
- Cârstea*, din Țara Românească 1482—96, 202.
- Cârstea Mădrămen*, Sas din Râjnov la 1433—38, 74.
- Cârstea Roșul*, cetățean din Brașov între 1477—1484(85), 133 n. 1. 134. 292 n.
- Cârștian*, boer al lui Vlad Țepeș la 1460, 320; pârcalab la 1475 și 1476, 322. 358 n. Probabil același cu Cârștian, portarul lui Basaraba II dela 1474, 116 n.
- Cârștian*, vornic sub Vlad Călugărul și Radu IV c. 1483—1507, 303 n. 355.
- Cârstoșii* (Cruciații) 70 n. v. кръстоши.
- Cealapi*, *Cealapie* (*Celebi*), pretendent turc la 1432, 51—52. 52 n.
- Cega*, boer al lui Dan II la 1422, 17.
- Cenat* (Чрнатъ), trimesul lui Basaraba II la Brașov c. 1475—76, 125.
- Cetatea Nouă* (Novum Castrum) 332. 333. 334. 335. Probabil Gherghița; v. 106 n.
- Chappa* (satul Cipău, ung. Csapó, pe Târnava mică în Transilvania) 324.
- Chever*, *Chöver Paul*, cetățean din Brașov între c. 1456—72, 92 n. 112 n. «juratus Brassoviensis» la 1469, 356.
- Chirca*, cetățean din Brașov la 1484—85, 292.
- Chirca*, neguțător român la 1500, 345. 346. 347. Probabil același cu Chirca, trimesul lui Vlad Călugărul la Sibiu în 1492, 340.
- Chilia* (cetatea) 315.
- Choriya* (Horea), boer pribeag la Brașov în 1476, 332.
- Cipellus* v. Basaraba III cel Tânăr.
- Cluj* 141. Koloswar 345.
- Cloș Mehel*, Sas din Brașov 1480—82, 173 n.
- Cnej Paul* (Kinizsy Pál, Pavel Chinezul) 163 n. 269 n. 3.
- Cohalm* 56. 130 n. Kwhalom (ung. Köhalom) 336.
- Coica Spanopol* (Kaika Hausponopolus), boer al lui Vlad Dracul la 1436, 312.
- Coico* (*Coica*), logofătul lui Dan II între 1422—31, 17. 24. 35. 247. 248 n.
- Coie*, boer român c. 1484—85, 290.
- Colșea* (Kolcza), vornic la 1507, 364.
- Coman Gură* (Koman Kure), boer pribeag la Brașov în 1460, 276 n. 1. 326.
- Coman*, supus al Sibiienilor c. 1482, 187.
- Coman*, popă în Șcheii Brașovului între 1482—96, 208.
- Constantin* (Costandin), boer al lui Vlad Dracul între 1433—37 (frate cu Stanciul vistierul), 71. v. Stanciul.
- Constantin Șerban*, curtean, pribeag la Brașov în 1460, 276 n. 1. 326.
- Constantinopol* 165 n.
- Corona* v. Brașov.
- Costa Spinchel*, «iudex Brassoviensis» la 1469, 356.
- Costandin*, grămătic al lui Radu III pela 1463—70, 107.
- Costandin*, sluga lui Dumitru dela Cetate 1476, 129. v. Dumitru.
- Costea*, popă în Șcheii Brașovului între 1474—77, 123. 334.
- Costea dela Târgoviște*, neguțător român între 1496—1507, 282 n.
- Coșota*, un făcător de rele c. 1482—92, 294.
- Cozia* (mânăstirea) 339.
- Crăciuna*, *Cetatea Crăciunei* (la origine: cetatea lui Crăciun, град Крачунев) 169 n. 286 n.
- Cresta*, județ în Brașov la 1460, 330.
- Crispus* v. Iohannes.
- Cruciații* v. кръстоши.
- Cruji* (Kroja), cetate în Albania, 140. 141 n. 2.
- Cruș* (Crus, Crusius), pârgar (senior) în Râjnov la 1413, 6 n. 4. 36.
- Cykh* (Csik), scaun săcuesc, 330.
- Dabija**, sluga boerului Radul c. 1437, 256.

- Dalnic* (Dálnok), sat din Săcuime, comitatul Hárómszék, 202.
- Damianfi* (Damiánffy), Săcuieu din Dalnic c. 1482—96, 202.
- Dan II* 15 sq. 48. 248.—Moartea lui, 61 n.
- Dan pretendentul* 100 sq. 103 n. 276. 324 sq.—Fiu al lui Dan, 100. 103.
- Dan*, trimesul lui Basaraba II la Braşov în 1477, 130.
- Dan*, trimesul lui Basaraba III la Braşov între 1478—82, 175.
- Dan*, spătar la 1504, 349.
- Danciul*, trimesul lui Vlad Călugărul la Braşov în 1482, 183.
- Danciul*, spătar la 1507, 355.
- Danciul*, fratele banului Barbul (1507), 354.
- Dălga* (Dylga), sat în jud. Dolj sau Ialomîta, 344.
- Dâmboviţa* (Джковница, cetatea) 5—6. 7. 12. 14. 17. 23. 34. Джковница 226. Джлковница 32. Domboycha 26. Dombowycza 37. Castrum fluvii Dombovicha, Dombavicha 321. 322. Aqua Dombovicha 320. v. drumuri.
- Dârstor* (Silistria) 4. 33. 34. 40. 215. 216. Дрхсторъ 3. 40. Дрхсторъ 33. Дрхсторъ 215.
- Demetrius* (zpatar) v. Dimitru.
- Demetrius*, trimesul Braşovenilor la Radu IV în 1507, 351.
- Dieniş*, sluga lui Alexandu-Aldea la 1431—33, 53.
- Dimitru*, boer al lui Alexandru-Aldea la 1431—33, 48.
- Dimitru*, spătarul lui Vlad Dracul la 1436 şi 1437, 73. 312.
- Dimitru*, postelnicul lui Basaraba II la 1474, 115.
- Dimitru*, omul lui Vlad Ţepeş între 1456—62, 94.
- Dimitru al lui Volata* (Болатев, Болата), boer al lui Vlad Călugărul între 1482—96, 197. 198.
- Dimitru al lui Buor* (Бшорес), Român din Braşov c. 1480—82, 172.
- Dobrota*, boer al lui Dan II între 1424—31, 24. 35.
- Dobricha* v. Voico Dobriţa.
- Dracea*, sluga lui Radu III la 1472, 111.
- Dracul* v. Drăculea.
- Dragata* v. Dragotă dela Argeş.
- Dragicz* v. Drăghici.
- Dragomir*, comis al lui Dan II la 1424, 24.
- Dragomir*, vornic al lui Radu III c. 1464—72, 112 n.
- Dragomir* paharnicul (magister pincerarum), pribeag la Braşov în 1460, 276 n. 1. 326.
- Dragomir*, sluga lui Vlad Dracul 1445, 80.
- Dragomir*, trimesul lui Basaraba III şi al mitropolitului Macarie la Braşov în 1480, 162. 164. 165. 281.
- Dragomir*, din Ţara Românească (1496—1507), 237. 238 n.
- Dragomir al lui Manea* (Manev), vornic între 1471—92, 263. 264 n. (cariera lui). 264—268. Numit *Udrista* la 1474, 263.
- Dragomir Udrişte*, vornicul lui Vlad Călugărul 1482—92, 263 n. 290 sq. 291 n. (cariera lui dela 1456—92).
- Dragomir Izvoranul*, mare stolnic al lui Radu IV la 1504, 218. 219 n. (cariera lui).
- Dragomir din Brăneşti* (Brostus?), boer pribeag la Braşov în 1460, 276 n. 1. 326.
- Dragoslavele*, sat în jud. Muscel, 89.
- Dragotă*, spătarul lui Vlad Dracul între 1433—38, 74.
- Dragotă*, neguţător român între 1478—82, 176.
- Dragotă dela Argeş*, neguţător român la 1500, 346. 347.
- Drajna*, sat în jud. Prahova, plaiul Teleaen, 206.
- Drăculea* v. Vlad I Dracul şi Vlad II Ţepeş.
- Drăghici*, boer al lui Radu II Praznaglava la 1421, 10.
- Drăghici*, spătarul lui Basaraba II între 1474—77, 131 n.

- Drăghici*, boer român între 1482—96, 202.
- Drăghici*, boer român la 1507—1509, 306. 307 n. 355.
- Drăguș* (Dreyusche), neguțător român la 1500, 346. 347.
- Drevos* (Drivasto), cetate în Albania, 140. 141 n. 2.
- Dreyusche* v. Drăguș.
- Duca din Greci*, boer al lui Radu III c. 1462—63 [1464—67], 298.
- Dumitru*, vornic la 1508—1509, 306. 307 n.
- Dumitru dela Cetate* (Cetatea Nouă), omul lui Basaraba II la 1476, 129 n. 334.
- Dunărea* (Дунава, o singură dată Дъна 163) 40. 41. 96. 180. 181. 182. 183. 184. 186. 189. 194. 268. 299. 302 ș. a. v. поДунавлѣ.
- Dușman*, din Țara Românească (1482—96, 199 n. 1.
- Dylga* v. Dâlga.
- Džem*, fratele lui Baiazid II, 181 n.
- Elizabeta**, soția lui Nicolaus Prol, 348. v. Nicolaus Prol.
- Ese-beg* (Issi-beg), comandant turc la 1474—75, 150 n. 3.
- Făgăraș** (Фарагаш 21. 32. 87. Фарагаш 71.) 22. 33. 72. 87. 130 n. Fogaras, Fagaras, Fogorasch, Fugarasch 312. 316. 318. 331. 336.—Disirictul, 321. v. Amlaș.
- Feldioara* (Фелдворе), sat săsesc lângă Brașov, 253. Fewldwar (ung. Földvár) 325.
- Felentin* v. Valentinus.
- Femiano*, Grec în serviciul lui Alexandru-Aldea la 1431, 311.
- Feriz-beg* (Firuz-beg), comandant turc la 1432, 40—41.
- Floci* (Флоц, Флочн) 193. 194. Floceni Флочѣне 39.
- Florea*, trimesul lui Vlad Călugărul la Brașov în 1482, 183.
- Florest* v. Florești.
- Florești*, sat în jud. Prahova, 335. 336.
- Fodor*, sluga lui Radu IV la 1502, 349.
- Fodor Paul*, trimesul Brașovenilor la Basaraba II în 1474, 113.
- Franciscus*, medic (phiscus) al lui Radu IV la 1508, 355.
- Frâncu*, sluga lui Radu III între 1462—72, 109. 110 n.
- Frâncu*, sluga lui Basaraba II la 1474, 113. Probabil identic cu cel precedent.
- Frideric III*, împăratul german și regele Ungariei, «chesarul-craiu», 100 n.
- Gales**, cetățean în Brașov c. 1433—37, 252 n.
- Gaspar*, «villicus» la Brașov în 1458, 320.
- Gasparus*, «magister carnifex» la Brașov în 1456, 316.
- Gasparus*, «aurifaber» la Brașov în 1456, 316.
- Gaspar*, cetățean în Brașov c. 1451—52, 86. 87 n.
- Gaspar*, cetățean în Brașov c. 1478—79, 145.
- Gărdoman*, boer al lui Dan II la 1422, 17.
- Genune* (vadul dela—), în jud. Vâlcea, 225.
- Georgius*, «fost județ» în Brașov la 1456, 316.
- Gheorghie Grecul*, neguțător la 1500, 345. 347.
- Gherghe*, Brașovean c. 1437, 256.
- Gherghe Lascar*, cămărașul lui Vlad Dracul c. 1437, 257 n. 258.
- Gherghina*, logofătul lui Radu II Praznaglava la 1421, 13.
- Gherghina*, unchiul lui Radu IV, pârcalab de Poenari între 1496—1507, 233 n. 304. 354.
- Gherghina*, neguțător român între 1499—1500, 344. 346. 347.
- Gherghița* (orașul) 183 n. 199. Gherghycha 320. Girghicha, Girghiche 331.

332. Opidum Gergicha 334. Gherghiceni ГЕРГИЧАНИ 39.
- Geréb* (*Geréb*, *Greb*), familie de nobili în Transilvania, 66 n. 343.
- Giurgiu* (ГЮРГИУ 33) 34. 80 n.
- Glogova*, sat în jud. Mehedinți, 183.
- Golubac*, cetate în Serbia, 163 n.
- Grev Petru*, trimesul Brașovenilor la Vlad Dracul între 1431—37, 67. Probabil identic cu Petrus comes (comes=Gräf) dintre 1429—47, 76 n. 4.
- Gyod* (Geoagiul de sus, Fel-Gyógy, în comitatul Albei inferioare, Transilvania) 319.
- Gyrgina*, *Gyrgyna* v. Gherghina.
- Hacicu dela Râmnic**, feciorul lui — c. 1496—1507, 234
- Hadăr*, boer român la 1481, 182. 338 n. 1.
- Hamza*, beg de Anatolia, 51. 53 n.
- Hana* v. Hopândeii.
- Hanăș*, doi Sași cu numele acesta la Brașov în 1427, 30.
- Hanăș*, meșter de arcuri la Brașov c. 1431—32, 62.
- Hanăș*, Brașovean c. 1433—37, 252.
- Hanăș*, sluga pârcalabului Gherghina, 304. v. Gherghina.
- Hanăș*, județ în Râjnov între 1482—96, 210.
- Hanăș*, pârgar din Brașov trimes la Vlad Călugărul în 1482, 186.
- Hanăș Crețul*, pârgar din Brașov la 1478, 141 n. 1. 142. Probabil acelaș cu Hanăș Crețul dela 1482—96, 203.
- Haneș*, Sas dela Brașov în serviciul lui Vlad Dracul c. 1437, 256. 258. Hannes, Hannes magister 1436, 312—313.
- Haneș*, cenușar la Brașov c. 1437, 256.
- Haramvâr*, cetate ungurească pe Dunăre, în Banat, 163 n.
- Hațeg* (Hathzak) 340.
- Hârsova* (ХРЪСОВА 302. adj. ХРЪСОВСКИ 229) 303.
- Hopândeii* (*Hopântei*) *Hana*. trimesul Brașovenilor la Dan II în 1431 și omul de încredere al lui Vlad Dracul între 1433—37, 34. 69. Хана 247. 248 n. Iohannes Hoppendey 38.
- Horga*, boer al lui Basaraba II între 1474—76, 122.
- Hrus*, trimesul lui Vlad Călugărul la Brașov c. 1482—83, 288—289.
- Iacov**, trimesul Brașovenilor la Vlad Dracul între 1431—37, 67. Probabil acelaș cu Iacobus villicus dela 1437, 76 n. 4., și cu județul Iacov dela c. 1437, 255 n. 3.
- Iacov din Râjnov*, trimesul Brașovenilor la Vlad Călugărul între 1482—96, 211. 299.
- Iancău kusarul*, Săcuiu din Săcele pela 1482—96, 199. 200. 201 n.
- Jenișer* (Jeni-schehr, Nissa) 181 n.
- Igi Oneș*, Săcuiu din Săcele pela 1482—96, 209.
- Ilca*, slujnica lui Dragomir al lui Manea, 267.
- Ilie*, neguțător român între 1474—76, 122.
- Ilie din Buzău*, 1482—96, 199.
- Ioan Hunyadi* (Ianăș, Ionăș, Ioneș), voevodul Ardealului și guvernatorul Ungariei, 77. 87. 313. 314. 315. ХЪНЪА 78.
- Ioana* (ИВАННА), o rudă a lui Basaraba II, 154 n. 1. 159.
- Ioanăș* (*Ianăș*) *Viteazul* (ВЪИТЪЗЪ, ЁН-ТЪЗЪ), omul de încredere al lui Vlad Dracul la 1431—32, 61—62. 66 n.
- Iohannes*, «aurifaber» la Brașov în 1469, 356.
- Iohannes*, trimesul lui Radu III la Brașov în 1472, 330.
- Iohannes*, județul din Râjnov la 1477 335.
- Iohannes Crispus*, «villicus» la Brașov în 1424, 27.
- Iohannes Gaspar*, Sas din Câmpulung la 1431, 311.
- Iohannes Geréb de Wyngarlt* (1457), 319. v. Geréb.

- Iohannes Groff*, cetățean din Brașov la 1470, 329.
- Iohannes Agata*, «magister civium» la Sibiu în 1499, 344.
- Ioja* (*Józsa de Som*, comite de Timișoara), 1508—09, 306.
- Ioldea*, diac al lui Dan pretendentul la 1459—60. 102. 103.
- Ionăș*, *Ionăș Românul*, sluga lui Vlad Dracul la 1431, 58. 59.
- Iștván*, sluga lui Vlad Călugărul între 1482—96, 207.
- Juga*, sluga lui Basaraba III la 1480, 161.
- Ivan*, locuitor din Brașov c. 1437, 258.
- Ivan* spătarul, pribeag la Brașov în 1460, 276 n. 1. 326.
- Ivan*, trimesul lui Basaraba III la Brașov între 1478—82, 174.
- Ivan*, trimesul boerilor români la Brașov 1508—09, 307.
- Ivan*, popă în Zărnești la 1479—80, 156 n. 1.
- Ivan Polivar*, boer al lui Vlad Țepeș c. 1456—58(59), 90.
- Ivan Călinescul*, boer al lui Radu IV la 1507, 306. 307 n. 355.
- Jabliac** (Žabljak), cetate în Albania, 140 n. 3. 141 n. 2.
- Jima*, Sas din Brașov între 1482—96, 197 n. 1. 202.
- Kaika** v. Coica.
- Kalinacski* v. Ivan Călinescul.
- Kalottha* v. Calotă.
- Kerstigon* v. Cărstian.
- Kilya* v. Chilia.
- Kinizsy* v. Cnej.
- Kirka*, *Kyrka* v. Chirca.
- Kolcza* v. Colțea.
- Koloswar* v. Cluj.
- Koman* v. Coman.
- Kozya* v. Cozia.
- Kristyan* v. Cărstian.
- Kruševac*, cetate în Serbia, 163 n.
- Kryako*, «iudex Brassoviensis» la 1469, 356.
- Lacszo**, slugă (cubicularius) a lui Radu IV la 1500, 347.
- Lacszo*, trimesul Brașovenilor la Radu IV în 1507, 352.
- Ladislau* (V, Postumul), regele Ungariei, 316.
- Ladislaus* v. Vlad II Țepeș.
- Laiot*, *Laiotă* v. Basaraba II cel Bătrân.
- Lalu*, boer român (la Brașov?) între 1431—33, 49.
- Lastău*, sluga lui Damianfi, 202. v. Damianfi.
- Lenert*, *Linard* (Leonardus), notar al Brașovului la 1431 și 1438—44, 38. 79 n. 247. 248 n.
- Leucă* (Лѣска), trimesul Brașovenilor la Basaraba III pela 1479—80, 155.
- Leș* (Alessio), cetate în Albania, 140. 141 n. 2.
- Leși* (Poloni) 117.
- Lorinț*, trimesul Brașovenilor la Basaraba II în 1474, 115.
- Lorinț*, cetățean din Brașov c. 1482, 267.
- Lucaci* (Lucas), Sas din Brașov c. 1433—43, 259.
- Lunca cea* (*Mare* în Moldova), 168 n. 2.
- Macarie**, mitropolitul Ungrovlahiei la 1480, 280. 281 n.
- Malcoci-beg*, comandant turc la 1498, 317 n. Malkowich (pașe de Vidin la 1492) 340.
- Mancha* (Manciu?), curtean al lui Radu III la 1467, 327.
- Manea*, stolnicul lui Dan II la 1424, 24.
- Manea*, trimesul lui Radu IV la Brașov c. 1507—08, 223—224.
- Manea Udriște*, tatăl lui Dragomir vornicul (Dragomir Manev), paharnic la 1432, vornic la 1439—41, 1450—53, 264 n.
- Manchora* (Man Chora?), din Țara Românească (1494), 342.
- Manșlaviț*, neguțător român între 1482—96, 206.

- Marco*, Brașovean (1496—1507), 303.
- Marea cea Mare* (Marea Neagră) 3. 33.
- Marghit* (ung. Margit), femeea lui Căliman, 197. v. Căliman.
- Maria*, bunica lui Basaraba III, 160—161.
- Maria*, soția lui Basaraba III, 161. 162. 278. 279.
- Martin*, pârgar (senior) la 1413, județ la 1424 în Râjnov, 6 n. 4. 27. 36.
- Martin*, Sas din Brașov în serviciul lui Vlad Dracul între 1433—40, 75. 256. 258. — Fiul lui, 258.
- Mateaș* v. Matei Corvin.
- Matei*, sluga lui Radu IV c. 1506, 305.
- Matei Corvin* (Матвиаш) 101. 164 n. 324.
- Matiaș*, Brașovean (1482—96), 202.
- Mânzea*, boer pribeag la Brașov pela 1462—63, 105.
- Mânzea*, boer al lui Vlad Călugărul între 1482—96, 200.
- Mehedințenii* 183.
- Mehel*, pârgar (сѣрар) din Brașov la 1437, 73.
- Merghindeal*, sat în Transilvania, lângă Șinca Mare, 66 n.
- Mesit-bașa* (Mezet-pașa) 216.
- Michellés*, trimesul lui Radu III la vododul Ardealului în 1469, 328.
- Micle*, paharnicul lui Vlad Dracul la 1437, 73.
- Micul*, boer trimes de Vlad Călugărul la Brașov între 1482—96, 203.
- Micul*, din Țara Românească (1482—96), 202.
- Mihai*, cetățean din Brașov între 1484—85, 292.
- Mihai Siladi* (Szilágyi), guvernatorul Ungariei, 93.
- Mihail I*, fiul lui Mircea I, 6 sq.
- Mihail*, protovistier al lui Radu II Praznaglava la 1421 și al lui Dan II la 1424, 10. 13. 24.
- Mihail*, boer al lui Vlad Dracul c. 1433—46, 82.
- Mihail*, fost logofăt al lui Vladislav II 1451—56, pribeag la Brașov între 1456—58(59) și c. 1462—63, 90. 91 n. 105.
- Mihail*, diac la 1437, 73.
- Mihail*, vameș la 1481, 286.
- Mihail*, grămatic între 1482—92, 295.
- Mihail*, din Țara Românească (1482—96), 201.
- Mihal Solomon* (Michael Salamonis de Nadas), comitele Săcuilor la 1413, 34. 35 n. 1. 36.
- Mihăil*, sluga lui Radu IV (1496—1507), 237.
- Mihăil*, trimesul lui Radu IV la Brașov în 1504, 219.
- Mihnea*, fiul lui Vlad Țepeș, pretendent la 1494 și 1498, 216 n. 1. 342.
- Mihnea*, boer al lui Vlad Călugărul c. 1484, 191.
- Mihnea*, fratele lui Anghel din Târgoviște, neguțător român la 1500, 345—348.
- Mihu*, Bulgar din Râjnov între 1433—38, 74.
- Mileț*, vistier al lui Dan II la 1422 și 1431, 17. 35.—Fiul al lui Dobrota, 35.
- Mircea I* (cel Bătrân) 3 sq. 14. 17. 18. 20. 33. 39. 96. Merche 313. 314. 316.—Tată lui Vlad Dracul, 313.
- Mircea*, fiul lui Vlad Dracul, 179 n.
- Mircea pretendentul*, fiu natural al lui Vlad Dracul, 178—180. 283—285.—Frate cu Radu (III, cel Frumos), 179.
- Mircea*, boer pribeag la Brașov c. 1462—63, 105 n. 1.
- Mogoș*, boer al lui Basaraba III la 1478, 270.
- Moldova* (МОЛДОВА, МОЛДОВА) 50. 126. 127. 150. 168. 195. Moldowa 343. МОЛДОВСКА ЗЕМЛѢ 206. ЗЕМЛѢ МОЛДОВЛАХИНСКА 282. 284. Moldoveni МОЛДОВЕНЕ 59. 63. МОЛДОВЕНН 67. МОЛДОВѢНН, articularat МОЛДОВѢННТЕ 205. 206. МОЛДОВЦН 42. adj. МОЛДОВСКИ 282.
- Moldovlachia* v. Moldova.
- Moș*, sluga lui Basaraba III la 1480, 161.
- Muntele Mare* (Голема Гора—Bucegii) 192.

- Murat* (Murad II) 51. 53 n. Amurat-beg 40. Omrath 314.
Murad Orbul 52 n.
- Nan**, boer al lui Radu II Praznaglava la 1421, 10. 13.
Nan, paharnic al lui Dan II la 1424, 24.
Nan, vornic mic al lui Radu III c. 1464—72, 112 n. — Soția lui, Preia, ibid.
Nan Pascal, boer al lui Dan II la 1431, 35.
Nan Sculota, boer al lui Dan II la 1431, 35.
Nan Totca, boer pribeag la Brașov în 1460, 276 n. 1. 326.
Nanciul, omul lui Staico logofătul c. 1482—1507, 302.
Naneș, sluga lui Vlad Dracul la 1431, 58.
Nanotă, spătarul lui Dan II la 1422, 17.
Nanul, boer al lui Vlad Dracul între 1432—46, 73. 261. 262 n. (cariera lui).
Neacșa, soția lui Dragomir al lui Manea, 267 n.
Neacșul (Нѣкшас), neguțător român între 1474—76, 122.
Neagoie, boer al lui Alexandru-Aldea la 1431—33, 46.
Neagoie, stolnic al lui Vladislav II între 1451—56, 269 n.
Neagoie, sluga vornicului Albul 1433—38, 74.
Neagoie, Român din Șcheii Brașovului 1496—1507, 236.
Neagoie al lui Radul, boer al lui Basaraba II la 1477, 268 n. Poate acelaș cu stolnicul lui Vladislav II.
Neagoie din Măgureni, omul lui Staico logofătul c. 1482—1507, 301.
Neagu, vornic la 1467—72, 1475 și 1478—81, 139 n. 2. 144. 263 n. 266 n. 271. 272 n. (cariera lui). 274—276. Nagh palatinus 357.
Neagu, paharnicul lui Vlad Călugărul c. 1482—87, 193 n.
Neg, boer al lui Radu II Praznaglava la 1421, 10.
- Negre*, vistierul lui Basaraba II la 1475, 119. 120 n.
Negrilă, spătarul lui Dan II la 1431, 35.
Nichifor dela Argeș, neguțător la 1496—1507, 239.
Nicolaus de Gara, palatinul Ungariei (1432), 51 n. 1.
Nicolaus de Vizakna (Ocna), vicevovodul Transilvaniei (1448, 1457), 314. 319.
Nicolaus Plucht, trimesul Brașovenilor la Radu III în 1470, 328.
Nicolaus Prol, cetățean din Sibiu înainte de 1500, 345. 347.
Nicopol (Nicolpole) 34. 45. 150. 285. 300. 314.
Nicula stolnicul (magister mensarum), pribeag la Brașov în 1460, 276 n. 1. 326.
Nicula, diac la 1431, 35.
Nicula, neguțător român (1482—96, 1500), 206. 346. 347.
Novum Forum v. Târgșor.
- Odwarhel** (Oodorheiu, ung. Udvarhely), scaun săcuesc, 330.
Omlas, *Omulus* v. Amlaș.
Omrath v. Murat.
Oncea, trimesul lui Radu IV la Brașov între 1496—1507, 244.
Oncea Lungaș, boer al lui Radu II Praznaglava la 1421, 10.
Oprea logofătul, pribeag la Brașov între 1462—63 și 1475—76, 106 n. 126 n. 333. — Femeea lui, 106.
Oprea, grămăticul lui Basaraba III c. 1478—79, 143.
Oprea, sluga lui Basaraba III la 1481, 169.
Oprea, vameș la 1481, 286.
Orade (Oradea Mare, ung. Nagy-Várad) 48.
Ordășii (Ордашъ 227) 228 n. 1.
Os, «rector scholae s. ecclesiae» la Brașov c. 1437, 256 n. 3.
Osvaldus, «magister civium» la Sibiu în 1457, 319.

- Pahul** (Pugul), boer pribeag la Braşov în 1460, 276 n. 1. 326.
- Pardoi**, boer pribeag în Braşov la 1456—58(59), 90. 91 n.
- Patai landş** (Ianiş, Aneş¹), cetăţean din Braşov c. 1433—40, 69 n. 75. 76.
- Paul**, pârgar din Braşov la 1478, 141. 142.
- Paul**, cetăţean din Braşov c. 1480—82, 173 n.
- Paul**, trimesul Braşovenilor la Vlad Călugărul c. 1482—83, 189. Poate identic cu precedentul.
- Paulus Kewer** v. Chever.
- Pârful**, comis (magister agazonum) la 1507, 355.
- Pârful** vornicul, fratele banului Barbul (1507), 354.
- Pârful**, fiul logofătului Staico şi nepotul de soră al lui Radu IV (1504), 349.
- Pârvoleştii** 305 n.
- Perwl**, *Perwol* v. Pârful.
- Persia** (Persae) 356.
- Peşciani** (*Pestenyi*) **Mihai**, solul regelui unguresc la Radu III în 1470, 108 n. 1.
- Petermanus** «filius Petermani», cetăţean din Sibiu la 1457, 318.
- Petriţă dela Târgovişte**, naşul lui Basaraba III c. 1480—82, 172. 173.
- Petru**, cetăţean Braşovean la 1431, 58.
- Petru**, trimesul lui Basaraba III la bunica şi la soţia sa în Braşov (1480), 160—161. 162. 279.
- Petru Man**, boer al lui Alexandru-Aldea la 1431—33, 48. 49 n.
- Petru Dapol**, pârgar din Braşov la 1442, 76 n. 4.
- Petrus Gereb** de Weresmarch (1457). 318. v. Geréb.
- Petru Sor**, trimesul lui Vlad Ţepeş la Braşov în 1458, 320.
- Piper**, stolnic între 1471—76 şi la 1482, 127 n.
- Piteşti** 182 n.
- Poarta** (otomană) v. Turci.
- Poenari** (cetatea) 233 n. 354.
- Poiana Jiului** (în jud. Gorj sau Dolj) 171.
- Pojon** 253—254.
- Pongrácz** (Pangaracz de Denkelegh), voevodul Ardealului, 328. 330.
- Porfile de fier** 33.
- Prahova** (valea) 98. 251. 286. 287. v. drumuri.
- Preia** (Πρεκα), sora vornicului Dragomir c. 1464—72, 112. v. Nan.
- Proica**, trimesul lui Basaraba II la Braşov între 1474—76 şi la 1476, 121. 333.
- Pugul** v. Pahulea.
- Radu II Praznaglava** 8 sq. 67 n.
- Radu III cel Frumos** 104 sq. 264 n. 270. 327 sq.—Fiu al lui Vlad Dracul, 179 n.—Frate cu Vlad Călugărul, 184.
- Radu IV cel Mare** 180 n. 1. 211 sq. 343 sq.—Fiu al lui Vlad (Călugărul), 214. 215. 216.
- Radu Şuple**, boer pribeag la Braşov în 1460, 276 n. 1. 326.
- Radul**, ban la 6 Aug. 1413, 6. Radol Kalaca, fost ban, vornic la 25 Aug. 1413, 36—37.
- Radul**, fratele lui Cazan, boer al lui Mircea I la 1413, 6. 37.
- Radul**, boer al lui Radu II Praznaglava la 1421, 10.
- Radul** logofătul, pribeag la Braşov în 1460, 276 n. 1. 326.
- Radul**, sluga lui Vlad Dracul între 1432—46, 85.
- Radul**, locuitor în Şcheii Braşovului între 1482—96, 208.
- Radul al lui Sahac** (Sahacov), boer al lui Radu II Praznaglava şi al lui Dan II la 1421—24, 10. 13. 24.
- Radul Neanciu**, omul lui Vladislav II c. 1451—56, 89.
- Razgon Iştoan** (Rozgonyi Ştefan), comite de Timişoara (1432), 51 n. 2. 52 n.

- Rădulă*, neguțător din Câmpulung c. 1481—1508, 170. 187—188. 222. 223 n. 285. 286 n.
- Rătundul*, boer al lui Vlad Țepeș la 1476, 98. Probabil acelaș cu trimesul lui Basaraba III la Ștefan Báthory în 1480, 164.
- Râjnov* (Ражнов, Ражноу) 8. 12. 14. 73. 74. 89. 188. 189. 192. 201. 205. 210. 299. Rosnio (ung. Rosnyó) 27. villa Rosarum 36. Râjnoveni Ражновѣне 7. adj. Ражновскн 188.
- Râmnic* (Рнѣнк) 234. Râmniceni Рнѣнчанн 284.—Ținutul, ibid.
- Revel Hanăș* (Iohannes Reuvel), pârgar din Brașov la 1421, 13 n. 2.
- Revel (Revăl) Petru*, județul Brașovului la 1484—85, 290 n. 292.
- Rodos* 356.
- Români* v. Țara Românească.
- Rosnio* v. Râjnov.
- Roya* v. Ruia.
- Rozgonyi* v. Razgon.
- Rucăr* 7. 14. 23. 34. 89. 95. 98. Рѣкар 9. 21. 22. 93. 98. Рѣкеръ 14. 33. 89. 94. 95. Ruker 319. Reker 26. Ruffa arbor 37. Rucăreni Рѣкарѣне 39. v. drumuri.
- Ruia*, munte între Brașov și Țara Românească: in campo de Roya 313. cf. Conduratu, Michael Beheims Gedicht etc., 67 n. 1.
- Rumelia*, begul de—(ѡрѡмѣланскн госпо-даръ) 50. 51. 53 n.
- Sabastianus**, omul lui Vlad Țepeș la 1476, 324.
- Sacaloș Andreiaș*, Săcuiu (1431—32), 60.
- Sarandino*, boer al lui Dan II (1431) și Vlad Dracul (1433—37), 35. 68 n. 69.
- Săcuieni* (Сакѡиѣне), târg sau vamă în Țara Românească (1431), 39.
- Săcui*, *Săcuime* 99. 103. 127. 186. 195. 279. Сакѡан 186. 194. Сакѡн 102. Сѣкѡан 279. Сѣкѡн 126. Sicli 330. adj. Сакѡнскн 77. v. Сѣкнхшпанъ.
- Sărata*, sat în jud. Buzău, 207.
- Sătcele* (Săcele) 199. 209 n. 2.
- Schenderia* (Скендерне, Скендерне = Scutari, în Albania), 141 n. 2.
- Secară*, hot din Râjnov c. 1482—87, 192.
- Semen*, stolnic al lui Vlad Dracul la 1437, 73.
- Semca*, sulgear între 1496—1507, 231. 232 n.
- Serajevo* (în Bosnia) 164 n.
- Severin* 29. 181. 216.
- Sibiū* (Сѣнн, Сѣннн) 43. 44. 56. 126. 148. 187. 225. 239. 253. 254. 261. 290. Cibin 336. Cibinium 345. 346. 347. civitas Cibiniensis 346. 352—353. Sibieni Сѣннѣне 56. 253. Сѣннѣнн 125. 187. Сѣнннцн 43. 44. adj. Сѣннскн 291.
- Sighișoara* (Шегншорѣ 259) 260. Segeswar (ung. Segesvár) 331. Sighișorenii Шгншорѣне 57.
- Sigismund*, împăratul german și regele Ungariei, 24. 42. 43. 48. 51. 58. 63. 66. 70. 254.
- Silistria* v. Dârstor.
- Sin*, sluga lui Vlad Dracul 1431—33, 65.
- Sinadin al Căpitanului* (Capitanov), socrul lui Basaraba II (1476), 106 n.; boer al lui Vlad Călugărul c. 1482—83, 191. 288. 289 n. 290. Zidradin (= Zinadin) 333.
- Skender-beg* (fratele lui Ali-beg) 168 n. 2. v. Ali-beg.
- Smederevo*, *Smedorova* (Semendria): Смедерева 163. Смедорова 299. Zendere (—ung. Szendrő) 340.
- Sofia* (în Bulgaria) 300.
- Spanopol*, boer al lui Vlad Dracul între 1433—46, 84.
- Staiço*, comisul lui Basaraba III între 1478—82, 175 n. 278.
- Staiço*, logofătul lui Vlad Călugărul și al lui Radu IV 1482—1507, 300 n. 301—302. 349.—Ginere al celui dintâiu, 300 n.
- Stan*, boer al lui Radu II Praznaglava la 1421, 10.

- Stan* spătarul, pribeag la Braşov în 1432—33, 45.
- Stan*, boer pribeag la Braşov c. 1462—63, 105 n. 1.
- Stan*, logofăt (al doilea) la 1508—09, 306. 307 n.
- Stan Aldeş* (sau Aleuş?), boer pribeag la Braşov în 1460, 276 n. 1. 326.
- Stan Cortofleşt*, trimesul lui Basaraba III la Ştefan Báthory în 1478, 270 n.
- Stanciul*, boer pribeag la Braşov în 1432—33, 45 n.
- Stanciul*, boer al lui Vlad Dracul între 1433—37, 71 n.
- Stanciul*, vistier al lui Vlad Dracul c. 1433—37, 252 n. (cariera lui).
- Stanciul, fratele lui Mircea*, boer al lui Vlad Dracul între 1432—41, 73. 252 n.
- Stanciul Honoi*, boer al lui Vlad Dracul între 1432—41, 252 n.
- Stanciul dela Glogova*, boer şi cumnat al lui Basaraba III, 1478—82, 139 n. 2. 183 n.
- Stanciul din Nămăeşti* (c. 1503) 217. 218 n.
- Stanislav*, sluga lui Vlad Dracul la 1431, 58.
- Stanislav*, omul lui Cârştian vornicul c. 1496—1507, 229. 303.
- Stănilă*, vornic al lui Basaraba II la 1477, 268 n.
- Stephanus*, «litteratus Brassoviensis» la 1469, 356—357.
- Stoica*, boer al lui Dan II la 1427, 30. Poate acelaş cu comisul din 1431, 30 n. 35.
- Stoica*, armaşul lui Vlad Ţepeş c. 1456—59, 91 n. 92.
- Stoica*, boer pribeag la Braşov c. 1462—63, 105 n. 1. Poate identic cu cel precedent.
- Stoica*, trimesul lui Cazan vornicul la Braşov între 1480—82, 287.
- Stoica*, trimesul lui Dragomir Udrişte la Braşov c. 1482—92, 294.
- Stoica Rusul*, boer al lui Mircea I la 1413, 6 n. 6.
- Stoica Harsean*, boer oltean între c. 1433—46, 84.
- Stoica Ghizdaveş* (Gizdavich), boer al lui Vladislav II la 1453, 315.
- Stoican*, boer român la 1508—09, 306. 307 n.
- Stoiceani*, sat în jud. Argeş, 231 n.
- Stroe*, vornic la 1504—07, 306. 307 n. provisor curiaie 354.
- Stroe*, din Ţara Românească (1482—96), 209.
- Sucal*, vistier la 1481, 182 n.
- Surva*, cetăţean din Braşov c. 1433—37, 71. 252 n.
- Şapte Scaune* (СѢДМЪ СТОЛУЕ, Septem Sedes Saxonicales) 222. 352—353.
- Şchei* (Şcheiu), sat independent, apoi suburbie a Braşovului, 263. v. шкн.
- Scherban* v. Şerban al lui Bilcear.
- Şerban*, vistier al lui Vlad Dracul între 1437—41, 252 n.
- Şerban al lui Bilcear*, boer al lui Mircea I la 1413, 6. 37.
- Şimon*, judeţ în Râjnov c. 1482—83, 189.
- Şimon*, sluga lui Vlad Călugărul între 1482—96, 198.
- Şontumuş* (Schonkebunk), judeţul Braşovului la 1442, 76 n. 3. 77 n.
- Ştefan*, logofătul lui Vlad Dracul 1432 (37)—46, 73. 254. 261. 262 n. (cariera lui). 312.
- Ştefan*, pitar la 1507, 355.
- Ştefan (cel Mare)* 114. 117. 159 n. 2. 179 n. 182 n. 216. 263. 264 n. 265. 282. 329—330.
- Ştefan Báthory* 115. 117. 127. 130. 145. 146. 150. 158—159. 160—161. 163. 166. 181. 182 n. 183. 195. 265 n. 269—270. 271. 275. 277 n. 279. 280. 338. 339. 340. 341.
- Ştefin*, judeţ de Râmnic c. 1506, 305 n.
- Şterca*, din Făgăraş (c. 1481), 285.
- Ştibor*, voevodul Ardealului la 1413, 34. 35 n. 1. 36.
- Şuli Gherghe*, judeţ în Braşov c. 1431, 247.

- Talaba**, locuitor din Făgăraș c. 1481, 285.
- Tatul**, boer pribeag la Brașov 1432—33, 45. 46 n.
- Tatul din Râjnov**, diac la Vlad Călugărul între 1482—96, 205.
- Tatul Duvalmă**, hoț din Râjnov c. 1482—87, 192.
- Tălmăciu**, trimesul lui Dragomir Udriște la Brașov c. 1482—92, 294.
- Târgoviște** 5. 12. 13. 17. 23. 24. 26. 34. 73. 81. 98. 102. 119. 181. 185. 189. 191. 228. 252. 256. 290. 292. 300. 311. 314. 315. 317. 318. 337. 342. 343. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 354. 356. 357. 358. Târgovișteni ТѢРГОВИШТЕНИ 29. 39. În lat. Tergoistha, Thergoischa, Tergoist (Tergoyst), Targvistic, Tergovistia, Thergowistha, Targavistya (Targavistia), Thargovistya, Targovistscha; greș. Intergoviscia 319.
- Târgșor** 5. 12. 17. 23. 32. 34. 189. ТѢРГШОР 72. Novum Forum 37. Trahsor videlicet Novum Forum 26. Târgșoreni ТѢРГШОРЕНИ 39.
- Târgul de jos** (Долни ТѢРГ=Roman) 284. 285.
- Tej**, județ în Râjnov între 1451—56, 86. 87 n. 89. 90. Thes iudex de Rasnava 1456, 316.
- Teleajen** (valea) 98. 226. 251. 286. 287. ТѢЛѢЖИИ 98. ТѢЛѢЖИИ 250 v. drumuri.
- Therch** v. Bran.
- Thomas Altenberger**, «magister civium» la Sibiu în 1475, 323. 324.
- Thomas Olaz**, cetățean din Sibiu la 1499, 344.
- Timișoara** (Тимшоар 215) 216. adj. Темнишварски (dela ung. Temesvár) 77.
- Tocsaba**, boer al lui Dan II și Alexandru-Aldea (1421, 1431), 251 n.
- Tocsabes** v. Albul vornic.
- Tohan**, sat în țara Bârsei, 156.
- Tomaș**, pârgar din Brașov la 1452, 88.
- Tököly**, comandant ungur la 1480, 163 n.
- Tudor** (Todor), boer de frunte al lui Vlad Dracul la 1432—41, 45—46 n. 73.
- Tudor**, logofătul lui Basaraba II la 1475, 119. 120 n.
- Tudor**, logofătul lui Basaraba III la 1481, 277 n. 338. 339.
- Tudor**, logofătul lui Vlad Călugărul 1495—96, 196 n.
- Tudoran**, trimesul lui Basaraba II la Brașov în 1476, 333.
- Turc Ianoș**, trimesul Brașovenilor la Basaraba III în 1478, 136 n. 1.
- Turci** (Turcia) 41. 42. 44. 51. 52—53 n. 62. 81. 95. 98. 102. 107. 111. 114. 116. 117. 119. 125. 127. 135. 140. 141. 148. 149. 150—151. 154. 155. 163. 166. 176—177. 178. 181. 192. 216. 263. 275—276. 291. 293. 297. 300. 303. 314. 315. 316. 317—318. 324. 337. 340. 344. 350. 353. 356. ТѢРСКА ЗЕМЛѢК 128. Thwrcchia 343. Порта, Poarta (otomană) 139. 147. 164. 181. 218. 273.
- Turcul** (neguțător turc c. 1481—82) 170. 188. 285.
- Turnul** (ПѢРГОС) 40.
- Turnul Roșu** (Wercsthoron) 332.
- Țara Bârsei** v. Bârsa.
- Țara Românească** (ВЛАШКА ЗЕМЛѢК, Walachia, Valahia) 43. 44. 47. 54. 57. 61. 64. 98. 101. 134. 149. 181—182. 192. 193. 194. 215. 230. 269. 270 ș. a. În titlul domnilor: 132 (pe pecetea lui Basaraba III), 203 (sub Vlad Călugărul), 213, 230 (sub Radu IV); cf. господни ВЛАШКИ 227, 239 (sub Radu IV); altfel înlocuit cu termenul СѢРРОВАЛХИСКА sau СѢРРОВАЛХИСКА ЗЕМЛѢК. Izolate sânt: власка землѢк 251. землѢк влахынска 298. СѢРРОВАЛХИ 68. Запалнина (= Transalpina) 75. Volahia 25.—Români (Власн; sg. Влах 99) 56. 57. 76; în înțelesul de «țărani», «rumâni» 282. 284.
- Țara Ungurească** (УГРЦКА ЗЕМЛѢК) 33. 86. 145. 176. СѢРЦКА—64.—вѢРЦКА

86. *взгрзска страна* 83. cf. *взгрзски* 69.
 Hungaria 316. 345. 352—354. Ungurii 579. 149. 163. 176. *Бзгрс* 32. sg. *Бзрнн* 99.
- Țepeluș* v. Basaraba III cel Tânăr.
Țârviș (Cirvis=Servatius), meșter din Feldioară pela 1432 — 37, 253 ; v. 252 n.
- Țăriște*, boerul lui Basaraba II și tovarășul lui de pribegie, c. 1460—83, 111 n. 153. 291 n.
- Ulan*, boer pribeg la Brașov 1432—33, 45.
- Ungrovlahia* v. Țara Românească.
Unguri v. Țara Ungurească.
Uroș (*Petru*), trimesul Brașovenilor la împăratul Sigismund c. 1432—37, 253—254.
- Utimeș*, boer al lui Dan II la 1422 și 1424, 17. 24.
- Utuș Gașpar*, cetățean din Brașov la 1442, 261. 262 n.
- Vadul Dundrii* 23. Vadum Danobi, Danubii 26. 37. Vada (= porturile) Danubii 350.
- Valentinus*, județ în Brașov la 1413, «fost județ» la 1424, 27. 36. Felentin 6.
- Varadin* (Varaždin în Croația) 109.
- Vasil*, boer pribeg la Brașov pela 1432—33, 45.
- Vasluiu* 134.
- Vâlcan*, boer al lui Radu II Praznaglava la 1421, 10. 13.
- Vâlcan*, neguțător român la 1495. 343.
- Vâlcea*, trimesul lui Hasaraba III la Brașov între 1478—82, 175.
- Vâlcsan*, boer al lui Radu II Praznaglava la 1421, 10. 13
- Vintilă*, stolnicul lui Basaraba III c. 1478, 138. 139 n.
- Vintilă*, logofătul lui Basaraba III între 1478—81, 139 n. 168. 169 n. Probabil identic cu Vintilă Florescul, boer al lui Vlad Călugărul între 1483—89, 169 n. 279 n. (cariera lui).
- Vlad I Dracul* 48 n. 54 sq. 96. 248. 262 n. 312 sq. *Дракѡла* (Drăculea) 250.—Fiu al lui Mircea I, 312.—Tată lui Vlad Țepeș, 96.—Anii domniei lui, 54 n. 1.
- Vlad II Țepeș* 90 sq. 107 127 n. 150. 265 n. 269 n. 276. 316 sq. *Дракѡла* (Drăculea) 102. 103. *Dracul* 324. 327. Dracul, qui Wlad wayvoda nuncupatur 326. *Ladislaus* 357. 358. Wladislaus, Ladislaus Dragwlya, Dragkwlya, Drakulya 323—324.—Fiu al lui Vlad Dracul, 179 n.
- Vlad III Călugărul* 104 n. 163 n. 1. 166. 168. 179 n. 180 sq. 233 n. 277 n. 299. 339 sq. *Калѡреѡа* 167. *Калѡреѡа* 216 n. 1. Sacerdos Wolahorum 318—319.—Fiu al lui Vlad Țepeș, 196.—Tată lui Radu IV, 214 215—216. 352.—Anii domniei lui, 180 n. 1.
- Vlad*, sluga lui Vlad Dracul la 1431—32, 60.
- Vlad*, omul Brașovenilor pe lângă vornicul Albul 1431—33, 250.
- Vlad*, trimesul lui Basaraba III la Brașov în 1477, 135.
- Vladislaw II* sau *Vladislaw Dan* 85 sq. 150. 314 sq. 319.—Anii domniei lui, 85 n. 1.
- Vladislaw (II)*, regele Ungariei, 341. 352.
- Vladul*, vornic sub Basaraba III și Vlad Călugărul, 233 n. 271. 272 n. (cariera lui între 1472—81).
- Vlaicul*, boer al lui Basaraba III, trimes la Ștefan Báthory în 1478, 270.
- Vlaicul*, boer trimes de Radu IV la Brașov între 1496—1507, 231; frate al lui Albu, 231 n. Probabil identic cu Vlaicul portarul dela 1508—09.
- Vlaicul*, portar la 1508—09, 306. 307 n.
- Vlaicul*, popă din Țara Românească 1482—96, 199.
- Voico*, boer al lui Alexandru-Aldea la 1431—33, 53 n. 54.
- Voico*, boer al lui Dan II între 1422—31, 17. 24. 35; vornic al lui Vlad

- Dracul între 1431—39, 73. 248.—
249 n. (cariera lui).
- Voico Dobrița* (Dobricha), boer al lui
Vlad Țepeș la 1460, 320—321.
- Voico al Tatului* (Woyko Thathul),
boer pribeag la Brașov în 1476,
106 n. 333.
- Voina din Busău*, ginerele lui—, 192.
- Voloder*, sluga lui Vlad Dracul între
1430—40, 55. 75.
- Vulpaș*, logofăt (al doilea) al lui Ștefan
cel Mare (1474), 114 n.
- Waldowin** v. Baldovin.
- Weresthoron* v. Turnul Roșu.
- Woyko* v. Voico.
- Zanvel*, om al lui Vlad Dracul între
1438—46, 81.
- Zăgorean*, Român din Șcheii Brașovu-
lui între 1496 — 1507, 231. 232 n.
- Zărnești*, sat românesc în comitatul
Făgărașului, aproape de Bran, 152.
156.
- Zendere* v. Smederevo.
- Zidradin* v. Sinadin.
- Zlaw* (Slav) din Făgăraș, trimesul lui
Basaraba II la Brașov în 1460, 331.

L U C R U R I

- Adopțiune* 48. 161. 195 (= vasalitate).
Aramă 58. 64 n. 67. 76. 251. 256. 258.
Arcuri 19. 20. 23 (25). 28. 34. 37. 63. 80.
 121. 129. 190.
Arestări (de oameni) 26.
Arme 89. 125. 129. 315. 332. 333.
Argint 39. 76.
Aspri 74, 82. 88. 168 ș. a. — falși 233.
 v. аспръ.
Atlas (attalz) 231. 297. v. АТЛАЗЪ.
Aur 39.
Bani (monetă mărunță) 5. 6. 12. 17.
 18. 19. 20. 23. 28. 34. 37. — roșii 159.
 — răi 67. — vechi 64. v. БАНЪ, ДЪКАТЪ,
 ПЕНЕЪ.
Berbeci 5. 12. 17. 19. 20. 23(25). 28.
 34. 37. 73. 206.
Bicelli v. корда.
Bigamie 236.
Birum (zeghe) v. гѣнѣ.
Blăni 23(25). 28. 34. 37. — de vulpe
 și jder 220. v. крѣзно.
Bobou 12. 19. 20. 23(25). 28. 33. 37.
 v. БОБОУ.
Boeri:—Brăileni 282.—Buzoieni, Râm-
 niceni 284. — Olteni 84.
Bogasi 122. 295. v. БОГАСА.
Boi 5. 12. 16. 23(25). 28. 34. 37. 73. 92.
Brăe 298. 349. v. корда.
Brânză (în burdufi) 5. 12. 17. 19. 20.
 23(26). 28. 34. 73. v. сиренѣ.
Bumbac 5. 12. 16. 19. 20. 23(25), 28.
 29. 73.
Burgări v. pângari.
Bucate (fruges) 333.
Cai 5. 6. 12. 16. 19. 20. 23(25). 26. 28.
 34. 37. 73. 213. — de furat 83. 195.
Calomnie 82.
Caligae v. călțuni.
Candelabre 340.
Camelot 5. 12. 16. 23(25). 28. 73. v.
 КАЗНА КАМНАРА.
Care 56. 220. 221.
Catifea de Ypres, Louvain, Köln și
 de Boemia 4—5, notele; 12. 16.
 19. 20. 21. 23(25). 28. 33—34. 73.
Călăreți 5. 12. 17. 23(25). 34. 37. 73.
Călțuni 7. 23. 28. 83. v. КАЛЦИ.
Cărăuși 117. 289. v. сѣкѣрѣшъ.
Ceară 5. 12. 16. 19. 20. 23(25). 28. 29.
 34. 37. 39. 73. 79. 97. 125. 129. 258.
Cenușari 256.
Cergi 19. 20. 23(25). 28. v. ЛЕЖЕННИЪ.
Cești (de argint) 168.
Chezași, chezașie 6. 12. 17. 23. 38. 73.
 117. 197. 217.
Ciocârlat v. ЧОКАРЛАТЪ.
Cneji (judeci) 282. 283. 284. v. КНЕЖЪ,
 ЖЪДЕКЪ.
Confiscări (opreli) 9. 10. 34. 203. 325.
 326.
Cojoace 34. 243.

- Cojurători* 322.
- Coloniști* (bulgari) în Țara Românească 350.
- Comerț interior*: cu ceară, piper, șofran, bumbac, fier 29.
- Crap* 19. 20.
- Cuie* 243.
- Cușite* 34. 37. 222. 304. 345. 347.— de Știria 223 n.
- Cărămidă* 177.
- Cânepă* 19. 20. 23(25). 28.
- Datorii* (incasarea lor) 6. 8. 12. 17. 23. 34. 38. 39. 73. 251.
- Despăgubiri* 157.
- Doftori* 302. 355.
- Drumuri*: drumul Brașovului (până la Brăila) 4. 12. 16. 23. 73. 217.—Buzăului 98.—Dâmboviței (sau Rucărului) 98. 227.— Prahovei 88. 98. 227. 251. 286. 287.—Teleajenului 98. 227. 251. 286. 287.
- Ducatori* v. ДУКАТОРЪ.
- Ducați* 5—6. 12. 16—17. 18—19. 20. 27 n. 29. 33—34. 37. 56. 64. 73. 76 (ca marfă). 99.—vechi 56. 64. v. ДУКАТЪ.
- Dușegubine* 111. 201. 240.
- Episcopul Ardealului* (cel catolic) 344.
- Export (articole de—)*: vite (boi, vaci, cai, porci, berbeci); pește (morun, crap); piei de fiare și de jivini (cerbi, veverițe, iepuri, jderi, pisici sălbatice, riși, vulpi); său; ceară, miere, mied; vin; brânză; piper, șofran, bumbac; aur, argint, mărgăritar. v. indicația paginilor la fiecare articol în parte.—aramă, florini 76. pâine (grâu) 10. mătase turcească 129.
- Ferestre* (de biserică) 241.
- Fier* 10. 12. 18. 19. 20. 23(25). 28. 29. 33. 37. 125. 129. 242. 251. 256. 343.— pentru monetărie 70.— pentru arme 190. v. УЖЕДЕ.
- Flabella* (sinonim cu muscarium, grec. βλιπίδιον) 349.
- Florini* 39. 68. 73. 76. 107. 159. 173. 188. 217. 258 ș. a.—ungurești 69. 323. v. ФЛОРИНЪ.
- Funii* 18. 19. 20. 23(25). 28. 34. 37.
- Furi* de biserică 296.
- Hamuri* 23(25). 28. 34. 165.
- Haine de Ipria* 81. v. ИПРИА.
- Hereghie* v. ХЕРАГІА.
- Helgii* v. ХЕЛУИ.
- Ieniceri* (yanicari) 314.
- Iepe* 19.
- Iepuri* 19. 23. 26.
- Import (articole de—)*: stofe (catifea, postavuri, bogasii, bobou, pânză, pânză săsească); obiecte de îmbrăcăminte (cojoace, zeghi, blăni, șapci, călțuni, încălțăminte); in, cânepă; cergi, hamuri, funii; aramă, fier, oțel; arme (săbii, spade, puști, arcuri, săgeți); scuturi; cuțite, cuie; care, mese; săpun; argint. ducați. florini. v. indicația paginilor la fiecare articol în parte.— mied și vin 37. ovăs 256.
- In* 18. 19. 20. 23(25). 28. 34. 37.
- Încălțăminte* 76.
- Indiction* 13° n 4.
- Iscoade* (spioni) 250. 300. 329.
- Jderi* 19. 20. 23 (26). 34. 109. v. ЖДЕРЪ.
- Judeci* v. cneji.
- Judecăți* 46. 119.
- Judecători* (судья) 283.
- Județi*:— în Brașov, deseori.— în Sibiu 319. 323. 324. 344; v. ПРЖГАРМЕЩЕРЪ.— în Râjnov 73. 87 n. 189. 210. 316. 335.— în Râmnic 304.— județul crăesc al Brașovului (birăul) 133—134. 137. 147. 183. 217. 218 v. СРЖЪС.
- Leagăne* 170. 185. v. ЛЕГЪНЪ.
- Marca (argenti)* 349.
- Mastrucăe* v. КРЕЗНО.
- Mărgăritar* 39.

- Mărfuri*: — levantine 5. 12. 16. 19. 20. 23(25) 28. 73; v. p. 5, n. 7.—turcești 125. 129. 176.—en gros (вѢЛНКА КЪПАКЪ) 136. 186.—en détail 186.
- Mătase* (turcească) 129.
- Mercenari*: Unguri, Săcui, Români 99.
- Messink* (Messing, alamă) 349.
- Mese* 170.
- Meșteri*:—dela Sibiu 320. 331.—dela Brașov 241. 357.
- Mied* 5. 23(25). 28. 33. 37. v. МЕДОВИНА.
- Miere* 12. 16. 23(25). 28. 73.
- Mitrae* v. șăpci.
- Morun* 19. 20.
- Naipul de Nicopol* 314.
- Neguțători*:—turci 107. 124. 176. 344—345.—greci 356.—evrei 234.—raguzani 356; v. Gaspar Italicus.
- Oale* (de aramă) 348.
- Oi* 19. 89.
- Ofel* 94. 256.
- Ovăș* 256.
- Opreli* v. confiscări.
- Pâine* 10.
- Pânză* 19. 20. 23(25). 28. 34. 37. 256.—săsească 76.
- Pârcalabi*:—de orașe 97. 184.—de Poenari 233 n. 354.—de Târgoviște 358.—de Bran 31. 78 n. 79. 122. 195. 199. 237. 242. 297. 341. v. ПАРКАЛАБИ.
- Părgari*:—in Țara Românească 184.—la Târgoviște 252.—la Brașov, de seori.—la Râjnov 6. 13. 27. 36. 201.—la Sighișoara 260.
- Peccefi* 109. 172. 206. 301.
- a) domnești: a lui
Mircea I, 6 (cea mică). 10 (cea mare, ambele cu legendă latină).
Mihail I, 7. 8 (chirilice).
Radu II Praznaglava 13. 15 (latine). 14 (chirilică).
Dan II, 19. 28. 30. 31. 39 (chirilice); 24 (cea mare, latină). 29 (cea mică, latină).
- Alexandru-Aldea, 40. 41. 44. 46. 48. 49. 53. 311 (chirilice).
Vlad I Dracul, 55. 57. 60. 64. 65. 66. 67. 84. 85 (latine, mici); 74 (latină, mare); 68. 69. 71. 74. 79. 82. 84. 314 (chirilice).
Vladislav II 87. 88. 89 (chirilice).
Vlad II Țepeș, 91. 93. 97. 99. 323. 324 (latine); 90. 94. 95. 318. 319 (chirilice).
Dan pretendentul, 102. 103. 325. 327 (chirilice, ca toate cele următoare).
Radu III cel Frumos, 106. 107. 109. 110—112. 328.
Basaraba II Laiotă 114. 115. 116. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 126. 127. 129. 130. 131. 332. 333. 335. 336.
Basaraba III Țepeluș 132. 134. 135. 136. 137. 138. 143. 144. 146. 147. 149. 155. 156. 157. 161. 169. 170. 175. 177. 337.
Mircea pretendentul, 179.
Vlad III Călugărul, 123. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 188. 189. 190. 191. 193. 195. 196. 197. 198. 201. 203. 204. 207. 208. 209. 210. 211. 340. 341. 342. 343.
Radu IV cel Mare 214. 216. 219. 220. 221. 222. 225. 227. 230. 231. 232. 233. 235. 236. 237. 239. 240. 243. 244. 344. 348. 350. 351. 352. 355 (cea mare).
Teodosie, 305.
Ștefan cel Mare, 284.
b) boerești: a lui
Mihail protovistierul (1421), 10.
Coico logofătul (1431), 248.
Voico vornicul (1431), 248.
Albul vornicul (1431—33), 249. 251.
Antonie cămărașul (c. 1433—43), 260.
Ștefan logofătul (1442), 262.
Doboca vornicul (1460), 327.
Cărstian pârcalabul (1476), 358.
Dragomir al lui Manea vornicul, 263 (1474), 266 (c. 1478—79).

Neagu vornicul (1480), 276.
 Sinadin al Căpitanului (c. 1482—83), 289.
 Coie (c. 1484—85), 290.
 Dragomir Udriște vornicul 291 (c. 1482—83). 293. 294. 297 (c. 1482—92).
 Staico logofătul (1492), 300.
 Cârstian vornicul (c. 1496—1507), 303.
 Stroe vornicul (1507), 355.
 Calotă vistierul (1508—09), 307.
 c) municipale :
 a județului din Râmnic (c. 1506), 305.
Pedeștri 5. 12. 17. 18. 19. 20. 23 (26). 34. 37. 73.
Piei: — de cerb 5. 12. 17. 19. 20. 23 (26). 28. 34. 73; pelles ferinae (Wiltwerk) 37; cutis cervi 26. 37. — de miel 5. 12. 16. 23(25). 28. 73.
Perpere (perperi) v. перпера.
Pescari (Brăileni) 282. 284.
Pește 5. 12. 17. 18. 23(26). 34. 37. 73. 125. 129. 184. 186. 190. 194 ș. a.
Piper 3. 5. 11. 12. 16. 18. 19. 20. 23 (25). 28. 29. 73. 129. 176. 266. 295. 341. 345. 347. 356.
Pisici sălbatice 19. 20.
Porci 5. 12. 16. 19. 20. 23(25). 28. 34. 37. 73. 88.
Porturi (la Dunăre) 350.
Postav 7. 18. 21. 34. 39. 76. 243. 258. 341. 343. — frâncesc 33. 34. — tăiat 7. 33.
Potcoave (babata) 322.
Poveri v. тарх, товарх.
Puști 63. 80. — v. пѣшка.
Praf de pușcă 80.
Pribezi: — la Brașov și în țara Bârsei 45. 47. 90. 105. 111. 120. 140. 141. 320. 332. — peste Dunăre 182. v. прикѣгъ.
Represalii 60. 63. 68. 69. 188. 201. 202. 209. 218. 240. 317 ș. a.
Rîși 20. 23. 109.
Robi (în Turcia) 44. 45. 285.

Rotari (carpentanei, carpentarii) 331 (dela Sibiu). 357 (dela Brașov).

Salitră 80. v. салнитро.

Salv-conduct (carte de încredințare): КНИГА ЗА ВЕРЪ 137. 145. 213. — ПЕРНА 268. — КЛЕТОВНА 306.

Săbii (spade) 19. 20. 23(25). 28. 34. 37. 190.

Săgeți 63. 80. 191.

Săpun 244.

Său 39.

Scuturi 63. 89. 121. 129. 190.

Sticlar 240.

Subașa de Hârsova 229.

Șăpci 33. 37. — frâncești 12. 16. 28. 33. 73. — de postav 23(25). 28. v. шапка.

Șofran 5. 12. 16. 19. 20. 23(25). 29. 73. v. крокосъ, шофранъ.

Șpani: — «a toată țara ungurească» (comes palatinus) 146. — al Săcuilor 254. — al Timișoarei 50. v. шпаня, БИКНАШПАНЯ.

Șube 248. v. шѣба.

Taffeta (tafta) 231.

Taxe vamale: — de 3% 5. 12. 16. 23(25). 28. 34. 37. 38. 73. — de 1/30 (tricesima, ung. harminczad) 19. 20. 23(26). — Taxele mărunte sânt de căutat la fiecare articol de comerț.

Tărguri v. тръгъ.

Termin de plată 176. v. сорокъ.

Ținuturi v. дръжава.

Ucenici (Sași) în Țara Românească 229. 303. 325.

Vaci 5. 12. 17. 23(25). 28. 34. 37. 73. 92.

Vămi: — de plaiuri 97. — la Dunăre, ibid.

Vama dela Bran 5. 12. 17. 23. 30.

31. — dela Brăila 5. 12. 17. 19. 23.

73. 319. — dela Câmpulung 13. — dela

Dâmbovița 5—6. 12. 17. 18. 23. 27.

28. 34. 73. — din Prahova 20. —

dela Rucăr 18. 28. 33. 34. 319. —

- dela Târgoviște 5. 12. 17. 23. 29.
 34. 73. — dela Târgșor (probabil a-
 ceeaș cu cea din Prahova) 5. 12.
 17. 23. 34. 73.
Vameși: — de orașe 97. 184. — prin țară
 184. — sub plaiuri 97. — la Bran 7. —
 la Dâmbovița 14. 18. 28. — la Du-
 năre 184. — la Prahova 20. — la Ru-
 căr 7. 14. 18. 28. 95.
Veverițe 19. 20. 23. 26 n. 2.
Vin 5. 12. 16. 19. 23(25). 28. 33. 37.
 73. 186. 190. 287.
- Vite cornute* 19. 20.
Venituri ale visteriei (vulpi, jderi, rîși)
 109.
Villici (subjuzi) 26. 27. 76 n. 4. 320.
Voevodul Ardealului 111. 223. 225.
 226. 275.
Vornici 97.
Vulpi 19. 20. 23(26). 34. 109.
Zăloage 8. 9. 10. 34. 38. 172.
Zeghi 23(25). 28 n. 1. v. rșmk.
Zidari (dela Brașov) 177.

C U V I N T E

- ▲ВО** iată: **▲ВО ЧЕ ДОНТИ** 50. **▲ВО ГА СЪ**
БЪНАН 182. v. Danióió, Rječnik, s. **▲ВО**.
▲ГН▲ТННА piele de miel 21. cutis ag-
 neli 25.
▲ПОК▲НСАРЬ sol 95. gen.-рѣ 261. pl.-рн
 148. 149. 157. 164. 166.—grec. ἀπο-
 κριστάριος messenger, ambassador
 Sophokles. ngr. ἀποκρισάρης.
▲РД▲АСКН (арьдваскн, ард'васкн) ardele-
 nesc, al Ardealului 102. 110. 145.
 215. 223. 273. v. ДРЖАВА, ардваскн.
▲РМ▲ШЪ rom. armaş 92. cf: Hasdeu,
 Cuvinte din Bătrâni, I, 118.
▲СПРЖ aspru (monetă mărunță, de obi-
 ceiu a cincizecea parte dintr'un
 «florin» sau «imperialis») 74. 81. 87.
 167. pl. аспрѣ 232. до еднѣ аспрѣ 196.
 ospora 27 n. — grec. ἄσπρον, lat.
 asper, asperus. cf. Du Cange, s. as-
 perus, și Bartal, s. asper.
▲Т▲ЛАЗЪ atlas, atlas 297. attalz 231.
 — turc. atlas, grec. ἀτλάζι.
▲ТФ iată 218. v. Daničić, s. ▲.
Б▲Б▲КЪ bumbac 3. 11. 15. бѣбак 18. 20.
 21. бѣбак 27. шт бѣбакн 28. бѣмбак 72.
 bumbacum 25. grec. βαμβάκιον, ngr.
 μπαμπάκι, bulg. bubak, sârb. bom-
 bak, bumbak (pe lângă pamuk). Mi-
 klosich, Türkische Elemente II, 37.
БАНЪ, pl. бани, rom. ban (monetă mă-
 runță, coresp. lat. denarius, germ.

Pfennig; cf. *banalis* denarius, denar
 bătut din porunca banului, în Un-
 garia) 3. 4. 11. 16. 18. 20. 21—22.
 27. 32. 197. fillerenes 24. denarii
 24 — 26. 37. — Valoarea banului a
 variat foarte mult până la întrodu-
 cerea *denariilor noi* sub Matei Cor-
 vin, care erau a o suta parte dintr'un
 florin. Înainte de aceasta florinul
 avea dela 100—300 denari.

БАНТЪВАТН, **БАНТОВАТН** rom. a bân-
 tui: **БАНТЪВАТ(Ъ)** 11. 22. -ОВАТ 72. 143.
 -ЪВТ(Ъ) 16. 133. 208. -ЪВАТѣ 178. -ЪВТѣ
 108. 110. 132. 220. 241. 250. -ЪВТ,
 -ЪВТ 31. 220. -ОВАЛ 202. inf. -ОВАТН
 184. -ЪВАТ 29. 39. бжнтъвати 83. La
 Bulgarii din Transilvania *bantuva*.
 Miklosich, Die Sprache der Bulga-
 ren in Siebenbürgen, Denkschriften
 VII, p. 119; Miletić, Sedmigradskitě
 Bългари (Sofia, 1896), p. 103.—ung.
bántani, a supăra, a vătăma.

Б▲Ш▲Л▲РЬ pl. dela баша paşe 299. cf.
 pl. turcesc *paşalar* dela sg. paşa ;
 macedorom. păşalar'li.

БНРЖЪ rom. birău 133 n. 2. 134.—ung.
biró.

БНСАЗН pl. desagi 267. bulg. bisagi, de-
 sagi. cf. Cihac, II, 94.

БОГЪМѣ, **БОГМѣ** zău, pe dumnezeul
 meu, 50. 288.

БОБОВЪ rom. bobou 11. 20. 21. 32. БОБО

18. pannus griseus 25. 37. cf. într'un glosar din sec. XVII: порътѣ, кокобѣ, зѣккѣ, la Hasdeu, C. d. B., I, 271, unde cuvântul bobou e derivat din ung. *guba*, care însemnă însă cergă «cilicium, gausape, rauher Kotzen»; cf. «lasnak, tserge, guba» ap. Szarvas és Simonyi, s. guba.
- БОГАСІА** rom. bogasiu, bogasie : pl. -cih 121. dat. -чимъ 294.—ital. *bocassino*, pânză subțire de in sau de bumbac, turc. bogasý. Heyd II, 702 — 703; Bartal, s. bogasium; Hasdeu, C. d. B., I, 223—224. 271; Tiktin, I, 206.
- БОЛЕРЕ** pl.: dat. болером 136. 280. cf. rom. boeri.
- БОЛѢРКА** boeroaică, pl.-ке 180.
- БРАВЪ СВИНИ** porc, mascure 3. 11. 15. 21. 27. 32. 72. cf. бравъ свини Ꙗ ванн 21. cu «pro uno porco IIj denarios» 25. Asupra cuvântului бравъ v. Miklosich, Lex., s. бравъ.
- БРОДЪ** pod: нзвѣдани сѣ ладѣ и брод на сѣхо 163. scoaseră corăbiile și podul pe uscat. бродъ însemnă propriu vad, vadum.
- БРЪТВЕЛЕ** pl. rom. bârtefe 187. cf. în bulg. vb. brătviť, subst. brătvenie.
- БЪКАТА** rom. bucată 298.
- БЪРГАРЪ** burgăr, cetățean 72. v. прѣгаръ.
- ВАМА** rom. vamă 6. 14. 72. 96. 109. 110. 184. 225. 243. 294. pl. ваме 176. 184.—ung. *vám*.
- ВАМЕШЕ** rom. vameș 6. 14. 96. 109. 110. 124. 125. 183. 209. 238. 301. pl. вამеше 18. 20.—ung. *vámos*.
- ВАМЪВАТН** rom. a vămui 7.
- ВАРАШКИ** de oraș: прѣкалае варашки 96.
- ВАРАШЪ** oraș 96. 171. dat. sg. варашѣ 108. loc. pl. варошехъ 183.—ung. *város*.
- ВАРЕ** rom. oare, ori: vare що orice 59. 89. 91. 93. 97. 105. 125. 135 ș. a. vare кто oricine, oricare 8. 38. 96. 99. 118 ș. a. vare коанко oricât 58. 113. 124. 178. vare коанци oricăți 27. 131. vare коанка oricâte 130. vare ванка ori-
- câte 122. 127. 131. 138. 144 ș. a. vare кон oricare 123. vare коага 135. vare ѣ кога la oricine 75. vare гдѣ oriunde 89. vare ут що din orice 189. greș. vare ми сте порѣчан 67. în loc de vare що ми сте порѣчани. vare ест Ѣгрни, vare е Гакѣн, vare ест Елахъ 99. literal. ori e Ungur, ori e Săcuiu, ori e Român. vare ест рнба, vare ест носке, vare що ест 128. fie că e pește, fie că e ceară, fie orice. La Bulgarii din Transilvania *vare flo, vare sto*. Miklosich, l. c., p. 138.
- ВАРЪВАТН СЪ** a se feri: да съ варѣват 22. да съ варѣвате 18. 27. да съ сте варѣвале 6. да се варѣт 39. да съ варѣт 4. 11. 16. а ут нас се варѣн 282. ут Ѣасн да се варѣете 286. v.—bulg. вароватн сѣ.
- ВАШЕНЪ** al vostru: вашено молѣние 134. cf. каконо 123. pl. конно: да се распплю конно зло чине 192.
- ВЕ DOAR**: ве то знае 285. вѣ бога нмам 249.
- ВЕДЕ DOAR**, dar 163. 213. да веде 187. 265. де веде 193. cf. rus. вѣдѣ doar.
- ВЕКЕ** mai mult, mai departe: веке ут Трѣгшора подалеко вашн люде да не ходѣт 188. mai departe de Târgșor oamenii voștri n'au să meargă. v.—bulg. ваѣе. v. Daničić, s. вѣн.
- ВЕЛЕМОЖНИ** prea puternic 279.
- ВЕЛЕЧНИИ** prea cinstit 299.
- ВЕЧНИЪ** rom. vecin: dat. pl. вечномъ 195.
- ВЕЩН** pl. rom. vești, știri 224. sg. вест 225. 261.
- ВИГЪ** rom. vig, bucată (de postav): ут вига начѣта 21. вигъ рѣзанъ 27.—ung. *vég*. v. p. 23, n. 1., și Hasdeu, C. d. B., I, 198. 219. LXXXVI: вигѣ, вигѣрѣ; etimologia внаѣ e greșită.
- ВИЛАРЪ**, ВИЛАРЪ catifea 3. 5 n. 4. 11. 15. 27. 32. резанъ виларъ 72. gen. sg.-рът 27.—grec. βηλάριον; cf. βηλάριος, τον vellereus, villosus la Sophokles și pasajul următor din Constantin Porphyrogenitul, De ceterimoniis aulae byzant., I, 607 (ed.

Bon.): τοῖς μὲν μαγίστροις ἀνά μιλ.
(= μιλιάρησια) ῥέ, καὶ ἀνά καρδίου
βηλαρίου ἑνός; v. comentariul lui
Reiske, II, 712—713.

ВНСТІАРХ (ВНСТНІР) visterie 47. 151.
—grec. βυστιάριον tezaur.

ВНЦВОНЕОДА vicevoevod 143.

ВЛАДІЧЕСТВО МН vlădicia mea 280.
cf. господство мн domnia mea.

ВЛЗНА КАМНАЕКА propr. păr de că-
milă, camelot 3. 5. 11. 15. 21. 72.
lana cameli 25. Schamelot 231. săs.
Camlath, Chemeleth. v. p. 5, n. 6.

ВЛЗХВХ hot, tâlhar 236. 296. влзхв8 295.

ВОЗНАННЦА bute, butoiu 3. 11. 15. 18.
21. 72. tunella. vasa 25. vas 37.—
bulg. *vozilnica*, sinonim ou бѣчва,
grand tonneau (Markoff); *vozelnica*,
Djuvernua, p. 262. Cuvântul există
și în sârbeasca veche. Jireček, în
Archiv f. slav. Phil., XIX, 611.

ВРАЖМАШ gom. vrăjmaș, dușman 9.
47. 81. 113. 126. 139. 141. 145. 149.
163. 165. 167. 180. 182. 273 ș. a.
ВРЖЖМАШ 101. pl. вржжмаше 139. La
Bulgarii din Transilvania *vrasmasa*,
vrasmase-jo. Miklosich, l. c., p. 139.

ВРНЖТН СА а se întoarce: да ми се
врнжт на трагѣ 164. să mi se în-
toarcă, să mi se dea îndărăt. bulg.
se върна, se върѣтам.

ВРЖЖЕ funie 21. вржжа 18. ligatura 25.

ГАЗДА gom. gazdă 187.—ung. *gazda*.

ГЕВАСНТН а gusta: геваснтѣ 60.—grec.
γεύομαι, ἔγευσα.

ГЛОТА gloată, trupă 57. 103.

ГОВРЖНАТЪРСТВО gubernatorie, gu-
bernatio 86. cf. v.—ung. gubernător,
interrex.

ГРАМАТНКЪ grămătic, diac (scriitor,
secretar) 107. grec. γραμματικός (= *γραμματεὺς*).

ГЪБЕРЖ cergă 18. 20. bulg. *guber*, si-
nonim cu *čerga*.

ГШНЪ zeghe 21. birum 25. bulg. *guna*,
sârb. *гуѣ*. v. p. 28, n. 1.

ДАЖДА dajdie (tributum) 107.

ДЕКХАНЖЪ decanus, germ. Dechant (șe-
ful capitolului bisericesc) 72. 73 n. 2.
Pentru ж (în loc de ш: Крѣш Cru-
sius, Клош Closius, Томаш Tomas),
cf. Тѣж Thes, Theysz (Theiss).

ДОБРОМНСАЕЦЪ binevoitor: pl.-мн-
лцин 55.

ДОБРЖМНСАЖННКЪ binevoitor 214.

ДОКЛЕ până ce 215.

ДОЛѢ mai jos: да дасте кѣмерка долѢ
послабо 28. să dați vamă ceva mai
puțin; cf. în bulg. *по-долу* mai jos,
mai ieftin, Djuvernua, p. 504. Miletić,
Novi gramoti, p. 147, traduce «mult
mai puțin».

ДОСОСАТН а ajunge: нж мѢ не досо-
са гобржнатърство земн влзржскон 86.
dar nu-i ajunge, nu se mulțamește
cu gubernatoria țării ungurești. v.
СОСАТН.

ДРАКЪА gom. dracul, diavolul: наѣчен wt
ДРАКЪЕ 101. învățat de diavolul.

ДРЪГОРЖ altă dată 193. 194.

ДРЖЖАВА ținut, județ, district:—Бржнлѣ
283.—wt Бѣсе8 н ѡД Рненнк 284. cf.
БрДваска, Прдваска држжава 215.

ДЪКАТАРЪ ducatar, cel ce bate ducați
259. 260 n. 1. cf. cusor florenorum
auri, în Hurmuzaki, Documente I,
2, 729 (1446).

ДЪКАТЪ ducar 18. 56. 76. 94. 99. 153.
196. 199. 204. 212. 238. 255. ДЪКАТО
17. 18. 20. 72. pl. ДЪКАТЕ 72. ДОКАТН
212. Pl. ДЪКАТН pare a avea și înțe-
lesul de «bani în general, d. p. la pp.
199. 204. 212; cf. neogr. pl. *аспра*
Geld, din *аспру* aspru.—Ducații
(din ital. *ducato*) erau de argint și
de aur; valoarea lor varia foarte
des; cei de aur prețuiau în sec. XV
de obicei patru sau trei florini un-
gurești. v. Bartal, s. ducatus unga-
ricus.

ДЪШЕГЪБЕННА dușegubină, deșugubină,
homicidium 110. pl.-не 240.

єґо іатă 41. 70. 118. 126. 152. 153.
164. 165. 197. 291. 297. 304.

єґа сăци 215. 271.

єґи сăнд, дасă 4. 47. 72. 86.

єґлати а вени, а умбла : єґлате поскоро
42. вениџи маи иуте. а ми єґлате сло-
кодно 239. чи умблаџи-ми џи воие
бунă. Ён текстеле булгăреџи дин Тран-
силваниа *jelia, jellate; ielate* *βif*
(єґлате снџ) «kommt her», ла Милетиџ,
Sedmigradskitџ Вългари, р. 90—92;
Нови грамоти, р. 147. Miklosich, I. c.,
р. 86, compară neobulg. *ela, elate,*
poelate cu neogr. *ελα* (se zice џи
ελατε) џи ле derivă дин албан. *elja-*
а вени; cf. џнсă grec. *ελαβωα, ελαω,*
де unde probabil imperat. modern
ελα. G. Meyer derivă пе сăрб. џи
bulg. *ela*, пе alb. *ea, eja* дин турк. *ala,*
he' (Etym. Wörterbuch, р. 93; cf.
џнсă rad. alb. *el, ɛlɛ,* adus џн legă-
турă cu grec. *ελαω,* ibid., р. 354).

єґмיעџь чежаџ, гарант 4. 11. 16. 22. 72.
196. 202. 231. єґте (га) сґложнан сґ
єґица 217. І-аџи пус ла чежаџие. cf.
сăрб. jemac, jamac, Bŭрге.

єґнџа грије : џн єґннж єґннж да не нмате
249. сă п'авџеџи нии о грије. cf. џн
єґннж єґннж да не нмате 70. bulg. *enja,*
Djuvernua, р. 610; Miletic, Novi gra-
moti, р. 147. — neogr. *εννοια,* grije.

єґрдєлскє арделенеск 215. 224. 225.
226. v. ардєлскє.

єґто іатă 87, 138. 206. 270. v. Dani-
џic, s. v.

жґдєрж rom. jder (mardus, Marder) 18.
20. 21. 32. 108. 219. Lui жґдєр 21. џи
coresp. pro (cutis) mardurinis 26.

жґолдџ leafă 99. — ung. *zsold,* germ.
Sold. cf. жґолдџнарн Söldner (ung.
zsolnér) џнtr'o scrisoare а lui Petru
Rareџ căтрă Brașoveni дин 14 Ianuarie
1530 (Arh. No. 451).

жґсґанџ rom. jugan 213.

жґсґдєџь rom. judeџ (iudex) 72. 304. dat.
жґсґдєџ 98. 102. 103. 247. 297. 304.

305 : peste tot џн locul obișnuitului
сґдєџь, сґдєџь, сґдєџь.

жґсґдєџе, жґсґдєџџ rom. judece, judec
(= cnez, chinez) : dat. pl. жґсґдєџєм
283. жґсґдєџєм 284. Asupra acestui
cuvânt v. I. Bogdan, Despre cnejii
români, Analele Acad. Rom., Sect.
ist., seria II, tom. XXVI. v. князь.
жґспаниџа јупăneasă, boeroaică : pl.
-џе 178. dat.-џєм 180.

зґаконнџи а џтоцми, а пуиє аџєжă-
мăнт : законна 4.

зґаконџ аџєжăмăнт; v. р. 4, п. 1.

зґапланнєскє динcolo де мунџи, де
динcolo де плаиури : страны запланн-
єскє 3. 71. partes transalpinæ. dat.
запланнєскє (făрă странам) 21. cf.
Transalpinis џн titlului Vlad Dracul
де пе peceџиле cele mari ale lui.

зґамџина piele де iepure 21. cutis le-
poris 26.

зґборџ адунаре, sobor 221.

зґндарџ zidar 177.

зґнгџа pereche : кнєсџи зґнгџе 5 267. două
perechi де desagi. cf. сґваџценнџьска
вдєждџ копџннєна єґна зґнгџа џн
hri-sovul dela c. 1365—66 al lui Vladis-
lav I, ap. Venelin, р. 5.; єґна зґнгџа
(grec. зґнгџа) нздраџн, — пашмаџн ibid.,
р. 205 (1573). — grec. ζογџ, pereche,
neogr. ζογџ adj, pereche.

зґзбрџаннџџ алес : сџ зґзбрџаннџџ вєџиџ
224. cu vești (știri) alese.

нзємџ опrecală, confiscare 9. 10 п. 1.
33. 203. Miletic, I. c., р. 147, traduce
greșit «excepție». Ён lat. i-ar cores-
punde *exactio, arestatio*; cf. *aresta-*
re џн versiunea latină а privile-
giului dela 1424, р. 26, џи Bartal,
s. arestare. Acлаș џнteles џл гăsim
џи џн vechea sârbească; v. Daniџic,
s. нзємџ. Miklosich, Lex., а omis
această џнsemnare.

нпџџа Ipria, Ipriu (Ypres) : џт нпџн
3. 15. 27. — нпџџџ 72. — нпџџа, нпџџа

32. 81. — ипрѣ 11. de Jpri 25. Yp-priensis vel Gallicalis 37. v. p. 4, n. 2, și cf. «de quolibet stamine panni Ypri» în privilegiul Bistrițenilor dela 1412 (Hurmuzaki, Doc. I, 2, p. 492) și «panni de Ypra» în izvoarele boeme citate de Jireček, Archiv f. slav. Phil., XIX, p. 610.
- ИСКЪТ (ИСКЪ СІU ARTICOLI?) cererea, prețul : а ИСКЪТ ПРІЕТ ПЛАТНТ ЯНТОН КАМАРАШ 156. iar prețul îl va plăti Anton cămărașul. cf. ИЪ ДА НЕ ИРІЖТ ПОМНОГО УТ ПЮ СЪ ДААН 89. dar să nu ceară mai mult decât au dat, i. e. un preț mai mare.
- ИСПРАВА ispravă, treabă 142. 157. 198. 208. 220. 306. БЕЗ ИСПРАВЕШ 150. fără ispravă, fără rezultat.
- КАЛЦН pl. călțuni : ас. КАЛЦК 7. caligae 37. КАЛЦН КРОЕНИ 21. coresp. lui caliga ordinata 25. bulg. kalca, kalcuni.
- КАМАРА 1) monetărie (camera, 'kamera, Kammer—fiscus, officina monetaria) 259. — КЕСАРЕВА 57. 58 n. 1. kamera 24. v. ЧАРАГІА. 2) cămară, magazie 171.
- КАМАРАШ Ж rom. cămăraș 156. v. КАМАРА.
- КАМХА camhă (stofă de mătase) 297. pl. ас. КАМХЕ 167. sg. nom. КАМХХ 298. kamoca 231. v. p. 168 n.—Din *camuca* (camucata, camcatum), ital. camocato. Heyd II, p. 697.
- КАНТАУР ром. cântar 345. 347. pl. kantarones 231.—турс. *kantar*, ital. cantaro. cf. Bartal, s. cantaro.
- КАНТНААРНИШЖ cancellarius : ген. КАНТНААРНИК, КАНТНААРНИША 247. cf. notarăș din notarius.
- КАТАСТНХЖ rom. catastih, catăstif 157. — grec. *κατάστιχον*.
- КЕЗЪШЖ rom. chezaș 116. 187. fideiussor 346. 347. — ung. *kezes*.
- КЕЛТОВАТН rom. a cheltui 253. ДА СИ КЕЛТОВАТЕ ДЪКАТН 76. са să vă cheltuiți ducații. — ung. *költeni*.
- КЕЛЧНГЖ rom. chelciug, chelșug, chel-tueală 100 n. 1. КЕЛЧЮГ 76. 253. — ung. *költség*.
- КЕРАЛИНДА, КЕРАЛИНДЖ rom. cărămidă : УТ КЕРАЛИНДАШ 177. сж КЕРАЛИНДОМ СКОБЕНОМ ibid. — bulg. keramida, grec. *κεραμίδα*.
- КЕСАРЬ, КЕСАРЖ 1) împăratul german, der Kaiser 54. 55 n. 1. 58. 63. 69. 70. 253. КЕСАРК-КРАЛК 100. 2) sultanul turcesc: Chesar 338. Caesar 340.
- КН [Н]ЗОВАТН rom. a chipzui, chibzui : КНЗОВАЛ (= КИПЗОВАЛ) 101. — ung. *képzeltvi*. v. КИПЖ.
- КНПЖ rom. chip, înfățișare, reprezentant : Ш КОН КИП 226. în ce chip. КИПШ ГОСПОДИНА ЛИН КРАЛК 278. chipului (= reprezentantului) domnului meu craiului. — ung. *kép*. cf. Miletić, Sedm. Bългарi, p. 103.
- КНША амăрациуне, supărare : ДА НЕ НАМАТ НЕКОЮ КИШШ 303. să nu aibă vre-o (nici o) supărare.
- КАНЦЕ pl. cuiе 243. bulg. klinec, pl. klinци, piroane.
- КНЕЗЪ snez, judec 284. v. ЖЪДЕЧЕ.
- КОЛАКЖ veste; v. p. 219, n. 1.
- КОЛОНІА Colonia, Colonia (Köln): УТ КОЛОНІН 3. 11. 27. 32.—КОЛОНІН 15.—КОЛОНІЖ 72.—КОЛОНІИ 32. de Colonia 25. de (panno) Coloniensi 37. cf. «de stamine Colonicali» în privilegiul Bistrițenilor, citat sub ИПРІА.
- КОМАТЖ bucată : pl. КОМАТН 120 (de moșie). 244 (de săpun). ас. КОМАТК СЪКНКНА 6—7.—grec. *κομμάτιον* parte, bucată.
- КОМОРА visterie, avere : ИДЖТ КОМОРЖ КАШННЖ ЛИН И ВІСТІАР ВЛАШКОН ЗЕМАН 47. îmi mănăncă averea părintească și visteria Țării Românești. camera 311. La Bulgarii din Transilvania *komora* «comoară». Miklosich, l. c., p. 125.
- КОНОПЪ cânepă 21. canapum 25.
- КОРДА sabia, spadă 32. 81. 298. ген. корды 18. корды 20. 21. bicellus, bicellus 25. 37.—ung. *kard*. Miletić,

l. c., p. 148, interpretează greșit prin «coardă, вѣже, канап, жница». cf. корда шкована într'un document dela 1 Iulie 1536 (Acad. Rom.), citată lângă поас, brâu. În «corda triginta ulnarum», p. 349, corda însămnă probabil coardă de arc. v. p. 34, n. 1.

КОРОНА rom. coroană (corona): свѣта —79. 86. 110. 228. sfânta coroană (a Ungariei); cf. свѣтомѣ венцѣ 43.

КОТРИЖДЕ fiecare, fiecare 8. v.-bulg. кѣторжидѣ.

КОШОРѢ pl. v.-rom. dela coș, coșuri 219.

КРАИНА margine (de țară) 54. 55 n. 2. 215.

КРЕЗНО blană, bundă 32. 34 n. 2. pl. крезна 21. mastruca 25. 37. v. p. 25, n. 6., și Jireček, Archiv XIX, p. 611.

КРОКОСЪ șofran 21. crocum 25.—grec. κρόκος.

КРЪСТОШН pl. cărstoșii, cruciații 70. v. ibid., nota.

КЪМЕРКЪ, КЪМЕРКЪ vamă, taxă de vamă 3. 4. 11. 15. 16. 22. 28. 32. 71. 72. gen. къмеркк 28. tributum (=къмеркк) 26. 319.—grec. κομμέριον, κομμέριον; ngr. κομέρκι Zoll, Abgabe.

КЪПЧЕКАТН (КЪПЧЕКАТН) a face negoț, a umbra cu negoațe: да къпчѣва 29. къпчѣт, -чует 136. 146. 156. къпчѣе 113. къпчюатъ, -жт 17. 32. cf. ad forizandum mercimonia 26.

КЪКОСАТН a amăgi, a păcăli: къкосал, къкосал 205. cf. la Bulgarii din Transilvania: pașet șa vi ott hiklantzo, da ne vi šveto-t kamboŝa, schaut dass ihr hie unschuldig lebt, lasst euch die Welt nur äffen, la Miletic, l. c., p. 92—93; Milkosich, l. c., p. 115, 125.

ЛАКАШЪ rom. lăcaș 305. 306.—ung. lakás.

ЛАКЪВАТН rom. a lăcui: лакъвал 287.—ung. lakni.

ЛАХАТН a aștepta: не знам цо чините н цо лахате 128. nu știu ce faceți și ce așteptați. кога благодарих . . .

КРЕ МЪ ЛАХАШ ДОБРОДЕТЕА 280. am mulțamit lui dumnezeu, că i te arăți cu bine (că-l aștepți cu bine). cf. «Тѣрци нмаю н дрѣге вонске готове н лахат негде да преварѣт нан на нас нан на вас: Turcii au și alte oști gata și așteaptă să se arunce sau asupra noastră sau asupra voastră», într'o scrisoare a lui Ștefan cel Mare către Brașoveni (Arh. No. 445).

ЛАЦИН pl. rom. lați, lațe, lațuri 243. cf. săs. Laczennege, Rechnungen I, p. 357.

ЛЕЖЕННИКъ cergă 21. лежник 27. lodex 25. Miletic, l. c., p. 149, presupune pentru vechea bulgară forma *лажнннкъ.

ЛЕНЪ in 21. len 25.

ЛЕСН (pl. dela ЛЕХ, Leah) Leși: wt Лесех 117.

ЛЕТОСКА in vară, peste vară: кѣда ест кна —302. literal. când a fost in vară, i. e. in vara trecută. bulg. lѣtoska, lѣtosъ.

ЛИПСАТН rom. a lipsi: липсат 286. cf. bulg. lipsuvam, lipsa.—grec. λείπω, ἔλειψα, lipsesc.

littra litră (măsură) 231.

ЛНХО 1) numai, decât: тѣкмо дѣкати да не доносѣт, лнхо ѣ пазѣхе за келчюг 76. numai ducați să nu poarte (aducă), decât in sân de cheltueală.

2) foarte, prea: лнхо ест приатеа господства мн 123. mi-e foarte prieten domniei mele.

ЛЪГЪНЪ rom. leagăn 185 (nu lighean, cum explică Miletic, l. c., p. 149, cetind лѣгѣн). Cuvântul bulgăresc corespunzător е люака 170.

ЛЪКАРЪ meșter de arcuri (arcufex, arcupar) 61. 62 n. cf. лѣчннк (*лажнннкъ) într'o scrisoare a lui Ștefan II (1435—47) către Brașoveni (Arh. No. 438).

МАЖА rom. măjă, maje (germ. Zentner, centenarius) 3. 11. 15. 16. 19. 20. 32 ș. a. de una masa pișcis 26. de una masa de cera 25. de centenario

- ccrae 37.—ung. *másza*. Greutatea unci măji varia dela c. 50—230 kgr. sau 100—460 funți (Pfund). În doc. ung. *másza* însamnă și încărcătura unui car. v. Bartal, s. cantaro, masa.
- МАНСТОРІА meșteșug (cf. germ. *Meister*ci Stand eines Meisters) 208.
- МАНСТОРК meșter 88. 208. 240. 241. 302.—germ. *Meister*, sârb. majstor.
- МАЛАМА aur 81. 82 n. 1. — grec. μάλαμα, μάλαμμα.
- МАРТЪРІА rom. mărturie 251. 266. 301. — grec. μαρτυρία.
- МАРТЪРНСАТН rom. a mărturisi: МАРТЪРНСАМ азъ 290. МАРТЪРНСА 251. МАРТЪРНСАШЕ 199. СМО МАРТЪРНСАМ 251.— grec. μαρτυρέω, μαρτυρήσα.
- МАРХА rom. marfă 59. 171. МАРХЪ 192. La Bulgarii din Transilvania *marha*, vită. Miklosich, l. c., p. 127.—ung. *marha*, vită, marfă.
- МЕДОВЕННА мied 21. 32. medo 25. 37. v. mied.
- МЕДЪ мiere 21. mel 25. v. miere.
- МЕДАНІЕ metanie, închinăciune: ВЪСМЕРЕНО—ПРІНОСАМ СЪДЦЪ И ПЪРГАРОМ 281. smerită metanie (închinăciune) aducem județului și pârgarilor.— grec. μετάνοια.
- МИЛО rom. milă, îndurare: ЗАНЪ ЕСТ МИЛО УТ ВАС ГОСПОДСТВЪ МИ 13. pentru că și domniei mele mi-e milă de voi. ЪКО ДА МИОН СРАЦН НАМАЖТ МИЛО УТ ВАС 78. ca să aibă săracii mei bine dela voi. НЪ ДА НАМАЖТ МИОН СРАКОЛАСН МИЛО УТ НУХ 79. ci să aibă săracii mei bine dela ei. И ЗА МИОЪ СЛЪЖЕЪ НЕ БИ МЪ МИЛО 86. nici slujba mea nu i-a fost dragă. cf. ИЮ НАИ ЕСТ КРЪКО УТ ВАС 46. căroră li s'a făcut nedreptate din partea voastră. Asupra acestei construcții v. Miklosich, die Sprache der Bulgaren in Siebenbürgen, p. 127, unde se admite că «*bandi ni sz mila*» în limba acestor Bulgari e un românism. Tot așa Miletić, l. c., p. 149.
- МИЛОСТЪ: ВАША МИЛОСТЪ milostivirea voastră, domnia voastră 86. 91. 92. 100. 109. 112. 122. 130. 134 ș. a. cf. polon. wasza miłosć, prescurtat waszmość.
- МИСТЕРЖ meșter 253.—germ. *Meister*.
- МОМОКОТ băiatul, sluga, forma articulată dela МОМЪКЪ, 255. cf. ДЪЖИНИКОТ (forma art. dela ДЪЖИНИКЪ) 8.
- МОРЪНИН de morun: МОРЪНИМ МАЖА 20. maja de morun.
- МОША rom. moașă, bunică: dat. sg. МОШІ, МОШН 159. 160 n. 3. 161.
- МЪХАШЪ ступар 255. 256 n. 4.—ung. *méhes*.
- НАДРЪШПАИЪ comes palatinus 49. 51 n. 1. 52.—ung. *ndorispán*.
- НАЕМНИКЪ cărăuș (propr. mercenarius) 255.
- НАЕМЪ арвунă: ДА ПЛАТН НАЕМ 255. să plătească арвuna. cf. ТА ЦЕТ НАЕТН ЧЛОКЪЦИН 257. și va năimi, va tocmi oameni
- НАЗАКОННТИ a legiui, a pune аșeză-mânt 72.
- НАУРНАИЪ un fel de subașă 314. turc. *naib*, Stellvertreter. Miklosich, Türk. Elemente, Nachtrag II, p. 1.
- НАПАСТЪ rom. năpaste, nedreptate: НЪ НАИ ЕСТ БЪНИНА НАПАСТ 199. ci le-a făcut năpaste. ДА ПЛАТНМО НАПАСТЪ 192. să plătim năpatea (sc. moartea de om).
- НАПРЕВА pregătire, construcție, întăritură: ИЮ ЕСТ БНА НАПРЕВА ВЪ НЕМ (sc. градѣ), А УНА Е НАГОРЕЛА ВЪСА 80. pregătirile ce erau într'insa au ars toate; v. *ibid.*, n. 1. ПЪШКЕ СЪ ВЪСВМ НАПРЕВОМЪ 62. puști (tunuri) cu toate cele de trebuință.
- НАСТЪРН pl. rom. nasturi (mediolat. *nastula*, *nastola*, ital. *nastro*) 298.
- НАШНКА (orig. *нашка*) broderie, chindiseală, cusătură 298 n. 2 (pentru chindiseală, v. Tiktin, Rum.-deutsches Wörterb., s. v.); cf. însă rus.

- НАПИИ pl. f. Vorschuhe, lederne Aufnaht.
- НЕВОАНТИ СЕ rom. a se nevoi, a se sili, a-și da silință: СЕ НЕВОАНТЕ 165. 204. СЕ НЕВОАНТ, СЕ КЕ:О НЕВОАНТ 268. ТА СЕ НЕВОАНИМ 287. СЕ НЕВОАНХ 157. МЕ НЕКОМА АЗ 296. cf. verb. bulg. *nevoljъ*.
- НЕВОАНСАТИ СЕ rom. a se nevoi, a se sili: СЕ НЕВОАНСАХ 160. 240. СЕ НЕВОАНСАТЕ 219. 306.
- НЕКА, particulă imperativă: НЕКА ДА ДОХОДАТ 46. сă vie. НЕКА ДА ЧИПИТ 59. сă facă. НЕКА ДА ДОНДЕТ 222. сă vie. НЕКАНТЕ 274. cu înțeles negativ, în loc de НЕМОНТЕ, este o greșală provocată de analogia lui НЕКА.—neobulg. *neka*.
- НЕКАДИН pl. nemeși, nobili, «jobbagiones» 102. 103 n. 3. În fraza МЕ ПСЕТИ КРАКА И СРИ НЕКАДИН, НЕКАДА ну poate avea nici decum înțelesul de iobag, rob, ce i-l atribue Miletic, l. c., p. 149. cf. jobbaggio nobilis, nemes, fônemes, ap. Bartal, p. 353.—ung. *jobbágy*.
- НЕКАДЕ pl. obezi: К НЕКАДЕ ЖЕЛЕЗО 241. v.-bulg. ОБАЗА res ligatae, sarcina. Miklosich, Lex., s. ОБАЗАТИ; Cihac, II, 219.
- НЕКЕНТИ a spânzura: НЕКЕНАН 236. v.-bulg. ОКЕНТИ, neobulg. oběsjam.
- НЕВАРКНРЖЪ (dat. sg.) jude de curte «iudex aulae, curiae» 279. 280 n. 1. ung. *udvarbiró*. cf. rom. birău, ung. biró, judecător.
- НЕКОТНАТИ rom. a ocroti, a proteja 141. cf. neobulg. *okrotjavam*, îmblânzesc.
- НЕОКНРЖ порфирă, haină de porfiră, hlamidă 151. cf. «în urșinice și în olofire de se îmbrăca», citat la Cihac II, 441, s. urșinic. — grec. ὀλοφόρον. v. p. 152, n. 2, și *oloforus* vestis purpurea, ap. Bartal, s. v.
- ОНЪДАИ acolo: УТ—158. de acolo. v.-bulg. ОНДА illa via.
- ОРАШК rom. oraș: ОРАШЪ 28. 23.—ung. *város*. v. ВАРШЪ.
- ОРГА мание, urgie 4. 12. 14. 16. 18. 20. 22. 27. 33. 72. 96 ș. a.—grec. ὀργή.
- ОРНАМО poruncă 7. 8. 14. 17. 20. 22. 27. 30. 31. 47. 60. 61. 68. 70. 72. 74. 75. 77. 83. 96 ș. a.—grec. ὀρμός.
- ОРНАСАТИ a porunci: ОРНАСА 96. v. ОРНАСАТИ.
- ОРНЕСВАТИ, ОРНЕСОВАТИ a porunci: ОРНЕСВАТ 83. ОРНЕСОВА 64. ОРНЕСЕТ(Ъ) 6. 19. 30. 42. 47. ОРНЕСЖЪЗ (= ОРНЕСЖЪЗЪ) 61.—grec. ὀρίζω, ὀρίσσω.
- ОСЛОБОДНИ v. СЛОБОДА.
- ОСЛОБОЗНИ rom. a slobozi: ДА НХ ОСЛОБОЗИТ 297.
- ОТИ сă 41. 59. 60. 61. 62. 63. 65. 69. 75. 80. 81 ș. a.—neobulg. *oti*, grec. ὅτι.
- ОЦЕАЗ rom. оџел, оџăл 94. 255.
- ПАДАТИ СЕ a se cădea: ЧА СЕ ПАДАТ ДА СЪ Б ЛЕНЕ 110. căci se cade ca ei să fie la mine. КАКО СЕ ПАДАТ 145. cum se cade, cum se cuvine. ТАКОМ СЕ ПАДАТ 147. аша се cade. cf. bulg. *pada mi se*, mi se cuvine.
- ПАЗИТОРИ pl. rom. păzitori 286. La Bulgarii din Transilvania *pazitoare* pl., ap. Miklosich, l. c., p. 130.
- ПАРКАЛАБЪ rom. parcalab, pârcalab 31. 121. 183. 199. 233 n. 297. 304. ПРКАЛАБЪ 78. 194. 241. ПРЖКАЛАБЪ 232. 236. ПОРКАЛАБЪ] 358 (cf. ПОРКАЛАБЪМЪ la Venelin, p. 36. 52. ПОРКАЛАБЪМЪ, p. 55. 58). porkolab, porcolab 322. 358.—ung. *porkolab*, castellanus, Burggraf. cf. castellani de Therch, pârcalabil Branului 341, și Bartal, s. porcolabius.
- ПАСТЪХЪ armăsar 212. v. Hasdeu, C. d. B., I, 279: ПАСТЪХЪ—армисар.
- ПАХ(ТЪ) pl. pafte: К ПАХ 298.—turc. *pafta*; bulg. pafte (pl. pafiti), sârb. pl. pafte.
- ПЕДЕПСАТИ a pedepsi 228. inf. ПЕДЕПСАТ 31. ПЕДЕПСАТИ 232. ДА СЕ ПЕДЕПСАТ 126.—grec. ἐπαιδύσαι, παιδεύειν; bulg. pedepsvam.

- ПЕДЕПСА rom. pedeapsă: КАКО НЕ ИМАТ
 ТЪЯНН ЧАОВЪКЪ ПЕДЕПСН ЗА ТОН? 238.
 cum să nu capete acel om pedeapsă
 pentru aceasta? v. ПЕДИПСАТИ.
- ПЕНЕЗЪ, pl. пенезъ bani, Geld: зан—
 67. ЦРЪКЕНН—158. КЕТЪН—64. cf. ung.
penz. v. bani.
- ПЕРПЕРА, ПЕРПНРА perperă, perper:
 П(ЕРП)РА 3. ПЕРПЕРА 11. К ПЕРПЕР(Ъ) 32.
 К ПЕРПЕР 15. К ПЕРПНРК 18. К ПЕРПНР
 ibid. gen. pl. ПЕРПНР 81. ac. sg. ПЕРПЕР
 72.—grec. Πέρπερον, lat. perperus.
 Valoarea perpererei era de obicei
 un fertun, i. e. a patra parte din-
 tr'o marcă (Bartal, s. perperus). În
 Țara Românească e veche monetă;
 cf. «perpere de Valachia» la 1392,
 ap. N. Iorga, Notes et Extraits, I,
 p. 54. În armata lui Dan II se plă-
 tea, la 1426, un călăreț sau trei pe-
 deștri cu leafă de o perperă pe zi.
 Szabó, Székely oklevéltár, III, p.
 41; Convorbiri Literare XXXVI,
 p. 96.
- ПЕЧАТНИКЪ pecete, sigil 305. v. ПЕЧА-
 ТЪНИЦА sigillum, la Miklosich, Lex.
- ПЕЧА bucată: ПЕЧА ДІВІА 18. 20. ПЕЧА
 ЕЛІІА 32. УТ ДРЪГНЪ ПЕЧИМЪ ibid.—
 lat. *pecia*. cf. pro una pecie panni
 de Jpri 25. v. p. 34, n. 3.
- ПИПЕРЪ piper 3. 11. 15. 18 ș. a.
- ПЛАПОМА rom. plapumă, plapumă 298.
 — neogr. *πάπλωμα*.
- ПЛАТНО рânză 21. tela grosa 25.
- ПОГАДЕНТЕАЪ fruntaș, căpetenic 226.
- ПОДЪНАВІЕ părțile dunărene, regio cir-
 cumdanubiana 3.
- ПОЕФТИНО mai ieftin (positiv ефтинно)
 125. bulg. evtino, jeftino, grec.
 εὐδ-τινός.
- ПОКАЕ рână ce 50.
- ПОКАНСАРСТВО solie 61. 135. 201. 261.
 273.
- ПОКАНСАРЬ sol 113. 117. 130. 138. 139.
 215. 223. 270. 273. 274. 280. pl. по-
 кансаръ 58. O singură dată găsim
 în loc de покансарь (sau апокансарь)
- cuvântul покансаръ 183.—sârb. *po-
 klišar.* v. апокансарь.}
- ПОНЕВОЛСАТНА se nevoi, a-și da os-
 teneală 212. v. НЕВОЛСАТН СЯ.
- ПОНЕЖЕ сă 38. 42. 43. 56. 78. 124. 152.
 169. 171. 172. 219. 220. 230. 242. 264.
 295. 302. În v.-bulg. și neobulg. în-
 seamnă «fiindcă, deoarece».
- ПОНОСАДКАТНА a imputa: -КААН 214. cf.
 rom. a ponoslui, ung. *panaszolni*,
 a se plânge de ceva.
- ПОРТА rom. poartă 187. 226.
- ПОРТАРЪ rom. portar (boerie) 115.
- ПОРЪ țăran (găbur, săs. Gepawer): dat.
 pl. ПОРЕМ 152. 153 n. 2.—ung. *pör*,
 din germ. Bauer.
- ПОСОЧИТНА а арăта: КНИГЪ ПОСОЧИТЕ Ю-
 НАКМА 99. арăтаți voinicilor cartea.
 bulg. posočam.
- ПОСТАВЪ 1) postav: ШАПКИ УТ ПОСТАВА
 21. ПОСТАК Н ПЛАТНО 75. НЕКОАНКО ПО-
 СТАК 242. ШІБКА УТ ПОСТАВА 248. 2)
 bucală de postav (stamen panni):
 УТ ПОСТАВА КНААР УТ ПНН 18. УТ ПО-
 СТАВА КНААРЪ ПНН 20. coresp. lat. pro
 una pecie panni de Jpri 25. cf. Ji-
 reček, Archiv, XIX, p. 610.
- ПОТЕЧА drum, marș: ПОСПЕШАНТЕ НА ПО-
 ТЕЧЪ 42. grăbiți-vă la drum, grăbi-
 ți-vă marșul. cf. mediobulg. ПОТЕЩН
 a alerga (în trad. lui Manasses) și
 rom. potecă, potică.
- ПОТОВАРЕШЪ v. ТОВАРНТН.
- ПОТЪРЧНТН СЯ а се турци: СЯ ЕСТ ПО-
 ТЪРЧНА 229. СЯ ПОТЪРЧНА 302.
- ПРАВНА dreptate 79.
- ПРАХЪ praf (de pușcă) 80.
- ПРНБЪГЪ, ПРНБЕГЪ pribeag, refugiat
 110. 120. 126. 181. 274. pribagi 320.
- ПРІТЕААЪ (v.-bulg. ПРНТЕААЪ) prieten 156.
 190. 191. 200. 243. 270. 272. 273.
 299. 304. ПРІТЕАСТВО 156. 272. prie-
 tenie. ПРНТЕАА 226. neprieteni.
- ПРНЛЕЖЪ prilej, ocazie, putere: ДА МЕ
 ПОМОЖЕТЕ УТ ЦЮ ИМАТЕ ПРНЛЕЖЪ 103.
 сă mă ajutați cu ce veți avca prile-
 j (cu ce veți putea). ПОНЕЖЕ УТ

- БОГА И УТ БЕЛКОГА ЦАРА НАМАЛ ПРНАЕЖ
ДА ВН БЧНИНА И ДОБРО И ЗЛО 178.
«am prilej, am putere».
- ПРЪСЪЗ бuestru 212. cf. într'un doc. din
12 Mai 1483 (Acad. Rom.) «за єдин
кон прѣс» și p. 213, n. 1.
- ПРЪГАРМЕЦЕЕРЪ magister civium (la
Sibiù) 291; v. *Purgermester*, Rech-
nungen I, p. 362, și p. 292, n. 4. —
ung. *polgármester*.
- ПРЪГАРЪ, ПРЪГАРЪ rom. pârgar, foarte
des. Ortografia obișnuită e ПРЪГАРЪ,
-рѣ (ПРЪГАРЪ, -рѣ); mai rar ПЪРГАРЪ-рѣ
(ПЪРГАРОМ 123. 124. 227. 301. 302.
ПЪРГАРЕМ 151. 174. ПЪРГАРОМ 262. 287).
ПРЪКАРЕМ 155. ПАРГАРЕМ 93. ПАРГАРОМ
254. ПАЛГАРЕМ 90. Deseori e ПЪРГАРЪ
(-рѣ 186. ПЪРЪГАРЪ 75; cf. sârbo-croat.
purgar): 99. 128. 129. 138. 156.
160. 163. 171. 189. 190. 191. 196.
197. 198. 199. 201. 202. 203. 205.
207. 210. 213. 214. 217. 219. 220.
221 ș. a. O singură dată ПЪРГАРЪ 72
(cf. ПЪРЪРМЕЦЕЕРЪ 292 n. 4).—ung. *pol-
gár*, germ. Bürger, Burger.
- ПРЪКАЛАБЪЗ V. ПАРКАЛАБЪЗ.
- ПЪРГЕ pungă: ПЪРГЕ с ѿ аспрн 81.—grec.
Πουγγιον pungă, perula, sacculus,
neogr. Πουγγι. cf. Cihac, II, 299 și
Sophocles 913, unde cuvântul e
derivat din goticul puggs, latinizat
punga, angloșax. pocca.
- ПЪНГА rom. pungă (mediolat. punga)208.
v. ПЪРГЕ.
- ПЪТНИЦЕ drum: pl. -ца 93. neobulg. pl.
пѣтиѣта.
- ПЪШКА rom. pușcă (țun): pl. ПЪШКЕ 62.
—ung. *puska*, Büchse, lat. pixa.
- ПЪРНШЪ rom. pârâș, pârâtor: без пѣ-
рнша 217.
- РАКЪНА rom. arvună 128.—grec. ἀρ-
ραξών.
- РАЖНЪ țară 101. v.-bulg. ражнѣ, si-
nonim cu КОЛЦЪ, pl. КОЛЦН 274.
- РАЗМНРНТН се а-și strica pacea, а
începe războiul, а се război: цѣ
- се размнрнт 73. îmi voi strica
pacea.
- РАЗМНРНЦА răzmiriță, războiul 74. 156.
169. 177. 193. 215.
- РАЗМНРНО (ca subst.) răzmiriță: а вне
говоритѣ за размнрно 194. și voi vorbiți
de răzmiriță.
- РЕМЖКЪ curea 18. 20. neobulg. ремѣк,
remik, v.-bulg. remyкъ.
- РОДНТЕАЪ propr. părinte, moș 39 n. 1.
— по дѣхѣ скѣтомѣ 172. părinte în
duhul sfânt, i. e. naș de botez.
- РЪКА: УТ РЪКѣ 136. din mână, dela
mână, cu mărunțișul.
- РЪТНИЦЕ 1) postav, stofă: — фроушкѣе,
фржжкѣе 32. postav frâncesc, pannus
gallicalis. УТ РЪТНИЦА рѣзана 32. 36. de
panno scisso 37. 2) haină, haine: —
УТ ПРІА 81. haine de Ipria (din stofă
de Ypres). РЪТНИЦА 103. 297. v. Miklo-
sich, Lex.; Miletić, Novi gramoti,
p. 150.
- РЪШНИКЪ rom. urșinic (catifea) 297.
În textele vechi românești РЪШНИКЪ,
УРШНИКЪ, ар. Hasdeu, C. d. B, I, p.
197, 198, 219. Probabil de aceeaș
origine cu ital. *oloserico* (mătase,
catifea), nu însă direct din acesta,
cum admite d-l Hasdeu, l. c., p. 219.
- РЪКЪТОРЪ rector 255. v. p. 256, n. 3.
- САКЪ rom. sac, pl. сацн 295.
- САЛАШЪ rom. sălaș 274. 306. — ung.
sállás.
- САЛОНТРО salitră 80. cf. salnitrum,
salnitrium, salpetru.
- САНЖАКЪ sangeac 299. turc. sandžak.
САСННЪ Sas 187. 221. pl. САСН 286.
дат. САСОМ 204. Saxones 316.
- СВАЖДА ceartă, svadă 113. v.-bulg.
сѣвада.
- СВАЖДАТН се а се certa, а се sfădi:
3 pl. се сваждат 113.
- СВЕГН totdeauna 194.
- СЕДА acum 158. до седа 157. 296. până
acum. УТ седа преа 296. de-acum înainte.
- СЕКЕРЪШЪ căruțaș, cărăuș: секерѣшѣ

117. gen. sg. **СНКЕРАША** 288. cf. **СНКЕРАШ** în cronică lui Moxa, ap. Iiasdeu, C. d. B., I, p. 440.—ung. *szekeres*, Fuhrmann.
- СЕКНАШПАНАХ** șpanul Săcuilor, comes Siculorum, 253.
- СЕКЪЛА** Săcuiu: dat. pl. **СЕКЪЛАМ** 279; v. alte forme sub Săcui.—ung. *Székely*, Siculus, Siclus.
- СЕНОВА**: до **СЕНОВА** 50. 226. până acum. **УТ СЕНОВА** 81. de-aci înainte.
- СНРАКЪ** sărac, om din popor, țăran, supus 9. 13. 31. 40. 77. 78. 79. 87. 106. 107. 108. **СНРАЦИ ЛЮД** 250. pauperes 337. cf. pauperes maiestatis regiae Septem Sedium: Rechnungen der Stadt Hermannstadt I, p. 167; pauperes, *ibid.*, p. 209. În textele latinești din Ungaria: incolae, villani, inquilini, laici. cf. și Jireček, Archiv, XIX, p. 611.
- СНРЕНІЕ** brânză 3. 11. 15. 20. 21. 72. **СНРЕНЕ** 27. 32. Lui **МЪХ СНРЕНІЕ** 21. îi coresp. temlew de formagio 26. vermasium vulgo temelturoilt (= brânză de burduf) 27. bulg. sirenie.
- СНРОМАХЪ** sărac, om din popor, țăran, supus 78. 79. 88. 89. 121. 122. 136. 146. 147. 152. 183. 184. 193. 194. 201. dat. pl. **СНРОМАКОМ** 283. **СНРОМАСН**, кон сѣ кѣпци сѣх кѣпню 175. săracii ce ne-гуțătoresc cu marfă. v. **СНРАКЪ**.
- СКАЛА** scală, schelă, iar derivat: taxă de vamă la descărcarea mărfurilor: **ТРАГОВАТИ**, н **КѢПОВАТИ** н **ПРОДАВАТИ**, без **СКАЛѢ**. cf. grec. *σκála* Landungsplatz, Kai (ital. scala, port) și lat. *scalagium*, taxă pentru ancorarea corăbiilor în port.
- СКАНДАЛЪ** supărare, piedecă, pagubă, scandal 146. 165. 187. scandala 338.—grec. *σκάνδαλον*.
- СКЪЛА** rom. sculă: pl. **СКЪЛЕ** 167. 296. Cihac, II, 697, îl derivă din grec. *σκούλα*, *σκούλί*, fuior (*σκούλί*, ein Spinnrocken voll, la Rhusopulos).
- СКЪЛАНЦЕ** sculă 173. 200. pl. **СКЪЛАНЦА** 29. 200. 237. 267. cf. **СКЪЛАНЦЕ** за **ПРИКНЕ** (scule de zestre) la Venelin, p. 167. **СКЪЛАНЦЕ** н **СРЕБРО** *ibid.*, p. 183. v. **СКЪЛА**.
- СЛОБОДА** libertate 9. cf. **СЛОБОЖДЕНІЕ** 157. **СЛОБОДНО** 9. 29. 32. 38. 75. 76. 78. 88. 136. **СЛОБОДЕН** 11. 22. **СЛОБОДЪН** 72. **СЛОБОДНИ** 97. **УСЛОБОДНИ** 54. 88. 105. O singură dată **СЛОБОДЪ**: да **КЪДЪТ њ СЛОБОД** 158. v. **ЧИТОКЪ**.
- СЛАГА** slugă, vasal 21. 167. 194.
- СОКОНЕ** săpun 244. cf. ital. *sapone*, germ. *Seife*, medieval *sapo*, și *savonarius* săpunar, ap. Bartal.
- СОКОТНИ** а **СОКОТИ** а **СОКОТИТЕ** 167. 274. **СОКОТЕТЕ** 125. 206. 259. 271. 274. **СОКОТЪТЕ** 194. да **СОКОТЕТ** 204. La Bulgarii din Transilvania *szokoti*, *szokotime*, *szokotem*, ap. Miklosich, l. c., p. 134; Miletić, Sedm. Bŭlgari, p. 104.—ung. *szokotalni*. cf. Cihac, II, p. 526; Șăineanu, Semasiologia limbei române, Rev. p. istorie, arheologie și filologie, vol. VI, p. 398—399; Densușianu, Histoire de la langue roumaine I, p. 365.
- СОРОКЪ** rom. soroc, termin 176. 285. bulg. srok.
- СОСАТИ** rom. а **СОСИ**: **СОСАЛ** 57. њ **КОН ЧИЕТ СОСАТИ** до **ГОСПОДНА КОЕКОЛЪ** 288. îndată ce va sosi la domnul vovodul. како ми ест **ВРЪКМЕ СВСАЛО** 248. ce vreme m'a apucat, m'a ajuns. **СОСЪЕТ** ми до **ГРЪЛО** 139. mi se urcă până la gât, nu mai pot să rabd; v. p. 140, n. 2.—neobulg. *sosam*, grec. *σῶζω*, *ἔσωσα* (cf. Sophokles, s. *σῶζω* 3. to arrive, to come). Miklosich, Die Sprache der Bulgaren in Siebenbürgen 136, îl derivă din alb. *sos*.
- СПЕНЖАТИ** се а **ЧЕЛТУИ**: се **СПЕНЖАХ** 152. се **СПЕНЖАХ** 167. **СПЕНЖАЛ** 153.—lat. *spensa*, *spensa*, expensae (cf. **СПЕНЯ** la Venelin, p. 150).
- СПЕНЖОВАТИ** а **ЧЕЛТУИ**: **СПЕНЖОВАЛ**, **СПЕНЖОВА** е 273. v. **СПЕНЖАТИ** се.

сполавати a mulțămi: сполавати 130. 155. 186. 193. imperat. сполан 160. La Bulgarii din Transilvania *szpolovaitе bogu*, danket dem Herren, ap. Miletić, l. c., p. 82—83; *szpolavame*, *szpolovame*, *szpolovaitе* etc., ap. Miklosich, l. c., p. 134. Miletić îl derivă din grec. εἰς πολλὰ ἔτη; cf. neogr. πολλὰ ἔτη danke sehr.

столъ scaun, district, ung. szék, germ. Stuhl 229. 238. 239 n. 1. Termin întrebuințat în Transilvania pentru cele șapte scaune (districte) săsești și săcuesti, în loc de comitatus. v. Șapte Scaune.

сѣкларъ rom. sticlă 240.

сѣргъ steag 181. pl. сѣрговъ 42.

сѣкаша subașă (primar de sat) 229. turc. subașe Polizeioberst. Miklosich, Türk. Elemente II, p. 58; Nachtrag II, p. 34; Șăineanu, Influența orientală II, 2, p. 111.

сѣларъ rom. sulgear (boerie) 231. cf. сѣлар Miletić, Daco-Români, p. 384 (1605); сѣлар ibid., p. 386. Se găsește scris și сѣдлар (= сѣлар), сѣлар, d. p. la Venelin, p. 203. 204. Etimologia cuvântului e nelămurită; cf. însă sârb. *služar* «cel ce servește la masă», Vuk, Lexicon, p. 693. Asupra funcțiunei de sulgear v. D. Cantemir, Descriptio Moldaviae, cd. Acad. Rom., p. 80.

сѣга acum 180.

таръ povară 18. 20. Identic cu токаръ: ꙗ токара ут желѣза 255. cf. glosarul din sec. XVII la Hasdeu, C. d. B., I, p. 305: «время, сарчиннъ, поваръ, тар». — ung. *tár*; v. p. 18, n. 2. O povară avea de obicei greutatea de două măji și jumătate: Rechnungen der Stadt Hermannstadt I, p. 286 (a. 1500), unde 11 poveri de cai sânt calculate la 25 de măji (Kanthner).

темеланим temelie (termin de cronologie) 96.—grec. θεμελίωσις.

талхаръ tâlhar 192. cf. ung. *tolvaj*, hoț.

токарити a încărcă: кун токарен (equus oneratus) 4. 16. 22. equus oneratus 37. cf. конъ поточарен, бѣдѣ съ рина, ꙗ бани 21. unum equum suferatum, in cuiuscunque sint ponderatis, IIIJ denarios 26. ут конѣ токарена сък рибѣ ꙗ бани 22. equum suferatum IIJ denarios 26.

токаръ 1) marfă 204. 221. 234. 238. 289. pl. токарѣ 226. 2) povară 32. 255; v. таръ.—ung. *továr*.

токлеа rom. tocmeală: ac. sg. токлеа 264.

тѣклежъ învoeală 86. 121. 266. тѣклеж 240. pl. тѣклеже 224.

тръгъ 1) târg, oraș 38. 71. 96. 2) târg, târgueală, iarmaroc: съ тръгъм 61. cu negoț. унн сѣ худнан тръговци и сиромаси тѣн ъ Брашов на тръг 225. niște neguțători și săraci [ai noștri] au venit acolo la Brașov, la târg (la iarmaroc).

тръпеза masă: pl. тръпези 170. тръпеза 153.

тѣзи acolo, aci, iată 27. 30. 71. 80. 82. 83. 88. 89. 106. 151. 257 ș. a. În traducere a fost lăsat descori afară, ca inutil.

тѣн acolo 131. 143. 164. 225.

тѣка acolo, aci 29. 30. 45. 49. 56. 68. 123. 124. 138. 144. 162. 171. 172. 190. 250 ș. a. — bulg. *tuka*. v. тѣзи.

тѣнъ задарни, deșert: сѣе сѣ кнан за тѣне речн празни 157. toate au fost vorbe deșarte și goale.

тѣтъ aci 133. cf. rus. тутъ.

тѣм acolo 202. 223. 235; aci 289. ут тѣм de acolo 146. 192.

thabor tabără: ex castro Thabor 330. v.—bulg. таборъ.

ѡкесити a spânzura 217. v. ѡкесити.

ѡдрити a bate, a lovi 163. Se găsește și în trad. bulg. a lui Manasses pentru ѡдрити.

С П Е Д Е П С А Т И a pedepsi: да се спедешет 214. v. педеспати.

С Р В О М Љ cu ridicata, en gros 186. **С Р О К О М** la Miletić, Novi gramoti, p. 151, explicat ca dat. pl. dela **Срх**, ung. *szr*, e o lectură greșită.

С Р И З М О poruncă: **Срнзмс** 39. v. **Срнзмо**.

С Р И С О К А Т И a porunci: **Срнсеатх** 75. v. **Срнсеатн**.

С С О К О Т И Т И a socoti: **Ссокотн** 86. v. **сокотитн**.

С Х К А Т И Т И се a lua asupra-și, a se îndatora, a se obliga: се сам **Схкатн** **С** господина ми **кралк** 167. m'am îndatorat față de domnul meu craiul.

С Ц Е Н И Т И a tocmi, a face o comandă: **Ун си ест** **Сценн** **некон** **цнточе** 128. și-a tocmit niște scuturi. **Сценете** **ми** **един** **л'кгжн** 185. tocmiți-mi un leagăn. **Сценити** се a se tocmi, a se învoi la preț: да се **Сценит** **и** да се **Стжкмит** **сх** **Тсрчнна** 123--124. să se tocmească și să se învoească cu Turcul. се ес **Сценнн** 205--206.

Ф Е Л О С А Т И rom. a folosi: **не** **Фелосат** 302. v. **Фелосх**.

Ф Е Л О С К rom. folos 151. **Фелосе** 192. — grec. *ὀφελος*.

Ф Е Р Т С Н Х fertun, lat. ferto 3. 11. 15. 18. 72. Ferto derivă din germ. Viertel și înseamnă propriu $\frac{1}{4}$ dintr'o marcă, deci un florin. «Testatur *ferlonem* unum sive *florenum* constituisse grossos quatuordecim, quorum nempe quater multiplicatorum grossi quinquaginta sex *marcam* efficiebant» (a. 1351), ap. Bartal, s. ferto. Se înțelege însă că aceste valori variau foarte mult. Așa marca avea câteodată valoarea de 6—9.50 sau 10—11 florini. Vezi d. p. Rechnungen der Stadt Hermannstadt I, index.

Ф І Н Н Х rom. fin (v.-rom. fiin, fiin * filianus): dat. pl. **Финнм** 158. **Финнм** la Miletić, Novi gramoti, p. 84, e o lectură greșită.

Ф Л О Р И Н Х florin. fiorin, florint 38. 59. 68. 69. 76. 81. 158. 199. 212. 244. pl. **Флорине** 205. **Флоринци** 301. **Флорн** 187. gen. sg. **Флорнн** 28. cf. lat. florenus și florus 27 n. Valoarea florinului a variat foarte mult; ce curs va fi avut la noi în diferitele epoci, cu izvoarele ce le cunoaștem până acum este imposibil de stabilit. Pentru florinii ungurești v. Bartal, s. florenus. v. **Банк**.

Ф Л Ж Н О У Љ fálnogiu, jude de sat 210. dat. pl. **Флжноче** (sg. **Флжночк**) 152. cf. **Фолногем** la 1418, Venelin, p. 36, și «felnogiuul dela cetatea Brașovului» într'o scrisoare a lui Brâncoveanu dela 1689, la Iorga, Socotelile Brașovului, p. 130. — ung. *folnagy*. v. p. 153, n. 1.

Ф О Т А rom. fotă: **м** **Фота** 298.—turc. *fota, fula*.

Ф Р Ж Ш С К И frâncesc (în sensul actualului nemțesc = apusean): **шанкы** **Фржшскж** 11.—**Фржшскыж** 3. 15.—**Фрошкыж** 72. v.: **РСтнне**.

Ф Т А С А Т И a sosi, a ajunge: да **е** **кх** **кон** **час** **Фтаса** **реч** **господства** **ми**, **кх** **тон** **час** да **дондете** 40. în ceasul în care vă va veni (sosi) vorba dela domnia mea, în acel ceas să veniți. да **кхтасат** **скоро** 41. să sosească iute. — grec. *φθάνω*, *ἔφθασα*.

Ф С Р Т Е Ш Х (= **Фсрштє**, **Фсрштк**) prinț 102. — germ. *Fürst*. v. p. 103, n. 2.

Х А З Д Е М hazdee, un fel de mătase sau catifea, peluche: pl. ac. **Хаздє** 167. — grec. *χάζδιον*. v. p. 168, n. 1. Du Cange, Gloss. med. graec., s. *χάζδιον*, traduce cu «villosum sericum, veloux». cf. Reiske, Commentarii ad Const. Porphyrogenitum, De cerimoniis aulae byzantinae, II, p. 712—713.

Х А М Х rom. ham 17. 32. 34. pl. **Хаморе** 21. de ham 25.— ung. *ham*.

Х А Р Ъ multămire, har: **наматн** **Хар** 130.

147. 155. 242. a mulțami. cf. dade har goșpodinu bogu, la Bulgarii din Transilvania, ap. Miklosich, l. c., p. 110 și glosarul.—grec. χάρις.
- ΧΑΡΑΓΙΑ haraghie, hereghie, monetărie 58. 69. χρεῖα 259. χαράγια ωτ κανοκ 21. 22. coresp. lat. kamera 24. grec. χαρχιή. v. p. 22, n. 2.
- ΧΑΡΑΚΕΒΑΤΗ a bate monetă: да съ харакеват (sc. банк) 21. quod parvos denarios faceremus 24.—grec. χαράσσω, ἐχάραξα, χάραξις.
- ΧΑΡΤΙΑ hârtie 282.
- ΧΕΛΨΗ pl. rom. helgii (sg. helgie) 304. χελικ 298. cf. ung. *hölgy*, hermelin.
- ΧΕΡΕΓΙΑ v. χαράγια.
- ΧΕΡΕΤΗΣΙΟ heretisire, salutare 29. 94. 102. 257.—grec. χαιρετισμός.
- ΧΕΡΕΤΗΣΙΑ heretisire, salutare 48. 247. 249. cf. grec. χαιρετίζω, χαιρετίζω.
- ΧΕΡΤΕΓ herțeg 21. 32. 71.—ung. *herceg*, germ. Herzog.
- ΧΗЖА casă 113. 126. 167. 270. Terminul e întrebuițat chiar pentru curtea domnească 242. Altfel кѣжа 164. кѣжа, кѣжа 167. 234. 255. 270.
- ΧΗΛΑΔΑ mie, o mie 59. pl. χηλαδη 74. 87. 106. 255. 257. χηλαδη 192. La Bulgarii din Transilvania *hiledi* pl., ap. Miklosich, p. 123.—grec. χιλιάς, χιλιάδα.
- ΧΗΤΛΗΣΤВО hiclenie, trădare 158. La Bulgarii din Transilvania *hiklansto*, *hiklanstvo*, ap. Miklosich, p. 123.
- ΧΗΤΛΗХ hiclean, necredincios, trădător 105. 149.—ung. *hüllen*, perfidus. cf. Hasdeu, C. d. B., I, p. 346, unde cuvântul e derivat greșit din slav. хѡтѣх, hâtru.
- ΧΟΛΕΤΤХ umblat, de umblat: нѡтѡе ходеѡе 226. drumurile umblate, «drumurile pe unde umblați».
- ΧΟΛΕСХ иute de picior 212; v. p. 213, n. 2.
- ΧΟΡΑ ținut, țară: по кекк хора 96. prin toate ținuturile. по хорѣ 189. prin ținuturi. предъ вѣсемъ хоромъ 221. înaintea țării întregi, ținutului întreg (e vorba de țara Bârsei). cf. χορანი țărani, în documentele muntenești (Venelin, p. 295, 329), și mediobulg. хора regiune, provincie, neobulg. hora țară, oameni, *horčnin* țaran.—grec. χώρα.
- ΧΟΤАРХ hotar, margine 176. 206.—ung. *határ*. cf. sãs. Hattert, Weichbild.
- ΧΟΥАТХ hogoat, zapis 222 n. 2.—turc. *hodzet*.
- ΧΡΗΣΟΚΒΛХ hrisov, diplomă 3. 11. 14. 15. 21. 32. 33. 71. dat. χρησοκωбъ 22.—grec. χρυσόβουλλον, χρυσοβούλλιον.
- ΧΨСАРХ husar 199.—ung. *huszár*, eques hungaricus.
- ΧΨСОЛОГІА, ХΨСОЛОКА v.-rom. Lovia, Luvia (Louvain): ωτ χΨСОЛОЖН 3. 5. 15.—χΨСОЛОЖН 72.—χΨСЛАЖН 11.—χΨСЕЛЖН 27. 32.—χΨСДАЖН 18. 20. 21. Lui ωτ χΨСОЛОЖН 3. îi coresp. de Lobiens (sc. panno) 37; lui ωτ χΨСДАЖН 21. îi coresp. pro uno lemni longo 25. v. p. 5, n. 1 și p. 25, n. 1. cf. în privilegiul Bistrițenilor dela 1412 (citat sub нирла) «de stamine panni Lewlen»; e de notat că aci postavurile sânt înșirate în aceeaș ordine ca și în privilegiile muntenești: Ypri, Lewlen, Colonicalis, Polonicalis.
- ΧΨСАРХ tâlhar 47. v.-rom. hânsar. v. Miklosich, Lex., s. χοψсарх.
- ΧΨСХ tâlhărie 9. v. Miklosich, Lex., s. χοψса.
- ЦАРЬ, ЦАРХ sultanul 115. 165. 176. 178. 180. 218. 273. v. кесарь.
- ЧА că 101. 159. 160. 182. 194. 270. 271. 274. 277. 290. căci 187. 272. чѣ 54. 55. 57. 58. чѣ 83.
- ЧАН căci: чан, цѡто нѣ естъ кѡлѣкъ загоуа, а тѣ го поставѡат 30. căci ei pun lege ceea ce n'a fost [până acum]. v.-bulg. чѣ, чѣ н (ча, ча н la Miklosich, Lex. Miletić, Novi gramoti, p. 152, l-duce în legătură cu verb. чамти. чѣ v. ча.

- ЧЕМЕРИТИ се а се învenina, а се în-
furia, а се îndrăci: се ЧЕМЕРНА 101.
sârbo-croat. čemeriti se.
- ЧЕЛЫБ căci, fiindcă 134. 142. că 253.
- ЧЕНЪШАРЬ rom. cenușar: gen. ченъ-
шарк, -ра 255.
- ЧЕСТИТЪ cinstit 196. 197. 201. 208.
214. 217. 218. 220 ș. а. ЧИСТИТЪ 210.
302. 304. bulg. čestit.
- ЧЕХИ pl. Cehia, Boemia: УТ ЧЕХ 3. 11.
15. 21. 27. 32. 72. pannus bohemi-
calis 25. polonicalis 37. cf. «de sta-
mine polonicali» în privilegiul citat
al Bistrișenilor.
- ЧИНІЕ hamuri: ЧИНІЕ ЗА АІ КОНН 166. cf.
pl. чинія într'o scrisoare a șoltuzului
Hârlea din Bârlad, c. 1434—37, din
Arh. Brașovului (No. 501) și *ciniі*,
cinaie în documentele românești
dela Bistrița, d. p. «ciniile а'doi cai»,
«4 epe și un cal, cu toate cinaile
lor». N. Iorga, Documentele Bistri-
ței, p. 19 și 37.
- ЧИНСТЕ (în loc de ЧИНСТЕ) rom. cinste 132.
- ЧНТОКЪ întreg, citov: КОН ЧНТОК 27.
УТ КОНК ЧНТОКА 32. în opoziție cu
ТОВАРЕН, ПОТОВАРЕН; în textul latin
«non oneratus» 37. Altfel КОН ПРАЗ-
ДЕНЪ 18. КОНЪ СЛОБОДЕН 22. equus qui
nil portat 26. cf. bulg. čitav.
- ЧОКЪРАЛЪТЪ (= ЧОКЪРАЛЪТЪ) ciocârlat
(catifea roșie) 298. cf. шокрлалтъ,
скнрлетъ la Venelin, p. 205, шо-
дрлалтъ la Hasdeu, C. d. B. I, 258.
Mediev. scarlat, scarlatum, scarle-
tum, scarlatinum «pannus cocci-
neus ,ital.scarlattino, franc. écarlate.
- ung. *skárlát* (v.-ung. *éskárlát*,
iskárlát, ap. Szarvas és Simonyi).
ЧК V. ЧА.
- ШАПКА șarpcă 3. 11. 15. 21. 81. ozittia
25. mitra 37. bulg. șarkъ, v.-rus.
șаръка, ung. sapka. Cihac, II, 385.
- ШИНДНАЛЪ rom. șindilă: КАНИЦЕ УТ ШИН-
ДНАЛЪ 243. cuie de șindilă. — germ.
Schindel. Cihac, II, 388.
- ШКЪН pl. rom. Șchei, dela sg. Șchiau
(= Bulgar, lat. *Sclavus), 263.
- ШОЛТЪЗЪ rom. șoltuz (o singură dată
în loc de СЪДЪЦЪ, județ) 100.—polon.
sołtysz.
- ШОФРАНЪ rom. șofran 3. 15. 18. шафран
11. v.-bulg. šаfrанъ, sârbo-croat.
šаfran, slov. šаfran, šofran. — grec.
σαφραν.
- ШПАНЪ șpan (comite) 49. 52. 57. 58.
77. 145. 279. cf. шпаноршма la Ve-
nelin, p. 36. 52. 55. 58.—ung. *ispán*,
comes. v. БЕКНАШПАНЪ.
- ШЪБА rom. șubă 248.—ung. suba, v.-
sârb. šuba, polon. szuba, germ.
Schaube. Cihac, II, 394.
- ИДВАРЕНРОКЪ jude de curte, iudex
curiae: ИДВАРЕНРОКЪ КРАЛЕВ 145.—ung.
udvarbíró; v. p. 146, n. 1. БНРОКЪ =
biró se găsește în doc. dela 1444 al
lui Ioan Hunyadi (Arh. Stat.).
- ИКОСТЪ tărie, putere 80. СЪ МОН ИКОСТЪ
155. cu puterile mele.
- ЮНАКЪ voinic, ostaș 49. 99. 113. 131.

DOCUMENTELE SLAVE DUPĂ COTA ARHIVEI
ȘI A VOLUMULUI ¹⁾.

1. XV	62. XCIX	95. CXIII
2. XIV	64. LXXXVII	96. CXXXVI
3. XIII	69. C	97. CX
4. XVI	70. XC	98. CXVI
5. XII	72. CXLVI	99. CXXXII
6. XVIII	73. CXLIV	100. CXXIV
7. X	74. CXXXIX	101. CXXII
8. LXXX	75. CIX	102. CXXI
9. IX	76. CVII	103. CXXXVII
10. XVII	77. CXV	104. CXXVI
11. LXXIX	78. CXLI	105. CXVIII
12. LXXVIII	79. CXLII	106. CXXVIII
20. CXLVII	80. CXLIII	107. CXXVII
25. LXIV	81. CXIX	112. CVI
28. LXIII	82. CXIV	115. XCIV
35. LXXXVIII	83. CXXV	116. CVIII
37. CI	84. CXXXIII	122. CXI
43. XCVII	85. CXL	123. CIV
46. CIII	86. CXX	126. LXVI
53. XCV	87. CXVII	127. LXV
54. XCII	88. CXXIII	129. CLXIV
55. CV	89. CXXXV	130. CLV
56. XCVI	90. CXLV	134. CLXXI
57. XCIII	91. CXXXVIII	136. CLIII
58. CXXXI	92. CXXIX	138. CLXIX
60. LXXXIX	93. CXII	139. CLXI
61. XCVIII	94. CXXX	141. CLVIII

¹⁾ Numerile arabe arată cota arhivei, cele romane a volumului. — Documentele și scrisorile latinești n'au intrat în această listă; cele din Brașov sânt legate toate, afară de două (NNo. XI n. și CCLXIX), în volumele Schnell și Fronius; cele dela Sibiu se găsesc ușor după catalogul de fișe al arhivei.

143. CLI	195. CLXX	276. CLXXXVII
145. LXXV	197. CLXV	281. CLXXXV
146. XXXVI	199. CLXIII	283. CCII
147. LXI	200. CXLVIII	292. LXXXII
149. CLII	202. CCXLIII	293. CXCIV
151. CLXXIV	203. CLXXVI	299. VII
152. XXXV	204. CXLIX	300. XXXI
153. CLVII	205. CLXXII	301. XXVIII
154. LVI	206. CLXVII	302. XXIII
155. CLVI	207. CLXVI	303. XXIV
156. CLIV	208. LXX	304. XX
158. CL	209. CLXXVII	305. XXII
159. LXXVII	210. LXXII	306. XXI
160. CLXVIII	213. CLXII	307. XXV
162. LXVIII	214. CLIX	308. XXVII
163. XLVII	216. II	309. XXXI
164. XXXIX	217. III	310. XXVI
165. LVIII	219. LXXXVI	447. CCXXIX
166. LXVII	220. LXXXIV	448. CCXXIX
167. XLIV	221. CXCVII	457. CCXIX
168. XXXII	223. LXXXI	458. CCXXXVII
169. XXXIII	224. CXCVIII.	461. CCXXV
170. XXXIV	227. VI	463. CCX
171. LIV	228. CLXXXII	464. CCXXVIII
172. LXXVI	229. CXC	468. CCIX
173. LIII	230. CLXXXIII	469. CCXXXIV
174. LV	231. CC	470. CCXXXV
175. LXXIII	233. CXCIX	474. CCXLII
176. L	236. LXXXIII	475. CCXLV
177. XXXVII	239. CCIII	476. CCXLIV
178. XLV	240. CXCII	477. CCXXXVIII
179. XLVI	242. CCIV	479. CCXVIII
180. XXXVIII	243. CCI	482. CCXXX
181. XL	244. CLXXXIV	484. CCXXXII
182. CLXXV	245. LXXXV	486. CCXIII
183. XLII	248. CXCIII	487. CCXLVIII
184. LI	250. CCV	488. CCXLIX
185. LX	251. CLXXVIII	497. CCXXXIII
186. XLVIII	252. CLXXXVIII	503. CCXXXI
187. LIX	255. CXCVI	506. CCXLI
188. LVII	257. CLXXIX	510. CCVIII
189. XLIII	264. CXC	512. XXX
190. LXIX	266. CLXXXIX	513. CCXVII
191. XLI	267. CLXXXVI	519. CCXXXVI
192. LII	268. CXCI	522. CCXXII
193. LXXI	271. CLXXXI	523. CCXI
194. CLXXIII	272. CLXXX	524. CCXX

526. CCVI	544. CCXXVII	769. XCI
528. CCXLVI	545. CCXIV	770. XLIX
530. CCVII	548. CCXV	771. V
532. CCL	564. CCXII	773. LXXIV
533. CCXXXIX	568. CCXXI	776. IV
534. CCXVI	570. CCXXIII	779. I
535. CCXXVI	575. CCXXIV	780. XI
536. CCXLVII	759. CXXXIV	
539. CCXL	768. XVII	

GREȘELI DE TIPAR, ÎNDREPTĂRI ȘI ADAOSE

P. 105, r. 29	citește la domnia mea	în loc de la domnia.
P. 106, r. 8	» РѢДОВА	» » » РѢДОВА.
r. 25	» Thatul[i]	» » » Thatuli.
P. 110, r. 15	» НЕМОН	» » » НЕ МОН.
P. 170, r. 25	» сеп. 71	» » » сеп. 7.
P. 185: nota 1)	aparține paginii precedente.	
P. 188, r. 10	citește voui opri și eu	în loc de voui opri și cu.
P. 192, r. 17—18	» КОННО (sic)	» » » КОННО (sic).
P. 198, r. 18	» КТ	» » » КИ.
r. 32	» din legendă	» » » e din legendă.
P. 213, r. 25	» 5 Iunie	» » » 1 Iunie.
P. 227, r. 10—11	» căpeteniile	» » » capeteniile.
P. 232, r. 30	» КІ-ТНА	» » » КИ-ТНА.
P. 248, r. 3—4	» [* П]ЕЧАТЬ КОНКА și O din ЛОГОЕТЬ	» » » [† п]ЕЧАТЬ КОНКА și O din ЛОГОЕТЬ.
P. 251, r. 26	» Costandin	» » » Costantin.
r. 32.	» КОСТАДИНА	» » » КОСТАДИНА.
P. 267, r. 24	» Neagoe	» » » Neagu.
P. 280, r. 15	» НА ТРАГ	» » » НАТРАГ.
P. 298, r. 1	» А	» » » А.
P. 361, r. 12	» 1482	» » » 1842.
P. 384, r. 22	» ДРАКЛА	» » » ДРАКЛА.

- P. 6: în legenda peceteii lui Mircea d-l Iorga citește † *Merche* †† *voevode*; cf. pecetea dela 1403: † *Mirche* † *voivod[e]*; în aceasta *i* este clar.
- P. 61, nota: numele *Aldea* se întâlnește și într'o scrisoare a lui Mihail Iacș, comitele Săcuilor, din 1435: «Alda wayvoda transalpinensis». Din această scrisoare, descoperită deunăzi de d-l Iorga în arh. Brașovului, reiese că Aldea a murit la 1435, nu la 1433.
- P. 86, r. 4 din notă: trebuie șters 2 *August*; Arh. Stat. posedă din 1451 numai celelalte patru documente dela Vladislav II.
- P. 127, r. 30—31: în loc de «La 24 Fevruarie, patru zile înaintea acestei scrisori» trebuie cetit «La 22 Fevruarie, șase zile înaintea acestei scrisori».
- P. 195, nota: compară și scrisorile latinești cu NNo. CCXCIII — CCXCV.
- P. 207, nota dela No. CLXXII: scrisoarea poate fi datată mai precis c. 1482 — 1492; cf. No. CCXXXVII.

- P. 219, r. 9: *17 Sept.* trebuie îndreptat în *31 Iulie*.
- P. 262, nota: asupra lui Ștefan, logofătul lui Vlad Dracul, v. și No. CCLII.
- P. 276, r. 37: citește *Nicula stolnicul* în loc de *Micul paharnicul*.
- P. 314, No. CCLV: între motivele atribuirii acestei scrisori lui Vladislav II se poate invoca și întrebuintarea în textele latinești a numelui *Wladislaus*, *Ladislaus* pentru românescul *Vlad*, d. p. Wladislaus Dragkwlya în scrisoarea lui Țepeș din 4 Aug. 1475 și Ladislaus în peceteile lui (NNo. CCLXV—CCLXVII). Dincolo s'a întâmplat tocmai contrariul.
- P. 323—324, NNo. CCLXVI și CCLXVII: în legenda pecetii lui Vlad Țepeș D-I Fr. Zimmermann citește *waywoda*, în loc de *waywoda*, și *trasalpinsis*, în loc de *transalpinsis*. — Pe pecetea dela No. LXXIV D-I Iorga vede: *Vladislaus d. g. waivoda transalpinus*.
- P. 375. r. 29: Varadin e mai probabil Oradea (din Ungaria), decât Varaždin (din Croația); cf. *Вараде* în No. XXVIII. *Варадин* e forma latină *Varadinum*, germ. Wardein, pe când Orade vine din ung. Várada.

La cele două scrisori latinești ale lui Vladislav II din 1448 și 1453 (NNo. CCLV și CCLVI) putem adăoga încă una din 24 Septembrie 1452; originalul se află în biblioteca Acad. Rom. sub signatura ⁸⁰XL, cu o copie făcută de mâna d-lui B. P. Hasdeu; o reproduc aci, cu corecturile d-lui N. Iorga.

Wladislaus, parcium Transsalspinarum way[vo]da et dominus terrarum de Omlas et Fagaras, providis et honestis viris, iudici, juratis civibus de Brassovia, fraternitatis et amicitie dileccionem. Noveritis diebus proxime elapsis colloquia pariter habuimus communi contractu et unanimiter coclusimus et perpetuam pacem fecimus, ita ex parte vestri, eciam nostri ex parte, ipsa pax litterali testimonio firmaretur, usque modo de fut[uris] ordinac[ionibus] nichil nobis intimastis. Item eciam percepimus quod inimici nostri et familiares inimicorum nostrorum precisse vestro in medio Brassovie habitarent et pacifice ambulare permetteretis. Quare presentibus rogamus, quatenus state in fide: quemadmodum Septem Sedes fecerunt, ita et vos faciatis, bona illorum recipiatis et prodatis eosdem. Est eciam quidam Chernik Walahus et infidelis de terra Fagaras cum mille pecudibus de nostro exercitu pridem furatis; ad tenuta vestra, scilicet ad Fekethalom, cum aliis suis sociis transsivit et ibi moram faciet; eciam plures tales: multi sunt sub gubernacione vestra in territorio Burchie. Quare presentibus quosupra diligenter petimus, quatenus dictas pecudes et pecora ab ipso Chernik recipiatis et nobis transmittatis, quia ad nos pertinent; ipsum Chernik prodatis cum aliis sociis suis. si vltis nobiscum bonam pacem habere et assumpsistis nostram voluntatem facere. Secus in premissis non facturi. Nos autem, sicut promisimus, fide bona semper vobiscum bonam pacem tenebimus. Datum in Tergovistia, die dominica ante festum beati Michaelis Archangeli, anno Domini MCCCC^o quinquagesimo secundo. Cetera Mihaela et Crista quidquid vobis dixerint, credenda.

Monogram: † ІW Владіслав князьвада, мнлостіа божіа господня; *pecete rotundă, c. 3 cm. în diam., cu legenda:* * ІГД . . . ВІДЯ И ГНЬ; cf. *peceteile dela NNo. LXIII—LXV.*

